NOVVS ORBIS REGIONVM AC INSVLARVM VETERIBUS INCOGNITARUM,

unà cum tabula coſmographica, & aliquot aliis conſimilis argumenti libellis, quorum omnium catalogus ſequenti patebit pagina.

His acceſſit copioſus rerum memorabilium index.

Per Sebastianum Munsterum

PARISIIS APVD IOANNEM Paruum ſub flore Lilio, uia ad ſanctum Iacobum.

CATALOGVS EORVM QVAE HOC VOLVMINE CONTINENTVR

[redacted]

[redacted]

INDEX RERVM SCITV DIGNARVM EX ALOYSIO CADAMVSTO ET CHRISTOPHORO COLVMBO, ALIISQVE SEQVENTIVM NAVIGATIONVM SCRIPTORIBVS.

A

D

EX AMERICO VESPVtio & Ludouico Vartomamno patritio Romano index collectus.

N

INDEX E BROCARDO, MARCO PAVLO VENEto Haythono, Mathia à Michou, Paulo Iouio, Petro Martyre, atque Erasmo Stella nouarum insularum scriptoribus collectus.

D

FINIS.

[redacted]

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COlumbi,& Alberici Veſputii ad nouas inſulas

CELEBRATVR Alexander magnus toto orbe terrarum, quòd primus ferè penetrarit Orientem, non nauigio, ſed pedeſtri & tutiori itinere in illũ deductus. Verum parua erit laus illius, ſi cõparetur uiris illis qui noſtro æuo maria etiam incomperta ſulcare tentarunt,& Occidentem ſua exploratione aperuerunt, innumeras inſulas hominibus & opibus plenas in uaſtiſſimo mari adinuenientes: de quibus hactenus nulli mortaliũ quicquam cõſtitit à duobus milibus annorum & ſuprà, niſi fortaſſis Indis orientalioribus & uicinioribus habitationes illæ hominum compertæ fuerint. Nemo inter doctos non putabat totã aquarum uim à principio creationis in illud pelagus reiectã, & aquam ipſam illic in magnam coaceruatam molem, ut poſſibile non fuerit ibi aridam quoquo modo apparere: ſed falſi ſunt omnes qui in hac fuere ſententia, quũ nullibi non in mari emineãt inſulæ, ſiue ad occidentem ieris ſiue ad orientẽ, ſiue meridiem luſtres ſiue ſeptẽtrionẽ. Inſulas occidentales nempe Hiſpanã, Ioannam, Spagnollã, Cubam, Iſabellam, Antiglias, Canibalorum terram, Americam,& reliquas incognitas terras primi mortalium adinuenerunt Chriſtophorus Columbus & Albericus Veſputius, labores innumeros exantlantes, dum hinc inde per uaſtiſſimum & ſæuiſſimum æquor uagantes, & innumera pericula ſubeuntes nouas contendunt quærere terras, etiam longiſſime à patrio ſolo abducti, quippe qui adeo in meridiem digreſſi ſunt, ut polus antarcticus illis triginta tribus ſuſtolleretur gradibus, ſub qua eleuatione etiam inſulam inuenerunt Melcham appellatam. Reliquas uero pro maiori parte inter utrunque repererunt tropicum, tametſi non

paucos etiam citra tropicum Cancri deprehenderint. Porrò qui mores, & quis uiuendi modus sit illarum terrarum incolis, non est quod hic referam, lege nauigationem Columbi, quam inuenies pagina septuagesimanona, & item nauigationem Vespucii, pagina centesima septima & quatuor eiusdem nauigationes, pagina centesimatricesimasexta, & tu edoceberis hæc omnia. Poteris etiam aduertere si orbis descriptionem adhibueris, qua linea, & quo itinere nauigationes suas ab Hispania in nouas insulas instituerint, quæque mirabilia experti sint.

CVRSVS PEREGRINATIONIS LVDOVICI Vartomanni patritii Romani ad partes Indiæ.

ITER QVOD Vartomannus ad regiones Orientales fecit, fuit tale, Ab Italia per mare mediterraneum ad AEgyptum primo demigrauit, & hinc per littus maris uersus septentrionem conscendens, ad Berytum, Tripolim & Antiochiam, quæ ferè omnes sunt maritimæ, peruenit: & ab Antiochia paululum uersus Orientem digrediens, Damascum adiit. Hinc itinere quadraginta dierum & noctium ad Mecham concessit, quæ urbs in Arabia deserta quadraginta mille passibus, hoc est, magna dieta à littore maris Rubri, præsertim ab oppido Zida, quod portus est maris elegans, sita est, Pertransiit tamen medio itinere urbem Medinam, in qua gens cæca Saracenorum ueneratur corpus Mahumetis sui. A portu Zida per mare rubrum uenit ad Aden Arabiæ felicis urbem pulcherrimam & famigeratum emporium: lustratísque multis Arabiæ urbibus, commissus pelago, ut ad Persiam nauigaret, tempestate iactatus est in AEthiopiam, & illinc abcedens in Persidem uelificauit, ubi multis conspectis urbibus, ad Ormum ciuitatem & insulam insignem se transtulit. Ab hac rursus solués, ad Cambaiam Indiæ urbem haud procul ab Indo fluuio positam concessit. Et digrediens ad alias uiciniores urbes, nempe Ceul, Canonor, Decham, & alias quasdam, tandem ad Calechut peruenit. Et ab hac in ulteriorem profectus Indiam, uisis uariis urbibus, atque multis insulis, præsertim quæ species mittunt aromaticas, postliminio redit ad Calechut: & hinc cum Lusitanis in Europam reuersus, ad Hispaniam peruenit, & tandem ad Italiam patriā suam. Marci Pauli Veneti iter hic non duxi explicandum, cum ferè nullam signarit prouinciam, quam pertransierit, præter Armeniam, & quasdam circumiacentes regiones, ad quam traiecto Bosphoro & Euxino mari peruenit. Ab Armenia uero quas regiones permeauerit, donec ad extremos Scythas, qui hodie sunt Tartaria magna, peruenit, non scribit: rediens tamen ab oriente ad occiduas partes, signauit plures. Id unum ex sententia agit, ut nobis diligenter describat Orientem, tam terram continenté quàm insulas meridionales & orientales, potissimum quicquid locorum est sub ditione magni Cham. Presbyteri quoq; Ioannis facit mentionem, quippe cuius regnum conterminum ait imperio magni Cham, cum tamen cæteri ferè omnes regem illum in AEthiopia Africæ haud longe à Troglodytis dominari asseuerent. Sic enim habes apud Aloysiū capite sexagesimo, nempe presbyterum Ioannem in Africa circa regnum Melindæ confinem esse Sultano. Idem sentit Ludouicus Vartomānus libro secundo, capite decimoquinto. Nodum hunc soluendum tibi lector relinquo.

NAVIGATIO AD TERRAS IGNOTAS ALOYSII CADAMVSTI, ARCHANGELO MADRIGNANO INTERPRETE.

CAPVT I.

CVM EGO Aloysius Cadamustus è Venetis patritiis primo animum induxerim sulcandi eius Oceani, qui à freto Gaditano per insulas Fortunatas, & AEthiopas inferiores uersus Austrum tendit: cúmq; ibi pleraque scitu cognitúq; non indigna deprehenderim, ut fiat testatum posteris, animo mihi hæsisse, hactenus incomperta quærere, & adire inaccessa, prout rebus memoria suppetet, excipiam & prosequar calamo, donec earum memorabilium rerum quæ uidi, & locorum quæ coram adiui, ueram prorsus efficiam historiam: quæ omnia si nostris conferantur, alterum profecto orbem efficient. Et si ea forte minus ordinate abs me describetur in rerum tantarum uarietate, non sum tamen defuturus, quin historiam ueram denarrem, & ubi fere incredibilia & prodigiosa occurrent, licet uera, temperabo tamen de industria, & sciés citius nonnulla sum prætermissurus, quàm uel minima citra ueritatem relaturus. Primus igitur qui memoratum Oceanum & AEthiopiam supradictam adire est aggressus, post protoparentem nostrum Adam (unius Plinii historiam excipio) is fuit nostro æuo illustrissimus D. infans Don Huric natus Lusitaniæ rege illustrissimo Don Ioanne: qui quidem princeps infans, licet sui nominis præclara, & propè innumerabilia percenseri possent, prudés prætereo omnia in præsens: id unũ haud prætermiserim, quod Christi seruatoris nostri almæ fidei eximie studuit, & nihil magis in uotis gessit, quàm nomen Christianum à barbaris & dei hostibus asserere, matrimonii expers fuit, adolescentiam suam castitate mira honestauit, domi & militiæ strenuus. Mauros sæpenumero fudit, & bello clarus euasit. Cum itaque eius genitor dissolutionem corporis sibi imminere conspiceret, annorum iam plenus, prius naturæ non concessit, quàm saluberrimis præceptis filium monuerit, ut uidelicet sacratissimam Christi fidem animo inconcusso illibatóque coleret, nec deesset suis uotis, quibus instituerat Christi hostes debellare, & sancto nomini reddere subiectos. Adiecit etiam ad hæc, ut Lusitaniæ gentis, & in primis patritiæ Cordatæ meminisset, & ut paucis absoluam, sæpe dictus illustrissimus Don Huric patris monitis libens audiuit: fato iam functo parente, fratre tamen patrocinante, qui regno ætatis concessu successit. Huic nomen fuit Don Daruth, cuius auspiciis Mauros male accepit, qui id regnum occupant, quod Fesse dicitur: quod quidem regnum incipit ab Ampelusia promontorio Mauritaniæ, non longe à Gadibus, & mari Atlantico alluitur, & uergit ad Austrum. Singulis igitur annis ex instituto. Mauros

Don Huric

Don Daruth

lacessens, celoces suas mittebat, quo ad id promontorium deuentum est, quod Caput de Non appellatur ab incolis, argumēto, quod qui ultra dictum promōtorium iuere, non sunt regressi, & ibi prisci nautæ terminum semper constituerant suæ nauigationis. Hucusque itaq; celoces principis deuenere, nec ausæ sunt ueterem terminum excedere. Quæ ubi principi sunt renunciata, animum accēdunt magis peragrandi orbis. Instituit propterea rursus cœptam prouinciā persequi, & promontorium Capitis de Non aliquando transcendere diis fauentibus quoniam celoces Lusitanæ omnibus Oceani Liburnicis eximie præstant, Et cum iam ad id opus nauandum præsto essent nonnullæ Celoces, censuit non difficulter posse nauigare uastum Oceanum, cupiens admodum loca hactenus inaccessa adire, & nouos populorū Africæ ritus uidere: quibus omnibus exploratis, in promptu haberet Mauros pro arbitrio profligare, & suæ ditioni addere. Iussit itaque celoces ternas expediri, cum armamentis, cum etiam commeatibus ferè omne genus, quibus uiros strenuos præfecit. Qui dicto principis audientes profecti sunt, & dictum promontorium Capitis de Non, littus haud deserētes, per centum ferè miliaria præteriere, & cum nihil præter incultam tellurem, ac omni habitatore uiduam comperissent, domum regrediuntur. Cum igitur princeps de nouis populorum Africæ moribus ac locorum sitibus, ex his nauigationibus nihil adhuc comperti haberet, rursus classem communit omni genere annonæ, & rebus omnibus, quibus hostes propulsare quirent, & suos diutius alere, data lege ut tandiu nauigarent, donec superiores suorum nauigationes per centum & quinquaginta miliaria excederent, & ultra (si eis uisum foret) progrederētur, quos pro labore tanto innumeris promissis onerat. Qui principi obsequentes, uela dedere, & cum nihil nacti fuissent nisi uastum & sterile solum, rediere, Quibus non obstantibus, princeps indies fit auidior nouarum rerum, animúsque accendebatur magis, ut assolet, in rebus uetitis: quare iam tertio mittit, qui terram huiusmodi explorent. Et ut breue faciam, tantisper annis singulis nouos expediuit nautas, donec ab Arabibus cultam terram inuenit, qui in desertis uitam trahebant: & paulo ultra progressi, nouos populos inueniunt, qui Azanegi appellantur: uiri coloris subcinericii, de quibus in sequentibus latius dicturi sumus. Et postremo iam ipsis adnauigantibus, tellus AEthiopum inferioris Africæ, quæ Oceano adiacet Australi, apparuit, rursúsque indies nouos populos, cum idiomate, tum etiam ritu & moribus differentes nanciscūtur, ut lectori diffusius deinceps liquebit.

Caput de Non.

Azanegi.

Cap. II.

CVM IGITVR ego Aloysius forem Venetiis, quæ urbs mihi solum est patrium, anno à partu uirginis M D I I I I annum agens alterum & uigesimũ: & cum iam ferè nostri maris, quod Mediterraneum appellant, littora omnia lustrauissem, decreui in Celtogalliam iterum contendere, quò aliàs iueram commercii gratia: ea enim est regio Galliæ, quæ ab Oriente terminũ habet Rhenum fluuium, à Septentrione Oceanũ Britanicum, in quem exonerat Rhenus prædictus, & ibi nobile emporium uisitur. Brugim appellãt, nullis emporiis Septentrionalis regionis postferendum, & eò lucri causa contendebã. Cum ergo illò proficisci decreuissem, accinxi me itineri, non quidem multis onustus pecuniis, nam paucissimi census erant, & Liburnicas, quæ eò tendebãt, conscendi duce Marco Zenone equite splendidissimo, prius Christi nomine inuocato: Venetiis soluimus anno Christi memorato, Augusti octaua luce, & prosperis auspiciis uetus institutum inter nauigandum obseruantes, iter agentes per certa hospitia, hoc est, ad consueta loca applicuimus semper, donec in Hispaniam deuentum est. Et cum ui ingentis tempestatis ducti applicuissemus ad id promontorium, quod Sacrum Ptolemæus appellat, in Oceanum uaste prominẽs, nunc Caput sancti Vincentii: forte fortuna non longe ab hoc portu princeps infans per id tempus in oppido, cui nomen est Reposera, agebat animi causa. Is ut accepit nos aduentauisse, ad classem nostram internuntium mittit uirum, à suis secretis egregium, Antonium Conzallem nuncupabant, comite patricio Veneto, qui illic consulem Venetæ gentis agebat, ut diplomata Venetorum principum sigillo insignita declarabant: quique sub principe infante stipendia merebat. Adiuere itaque nos ex præscripto principis saccarum ferentes promercale, sumptum ex insula Mederæ quæ Oceano Atlantico innatat, è regione Mauritaniæ: tulere etiam commercii gratia sanguinem draconis, & alia pleraque sumpta ab insulis principis prædicti. Dum igitur de saccaro, & aliis mercimoniis sermo fit inter nos, ut assolet merces commutantibus, percunctamur Lusitanos, unde hæc tam præclara eruerint, & regiones locáque sciscitamur: plura referunt, principem suum subegisse gentes innumeras, Christiano nomini hactenus incompertas, unde & saccarum & draconis sanguis & alia quamplura naturæ conducentia exportantur: addidere etiam ad hæc, parua esse quæ retulissent, si conferantur cum aliis rebus, quas præclare dictus princeps egerat: aperiúntque nobis hunc principem egregium inaccessa maria sulcauisse per internuntios nautas, nouásque regiones peragratas, domitas prodigiosas gentes, res miratu dignas repertas: unde innumera lucra comparantur: adeo ut ex nummo denos efficias, nullúmque fœnus esse, quod lucrum superet huiuscemodi. Hæc illi sedulo denarrabant, mirantibus nobis & obstupescentibus præ rerum euentu conspicuo. Ea igitur me inter cæteros accendunt lucri auidissimum: statui propterea hunc principem coràm adire, ut si forte & nobis sulcandi dicta æquora potestatem faceret: quoniam suum est eius freti uectigal, custodit propterea ipse Gaditanum fretum non incuriose. Responsum habui ab eis, qui classem nostram, ut præfeci, adiuerant, me non difficulter impetraturum à principe, ut meo desiderio fiat satis: uerum scirem duorum optionem principem daturum, utrum uellem, sumerem. conditio hæc est, Qui celoces sua impensa expe-

Celtogallia.

Brugis.

Sacrum promont.

dit,suóque periculo agit omnia,is earum mercium quas ferret ,principi quartam det partem,ex uetere instituto : aut princeps suo impendio classem expediat,quo ad armamenta & illa omnia quæ tueri possunt naues ab incursu hostium , reliqua ageret qui merces ducit,& cum rediisset,principi dimidium daret omnium: & ubi nihil mercis ex nauigatione allatum fuisset , omnem impensam & operam luderet mercator:licet haud dubie constet,eos qui illò contendent,consequuturos lucrum non mediocre: adiecit etiam principem, siqui è Venetis regiones prædictas inuisere uoluerint,id facillime concessurum,imò fauturum plurimum: quandoquidem sibi persuadebat, aromata omne genus , & alia pleraque mihi nautas reperturos , quæ in primis Veneti super omnem gentem callent ad amussim.Propterea principem prædictum adiui, qui me etiam ultra quàm par erat , honorifice excepit,& ea omnia quæ ex relatu suorum acceperam,præsens comprobauit : hoc etiam plus addidit,modo cœptam prouinciam non desererem, se ingentissimis fauotibus & gratiis prosequuturum hoc celebre uotum . Quibus auditis , apud me hæc omnia pensitatius reuoluebam,uegetam ætatem,habilitatem corporis,uires & ingenium,quæ omnem laborem subire poterant : & peragrandi orbis percupidus, accendebar magis,cum præsertim nullus è conterraneis meis hæc aggressus esset,non diffidens ex his magnis laboribus me aliquando,& honorem & emolumentum reportaturum.Decreui prorsus uotum meum absoluere,percunctaturus primo negociatores Lusitanos,quas merces magni facerent Nigritiæ,AEthiopes & Australissimæ gentes.Redii demum reuisum eos,qui Liburnicas in littore habebant,& ea quæ in Celticam Galliam uehere instituerant, uni affini meo commendo,& mercatus Liburnicas, quæ nauigando itineri facerent satis,ad continentem applicui.At naues Venetæ in Galliam uela fecere.

Quando abierint Liburnicæ,& quibus uentis uela fecerint.

Cap. III.

CVM IGITVR eò loci me adhuc continerem,quem Caput sancti Vincentii appellant,aliter promontorium Sacrum, ut præfati sumus .Id gratum principi admodum fuit,excipiebat me propterea solito magis honorificentius,& elapsis quampluribus diebus,iubet celocem armari, quæ uehere dolia nonaginta queat : cui præfectus erat Vincentius Lagus incola oppidi cuiusdam à dicto promontorio distantis miliariis sedecim .Celocem uero muniunt omni commeatuum genere,& earum rerum præsertim , quæ nautis uictum diuturniorem suppeditarent . Deorum itaque implorato auxilio à promontorio soluimus die uigesimo & altero Martii , anni M D V flante uento Apeliote & Borea : & primo uela dedimus uersus insulam Mederæ iter agentes , eundo ad quartam Lebegii Occidentem uersus itinere recto :Die uigesimoquinto Martii applicuimus Mederæ per Portum sanctum circiter meridiem. Distat dicta insula à Sacro promontorio ferè miliariis sexcentis.

Descriptio Portus sancti & rerum in eo memorabilium.
Cap. IIII.

HAEC INSVLA Sancti portus parua admodum est, utpote quæ uiginti quinque miliarium circuitu patet, circa septimum & uigesimum annum à nauibus prædicti principis reperta. Hanc Lusitani iussu sui principis incolunt, aliàs à nostris nunquam cognitam. Huic moderatur Bartholomæus Polastrus dicti principis alumnus. Fert hæc insula innumeras fruges, triticum, siliginem, & alia id genus, boues, iuuencos, apros, & in primis cuniculis scatet, & ibi sanguis draconis, qui lachryma est arboris: nam stato anni tempore arbores ferro sauciant, quæ ubi sunt incisæ, anno sequente gummam emittunt per incisiones. Gumma uero ahenis decocta & defecata, sanguis efficitur, quem appellant draconis. Eius arbor producit fructũ cerasi instar mense Martii gustu eximium, coloris Veneti. Insulam circunuectis constat piscium ubertatem maximam esse, in primis dentalium, & ostrearum. Portu caret, stationem uero habet perquam commodam ab omni uentorum afflatu tutam, excipio Subsolanum & Vulturnum, quibus haud tuto nautæ se freto committerent. Hæc Portus sanctus appellatur: mel gignit suauissimum, adeo ut nullibi sit præstantius: ceram quoque producit abunde: nam ibi apum confertissima cernuntur examina innumeràque. Sanguis draconis.

Moncrhicus portus insulæ Mederæ.
Cap. V.

ILLINC DIE uigesimo septimo soluimus, uidelicet ab insula Sancti portus, & eadem die Portum Monchricum applicuimus: is est insulæ Mederæ portus, qui abest à Portu Sancto miliariis quadraginta, & ni nubes cœlum inumbrauerint, altera alteram uidet.

De insula Medera, eiusque præfectis.
Cap. VI.

MEDERA insula auspiciis & opera infantis principis colitur, frequens est habitatore. Hæc igitur à Lusitanis incolitur ab annis quatuor & uiginti, aliàs incognita: huic præfecit princeps uiros duos egregios equites: primo nomen est Tristanseræ, & hic mediæ insulæ moderatur: alteri Ioanni Gonzalæ, qui insulæ quod superest moderandum suscepit. Et huic insulæ nomen inditum est à copia lignorum, id enim indigenarum lingua Medera significat, argumento quòd quicquid inibi erat soli, totum id syluis opacum condensissimis conspiciebatur. Operæpretium igitur fuit his, qui primo coluere insulam, ut igni multo compurgarent: qui adeo grassatus est aliquando, ut etiam uiros corripuisset, ni prope aquis humerotenus immersi sibi consuluissent. Nam dictus Ioannes Gonzales, ut ignem euaderet cum coniuge & natis, famem bidui iugiter in aquis tolerantissime sustinuit. Igne igitur expurgata insula, semini præparatur idonea. Hæc quatuor è partibus colitur, una appellatur Mõchricus, altera Sanctæ crucis: tertia Fonzala, ultima Iouis camera. Et licet quamplurimas alias habitationes habeat, hæ sunt tamen potissimæ. Si uiri percensendi forent, hi Medera unde dicta.

proculdubio octingenti essent, è quibus seligi possent equites centum. Insula circuitu patet quadraginta miliarium, portum non habet, uerum peropportunas stationes: feracis est soli, licet saltuosa, instar Siciliæ, scatet tamen frugibus ferè innumeris, legit quotannis tritici scaria 30000 Venetorum. Desiit tamen esse feracissima, licet fertilis adhuc plura producat, nam frequentiore semine attrita est: quoniam indies aratur, atteritur magis. Regio est irrigua fontibus, & amnibus conspicua, octo uisuntur ibi, qui insulam interfluunt: & ibi aquaticæ serræ, quibus in assamenta secantur ligna, & alia id genus efficiunt, ut sunt mensæ, tripodes, quibus ferè Lusitania omnis condecoratur eximie, necnon circumadiacentes regiones exornantur. Assamenta ibi multiiuga uisuntur, aliàs dedolantur in mensas ex cedro miri odoris, nec absimiles cupresso. Ex aliis fiunt abaci, tripodes, cophini, scrinia, & ferè omne genus receptacula, & in primis ex nasso fiunt pulcherrimæ, quæ quasi purpurei sunt coloris. Quoniam uero hæc insula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps saccareum harundinetum ibi plantari iussit, ex
Saccarum. quo saccari quamplurimum legit: inde ueniunt scitissima saccara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere quiui, indies meliora saccara sperant: quoniam ea insula temperie cœli meliore saccarum suapte natura gignit: nam ea qualitas est plagæ illius, quæ Cypri & Siciliæ: nunquam algent, & ibi bellaria, & tragemata ex saccaro omnium generum, mellisque plurimum. Ceræ quidem satis, sed non tantum: uineas habet non despicabiles, in quibus taleas & malleolos maluatici plantare iussit princeps infans, afferuntur ex Creta insula, quam hodie appellant Candiam: uberes sunt uineæ, cœlo ad id inclinante: uites plus uuæ quàm foliorum ferunt, racemi proceriores, ut mensuram quatuor palmarum excedant, res uisu conspicua miráque uoluptate afficit intuentes: & ibi uuæ quibus color est niger, in arcuatis pensiles. Inde etiam exportantur ex nasso arcus celebres, qui feruntur in Occidentem, & fiunt ligna apta arcubus conficiendis. Et ibi paui quàm plurimi syluestres, colore ad albedinem inclinato. Perdices neque id genus alia ibi uidebis, præter coturnices, & apros innumeros in montibus. Memini etiam ab indigenis accepisse, ibi cum primo culta est insula, copiam maximam columborum fuisse: quibus capiendis non alia arte usi sunt aucupes, quàm alligato perticæ uncino ex arboribus, quibus illic insident, traherentur ad se non pauentibus auibus, sed mirantibus ueluti ad rem non uisam hactenus: quoniam nullo habitatore humano culta fuerat insula, à solis auibus & feris habitata. Fidem huic rei maiorem adstruit altera insula nostris temporibus reperta, natura non absimilis, præsertim in auium aucupio, ea utraque humani ritus expers fuerat: animalia ibi quamplurima usui humano apta: uiri illic etiam census non mediocris, complusculi dites ac locupletes: omnis insula adeo culta est, ut uiridarium & hortum repræsentet amœnissimum: quicquid ibi legitur ueluti aurum est. Et ibi celeberrima diui Francisci cœnobia uitæ
Vuæ vernæ obseruantioris sanctiorísque. Accepi etiam ab incolis fide haud indignis, uuas etiam maturescere circiter sanctam hebdomadam.

Canariæ

Canariæ insulæ numero decem.

Cap. VII.

A' DICTA insula Mederæ Austro flante soluimus, quo duce iter confecimus, donec insulas Canarias applicuimus, quæ absunt à Medera ferè miliariis CCCXX. Hæ sunt decem numero, septem cultæ, tres desertæ. Quæ coluntur hæ sunt, priuis priua nomina. Primæ nomen est Fractalanceæ, secundæ Magnæsortis, tertiæ Grancamariæ, quartæ Teneriffæ, quintæ Gieneræ, sextæ Palmæ, septimæ Ferro. Nec id est prætereundũ, quòd ex memoratis septem insulis, quatuor Christianum nomen colunt, uidelicet Factalencea, Magnasors, Gienera & Ferrum. Tres uero quæ supersunt è septem, idolis seruiunt. Christianis insulis præest eques nobilissimus, qui Ferrara nuncupatur, oriundus ex urbe Sibilia, ditionis Hispaniarum regis. Qui colunt has insulas, uiuunt pane hordeaceo, carnibus, & lacte plurimo, & in primis caprino, quibus abundant. Hæ uini & tritici impatientes sunt, nisi aliunde importetur eis, prorsus carent: fructus ferè nulli, reliqua uero optima: scatet onagris, id est, syluestribus asinis, præsertim ea quæ dicitur Ferrum. Distant inuicem hæ insulæ miliariis quadraginta: atque ita alia respicit aliam, ut de industria continentérque subordinatæ uideantur, & Orientem prima, ultima uero Occidentem respicit.

Quarum sint rerum feraces Canariæ.

Cap. VIII.

EX HIS insulis aduehitur herba, quæ oricola dicitur, cuius colore uestes insiciuntur, quæ quidem herba Gades in sinu Sibiliæ comportatur, & illinc in Orientem, & demum in Occidentem itur: exportatur etiam inde corii hircini copia ingentissima, quod cæteris præstat: seui plurimum, casei uero multum: & incolæ harum quatuor insularum nomini Christiano parent, & Canarii dicuntur. Idiomate differunt, adeo ut alter alterum haud intelligat: mœnia non habent, sed uicos undequaque patentes, uerum in eminentissimis montibus specus excauant, ubi degunt tuti ab omni impetu hostili. Sunt hi montes suapte natura ferè inaccessi, ideo inexpugnabiles, perinde ut nulla uis eò penetret, nisi una fames aditum præberet: & ambitus minoris harum insularum non minus patet miliariis nonaginta. Tres uero quæ idola colunt uastiores sunt, & frequentiore habitatore, præsertim Canaria magna, quæ hominibus circiter octo milibus exornatur. Teneriffa autem trium maior est, hominum quindecim milia, si utrunque sexum spectes, emitteret. Palma uero rarissimo est habitatore, usu tamen conspicua, & delectabilis admodum. Id etiam apprime est dignum scitu, quòd nulla alia de causa hæc regio est propè inexpugnabilis, nisi ob situs locorum propè inaccessos, & strenuam gentem: fitque propterea ut subdita sit nemini, licet pluribus sit lacessita præliis. Nec silendum puto de insula Teneriffæ, quæ & eximie colitur, & inter orbis insulas est eminentior. Nam cœlo sereno eminus conspicitur, adeo ut qui absunt ab ea ad leucas Hispanas sexaginta uel septuaginta, non difficulter eam intueantur: & si leucarum rationem colligas, miliaria ducenta quinquaginta excedunt. Quòd cernatur à longe, id efficit acuminatus lapis adamantinus, instar pyramidis in medio. Qui metiti sunt lapidem, aiunt altitudine leucarum quindecim mensuram excedere ab imo ad summum uerticem. Is lapis iugi- Leucæ Hispanæ

ter flagrat instar AEtnæ montis, id affirmāt nostri Christiani, qui capti aliquando hæc animaduertere. Hi præfectos habent nouem, quos duces appellant: nec iure hæreditario succedunt, sed ius est in armis: inuicem digladiantur, & sæuiunt ut beluæ: armis carent, quia ferrum non habent, uerum lapidibus & scipionibus res geritur inter eos: nam lignis acuminata cornua adfigunt, ut uicem ferri gerāt: nudi ferè omnes incedunt, tamen nonnulli auersè & aduersè pellibus caprinis teguntur: carnem inungunt seuo hircino condito herbarum quarundam succo, ut cutis effecta densior algorem toleret facilius: licet ibi uix algeant, quoniam ad Austrum sunt positi: domos non habent, neque mapalia, nec quidem uiles casas, uerum specus & cauernas montium incolunt. Hordeo, carnibus, & caprino lacte pascuntur, abundant nonnullis fructibus, & in primis ficis, metunt fruges mense Martii & Aprilis: fidem habent nullā, nec deum norunt, sed alii alia idola colunt, solem nonnulli, & alii lunam, & planetas, superstitiose admodum idolis seruiunt: mulieribus quidem in promiscuum non utuntur, sed pro arbitrio ducunt innumeras. Virgines coniuges prius non accipiunt, quàm à principe deflorentur, & id apud eos ingens decus & honos ducitur. Verum siquis forte argutulus diceret, unde hæc nosti? Id pro responso nobis erit, Incolas uidelicet conterminarum insularum quæ Christo parent, ex instituto uitæ consueuisse hos infideles crebris incursionibus lacessere, noctu præsertim: & ubi aliquando in congressu succumbunt infideles, captiui ducuntur sexus utriusque, qui sic capti in Hispaniam mittuntur, hæc nos docuere. Vsu euenit aliquando, ut è nostris corripiantur aliqui, quos Canarii ad contumelias seruant, & ut publico sint ludibrio, lanii officio fungi eos cogunt, eísque exenterandis bobus & suibus addictis, quod apud eos ignominiæ specimen & dedecoris ducitur magnum: tantisper captiuitatem tolerant, donec permutatione aliqua redimantur.

Seruant etiam alium morem Canarii in augurandis principibus. Nam cum sceptra suscipiunt, complusculi sese offerunt certatim in memoriam & honorem noui principis morituros, & sponte quispiam uitam deuouet: congregantur propterea in ualle deuexa, & ibi peractis nonnullis ceremoniis, ac prolatis uerbis quibusdam, ille qui sua morte festum principis est exornaturus, se dat è rupe præcipitem, perinde ut ferè in frusta concisus exanimetur. Pro qua re quoniam fit in gratiam principis, debet princeps superstitibus agnatis defuncti, prosequitúrque eos beneficiis, ac fauoribus innumeris. Hunc morem licet ipsimet improbent, seruant tamen, & pro comperto habemus uerum esse quod retulimus: saliunt mirum in modum agiles supra quàm referre queam, instar funambuli & petauristæ corpora librant, & ut hinuli de saxo in saxum migrant, licet multum distent, & id nudis pedibus. Lapidem iaciūt ultra aliorum ictum, & quicquid pro scopo ac signo dederint, nusquam aberrant: uim maximā ac propè incredibilem lacertis inferunt, adeo ut uno uel altero ictu umbonem infringant. Memini dum illic agerem, uidere è Christianis Canariis quendam hoc ludicri genus agentem: conditionem proponebat, propositámque sanciebat pignore, uiris tribus mala Assyria duodena dabat, ut omnes ea iacerent in eum, nec propius accederent quàm ad octo uel decem passus, aberraturos omnes asseuerabat: nec ipse eorum poma medica tangere uolebat, nisi manu

repercutiendo

repercutiendo, alioquin inanes illorum iactus futuros prædicabat. Ille uero duodecim sumebat, & in uiros prædictos uibrabat, nullo aberrante. Abnuêre conditionem omnes, quandoquidem probe nouerant quantum præstaret corporis dexteritate, nec eos latebat ipsum etiam plura facturum quàm iactauisset. Hæc summa est igitur, ipsos Canarios mobilitate ac agili natura fere omnes anteire mortales. Hi etiam eximium cultum censent, herbarum succo tingere corpora colore multiplici, modo Puniceo, Prasino modo, nonnunquam Veneto, aliquando ceruleo, & nihil cultius ornatiúsue ducunt colorum uarietate, & hæc pictura est eius ornatus apud eos, cuius ornatiores uestes apud nos sunt. Ex his insulis, igitur Canariis, duas ego Aloysius præsens inuisi Gomorram uidelicet & Ferrum. Palmæ quidem applicui, uerum nusquam classem deserui, ut cœptum iter consummarem.

Descriptio Capitis Albi cum insulis proximioribus.
Cap. IX.

SOLVIMVS ab hac insula flante Austro AEthiopiam uersus, & breui peruenimus ad id loci, cui Capiti Albo nomen est, abéstque à Canaria miliariis fere septingentis septuaginta: & illud præsertim est sciendum, quòd qui à Canaria insula ad Caput Album proficiscuntur, hi littora Africæ nonnihil deserunt: quoniam qui Austro ducuntur, ad læuam Africam relinqunt, quantóque magis quis ducit naues in altum, tanto minus continentis uidet, quia Canariæ insulæ plurimum absunt ab littore Africæ Occidentem uersus. Igitur nautæ tamdiu absunt à littore dum nauigant, quoad ultra medietatem itineris peregerint, quo insula Canaria à Capite Albo abest: & demum obliquant ad læuam tantisper, donec Caput Album speculentur à longe, ne prius appellant terram, quàm eminus explorauerint: quoniam ultra dictum caput nihil nisi uastum mare conspicitur, quoad peruenias ad id littus, ubi cum dicto Capite fit sinus, qui dicitur Forna Dargin, cui ab insula quadam sinus eiusdem dicta Dargin, nomen inditum est: quod quidem nomen habet originem à parua insula in eodem sinu sita. Intra sinum per miliaria quinquaginta, & ibi etiam tres insulæ, quibus indita sunt hæc nomina à Lusitanis: primam Albam appellarunt, quia harenis strata est: alteram Garzararum insulam, argumento, quòd Lusitani qui primo coluerunt eam, magnam marinarum auium copiam ibi nacti sunt, adeo ut inde duas naues onustas omni genere auium in Hispaniam duxerint. Tertia insula Cori dicta est: & hæ tres insulæ paruæ sunt admodum, harenosǽque ac desertæ. In illa quæ dicitur Dargin, aqua potu dulcis inuenitur, in aliis uero non nisi marina. Et signanter animaduertendum est, quòd hi qui à freto Gaditano soluunt, & uersus hanc AEthiopiam, quæ Austrum respicit, tendunt, nihil culti reperiunt, etiam à Barbaris, donec ad id loci uenias, qui Caput de Chantin dicitur, & ab eo uersus Caput Album semper à latere, & tunc tellus harenosa, quæ est deserta, & Septentrionalem partem respicit, præsertim eam, quæ montibus adiacet, quæ est nostra Barbaria citra Tunetum, & loca illa omnia à latere, quos quidem montes Barbari appellant Sarta, & uersus Austrum contermina est Nigritis Athiopiæ inferioris: uasta est hæc regio, adeo ut si ex transuerso metiaris itinere, dierum sexaginta uel celeris ueredarii, haud confe-

Forna Dargin

Dargin

Nigritis regio.

quaris magnitudinem: non seruat tamen uastitatem hanc undequaque, & Oceano alluitur ab altera parte: quæ tota est alba & arida, ac plena harenis, depressa est, nec inæqualis, & usque ad dictum Caput Album, miram præ se fert æqualitatem.

Caput Albũ Innenerunt Lusitani primo hoc Caput Album, & in eo nihil præter harenas, nulla herbarum aut arborum uestigia: uisu tamen est conspicuum; quia triangulum repræsentat: nam in fronte efficit pyramides tres, quæ singulæ inuicem absunt miliario. Id latus totum scatet piscibus omnium generum, nec nostris minoribus, forma tamen dissimilibus. Totus is sinus Dargin, & illa ferè omnis regio indigna est aquarum, & ibi arida & petrea tellus, & paulopost uastum æquor, & aquarum concursus ingens: nec sulcant hoc mare, nisi interdiu explorantes contis scopulos, qui ibi sunt frequentiores: ob id quandoque obrutæ sunt naues duæ secus aridam hanc. Et sciendum est, quòd dictum caput de Chantin uersus Austrum & Septentrionem Caput Album respicit. Et notandum, quòd post dictum Caput Album, in mediterraneis est locus, quem Hodenum appellant, introrsus situs ad diætas sex, & is locus nullo muro clauditur. Sed est diuersorium Arabum, & statio Camelorum, quò appellunt Arabes & Dromedarii, quos uocant Carauanas, quæ de Sambut ueniunt: & etiam illàc transeunt, qui ab Nigritis proficiscuntur, & nostras Barbarias inuisunt. Eius regionis incolæ uiuunt hordeo & cariotis, quibus ubertim abundant: alibi etiam in suis locis crescunt prædicta, sed parcius: potus illis camelorum & aliorum animalium lac, uino prorsus carent. Boues fœminas habent & capras, uerum paucas, id efficit sterile solum, & minime herbidum: boues sunt parui, si cum nostris conferantur. Mahumetem colunt, & odere Christianos plurimum: nunquam quiescunt, uagãtur semper per deserta. Hi Nigritarum terras adeunt, & nostras Barbarias uisunt, frequentes sunt, & Camelorum copiam ingentissimam habent, quibus comportant æs & argentum, & alia quamplurima. E Barbariis nostris in Atanbut, & ad Nigritas præfatos: inde uero exportant aurum, idque ad nos aduehunt. His est color niger, uestis alba, laciniis rubricantibus, absque tunica interiore uestiuntur, eodem habitu & mulieres utuntur absque camisiis, ut præfertur. In capite, more maurico peplum gerunt, quo circunuoluunt caput. In his harenosis locis uisuntur leones, & pardi, struthiones quoque, quorum oua ego comedi non insuauiter. Id est etiam sciendum, quòd princeps infans Lusitanus prædictus in hac insula Dargin pactum fecit hoc modo, ut nemo sinum intret mercaturus aliquid cum Arabibus, præter eos, qui fœdus inierunt, & dictam insulam incolunt: & qui cõuenerũt cum principe, in dicta insula negociatores assiduos fouent, qui commercia exercent cum Arabibus, qui hæc maria mercium gratia frequentant, quique uarias merces important, ut sunt panni, telæ, argentum, tapetes, & id genus alia: & in primis triticum, quoniam fame propè iugi laborant, & commutant mancipia cum nostris mercibus, dant etiam aurum. Qua de causa princeps infans illic oppidum erexit, ubi fabri quamplurimi degunt, ut hæc commercia non desinant, sed perpetuo conseruentur: ob id propterea annis singulis eò contendunt Lusitanæ celoces, id est, ad Dargin insulam ducunt etiam Arabes equos pernices, quos barbaros appellant, pro quibus ab eis Nigritarum seruos & uernas accipiunt, nec minore pretio eos uendunt equos quàm decem aut quindecim mancipiis. Eò etiam uidelicet ad

Hodenum

Nigritarum mores

Nigritas plura ex serico elaborata contextáque Maurico more, argentum & alia pleraque comportant ex Illyberi, id est, ex Granata Hispaniarũ ditionis, & Beticæ regionis. Afferunt etiam plura ex Tuneto Africæ minoris, quod Barbariæ regiam appellant, & pro his omnibus rursus mancipia, & auri copiam maximam consequuntur. Hi serui primo appellunt stationes Hodeni, & inde ad mõtes Barchæ, illinc in Siciliam deueniunt: residuum uero uernarum ad insulam Dargin ducunt, & Lusitanis uendunt, illis inquam, qui cum rege de mercimoniis conuenerunt, fitque propterea, ut Lusitani quotannis mancipiorum circiter mille ex Dargin aduehant secum, & id illis magnum commercium: nec hactenus, nisi à diebus paucis, inter eos commercia fiebant. Nam prius Lusitani infensi erant his Arginensibus, & eorũ sinum ternis uel quaternis nauibus infestabant, & aliquando noctu mediterranea deprædabantur, & uicos piscatorum aggressi, plura asportabant, & gentis Arabum sexus utriusque quàm plurimos captiuos trahebãt, qui tandem in Lusitaniam ducti sub hasta ueniebant: pari modo alterum latus ultra Caput Album deprædabantur usque ad flumen Senegæ.

De regno Senegæ, & Azenagis populis, Cap. X.

SENEGA flumen est, quod Azenagos à primo regno Nigritarũ disterminat. Azenagi homines sunt qui inter nigrum & subcineritium colorem sunt dubii, incolunt quædam loca ultra Caput Album in latere illo quod mox post Caput prædictum decurrit, & introrsus per deserta: plures ex Azenagis contermini sunt Arabibus Hodeni. Hi uiuunt ordeo & cariotis, & camelino lacte: uerum quia proximiores sunt regno Nigritarum, leguminibus aluntur: pauci sunt admodum cibi, adeo ut polline hordei, uel minimo pulmẽto totam diem alacres uiuant: efficit eos inediæ patientes annonæ caritas. Hos aliquando captiuant Lusitani, uendúntque pro mancipiis domi: præstant hi seruitute uernas ferè omnes, præsertim Nigritas. Vtcunque sit, ab annis paucis rediere nostri Lusitani secum in gratiam, & à ui temperãt omnes, & commercia inter eos magna fiunt, nec patitur princeps infans, ut eis de cætero inferatur iniuria, autumat eos propediem subituros Christianam legem: nam in biuio & ancipiti adhuc hærent, utrum legi nostræ, an Mahumetanæ seruitutem exhibeant, nihilque de lege huiusmodi apud eos agitatum erat, nisi Azanegi eos edocuissent. Et hi Azanegi prauũ morem seruant. Fascia lignea caput inuoluunt, demisso sindonis capite per frontẽ, ita ut os totum cooperiat: pudet enim eos oris æque, ac inguinis uel cunni: os tectum ut rem pudendam circunferunt, argumento quòd ueluti sentina quæpiam halitum tetrum semper emittat, nec detegunt nisi sumendi cibi gratia. Principes non habent, uerum locupletiores inter eos eminent, his obediũt & obsequuntur. In uniuersum pauperes sunt, mendaces, & supra quàm referre possim, proditores. Mediæ sunt staturæ, capillum calamistro exornant ut Alamani, promittúntque plurimum, illúdque nigrum adipe piscis inungunt, & olent pessime, quod apud eos uirtus & honos ducitur.

Commutatio salis & auri, déque distantia, Cap. XI.

MAGNIFACIVNT etiã hi populi præpingues & obesas mulieres, & in primis proceriores mammas habentes: propterea ubi annum circiter

ſeptimum & decimum attigêre, rumpuntur eis ui à uiris mammæ fune per medium, perinde ut feræ à pectore auulſæ penſiles remaneant: cum uero ſemel pepererint, longiores fiunt, & uiſu fœdiores turpioreſque: neque hi alios nouere Chriſtianos niſi Luſitanos, qui annis circiter quatuordecim eis multas clades intulere, captiuos ducendo plurimos, haſtæ demum ut mancipia eos ſubiicientes. Pro comperto etiam id habemus, quòd ubi hi populi primo Liburnicas & alias id genus naues conſpexere in mari uelificantes, antea illis incognitas & inuiſas, arbitrati ſunt aues eſſe albis alis aera ſcindentes, è remotioribus partibus aduentaſſe. Cum autem uela deprimerent, ut appellerent littus, credebant piſces eſſe eminus uiſis nauibus: nonnulli cenſebant fore phantaſmata cum noctu ſulcarent maria:& erant hæ naues eis terriculaméta non mediocria, utpote quæ modo huc modo illuc diſtrahebantur, inſtar phantaſmatis alicuius ui uentorum ductæ, uariiſque in locis eis inferebantur damna à nautis, noctu in primis, cum tamen inter ſe celoces abeſſent per miliaria propè centum, prout cô uenerat inter naucleros, & ut uentorum ratio patiebatur, huc atque illuc pulſæ, ſicque intra ſe ratiocinabantur, ſi hi eſſent mortales homines, quo nam modo quirent tantum itineris nocte una metiri, quantum nos nec triduo abſoluimus prorſus nauigationis expertes. Itaque loco phantaſmatis apud eos ducebamur. Huius rei certiorē me fecere ex Luſitanis quamplures, qui per id tēpus ea littora frequentabant cômercii gratia. Accepi etiā id à captiuis, qui fere per eadē tempora capti fuerant, ex his teſtatū fuit nobis, quàm ſtupidi ad rerum noſtrarum conſpectum fuerint, quando de nobis talia ſtolide ſibi perſuadebant. Supra etiā ſtationem Edon introrſus ſex dierum itinere locus uiſitur, qui denominatur Tagaza, quod noſtri interpretātur Auri ſarcinā. Vnde aduehitur ſalis petrei ingens copia, id aſportatur camelis Arabum & Azanegorū uaria loca petentium, nonnulli Tambuto iter faciunt, & Amelum côtendunt ditionis Nigritarū, quò ubi applicuere, mox ſal omne expediunt, utputa octauo die, quicquid aduectum eſt ſalis uenditur prope Mitigallum CC. uel CCC, demū ſuas repetunt caſas auro onuſti. Et id in primis eſt ſciendum, hoc regnū Mellis caloribus infeſtari, ut fere quadrupedia omnia illic fatiſcāt, cum nihil pabuli ibi pro quadrupede creſcat niſi peſtilens, fitque propterea, ut ex centum camelis qui eò onera ferunt, non redeāt triginta domum, hinc quadrupes fere nullum uidebis, ibi pereunt omnes æſtu nimio. Arabes etiam & Azanegi illic correpti morbo efflant animam, ægritudinem parit torrens ſydus, cui ſubſunt. Ferunt etiam Tagazam à Tambuto abeſſe itinere dierum quadraginta equitis unius, & inter Tambutam & regnum Mellis iter triginta dierum intercedit. Percunctatus ſum etiam hos quomodo mercatores regni Mellis tantum ſalis conſumant. Referebant Mellitæ nonnihil conſumere in regno ſuo Nigritarum, quoniam uerſus Meridiem poſiti, non longe ab æquinoctiali, ubi dies cum noctibus ſemper propè certant de pari, longiuſculi tamen dies, quoniam illorum Z enith de directo non eſt ſub æquinoctiali, non enim eſſent in Meridie. Sunt itaque ultra æquinoctialem nonnihil, & ideo plus diei quàm noctis habent, & ibi feruentiſſimus æſtus. Fitque propterea, ut ſtatis anni temporibus eorum ſanguis inficiatur, adeo ut ni ſibi ſale mederentur, protinus exuerent uitam. Modus medendi hic eſt, Salis modicum

Tagaza.

Regnū mellis

aqua

aqua liquefactum singulo die hauriunt,& hoc eis pro medicina & remedio præsentaneo. Reliquum uero salis in glebas diminuunt tantillas, ut uiri unius humeris singulæ ferri possint, arte quadam ad id non inepta, usque ad regnum Mellis, quò cum uenerint, singulis camelis duas salis glebas imponunt: & id quadrat oneri, uidelicet ut singulis camelis duæ salis glebæ imponantur: & postremo in regno Mellis Nigritæ, qui Mauri nigri uulgo dicuntur, rursus id onus salis capite portant,ut priui priuas glebas ferant,numerosiores adeo ut propè ferentium uideatur iustus exercitus hominum peditum, qui per uastum iter salem humeris conuectant. Et hi pro leuamine laboris,& fessorum solatio, tridentibus quibusdam utuntur humi infixis, quibus salem fessi imponunt tantisper, donec uires reuocauerint. Hoc modo sal prædictum aduehunt usque ad quoddam flumen, cuius naturam non sum percunctatus, an salsum uel dulce esset,nec id ab re dixerim,quoniam æquor creditur à multis. Et his Nigritis ope ræpretium est sic salem suum conducere, quoniam quadrupedibus fere omnibus carent:id soli efficit iniquitas, quòd aut parum fert herbæ: aut si fert, id totum est pestilens,ut præfeci. Hinc non difficulter colligimus, quàm frequentiore hominum uehentium salem coetu opus sit, cum tantum salis consumant. Cum uero applicuerint ad id flumen, quod mare propè creditur, qui salem detulerunt, singuli singulos ex suo sale monticulos erigunt: & ita disponunt,ut alter alteri succedat continenter recto tramite, & unusquisque quopiam signo suum aceruum insignit,& demum recedunt omnes itinere mediæ diei. Vbi igitur recessere,aduentant alii Nigritæ,qui cognosci nolunt, neque aliorum colloquia admittunt,& accedunt cum suis Liburnicis ac nauibus grandioribus ab insulis quibusdam,& littus appellunt, uisoque sale, pondus quoddam auri prope aceruum salis ponunt,prout sibi congruere commercio uidetur, nec ab æquitate absonum,& mox recedunt,salem & aurum relinquentes. Nigritæ uero qui itinere mediæ diei secesserant,rursus redeunt,& unusquisque suum aceruum uisit, & ubi aurum dimissum placuerit auferunt, salem relinquentes, & abeunt non reuersuri:si uero conditio auri relicti non placuit, utrunque dimittunt,uidelicet aurum & salem,& iterum abeunt infra prædictum tempus reuersuri. At Nigritæ qui cognosci nolunt, rursus accedunt, & eos aceruos à quibus sublatum aurũ uiderunt,auferunt aut eis quibus adhuc relictum est aurũ,addunt nonnihil auri: uel suum aurum (si ultra addere non libet)asportant, sale relicto. Et hoc modo sua commercia exercent,ut alter alterum non uideat uetere instituto. Et licet id forte à fide deuiet,utpote non credendum:illud tamen pro comperto habemus, quoniam à fide dignis est acceptum,à negociatoribus in primis. *Permutatio mercium*

Quomodo Imperator negociatorem quendam cognoscere uoluit.

Cap. XII.

NOVERITIS igitur me aliquando negociatores Nigritas regni Mellis percunctatum fuisse talia, cur princeps eorum qui & diuitiis & regno pollet plurimum,non nauasset operam ui uel amore,ut tandem aliquando sciret,quænam gens esset, quæ hominum forma,quod idioma, qui mores forent illorum,qui cognosci nolebãt: Id habui pro responso,Principem suum iampridem hoc conatum fuisse,ut cognosceret hos Nigritas, & excogitauisse talia, ut

hos caperet: asseuerabāt ipsum uidelicet habito consilio, tempus aduentus prædictorum obseruauisse, quo consueuerant commercii causa accedere ad littus, & per nonnullos dies præuenisse eorū aduentū, dispositis insidiis hoc modo: iussit nōnullis è suis prius quàm mercatores qui Carauanam ducunt, aduentarent, ad id loci accederent, ubi salis & auri permutatio fiebat, & effossa humo caueas struerent, in quibus ad tempus tandiu delitescerent, donec ex Nigritis qui cognosci nolunt, aliqui aduenirent, aurum deposituri pro sale: & demum erumperent impetum facientes in eos, tres uel quatuor caperent, adseruarentq; diligentissime, & ad principē ducerent regni Mellis. Et ut paucis expediā, successit principi ut disposuerat: cepere quatuor, reliqui fuga sibi consuluere: & ex his quos ceperant tres missos fecerunt, rati satis ac super fore, si unus ad principem duceretur gratia gentis cognoscendæ, ne Nigritæ indignabundi succenserent, & temperarent demum à commerciis. Capto itaque Nigrita, ac adducto ad principem adhibiti fuerunt quamplurimi uaria idiomata callentes, alii alia lingua captum interrogantes, ut eius linguam explorarent. Is uero captus ad omnem sermonē conticuit, & nusquam est locutus, nec cibum sumpsit unquam: triduo solum uixit. Quæ res regni Mellis Nigritas in eam opinionem adduxit, ut credant eos populos usu loquendi carere, & suapte natura mutos esse. Alii rentur id euenisse ex indignatione, quod uidelicet proditi fuissent. Retulere hæc principi ægre ferentes, quòd nequiuissent principis desiderio facere satis. Animo iniquo tulit princeps, & enixe auidèque percunctatus est suos, quæ hominum forma esset. Responsum est illi, uiros esse nigerrimos, & proceros adeo, ut suam staturam plus palmo excederent: & inter cætera referebant eos labrum inferius promissum ad pectus usque habere, rubrum & introrsus exulceratum perinde ut sanguis exeat, superius uero paruum instar nostri: fiebàtque proprerea, ut dentes omnes apparerent, quos habent nostris grandiores, duos etiam habent hinc & hinc reliquis eminentiores: lumina uero prominētiora, eadēmq; nigra, torui aspectus admodum: ferunt etiam gingiuas ut labrum sanguinem emitteret semper. His uisis principes reliquos pœnituit facti huius, nec deinceps gentem huiusmodi infestarunt, quoniam ob unius mortem reliqui desiere mercari triennio, quod cedebat in damnum eorum. Nos autem censuimus eis sic labra putrefieri ob ardorem torridæ plagæ: & cum sale sibi medeantur, nequiuere diutius sustinere quin rursus ad institutum uetus redirent, cum sale carere non possent. Igitur rediere elapso triennio, & ex nostris incommodis & ægritudinibus metimur suas infirmitates: nec noster princeps magni facit loquantur uel ne, modo emolumentū ab his sentiat. Id est totum quod à multis accepi eius regionis incolis, & quoniam plures hoc asseuerāt, non difficulter adduci possumus, ut multis credamus. Ego quidem quātum in me est, hæc & alia non impossibilia credere uolo, cum ex usu multarum rerum plura didicerim. Id igitur aurum aduehitur in urbem Mellis, & ibi tripartitur, partem qui Carauanam ducunt, iter per regnum Mellis agentes, Cochium uersus Siriam ferunt: duas uero partes residuas Carauana ex Melle aduehunr Atambutū, & ibi rursus diuiditur, partem ducunt ad eum locum qui dicitur Ato, & inde Tunetum Africæ minoris, quod est Barbariæ caput, & Regia per superius latus ad

Oceanum,

Oceanum, aliam uero partem deferunt ad illum locum qui dicitur Hodenum, ut supra memorauimus, & illinc ad Hona & portum Orarani, qui dicitur à Barbaris Marsacubi, à Latinis Portus magnus, Loca sunt Barbariæ in Mauritania, non longe à Gadibus è regione Illyberis, id est Granatæ, aduehunt & aurum à Fezes & amarum, & Choos, & Argis, & Azafi, & Amesa loca Barbariæ extima, id est, extra fretum Herculeum: illò contendunt Christiani, præsertim Italiæ, empturi aurum, multiiugas merces aduehentes. Et ut eò congrediar unde sum digressus: aurum prædictum quod aduehunt ab dictis Azanegis siue Subcinericiis cunctis mercibus præstat: quoniam illud aurum aduehitur Hodenum, ut præfeci, ad littus maris comportant, & ibi Hispanis uendunt nostris. Propterea Hispani frequentant insulam Dargin, & ibi ferè iugiter habitant commercii causa. Apud hos subcinericios populos non signatur aurum, neque argentum, neque cuditur aliqua moneta, sed res permutant, ac alteram pro altera suscipiunt, dántque uicissim, & hoc modo uitam ducunt. Accepi tamen à nonnullis introrsus apub Azanegos & Arabes eam monetam, quam Lusitani expendunt esse in usu, monetam appellant mitigal, ualoris unius nummi aurei.

Viri honorabiles ac diuites, & ibi mulieres & arma.

Cap. XIII.

QVI HAEC deserta incolunt, hi regem non habent naturalem, deferunt tamen plus honoris ac reuerentiæ uni quàm alteri, colunt præsertim locupletiores, & hi maiores habent fautores: ut etiam usu apud nos euenit pluribus in locis. Et licet diuites sint, maiórq; ad eos hominum frequentia palpi & assentationis, ut assolet gratia eat, non sunt tamen principes: Mulieres ibi subcinericiæ, ueste cotonina utuntur. Id genus uestis mittunt Nigritæ. Vestes etiam habent quasdam, quarum in superioribus iam meminimus, Alchizel appellant, tunicis interioribus, id est, camisiis non utuntur. Armorum genus apud eos hoc est: non enim habent arma quæ ad defensionem induant, ut nos thoracem, & loricam, quoniam nullo alio euitant, ac propulsant uim illatam quàm clypeo. Hastas igitur habent longiusculas, easdémque leuissimas, & tela, non tamen ut nostra uibrant, equis insident ut Mauri: sed non multos fert regio deserta, quoniam herbidi soli non est. Nequeunt propterea multos equos alere, fit etiam iniuria candentis syderis, id est flagrantis solis, ut prope sit exusta. Aquarum est indiga, inde proueniũt tot incommoda, uidelicet sterilitas ferè rerum omnium: ibi tantum ternis pluit mensibus, uidelicet Augusto, Septembri & Octobri. In eisdem etiam regionibus innumerosissimam locustarum multitudinem aera uidimus inumbrantem: nam ferè singulis trienniis eduentant, & cœlum obscurãt, cateruatímque uolitant, & ubi terras cooperuerint, corrodunt fere omnia, adeóque sunt frequentes, ut spatio miliarium XII cœlum inumbrent, rubent, & maiores sunt caualetis, non apparent nisi triennio uel quadriennio semel, quæ si quo tannis aduenirent, corrosa ac deserta iam forent omnia ego aliquando eas uidi cateruatim supra mare uolitare, numerus erat propè infinitus.

De sinu Senegæ, disterminante harenosas terras à feracibus.

Cap. XIIII.

POSTQVAM dictum Caput Album præteriuimus, illud semper con

tuentes, nostro itinere peruenimus ad flumen, quod sinum Senegæ appellant, illud enim est præcipuum flumen regionis Nigritarum introrsus per hoc latus, Disterminat itaque flumen prædictum Nigritas à uiris subcinericiis dictis Azanegis: separat etiam aridam & sterilem tellurem, hoc est, desertum ab irrigua & feraci terra Nigritarum. Quod quidem flumen patentioris est aluei, ostiúmq; habet spatio unius miliarii: altissimum est, & rursus aliud ostium: demum efficit in umbilico insulam, & deniq; ostiis duobus exonerat in mare: tunc uidebis breuia, ut in syrtibus harenis obductis, quæ abacos & scamna præsentant introrsus mare ad miliare: singulis sex horis crescit & decrescit instar flantis & reflantis Oceani: & ubi reuomit aquas, tanta ui immittitur, ut flumen retroagat ad sexaginta miliaria, ut retulerunt Lusitani, qui id corã conspexere aliquando flumen ingressi: at siqui dictũ flumen ingredi uoluerint, eis operæpretium est cauere à breuiis, & harenis obductis, ne immergantur, quoniam præbent speciem solidæ telluris, & tamen tactæ fathiscunt, & in uagam harenam dilabuntur. Id etiam est notandum, dictum Caput albũ abesse ab hoc flumine miliariis ferè CCCLXXX, & totum littus harenosum cernitur usque ad ostia fluminis introrsus per miliaria uiginti, & appellatur latus De ante rota, ditionis Azanegorum populorum subcinericii coloris. Id ante omnia miratu dignum est, quòd trans flumen memoratum, homines sunt nigerrimi, & proceræ staturæ, ac habilissimi corporis: & omnis illic regio uiret, ac uernat pomiferis arboribus referta. At citra fluuiũ contrarias uices cernas, uidelicet homines subcinericii coloris, staturæ contractioris: hoc flumen ferunt à Nilo deriuari, è quatuor præstantioribus fluuiis unoz easdem uices habet cum Nilo, ut ille AEgyptum, ita hic AEthiopiam reddit irriguam. Nam Nilus Babyloniam præterfluens totam AEgyptum madefacit. Hoc flumen alios amnes emittit, & præsertim eum quem Senegæ appellant, & magna sunt flumina, totum latus AEthiopiæ irrigant, cuius tamen latius in sequentibus meminisse est animus: huius etiam comméminit Plinius libro quinto naturalis historiæ.

Qui principes ad latus Capitis uiridis regnent. Cap. XV.

REGIO horum Nigritarum, qui primo loco regnum Senegæ obtinent, hi sunt in introitu regni AEthiopiæ, & omnis terra dicitur inferior uulgo dicta
Bassa. terra Bassa, complures populi accolũt prædictum fluuium, uocantur Zilophi, & ulterius per spatium immensum omnis regio dicitur terra Bassa usq; Achiaridam, & trans flumen. Si tamen Caput uiride excipias, ubi tellus est eminentior, quàm in toto latere ad miliaria ferè CCCC ultra dictum Caput uiride. Citra uero per miliaria ferè centum omnis terra est littus patens, depressius tamẽ. Noueritis etiam hunc regem Senegæ cum illic agerem, appellatum fuisse nomine Zuchalin. Ibi enim multiplices sunt principes, nos regulos nũcupamus, qui aliquando zelothipia regni conspirant, & regem quem libuerit præficiunt, clarum tamen stirpe, & eum precario dominari uolunt. Nam cum eis non est cõplacitum exautoratum è regia sede detrudunt: nunnunquã rex huiusmodi effectus potentior exurgit in electores, & inuicem digladiantur. Non est tamen firmum regnum, neque perennat, ut in Syria Soldanus. Nam assidua expectatione pendent ne regno priuentur. Lis est tamen de paupere regno. Inopes sunt

admodum ferè omnes, quibus reges dominantur: nullas urbes habent, tuſcula uero, & mapalia citius quàm domos, quandoquidẽ calcem non habent, qua parietes ferruminentur, carent lapidibus, & angusta eſt regio, utpote, quæ à latere miliaria CC non excedit: Mare autẽ introrſus tantundem, ut mihi relatum eſt latitudine etiam uix dictã menſuram excedit. Rex igitur eorũ redditus non habet annuos: uerum tributa pendunt reguli illi quotãnis: efficit hoc metus, ne indignationẽ regis incurrant: donãt regem equis, qui illic magni penduntur ob raritatem, Carent etiam phaleris, & omnibus equorũ instratis. Rex etiã donatur quadrupedibus aliis, bobus fœminis, capris, & legumine multiplici. His uictitat rex eorum, adiicit tamen ipſe ad hæc multa: deprædatur complures, ſurripit mancipia conterminis ui uel amore, ſibi uictũ parat: mancipia uero nonnulla culturæ addicit, alia exponit mercatoribus Azanegis uenalia, qui eò contendunt cauſa commercii: equos præſertim adducũt, uendunt etiã Chriſtianis poſtquam cõſuetudinem habent cum Nigritis: huic regi licet tot ducere uxores quot uoluerit. Itidẽ regulis licet, & indigenis omnibus, modo alere queãt: nulla lex matrimonium multiplex prohibet. Rex uero ſupra XXX uxores ſemper habet: plus tamen unam quàm alterã caripendit. In his tamẽ ratio ſtirpis habetur maxime: quoniã quæ loco præclaro ſunt ortæ præſtãt cæteris. Rex itaq; hanc uiuẽdi conſuetudinẽ ſeruat: uxores ſuas ruri alit, & aſſeruat hoc modo: nam ſingulis coniugibus agros, & latifundia armẽtáque impartitur pro earũ uictu, mancipia etiam & ancillas elargitur eis. Mãcipia agros colunt, & alia nauant, quæ ad rem familiarem ſpectãt. Habent boues tam mares quàm fœminas, quibus arãt tellurem: cum uero uſu uenerit, ut rex rus cõcedat, diuertit pro arbitratu ad quãcunq; libuerit: ſingulæ uero terna uel quaterna obſonia deferũt, adeo ut ipſe rex & omnes aulici qui cũ eo proficiſcũtur, uiuant dictarũ regis uxorum expẽſis. Nã uidebis ſingulo mane innumera mãcipia dapes multiiugas ferentia ad principẽ, quæ omnia Condo aſſeruãda dãtur. Condus uero Promo, hic uero Parocho per gradus ſubminiſtrat, perinde ut paruo temporis interuallo prope dapes innumeræ aduehãtur, Cum autẽ complacitum regi fuerit diſcũbere, ſeligit ex his obſoniis quæ uoluerit, reliquũ tribuit aulicis, uerũ uix unquã eximunt edendi amorẽ, eſuriunt ſemper, & nunquã ſaturi, modo huc, modo illuc regem ſequuntur, aliena ſemper impenſa. Nec quicquã penſi habet rex, quibus ſumptibus, & ſe & ſuos alat, huius rei cura ſpectat ad alios. Cũ uxoribus uices alternat, modo hãc, modo illã cõprimit: hinc natorũ infinitus prope numerus: quoniã ubi à ſe compreſſam mulierẽ pregnantẽ ſenſerit, aliã aggreditur. Hunc etiã morẽ & reguli ſeruant.

Nigritarum habitus & fides. Cap. XVI.

MAHVMETEM primi Nigritæ colunt: non tamen adhuc pertinaces ſunt in ea fide ut Leuco AEthiopes, quos Mauros albos appellãt, præſertim gregarii: principes uero tenacius colunt Mahumetem. Quippe qui ſentiunt cum ſacerdotibus Azanegis & Arabibus, qui principes legẽ huiuſmodi docent, & his argumẽtis perſuadent eis legem colendam, quod uidelicet ſit abſonum, nec principis ordini conſentaneum, ut cum uulgo imperitiore nullum deum colãt, ſitq; propterea ut non difficulter principes adducantur ut credãt Mahumeti, quoniã aliorũ gentiũ conſuetudinẽ neſciunt: ſacerdotes tantũ, ut præfecimus, Azanegos & Arabes nouere fidei magiſtros Mahumetanæ. Vbi uero cœpere uerſari cum

Christianis, & nostram fidem à nostris sanctiorem extolli, & prædicari eximie audiuere, minus Mahumeti credunt, nostris oblectantur moribus, & arguũt fidẽ nostram esse sanctiorem & meliorem, ob id quòd sumus ditiores ac locupletiores illis, exemplum sumunt ab his mortalibus ad æterna, addentes nos summopere à nostro deo amari, argumento quòd tot diuitias largitur suis, eósque tot animi ac corporis dotibus honestat: nec posse legem huiusmodi, nisi à bono conditore proficisci: nihil minus legem suam non deserunt, licet & nostram probent, aiúntque in utraque lege utrique locum esse salutis. Habitus istorũ talis est, Nudi prope incedunt, nisi quòd pro subligaculis corio caprino utuntur, hoc pudenda cooperiunt. At principes & locupletiores omnes camisiis cotoneis utuntur, quoniam regio pannis huiusmodi abundat, & ex filis mulierũ pensa fiunt: nam filum nent & pannum largiorem palmis binis efficiunt. Non fiunt ibi longiores panni, quoniã pectines non habent maiores, quibus texere queãt. Insuunt propterea ternas uel quaternas telas simul, & tunicas conficiunt largas quidem, sed genua non attingentes, uíxq; media tegunt brachia: femoralia etiam contonina faciunt, nos brachas appellamus, siue subligacula oblonga, adeo ut tunicã talarem credas. Is habitus est latissimus, perinde ut ora eius pateant circuitu palmorum XXX, uel XL: & ubi uestem subcingunt, innumeras plicas efficiunt ob longitudinem ac latitudinem habitus: nam sinuat instar sagi præcincti: aduerse & auerse, id est, retro & ante terram uerrunt ueste: & cum sit res ridicula admodum, ipsi tamen rem putant honorificentissimam, uari quoque incedunt, id est, diuaricatis cruribus, instar micturientium mulierum. Percunctabantur quandoque nos ipsi, an uidissemus unquam honorabiliorem habitum, quippe qui decentiorem in uiris non credunt. Mulieres partem corporis superiorem, id est, à capite usque ad cincturam nudam circunferunt: inferiorem uero sindone usque ad crura media cooperiũt: pedibus ambulant nudis, is mos est, & uiris & mulieribus tam coniugatis quàm nubilibus: aperto capite incedunt, torquem ex capillis agunt, & eo exornantur uiri æque ac fœminæ: uiri etiam pleraque puellaria pensa exercent: nent enim, & pannos compurgant aqua. Ibi semper calores eximii, nec unquam magis algent uel Bruma, quàm nos Aprili mense.

Viri habitu elegantes, sed uictu immundi. Cap. XVII.

HVIVS plagæ homines corpora eleganter curant: nam ter uel quater singulo die aqua immersi lauantur, utpote qui balneis oblectantur plurimum: uerum in culinis adeo immundi ac turpes, ut dum eorum concinnant obsonia & dapes, stomachum suscitent & nauseam: & earum præsertim rerum quarum prorsus sunt expertes, non solum sunt simplices, uerum etiam stolidi: contrà, in illis rebus quas ex frequentiore usu nouere, ut nos, sunt accuratissimi: loquaces sunt admodum, adeo ut uix unquam desinant nugari: ante omnia mendaces, ac fallaces, alioquin hospitales, quippe qui biduo ac triduo domi sua impensa hospitem libenter alunt.

Quomodo inter se concertent principes Nigritæ & regni Gambræ. Cap. XVIII.

HI PRINCIPES Nigritæ sæpenumero inuicem digladiantur: pedites bella conficiunt, quoniam equis catent ob iniquitatem soli: nam ob æstus propè

propè diuturnos uix ibi herba crescit qua alantur equi: loricas nec thoraces habent, quibus uestiantur ad bella, eis prorsus carent:uerum clypeos & scuta ferè omnegenus habent.ut uero hostem feriant,telis utuntur quibusdam quæ iaciűt ueloci dexteritate. Nam id præsertim callent, uidelicet uibrare hastas, & iacere tela:his adfigitur acuminatum ferrum ad palmi mensuram, & mira arte fabrefactum,perinde ut cum quempiam sauciauerit, uix extrahi queat, ni carnes lancinentur & atrociter concerpantur,ferro reluctante ex opposito:ut apud nos sagittarum sunt quædam genera. Ferűt etiam enses & sicas quasdam more maurico obliquas,fiunt ex ferro absque calybe, quoniam in regione Gambræ Nigritarű ulteriore calybem non habent:& si forte habent id metallű, tamen effodere nesciunt. In bello etiam hastis quibusdam utuntur quæ lanceas præsentant, alia arma non habent:bella illorű sunt atrocissima,quoniam diloricati ut præfecimus, præliantur:hinc maxima hominum strages,audaces sunt maxime,utpote qui ultro sese periculis obiectant,malűntq; in bello oppetere quàm terga dare,licet fuga sibi consulere queant: nec eos perterrefacit sociorum clades, imò atrociores redduntur, mortem contemnentes, adeo assueuere præliis ac bellis, & cladibus innumeris.

De eo quòd natarit eximie,& de regno Senegæ. Cap. XIX.

HI NAVES non habent quibus maria tranent, nec eas uidere ab orbe condito,nisi postquam Lusitani illò sunt profecti:accolæ uero fluminis utuntur cymbis quibusdam, quæ humeris trium hominű deferri possent:his piscantur,& traiecto fluuio uaria loca petunt:sunt etiam isti Nigritæ natatores acerrimi,prout ex usu didici, & accepi à nonnullis, qui ex lectione multiplici id didicere. Regnum Senegæ Nigritarum introrsus Orientem uersus conterminum est regioni dictæ Tuchmoræ:at uersus meridiem regnum Gambræ contingit, ad Occidentem uero respicit Oceanum, uersus autem Septentrionē Nigro fluuio clauditur,qui ut diximus subcinericios populos disterminat à primis Nigritis:& id flumen prius per annos circiter quinque quàm ego eò concederem, Lusitani nautæ iam explorauerant:qui quidem Lusitani cum Nigritis pacem iniere,& fœdus maximum,adeo ut deinceps magna inuicem exerceant commercia: frequentarunt propterea regionem huiusmodi annis singulis naues usque ad meum aduentum. Niger flu.

Quas merces Aloysius Cadamustus permutauerit cum principe Budomeli Senegæ. Cap.XX.

TRAIECI dictum flumen celoce mea, & tantisper nauigaui, donec deueni ad regionem quæ dicitur Budomel, & is est principum titulus, & dicitur terra de Budomel sicuti nos appellamus principum uel comitum regiones uario nomine. Cum igitur ad id loci perueni, immoratus sum illic nonnihil, quoniam idioma huius principis callebam, & ad id adducebar non difficulter, quoniam audiueram hunc principem esse candidissimæ fidei, & nemini imponere., magnæque probitatis uirum esse, perinde ut tuto merces ad tempus huic uendi possent. Nam ad præscripta tempora ad unguem fidem seruare aiebant inconcussam. Cum igitur mecum adduxissem nonnullos equos, qui illic pretii erant non contennendi, licet plerasq; res alias detulissem, ut sunt

ex lana panni & ex serico sindones more Maurico,& alia quamplurima. Decreui itaque apud principem efficere, ut eum locum adirem, quem ad Palmas dicunt, ditionis principis de Budomel, ubi non portus, sed statio uisitur: quò cum ueni, reddidi certiorem principẽ aduentus mei, internuntio Nigrita meo mancipio, iussique ut meo nomine illi omnia mea offerret, & equos in primis, quibus sciebam principem delectari plurimum. Vt ergo paucis expediam, Princeps memoratus certior iam factus rerum mearum, adit nos equis XV, ac peditibus CL comitatus, meque commonefecit, an liberet terram appellere uidendi principis gratia, addebàtque me minime lusurum operam, nec me unquam pœniturum laboris suscepti, gratum animum eundemque liberalem principem gerere. Quibus adductus littori applicui, & uisi principẽ, nec uidisse pœnituit, nam facta non dissimilia uerbis fuere: excepit me honorificentissime, post multa equos emit meos, & quicquid abs me desiderabat, mox est consequutus: fidi illi ingenue. Rogauit me propterea ut secũ irem in regiam suam, quæ intror sus est ad miliaria CCL. Pollicebatur enim inibi se equorũ pretium persolaturũ, hortatúsque est enixe, ut dies aliquot præstolarer, quoniam inter negotiandum conuenerat inter nos, ut centum mancipia pro mercibus daret. Abduxit itaque equos cum phaleris & alio ornatu, mercémque plurimam, quæ omnia emeram ego non pluris quàm CCC aureis. Decreui igitur secum ire, nec prius abiui, quàm ab eo perpulchra adolescentula donatus fuerim: nigra quidem erat, uerũ formosa, & annũ non excedebat duodecimũ. Voluit esse cubili meo addictã usquequaque: suscepi puellam libens, & ad nauem ducendam uni ex meis tradidi. Iui igitur cum principe percupidus nouas res & uidere & audire, solicitabárque non minus hoc desiderio quàm pecuniarum exigendarum studio uel amore.

Quomodo Aloysius Cadamustus concessit cum principe eò loci qui dicitur Budomel in Mediterranea. Cap. XXI.

CONTENDI igitur Budomelam regiam principis locum Mediterraneum, prius equis ac necessariis ad uiaticum à principe acceptis, & ubi ad quartum lapidem prope regiam principis deuenimus, commendauit me nepoti suo cuidam eius ruris domino quò iam deueneramus: nomen huic erat Bisboror, & is nepos suus me domi excepit honorifice, & ibi XXVIII diebus steti mense Nouembri, & dum illic ago, sæpenumero eo ad principem de Budomel nepote comite. Interea plura memoratu digna uidi mores regionis concernentia: ut etiam hæc attentius uiderim, id effecit, quod ad flumen Senegæ ubi mei me opperiebantur, terrestri itinere sum regressus: nam undabundo mari fidere nolui, quoniam per id tempus admodum sæuiebat, adeo ut ad celoces meas prius redire nequiuerim, quàm naues fluminis littori applicuerint: & dum certiores meos reddere studeo, natatorem quæro qui nando literas ferat, quibus meis nautis compertum fiat me non posse aliter classem repetere, ni prius ipsi naues ad flumen dirigant, ob procellosum mare. Scirent propterea me usque ad id loci terrestri itinere contendere. Quæro igitur ab incolis, an quispiam natator adsit, qui uice ueredarii fungi uelit, quíque calleat artem nandi, & ad meos ire non formidet, introrsus mare ad tria miliaria. Mox sese multi ultro offerunt id nauaturos: uerum quia æquor incredibili

[Margin: Bisboror.]

[Margin: Nandi mira peritia.]

bili feruore concitatum erat, uix mihi persuadebam hominem huiusmodi nando id consequi unquam posse, & eo minus adducebar ut crederem, quo breuia Breuia maris innumera conspiciebam prope littus iactu arcus: hi sunt harenæ aceruì, qui ubi onera sentiunt quæpiam, mox euanescunt, & naues uorticibus obruuntur. Cum uero supra aquam eminent, uidentur abaci uel scamna, quibus si insederis ilico rues. Et inter hæc breuia feruet mare atrocius utpote coartatum, nihilq; adminiculi ibi comperies, quo innixus uires lassas foueas. Timebam igitur illis ne à profluente pessundarentur. Vtcunque fuerit, Nigritæ duo affuere nauaturi quod petebam. Quæro quam pro labore tanto mercedem cupiant, respondent maiulias duas ex stanno pro unoquoque petere: quatuor enim huiusmodi maiuliæ nummum nostrum aureum efficiunt. Acceptis igitur literis, se mari iactabundo credidere: horresco referens, quas difficultates subierint hi natatores, dum superare breuia contendunt, perinde ut crediderimus aliquando eos submersos. Nam urinabant sub aqua spatio horæ, nec uidebantur. Tandem alter illorum cessit uiribus undabundi maris, nec sæuientes undas domare potuit, rediit ergo uoti impotens. Alter uero maiorum uirium compescuit rabiem maris, & ad classem peruenit, responsumque retulit: quod factu uisum est mihi ferè impossibile. Hæc itaq; summa est, hos Nigritas uidelicet nando ferè omnibus mortalibus præstare. Quæ uero uiderim dum agerē apud hunc principē, hæc sunt: Primo nolim credas ibi esse urbes, neque oppida, licet dicantur principes ut præfecti: nam illorum rex rura tantum & mapalia possidet: & is princeps quo cum egi plura, partem regni eius tenet, quæ res est parui momenti. Nec principes habentur quia ditiores nummis uel thesauro aliquo inueniātur: non enim in pretio est aurum, præsertim moneta, quæ nulla est apud illos: sed obsequio & fide præstant nostris principibus: mira est obedientia quam exhibent principibus subditi.

Mapalia, & rura Budomel, & mulieres. Cap. XXII.

VT NIHIL prætermittamus dignum scitu, noueritis hunc principem semper esse errabundo nō absimilem: quiescit ferè nunquā: modo huc modo illuc cōtendit, & eò præsertim ubi sunt suæ coniuges. Nam ut retulimus, mapalia & rusculа habent, ubi multiplices adseruantur coniuges. Et id rus quò ego iui, domus principis nūcupatur: ibi uidebis circiter XL uel L humiles casas confertas paleis, id est mapalia in ordine continenterque dispositas, ut alterā sequatur mox altera: his circundedere sepes nō ex tribulis uel spinis, uerū ex proceris arboribus dimisso interuallo quod ostii uicem suppleat: quò cum es ingressus, aulam cōperies ruralem septā sepe arborea, Cortile appellatur à rusticis. Nouē ex huiusmodi aulis domum principis præcedunt eo ordine, ut ex altera in alterā aditus interior pateat, ibi nouem mulieres hic princeps habebat: sunt etiam in aliis ruribus coniuges quamplurimæ, quæ huic principi inseruiūt pro suo arbitratu. At quælibet ex his mulieribus quinque uel sex adolescentulas AEthiopas domi alit, quibus pro libito princeps potiri potest, citra omnem coniugis indignationē, quippe quæ haud ægreferunt uetere instituto principis, ut hac Veneris uarietate coniunx princeps oblectetur. Súntque hi Nigritæ admodum proni ac salaces in Ve-

nerem, nulláque satiantur libidine. Percunctatus est me propterea princeps, an aliqua nossem, quæ Venerem excitarent frequentius: nam unus tot fœminis uix satis facere quibat. Induerat enim opinionem hanc, uidelicet Christianos esse ingenii acerrimi, & ferè nihil nescire. Adiiciebat ad hæc, si uoto huic suo turpi quidem fecissem satis, me beneficia innumera ilico consequuturum. Laborant zelotypia hi principes adeo atroci, ut nec ipsis natis satis ac super fidant. Vni igitur principi patet ad mulieres aditus.

Quibus stipetur princeps lateronibus. Cap. XXIII.

HVIVS principis latus custodiunt uiri CC quocunque pergere contigerit: & licet frequenter per uices succedant qui principis habent custodiam, nō desunt tamen usquequaque innumeri, qui undequaq; salutatum ad principem ueniunt. Ante regiam igitur principis ubi ipse diuersatur diutius, præcedunt septē atria, & ante ea plateæ quædam uisuntur, in quorum diametro arbor est procera & umbrosa, quæ principis fores obseruantibus, umbram amœnam præbet. Habet itaque princeps dispartitam familiam, & qui propius regiam degunt, hi sunt principi magis accepti, digniorésue: & quo magis elongantur à regia, tanto minoris censūs, ac fere gradus nullius dignoscuntur. Has igitur graduum differentias ostendunt domus ex industria continenter in ordine dispositæ, ut cognoscas eos esse excellentiores qui regiæ principis sunt proximiores, pauci tamen ad fores principis accedunt. Id enim fere solis Christianis licet, & Azanegis sacerdotibus, qui principem legem Mahumetis docent, quibus maior potestas agendi quæcunque est apud principem, quàm ipsis suis Nigritis.

Mos salutandi principem, & principis consuetudo. Cap. XXIIII.

PRINCEPS igitur memoratus magnam præ se fert arrogantiā, quippe qui non prodit in publicum, nisi mane & uesperi, nec tamen à uestibulo regiæ digreditur, ibi sese mira superbia spectandum suis præbet illustrioribus. Is igitur princeps cum uariis de causis quempiam admittit audiendum, tali dignatur reuerentia. Cum itaque hi qui ad principem petunt admitti, ad fores iam accesserint, utraque genua flectunt, & humi fere strati harenam identidem nudi reiiciunt in terga, caput etiam harena aspergunt, ut speciem humilitatis præ se ferant: & is est mos adeundi principis. Nec ibi aliquē comperies eminentiæ tantæ, qui aliter principem adeat suum, quàm nudo corpore, uerendis tātum corio tectis, humi reptans, ac harena aspersus totus: & ubi ad principem iam deuenere, humi uolutantur, ut sues in cœno: cum iam propius ad passus duos accesserit, sistit gradum, rem suam principi explicans, harenam semper in terga proiiciens capite demisso in ingentissimæ subiectionis specimen. Et princeps simulat supplicantem non uidere nisi furtim, nec propterea ab aliorum colloquio tēperat. Vbi uero Vasallus desiit exponere res suas, tunc intuitu insolentissimo toruóque uerbis duobus dat responsa, ut nec breuius sit responsum Laconicū, qui solo elemento mentem suam declarabant: ut si annuendum erat, per V, id est uolumus: si cōtrà, per N, id est, nolumus. In hoc igitur superbiæ fastu uersatur princeps, in tantóque æstimatu & ueneratione apud suos, ut ipsi nos nec deo immortali maiorē exhibeamus reuerentiam: id efficit timor incredibilis, nēpe de nutu principis eorum uita pendet. Nam pro re quaque minima morte plectuntur, & mulieres ac filii

ac filii uenales exponuntur excandescente principe. Hæc sunt igitur quæ miram obedientiam ostendunt, cum subditi à principe patiũtur, quæ uix hosti col liberent.

Moschea principis, id est, templum idolorum, & mos sacrificandi & discumbendi. Cap. XXV.

ADEO MAXIMAM cum principe familiaritatem contraxeram, ut uel Moscheam ingredi mihi fas esset: id est enim idolorum templum, ubi sacra fiunt. Cum igitur aduesperascebat, presbyteros suos Azanegos siue Arabes accercebat: nam hi apud eos uice sacerdotum funguntur, & sacris præsunt ceremoniis, ac legem docent Mahumetis. Ingrediuntur itaque in cellam sacratiorem optimates eminentiores, gratia orandi: sic enim orant stantes, & coelum subinde respicientes, terram sæpenumero deosculantur: & princeps sacerdotem imitabatur agentem hæc omnia spatio mediæ horæ. Et ubi desierat orare, percunctabatur me, quæ nam de hoc ritu orandi mea foret sententia, libentérque me disserentem de nostra fide audiebat: dixi ego plura, ut decuit, de celebritate nostræ fidei, cum principem beneuolum haberem auditorem: ostendi enim falsum esse principem & alios omnes qui legem illam obseruabant: addidi nostram sanctiorem esse, idq; comprobabam innumeris argumentis: nec prius desii concionari quàm excanduerint maiores satrapæ, qui indignabantur suam fidem abs me in ordinem redigi. At princeps risu uultum soluebat, adstipulabatúrque meis dictis, asserens & ipse nostram fidem non iniuria colendam esse, & nostrum deum eo argumento esse, & magnum & probum, ob idque multiplicia dona nobis elargiretur, diuitias, opes, dexteritatem ingenii, uires, & pleraque alia. Suam tamen apprime extollebat, subdens eam faciliorem aditũ ad salutem eis præstare quàm nobis nostrã. His rationibus nixus, quoniam inquit, Vobis datũ est præsentibus bonis frui, erit præsens uita uobis pro paradiso illa æterna. Nos uero qui per uarias uitæ interturbationes uitam trahimus assiduo, scimus nobis haud defuturã illam æternam felicitatem: quoniam perpessi laboris, & susceptæ ærumnæ præmium nondum sumus consequuti. Validas ad hoc adducebat rationes uir, ut erat ingenii elegantis, nec nostra sibi displicebant, neque difficulter nostram fidem induisset, ni pauisset exui regno. Id enim acceperam à nepote, qui me enixe rogauerat, ut nostram fidem principi exponerem, affirmabátque rem dignam esse, uerbum dei. I'dque perlibenter audiendum fore censebat. Mores igitur huius principis iam retulimus, & præsertim eundem morem in uictu seruat, quem rex Azanegæ, suscipit à suis coniugibus dapes, ut etiam cæteri Nigritæ principes: humi procumbentes epulantur absq; nitore & elegantia uitæ, perpauci cum rege discumbunt, id solis licet sacerdotibus, aut regulis quibusdam, uel saltem eminentioribus optimatibus. Reliqui ignobiles XII uel X simul discumbunt, & inter epulandum ferè omnes ex eodem catino sumunt, & quidem non immoderate, uerũ frequentius, utpote qui ter uel quater interdiu epulãtur.

Legumina & uinum quæ ex regno Senegæ proueniunt. Cap. XXVI.

IGITVR regnum Senegæ, ulteriórque plaga Nigritarum, uinum, triticum, siliginem, hordeum, auenam, haudquaquam fert iniuria candentis syderis, cũ præsertim ibi mensibus nouẽ iugiter non pluat, uidelicet à mẽse Octobris usq;

in mensem Iulii. Id efficit ut iacta semina non germinent ob terræ calorem nimium, producit tamen milium, fabas, & fasiolos omne genus, quæ omnia nusquam elegantiora uisuntur. Sunt fasioli instar nucis auellanæ faberrime facti, diceres torno aliquo insculptos ac striatos, adeo uariantis naturæ ars in eis ludit, res uisu conspicua. Fabæ uero largiores, & proceriores, rubent colore uiuacissimo, aliæ albicantur, cernuntur uisu conspectiores: mense Iulii seminantur, Septembri leguntur. Cum autem tellus cœlesti rore perfunditur, id est, uberiori pluuia, tum terram mirum in modum colunt, non amplius quàm trimestri spatio seminant, & legunt sata: ignaui sunt cultores, & uix tantum seminant, quantum ad uictum sit sufficiens, nec in horreis congregant triticum uel alia. Is itaq; mos colendi agri seruatur, instrumenta quædam rustica habẽt, quæ bipaliis non sunt absimilia, eis terram egerunt ritu contrario, quàm nos consueuerimus: nam cum ligonizant terram, ante proiiciunt, non ut nos, qui terram egestam semper ad nos trahimus, adeo ut pedum plantas ligonizando cooperiamus terra, nec altius quàm tres aut quatuor digitos agunt bipalia uel graues uomeres: aliter ipsi non arant. Verum quia terra est feracissima, suapte natura quamplurima producit, horum potus præbet succus palmæ, lac & latices: nec ea est palma quæ fert cariotas. Alia est arbor, quæ ibi minime frequẽs est: & hæ arbores anno continuo succos emittunt instar lachrymarum: succus appellatur mignol: & ut uberiorem habeant succi prouentum, arbores sauciant: & statim prosilit succus, qui excipitur uase aliquo, ut thura leguntur, huic liquori colos est subcinericius: & serum lactis præsentat, nec maior est prouentus quàm binæ uel ternæ mensuræ die noctúque: huius est incredibilis suauitas, & ut uinum inebriat, ni aqua immixta fuerit: qui prima die prouenit ex sauciata arbore, is est dulcior, & omni uino uel perquam dulci præstat, & indies suauitatem amittit, fitque acidum & acre, tamen tertio aut quarto die magis homini conducit: id sum ego expertus pluries, & non minus, quàm uino aliquo eleganti hoc succo oblectabar. mignolum appellant, neque eo uti possunt omnes abunde, hoc est, ad uoluptatem, licet ad hilaritatem plurimi, & in primis illustriores: non habent harum arborum uineas, sed sparsas & uagas, ut fere cuique pateant, qui liquorem huiusmodi elicere uulnerata arbore uoluerit.

Varii fructus, & miræ naturæ oleum. Cap. XXVII.

FRVCTVS habent multiplices, nec nostris absimiles, suaues sunt licet syluestres, qui si ut apud nos colerentur, essent profecto multo meliores: regio est patens, & aprica ad omnia producenda prope apta, pascua ibi quamplurima, & arbores eminentissimæ, nobis tamen incognitæ: lacus ibi quamplurimi, qui aquam potu non insuauem propinant, neque nimium uaste expanduntur, uerum profundissimi: & ibi pisces innumeri, licet nostris absimiles: inque his serpẽtes degunt, incolæ calcatrices uocant. Fert etiam hæc regio miræ naturæ oleum, quod pollet triplici uirtute, odorem uidelicet uiolaceum habet, saporem uero oliuæ: & si adhibitus fuerit dapibus, eas ut crocus inficit: quanuis ipsum crocum superet uberiori colore. Sunt & ibi arbores quædam quæ faxiolos producunt rubentes cum macula nigricante, quæ est illis pro insigni, & à nostris oculus dicitur, alii hilum appellant. producit igitur quàm plures, sed paruos admodum.

Angues immanes, qui deuorant capras, & anguium fascinatores.
Cap. XXVIII.

INVENIVNTVR ibi multiplices animalium species, præsertim serpentum ferè omnium generum, uenenosi alii, alii innoxii sunt, duorum pedum mensuram excedunt. alas nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem uastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solide deuorantur: ferunt incolæ serpentes huiusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quædam ubi formicarum est uis magna, quibus est colos albicans quæ suapte natura humiles quasdam casas instar specus exstruunt: nam ore terram portant, & ferruminant absque calce, diceres clibanos aliquos uel ruscula in ordine disposita, Nam ex huiusmodi casis uidebis C & CL continenter sub ordinatas, ut alteram sequatur altera miro naturæ ordine. Sunt etiam hi Nigritæ fascinatores, id est incantatores eximii, fascinant præsertim serpentes. Huius rei me certiorem reddidit adolescens quidam, qui anno superiore agens apud nepotem principis de Budomel, & cum hospitio receptus dormiret, audiuit innumeras serpentum sibilationes, quibus experrectus dum attentiore animo euentum rei expectat, intelligit nepotem principis euigilauisse, & domum egredi uelle: percunctatus est propterea adolescens nepotem principis quò nam nocte intempesta concederet: cui nepos (iam inclamauerat seruos à pedibus ut sternerent camelum) Sum inquit profecturus non longe, mox rediturus. Iuit igitur nepos & fascino compescuit serpentes, ilicòq; rediens rursus alloquitur hospitem Ligurem, Audiuistine, inquit, circiter noctem mediam exsibilantes serpentes? At Ligur, Audiui quidem. Subiecit itaque principis nepos dictus Bisbotor: Erant inquit serpentes, quibus hæc plaga scatet, obsederant enim domum gregem deuastaturi: ni ego occurrissem malo tanto incantatione, qua utimur frequentius. Ligur uero his auditis, dixit se mirari plurimum, & rem hanc Christianis prope incredibilem fore: tum nepos ad Ligurem, Non est, inquit, cur mireris ob hæc minima: nam princeps noster multo maiora efficit incantatione cum libet. Cum enim inquit, cupit præsentaneum uenenum habere quod ilico mortem afferat, inficit ibi arma ueneno, designato in terra circulo, & fascinatione serpentes eò concedere compellit. Quò cum uenerint, speculatur uenenosiorem quem interficiat, ueneni colligendi gratia, reliquos uero missos facit. Occiso itaque serpente, eius sanguinem cum semine arboris cuiusdam miscet, & ea mixtura arma illinit, quæ sic illita ubi sauciauerint condicto mortē afferunt, licet paruum uulnus existat, modo sanguinis nihil non elicerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictum hortatum eum fuisse, ut rei uideret exemplum. Verum Ligur parum huius rei curiosus tenuit experiri rem huiusmodi. Omnium igitur consensu Nigritæ sunt incantatores eximii. Sunt tamen etiam apud nos huius facti haud expertes, imò sagaces, contra serpentes præsertim. Nigritæ incantatores.

Cap. XXIX.

IN REGNO Senegæ Nigritarum boues solum, & bucculæ uisuntur inter animalia domestica: nam capras & pecora ibi non uidebis ob ardorem torrentis syderis. At boues tam mares quàm fœminæ nostris multo sunt minores, usq; ibi uaccam rubentē comperies, aut albæ aut nigræ omnes sunt, uel utroq;

colore distinctæ. Ex rapacibus leones, & pardi frequentiores, nec non lupi, capreoli, ac lepores prope innumeri. Sunt etiam in eamet regione elephanti syluestres quamplurimi, nō domantur ut alibi, & ferè gentium ubique efferantur, propterea & gregatim incedunt, ut in nostris nemoribus apri, cicures uix reperiuntur ibi. Hi igitur duos eminentiores dentes habent hinc & hinc, instar aprorum, uerum ritu contrario: quandoquidem alteri scilicet apro in superiora retorti sunt dentes: alteri scilicet elephanto dimittuntur in terram: nec (uel senecta) huic sunt decidui, uitam concomitantur: hominem nisi læsus non lædit: & ubi lædit, manu hominem comprehensum iacit in sublime ultra arcus iactum: ea dicitur manus elephanti, quam alii promuscidem appellant, eam emittit & retrahit, pro suo arbitratu nullúsque inuenitur tantæ pernicitatis, quē suo incessu non comprehendat, licet gradatim solum ambulet effœtus, magis sæuiunt dum pauent, ne catulis uis inferatur, & quatuor ad summum pariunt uno partu: maribus uix est cura sobolis, arborum foliis uiuunt, & fructibus: nā promuscide arborem deuastant, adeo ut si stipitem manu complexi fuerint, quantumcunque magnum ab arbore dispartiant: manum habent in inferiore maxilla, quam exerunt & retrahunt pro libitu, hac cibum capiunt, & hauriunt potum omnem, & ori administrant suo, os habent in pectore, frequentia incolunt nemora, ac luto plurimum ut apri oblectantur. Sunt & alia ingentia animalia, uerum syluestria.

De Psitacis & aliis auibus. Cap. XXX.

AVITIORVM sunt complura genera, & in primis Psitacis scatet regio: nam hos odere plurimum Nigritæ, quoniam totam plagam ferè circumuolitantes, fruges & præsertim legumina deuastant: multiiugi sunt, uerum è paruis & grandioribus, complures ego attuli: distinguntur colore triplici subcinericio, uiridi ac ueneto, quod adhuc ferè inuolucres ex nido subripui, sed mox periere. Adultos igitur centū quinquaginta in Hispaniam detuli, eos singulos singulo aureo nummo uendidi. His itaq; mirum est ingeniū, & solertia nidificandi: nam excelsissimā quærunt arborem, quæ surculos habeat subtiles ac tenues, cuiusuis ponderis ferè impatientes, horum cacumini adligant dependentem surculum, cui nidum mira industria fabricatum suspendunt, instar pilæ rotundum, relicto solum foramine admodum angusto, quod ostii uicem suppleat: aiunt id efficere alitē, ut serpentum fallat astutias. Nam nidum pensilem petere nequeunt, quippe qui surculo tam tenui nusquam seipsos crederēt, mole grauati corporea. Igitur his artibus tuta est à serpente auis, licet parua. Ibi etiam sunt gallinæ quædam, quas appellant Pharaonis, ex oriente deferuntur, his regio ubertim abundat. Sunt & anseres non ut nostræ, sed colore & pennis multiiugis uariatæ.

De emporio, & qui eò confluant. Cap. XXXI

QVONIAM obtigit illic moram trahere diurturniorem, decreui eo-

rum emporium, siue nundinas quasdam uisere: nam die lunæ & ueneris in pratis quibusdam conueniunt à quatuor uel quinque miliaribus circunstantis regionis: qui enim magis distant, alia emporia & nundinas adeunt. In his igitur nundinis compertum habui quàm indigi sint rerum multarum, quáue profunda egestate laborent, id declarabant eorum uiles merces, hæ enim erant cotoni elaborati mulierum pensis, nec eorum ingens copia, panni ex cotonis. Insuper. legumina, oleum, milium, & pelues ligneæ, storias, tegetes appellant, palmarum foliis complicatas, & alia complura usui illorum non inepta, hæc mulieres uendunt: at uiri arma, & auri nonnihil, permutant omnia, pro re altera, rem alteram consequuntur, quandoque pro binis ternas, aut pro ternis binas: pecuniam signatam non norunt, nec nummos omne genus regio cudit. Hi igitur Nigritæ in promiscuum ibant ad me stupidi, & admodum admirātes effigiem Christiani, & in primis albicantem colorem, necnon habitum, & corporis formam ac habitudinem insolitam: habitus is erat diplois ex serico nigro, damascum appellamus, chlamys item ex panno coloris cyanei, identidem pannū ex lana contuebantur, & diploidem loco miraculi cuiusdam: nonnulli albedinis periculum faciebant, arbitrati non esse colorem naturalem, sed factitium. Igitur ut certiores huius rei fierent, sputo illitas manus admouebant brachiis & manibus meis, ut experirentur utrum colos foret à natura, uel ab arte. Vbi uero uidebāt sputū nihil de albedine ademisse, sed albicantes carnes fore, rursus admirabantur. Ad has itaque nundinas ut multa experirer, utque scirem an aurum illic foret uenale concesseram: uerum ut præfeci, auri parum illic sum nactus promercalis.

De equis ibi uenalibus, & pabulo, & eorum incantatoribus. Cap. XXXII.

ILLIC igitur equos magni pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec nisi à nostris Barbaris per Azanegos & Arabas illò ducuntur. Illorum propterea ingens pretium est, nec facillime ibi aluntur ob aridam tellurem: nam torrida est plaga, quæ pabula non producit, facítque æstus nimius, ut equorum inguina intumescant, ut uix meiere possint. Crepant propterea strangurio huiusmodi labefactati: pro fœno utuntur saxiolorū laceramentis, sole siccatis, id uicem fœni supplet: nam ubi legerint saxiolos, secant eorum caules, & sole exiccant: loco auenæ succedit milium, quo mirum in modum pinguescunt: pro equo instrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad summum quatuordecim, prout equi, & forma elegans, & agilitas persuaserit dandū. Cum autē emerint equos, mox accersūnt fascinatores equorū, húncq; ritum seruant: rogum accendunt sarmentis, & herbis quibusdam suapte natura fumum exhalantibus, & equo per lorum apprehenso, sistunt ipsum supra fumantem rogum, uerbis nonnullis prolatis, unguento tenuissimo equum illinunt, & in domum adducunt, ubi ad XV uel XX dies delitescit, à neminéque uidetur. Interea etiam appendunt collo equorum effascinationes quasdā corio rubeo inuolutas, & hæc agunt affirmantes strenuiores tutioréſque bello futuros equos.

De fœminis & earum mira alacritate.
Cap. XXXIII.

HVIVS itaque regionis mulieres hilares sunt supra quàm referre possim, gestiunt, exiliunt, saliunt, & perlibenter chorizant, & in primis adolescentulæ noctu solū dum luna est pernox, in suis tripudiis: differunt à nobis quāplurimum. Res nostras admirantur ferè portenti loco, ut sunt balistæ & tormenta omne genus. Nam cum uisum uenissent classem, iussi in uacuum exonerari tormenta, ut edito reboatu terrorem parerent his populis. Territi igitur tormenti inaudito, attrocique bombo, credidere dæmonum opus, non mortalium artem adiicientes uno ictu posse huiusmodi tormenta supra centū homines prosternere, tibias etiam admirabantur: & cum uidissent exornatas, ut fit, instar animalis alicuius credidere uiuum animal uarias emittens uoces, non instrumenta: quod ubi intellexi ne hac opinione ducti diutius fallerentur: dedi tibias illis contrectandas, tunc cognouere artem esse, non animal neq; phantasma, adeóq; eis oblectabantur, ut dicerent rem cœlestem fore ab ipso deo fabrefactam, tanta concinitate ac melodia allecti, & in primis uocum uarietates admirati, rémq; nullam uidisse pulchriorem prædicabāt. Nauim etiam per singula membra & minores partes scrutabantur, ut malum, anchoras, uela, remiges, & id genus alia dicebántq; oculatam nauim esse, quoniam in fronte uidentur sculpta lumina, quod solum fit causa ornatus: ut fit quandoque in carpentis & curribus. Propterea asseuerabant nos fore eximios incātatores, nec dæmonibus absimiles, utpote qui sulcabamus maria gradu citatissimo instar phantasmatis, & itinera quāplurima in mari metiebamur, ipsi uero uix de loco ad locū terrestri itinere ire nouerant, & id præsertim admirabantur, nos uidelicet in tantum à continente recedere aliquando, ut per complusculos dies terra nusquam appareat, & tamē non ignorabamus ubi gentium essemus, & quònā tenderemus: quod esse non potest inquiunt citra magicam artem: quod profecto haud dicerent, si nauigandi callerent artes. Non minori etiam admiratione afficiebantur, uisis candelis accensis, quippe qui nulla alia luminaria unquam uiderant præter quàm ignē. Vbi igitur uidere ardere candelas, dixere rem esse pulcherrimam. In eadem regione mellis est plurimum, nam id è fauo mellis ore sugunt, cerámque abiiciūt emi propterea ego fauū mellis, & more nostro à cera melle disgregans, percunctatus sum de cera eos quid sentirēt: qui aiebant se eam nihil pendere, uti rem inutilem. Confeci itaque ex cera huiusmodi candelas, ipsis cernentibus, & iussi eas accendi, quo facto, magis ac magis admirabantur, profitentes nos ferè nihil nescire.

Quomodo Antonietus, & Aloysius in mare conuenere non longe à Capite uiridi. Cap. XXXIIII.

IN HAC regione instrumenta musicalia habent ferè nulla, præter duo & ea melodiæ & concentus propè nullius: uidi instrumentum quoddam, sembucam appellant, quod fidibus binis tantum pulsatur, & nulla inde concinitas, digitis pulsant: res rudis, & propè momenti nullius. Vt igitur præfeci, oportuit me illic per dies aliquot diuersari causa explorādæ mercis, ut si forte fortuna aliquid occurrisset, quod conduceret commercio: & id eo libētius ferebam,

bam ut res nouas uiderem, quas referrem aliquando. Cum itaque decreuissem à continente soluere, & in altum facere uela desiderio uidendi adhuc maiora: cum præsertim à principe infante certior factus fueram, non longe à regno Senegæ esse regnum quoddam, cui nomen est Gambræ, & prout referebant Nigritæ principi infanti. Id regnum auri est feracissimum, adeo ut si eò contenderent Christiani, inde consequerentur diuitias innumeras. His igitur allectus cum ut aurum consequerer, tum etiam ut orbis partes incompertas mihi antea uiserem: expeditus à principe ad nauim redeo meã, parãs uela facere uentis, ut in pelagus altius eueherer, relicturus latus quo appulerant celoces. Dum itaq; hæc meditamur, repente naues apparuere in salo fluctuantes, nam uicissim altera uiderat alteram, nec ignorabamus eos esse Christianos. Congressi igitur mutuo conspectu frui affectantes colloquuti sumus: mòxque patuit alterã nauim fore Antonieti cuiusdam Liguris, qui maria sulcare probe nouerat: alteram uero aulicorum quorundam principis infantis. Hi igitur uiri conuenerant fide data, ut Caput uiride superarent desiderio uidendæ nouæ regionis. Iniui itaque cum eis amicitiam, & fœdus ingens, ut simul maria sulcantes nouas regiones adiremus. Vnà igitur soluimus, uela dantes uersus dictum Caput uiride Austro duce, à latere semper ut præ oculis continentem haberemus usquequaque. Sequenti itaq; die uentis prosperis Caput prædictum cœpit nobis apparere: nam distat à regno principis Budomel unde solueramus miliaria ferè quadraginta.

De Capite uiridi, & eius denominatione, & moribus gentium.

Cap. XXXV.

ID IGITVR promontorium Caput uiride idcirco appellatur, quia consitum est arboribus densissimis, eisdémque uiridibus ac uirentibus anno ferè continuo. Huius notitiam habuere primo Lusitani superiori anno meæ nauigationis: appellarunt itaque hoc promontorium Caput uiride ab arboribus, uti ab harena Caput album denominatur. Hoc itaque Caput uiride eminens est admodum, & uisu pulcherrimum: inter duos montes medius exit. Tandem in mare prominens uaste, uariisque rusculis Nigritarum, & mapaliis septum undequaque ab ea parte præsertim, quæ respicit Oceanum. Sunt tamen hi Nigritæ ex regno Senegæ. Vltra Caput prædictum uisuntur tres paruæ insulæ non longe à continente, sed prorsus desertæ ab hominibus: uerum scatent arboribus instar Capitis uiridis. Cum uero aquæ penuria non mediocri laboraremus, iecimus ancoras, ut aquæ nonnihil inde hauriremus. Insulæ illi quæ uisa erat uberior, adhæsimus. Appulsi igitur huic grandiori insulæ fontem quempiam quærebamus, nullúmque nacti sumus præter quandam scaturiginem, que uix poterat nobis auxiliari sitientibus. In eadem igitur insula inuenimus nidos complures, & oua alitum diuersarum, quæ nobis haud erant incognita. Ibi stetimus per totam diem, piscatíque sumus uaria piscium genera sagenis alios, alios hamis quibusdam cepimus, in primis dentales, & ostreas ueteres põderis librarum XII uel XV, pro unoquoq; piscium. Mense Iunii postero die illinc soluentes, adnauigauimus littora haud prope deserentes. Id est etiam sciendum quòd mox post Caput uiride littora se sinuant, & in ipso recessu fit sinus pulcherrimus: terra est plana & referta arboribus innumeris, quibus non prius decidunt folia,

quàm alia ſubnaſcantur, uirent ſemper, & licet diſtent à mari iactu arcus, uidentur tamen à longe ipſa contingere maria. Res profecto eſt uiſu conſpicua, & ut fatear ingenue, ego quidem uarias orbis partes peragraui cum ad ortum, tum etiam ad occaſum ſolis, uerum nuſquam amœniorem uidi, ea compluſculis irrigatur fluuiis, quorum quoniam ſunt nauium impatientes, non meminimus. Vltra ſinũ degunt bini populi, alii Barbazini, Serreti alii dicuntur: hi quidem ſunt Nigritæ, uerum regi Senegæ non parent: regem non habent nec principem, licet uni magis quàm alteri honorem maiorem exhibeant. Principem non eligũt qui uitæ ac necis poteſtatem habeat, cum in ſe tum etiam in natos: nam morem Nigritarum principum aſpernantur, qui ubi libuerit pro mancipiis, & uxores, & natos ſubditorum uendunt: fitque ut eorum uita ſemper ſit in ancipiti, interq; ſpem & metum ſuſpenſa. Idola colunt quàm qui maxime, legem habent nullam: uiri ſunt truculentiſſimi, arcu utuntur ac uenenatis ſagittis, perinde ut ſauciati ilico pereant, modo ſanguis uel mediocris exeat. Hi ſunt nigerrimi, ac ſtaturæ habiliſſimæ: regio frequens eſt nemoribus, quæ lignis ſunt referta plurimũ: irrigua eſt fluminibus quàm plurimis, ideo ferè inacceſſa, nec patet adeuntibus aditus niſi per nonnullos angiportus ex circumadiacentibus, timent propterea neminem. Id ſunt experti aliquando Nigritarum reges, qui cum bellum eis intuliſſent, ſunt peſſime accepti ab his populis. Diſcurrunt igitur latus prædictum. Auſtro flante peruenimus ad oſtium fluminis, quod Rium appellant Barbazinorũ, latitudo fluminis oſtii eſt iactus arcus, huius nominis memini ego in charta nauigationis, quam edidi nuperrime. Abeſt hoc flumen à Capite uiridi miliaria ferè LX. interdiu ſolum nauigabamus, occidente ſole iactis anchoris ad paſſus X, uel XII, aquæ longe à continente miliaria IIII uel V. Cum uero illuceſcebat, uela faciebamus in altum, poſitis prius ſpeculis in ſuggeſta celocis, qui eminus ſpecularẽtur ſcopulos maritimos, ubi uidiſſent mare luctari & fremere cum ſcopulis occurrentibus, mox renuntiarent uelificantibus. Dum igitur adnauigamus, ad oſtium alterius fluminis deuenimus: id erat Rii Senegæ magnitudine haud impar. Viſo ergo flumine tam præclaro, decreuimus quempiam è noſtris mancipiis emittere, qui terram exploraret: terra erat aprica, & omni arborum uarietate exornata, adeo ut nos ſummopere eò inuitaret. Adduxeramus enim nobiſcum è Luſitania mancipia complura, quæ Turcimanos appellamus. Hi ſunt Nigritæ, quos rex Senegæ Portugalenſibus ſiue Luſitanis (qui eò proficiſcuntur commercii cauſa) uendit. Hi igitur Turcimani ſiue mancipia (Sclauos uulgo appellant) Chriſti fidem in Luſitania ſuſcepere, & Hiſpanum idioma callent: nam * nos mutuati eramus à dominis ea lege, ut pro huiuſmodi ſeruitute, quam nobis exhibituri erant Turcimani cum rediiſſemus, ſeligerent ipſi quemcũque libuiſſet ex omni mancipiorum cœtu, Turcimani uero libertatem perpetuam conſequerentur. Iactæ igitur ſunt ſortes, ad quem ſpectaret ſuum Turcimanum emittere in littus. Cecidit ſors ſuper Ligurem, qui condicto cymbam expediuit, qua diſcedens à claſſe in littore mancipiũ exponeret lege data, ut caueret ne continentem appelleret ultra quàm foret neceſſe: ſatis ac ſuper erat, ſi mancipium in ſicco poneret, & mox in altum nauim duceret, ne incautus à Barbaris deprehenderetur. Inſtituunt igitur mancipiũ, ut cum terram attigerit, quærat quæ gens, qui princeps,

Aliàs eos

qui princeps, qui mores sint regionis. Sciscitaretur etiam an ibi copia auri foret, uel alia quæ commerciis conducerent. Vbi itaque mancipium terrã tenuit, actutum adfuere Nigritæ eius regionis, qui eminus speculati fuerant aduentantẽ classem. Idcirco uenerant ad littus sagittis & arcubus onusti, delitescentes in frutetis & uepribus, ut quempiam è Christianis improuidum corriperent. Viso igitur mancipio, propius accedunt, colloquuntúrque nonnihil, & mox exertis ensibus & machæris, plagis innumeris mancipium confecerũt: cui prius proxima nauis auxiliari nequiuit, quàm uitam exhalarit. Quod ut compertum habuimus, stupidi rem ægre tulimus, intelligentes gentem sæuam & atrocem esse, quandoquidem in sui consimilem Nigritam tam truculenter sæuierant, sciẽtes haud dubie sæituros in nos magis, si potestatem in nos haberent. Relicto igitur littore, huiusmodi cœptum iter persequebamur, ducti Austro, in conspectu continentem usquequaque habentes. Littoralis regio amœnissima erat, arboribus innumeris fulta, & solis patentis, nec inæqualis. Et tandem peruenimus ad ostium fluminis Gambræ, quod patebat latitudine trium uel quatuor miliarium, ubi magis in arctum exibat. Ingressi igitur flumen ostii tam patentis, duximus ibi posse nonnihil quiescere, ut mox postridie certiores fieremus, ubi nã gentiũ essemus, & an illic esset Gambræ regnum, cuius desiderio flagrabamus mirabilem in modum.

De flumine magno nauigato ab almadiis.

Cap. XXXVI.

APPVLSI igitur ostio Magni fluminis, quod in primo ingressu præ se ferebat latitudinem sex uel octo miliarium. Censuimus propterea hoc præclarũ flumen fore regni Gambræ, cuius desiderio afficiebamur plurimum: nobis etiã non difficulter persuadebamus, illic auri plurimũ esse, aut forte aromata quæpiam, uel alia quæcunque mercimonia, quibus locupletati domum alacres rediremus aliquando. Luce itaque sequenti uentis prosperis minorem celocem præcedere iussimus, uiris & armamentis fultam, cum eáque è nostris cymbis unam has paruas naues ex composito præmisimus, quippe qui adhuc ignorabamus altitudinem fluminis, uerebamur propterea ne tantarum nauium foret impatiẽs. Expeditis itaque his nauibus, nautas commonefecimus, ut aquæ altitudinẽ contis explorarent identidem, & ubi cognoscerent eam satis fore nostæ classi, gradũ referentes signo aliquo nos certiores facerent. Iuere nostri & cum aquæ multum reperissent, nos monuere. Quibus cognitis, uisum est aliam expedire nauim aliquanto maiorem, armis probe communitam, & illam Antonini licet multo minorem, lege præscripta, ut si forte fortuna occurrissent illi Nigritarũ almadiæ (id est nauis genus) rem ipsi non discernerent, neque congrederentur, sed statim gradum reuocarent, iter ad nos dirigentes: quandoquidem eò nos concesseramus non belli sed lucri gratia, quærebamúsque ut omnia pace & concordia fierent, quod non ui sed ingenio nos consequi posse sperabamus. Euecti itaque in interiorem fluminis partem, nostri subinde uada & fluminis profunditatẽ contis tentant, inueniúntque in horas altiores aquas, & ingẽtium nauium capaces, & altitudine mensuram passuum XVI excedere: prouecti ultra ad miliaria duo, uident fluminis littora conferta arboribus pulcherrimis hinc & hinc, animaduertúntque flumen immensis orbibus & recessibus implicari, ut Mæandrus ali-

quis. Decreuimus proptera gradum referre, & dum hæc meditamur, ecce à tergo ab ostio cuiusdam parui fluminis quod exonerabat in magnum, mox emergunt tres almadiæ, nos lembos appellamus, fiunt ex cauata arbore, nec maiores cymbis nostris, quas trahunt naues, sunt agiles nimium, uerum parui ponderis capaces. Quæ ubi liburnicas nostras & celoces conspexere, credidere nos eò contendere, ut uim inferremus aliquam: nam edocti eramus illorum consuetudinẽ fore, ut arcubus uterentur, & sagittis ueneno infectis fere per totam plagam regni Gambræ. Et licet nostri satis ac super eos eminus propulsare quiuissent, ut tamen dicto parerent nostro, uisis almadiis concito gradu ad nos redeunt: non tamen facere potuerunt etiam effusa fuga, quin semper ad iactum arcus post terga Nigritas haberent. Mirum est quàm pernices sint hi uecti hoc nauium genere. Cum autem nostri consecuti classem fuissent, ingressi celoces innuebant Nigritis ut propius accederent. Illi uero gradum sistentes nusquam propius accessere. Erant uero in his almadiis homines XXV, uel ad summum XXX. Nos admirabantur plurimum, ut rem sibi & ipsorum prædecessoribus hactenus inuisam incognitámque, naues uidelicet id genus, ut sunt nostæ, & homines albos. Pleni itaque admiratione non loquebantur, licet à nobis ad colloquia mutua inuitarentur signis, ut assolet quibusdam. Abiere igitur, & ea die nihil ultra tentauimus.

Almadiæ.

Quomodo Nigritæ nostros sunt adorti in flumine.
Cap. XXXVII.

MANE itaque sequenti nos cum paruis nauigiis soluimus illinc circiter diei horam tertiam uentis prosperis, ut nostros adiremus socios, ut sic demum tutius interiora fluminis peragrare possemus, & tandem aliquando deorum munere mitius hominum genus quàm id erat quod nuperrime uideramus in almadiis, nancisceremur. Igitur cum sociorum classem inuenissemus, unà omnes uela dentes uersus prædictum flumen iter direximus, præmissa parua celoce, sequentibus nobis continenter, ut altera ex ordine post alteram iret. Et cum iam ingressi essemus ferè ad quatuor miliaria, ilico à tergo almadiæ quædam (unde uenerint adhuc incompertum habeo) ad nos citatissimo gradu contendebant. Quibus uisis, mox in eos uela fecimus, ueriti ne nos suis uenenatis sagittis impeterent: non enim ignorabamus eorum sagittandi mores. Classe igitur reuocata in orbem, quàm citius potuimus nostros armauimus, ante omnia præcauẽtes, ne nos incautos & inermes hostis inueniret: uix tamen nobis erant arma ad hostem propulsandum. Diuisa itaque in duas partes classe, quasdam Nigritarum naues circundedimus, percensuimúsque eorum cymbas, quæ XVII erant, maiores nostris nauigiis, quæ nostra ferunt flumina, eásque impellunt remigiis innumeris. Sublato itaque remige, quisque illorum nos admirabatur, utpote rem nouam & incognitam. Percensiti tunc à nobis, plures non apparuerunt quàm centum & quinquaginta uiri: profecto si ad corpus spectes conspicui, nigerrimi quidem, uerum habitu albo induti non indecoro. Habitus is erat tunicis quibusdam, camisias appellamus: ex cotonina alba induebátur: in capite paruum habebant pileum, ut mos est Germanis: id plus habent quàm Alemani, uidelicet in pileo ex utraq; parte nescio quid alas præsentens duas: in medio penna emi-

Cultus nigritarum.

na eminebat, ut est uidere apud nostros milites, qui talibus plurimum gaudent: utcunque fuerit nos indicabamus hunc habitum militiæ conuenire: erátque in fronte cuiusuis almadiæ Maurus quidam stans, clypeum teretem in brachio habens: is clypeus uidebatur ex corio confectus: & neuter bellum inferebat, sed alter alterum admirabatur. Vbi itaque uidere à tergo uigere alios, qui clandestine aduenere, mox demissis remigiis expediunt arcus, nihilque promentes in nostros sagittas dirigunt: quibus conspectis, nostri torméta exonerant: uerum aquis immersi lapides iacti, neminem occiderunt. Perterrefacti tamen tormentorum reboatu & strepitu insueto, stetere pauidi admodum. Cum uero cognouere neminé læsum his tormentis, uerum eorum iactus emori in aqua, rursus reassumptis animis magis ac magis in nos sæuiunt, aerem sagittis obtenebrantes celeritate incredibili. Et iã propius accedebant, audaciores solito: at nostri balistis eos propulsabant, & catapultis plagísque onerant innumeris. Primus igitur qui iecit in eos is fuit Liguris filius nothus, qui Nigritæ unius pectus transfixit, moriq; ilico coegit. Susceptus is itaque à suis, extractáque sagitta admirationé peperit id teli genus Nigritis omnibus: nec ob id tamen temperabant à sagittis suis, fiebántque in horas atrociores: contrà nostri eos male accipiebant, perinde ut paruo temporis momento è Nigritis plures ciderint, ex Christianis uero, quæ deorum gratia fuit, nec unus periit. Profligatis tot Nigritis, qui ob cladem acceptam indignati plurimum, celocem minorem circumuenire satagebant uno impetu omnes, quod ut animaduertimus, mox in mediũ recepimus celocem prædictã, & rursus exoneratis tormentis (bombardas uulgo appellant) stragem intulimus maximam. His uisis Nigritæ iam ferè saucii omnes in diuersa abeunt, nos uero catenis iniectis id curabamus, ne naues in uarias partes dilapsæ, uirium minus haberét, unà omnes ferebamur connectis nauibus & uentis prosperis, ultráque progrediebamur cedentibus iam Nigritis, id in primis obseruantes, ut cum Nigritis mutuo colloquio frui possemus aliquando.

Decretum factum in flumine Gambre. Cap. XXXVIII.

IGITVR ADEO mancipia nostra Nigritas inclamarunt, ut eorum fessi clamore Nigritæ, tandem aliquando permiserint unam ex almadiis suis propius accedere, ut puta ad iactum arcus. Percunctati sunt itaque eos nostra mancipia, cur in nos tam atrociter sæuirent, cum præsertim non alia de causa illuc concessissemus, quàm commercii & pacis, concordiǽque, prout melius declarabat cum reliquis Nigritis regni Senegæ contubernium, & frequentior necessitudo. Ad hæc etiam nostri adiiciebant, uenisse è partibus orbis remotioribus, ut munere perpulchro suum regem nomine regis Lusitanorum donarent, quandoquidem is enixe peroptabat ab eorum rege arcte diligi & amari. Rogabant præterea ut dicerent, ubinam gentium rex per id tempus ageret, & quis princeps huic regioni dominaretur, quódque huic flumini nomé inditum foret. Addebant etiam ut ad nos tuto & pacifice accederent, accepturi è rebus nostris quicquid libuisset, & è suis darent pro suo arbitratu, modo omnia pace, & citra bellum contumeliámque fierent. In hanc ferè séntétiam

nobis responsum est, non quidem eos latere, quæ gens foret Christiana natio, & unde ueniret, scireque quid egerint iampridem cum rege Senegæ, & aliis Nigritis suæ ditionis, qui quoniam nobiscum degunt boni esse non possunt: quippe qui non ignorant Christianos uesci humana carne, nec alia de causa emere Nigritarum mancipia, nisi ut mandant & lancinent ut ferinas carnes: propterea apud eos iuratissime asseuerabant, nullum Christianis amicitiæ locum superesse, sed cordi eis hæsisse, omnia sua quæ classe attulerant, diripere & deprædari, regique suo dono dare, seque trucidare atrocissime, regē abesse illinc itinere triū dierum, regnum esse Gambræ quod quærebant, flumen magnum esse, nomen quidem non reticuit, uerum ego non memini. Hoc igitur accepto responso, ut par erat, indignati in eos uela fecimus, qui effuse fugientes, mediterranea petiere. Hunc finem habuit congressus noster. His peractis explorato omnium uoto contendebamus rursus interiora fluminis penetrare, uel ad miliaria circiter centum, quæ res, ut patuit omnibus, permouit multos, quosq; proprii laris cura solicitabat nimium, nec sunt passi nos ultra progredi, affirmantes satis ac super egisse, dum in has partes à sua urbe remotissimas sospites deuenissent, addentes nolle de cætero lacessere fortunam, & discordia ingenti concio soluta est. Nos autem qui callebamus horum consuetudinem, scientes quàm duræ ceruicis forent, quantúmue prosilirent ubi non exaudirentur, conducibilius fore duximus, si eis pro tempore cederemus. Sequenti igitur die illinc soluimus, uersus caput uiride iter facientes, ut deorum auxilio in Hispaniam rediremus aliquando.

CAPVT XXXIX.

PER ID tempus quo in ostio fluminis moram traximus, semel tātum septentrionem uidimus, qui adeo demittebatur, ut crederetur mare ferè contingere, ab aquisque non plus uidebatur abesse, quàm lanceæ tertia parte, & ibi sydera sex conspicati sumus, quæ magna erant, & mirū in modum splendebant, ea metiti sumus pyxide, & infra scriptam figuram præsentabant.

*   * * *

* *

Censuimus propterea huiusmodi astra plaustrum austrinum efficere, licet priorem stellam in ordine minime uidere potuerimus, quoniam haud quadrat rationi ut eam prius uideamus quàm septentrionem perdiderimus, id est, ab nostris oculis euanuerit. Inibi etiam comperimus noctem horarum tredecim, diem uero undecim, ingrediente mense Iulii, quo regio illa eximie flagrat, habet tamen uarias temporum uices, hyemem & ipsi appellant, quoniam ab dicto mense usque in mensem Octobris terra irrigatur imbre & pluuia ferè continua, & præsertim in meridie exurgit quædam nebula, quæ cœlum inumbrat, nec supra terram multum tollitur in Subsolanum & Apeliotem. A Subsolano uero ad Vulturnum transit fulgoribus eximiis, & tunc imbre tellus madefacta semini præparatur. Vti agunt Nigritæ in regno Senegæ. Viuunt milio, leguminibus, carnibus & lacte. Accepi etiā introrsus non pluere, nisi ferè feruentem aquam, & ibi cum diescit non uisitur aurora ante emersum solis, ut usu euenit apud nos, quoniam semper inter auroram & solis ortum nonnihil temporis intercedit,

cedit:imò quamprimum nox abſceſſit, ilico ſol emergit abſque alio medio. Verum licet ſol uideatur, non tamen illuminat ad ſpatium mediæ horæ: uidetur enim pati deliquium in ortu:propterea obumbratur aliquantiſper. Cauſam uero, cur ſol ibi citius uideatur quàm alibi gentium, nullam aliam afferit, niſi quia regio patentis eſt ſoli & depreſſi, uacátque montibus, qui forte alibi obſtant, ne ſol oriens mox cernatur. Huic ſententiæ aſtipulantur ſocii qui aderant omnes.

Quomodo Antonietus Ligur, & Aloyſius Cadamuſtus in ſecunda nauigatione nouas inuenere inſulas. Cap. XL.

MORES igitur & qualitatem huius regni Gambræ, quantum ego colligere potui in meo itinerario, uix referre poſſumus:quoniam, ut præfecimus, incolarum ſæuitia, & eorum in primis qui littoralia incolunt, conſequi nequiuimus uotum noſtrum:nam gens ſuapte natura ferox, colloqui cum minoribus noluit, nec commercia tractare quæpiam. Igitur noueritis nos cognita huius gentis feritate haudquaquam ultra progreſſos fuiſſe, nautis reluctantibus, ſed in Hiſpaniá, flumine illo Gambræ non ſuprato, rediiſſe. Anno itaque ſequenti præfatus Ligur, & ego Aloyſius unanimes rurſus claſſem expediuimus, cum animum applicuiſſemus ad hanc prouinciam nauandam, ut tandem aliquando dictum flumen explorantes, regnum Gambræ ingrederemur. Hæc ergo ut percrebuere ad aures principis infantis, ſine cuius commeatu expeditio hæc fieri non poterat, complacitum illi plurimum fuit, quod hæc nobis cordi fuiſſent:& ut huic pio propoſito, nec pœnitendo uoto fauens ſubſcriberet, unam è ſuis celocem armat eximie, & omni genere annonæ communiuit. Soluimus itaque à loco quodam qui dicitur Lanchus, qui parum abeſt ab Sacro promontorio, ſiue Capite ſancti Vincentii, ingrediente menſe Maio proſperis uentis, & iter fecimus per Canarias inſulas: eas tamen ex compoſito prætereuntes, utpote rem non incognitam nobis, ſi ſuperiorum meminiſtis. Auſtro ducebamur, & labentibus aquis, quæ flante Noto mirum in modum fluunt, peruenimus ad Caput album: quo uiſo, duximus claſſem in altum: & ſequenti nocte adortus eſt nos uentus Auſter, cuius impulſu regredi oportuiſſet, ni nonnihil ad occidentem declinauiſſemus. Suſtinuimus igitur hanc uenti ſæuiuitiam noctibus duabus, & diebus tribus: die uero tertio terram in conſpectu habuimus, quod nemo noſtrum autumaſſet. Cœpimus itaque geſtientes exilire omnes, terram identidem inclamantes, admirati nimium ibi terram reperiri, cum prorſus id neſciremus. Expedita igitur cymba duos homines emiſimus, qui explorarent iam uiſam tellurem. Iuere itaque, & duas prægrandes inſulas uidiſſe renunciant: quod ut accepimus, mox ruimus in dei laudes, qui ſua clementia incredibili hactenus incognita nobis cognoſcenda præpararet: res profecto nouas, & toti Hiſpaniæ incompertas. Vt igitur oblatam à deo terram aliquando peragraremus, rerum nouarum percupidi, fortunam experiri uolentes noſtram, uela fecimus uerſus huiuſmodi inſulas: quò breui peruenimus: & ubi in conſpectu fuit, uiſa eſt maxima, tantúmque obnauigauimus ut ſtationem non incommodam reperiremus. Appulſi igitur, prius iactis ancoris, cymbam bene armatam emiſimus, ut compertum nobis fieret, an

Lanchus.

insula coleretur ab humanis. Ingressi ergo nostri insulam, neminem unquam conspexere humanum, neque extabant uestigia itinerum, quibus cognosci posset quàm culta foret insula. Hoc cognito, mane sequenti, ut animo satis facerem meo, iussi ex meis decem armari, cum telis, tum etiam balistis, ut interiora insulæ adirent, si forte ultra quosdam colles, qui ibi attollebantur, homines forent. Iuere igitur, & collibus superatis inuenere neminem præter columbos, & ferè omne genus auitiorum: nam columbi capiebantur pro libito manu hominis: non enim pauebant ad uiri conspectum, utpote ad rem sibi hactenus inuisam. Cepere igitur ex his quamplurimos, quos scipionibus occiderant, nobisque attulere. Ex alia regione apparuere tres aliæ insulæ magnæ, quas ipsi non uideramus: nam ad septentrionem nobis remanserant. Visum est etiam eis duas alias insulas uidere uersus occidentem in uasto mari: uix tamen id comprehendebant ob magnam distantiam: neque nos eas uisere magni fecimus, quippe qui animum induxeramus cœptum iter persequi, nec tantis suppetebat tempus, uerebamúrque ne frustra tereremus, diuertendo ad inhabitatas insulas. Interea dum his ego insisto quatuor insulis, alii uidere decem paruas insulas, quas cum adiuissent, nihil præter aues inueniunt, & pisces ingentissimos. Vt igitur reuertar unde sum digressus, solui ab hac insula, iter meum persecutus, & ecce duæ aliæ insulæ: & cum oram unius percurrerem, mox incidimus in cuiusdam fluminis ostium, & censentes aquam potu fore non insuauem, littori applicuimus: erat enim insula consita omni arborum genere pulcherrimo: & dum fontem quærimus quempiam glebas salis albas minutulas nanciscimur secus flumen. Legimus ergo nonnihil salis, quod itineri sufficeret nostro: nam ibi sal effuse affluit. Hausimus etiam aquæ non parum. Erant ibi testudines innumeræ, quibus pro tegmento natura uastissimas testas dederat, magnitudinis tãtæ, ut pro clypeo non inepte sufficiant. Nostri itaq; esculentis huiusmodi oblectati plurimum, exenteratis testudinibus multiiuga eduliorum genera fabricabantur, asseuerantes eis aliàs se solitos ubertim uesci, & cum primis in sinu Argino, cuius in superioribus affatim meminimus: nam is sinus scatet huiuscemodi testudinibus: hortabantúrq; ut ego eis uesci uellem. Esitaui igitur cibum inibi insuetum, ut complura experirer: uisus est non insuauis: albicat enim caro hæc: nec multum est absimilis uitulinis carnibus, si fragrantiam & saporem spectes. Cum itaque placuisset comedisse, cibum approbans, in naui plurimum asseruari iussi, ut quandoque leniret famem. In primo etiam itinerario meo, quod prætermiseram, comedi ex leophante satis illecebri. Piscati sumus etiam in ostio dicti fluminis, ubi tanta uis erat piscium, quantam uix referre quibo: quandoquidem ferè credulitatem omnem excedit. Erant ex his piscibus complusculi, quos nemo nostrum uiderat unquam, uerum pergrandes, & ad cibos humanos non inepti. Ostium uero fluminis in tantam exibat latitudinem, ut onerariam nauim centum quinquaginta doliorum capacem haud grauatim exciperet: adeo patebat, ut paucis expediam, ut unius iactu arcus latitudinem eius metiri nequiuisses. Illic statiua fecimus biduo animi causa, ut feriati aliquanto à laboribus, animi deinceps ad dura promptius euigilarent. Annonam omne genus inde exportauimus, ut futuræ fami consultum iret, inter cætera columbos innumeros. Nec id prætereo, nos illi insulæ, cui primo applicuimus,

plicuimus, Boni uisus nomen indidisse: argumento, quòd prima à nobis uisa foret. Alteram uero, quæ inter quatuor eminet insulas, Diui Iacobi nuncupauimus, ob id quòd ea die, quæ in honorem sanctorum Iacobi & Philippi concelebratur, à nobis est reperta.

De loco dicto Dux palmæ, & de fluuio Gambræ nauigato.

Cap. XLI.

HIS PERACTIS die memorato ab his insulis soluimus, per Caput uiride tenentes iter: & breui deorum munere peruenimus ad id loci qui dicitur Spedegar, in conspectu tellurem semper habentes: & ibi locus alius, qui ad Duas palmas appellatur: is est inter Caput uiride & sinum Senegæ prædictum, & quoniam iam terra erat nobis aliàs cognita, audacter dictũ caput percurrimus, adeòque id concite à nobis actum est, ut sequenti mane dictum Caput superauerimus: & tandem aliquando rursus ad prænominatũ Gambræ flumen peruenimus, & intrepidi dictum flumen nauigare cœpimus obstante Nigritarum nemine: nam almadiæ nusquam apparuere. Interdiu solum adnauigabamus, contis explorantes fluminis alueum: ecce quædam almadiæ Nigritarum, uerum secus littus fluminis euntes, nobis haud erant impedimento: & introrsus ad decem miliaria insulam quandam paruam reperimus: quò cum applicuissemus, è nostris quidam uitam exuit: nam febre diutius laborauerat: & licet ægre tulerimus omnes uiri exitum, tamen quoniam deo maximo complacitum fuerat, ut decuit fideles, nusquam eius potentiam detrectauimus: uerum pro more humano satis mœsti, humauimus hominem iam uita functum: & quia huic Andreæ nomen fuerat, insulam de nomine uiri appellauimus. Est itaque à cunctis deinceps dicta insula Sancti Andreæ. Soluentes igitur ab hac insula, dictum flumen nauigauimus: sequebantur à longe quædam Nigritarũ almadiæ, quas inclamans mancipium nostrum, quod Nigritarum idioma nouerat, tantum effecit, ut propiùs accesserint Nigritæ, à nobis cum uoce, tum etiam rerum nostrarum assidua ostẽtatione allecti: pollicebamur enim eis pro colloquio plurima, hortabamúrq; ut omnem de nobis suspitionem feritatis exuerent: quandoquidem hi eramus, qui humanitate & comitate cæteris præstamus mortalibus. His ergo prouocati propius accessere, iam nobis fidentes: quare unus ex Nigritis celocem est ingressus intrepide, & cum Turcimano, id est, mancipio nostro colloquutus, admirabatur nimium nostrum morem nauigandi, & in primis uela: quoniam ipsi solo remige impellunt naues, rati nullum alium inter mortales modum fore maria sulcandi, albicantésque homines cum insueto habitu magis ac magis demirabantur: nam his est habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ instar camisiæ uestem eis suppeditat: complusculi etiam nudi incedunt. Excepimus itaque Nigritam honorificentius quàm potuimus, muneribus nostris hominem propè onerantes. Qui nostra consuetudine delectatus, percunctabatur de multis nostros. Postremo aperuit nobis id esse Gambræ regnũ, quod errantes iampridem quærebamus: & illorum dominum dixit esse Farosangolum, eúmque abesse illinc itinere dierum decem introrsus meridiem uersus: ipsum tamen sub esse maiori principi, id est Regi Mellis, qui magnus Imperator Nebeorum dicebatur. Adiecit tamen, non esse longe à littore fluminis utrinque regulos com-

plusculos, in quorum contubernium & necessitudinem mox, si libeat, sua opera reciperemur: & in primis pollicebatur id se nauaturum apud regulum Batimausam: quoniam iam intelligebat nos & probos & comes uiros esse. Hanc igitur uiri huius nobis conceptam opinionem gratam habuimus supra modum, eúmque è nostris adnumerauimus in celoce receptum protinus, & tandem nauigando deuenimus ad eum locum, quem appellant Batimausam, qui nostra sententia abest ab ostio fluminis quadraginta miliaria.

De principe conciliato muneribus nostris.

Cap. XLII.

ILLVD est etiam sciendum, quòd dum sulcauimus flumen Subsolano uecti sumus: & is locus ubi iecimus ancoras, multo angustior erat ostio fluminis, & mea sententia latitudine miliarium non excedit, in eúmque complusculi fluuii exonerant. Vbi itaque applicuimus ad id loci, decreuimus mancipium nostrum (quo interprete utebamur) cum Nigrita, quem prius conciliauerant nobis munera & blanditiæ, ad principem mittere Batimausam, quem perpulchro munere donauimus. Id erat munus tunica quædam sericea, contexta more maurico: nos tunicam interiorem appellamus, siue camisiam: instituimúsque Turcimanum, ut munus his uerbis exornaret: Nos uidelicet huc contendisse, ut fœdus & necessitudinem eximiam nomine regis Portugalliæ, siue Lusitaniæ secum iniremus, uelléq; commercia exercere, ubi sibi complacitum fuisset: & si nostrarum rerum egeret, eis æque ac suis uteretur, nostrum regem nusquam defuturum, ut illi morem gereret usquequaque: aliáque quamplurima adiecimus, quæ sciens prætereo, ne surgat opus in Iliada magnam. Profectus est itaque mancipium Nigrita comite: & ut breue faciam, principi nostro nomine cuncta exposuit. Quo effectum est ut maximam cum principe amicitiã conflauerimus, permutauimúsque plurima. Dedit enim pro nostris mercimoniis mancipia, & auri quidpiam: aurũ tamen ibi infra famam nominis reperimus, utpote qui audiueramus regionẽ huiusmodi scatere auro plurimo. Inuenitur quidem aurum: uerum magni penditur ferè ut apud nos: sciunt rem præclarã esse, licet cum rebus minimis permutent: quæ si à nobis consideretur, sunt profecto uiles: apud eos tamen sunt in pretio non mediocri. Id efficit regionũ uiuendi uaria consuetudo, ibi etiam stetimus ad dies ferè quindecim. Interea ibant cateruatim Nigritæ ad classem nostram, loco miraculi nostra & nos ducentes: nonnulli ut permutarent sua: alii ut rem non uisam prius conspicerent: accedebant aliqui, ut fusaras uenderent, id est genus mercis cotonum, & eius filum, & tunicas ex eodem: hæc erant multiiugi coloris, ut sunt punicei & albicantis, necnon uermiculati coloris. Ferebant & feles propè omne genus: quandoquidem ea regio scatet animalibus huiusmodi, uendúntque pretio uiliori, ut puta marchetis decem, non tamen ipsa pecunia: ignorant enim omne genus pecuniæ: uerum re quapiam, quæ decem marchetorum pretium non excedat pro fele quolibet. Adducebant & alia quamplurima, ut sunt pelles felium, & castoreum, & id genus alia dabant unciam castorei, id est muscati, pro re pretii marchetorum quadraginta, uel ad summum quinquaginta: non tamen pondere aliquo permutabant: nam omne genus ponderis nesciunt: uerum si res data spectetur, unciæ pondus expleret

expleret. Ferebant inter alia cariotas, id eſt, dactylos palmarum fructus, & fructuum genera omnia. Ex his nonnulli ſylueſtres erant, non tamen inſuaues: ego tamen his abſtinui metu profluuii corporis: ſoluunt enim mirum in modum aluum. Itaq; ibat ad nos quotidie frequens hominum turba, nec idiomatis unius: uarium erat linguarum genus, nec deſinebant uecti cymbis ſuis (almadias uocãt) ultro citróque commeare flumen ſulcantes, traiicientes de loco ad locum, modo huc, modo illuc uecti, ut apud nos in quibuſdam fluminibus eſt uidere, ut puta Lugduni Galliarum urbe in Arari flumine placidiſſimo: uerum omnis eorum nauigatio remigiis abſoluitur: his mirum in modum ſtantes naues impellunt: utrinque in puppi plus remigum maior eſt numerus, modo hinc, modo illinc, ut medio æque utrinque librata nauis incedat, in neutram partem magis declinans. Stantes itaque remigant, ui lacertorum nullis inhærentibus remigiis. Verum ſic fabricantur remigia. Habent lanceam longitudinis paſſus unius & dimidii, in cuius ſummitate alligant aſſerulam quandam teretẽ, uti nos in menſa utimur pro patinis, cum loco argenti uel ſtagni ligna ſuccedunt, frugalitate, uel potius pauperie ſuadente: hoc inſtrumento nauigant, & quidem citatiſſime: almadiæ ſuæ à latere ſemper littus haudquaquam deſerentes, finitque ibi paruorum amnium oſtia complura, quæ exonerant in mare: his ſe committunt tutius, nec multum ab regionibus ſuis recedunt, ne ab ſuiſmet Nigritis corripiantur, & captiui facti demum pro mancipiis uendantur Chriſtianis. Dum itaque illic mercamur cum Nigritis, ægrotare noſtri cœperunt febre adrapida & calidiſſima: propterea ut noſtris conſuleremus, protinus illinc ſoluimus, rurſus ad oſtium dicti fluminis reuertentes.

De ſylueſtribus elephantis, & quomodo capiantur. Cap. XLIII.

DE REBVS huius regionis quæ referri poſſunt à nobis, qui eas uel ſubiecimus oculis, aut à fide non indignis accepimus per id tempus, quo illic fuimus, de fide ipſorum potiſſimum auſpicabimur. Idola igitur ſummopere colunt ritu multiplici, fidem non mediocrem faſcinationibus adhibentes: patrant & alia innumera dæmone ſuadente: deum tamen norunt, licet cognitum non obſeruent: alii Mahumetem ſpurciſſimum uenerantur, & hi ut apud nos AEgyptii populi uagantur extra ſolum patrium: & in primis apud Mauros degunt: incolæ uero regionem non excedunt ſuam. Viuunt ut Nigritæ regni Senegæ prædicti, & ferè eiſdem cibis aluntur. Id plus habent, quòd orizam uberius ibi legunt: quoniã in regno Senegæ non naſcitur. Veſcuntur canibus, quod nuſquam alibi comperimus. Veſtiuntur cotoninis: at Nigritæ ferè in uniuerſum nudi incedunt: nam apud illos maior eſt cotonorum copia. Mulieres uniformem habent habitum: prius tamen quàm adoleſcant, corpora compungunt ſtigmatibus nõnullis, quæ igne inurunt, ut perpetuò remaneant. Notæ huiuſmodi præſentant ornatum quendam factum in ſindone opere polymito ex ſerico contextum, coloris multiplicis. Plaga eſt admodum torrida: & quanto accedunt magis ad Auſtrum, eo plus ſunt exuſtiores: & cum primis ſecus flumen calor graſſatur eximie ob arborum frequentiam: Nam æſtus ubi exhalare nequit, urget magis. Arbores uero ibi ſunt tantæ magnitudinis, ut earum ambitus ſit pedum XVII, licet eminentia

altitudinis non quadret magnitudini: non enim altius tolluntur quàm pedes XX, cariosæ sunt tamen, & sine senecta, ut euenit annosis arboribus, siue carie quapiam commaculatæ erant & corrosæ. Aiebant etiam incolæ multo eminentiores arbores in regione huiusmodi esse: faciúntque hæ arbores, ut non difficulter credamus terram illam feracissimam fore: quoniam ubi arbores adolescunt in tantum incrementum, regio haud dubie non potest esse non irrigua. Fert etiam hæc regio elephantes, sed syluestres, neque ibi cicures fiunt aut domantur, ut alibi gentium. Vidi ego aliquando quatuor ex huiusmodi nemus egredientes, quos ubi sum è naui speculatus ego & socii complusculi, exiliuimus è naui contendentes ad eos: qui ubi nos conspexere, mox nemori sese dedidere. Vidi & exanimatum elephantum, quem occidi iusserat princeps quidam dictus

Gnumimēsa Gnumimensa, in gratiam meam. Is princeps accola est ostii fluminis Gambræ, & profectus est uenatum concomitantibus compluribus Nigritis, biduo ferè continuo. In hoc igitur uenatu oppetiit prædictus elephas. Pedites exeunt ad uenationem, arcubus & machæris armati, & sua arma omnia illinunt ueneno præsentaneo. Nec id uos lateat, hos populos elephantos in nemoribus uenari, ubi cœni plurimum cernitur: Nam id genus animalium suapte natura ut sues in cœno uolutantur creberrime. Hi itaque Nigritæ pone arbores delitescunt, ac prætereuntibus elephantis sagittas & uenabula infigunt, saliúntque miro modo de loco in locum, ab una arbore ad aliam, donec feriant elephantum: qui cum maxima mole prægrauetur, nequit insidiantis ictus uelocissimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apricis & patentibus Nigritæ, in eis potissimum ubi nullæ uisuntur arbores, non euaderent profecto

Velocitas elephant. uires elephantorum: quandoquidem nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox elephas non comprehendat etiam non currens, sed gradatim incedens: id efficit animalis uasta magnitudo, & ubi usu euenit, ut irato omine elephas in agris patentibus hominem sit consequutus, non euadat quidem: nec aliter lædit quàm promuscide: manum appellant. Hac itaque homines corripit circumamplexu, & adeo iacit in sublime, ut sæpenumero correpti hoc modo prius efflent animam, quàm terram contigerint. Hæc elephantis promuscis non multum absimilis labro suillo. In hoc differunt, quòd huic ea est uolubilis ad nutum, ut modo uibret, modo pro libito retrahat. Id à complusculis Nigritis accepi: non efferantur tamen, nisi prouocati: nec hominem lædunt, nisi prior iniuriam intulerit ipse. Vidi ego aliquando illic occisum elephantem perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebant ad duos palmos: uerum palmus contectus carne maxillæ immergebatur, ut totus occultaretur, ut sunt aliorum radices dentium: & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumēto dentium amplitudinis feræ despicabilis, ipsum haudquaquā annosum fore, si conferatur cum aliis proceribus, quorum dentes tantæ sunt magnitudinis, ut uicem postium suppleant, & pro palis sepes muniant, teste Plinio: & ut ipsi referebant, nonnullis eò amplitudinis crescunt dentes, ut duodecim palmorum mensuram excedant: & licet præfecerim, hunc elephantum, si spectentur cæteri, minime fuisse conspicuum: erat tamen tantæ proceritatis, ut unus plus carnium haberet, quàm

quam tauri quinque nostri. Donauit me igitur hoc elephanto princeps eo pacto, ut tantum carnium assumerem, quantum libuisset, reliquum uero uenatoribus impartirer: quoniam illi in cibatu elephantos gratissimos habebant. Inuitabar propterea identidem ab eis, ut & ego carne huiuscemodi uescerer. Iussi igitur partem animalis concidi in frusta, & ad classem deferri meam, mòxque ahenis excoqui subiecto igne. Alii aliam partem torrebant, perinde ut & elixum & tostum comederim: non quidem uoluptatis, quæ nulla erat, sed experientiæ causa, ut iactare possem me aliquando esitauisse eas carnes, quibus conterranei nunquam uesci consueuere, hæc summa est, carnibus uidelicet huiusmodi me minime delectatum fuisse. Insuauis est gustu & asperrima, duráque nimium. Tuli etiam ad classem promuscidis partem, id est manus elephantis: euulsi etiam ab eo pilos, qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, eràntque amplitudinis haud contemnendæ. Hos igitur, & carnis nonnihil in Hispaniam detuli, & omnibus principem Don Hurich prænominatum donaui, qui hæc omnia loco præclari muneris excepit, ueluti rem nouam, & hominibus regionis illius hactenus incognitam: nam hunc principem delectabant eximie, quæ ab remotioribus partibus orbis deferebantur: & in primis obseruabat uir princeps, ut earum rerum fieret perticeps, quæ opera sua & diligentia comperta fuissent.

De tibiis elephantis, & cabalino pisce,

Cap. XLIIII.

NOVERITIS igitur, elephanti pedem teretem esse instar pedis equi obrotundum circumquaque, uerum ex callo nigerrimo amplissimóque, ínque pedis callo ungulæ quinæ in una parte pedis: ea uidelicet quæ proximior est plantæ: nam singulæ ungulæ grossoni argentei mensuram haud excedunt: licet parui elephantis occisi pes esset: uerum planta pedis eius unius palmi & medii excedebat latitudinem, pro quadrata qualibet parte: quoniam, ut præfeci, pedes habent obrotundos, ut sunt apud nos lignei asserculi, quibus in mensa uiri frugi utuntur: Galli transciu, nos talieros siue orbes appellamus. Donauit me præfatus Nigritarum princeps pede elephantis alio, cuius planta mensuram trium palmorum superabat: id egomet sum metitus astantibus complusculis, eandémque latitudinem omni ex parte habebat. Donaui igitur principem rursus hoc pede, & dente palmorum duodecim, mire à natura exornato. Hæc itaque omnia princeps prædictus ceu rem præclaram mulieri ducissæ Burgundiæ dono dedit. Nec est quod credant aliqui elephantũ non habere plicatiles tibias: quoniam falluntur plurimũ: nam plicant genua ut cætera animalia, & pro libito humi se prosternunt, & surgunt cum libuerit, contra quorundam opinionem. Flumen itaq; Gambræ, & eius regionis complures omnes calcatricem nutriunt, & in primis piscem miræ naturæ, instar uituli marini, ni caput equinum haberet. In hoc tamen uitulum marinum imitatur, quòd uidelicet modo aquaticum, terrestre modo est animal, utroque elemento uiuens: uastum corpus habet, ut bos fœmina quæpiam: licet crura sint multò graciliora: bisulcos habet pedes, & ut dictũ est, caput non absimile equo: dentes duos habet, hinc & hinc proeminentes, ut est uidere in apris: súntque hi dentes tantæ magnitudinis, ut duorum palmorum

impleant mensuram. Egreditur interdum hoc animal flumen & terras petit, ut quadrupedia: nec alibi quàm hic huiuscemodi piscis inuenitur. Apud eosdem Nigritas reperiuntur uespertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, & multiplicia auitiorum genera, quæ præsertim à nostris non mediocriter differunt. Sunt & innumeri psitaci, & pisces complusculi nostris prorsus absimiles cum gustu, tum etiam forma: in cibatu tamen haud insuaues.

De flumine Casamansé, & capite rubro. Cap. XLV.

EFFECIT igitur nostrorum aduersa ualetudo, sicuti retuli in superioribus, ut operæpretium fuerit mox ab regione principis Batrinensé abire: quare illinc soluentes, breui flumen euasimus. Cum igitur superauissemus flumen dictum, & annonæ omne genus plurimum nobiscum haberemus, uisum est fore laudabile, si ultra dictum flumen uela faceremus: ad id accedebat maior solito securitas, utpote qui ternas naues habebamus: & dum hæc tractamus, quadam die circiter diei horam tertiam uela dedimus felicibus uentis: quia uero uix euaseramus sinum Gambræ, & ab ea parte continentis, qua dominatur Notus siue Auster, mare sæuiebat magis, nos Occidentem uersus Zephyro proueheba-mur abeuntes à continente: terra tamen quam deseruimus, erat æqualis admodum, & innumeris scatebat arboribus: uerum ubi altum tenuere rates, mox apparuit angulus quem dicta terra faciebat, haudquaquam dignum memoratu, cum in eo nihil foret conspicui: & id pro comperto habuimus: ilico ultra dictam frontem instar anguli omnis littoralis plaga nobis sese uno intuitu præsentabat. Nauigabamus igitur discedentes ab ea quantum poteramus: quoniam allatrabat eam undabundum ac atrox mare introrsus ad quatuor miliaria. Certiores de hac re nos reddebant duo homines in prora speculæ fungentes officio, necnon alius in celso nauis malo, qui prædicebat scopulos, & alia discrimina maritima, ut sunt breuia & syrtes, & in mari terras ab aquis desertas aliquando, sicas appellamus. Interdiu solum adnauigabamus, uix uela facientes, ne in scopulos incideremus nolentes, noctu semper pauentes custodem habebamus uigilem: ibant nostræ celoces continenter, id est, mox post alteram altera, iactis sortibus, quis præcedere deberet: nam quisque alium præmittere uoluisset: uerum ne quis ferret grauatim frequentius quàm cæteri subire pericula, alternatim id præcedendi officium nauabamus. Igitur à latere regionis prædictæ iter facientes, ita tamen ut terram conspicaremur usquequaque, die tertio postquam illinc solueramus, peruenimus ad ostium fluminis cuiusdam non mediocris, quod patebat quingentis ferè passibus: & procedentes quasi ad occidentem, mox repperimus paruum sinum quendam: ubi ancoras iecimus, cum iam aduesperauisset. Cum uero illuxit, uela dantes uentis, dum insinuamur nonnihil cedentibus terris, ecce ostium alterius fluminis, quod magnitudine cum illo Gambræ fluuio propè contendebat: in cuius ripis utrinque arbores conspiciebantur innumeræ: & quoniam uisa est plaga ferax, illi appropinquare decreuimus. Ostio igitur applicuimus, & quisque nostrũ cymbas emisit suas, necnon & Turcimanos, qui & interpretis & exploratoris uices supplebant aliquando, prout & tempus & loca exigebant. Hos igitur emisimus, ut terram & mores hominũ ac

flumina,

flumina, & siquid ultra dignum erat scitu, explorantes nobis referrent. Profecti igitur, & dicta exequentes rediere, id noui afferentes, flumen uidelicet uocari Ra. ditionem esse principis Casamãsæ Nigritæ qui interiora fluminis incolebat ad triginta miliaria: uerum principem domo per id tempus abesse, & bello uacare contra uicinum regulum. His itaque cognitis, die sequenti illinc abiuimus. Nec prætéribo sinum hunc Casamansam abesse à sinu Gambræ ad leucas ferè XXV. quæ miliaria centum efficiunt.

De fluminibus ibidem repertis, & gentibus.

Cap. XLVI.

CVM à flumine memorato recessissemus, littori semper inhærentes, ad quoddam caput deuenimus, nostra sententia à prædicto flumine distans miliaria XX. & id caput eminentius est nonnihil si terræ circumadiacenti cõferatur: & quoniam in fronte præferebat terram rubram, Caput rubrum nuncupauimus: & rursus superato Capite, nauigantes deuenimus ad ostium alius fluminis patens nostro iudicio iactu arcus, quod prætereuntes ibi nihil immorati, sinum sanctæ Annæ appellauimus, & persequuti iter nostrum, peruenimus ad flumen aliud haud impar illi sanctæ Annæ, & hoc sinum nuncupauimus sancti Dominici. Is abest à Capite rubro miliaria fere LX. Illic abeuntes nauigando semper à latere post unius diei nauigationem deuenimus ad uastissimum cuiusdam ingentissimi fluuii ostium, quod primo conspectu censuimus sinum esse quempiam. Verum quoniam altrinsecus conspiciebantur arbores innumeræ Austrũ uersus præsertim, flumen esse cognouimus: nam ostium fluminis patebat ferè miliaria XX. Triuimus igitur tempus traiiciendo dictum flumen, & ad ulteriorem ripam deuenimus: mox apparuere insulæ quædam. Decreuimus propterea illinc prius haud quaquam soluere, quàm de regione comperti aliquid habuissemus. Iactis itaque ancoris, stationem inibi fecimus nostram: & ecce sequenti mane almadiæ duæ ad nos citatissimo gradu contendebãt, quas ut uidimus, pauere cœpimus, & resumptis animis, ad arma concursum est, ut si forte uenissent uim illaturi, non inermes deprehenderemur: non prius tamẽ appropinquauere nobis, quàm erecta hasta quapiã, cui adligauerãt sindonem albam, ut securitatẽ accedendi peterent. Signo huiusmodi hoc uiso, & nos idẽ dedimus concordiæ signũ: quo conspecto Barbari accessere propius, & in primis maior almadia celoci meæ appropinquat, nósque lumina nusquã deflectentes contuebãtur, uiros albos admirati, nauésq; nostras mirari non desinebãt, malúmq;, & antẽnam, res illis incognitas conspectabant prope stupidi. Quare percupidus ego noscere gentẽ, & ad mutua colloquia descẽdere, monui mancipia nostra, ut compellarent hos Nigritas. Verũ lusere operam loquendo, quoniã nusquam nostrã linguam intellexere, minúsque nosipsi eos intellexeramus: quod summopere displicuit. Illinc igitur soluimus, ubi sciuimus nos terere incassum tempus: decreuimus conducibilius fore, si gradũ referentes ultra non progrederemur: quandoquidẽ quanto magis ulteriores plagas adiuissemus, tanto minus eorum idiomatis capaces eramus, nulláq; commercia sperabamus, ubi sermonis mutui copia non dabatur, reluctante natura. Hæsit itaq; cordi nobis regredi, & lares patrios repetere: non prius tamẽ illinc abiuimus, quàm merces nonnullas cõmu-

tauerimus biduo in oſtio fluminis commorati. Vidimus etiam ibi Septentrionē prope terram contingere, adeo deprimebatur. Deprehendimus etiam ibi naturæ quædam pugnātia, quæ nuſquam comperimus, ubi Chriſtiani degunt, aquā uidelicet creſcentem, decreſcentémque decremento, auctúque imparibus. Nam Venetiis, & alibi gentium, mare flat horis ſex, & in totidem reflat, id eſt, creſcit & decreſcit paribus ſpatiis. Illic uero increſcit mare horis quatuor, & idem decreſcit horis octo, ídque fit impetu tanto, ut non ſit ſatis exiſtimare an res credulitatem omnem ſuperet, adeóque mare ſæuiebat, ut tribus ancoris iactis, ex prora irreuocabili ferè pondere, ne ſic naues ſiſti ſatis poterant: & uſu aliquādo euenit, ut atrox tempeſtas eò diſcriminis nos adduxerit, ut ui coacti fuerimus uela facere non ſine diſcrimine uitæ, quoniam maior feruor & æſtus procelloſi maris erat quàm uis uentorum.

Quomodo illinc ſoluimus ob id quod idioma neſciebamus.

Cap. XLVII.

ABIVIMVS itaque ab oſtio huius uaſti fluminis, ut rediremus Hiſpaniam, iter facientes per has inſulas, quæ à continēte per miliaria fere triginta abſunt, hæ enim ſunt numero quatuor: duæ maiores incoluntur à Nigritis, ſoli ſunt non inæqualis, nec eminentis: uerum depreſſi admodum: ínque eis arbores magnæ proceritatis: nulla etiam ibi ſermonis commercia fuere, quia alter alterum haud intelligebat. Inde igitur ſoluentes, uerſus patriam contendebamus, quò deo miſerante breui peruenimus laboribus innumeris ſuperatis.

LIBER SECVNDVS NAVIGATIONIS ex Vliſbona uſque Calechut, Traductus ex idiomate Luſitano, in Italicum ſermonem.

Cap. XLVIII

QVICQVID ego uidi accepíque ab aliis per id tempus, quo eas partes adiui, id totum retuli in ſuperiore tractatu: uerum poſt me eaſdem partes adiuere compluſculi, & comprimis Portugallenſes, qui orbis explorandi cauſa ab eorum rege ex compoſito miſſi fuere: nam fato iam functus, ſuo principi infanti Don Hurico rex Luſitaniæ celoces duas expediuit, duce Petro Sinzia alumno præfati principis: huic princeps iuſſit ut totum latus Nigritarum excurreret, & nouas regiones adiret. Hunc igitur Petrum claſſis præfectum concomitatus eſt adoleſcens quidam, cum quo mecum maxima intercedit amicitia, quíque dum peragraui eaſdem partes, amanuenſis meus fuit. Cum itaque redirent præfatæ celoces, ego Aloyſius Cadamuſtus conceſſeram eò loci, qui dicitur Lachus, non longe à Sacro promontorio Luſitaniæ, aliter dicitur Caput ſancti Vincentii. Dum igitur illic agerem, ecce dictus Petrus præfectus claſſis & amicus ille meus diuerterunt in ædes meas, qui abs me amice excepti, omnem ſuam nauigationem ſedulo expoſuere, locáque, & quibus nomina indidiſſent haud reticuerūt, explicantes ſingula ex ordine, prout in ſequentibus mox colliqueſcet, & in primis ſunt orſi à ſinu Magno, quem nos adiueramus.

Primo

Primo loco itaque dictus amicus referebat se lustrauisse duas memoratas magnas insulas, quas cultas esse asseuerabat, & in primis ad alteram illarum propius accedentes, cum incolis Nigritis colloquuti sunt, licet alterum alter haud intellexerit: uisere tamen eorum domos, quæ sunt mapalia, id est ex paleis humiles casæ, pastorales domos appellamus, inibique colossos & statuas ligneas idolorum comperere, quibus satis ac super cognouere eos idolorũ seruituti esse addictos. Vbi igitur nihil consequi ab eis potuere linguæ difficultate, illinc abiuere iter suum persequuti à latere semper, donec deuenere ad ostiũ cuiusdam magni fluminis, quod, ut aiebant, patebat longitudine trium uel quatuor miliariũ, aiúntque dictum flumen abesse à sinu Magno, cuius meminimus, miliaria ferè quinquaginta, per latus semper: affirmabátque dictum sinum uocari de nomine cuiusdam reguli dicti Besegne, cuius regio adiacet dicto fluminis ostio. Denique abiuimus à fluminis prædicti ostio, à latere semper maria sulcantes, quoad peruenimus ad quoddam Caput, quod Verge appellant, cuius plaga asperatur montibus, non tamen multum attollitur, distátque eorum sententia, flumen prædictum à Capite huiusmodi miliaria fere centum & quadraginta. Súntque in his montibus arbores prope innumeræ, sua uiriditate uoluptatem contuētibus etiam eminus afferentēs: proceræ igitur sunt, & conspicuæ admodum.

De Capite Sagres, & aliis tribus, ac de nominibus ingentiũ fluminũ. Ca. XLIX

SVPERAVERE igitur dictum Caput Verge, à latere semper nauigantes itinere miliarium LXXX. Et ecce aliud Caput apparuit eminentius eis omnibus, quæ unquam uiderant ipsi, nam tollitur in sublime supra omnem æstimationem, & acuminatur instar adamantis, scatétque multiiugis arboribus, huic nomen indidere Sagres, in memoriam eius arcis, quam in fronte promontorii Sacri princeps infans beatæ memoriæ condi iussit, quam appellauit Sagren. Hanc Lusitani Caput Sagres de Signea appellant, addebántque naucleri memoratos populos idolorum latriæ plurimum uacare, argumento imaginũ lignearum, quas colunt impense, nec prius discumbunt cibum sumpturi, quàm dapes obtulerint suis idolis. Sunt nigri, & ferro candente notas & stigmata inurunt corpori, præsertim in fronte: hi tamen citius in subcinericium colorē inclinant quàm in nigrũ: pro subligariis, quibus pudēda contegunt, libris utuntur arborũ, cætera sunt nudi, arma habēt nulla, quia ferro carent. Viuunt oriza, melle ac leguminibus, fabis uidelicet & fasiolis nostris non absimilibus, licet elegantioribus, carnibus uescuntur uaccarum, caprarúmque: non tamen ad satietatem, quoniam nec huiusmodi abundant. Et ultra dictum Caput aiunt esse duas insulas perquam mediocres ob angustiam illarum incultas: altera illinc miliaria sex, altera octo distat, scatent tamen arboribus: habent etiam illius fluminis accolæ almadias quasdam instar nostrarum maximas, his maria sulcant, hæ enim sunt triginta uel quadraginta hominum capaces: stantes remigāt, ut præfecimus: aures habent circunquaque terebratas foramine multiplici. In his foraminibus appendunt anulos aureos, ut olim margaritas AEgyptii: ferũt etiam appensos anulos naribus, quos haud quaquam detrahunt, nisi cibum sumpturi. Itidem agunt & fœminæ: id plus habēt mulieres principum & optimatum, quòd perforata circunferunt labra. Vnque eis condàlia, anulorum genus, ut alii Mauri gerunt, adimúntque pro arbitrio, & id est principatus uel magnæ

rum decursus incolarum arte factos. Supra dictum flumen ad miliaria XXIIII, per littus semper, caput quoddam inuenitur, & in mare multum eminens, inq; eo mons peraltus: hoc promontorium appellarunt Caput montis. Vltra quod progrediendo ad sex miliaria, inuenitur aliud paruum Caput, neque eminens, & in eo paruus admodum mons, quem Cortesium nominarunt. Ibi igitur collucentes ignes quamplurimos uidere, præsertim super arbores, & in littore uasto: nam hos accenderant incolæ regionis, ut eminus nos ueluti è specula conspectarent: erant enim illis nostra nauigia hactenus incognita. Superato dicto Capite, secus littus nemus condensissimum conspicitur, cuius arbores maris aquas obumbrant, adeo ipsi mari adiacent. Post hoc nemus apparuere quædam almadiæ, & in qualibet illarũ uiri tres nudi, qui pro armis clauas quasdam gerebant: nam hæ clauæ referebant suo modo tela: habebant etiam cultellos paruos in manu, & clypeos duos, arcus uero tres. Hi igitur celoci appropinquauere, auribus & naribus perforatis, alii habebant dentium humanorũ torquem collo dependentem: hos compellare & alloqui uariis interpretantibus mancipiis cœpimus: uerũ licet Turcimani nostri forent Nigritæ, & uarias nossent linguas, nusquã tamen consequi potuere, ut mutuo se intelligerent: & quanuis alter alterũ intelligere nequiuerit, tres tamen ex illis ingressi sunt nostras celoces, quorũ unum cepimus ducendum ad principem, quoniam rex iusserat, ut quoties euenisset, ut ultra progredi nauigando complacitum nobis non foret, ex ultima regione quam adiuissemus, uirũ quempiam ui uel amore abduceremus. Vt itaq; dicto principis pareremus, hunc ui abduximus Vlisbonam, quem alloquutus est mancipiorum Nigritarum genus multiplex. Sunt enim Vlisbonæ propè ex omni genere mortales complusculi: propterea sperabat princeps se abductum uirum per diuersa mancipia posse de rebus nouis percunctari. Cum igitur tentassent omne genus linguarum, ut captum Nigritam intelligerent, uicissimque intelligerentur, nullus unquam est id consequutus, præter fœminam Nigritam, quæ addicta erat seruituti cuiusdam patricii Vlisbonensis. Hæc itaq; uirum huiusmodi intellexit, & mutuo fruebantur colloquio: nec est consequuta decus huiusmodi idiomate proprio, uidelicet patrio, uerum lingua quadam media, quam uterque probe callebat. Igitur interprete fœmina huiusmodi nihil noui habuimus, præter id, quod in ea regione unde abduxeramus uirum hunc, unicornes uiui reperiebantur, & aliæ res quamplurimæ. Quare cum dictus princeps hominem domi tantisper habuisset, donec uir edoctus est res regni sui præclaras, denique decreuit eum missum facere, prius datis homini nonnullis muneribus, quæ ipse petierat. Expedita itaque celoce iussu principis, hic Nigrita patriæ restitutus est honorificentissime. Vltra igitur hunc locum unde abduxeramus uirum huiusmodi, nemo est adhuc progressus usque ad eum diem quo ego solui ab Hispania, qui fuit M.CCCCXCIII mensis Februarii primus. Cæterum nemori prædicto nomen est inditum sanctæ Mariæ finis. Nec id prætermiserim, quòd die septima dum redirem secus littus nauigans, uidi Caput Album, quo postera die superato circiter meridiem in mari apparuit belua immanissima, habens effigiem piscis, quæ in nos gradu citatissimo contendebat: hæc à nobis in prora existentibus conspecta est ilico, quam ut uidimus, cœpimus trepidare, quippe

excepti sumus, à quo consequuti fuimus itineris ducem, pilotum appellant. Traiecturi eramus sinum quendam, cuius naturam ignorabamus: urbs Melindæ appellatur, in ingressu ostii sinus sita est, quem sinum altrinsecus Mauri innumeri uicatim accolunt. Is igitur pilotus linguam Italicam probe nouerat. Superauimus igitur sinum traiectu leucarum septingentarum: & tandem deuenimus ad urbem Christianorum pergrandem, quæ magnitudine superat Vlisbonam, Calechut appellant, cuius sinus frequens est urbibus, & oppidis Maurorum: & in capite sinus sunt quædam angustiæ maris, ut dicimus strictum Romaniæ. Superatis his angustiis, aliud mare occurrit, id est, sinus, mare Erythræum appellant, siue Arabicum: & ab hoc latere domus sceleſtissimi Mahumetis abest itinere trium dierum, Mecha dicitur, ubi arca Mahumetis, & ibi præclara ciuitas, à Mauris culta, & mea sententia, is est sinus Arabicus, in quem, ut meminit Plinius, Alexandri Magni & Romanorum arma penetrauere, & Romano tandem paruit imperio. Mecha.

De situ urbis Calechut, & de moribus regis, & de eius regia.

Cap. LIII.

ET VT reuertar descripturus urbem Christianorum Calechut, Vlisbona maiorem esse noueritis. Hæc igitur colitur ab Indis Christianis, qui in eum colorem inclinant, qui est inter nigrum & album, Bigas appellant: ibi templa cõpluria, & tintinnabula: uerum sacerdotibus & cultu diuino carent, tãtum in suis delubris uisuntur uasa quædam cum aquis, tum etiam balsamo plena, omnísq; triennio immersi flumine quodam baptizantur. Is fluuius præterluit urbem, ubi templa ex lateritiis coctilibus calcéque fabricata conspiciuntur more maurico. Diuisas uidebis urbes per uicos & angiportus, ut mos est in Italia, stratas nos appellamus, Galli ruas. Huius urbis regi incredibilis seruitus exhibetur à subditis, uiuit more regio ac sublimi fastu, longum seruorum ordinem post se trahẽs: admissionales, & æditulos ac cubicularios habet quamplurimos, regiámque pulcherrimam. Verum rex urbe aberat, cum præfectus classis nostræ appulit portum Calechut: qui ubi de eius appulsu certior est factus, mox illinc soluit, agebat in quodam oppido, quod distat à Calechut quinque uel sex leucis. Rediit igitur Calechut uiris ferè quinquaginta concomitantibus: & demum triduo transacto, iussit accersiri præfectum classis nostræ: quem, ubi terram tenuit, illico excepere hominum quinque milia, & ad regiam deduxere principis, uiris duodecim comitatum: cuius fores obseruabant æditui decem, clauas gestantes ex argento faberrime factas. Deinde peruenere ad cubiculum regis, ubi rex iacebat in lecto imo, qui sic condecorabatur: Primo totum cubiculum stratum erat uiridi serico, uillosóque, uelutum appellant: at eius parietes cooperiebantur serico multiplicis coloris ritu Damasceno contexto: cubile uero instratum erat stragulo albicante, uerum aureis filis intertexto, conopeóque ditissimo inumbrabatur. Tum rex lecto sic est orsus ab imo, Qui mortales forẽt, quò nam peterent, auide percunctatus. At nostræ classis præfectus, O rex inquit, Christianorũ mos est, ut cum principem princeps per internuntium alloquitur, prius non promat legatus sui principis mentem, quàm astantes paululum secesserint: tunc rex innuit suis, ut parũper secederent: móxque præfectus classis regem his dictis alloquitur, Velutum.

men debiles perinde ut armorũ pariter ac tormentorũ sint impatientes: quæ uero cõtendunt ad insulas, ut inde cõportent aromata omne genus, fundi sunt perquã mediocris, adeo ut paruo ad nauigandum alueo egeant. Aliæ sunt quæ idcirco absq; ferro sunt, quoniam uim magnetis pauent: nam is lapis uisitur supra dictas insulas, qua iter ipsi faciunt. Dum urbi appellere usu uenerit, illarum statio est in terra, in luto tamen. Id enim curant ex composito, ut tutius degant in arido: cum increscit mare, dant operam ut eius æstu naues impellantur in siccum, & ibi tantisper manent, donec finitis commerciis soluere illinc complacitũ fuerit: mare ibi crescit & decrescit singulis sex horis, ut apud nos. Visuntur aliquando in sicco naues quingentæ uel D C, que res propè est incredibilis. Pondus cinami, id est cantatorum quinque pretium X aut XII ducatorum non excedit, si suam monetam consideres, id est zaraffos, ferè idem pretium erit, ut præfecimus. Vbi uero legitur, minore multo pretio, ut puta sex aureis pondus uenditur cinami, tantundem uenditur piper, ac gariophyllum: zinziber uero dimidio minus. Lacha autem ferè nihili uenditur, id efficit copia ingens, propterea uilipenditur. Itidem sandalium, cuius nemora uisuntur: pro his rebus nihil præter aurum & argentum, aut choralium recipiunt. Merces uero nostras præter linum paruifaciunt. Linum igitur ibi est in pretio: nam nostri nautæ camisias complures pretio non mediocri uendebant permutatione aromatum: licet ibi tela sit perquam subtilis & candida, quæ, ni fallor, Babyloni, quæ est urbs Nili, quam Cayram appellant, tunditur ut hic. Si soluendum est uectigal, pro centum quinq; soluunt: pretiosos lapides tulere paucos, & eos ferè pretii nullius: quoniam ut uerum fatear, defuit eis aurum & argentum, quibus commercia exercebant. Dicunt etiam subesse aliam causam, cur non tulerint lapides, quòd uidelicet maiore pretio quàm autumauissent uendebantur. Itidem de margaritis aiebant, nos tamen secus credimus: sed nobis persuademus eos perquam uili pretio uendi, licet à Mauris emantur, qui semper plus æquo rem æstimant, próque re una quatuor petunt, procaces nimium: attulere tamen hos lapides, uidelicet berillos, topazios, zaphyros, adamantes & chrysolytos, aiunt tamen præfectum classis emisse lapides pretiosos complures, argumẽto quòd omne suum argentum cum lapidibus huiusmodi permutauerit, uidelicet uasa aurea argenteáq; cælata, quæ causa splendidioris apparatus secum tulerat.

De Mecha ubi est arca Mahumetis, & de monte Sinai, & mari rubro. Cap. LVI.

NAVES quæ comportant aromata omnium generum, inibi plerunque eundem sinum prægrandem traiiciunt, quem Lusitani superatis illius angustiis cymbis quibusdam, mare Erythræum, id est, rubrum traiiciunt: dehinc terrestri itinere ad domum quæ dicitur Mecha, ubi Mahumetis arca uisitur, quæ à littore maris rubri abest introrsus itinere dierum trium. Inde ad Babylonem, id est Chayrum Nili contendunt, transeunt ad radices montis Sinai, & demum per siccam harenam, ubi turbo quandoque adeo sæuit pulueris, ut uento puluis agitatus uiatores obruat: ita nonnullæ naues circumeunt totum eum sinum: aliæ flu uium illum, ubi comperere gentes multiplices propè Mauris adiacentes, cum

De cognitione Christi quam habent,& de notitia pontificis Romani.
Cap. LVIII.

CHRISTIANI qui urbem Calechut incolunt, equitant elephantes, quoniam ea regio animalibus huiusmodi abundat: quæ ubi mansuescunt facilime. rex cum aliquò contendit: trahit secum innumeram peditum multitudinẽ: nonnulli uero elephantis uecti, regem concomitantur. Rex uero humeris hominum nobilium fertur: uiri pubetenus tantum uestiuntur, cætera usque ad inguina nudi. Veste utuntur cotonina, quoniam eo panno abundant plurimum: utuntur & pannis sericeis,& in primis illustriores: at alii aliis utuntur uestibus, prout patitur illorum census & opulentia. At nobilium uirorũ mulieres, etiam supra cincturam carnes uelant telis subtilioribus. Egregiæ uero fœminæ usque ad pubem tantum corpora tegunt. Mauri autem more suo uestiti incedunt, cooperti ad talos usque. Abest hæc ciuitas ab Vlisbona leucis milibus & octingentis: quæ ratione subducta, ut leucæ cuilibet dentur miliaria quatuor, is numerus leucarum efficiet miliaria quindecim mille & ducenta: tantundem metiri oportet in regressu: quare si pensitatius quis consideret, quanto temporis interuallo id itineris perfici possit, comperiet profecto tantam locorum distantiam metiri non posse citius quàm decimosexto mense. Mauri uero nautæ ad ulteriores regiones duce Septentrione nauigant cum instrumentis quibusdam ligneis, quadrante uidelicet & astrolabio. A dextris semper cum sinum persicum traiiciunt, referunt pilotæ illorum, id est duces itineris, quod ad meridiem supersunt insulæ XI mille illis inaccessæ, quas non adeunt, quoniam nimium tendunt ad meridiem, adeo ut non sit tutus accessus. Forte fortuna hæ sunt, quas nuperrime rex Hispaniarum inuenit. In Calechut habent mediocrem notitiam presbyteri Ioannis, uerum non exercent inuicem commercia, neque consuetudines: quoniam multum abest ipse à Calechut, introrsus plurimum. Christum credunt natum ex Virgine maria, neque peccasse unquam, & ab Iudæis cruci affixum, mortuũmque, ac Hierosolymis sepultum. Papam uero sciunt Romæ degere: alioquin sanctæ Romanæ ecclesiæ notitiam haud habent aliam: norunt literas,& sua lingua scribunt. Pilotæ.

De aromatibus, ubi nascantur.
Cap. LIX.

IBI IGITVR sunt innumeri elephantorum dentes, ac cotoni, saccariq; plurimum,& mea sententia quicquid est quo uita carere non possit, eo hæc regio exornatur ditatúrque mirum in modum, creditúrque uinum fore in pretio, quandoquidem eo libenter utuntur Indi Christiani: expetunt etiam oleum admodum. Ibi etiam eximie iustitia colitur quàm alibi gentium: nam siquis furatur aut occidit, ritu Turcarum palo affigitur atrocissime. Qui uero uectigalibus imponere uult, si deprehensus fuerit, totum perdit, mercésque ludit omnes. Inibi rursus inueniuntur unguenta ferè omne genus, ut sunt castoreum, ambra, storax,& id genus alia. Insula uero quæ mittit aromata, Zellum appellatur: ea est ultra Calechut urbem ad leucas fere C & LX, ubi oriuntur aromata: at arbores cinami & piperi fert alia insula introrsus continentem. Aiunt etiam circum urbem Calechut nasci piper & cinamum, uerum non ad perfectionem. Gario- Zellum.

phylla deferuntur à remotiore plaga: reubarbari ibi plurimũ, & aromata minutiora complura. Zinziber in mediterraneis oritur electissimum. Sinus quem præfeci, colitur eximie altrinsecus à Mauris. Post hæc intellexi melius à nonnullis, ipsum tantũ à latere uno habitari à Mauris, ab altero uero uersus meridiẽ ab Indis Christianis, eisdẽmque albis ut nos, in littore maris æque ac in mediterraneis. Is est tritici ferax plurimi. fructuum & carnium, & propè omnis annonæ. Inde plura ad urbem Calechut deferuntur: nam regio ubi uisitur Calechut, obducta est harenis, habet humum ieiunam: & præsertim tritici & id genus est impatiens. Ibi etiam duo uenti solum flant in æstate, uidelicet Subsolanus, & hyeme Fauonius, siue Zephyrus: rerum omnium sunt elegantissimi pictores: urbs muro ambitur nullo, uerum domos continenter & in ordine positas, uicósque maurico more habet. Eadem insula quæ fert cynamum, mittit & gemmas absolutissimas.

Portus aromatum Soldani. Cap. LX.

QVOAD res Indas inuentas ab istis quibusdam meis literis reddidi uos certiores sigillatim: post uero superuenit pilotes ille, quem ui ceperant. Is uisus nobis est ex Dalmatia oriundus, tamen reuera erat Iudæus, ortus Alexandriæ, aut non longe ab ea terrestri itinere: iuuenis admodum Indiam adiuit, nunc in urbe Calechut uxorem habet & natos. Is dominus erat quatuor nauium: ibat propterea interdum cum classe, & de eius regione mira referebat: de diuitiis præsertim ac aromatibus, & cinamomo perquam eleganti, quæ omnia ueniunt ex insula quæ ultra Calechut ad leucas centum & quinquaginta uisitur, parúmque abest à continente: oram Mauri tenent: piper uero & gariophyllum mittit ulterior regio, & in primis Iudæa, & ibi rex Iudæorum, uidelicet illarum decem tribuum, quæ ex AEgypto traiecerunt in Arabiam, superato mari Erythræo. Affirmant etiam innumeros esse idolorum cultores, gentiles uocant & Christianos propè nullos. Verum falluntur plurimi, qui arbitrantur ob id Christianos esse complures, quòd uidelicet ecclesiæ uisuntur cum tintinnabulis plurimæ, quæ templa tamen sunt idolorum, quod profecto magis quadrat rationi: nam absonum esset dicere, quòd ibi Christi nomen colatur absque diuino cultu, & præsertim à Christianis. Igitur ibi nec sacerdotes [illegible] fiunt sacrificia quæpiam: asseuerant itaque nullos esse inibi Christianos, quàm eos qui presbytero Ioanni parent, qui distant mirum in modum ab urbe Calechut, cum citra mare Erythræum existat, non longe à rege Melindarum, in Africa introrsus multum uersus Nigritas, prope Guineam. Is presbyter alibi Soldano confinis est, haud longe à Nilo, ubi Babylon urbs uastissima, nunc Cayrum dicitur. Hic itaq; presbyter Ioannes habet sacerdotes qui diuina exequuntur, ut nostri Euangelia colunt & obseruant, necnon alia ecclesiæ mandata ut reliqui Christiani haud contemnunt, parúmque in cultu diuino à nobis differunt. Soldanus autem in mari Erythræo portum habet, & ex Alexandria AEgypti ad portum maris Rubri contendunt itinere terrestri dierum octuaginta: tantum abest ab Alexandria. Ibi uideas aromata omne genus: eò enim comportantur ex urbe Calechut. Non longe etiam à dicta urbe uisitur quædam insula distans à continente leuca una, ubi innumeri piscatores uisuntur, qui margaritas multiplices piscantur.

piſcantur. Ibi nullæ ſunt aquæ ad potandum ſuaues: uerum hi nautæ proficiſcuntur ad quoddam flumen ſine utribus ac doliis, ſed ſolis nauibus hauriunt aquam. Armenta, cum naues rediere, ilico currũt ad mare, ut aqua dulci ſatientur, quam abunde naues, ut præfeci, comportant. Hæc inſula eſt citra Calechut itinere leucarum ſexaginta, & colitur à Gentilibus, id eſt idololatris. Vaccas & boues eximie colunt, utpote benedicta animalia. adeo ut ſiquis læſerit quodpiã illorum, is protinus morte pœnas luat, non aliter quàm pro furto. In cibatu igitur animalia huiuſmodi non habent. De inſula uero Taprobane, de qua ſatis ac ſuper ſcripſi, alia non habemus, niſi quòd credimus ipſam innatare uaſtiſſimo pelago, & abeſſe plurimum à continente.

De inſtrumentis nauigandi, & quanti merces inibi uendantur.

Cap. LXI.

IN VRBE Calechut eſt templum, quod ingredi nefas eſt. Impune id ingredi non licet cuiquam die Mercurii ante meridiem: nam ſiquis ante id horæ ingreſſus fuerit, mox moritur ob dæmonum conſpectum, qui per id tempus inibi ferè innumeri conſpiciuntur. Addebat etiam Iudæus qui captus fuerat, diem eſſe quendam in anno, quo in dicto templo ſuapte natura lampades quæpiam accenduntur, & rem monſtrificam ac portentoſam efficiunt. Inibi nauigant abſque pyxide, ſed ſolo quadrante ligneo: quæ res uiſa eſt difficilis admodum, & in primis cum cœlum inumbratur nubibus, adeo ut ſtellæ uideri non poſſint. Ancoras habent perquam mediocres, quas quando iaciant adhuc ignoramus. Temones nauiũ alligant funibus, & longitudine excedunt nauium tranſtra palmis ternis: omnia nauigia eius regionis fabricantur incolæ urbis Calechut, quia alibi arboribus & omne genus lignis carent. Potiores merces eius regionis ſunt corallia, & æra fabrefacta in uaſa, ut in cacabos & ſartagines, uel ahena, & id genus plura, necnon in laminas. Conſpicilia magni penduntur plurimum, adeo ut alicubi gentium par unum conſpiciliorum pretio uendatur eximio. Sunt etiam ibi in pretio telæ rudiores, uinum & oleum: panni ex auro ferè nulli, & alii panni ferè omnium generum.

De elephantis, & titulo regis Portugalliæ.

Cap. LXII.

HIC NOSTER rex Portugalliæ in his rebus animi eſt quidẽ non mediocris, uerũ eximii: argumento eſt claſſis quam parat in expeditionem Indicã: nam in præſens naues quatuor expediũtur, ac celoces duæ omni annonæ genere perquã munitæ, ut menſe Ianuarii præſto adſint ingentiſſimis refertæ mercimoniis, inq; eis armamenta omne genus, ut ſi forte fortuna rex Calechut renuat ob latam conditionem, & noſtræ gentis contubernia ſpernat, diſcat ui dare aliquando, quod amicè potuiſſet. Hæret igitur animo illi, ut cum opus fuerit, ſua claſſe naues futiles ac nullius pẽſi regis Calechut profliget. Quòd ſi pro arbitratu ſuccedet, quoniam uix referre poſſum, quàm parui ſint momenti, & uirium nullarum orientaliũ meridionaliũmq; nauigia, ubi noſtris collata fuerint: inter cætera ſulcare maria nequeũt, niſi uentum habeant in puppi: uerum ibi nauiũ propè infinitus numerus uiſitur: & ultro citròq; commeãt ferentes aromata ferè omniũ generum. Potiſſima animalia eius regionis ſunt elephanti: his bella conficiunt:

te qui littori fluminis custodiæ præerant i uerum nullus erat in dicta classe, qui eorum linguam calleret. His ergo conspectis cymba rediit ad classem : & dum nox humida cœlo præcipitat, surrexit atrox tempestas, quæ plerunque noctu sæuit : mane uero sequenti sublatis ancoris, adhuc undabundo mari ac sæuiente, percurrimus tamen littus quasi ad Aquilonem, flante Euro, ut si forte fortuna nacti fuissemus portum aliquem, ubi tutius classis conquiesceret. Tandem peruenimus ad portum quendam, ubi iecimus ancoras: etiam nacti sumus Ananinos, qui paruis cymbis portabantur : hos adiuere è nostris quidam, & duos ex eis ceperunt, & ad præfectum classis duxere ut intelligerent quænam gens esset : quoniam idioma illorum nemo adhuc intelligere potuerat: nam nec nutu, nec signis quæ exponebantur intelligebant. Igitur præfectus classis prædictos Ananinos penes se nocte una habuit : & ubi uidit nullum esse cum eis humanæ uocis commercium, eos dimisit indutos tunica interiori, & ueste alia birretóque quod eis summe placuit, nam nudi incedebant : propterea omne genus uestis admirabantur, utpote rem hactenus non uisam.

De radicibus, quibus panem ibi conficiunt, & quibusdam aliis moribus.
Cap. LXV.

EA DIE quæ erat octaua post festum Paschæ, id est uigesima sexta Aprilis, præfectus classis nostræ decreuit missam audire : propterea iussit præparari tentorium, sub quo diuina officia celebrarentur : & post missarum solemnia omnes dictæ classis concioni diuinæ interfuerunt : eò etiam conuenere multi ex illis populis, qui tripudiis & saltationibus insistebant, quíque cornu intonuere, dum diuina celebrarentur: & mox peractis missis unusquisque dilapsus est in suam nauim. Incolæ uero regionis illius desiliebant in mare, immergebantúrque usque ad ulnas canendo, gestiendo, multáque alia lætitiam præ se ferentia agendo. Post hæc præfectus classis cum pransus esset, signum dedit cunctis ut naues pro libito egrederentur. Itaque egressi omnes cœperunt cum incolis eius regionis ludere, magnam uoluptatem sumentes ex illorum saltationibus & tripudiis : & demum cœperunt exercere inuicem commercia : nam incolæ pro panno, papyro, & aliis minimis, arcus & sagittas dabant : & tandem in his permutationibus mercium totam diem consumpsere : & inibi inuenere flumen ad potandum suauissimum: & cum aduesperauisset, rediere ad suas naues omnes. At sequenti die præfectus classis decreuit aqua & lignis rursus nauẽ communire. Igitur illius iussu nautæ omnes aquatum & lignatũ profecti sunt, adiuuantibus illis populis : nam cateruatim confluebant, ut nobis essent auxilio. Iuere etiam è nostris complusculi, ut illorum domos & habitacula uiserent: habitant enim longe à mari ad tertium lapidem: & permutarunt suas merces cum psitacis & radice quadam, quæ dicitur igname, qua panis illorum conficitur, eóq; utuntur Arabes: nam nostri pro his rebus dederunt supradictas merces: & ibi sex dies permutando nostra cum suis triuimus. Quo ad mores illorum non ab re fuerit pauca commemorare. Sunt igitur, ut supra meminimus coloris qui est inter nigrum & album, pardum appellant: nudi semper incedunt, nullus est eis pudor, neque uerecundia : capillum promittunt, barbã uero & oculorũ palpebras uellunt, & inibi depingũt uaria colore multiplici, ut albo, nigro, & Igname.

iter dirigentes uersus caput Bonæ spei: & id maris iter leucas ferè habet M C C, id est, miliaria quatuor mille. Die uero duodecimo eiusdem mensis nobis nauigantibus Cometa quidam apparuit Arabiam uersus, cuius radii pronuttebantur plurimum: sicque cometa diebus octo aut decem iugiter apparuit die noctúque: & tandem die dominica, uicesima quarta mensis Maii, dum iter nostrũ prosequeremur, & classis omnis felicibus uẽtis potiretur, capientes uentum non pleno malo, sed medio, ob pluuiam quæ præcesserat, ecce uentus turbinis repentino flatu inuasit nautas, egítque ut naues propè omnes submergerentur: nam quatuor ex nostris nauibus inuertit submersitque, nec ultrà earum quampiam uidimus: adeo enim concite eas corripuit tempestas, ut eis auxiliari nequiuerimus: quippe qui parum & nos aberamus à morte. At naues septem quæ supererant, uentũ in puppi accipientes, dei clementiæ haud diffidentes nauigabamus. Dum itaque priore tempestate perterriti mœstissimum iter prosequebamur, ecce atrocior procella cœpit mare interturbare, & effecit ut plus solito sæuiret: adeóque iactabamur fluctibus, ut uideremur cœlum conscendere, dum fluctus nos in superiora impellebãt: cum uero demittebamur, ipsum Acheronta petere arbitrabamur, tanta erat inundatio aquarũ. Vela facere uentis prohibebat tempestas: igitur luctamur cum Neptuno, & in uarias partes disiungimur: eóque discriminis perueneramus, ut altera alteram conspicere non posset: nam nauis quæ classis præfectum uehebat, id est prætoria, cum duabus aliis iter aliò cepit: quò tamen pergeret non satis sciens. Alia uero nauis, quæ regis nomen obtinebat, aliò profecta est, comitantibus duabus aliis. At ea quæ sola supererat, infelicior cæteris, errabunda per se mare sulcabat. Sic itaque alto iactati per dies X X, hanc maris sæuitiam perpessi sumus.

Cometa.

Tempestatis violentia.

De Zaphala auri mina.
Cap. LXVIII.

TANDEM sextodecimo Iulii fauentibus superis, Arabiæ littora conspeximus, & illò nauigia dirigentes ancoras iecimus. Erat ibi ingens piscium copia: cepimus ex eis complures: nec tamen quisquam nostrum continentem applicuit: solum enim littori adhæsimus: uidimus tamen regionem illam populis ferè innumeris cultam. Tunc sublatis ancoris, & secus littus iter prosequentes nostrum, plurima uidimus flumina, ac animalia complura. Erat profecto frequens habitatore, cum hominibus, tum etiam multiiugiis animalibus: tandem nauigando peruenimus ad quandam auri minam: ea est in loco qui dicitur Zaphala: & ibi erant duæ insulæ, ubi naues duæ Maurorum commorabantur commercii causa: hæ enim aurum uehebant ad regnum Melindæ: quæ quidem naues ubi nostram classem conspexere, mox effusissime fuga sibi consuluere terram petentes: & aurum quod uehebant, in mare proiecerunt, ne nos eo potiremur. At præfectus noster ubi hæc uidit, in eos uela fecit, cepítque naues huiusmodi, in quibus parũ adhuc supererat auri. Captos igitur compellare cœpit & percunctari, quænam gens foret undéue ueniret, & quò pergeret. At dux Maurorum, Mauri, inquit, sumus, regi Melindæ necessitudine arctissima coniuncti, ex insula quæ Zaphal dicitur uenimus, uxorem ducebam mecum, & dum classem uestram conspeximus formidantes, terram appellere

festinantius uoluimus, ea maris obruta est fluctibus: idem casus nato obtigit meo. Tum nostræ classis dux, ubi accepit eum regis Melindæ affinem esse, ægre tulit eorum iacturã, solarique cœpit eos, honorifice admodum ipsos excipiens in memoriam tanti regis, cum quo nobiscum maxima amicitia intercedit, & in primis cum nostro rege. Iussit itaque ut illorum naues reponerentur: & siquid auri sublatum fuerat, id totum mox restitueretur. Tunc Maurorum præfectus percunctatus est nostrum ducem, an fascinatorem haberent quempiam, qui incantationibus pessundatum aurũ extrahere posset. Cui noster dux infit: Nos Christum deum colimus, qui arcte nobis has fascinationes exercere prohibet: propterea ab re huiusmodi temperamus. Rursus ab eo noster præfectus quærit, ubi sit dicta Zaphala, quam ipsi adhuc nesciebant, uerum fama eius adducti adnauigabant. Tum Maurus ait, Zaphala est insula quæ aurum fert, ea paret regi Mauro, qui insulam incolit Choloam nomine dictã, nec à uobis abest in eodem itinere quod tenetis, sed iam eam præteriuistis nonnihil. Tunc præfectus, ubi hæc intellexit, signum dedit ut uela daremus uentis, à nostro itinere haudquaquam declinantes. Tandem XX Iulii applicuimus insulam quandam ditionis regis Zaphal, nomine Monzobinghe: ea est habitatore haud frequens: uerũ ibi uiuuntur diuites complusculi, qui inibi commercia exercent. Eò igitur ubi deuentum est, corpora curabamus, ducémque itineris accepimus, pilotum appellant, qui nos Achiloam duceret, ea est insula, ubi portus est perquam opportunus, non longe à continente. Igitur hinc soluimus Achiloam uersus, littori semper adhærentes, ubi innumeras conspeximus insulas eximie cultas, ac ditionis eiusdẽ regis: & tandem Achiloam peruenimus XXVI mensis eiusdem, eóque simul naues sex deuenerunt uario itinere: at septima nusquam comparuit. Hæc itaq; insula parua est admodum, & continenti propè coniuncta: regio est aprica ac pulcherrima: domos habet eminentes more hispanico, & ibi locupletissimi mercatores: quoniam scatet auro, argento, ambra, castoreo & margaritis. Incolæ induuntur cotono albo, nec non serico perquam eleganti: uiri sunt nigerrimi.

De congressu regis & præfecti. Cap. LXIX.

HABITO itaque saluo conductu, quo impune cum rege colloqui posset per internuntiũ, primo cœpit regem adire. Misso igitur Alphonso Furtado, qui uicem legati supplebat, concomitatus sex uel septem uiris, elegantissime, ut assolet, indutis, his uerbis alloquitur regem, Classem esse regis Portugalliæ, quæ eò accesserit solius commercii gratia, ferréque complura mercimonia, quæ forte regi erunt haud ingrata: cupere propterea præfectum classis regem coram uidere, uerum ex mandato regis Portugalliæ non posse impune terram appellere, nec nisi in cymba regem adire posse: hunc esse ducum classium morem uetustissimum, ne correpto principe mox ruerent omnes qui de eo pendent. Ad hæc rex respondit se descensurum perquam libenter ad mutua colloquia, séque uicissim cupere præfectum uidere tantæ classis. Igitur sequenti die conuenere rex & præfectus, uecti cymbis uariis: nam nostri tormenta expediuere, gentémq; omnem cum signiferis, buccinatoribus ac tibicinibus, & choraulis: at rex almadias exornat suo more, tibiis & cantu exultãs: cohors nobilium regẽ concomitatur suum. Igitur præcedentibus fecialibus colloquuti sunt. Tunc nostri tormẽta ferè omne

genus

genus exonerarunt, tanto fragore edito, ut mare totum contremisceret, & cœlum reboaret eximie : quæ res & regem ac suos adeo perterrefecit, ut stupidi penè hæserint omnes, his nunquam assueti. Postquam mutuo colloquio uterq; potitus est, ad sua quisque rediit. Sequenti itaque die rursus præfectus Alphonsum emisit, qui cum rege nauaret operā de mercimoniis permutandis aliquando : uerum longe aliter rex uisus est sentire, quàm præfecto pollicitus fuerat: plura enim excusabat, & in primis ipsum mercium nostrarum non egere, & piratas propè arbitrari. Re itaque infecta Alphonsus rediit ad classem, inibi tamen ad tres uel quatuor dies commorati, nihil consequuti sumus. Interea temporis rex metuens ne genti suæ uim inferremus, aliquam insulam peditibus compluscculis communiuit. Hoc uiso præfectus noster illinc soluit, & uela dedimus uentis uersus regnum Melindæ : & inter nauigandum longe à littore multiplices conspeximus insulas à Mauris cultas: & ibi urbs quæ dicitur Mombaza regis Mauri, suntque hæc Arabiæ littora à Mauris culta. In insula uero introrsus aiunt esse Christianos, qui, ut dicunt, magna bella conficiunt, id tamen nobis fuit incompertum.

De muneribus regis Portugalliæ missis ad regem Melindæ.

Cap. LXX.

IGITVR die secunda Augusti mensis eiusdem deuenimus ad regnum Melindæ, & ibi tres naues regni Gambræ ancoras iecerant: nam qualibet earum capax erat amphorarū ducentarum: hæ enim mira arte sunt compactæ, absq; ferro uidelicet, sed ferrumine nescio quo, thure admixto: arcem non habent in prora, sed in puppi tantum, castellum uulgo appellant : redibant naues huiusmodi ab Indica prouincia. Eò ergo ut applicuimus, mox rex munere multiplici nos donari iussit: id munus erat, arietes compluscculi, gallinæ propè innumeræ, anseres plurimi, & mala Assytia ferè omne genus, quæ quidem suauitate mira omnia alia præcellunt, argumento quòd ægris, protinus eis gustatis plurimum conferunt. Vbi itaque terram appulimus, præfectus classis iussit de more ut tormenta exonerarentur: duósque negociatores emisit, quorum alter idioma Arabicum callebat, eísque mandat ut regem ex se adeant, illique renuntient classem huiusmodi aduenisse, ut ipsum nomine regis Portugalliæ uisat, & donet munere non ingrato, præfectúmque ad ipsum literas habere sui regis: quæ omnia libens audiuit, supra quàm referre queam: & eum qui linguam Arabicam nouerat, apud se ea nocte habuit. Cum uero illuxisset, Mauros duos uiros haud inhonoros ad classem misit, qui Arabico sermone præfectum alloquerentur his uerbis, Gratū uidelicet habuisse eius aduentum, rogaréque propterea ut si alicuius egeat, quod regis foret, eius rebus æque uteretur ac suis, crederétque esse in regno Portugalliæ: quandoquidem erant sua omnia cum rege Portugalliæ communia, ob amicitiam quæ iampridem inter eos intercessit. Præfectus uero his auditis decreuit literas quas habebat mittere ad regem, necnon munera huiuscemodi, uidelicet ephippias quasdam exornatissimas, par unum frontalium equorum, stapedes & calcaria argentea, pectoraléque equi unius: & habito super hac re consilio, uisum est cunctis ut munus regi offerret Araschorea negociatorum primus. Hunc comitati sunt complures ex nobilioribus classis, præeuntibus buccinatoribus. Rex itaque ubi hæc audiuit, illustriores quosdam præmisit, qui occurrerent ne-

gociatori. Regia principis portui adiacet: & prius quàm appropinquarent ædibus regiis, obuiarũt mulieribus quibusdã patinas igne plenas ferẽtibus: quibus in iecerant odores ferè omne genus, adeo ut fragrantia multiplici opplerent totam terram. His igitur odoribus excepti ad principis regiam deueniunt: ubi rex in sede regia sedebat, satrapis compluſculis Mauris astantibus. Qui cum primum munera uidit, gauisus est plurimum: acceptis etiam literis, quæ ab altera parte subscriptæ erant charactere Arabico, ab altera uero Lusitano: quibus perlectis cœpit cum suis Mauris lætari & gestire: & tandem omnes uno impetu exclamarunt in cœnaculo, reddentes gratias deo, quòd eius permissu cum tanto rege, ut est Portugalliæ dominus, inissent fœdus & amicitiam. His igitur oblectatus muneribus, negociatorem rogauit plurimum, ut tantisper apud se ageret, donec classis illic commorabatur: quoniam mirum in modum gaudebat secum de rebus Lusitanis commentari. Et Araschorea respondit, id sibi haudquaquam licere præfecto inconsulto. Tum rex ilico sororium cum anulo suo ad præfectum classis mittit, qui ab eo impetret, ut Araschorea regi morem in petitis gerat, simúlque hortaretur eum, ut regis & regni rebus uti non differret. Huic itaque mox dux classis est obsequutus. Hoc accepto rex iussit domum pro Araschorea magnificentissime præparari, datis prius omnibus quæ uictui erant necessaria, ea uidelicet quæ regio meliora ferebat, ut sunt arietes, gallinæ, oriza, lac, butyrum, cariotæ, mel, ac fructus, & id genus complura: panem uero non misit, quoniam eo haud utuntur. Itaque triduo apud regem fuit Araschorea: & id tempus ferè omne consumptum est in colloquiis & commentationibus rerũ Portugallensium: nam res de rege Portugalliæ adeo libenter audiebat, ut uix discedere quiret ab his colloquiis. Petiit etiam perquam auide, ut ipse ac dux classis mutuo frui possent colloquio. Cui Araschorea inquit: Rex sereniſſime, scito duci nostro minime unquam licere terram appellere, ne classem deserat: tu uero, si tibi cordi hæsit uirum compellare, id non consequeris, nisi cymba uectus, perinde ut mare non deserat: quoniam hoc est nostri regis edictum. Itidem fecit Achiloæ rex, ubi sibi complacitum fuit conuenire ducem. Subrecusabat rex quippe qui cum esset tanti, ad minorẽ ire dedignabatur: tandem persuasus Araschoreæ uerbis consensit: tunc Araschorea certiorem præfectum classis de gestis apud regem fecit: quibus acceptis, dux classis cymbas paruas exornari iussit, prouiso prius ne classis iret in diuersa. Cymba uero qua uehebatur, taliter exornabatur, Primo strata erat cocco & purpura, & aliis aulæis inumbrata, necnon uiris strenuis, eisdémq; armatis communita. At rex & suas cymbas, almadias uocant, suo ritu exornat: iussit etiam equum sibi sterni more Lusitano, uerum non inueniebatur qui hanc operam nauaret, nescientibus eis nostrum morem: nostri ergo equum huiusmodi strauerunt. Strato itaque equo rex scalas descendebat: quibus descensis, mox affuere regni illustriores, qui inibi regem præstolabantur, arietem habentes: quem ubi rex descendit exenterarunt, & exenteratum equi pedibus subigunt, mox à rege equite conculcandum: & is mos eis pro ceremoniis & fascinationibus prius quàm rex domum exeat, & clamore ingenti edito regem persequebantur. Hunc morem etiam seruant in Zambombac. Rex igitur & dux conuenere, amicéque ut sunt colloquuti, in sua quisq; loca dilapsus est:

non

non prius tamen uale dixit regi præfectus, quàm ab eo impetrauerit ducem itineris, hoc est pilotum, qui iter ad Calechut optime sciret. Vbi itaq; rex domum rediit, ducem rursus donat munere multiplici, id est, eduliis ferè omne genus, promissumque mittit pilotum. Is erat ex naue Chombaiæ, probe sciens itinera. Dux uero noster inibi duos addictos morti ob scelera reliquit, unum apud hanc gentem Melindæ regni dimisit: alterum uero nauem Chombaiæ, de qua pilotum susceperant, sequi uoluit. Itaque sequenti die, quæ erat septima Augusti, iter cepimus uersus Calechut, incipientes sinum magnum traiicere, qui non longe abest à mari Persico.

NAVIGATIONIS FACTAE EX VLISBONA IN CALECHVT, LIB. III.

De mari Rubro ac Persico, necnon de insula Angradida. Cap. LXXI.

DVM itaque regnum Melindæ deseruimus, à latere urbs insignis est relicta, eam Mauri incolunt: diues est & pulchra admodum: & paulo supra uisitur magna insula, inque ea urbs altera, incincta muro, & pulchritudine cum superiore contendit. Ad insulam itur ponte, cui nomẽ est Zognotorre: & dum ultra prouehimur, mox occurrunt angustiæ maris Rubri, quæ latitudine patent leucæ & dimidiæ. Ibi est Mecha, id est arca Mahumetis, & diuæ Catharinæ mausoleum, situm in monte qui dicitur Sinai. Inde exportantur aromata quasi omnium generum, lapidésque pretiosi deferuntur in Babyloniam Nili, cui nomen est Cayro. Hæc aduehuntur dorso dromedariorum, qui sunt cameli electi. In hoc mari sunt complura referenda digna miratu. Superato angustiarum ostio, mox mare Persicum uisitur, & in eo prouinciæ complusculæ, quæ magni Soldani regna contingunt: nam mare Rubrum & Persicum sunt duo sinus, quos Oceanus meridionalis, siue Indicus facit. Igitur in sinu Persico est insula parua, dicta Gulphal, ubi innumeræ sunt margaritæ: & in ostio huius maris Persici est insula prægrandis, dicta Agremus, quæ paret Mauris, cum alia insula Gulphal. Ex ea itaque insula Agremo equi complures ueniunt, quos Mauri ducunt in Indiam, uendúntque pretio immodico. In hac regione fiunt commercia propè innumera. Superato itaque sinu Persico, mox sese offert prouincia Combara, quæ regem habet, & feracitate ac deliciis omnibus contendit cum lautioribus totius orbis prouinciis: inque ea tritici, siliginis, orizæ, saccari plurimum: Panchæa à Latinis dicitur, unde Virgilius,

Mecha.

Combara.

Totáque thuriferis Panchæa pinguis harenis.

Hæc itaque thura mittit per totum orbem, sericum etiam & xylon, multósque equos & elephantos. Rex seruit idolis, & nuperrime in regnum inauguratus est, persuadentibus Mauris, qui ibi sunt frequentes: idoláque colunt ferè omnes, intérque eos mercatores complusculi sunt, qui hinc cum Arabibus, inde cum Indis commercia exercent. Ab his auspicatur India, & per eius latus itur in urbem Calechut, & in eo latere complures uisuntur prouinciæ, & Maurorum regna idola colentium. Tandem XXII Augusti applicuimus ad eam prouinciam quæ

India dicitur, quæ ditionis est regni Gogæ: eáque cognita, iter nostrum prosequebamur, donec deuenimus ad quandam paruam insulam, quæ dicitur Angradida, & à Mauro quodam possidetur: ínque eius umbilico lacus ingens, qui aquam potu suauem haurientibus propinat, aliàs culta, nunc inculta admodum: auri est ferax, & à continente miliaribus duobus abest. Illàc transeunt Mauri, qui Mecham adorant, dum ad urbem Calechut contendunt: coguntúrque eà transire ob aquarum ac lignorum penuriam, quæ alibi gentium est maxima. Itaque eò tandem deuenimus, & iactis ancoris in terrã descendimus, ut & aqua & lignis rursus classis communiretur: fuimúsque ibi per dies ferè XV. Interea obseruabamus, an almadiæ Mechæ aduentarent, quoniam decreueramus eas, si potestas fuisset in manibus nostris, capere. Dum igitur sic immoramur, conducebant ad nos multa undequaque populi, qui libenter nobiscum loquebantur, pluráque referebant: eos propterea honorifice excipi à nobis classis præfectus iussit, & in ea insula uisebatur parua admodum classis, ubi compluscul is diebus immorati diuinis insistebamus, id est, solenniis missarum: & unusquisque nostrum sacram Eucharistiam sumpsit: nam ibant nobiscum complures sacerdotes, ut cum negociatore patriæ nostræ uitam ducerent in urbe Calechut. Peractis igitur diuinis, lignísque & aqua rursus communiti, frustra expectantes naues Mechæ, illinc soluimus, ad urbem Calechut contendentes, quæ abest ab hac insula leucis LXX.

Angradida.

Quomodo dux classis profectus est ad regem Calechut. Cap. LXXII.

ITAQVE die tredecimo Septembris eiusdem anni peruenimus ad urbem Calechut, cuius incolæ ubi nostri aduentus certiores facti sunt, effuse nobis occurrerunt, uecti cymbis extra urbem ad primam leucam. Inter eos qui nobis occurrerunt, erat quidam mercator de Cufurate locupletissimus, ac nonnulli urbis primores, qui nostram adeuntes classem, prætoriam nauim ingressi sunt, his uerbis ducem consalutantes, Regi placere plurimum quòd incolumes aduentauerint, quódque nihil illi gratius obuenire posset, quàm quòd utantur regis opibus & auxilio. Post hæc uisa regis erga nos beneuolentia, ancoras iecimus ante urbis mœnia, tormentáque exonerari iussimus: quæ res adeo perterruit urbis incolas, ut dicerent contra nostros nullas esse uires præter deorum. Cum itaque aduesperauisset, dedimus membra quieti, cum uero illuxisset, præfectus statuit mittere ad regem interpretes, quos secum adduxerat ex Vlisbona. Ex his unus erat Maurus Christianus, reliqui Indi, qui omnes probe nouerant idioma Lusitanorum, uerũ erant adhuc Gentiles, id est idololatræ, piscatorésque. Hos itaque eleganter indutos ad regem mittit, qui ubi consalutauerint eum, securitatem adeundi regis impetrent, saluum conductum appellant. Adiuit itaque regem Maurus, compósque uoti factus mittit saluum conductum ad præfectum: cæteri autem Indi regem non uidere, ob id quòd essent uiri nati obscuro loco: Nam rex huiusmodi id pro fastu obseruat, ne adeant ipsum ignobiles, prout latius referemus in sequentibus. Salui conductus tenor is erat: ut liceret impune cuiquam in terram descendere. Hoc accepto præfectus classis Alphonsum Furtadum mittit ad regem, interprete comite, qui Arabicam linguam optime

callebat: quibus dat in mandatis, ut ad regem hæc proferant: classem esse regis Portugalliæ, & eò solum aduenisse, ut cum eo commercia exerceant, ineántque fœdus & amicitiam non uulgarem: regem propterea alloqui coràm: id fieri non posse ex sui principis præscripto, nisi prius datis eis obsidibus quos ipse nominauisset: & hi erant urbis primores. His expositis rex conditionem renuebat, excusans ualetudinem aduersam, & defessam ætatem obsidum quos uocauerat: adiiciens ad hæc, se alios daturum, qui maris sæuitiam tolerantius perpeti possent: admirabatúrque plurimum de proposita conditione. Et in his disceptationibus biduo uel triduo hæsitauit: tandem decreuit conditionem haud aspernari: cuius rei certior factus dux classis, se præparabat expeditioni, instituebátque commorari cum rege, & ternos aut quaternos dies inibi consumere: secúmque adducebat uiginti aut triginta uiros honoratiores classis, eosdem eximie cultos & adornatos: habebat etiam secum aulicos, & alios complures: qui illi more regio inseruirent: uasáque cælata complusculа tulit, ut honoratior fieret his rebus, quæ suapte natura magnificentiam præ se ferunt, prouiso prius de præfecto classis, cui iussit ut obsides perquam honorificentissime exciperet, haberétque in deliciis, donec ipse rediret. Postero die rex uenit ad littus, ubi erat quædam domus mari ferè adiacens, ut commodius præfectum classis exciperet. Itaque misit quinq; uiros ex primoribus urbis, qui tantisper illic commorarentur, donec præfectus classis rediret. Iuere igitur ad classem seniores urbis, longum seruorum ordinem secum trahentes, necnon tibicines & choraules, satellitésque complusculos, enses & clypeos ferentes. His uisis dux classis uectus cymba naui egreditur sua, & ad littus contendit. Vbi uero optimates obsides appropinquauere classi, prius naues ingredi nolebant, quàm in terram descendisset præfectus: qui licet nondum appulisset portum, eò tamen contendebat pleno gradu, suámque supellectilem præmiserat, ut mos est principibus. Diu igitur disceptatum est de hac re, obsidibus renuentibus nauem ingredi, ni terram dux primo teneret. Dum sic contenditur, Araschorea it ad eos, hortatúrq; ut perfidiæ suspitionem omnem exuant, eò uenisse non ut imponant eis, sed ut eorum amicitiam promereantur. Tandem his adducti uerbis, nauim ingressi sunt intrepide. At præfecto iam terræ appulso it obuiam nobilium decentissima cohors, ipsúmque honorificentissime excipiunt, & humeris imponunt suis, nec terram contingere patiuntur, donec ad principis regiam peruentum est.

De habitatione & ornatu regis Calechut. Cap. LXXIII.

IGITVR rex Calechut ædes eminentissimas habitat, habens pro thoro regio locum concameratum, instar sacelli cuiusdam: peluis figuram referebat, ut nos quandoque imagines sanctorum collocamus, suppositis uiginti puluillis sericeis, necnon instratis aulæis. Thronum panno sericeo inumbrauerat, qui purpuram præsentabat: ipse uero nudus conspiciebatur totus: circunduxerat bombicinum pannum candidissimum, eundémque subtilissimum, quem auro exornauerant, in capite gerebat birretum aurei panni, qui cassidem ferream referebat, perforatas habebat aures, ínq; eis adamantes & sapphyri unionésque duo, quorum alter obrotundæ figuræ erat, alter uero instar pyramidis, nucis auellanæ magnitudinem excedebat. In brachiis uero armillas aureas, à cubito usque ad

manum, distinctas lapidibus pretiosis innumeris, eisdémque incredibilis ualoris. Crura uero pariter exornabantur, & in digito pedis uernabat lapis pretiosus splendore incomparabili. Condalia etiam in digitis manuum, hoc est anulos omnifariam: habebat smaragdos, adamantes, & id genus alios complures. Inter hos lapides quidam fabam magnitudine superabat. Balteúmque habebat aureum, gemmis innumeris distinctum, adeo ut æstimationem omnem excederet. A' latere uero regiam sedem argenteam, quæ bases & bracteas aureas habebat, easdem gemmis multiiugis uariatas. In sua regia conspeximus currum quendam id est genus uehiculi, nos carpentum dicimus, miro lapidum & gemmarum apparatu condecoratum: eo uectus fuerat ex solita regia in has maritimas ædes. Id genus uehiculi trahunt uiri duo. Hunc exornabant quindecim uel uiginti buccinæ argenteæ, quarum tres erant ex puro auro, ac ponderis non mediocris, adeo ut earum quamlibet uir unus ferre nequiret: oras uero earum ditabant lapides pretiosi, easque mira uarietate distinguentes. His adiungebantur uasa quatuor argentea, trulláque aurea, & ex aurichalco magna candelabra, in quibus tortus filus oleo immersus conflagrabat: quæ res erat superuacanea, uerum arrogantiam præ se ferebat, & celsitudinem principatus. Huic genitor eius astabat, necnon germani duo, longe à throno passibus quinque uel sex stantes, omni splendoris apparatu condecorati. Post eos paulo longius stabant innumeri optimates ac principes regulíque, diuitiis & ipsi quammaxime onusti. Itaque præfectus classis hæc uidens, ad regem ibat manum eius exosculaturus: uerum annuere astantes, ut à congressu temperans propius non accederet regi: quandoquidem is est mos illorum, ut regem contingat nemo. Continuit se igitur præfectus noster: cui mox sedes allata est, ut sedendo regem alloqueretur: quod non mediocris honoris est specimen. Cœpit igitur alloqui regem præfectus, promens quæ iusserat Portugalliæ rex: & ilico literas protulit: quæ lectæ fuere regi: nam charactere Arabico exaratæ erant. His peractis præfectus ad classem nuntios misit qui munera regi ferrent, quæ in sequntibus explicabuntur.

De muneribus missis ad regem Calechut. Cap. LXXIIII.

PRIMO uas aureum cælatum, in quo principes de more manus abluunt, maluuium appellamus: deinde uas aliud argenteum, idémque inauratum coopertúmque cooperculo argenteo, miro modo fabrefacto. Item clauas duas argenteas cum catenis argenteis. Item puluinos quatuor pergrandes, uidelicet duos coopertos aureo panno, duos uero alios ex serico purpurei coloris. Item conopeum unum ex panno aureo cum laciniis distinctis auro ac serico coccineo, cúmque eo tapetum magnum, & stragula duo ditissima: alterum figuris insignitum, alterum uero arbusculis ac foliis uirentibus distinctum. Deinde gutturniũ argenteum, quo guttatim per colli angustias aqua infunditur manibus, pari opera & ornatu elaboratum, uti uasa superius descripta. His susceptis muneribus, necnon uisis literis, & legatione audita, uisus est lætari plurimum. Propterea hortatus est præfectum classis, ut diuerteret in eas ædes, quas sibi parari iusserat: interea dixit se missurum captum eos obsides, quos pignori dederat præfecto: quoniam uiri erant patritii clarique admodum, nec usque in illam horam cibi aliquid

aliquid sumpserant, aut potus: quandoquidem ipsi pro lege habebant, ut in mari cibum non capiant, nec bibant, essentque usquequaque insomnes: addiditque si præfecto complacitum sit naues repetere suas, id pro arbitratu faceret: quoniam eosdem obsides in crastinum se daturum pollicebatur, ut rursus ipse redire ad regem posset, expediturus commercia. Igitur dux noster classem reuisit, relicto interea Alphonso Fartado cum sociis septem uel octo, qui illi domi inseruirent. Dum itaque littus deserit præfectus noster, uerna quidam illorum nobilium præuenit præfectum, & citatissimo gradu contendit ad obsides, nuntians præfectum recessisse. Qui ubi hæc accepere, sese præcipites è nauibus in mare dederunt: quod uidens Araschorea negociator præcipuus, ilico conscendit cymbam, & mox duos obsides cepit, cúmque eis tres uel quatuor uernas: reliqui uero natando euasere. Interea præfectus classis superuenit, & eos obsides, quos nactus est, in inferiore parte nauis poni iussit, ne & ipsi in mare desilirent: deinde monuit regẽ de compertis, questus de gestis per obsides, reiiciens causam huius rei in quendam regium amanuensem: addebátque, in carcerem trusisse obsides, ob id quod timerent suis: quia adhuc in terra apud regem agebant: & insuper suam supellectilem repetebat, spondens se quamprimum dimissurũ obsides, ubi sui dimitterentur. Iuere igitur ad regem nostri legati, cúmque eis duo ex illis quos ceperamus in almadiis: & tota nocte præfectus classis præstolatus est responsum. Postero autem die rex ad littus accessit, stipatus cohorte decem aut duodecim mille hominum, & cum eis nostri, quos cum suis permutaturi erant. Interea expediuntur uiginti aut triginta almadiæ, quæ cum nostris qui permutandi erant conscendunt ad classem. Vbi igitur in conspectu fuere, propius accedere non audebant, hæsitabundi omnes, an prius darent captiuos, quàm suos redemissent: & inter spem & metum positi, totam diem frustra consumpsere, rursus ad littus redeuntes: & cum terram appulissent, nobis conspectis, probris & maledictis nostros incessebant, identidem mortem ac supplicium minitantes. Quare nostri noctem illam per uarias animi interturbationes & corporis molestias transegere. Sequenti tamen luce iterum rex mittit ad præfectum internuntios, nuntians se ultro suos ad eum mittere inermes cum captiuis Christianis, exhortans plurimum ut ipse remitteret obsides, quos penes se habebat. Mittit itaque dux noster cymbas suas ad almadias, ut tandem aliquando permutatio fieret captiuorum. Conuenere cymbæ utrinque, & supellex reddebatur nostris, cum senex impatiens moræ sese in mare iecit. Tunc nostri indignati plurimum, & senem capiunt, & alios in mare trudunt. Postridie dux compassus seni, qui famem triduo sustinuerat, eum ad regem misit rogans, ut & ipse remitteret adolescentes duos, qui inibi adhuc retinebantur: remisitque omnia eorum arma, quæ capta fuerant in almadiis. His uisis rex pudore uictus adolescentes ad præfectum mittit. Post hæc triduo continuo nemine ultro citróque commeante, sed omnibus domi sese continentibus, præfectus tandem decreuit regem rursus his aggredi uerbis: quòd uidelicet commercia inter eos futura essent, si iterũ obsides darentur. Cum uero hærerent omnes, nec inuenirentur qui Barbaris ultra fiderent ob præteritam perfidiam, Franciscus Chorea eques seipsum obtulit id munus obiturum, seque regem aditurum intrepide Franciscus Chorea.

clara uoce profeſſus eſt. Ita actum eſt, regem adiuit, ipſumque certiorem fecit uenturum Araſchoream ad regem, de mutuis mercimoniis tractaturum: uerum id haud quaquam fieri poſſe, niſi rurſus obſides dentur: Nam petebat pro pignore mercatorem quendam locupletiſſimum, Gugeratum nomine. Tum is mercator reſpondit, ſe mox miſſurum nepotes, quos habebat duos: quod regi admodum complacitum fuit. Itaque ſequenti die de his omnibus præfectus à Franciſco certior eſt factus. Quibus perceptis, Araſchorea ſe itineri accinxit, prius obſidibus in poteſtate habitis. Cum ergo terram Araſchorea appuliſſet, & dies iam inclinaretur, uiſum eſt ad claſſem redire, ut ibi noctē tutius agerent. Poſtridie uero ad regem contendit Araſchorea, nauaturus de commerciis operam, quam Franciſcus regi pollicitus fuerat. Huic igitur rex perquam commodas ædes dari iuſſit, quæ erant illius uiri locupletiſſimi, cuius ſuperius meminimus: cui etiam à rege demandata erat prouincia, ut Araſchoream mores regionis ſedulo doceret. Cœpit itaque Araſchorea negociari, nec mercari poterat, niſi per interpretes Arabas: neque regem adire quibamus, niſi Mauris mediis, qui ſuapte natura inuidi nobis aduerſabantur, & iugiter imponebant: non tamen eorum impoſtura nos diutius latuit. Nam id curauerant, ut dum negociabamur apud eos, nemo noſtrum ad claſſem contenderet: ſi tamen in terram è noſtris ibant aliqui, excipiebantur ab eis, ſed redeundi nulla dabatur copia. Quod uidens dux claſſis, credidit fraudem ſubeſſe, & uentis uela facere iuſſit. Et cum rates iam altum tenerent, conſpectæ à noſtris, per internuntium, perceleri cymba uectum reuocatæ ſunt ad portum. Rebus igitur pacatis, Araſchorea commercia exercebat cum Barbaris: & adeo res conquieuere, ut iam intrepide noſtri negociari quirent. Is tamen mercator Mauros, qui nepotes pignori oppoſuerat ſuos, eos repetebat, nos ferè inſanſus obſeruans. Tum rex alio accerſito uiro Turca, protinus iubet ut noſtra non incurioſe curet, aliáſque paret ædes, ut mitius pacatiúſque noſtras diuenderemus merces. Hoc facto, indies melius noſtra ſuum effectum ſortiebantur: nam uendidimus multa, compluráque emimus: & inter nos uiguere ſpatio duorum menſium mirabilem in modum commercia. Rebus itaque noſtris nundinatis, it ad regem Araſchorea, & gratias agit quas poteſt maximas. Inuicem rex multa pollicetur, hortatúrque plurimum, ut cœpta mercimonia deinceps proſequantur intrepide: nec prius eos miſſos facit, quàm ædes illis perpetuo donauerit. ſuper qua re confecta ſunt diplomata, hoc eſt, regiæ literæ, quæ uicem ſupplebant priuilegii: hæ enim ex ære erant ad ipſos: ad regem uero Luſitanum ex auro puriſſimo. Is eſt ſuus mos exarandi diplomata, quæ mercatoribus dari ſolent. Erecta etiam ſunt de iuſſu regis trophæa regia ſupra domum, ut ſic ædium indemnitati conſultum foret. Contendit itaque ad claſſem Araſchorea, & literas profert regias, ac obſides reddidit quamprimum, quibus confiſi maxima ſecuritate, altiſſimáque pace fruebamur, iam alter fidebat alteri, & de obſidibus nulla mentio fiebat, uidebamur enim domi agere, adeo amicè omnia inter nos agitabantur. Interea dum mutua pace fruimur, ecce nauis maria aliena ſulcans, quoſdam elephantos ferens eximios, quorum unus cæteris elegantior erat, ac bello aſſuetus magis, pretiíque non mediocris. Hæc ubi regi comperta fuere, mox & nobis ſunt relata

ex rege

ex rege, qui nos apprime rogabat, ut in suam gratiam nauim huiusmodi corriperemus, mercésque inuitis mercatoribus interciperemus: quoniam pretium immodicum pro eo elephanto spoponderat, nec tamen consequi eum potuerat. Idcirco plurimum precabatur, ut ab eis pertinaciæ suæ pœnas exigeremus. Quæ cum rex multis precibus denarrasset, præfectus ilico respondit se regi morem gesturum: uerum intellexisse ratem memoratam esse omni armorum genere communitam, eámque uastissimam, ac cœtu uirorum exornatam: capi propterea non posse sine hominum strage. Ideo petebat, ut sibi impune liceret, ubi opus foret, in eos iuribus belli uti. His itaque rex protinus annuit, & Mauros misit ad classem nostram, qui rei nauandæ non præessent, sed interessent, & nostrarum uirium ac dexteritatis locuples facerent testimonium, uel si forte fortuna deditionem facere uoluissent, adducti eius persuasione. Igitur nostri celocem parant, tormentáque fere omne genus expediunt, nec supra septuaginta uiros rati imponunt, qui noctibus duabus iugiter memoratam ratem consectabantur, nec tamen assequi poterant. Sequenti tamen die annixi plus solito, post longam ac celerem insectationem nauis comprehensa est. Hos prius amice hortati sunt, ut regi facerent deditionem. Qui ubi hæc audiuere, nos ueluti fabellam quampiam narrantes, sua freti multitudine, aspernati sunt: ferebat enim nauis homines supra tercentum. Qui pro responso sagittis nos impetere cœperunt, & supra quàm referre queam contemnere. Tunc nostri arma expediunt tormentáque: & atrociter exoneratis tormentis, in eos contendunt. Qui reboatu tormentorum perterriti, & iam rate dehiscente, mox sese dedidere. Huius rei condicto rex certior factus est, qui ad littus magna concomitante caterua profectus est, ut egregium facinus coràm uideret: nam uix adduci poterat, ut crederet celocem nostram perquam mediocrem, tantam nauim profligare quiuisse: Nam, ut præfecimus, nauis erat duplo celoce maior & uirorum in ea bellantium numerus multo frequentior: quæ res ad maiorem uictoris laudem attinebat. Regi noster præfectus & nauim & elephantos dedit, omnibus lætam uictoriam nobis congratulantibus, & nostra nauis ilico classi reddita est.

DE AEDIFICIIS VRBIS CALECHVT ITEM DE eius incolis, qualem habeant uestitum ac incessum, déque eorum religione ac republica, qui rex & magistratus, item de mulierum monstrosa licentia, déque aliis mirandis ritibus, ex æquo & iniquo, honesto ac inhonesto permixtis.

Cap. LXXV.

VRBS ITAQVE Calechut uasta est admodum absque mœnibus: intus pluribus in locis uacat. Domus haud sunt contiguæ, inuicem distantes plurimum. Lapidibus & calce extructæ sunt, interiores ædium partes sculptæ: pro imbrice palmis utuntur: illis tegunt suas ædes. Fores prægrandes habent mirôque artificio fabrefactas: Has muro incingunt, instar pomerii. Ibi uisuntur arbores innumeræ, stagna, & fontes compluscusculi: nam stagnis

libenter immerguntur, lotionibus enixe gaudentes: Fonte plurimum lætantur. In urbe uero lacus uisuntur complures, quibus immersi gregarii ac proletarii, omnísque ignobilior uulgus, ter uel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ est addictus: licet nonnulli crediderint eum Christianum fuisse, qui minus mores eius calluerunt: nam nos apud regem diuturniores fuimus, mercimoniis insistentes, quo facillime scire quiuimus, qui ritus eius forent. Regem appellant Ganser, cuius aulici & contubernales omnes sunt Mauri, qui habilissima habent corpora. Nudi incedunt pube tenus, reliqua panno inuoluunt. Nudis ambulāt pedibus, & aperto capite prodeunt, nisi eminentiore præcellant gradu: tunc enim birreto utuntur serico, hoc est uelutato, eóq; longiore, ut retulimus. Terebrant aures, ínque eis margaritæ quæque prætiosissimæ appenduntur. In brachiis aureas armillas gestant. Patricii denudatos enses & clypeos ferunt: at enses in cuspide latiores sunt quàm alibi, clypei sunt teretes, iis non dissimiles, quibus apud nos pedites utuntur: peltas appellamus, eósque coloribus nigro & albo distingunt. Gladiatores sunt, quàm qui maxime, in alio ferè nullo exerciti. Hi sunt qui regis latera stipant numero frequētiore. Numerosiore oblectantur coniugio: quinq; aut sex mulieres uni uiro nubunt: quos habent chariores, eos coniuges comprimere uolunt, & id est beneuolentiæ argumentum apud eos maximum. Nullus est eis pudor, nulla uerecundia, continentia nulla: natæ illorū ante puberes annos corpora prostituunt sua: cum annum octauum egerint, nudæ ipsæ æque ac uiri incedunt. Diuitias propè incomparabiles circunferunt: capillum comunt mirum in modum: pulchritudine ferè omnes superant uiros: prehensant ut stuprant eas: quoniam uirginitas est eis pœna: nam nubere non possunt uirgines. Bis in die comedunt: pane & uino abstinent: carnibus, nec pisce uescuntur: in cibatu habent orizam, lac, butyrum, saccarum, & arborum fructus: prius cibum non capiunt quàm loti fuerint: tacti à non lotis, non comedunt, nisi rursus lauentur: & is mos est eis pro ceremoniis, eúmque mire obseruant. Viri & fœminæ per urbem incedunt esitantes folium quoddam, cui nomen est Betellæ: hoc igitur inficit ora & dentes colore subrufo: hoc more abstinent tantum obscuro loco nati. Vbi uero ob funera pullam induunt uestem in speciem mœstitiæ, temperant à folio huiusmodi, ut & dentes præ se ferant mœrorem, & subrufo colori succedit nigricans. Rex duas habet coniuges, & quam libet illarum sacerdotes decem assiduò comitantur, eásque comprimunt, & id in decus regis eximium fieri iactant, nullum alium honoratiorem titulum regi dantes, quàm quòd eius coniuges à sacerdotibus comprimantur: propterea eorum filii nusquam regno succedunt, sed ex sorore nepotes regnum capessunt. In regia degunt innumeræ mulieres, utpote mille & quingentæ, aiúntque id esse argumentum regis excellentiæ, nec aliud hæ mulieres agunt, quàm puluerulentam domum scopis uerrere, aquáue aspergere, quocunque rex eat sequuntur: domus aspergitur aqua mixta boum excrementis: ædes regiæ tolluntur in altum, ínque eis fontes, quibus immerguntur cum corpora abluunt. Cum rex egreditur, carpento uehitur, id est curru, quem bini uiri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum stipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus complusculi. Patritii uero, & eminentiores suæ ditionis, omnes sequuntur

Ganser.

Betellæ

Sacerdotum licentia

quuntur, enses denudatos ac clypeos teretes gerentes. Sagittarii etiam ac uelites eum præcedunt, itinera explorantes: habet suos æditos & admissionales: conopeo, id est tentorio tegitur, dum incedit, ut apud nos dum pompa ducitur regum & principum: & ut aliquando finiam, nullus est in toto orbe apud suos honoratior: quippe qui instar numinis alicuius reuerentissime colitur: nam ad eum propius quis non accedit, quàm ad tres uel quatuor passus: cum uero aliquid porrigunt, ac si stipem darent elephanto ab ipsis tremebundis, id ramo porrigitur: quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur. Cum eum alloquuntur, id agunt demissis capitibus, manu ori apposita: & nemo è patritiis regem adiret inermis, hoc est, sine ense & clypeo. Cum regem uenerantur capita manibus tangunt, sicuti qui deum adorant. Qui uero agunt magistratus, parui sunt census, hi regem nec uident, nec alloquuntur: & in primis piscatores, qui si forte fortuna in uicis urbis occurrerint patritiis, aut effuse fugiunt, aut si perrexerint ire obuiam nobilitati, mox uapulant scipione aliquo: patritiorum uero coniuges cum rex uitam cum morte commutat, ipsum comburunt ligno sandalio igni subiecto: uulgares uero & capite censi humantur: barbam comunt, ratiocinatores sunt maximi, ac scribæ perceleres: scribunt in foliis palmarum stylo ferreo, absque colore uel incausto. Est & aliud genus hominum, qui magna commercia agunt, Gusurantes appellantur, oriundi ex Cambaia prouincia: hi suapte natura idola colunt, Solem uidelicet & Lunam, uaccásque adorant: & siquis uel fortuito bucculam occiderit, is protinus morte mulctatur, nihílque eiusmodi uiri esitant quod mori possit: nec pane, nec uino utuntur: & siqui per imprudentiam carnes comederint, hi mox relegantur ut ostiatim uictum quæritent per orbem uniuersum errabundi, uel si claro loco nati forent: uacant plurimum incantationibus diuinationibúsque: albedine incolas urbis Calechut superant: capillum exornant plurimum comúntque: panno bombicino induuntur: peplis utuntur ut fœminæ, quibus inuoluunt capillos: nubunt ut nostri: zelotypia laborant eximie: mulieres habent pulcherrimas, easdémque pudicas: illorum mercimonia sunt panni & uniones.

DE NEGOCIATORIBVS ET ITINERE AD AROmata, & Cayro portu Alexandriæ, qui dicitur Babylonia.

Cap. LXXVI.

SVNT INIBI & alii mercatores, dicti Zeticties, ex alia prouincia: idola colunt: eorum mercimonia sunt lapides omnifariam pretiosi, uniones, omne genus aurum, & argentum: nigriores sunt cæteris: prætexta utuntur: aliquando nudi ferunt pro cauda equorum ac boum caudas: fascinatores sunt maximi, adeo ut uisibiliter dæmones frequentius alloquantur, eorum coniuges libidinosiores sunt cæteris mulieribus, summéque Veneris appetentes. Ibi etiam sunt Mauri ex regione Mechæ, ubi Mahumetis ara. Ibi rursus Turcæ, Persæ, Assyrii ex Babylone, & ferè innumerabiles gentes aliæ: eximii sunt mercatores, iidémque locupletissimi, & omnium rerum quæ importantur in urbem Calechut emptores, earundémque uenditores. Nam eius urbis hæ sunt potiores,

uidelicet lapides pretiosi,ut sunt Berylli,Smaragdi,Chelidonii,Topasii,Sapphyri, Chrysoliti, & id genus plures, Castoreum, id est,muscum,thus,aloe,ac reubarbarum,porcellanáq;, necnon gariophyllum,cinamomum,sandalium,lacha, myristica,nux muscata appellatur,& mastix, hæc omnia aliunde importantur: piper uero & zinziber ibi nascuntur,myrobalanúmque & casia,hæc regio urbis Calechut abunde mittit. Hi igitur Mauri sunt præpotentes,& regni illius tenent habenas:nemo est qui illis post regem non pareat. In montibus uero non longe ab urbe Calechut rex dominatur longe potens,rerum multarum dominus, Naremegha dicitur,idola colit,coniuges habet supra trecentas:fato functus suo comburitur,& cum eo coniuges omnes: cæteri uero cum uitam exuerint, in fouea comburuntur,& eorum coniuges omni mundo muliebri exornatæ illò contendunt,concomitantibus parentibus & cognatis omnibus,subsequentibúsque choraulis & tibicinibus,applausu immodico ad foueam ueniunt,& ibi coniunx quæ comburi uult cum uiro, circunuehitur foueam gestiens ac tripudiis insistens, & demum ut cancer reptando incedit,quoad sese in ardentem foueam præcipitet. Astant etiam memorati affines,obseruantes factum:quoniam cum sese præcipitem dederit mulier, mox iniiciunt ollas olei & butyri supra corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius comburat coniugem. Fert etiam hæc regio elephantos multiplices,& in primis domitos, ac belli artes edoctos:his bella conficiunt acerrima: hi etiam adeo sunt cicures & mansueti facti, ut nihil eis desit ad humanitatem præter loquelam:nam imperata faciunt, & dominos cognoscunt suos:id enim nos ipsi conspeximus in urbe Calechut,ueràmq; denarramus historiam:nam aure certior arbiter est oculus. Elephantes quibus rex utitur efferantur plurimũ, uiriũmque sunt incredibilium:nam duo tantum nauim magnam trahunt in terram. Ibi maria non sulcant nautæ,nisi à mense Octobri usque per totum mensem Martii: & id est illis æstas,reliquum uero tempus est hyems,adeo ut nobiscum contrarias uices temporum habeant. Cum uero non nauigant, in sicco naues tenent. In mense Nouembri naues Arabum Mechæ soluunt illinc, & in Arabiam contendunt,aromatum omni genere onustæ. Vida dicitur eorum portus,quò primo aromata conuehunt, & inde ferunt ad Cayrum Alexandriæ portum,& emporium orientalium cantatissimum:eò tamen hæc omnia ab portu Vida terrestri itinere conuectantur.

Naremegha

Educationis vis.

Vida.

De strage Maurorum & Christianorum facta in Calechut.
Cap. LXXVII.

CVM ITAQVE diutius immorati illic fuissemus, tribus uidelicet mensibus commerciis insistentes,nec nisi duas naues mercibus onerauissemus,& iam moræ istius nos tæderet plurimum,præfectus nostræ classis mittit ad regem nuntios,qui ei renuntient,iam menses ternos elapsos, quibus ipse tolerantissime præstolabatur:ut tandem aliquando expediretur:quoniam tempus redeundi ad patriam appetebat: & tamen uix celoces duas oneratas mercimoniis esse, Mauros nihilominus emisse & asportauisse quæcunque libuisset, & uili quidem pretio,se propterea rogare plurimum,ut tandem annuat Portugallensium uotis,patiatúrque eos expediri prout inter regem & Araschoream conuenit iampridem. Hæc retulit noster nuntius. Iis in hunc ferè modum rex respondit, Se non difficulter

culter

culter passurum, ut Lusitanæ naues expediantur, nec sibi posse persuadere, Mauros furtim mercari, quandoquidem exierat edictum ab eo, ut prius nemo naues oneraret, quàm Lusitani expediti forent, si forte sibi imposuere Mauri, se haud ægre laturum, quod Lusitani Maurorum onustas naues corripiant, & sibi uendicent eodem pretio, quo emissent Mauri cunctas merces quas nanciscentur in nauibus. Itaq; decimasexta Decembris, dum Araschorea uacat cõmerciis, essentq; in portu duæ naues nostræ iam onustæ, ecce Maurorum nauis quædam soluit illinc, onusta admodum omni genere aromatum, ferens elephantos ternos. Cuius rei factus certior præfectus noster, mox ratẽ corripuit: Huius erat dominus Maurorum illustrior, is ægre ferens factum, it protinus ad regem, quæstus grauiter de illatis à Lusitanis. Fit per urbem clamor ingens, confluunt ad regem Mauri, qui in nos conspirauerant. Rex igitur fatigatus his querimoniis, annuit ut uir seditiosus, & fidei nullius: nam ut citius regem flecterent, aiebant nos plura iam exportauisse quàm attulissemus in regnum eius, nósque propterea fures uocitabant & prædones. De consensu igitur regis sumunt Mauri arma, teláque expediunt, & efferari incipiunt, per mediam urbem bacchantes ibant, cædibus & internecioni Christianorum uacantes. Iam ruebant cateruatim in nos omni armorum genere communiti: tum solis ensibus & pallio protecti uim ingruentem propulsare cœpimus: uerum sufficere illis nostræ uires nequibant: maior erat numerus quàm à nobis redigi in ordinem posset. Retulimus igitur pedem: & iam è nostris ciciderant tres uel quatuor: è suis uero septem uel octo. Dum igitur pedem retrahimus, consauciantur è nostris complures: & uix portas occludere quiuimus, irruente Barbarorum incondita turba: tunc à muris propulsare cœpimus hostem: at illi domũ expugnant, ea enim ambiebatur muro, alto quidem haud supra equitis mensuram: nam nos septem uel octo arcus habebamus, quibus innumeros Barbaros confecimus. Tandem prouocati magis Mauri in nos plus solito sæuiunt: murum quo cingebatur domus demoliuntur. Nos uero consilii & opis egentes euasimus ædes, ut ad littus contendentes à nostris exciperemur: nam non longe à littore cymbæ nostræ exitũ rei mœstissime præstolabantur: opem ferre non poterant, licet certiores facti essent à nobis uexillo leuato, dum adhuc domi obsideremur: uerum tormenta lædere hostem nimis distantem nequibant. Itaque inter uitam & mortem ambigui ad littus contendimus sequentibus Mauris: nec prius naues nostras ingredi potuimus quàm ceciderit Araschorea noster, & è nostris quinquaginta: qui uero euasere, se iactabundo mari nantes credidere ferè XX. non enim naues ad littus accedere audebant, ne corriperentur à Mauris: inter eos qui ad classem peruenere ferè mortui, erat filius Araschoreæ, natus annos undecim: præfectus uero cymbarum iam fessus, regredi ad littus noluit, cum præsertim dux classis ægrotaret. Igitur hi solum uiginti mortem euasere, reliquis à Mauris male acceptis. Hæc igitur ut sunt relata præfecto classis, ipsum peruasere plurimum, mouerẽque ad excandescentiam, quòd uidelicet sui adeo male accepti fuissent, ut uix uiginti è tot uiris superessent. Itaq; iussit naues Maurorum decem, quæ in portu morabantur corripi, & occidi omnes qui in eis reperirentur. Captis igitur nauibus desiderati sunt homines plus quàm sexcenti: delituerant nonnulli in sentina, ubi etiam merces compertæ sunt

complusculæ. Viros trucidauimus,& omnes merces nobis adiudicauimus,& naues omnes combussimus:erant etiam in nauibus elephanti tres, quos occidimus comedimúsque. Sequenti uero die propius urbem appulimus,& exoneratis tormentis mœnia demoliti sumus, non sine hominum ingentissima clade. Illatis damnis innumeris, & inuicem ipsi è continente tormenta in nos exonerabant: uerum nihil profecere, in uanum emittentes. Dum sic congredimur, ecce naues duæ quæ portum quærebant, qui distat à Calechut leucis quinque: quæ ut nos conspexere, mox effuse fugerunt, ad portum contendentes, ubi septem aliæ naues ferè in sicco mercimonia opperiebantur. In eas igitur uela fecimus: uerum operam lusimus, quoniam propius accedere nequibamus, tum quia erant propè in arido, tum uel maxime ob numerosiorem hominum cœtum, qui inibi naues tutabantur. Propterea decreuimus proficisci ad urbem Chuchinā, ubi commercia exercere tutius quiremus.

Quomodo naues onerauimus. Cap. LXXVIII.

SOLVIMVS igitur illinc Chuchinam uersus euntes, quæ urbs abest à Calechut leucis triginta, regnúmque est nulli parens:& inter nauigandum à nobis conspectæ sunt naues duæ, quæ, cum uela fecissemus in eas, mox à suis desertæ sunt: Nam qui eas ducebant uecti paruis cymbis profecti sunt in terram: nos uero accedentes ad eos, nullis compertis mercimoniis, præter orizā, eas comburi iussimus. Applicuimus ergo ad urbem Chuchinam uicesimoquarto Decembris,& in ostio cuiusdam fluminis ancoras iecimus: quibus iactis præfectus noster emisit pauperculum quendam conseruatum, qui sponte sua naues nostras fuerat ingressus, ultróque in Hispaniam proficiscebatur. Is igitur ad regem contendit,& quæ nobis in urbe Calechut euenerant regi explicat. Qui ubi hæc accepit, ut regem decuit, nobis compassus, uicem nostrā indoluit. Exposuit etiam regi, præfectum nostrum multa adduxisse, quæ libenter cum mercibus regionis, si complacitum foret regi, commutaturus erat: & ubi merces non placuissent, pecuniam pollicebatur multiplicem. Ad hæc respondit rex ægre ferre, illatas nobis fuisse iniurias: quòd uero ad se spectaret, merces suas aduentúmque eorum grata habere: quandoquidem iampridem de fama & probitate Portugallensium certior factus fuerat, bonam propterea de eis opinionem induerat: accederemus itaque intrepidi, commutaturi nostra cum suis pro nostro arbitratu. Tunc nuntius noster infit regi, nos nunquam ex uetere instituto consueuisse prius terram appellere, quàm obsides dati fuissent, mitteret propterea è suis quempiam, ut mox accederent negociaturi. Tum rex his auditis, actutum duos patritios obsides dedit, ut confidentius accederent nostri, qui commercia exercebant. Hi igitur obsides regio iussu adiuere præfectum classis, sese illi committentes. Præfectus uero ut uicissitudinem rependeret, quatuor aut quinque è suis in terram misit, negociatorémq;,& hos commonefecit, ut quàm celerius possent expedirent merces suas, inuicem emerent eorum mercimonia pretio aliquando, nonnunquam uero permutatione, prout conducibilius fore rati fuissent. Interea quoniā apud eos is inualuit mos pro lege, ut in mari siquis comederit, is nunquā regem uideat: obsidum adhuc nemo comederat, permutabantur in diem propterea aliis succedentibus tantisper, donec alii comedissent. Igitur illic cōmorati

sumus

ſumus circiter dies XV, naues exonerantes non longe ab urbe Chuchina, ubi portus eſt qui dicitur Carnagallo, & ibi comperimus Chriſtianos, Iudæos, Mauros, & Zapharas. Inuenimus etiam ibi Iudæam quandam de Seuilia, quæ ex Cayro uenerat uiſum Mecham, & inde Chuchinam, & cum ea duo Chriſtiani, qui aſſeuerabant ſe profecturos Hieroſolymas, & inde Romam, quod profecto perquam gratum præfecto noſtro fuit. Dum itaque naues noſtræ exonerantur, ecce ingens claſſis regis Calechut in mari apparuit, naues ſupra XXV trahens. Huius certior factus rex, ilico ad præfectum mittit quendam, qui ei nomine ſuo uim hominum maximam ad claſſem profligandam offerat. Huic præfectus reſpondit, ſe regi agere gratias, nec per id tempus opis ſuæ egere, ſe ſatis facturum aduentanti claſſi, oſtenſurúmque illis eorum futiles conatus: & re uera credidit haudquaquam ſibi opus fore alieno auxilio, quoniam iampridem expertus fuerat eorum uires: & ipſi non accedebant, ſed altum tenentes à claſſe noſtra una leuca aberant: nihilominus præfectus uela explicare iuſſit, à portu ſoluens, & obſides ſecum ferens, dimiſſis in terra è noſtris ſeptem, & pleno gradu contendit in claſſem Barbarorum, ratus non difficulter ſe ſubacturum Barbaros. Verum ſequenti nocte claſſis noſtra uentos haud habuit felices, ut in hoſtes contenderet. Poſtera uero die quæ fuit decima Ianuarii, M D I, propius alter alteri acceſſit adeo, ut congredi commode potuiſſemus. Dum igitur utrinque naues ſe prælio expediunt, præfectus recenſens ſuos, uidit nauim Sancini Tonari abeſſe, propterea ſatius cenſuit, ſi per id tempus temperauiſſet à pugna. Decreuit igitur in patriam redire ſuam, fauentibus uentis: nos tamen uſquequaque per diem totam claſſis Calechut conſectata eſt. Cum uero adueſperauiſſet, mox euanuit: nos uero citato gradu patriam petebamus, dimiſſis ſeptem è noſtris, & duos nobiſcum ferentes obſides: quos cœpit præfectus enixe rogare, ut ſe tempori accommodarent, nec deſperarent, uerum cibum quempiam caperent, ut ſuæ uitæ conſultũ irent: nam triduo iam famem ſuſtinuerant: tandem adducti ducis hortamentis, comederunt non ſine mœſtitia. Nos uero uerſus Luſitaniam uela fecimus.

De rege Chanone amico noſtro. Cap. LXXIX.

ITAQVE die XV Ianuarii ad quoddam appulimus regnũ, quod Chanonam appellant de Gafferes, quódq; à Calechut parum abeſt, & eiuſdem ſunt linguæ. Dum igitur è regione regni huiuſmodi nauigamus, rex ad nos amice nuntium mittit, qui referat ſe ægre tuliſſe, quòd eò prius non conceſſerint, quàm aliò iuiſſent: uerum eos hortari plurimũ, ut ſi merces non habeant quæ uoto ſuo faciant ſatis, ſe uberrime daturũ protinus. Ad hæc præfectus reſpondit, oneratas iam eſſe naues, nec alterius egere niſi cinamomi bacharis centum, quæ ſunt CCCC cantara, id eſt uaſis genus. Hoc accepto rex, mox ad ducem cinamomum mittit diligentiſſime fidentérque: pro eo dedit præfectus pecuniam ſignatam cruce, cruciferos appellant. Poſt hæc eò conuehebatur cinamomi plurimum certatim cymbis frequentantibus: uerum nullus ſupererat ulteriori merci locus, onuſtæ erant admodum naues. Rex uero ratus nos non habere pecunias, rurſus ad nos mittit, qui renuntient regem ſponte daturum mercimonia abſque pecuniis, ſoluerent modo cum rediiſſent: nec ob hoc deſineremus commercia noſtra abſoluere, quoniam audiuerat regem Calechut bona noſtra deprædatum fuiſſe, pu-

blicatis nostris mercimoniis, ac illata hominum Christiani nominis strage non mediocri: addebat etiam compertũ habuisse iampridem inconcussam esse Portugallensium fidem, se propterea esse propè addictum nobis. Huic itaque regiæ uoluntati, & opinioni de nobis tam benignæ correspondens noster præfectus, ut erat uir acerrimi ingenii, non uulgares retulit gratias: & eas se relaturum quandoque ingenue professus est, & introducto nuntio uim pecuniarum maximam, quæ superfuerat, ostendit: & rursus quærenti regi an alicuius egeret: respondit nullius, nisi uiri cuiuspiã, quem secum in patriam ducat, qui rerum Portugallensium testimoniũ locuplex aliquando regi faciat. Rex igitur protinus patritium quendam misit, qui nobiscum iret in patriam: non prius tamen illinc soluimus, quàm de obsidibus regi Chuchini scriberemus, certiorẽ facientes regem, nos ire in Lusitaniam, & obsides fore apud se sua causa in pretio, & fauentibus superis redituros quamprimũ, & nostros insuper suæ altitudini commendabamus: dedit etiam præfectus noster negociatori literas, quibus hortabatur uirum & socios ut bono essent animo, & negociarentur tantisper, donec redirent, futurum sibi decus ingens, quod inibi Christianum nomen exornent, cum apud immortalem deum, tum etiam apud principem nostrũ & reliquos conterraneos omnes. Itaque apud hunc regem diem unam duntaxat consumpsimus. Illinc soluentes, uela uentis dedimus, iter facientes uersus Melindæ regnum: ultima Ianuarii luce sinum traiecimus Melindæ, & ibi nauim comperimus Combaiæ, ex Melindæ regno ueniebat onusta mercibus compluscul is, hanc cepimus, arbitrati esse Mechæ regni aut Maurorum: ferebat enim supra tercentum uiros sexus utriusque: ubi uero apparuit eam esse regni Gambræ, mox dimissa est, passa iacturam nullam, pilotum solum accepimus ab eis, & demum iter nostrũ persequuti sumus.

De naufragio sinus Melindæ. Cap. LXXX.

DIE DVODECIMA Februarii sub noctem piloti omnes, id est, itineris duces & reliqui, qui chartam nauigationis optime callent, terrã applicuere: tum * Sancinus Tonarus, qui præfectus erat ingẽtis nauis, ultro se obtulit itineris præuium, & explicatis uelis, ipse rates omnes præibat: & ecce nocte intempesta mare sæuit undabundum admodum, classem actutũ conturbat, modo huc modo illuc impellens: & tandem Sancini nauim impulit in siccum, cœpit protinus conflagrare, ubi ignis emicuit: mox certiores huius inauspicati euentus reliquas naues reddidit: quo uiso igne, iussit præfectus classis naues eò uela facere, ubi ignis emicuerat: nox erat tenebricosa, cum luna pernox minime esset, uenti etiã magis inualescebant, adeo ut uix tempestatẽ ferre possemus: non audebat propterea classi propius accedere, ne & aliæ naues igne corriperentur. Misit itaq; eò paruas cymbas, ut iactis in pelagus mercibus, uel ipsos homines uendicarẽt ab incendio, uerũ nauis iam dehiscebat, conflagrabátq;, ut nullus spei locus superesset: ardebat enim tanto incendio, ut propè naues alias ignis corriperet. His uisis uela deferentes, remigare cœpimus, & omnium mercium nauis combustæ iacturam fecimus, saluis tantum uiris: nam aromata omne genus ferebat nauis quæ arsit, & ea erat ducentorum doliorum capax: & in hoc submersu & conflagratione nihil prorsus seruatum est: uiri enim solis tunicis interioribus induti incendium euasere. Illinc itaq; soluẽtes, prætermisso regno Melindæ, quoniã eò concedere

* Alias Sanctus Tanarus.

dere minime licuit, uersus Monachiæ prouinciam iter direximus, & inde ligna & aquam sumpsimus, reductis in terram nauibus, ne à fremente salo submergerentur: nam plenæ rimarum erant undequaque perfluentes. Tunc præfectus classis misit Sancinum quæsitum celocem quampiam, necnon pilotum, quo præuio insulam Zaphalæ exploraremus. Interea nos naues sarciebamus: inde soluentes, petere instituimus locum quendam piscosum, ubi pisces erant innumeri. Ibi igitur uberrime piscati sumus, & cum multum piscium consequuti essemus, illinc abeuntes in atrocissimam tempestatem rursum incidimus, quæ perinde nos interturbabat, ut coacti fuerimus gradum referre: & dum sic iactamur maris fluctibus, nauis quædam è nostris correpta est à sæuiente salo.

Quot naues redierint in Lusitaniam. Cap. LXXXI.

ITAQVE post tot naufragia, & animi interturbationes, & ferè rerum omnium iacturam, ac intertrimenta, die Paschæ sancti pneumatis Caput bonæ spei appulimus. Id enim promontorium, quod Pomponius frontem Africæ appellat, ubi Africa se cuneat, & fastigiatur admodum. Inde uero uentis prosperis ad id oppidum quod adiacet promontorio Viridi deuenimus, regnum Telenice dicitur. Ibi itaque nacti sumus liburnicas tres, quas nuperrime rex Lusitanis eò miserat gratia explorandi orbis, ut est uir ad magna quæq; altus & educatus. Illic etiam comperimus nauim quandam, quæ seuiente freto à nostro conspectu euanuerat, è regione ostii sinus Mechæ: nam in urbe quadam cõmorati fuerant, ubi & cymbam, & maiorem hominum partem reliquerant: redibat enim nauis, uiros septem tantummodo ferens, eósq; ægrotantes, utpote qui uinum non bibebant, nec item aliam aquam, quàm pluuiam bibebant in naui, ut assolet, collectam. Tandem aliquando appulimus Vlisbonã solum patrium, ferè ultima Iulii. Postridie uero superuenit ea nauis, quæ euanuerat dum rediremus, necnon & sanctus Tonarus cum celoce quam fabricatus fuerat in insula Zaphale: & is nobis referebat eam insulam esse perquã angustam in ostio cuiusdam sinus à Mauris cultam, & ibi montes esse, ubi aurifodinæ sunt quamplurimæ: addebat etiam eò complusculos alios contendere emendi auri gratia permutatione rerum multarum. Et id tempus quo Sanctus illuc concessit, comperit ibi quamplures Maurorum naues, cepítq; inibi Maurum, qui apud eum tantisper obsidis officio fungeretur, donec Christianus quidam redusset, quem ipse in Arabiam causa explorandæ regionis destinauerat. Cum autem nusquam comparuisset, uela uentis dedit, secum ducens Maurum, & tandem in patriam diu optatam peruenit. Nec etiam id uos latere uolumus, Vlisbonam è tanta classe sex duntaxat naues rediisse, reliquis pessundatis cum hominum strage, necnon mercium infinita iactura. Frons africæ

De pondere & moneta eorum. Cap. LXXXII.

POSTQVAM in superioribus meminimus mercium ferè omne genus superest nunc, ut nonnihil de pretio & pondere earum in medium afferatur. Igitur in urbe Calechut baccar nucum muscatarum, id est mensuræ genus continens cantaros quatuor, non pluris uenditur quàm pro CCCCL fauis: & Faui XX ducatum, id est, nummum aureum efficiunt. Item cynamomi baccar, CCCXC fauis. Item faracula aridi zinziberis, id est XX baccari pars, fauis sex. Item faracula zinziberis saccaro conditi fauis XXVIII. Item baccar tamirindi fauis XXX.

Item baccar piperis procerioris fauis C C C C. Item baccar zerombeci fauis X L. Item baccar myrobalani fauis D L X. Item baccar zedouariæ fauis X X X. Item baccar fandali rubri fauis L X X X. Item baccar lachæ fauis C C L X. Item baccar fandafii fauis C L X. Item baccar mafticis fauis C C C C X X X. Item faracula conforæ fauis C L X. Item baccar piperis fauis C C C L X. Item faracula thuris fauis V. Item faracula belzuini fauis V I. Item faracula ligni aloe fauis CCCC. Item faracala caffiæ fauis I I. Item faracula reubarbari fauis CCCC. Item baccar gariophylli fauis D C. Item faracula opii fauis C C C C. Item baccar fandali albi fauis D C C. Item mittricale ambræ, quodunciæ fex cum quarta efficiunt mittricale unum ambræ. Item baccar unum XX farazolæ efficiunt, farazolam uero XIIII aratollæ & tertia pars unius efficiunt Portugallenfium, quoniã Venetiis XXIIII aratollæ, libras efficiunt X X I I, & fecundam partem. Ad fummam igitur nummus aureus non pluris ualet quàm X X fauis. Poft hæc dicendum eft de pretiis rerum, quas domo attulimus, uidelicet, quanti uendantur in urbe Calechut. Item faracula æris fauis X L V. Item faracula coralli albi, fauis mille. Item faracula plumbi fauis XVIII. Item faracula coralli obliqui fauis DCC. Item faracula argenti fauis XX. Item faracula coralli nothi fauis C C C. Item faracula aluminis fauis * XX. Item almenum unum, quod eft pondus excedens menfuram Portugallenfium, aratis duobus & medio, quod efficiet libras tres uel circa, more Veneto, & hoc pondere uendunt crocum, fauis uidelicet L X X X.

Aliàs uiii.

De regionibus, unde comportantur aromata.
Cap. L X X X I I I.

NON ABSONVM igitur crediderim, fi eorum locorum nonnihil meminerim, unde afferuntur aromata ferè omnium generum. Piper itaq; aduehitur è turri quadam quæ eft ultra Calechut, fecus littus ad leucas ferè L. Cynamomum mittit regio dicta Zalon, nec alibi inuenitur, ea eft ultra Calechut itinere leucarum CCLX. Gariophyllum fert Meluza regio, quæ abeft à Calechut ad leucas duodecim more Lufitano, in loco qui dicitur Cananor. Nuces uero mufcatæ, & maftix afferuntur ex Meluza, quæ abeft à Calechut leucis DCCXL. Caftoreum, hoc eft, mufcatum, uenit è prouincia quadam quæ dicitur Pego, diftante à Calechut leucis D. Vniones uero proceriores affert plaga Armuzi, citra urbem Calechut leucis DCC. Spicus nardus, & myrobalanũ aduehuntur ex Combaia prouincia citra Calechut leucis DC. Caffiam in furculis mittit urbs ipfa Calechut. Mittunt uero fua thura Sabæi citra Calechut leucis DCCC. Mirrham Fartica regio citra Calechut DCC. Lignum autem aloe, & reubarbarum, camphoram, & calingam mittit Chiua regio ultra Calechut ad mille leucas. Zerombam fert Calechut, cardamomum maius Canona mittit oppidum Calechut, longe ab eo leucis duodecim. Piper longum in Same inuenitur. Benzui, & zan ultra Calechut leucis DCC. Tamirindum, & zedouariam mittit urbs Calechut, Lacham mittit oppidum dictum Samoterra, ultra Calechut leucis D. Brafille fert regio Tanazar, ultra Calechut leucis D. Opiumfert plaga Adde citra Calechut DCC. Satis igitur ac fuper dictum fit de ponderibus, & rerum pretio, necnon de locis unde hæc aduehuntur.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, QVA MVLTAS REGIONES HACTENVS ORBI INCOGNITAS INVENIT INVENTAS QVE HISPANIAE REX COLI IVSSIT ET FREQVENTARI.

Quomodo rex Hiſpaniarum dedit liburnicas duas Chriſtophoro Columbo. Cap. LXXXIIII.

ITAQVE Chriſtophorus natione Italicus,patria Genuenſis gente Columba,uir erat procera ſtatura,colore ad rubedinem inclinato,facie oblonga.Is cum diutius in regia regis Hiſpaniarum inuictiſſimi diuerſatus fuiſſet,animum induxit, ut hactenus inacceſſas orbis partes perquam diligenter peragraret.Petiit propterea rurſus & iterum inſtantiſſime à rege memorato,ut uoto ſuo tam pio non deeſſet,futurum ſibi & toti Hiſpaniæ decus præclarum aſſeuerabat,ſi ſua opera & impenſa nouas inacceſſaſque regiones nactus eſſet: & ad id opus nauigandi ultro ſe offerebat, nam pollicebatur plures poſſe nanſcici in occidente inſulas,quæ ad uſum,imo ad delicias mortalium minime forent ineptæ,& in primis in eis inſulis,quæ conterminæ ſunt Indiæ,inueniri poſſe arbitrabatur baccas,id eſt uniones, lapidéſque pretioſos fore omne genus,necnon aromata omnifariam,auríque plurimum.Hæc meditantem rex & regina identidem deriſere,utpote cogitantem inania,& penſi nullius, uertebatúrque hic ſermo prope in fabellam.Tandem peractis annis VIII,inſiſtente adhuc Columbo,cœpit rex his ſermonibus aures præſtare attentiores,decreuítque poſt multa experiri uiri ingenium,propterea in effectum huius celebris inſtituti,iuſſit liburnicam unam, & celoces duas omni genere annonæ armamentorúmque communiri. Quibus expeditis, prima Septẽbris luce M CCCCXCII. ſoluit ab Hiſpanis littoribus,& diu optatum iter aggreſſus eſt.

De inſulis compertis à Columbo uiro acerrimo. Cap. LXXXV.

ITAQVE ſoluit à Gadibus iter faciens uerſus inſulas Fortunatas, quas nũc Hiſpani appellant Canarias,ob id quòd canibus maxime abundent:antiqui uero Fortunatas dicebant.Hæ enim abſunt à Gadibus miliaribus M CC.prout ipſi computant ſuas leucas,dantes unicuique leucæ M. IIII.Fortunatas propterea eas dixere ob aeris miram temperiem,cœliq; clementiam.Sunt in climate per Syenem uerſus meridiem:eas incolunt ferinæ gẽtes, quibus nulla eſt religio, nullius dei timor,nulla uerecundia,utpote qui nudi incedunt uſquequaque:eò Columbus conceſſit aquæ nonnihil ſumpturus,ut uel inibi ſocii prius parumper conquieſcerent,quàm atrocioribus aſſueſcerẽt laboribus:nam qui ſulcant maria incomperta,his neceſſe eſt prope labores innumeros exantlare. Soluens igitur illinc arabat maria,& per dies XXXIII, totidémque noctes nauigans uerſus occidentem,nihil telluris unquã apparuit:tandem è ſpecula quiſpiam inſulas quaſdã conſpicatus eſt:propius accedẽtes uidere inſulas ſex,quarũ duæ erant uaſtiſſimæ, eíſque nomina indidit,alteram Hiſpanam,Ioannam alteram nuncupauit.

De magnis insulis. Cap. LXXXVI.

IOANNAM non satis compertum habuere utrum esset insula uel ne: dum tamen eius latera legunt, audiuere innumeros auium concentus, & in primis lusciniarum, quæ densissimis nemoribus inerrabant, mense Nouembri. Inibi etiam conspexere limpidissima flumina, eademque ad potandum suauissima, portus magnos celebrésque. Et cum uento Choro nauigarent, prouecti sunt magis secus insulæ littora nusquam tamen ad calcem peruenere. Cum igitur progressi fuissent ferè miliaria DCCC, & nullum terminum adhuc comperissent, credidere continentem esse: propterea decreuere gradum referre, impellente pelagi sæuitia: nam malus, id est, arbor nauis nutare incipiebat. Conuertit itaq; nauim ad orientem, & mox deuenere ad eam insulam, quæ dicitur Hispana: & cum summe appeterent terram explorare quæ ad Aquilonem uergebat, & iam ipsis terræ appropinquantibus, condicto ratis maxima in scopulum quendam collisa est, adeo ut iam dehisceret: uerum summergi nequiuit ob planiciem saxi: mox accurrunt cum cymbis uiri celocis alterius, & socios è faucibus Neptuni eripuere ferè moribundos. Cum terram appulissent, conspecti sunt ab incolis eius insulæ, qui protinus effuse fugerunt in nemora densissima, non aliter quàm si fugassem leporem consectaretur canis, genus inauditum: nostri tamen uestigia persequuntur fugientium, & mulierem quandam corripuere, quam cum ad naues reduxissent, uino & obsoniis prope distentam, & eleganter uestitam missam faciunt: nam ipsi nudi incedunt, & humaniores ignorant delicias.

De situ & moribus Hispanæ insulæ. Cap. LXXXVII.

QVAMPRIMVM igitur hæc mulier deuenit ad suos satura & prope farta, cultúque insolito uestita decentissime, alii hac liberalitate adducti, mox certatim, cateruatímque ad littus concurrunt, rati genus esse diuinum: nam desiliebant in pelagus secum ferentes aurum, quod cum ollis testaceis, uasisque uitreis permutabant, pro minima quaque re etiam despicabili aurum dabant, exempli gratia, siquis dedisset frustum speculi confracti, protinus aurum consequebatur. Contracta igitur amicitia, uigentibúsque commerciis, nostri cœpere diligentius eorum uitam & mores explorare, compereréque protinus eos regem habere: propterea petentes mediterranea, hoc est interiora insulæ, à rege eorum perquam honorifice sunt excepti: cum uero aduesperauisset, edito signo de more salutandæ uirginis, nostri genua plicabant, quos æmulabãtur. Barbari itidem agentes: ubi nostri & crucem seruatoris trophæum uenerabantur, eam & ipsi condicto colebant: hi etiam ubi uidere nauim pessundatam, certatim confluebant cum cymbis suis aduehentes nostros, & ab undabundi maris faucibus eripientes. Cymbas huiusmodi appellant canoas, quas ex sola caua arbore factas, non quidem ferro, sed cote præacuta excauant: habent etiam longiores naues id est, liburnicas, octuaginta remorum capaces. Ferro carẽt omni, propterea nostri admirabantur, quonam modo quirent domos construere, quas conspiciebant miro modo extructas, necnon alia arte fabrefacta faberrime: uerum cote ut diximus, pro ferro utuntur. Acceperunt etiam referentibus amicis, non longe ab ea insula esse quosdam populos, qui carnibus uescebantur humanis. Idcirco ubi nos uidere, crediderunt Anthropophagos esse, ideo effusissime fugerunt.

Canibalos

Canibalos appellant ferinos populos, qui in cibatu homines habeant gratissimos. Hos nostri præterierant, eos ad meridiem relinquentes.

De Canibalorum moribus. Cap. LXXXVIII.

IGITUR hi populi mœstissime conquerebantur nobis de efferatis illorũ moribus, nam aiebant eos in se non aliter sæuire, quàm tigrim uel leonẽ quempiam immansuetacta animalia: horresco referens. Impuberes, siqui corripiuntur, exectis testibus, saginant uti nos gallos gallinaceos, ut lautius eis uescantur. Puberes uero mox contrucidant, quibus exenteratis, ilia comedunt recentia, mẽbrorúmque partes extremas, cætera saliunt, asseruántque ut nos insitia & farcimina omnis generis: nam insitia fiunt ex sanguine aprino uel bubulo, aut ex carnibus tessellatim concisis, alii apexabo appellant, haud dubie est genus farciminis. Mulieribus haud uescuntur, uerum eas ad prolem, ueluti nos gallinas ad oua seruant: siqua est anus, ea mancipii uicem gerit. Propterea hæ insulæ, quas iam subegimus, ubi audiunt aduentare hos efferatiores immanésque populos, actutum dant terga, licet sagittis utantur, non sunt tamen tantarum uirium, ut compescere eos queant, nam pauci complures fundunt, utputa centum decem profligant Canibali, nusquam cominus congrediuntur, fuga tantum sibi consulunt. Nos nequiuimus aliter intelligere, quos deos colant alios, quàm solem & lunam, cœlúmque. Mores uero aliarum insularum idcirco non referimus, quoniam ob angustiam temporis & interpretum penuriam de eis nihil comperti habuimus.

De moribus illorum qui Hispanam insulam colunt. Cap. LXXXIX.

HVIVS insulæ cultores loco panis utuntur radicibus quibusdã, quæ sunt (si magnitudinem formámq; spectes) instar napi, saporem habent, quem molles recentésque castaneæ, ages uocãt: aurum apud eos est in pretio, id enim auribus appensum ferunt: suis non emigrant finibus, nec ut alii ultro citróq; commeantes commercia exercent: cœpimus eos percunctari signis, ubi eruerẽt aurum, intelleximus ab eis legi in harenis fluminis cuiusdam, quod ex editissimis deriuatur montibus. Id enim labore eximio colligunt, fundúntq; in frusta, & demum in bracteas, id est, laminas. Verum ubi nos eramus non nascitur, aliunde aduehitur, uti circunuecti insulam re ipsa cognouimus: quoniam postquam illinc solui mus, deuenimus ad quoddam flumen, quò profecti sumus sumendæ aquæ gratia, & ibi auriferas conspeximus harenas, ibi quadrupedia, non nisi cuniculos ui dimus: serpentes uero immensæ uastitatis, numerosioresq;, quos fert insula, sed innoxios conspeximus: necnon syluestres turtures, anates nostris proceriores, anserésque oloribus candidiores, uerũ capite tantum rubeo erãt: ibi & psitaci com plures, alii coloris prasini, fului alii, alii uero Indis non absimiles, id est, torque miniato. Tulere ex his igitur sexaginta uersicolores, coniecturámq; ex his alitibus fecimus non longe Indiam abesse: uerum huic sententiæ non adstipulabatur sphæræ ratio, & in primis philosophus in illo de cœlo & mundo, Senecáque, & alii cõplusculi cosmographiæ haud expertes, qui asseuerant Hispanias non multum ab India abesse, maritimo præsertim itinere. Hæc igitur insula suapte natura gignit masticem, aloe, & alia his non dissimilia, & in primis grana quædam rubea, quæ pipere sunt acriora: cynamomúmque, & zinziber nostri tulere.

De uiris quos Columbus gratia explorandæ insulæ dimisit.
Cap. XC.

IGITVR Columbus de compertis terris satis ac super lætus, utpote qui uidebatur nouum comperisse mundum. Cum uero primum uer iam appeteret, decreuit patriam repetere suam, dimissis apud regem uiris triginta octo, qui perquam diligenter sciscitari & explorare deberent locorum situs, ac regionis mores, frugúmque ac arborum naturam. Rex enim appellatur Guancranillo, cum quo iniit fœdus maximum, commendauítque illi suos arctissime, adeo ut intuitus eos pio obtutu, coram Columbo illachrymari cœperit, miseratus conditionem remanẽtium. Tandem Columbus iussit uela uentis dare Hispaniam uersus, secum ducens ex insulanis uiros decem, non alia magis de causa, quàm ut eorum linguam aliquando discerent, quoniam id consequi haud difficulter poterant: nam caracteribus nostris suum idioma scribi probè potest: cœlum appellant Turci domum boa: aurum cauni: uirum probum toyno: nihil, maxa ni dicunt. Reliqua uero nomina æque ac nos nostra proferunt.

Quomodo Columbus fuit dictus Admirans mare.
Cap. XCI.

REX ITAQVE & regina Hispaniarum nihil magis gerebant in uotis, imò supra uota, quem ut almam Christi fidem indies augerent, auctámque colerent, & cultam summopere uenerarentur: propterea id eximie obseruabant, ut hæ gentes quæ hactenus nomen Christianum ignorauerant, tandem aliquãdo ope & industria sua, scirent unam esse Christi fidem, extra quam nulla est salus, nec redemptio. I'nque huius rei specimen decreuere summis honoribus Columbum prosequi, nihilque prætermittere, quod ad cultum & decus eius spectaret. Igitur uultu sereno eum excipiunt, condecorántq; innumeris titulis: & quod apud Hispanos eximius ducitur honos, concessum ipsum recipiunt: uoluereq; ut deinceps non Columbus, sed Admirans oceanum appellaretur: & ut licuit colligere ex Admirãtis sermonibus, sperabat propediem fidem nostram magna incrementa habituram, si hæ insulæ ad fidem reducerentur: in commerciis uero & aliis mortalium emolumentis, quibus plerunque omnes inhiant, nullam propè spem collocauerat. Itaque serenissimi reges iubent ut protinus liburnicæ XVII expediantur, quæ arcem in prora habeant, id est speculam, unde eminus speculantur: celoces uero duodecim absque specula, inq; eis hominum mille ducenti, qui omni genere armorum communirentur. Fabrósque lignarios, id est carpentarios, artificésque fere omnium generum ære annuo conduxit, qui classem sequerentur: equites etiam quosdam centuriauit, ut nihil classi deesset, quod ad ualidam expeditionem spectaret. Columbus uero sues & boues sexus utriusq; in classem introduxit, triticúmq; & hordeum, ac legumina propè omne genus corrogauit in nauibus, tum ut uitam in naui diutius protraheret, tum uel maxime ut inibi terræ mandaret semina: tulit etiam arborum taleas quas ibi plantaret: quoniam id genus illic haud quaquam arbores uisuntur: nam præter pinum & palmas nullas habent arbores nobis cognitas, & hæ mira ubertate crescunt, adolescúntque in tantam altitudinem, ut non facile referri possit ob maximam soli ubertatem. Sunt enim illorum fructus propè innumerabiles,

uerum

uerum nobis incomperti, aiuntque sub sole feraciorem tellurem minime esse. Instituit etiam noster Columbus secum ferre instrumenta omnis generis ferrea, quæ conducerent urbi condendæ: ut in noua regione nouas urbes conderent, quæ forent suorum tutissima receptacula, multique insuper regis clientes, contubernalesq; ultronei se obtulerũt huius nauigationis socios, desiderio comparandæ gloriæ, prouocati gestis Columbi præclaris. Igitur prima Septembris soluere ex Cades uentis prospere flantibus, & prima Octobris applicuere insulam Canariam, eam inquam, quæ Ferida dicitur. Quarta uero Octobris uela fecere uersus meridiem, nihilque comperti de eorum nauigatione usque ad hyemale æquinoctium habuimus. At uigesimotertio Martii, rege ac regina discumbentibus, mox affuit ueredarius quidam, qui renuntiauit celoces duodecim applicuisse Cades: successum autem nauigationis ulterioris quinta Aprilis luce M D I I I I, germanus frater altricis primogeniti regis missus ab Admirante ad regem peruenit, cunctáque retulit quæ in sequentibus adnotabuntur.

Quomodo Admirans adiuit Canibalorum insulas. Cap. XCII.

ITAQVE prima Octobris Admirans Columbus soluit à Canariis flante Affrico, ad læuam iter faciens, meridiem uersus adnauigauit XXI diebus prius quàm tellurem conspexerit aliquam. Tandem deuenit ad Canibalorum insulas sæpe dictas, & primo conspectu uidere nostri insulam uastissimam, adeo arboribus condensam, ut uix discerni posset, utrum sylua foret uel ne: & quoniam is dies erat dominicus, Dominicam eam nuncupauerunt: & ubi cognouere incultam esse, minime uisum est illic gradum sistere, sed ultra progressi sunt. In his igitur uiginti & uno diebus sua sententia sulcarunt maria per leucas ferè mille trecentas & uiginti. Nam per id tempus Aquilonem uentum prosperum semper habuerant: deinde soluentes ab dicta insula, breui peruenere ad aliam insulam omni genere arborum refertissimam, quæ inenarrabilem suauitatis odorem fragrabat: nonnulli allecti amœnitate loci, in terram descendentes, nihil animatum ibi conspexere, præter lacertas inauditæ magnitudinis: eam Crucem appellarunt, primóque loco de cultis post insulas Canarias conspecta est: & hæc erat Canibalorum insula, ut re ipsa demum cognouere, id affirmantibus interpretibus Hispanæ insulæ, quos secum ducebant. Circunuecti itaque insulam, casas humiles complusculas compererunt: nam uicatim degunt, XX uel ad summum XXX domus simul continentérque dispositæ in orbem ambientes plateam quandam, cuius diameter erat orbicularis: domus erant ligneæ amphitheatri instar. Hunc morem construendi ædes seruant, erigunt complures eminentissimas arbores in orbem, inq; eis trabes figunt, quibus arbores inhærent, fitque ut his fulcimentis minime ruant. Imbrices uero, cum domum cooperiunt, ita constituunt, ut formam tentorii efficiant, surgitque in modum pyramidis, id est, in acutum. Demum has sic dispositas arbores intexunt palmarum foliis, & quarundam aliarum arborum, ut & uentos & imbres tutius arceant: introrsus uero trabes texunt funibus bombicinis, & radice quadam sparto minime absimili: cubilia habent eminen-

Crucis insularũ mores.

tissima, quæ fœno & bombice sternunt: porticus habent maximas, ubi saccara collocant. Et ibi etiam conspeximus duas statuas ex ligno fabrefactas, quas duo angues immensæ uastitatis sustentabant, eas credidimus esse eorũ idola: uerũ compertũ habuimus statuas huiusmodi solum ornatus causa erectas fuisse, quoniam hi solem & planetas tantummodo adorant. Eò igitur ubi nostri applicuere, mox uiri & mulieres effuse fugerunt, deserentes eorum domos: ubi uincti erant impuberes complusculi, quos ad saginam asseruabant: necnon anus complures, quæ mancipiorum obibant officia, protinus ad nos contenderunt. At nostri ingressi eorum domos, animaduerterunt illic uasa esse fictilia omne genus, quæ nos Samia appellamus, in quibus elixabant carnes humanas, psitacis, anseribus, & anatibus simul admixtis: alias autem uerubus impositas torrebant, selectis ossibus, & brachiis humanis, quibus pro ferro utebantur, ut sagittis affigerent suis: ferro enim prorsus carent. Vidimus etiam ibi impuberis caput nuperrime abscisum, sanguine adhuc defluente, hoc erat trabi infixum. Hæc insula quatuor ingentissimis irrigatur fluminibus, Guadalupeam appellauimus, quoniam non est absimilis monti illi sanctæ Mariæ, quem Guadalupum Hispani uocitant, incolæ uero Grachanam. Fert hæc insula psitacos fasianis multo maiores, nec alis similes, nam alas habent uersicolores, cætera rubei: tantáque psitacorum apud eos copia, ut apud nos cicadarum: & licet eorum nemora sint psitacis referta, eos tamen saginant, quos habent in cibatu gratissimos: mulieres uero quæ confugerant ad nostros, Admirrans nostro ritu exornari iussit, & complusculis donari muneribus, mandans ut protinus eas ad Canibalos mitterent: quoniam hæ probe nouerant quò fugissent Canibali. Itaq; mulieres ad Canibalos profectæ sunt: quo factum est, ut mox Canibali ad nostros accurrerint pellecti muneribus, quibus donatæ mulieres fuerant, autumantes itidem consequi posse. Vbi uero corám fuere, siue timore, siue scelerum conscientia, mutuo sese respicientes, ilico terga dedere, proxima petentes nemora: at nostri qui inerrabant insulæ explorabundi, cymbas eorum omnes confregere. Et illinc soluentes adiuere socios suos, quos dimiserant in Hispana insula primo itinere: & dum eunt utrinq;, complures præteriere insulas: ab ea parte uero, quæ respicit Aquilonem, apparuit insula, cuius inquilini nostros interpretes, quos ab insula Hispana duxerat Admirrans, intelligebant, nec non eos quos uendicaueramus à sæuitia Canibalorum, dicebant uocari Matininam, affirmantes eam cultam esse à solis fœminis, quæ statis anni temporibus coibant cum Canibalis, ut solebant olim Amazones. Prolem partiebantur, mares dabant parentibus, fœminas uero fouebant ipsæ: aiunt etiam has fœminas specus habere altissimos, quò se recipiunt ubi extra stata tempora quispiam eò concesserit, & ibi se tutantur sagittis propulsantes hostem, si forte fortuna explorauerint aliqui aditum: propterea nostri per id tempus propius accedere nequiuerunt, præternauigantes insulam ad miliaria ferè quinquaginta. Inuenimus aliam insulam, quam interpretes aiebant esse apprime cultam, habitatoribúsq; frequentissimam, & inter alia habere innumeras fruges, & propè omnia quibus uita humana carere nequit: & quoniam montes habent prealtos, eam montem appellauimus Ferratum: at nostri interpretes, & hi quos asseruaueramus ab atrocitate Canibalorũ, affirmabant Canibalos aliquando longa metiri itinera supra mille

Guadalupea

mille miliaria, ut carnibus uescantur humanis. Postridie illius diei nacti sumus aliam insulam, quæ quoniam erat obrotunda. Admirans eam nuncupauit sanctam Mariam rotundam. Supra istam comperimus aliam, cui diui Martini nomen indidit: uerum in neutra istarum stationem fecimus. Perendie uero aliam inuenimus, quam aiebant longitudine esse miliarium C L à parte uidelicet occidentali in orientale latus: referebant mira de ea interpretes, quòd uidelicet foret summe ferax, & pulcherrima, hanc postremo appellarunt sanctam Mariam antiquam. Post eam comperit ferè innumerabiles insulas, uerum longe à prædicta, miliaria propè CCCC. Intérq; eas quædam cæteris præstabat magnitudine, quæ dicebatur ab incolis Ay Ay, nostri uero nuncuparunt Sanctam crucem: eò appulimus, ut aquam hauriremus: at Admirans emisit triginta uiros, qui explorarent diligenter insulam, qui mox quatuor Canibalos cum totidem fœminis inuenerunt, quæ mulieres uisis nostris, complicatis manibus eleuatísque auxilium petere uidebantur: quibus liberatis, uiri in nemora dilapsi sunt. Biduo itaque illic agens Admirans, triginta uiros in insidiis collocauit, qui corriperent Canibalos, siqui apparuissent. Qui uero stabant in littore, uiderunt cymbam, caueam ipsi appellant, homines octo, & totidem mulieres uehentē. Vbi igitur Admirans classicum cecinit, unà omnes ruunt in Barbaros, qui strenue sagittis pulsare nostros conabantur, nec prius quiuere se clypeis tegere, quàm Hispanus à fœminis sagitta ictus occubuit, alter uero màle acceptus est. Hispani tamen ubi compercere sagittas ueneno illitas esse, decreuerũt propius manus conserere, & ui remorum in eos contendere: quod ut fecere, protinus Barbarorum nauim pessum dedere. Præeminebat enim ibi mulier quædam ueluti regina, cuius dicto parebant omnes: hæc natum habebat secum torui aspectus atrocísq;, qui facie non regem sed prædonem, aut furem quempiam sæuissimum præsentabat. Submersa itaque naui, non desinebant nando nostros onerare sagittis, eleuatis tantũ supra aquam brachiis, quæ res uisa est monstrifica. Dum itaque natant sagittántque, ad saxum quoddam deueniunt, ubi tandem à nostris sunt expugnati, occisis nonnullis, & regulo grauatim saucio uulnere duplici: hos ad Admirantē trahunt reluctantes, qui conspectum tanti uiri minime pauentes, ferociam nusquam exuerunt, spumas efferuescentes non aliter quàm leo ubi in casses deuenit, tunc rugitus edit maiores atrocioréſq;, sæuítque magis: adeòque efferebantur, ut nullus esset inibi tam intrepidus qui ferocientes uiros non formidaret. Progressus itaque Admirans Africo flante aliquando, nonnunquam spirante Fauonio, peruenit ad quandam pelagi uastitatem, ubi prope innumeræ erant insulæ, multiiugǽque: nam aliquæ frequentioribus obumbrabantur nemoribus, aliæ uero summa apricitate amœnitatem non mediocrem præ se ferebant, nonnullæ autem squalebant saxis, humo ieiuna aridáque, & præustis implicitæ montibus: aliæ etiam intra cautes colorem coccineum continebant, aliæ uiolaceum, albicantem aliæ: perinde ut multi rati fuerint eas esse minas gemmarum, aut loca metallorum corruscantibus plurifariam coloribus. Eò itaque non concessere sæuiente pelago, nam uerebantur ob scopulorum frequentiam, ne naues collisæ saxis, dehiscerent protinus submergerentúrque, in aliud tempus rem differentes. Nequiuere etiam insulas percensere, ob eorũ implicitam frequentiam: tamen nonnullæ celoces, quæ

altiore funeo haud egebant, mediocri contentæ alueo propius accessere, & supra XLVII insulas numerarunt, locúmque Arcipelagus nuncuparunt ob insularũ frequentiam. Dum itaque relictis insulis in altum prouehunt, in medio ferè itinere aliam nacti sunt insulam, quæ dicebatur Buchema, ubi complures erant illorũ qui atrocissimas Canibalorũ manus euaserant: hi nobis retulere insulam cultam esse eximie, cultorésque mitiores, & usquequaque Canibalis infensos: inq; ea nemora complura, quæ apros fouent ingentissimos: hi naues non habent, quibus sulcare possint maria, & Canibalos adire: uerũ ubi Canibali eò contenderint, congrediuntur atrociter, propulsántq; eos: quos si ceperint male accipiunt, par pari referentes: nam erutis luminibus, eos in frusta minutatim concidunt, & ignibus torrent, & pro uindicta deuorant, alioquin humanis non uescuntur carnibus. Hæc nobis referebant nostri interpretes, quos ex Hispana insula adduxeramus. At nostri parum illic immorati, præteriere insulam, nisi quòd ab ea parte quæ occidentem respicit in terrã descenderunt, ut aquæ nonnihil haurirent, ubi eminentem pulchrámq; domum inuenerunt, & cum ea duodecim minores domos omni habitatore desertas, ibíq; nulla erant habitantium recentia uestigia: causam propterea ignorabant, cur desertæ forent, ni forte habeant illarum habitationũ stata tempora, dum candens sydus feruet nimium, abeunt in mitiora loca, reuerti cum conducibile arbitrabuntur: uel forte metu Canibalorũ littora deserunt tantisper donec abeunt: utcunque fuerit, insula unicum habet regem, cui perquã reuerenter astant, obediúntque mirum in modum, Chiasichium appellant eorum regem: latus huius insulæ quod meridiem contuetur, longitudine ducentorum miliariũ patet: ea nocte duæ fœminæ, & totidem adolescentes, quos asseuera ueramus de manibus Canibalorum, ubi è conspectu suæ patriæ fuerunt, in mare sese proiecerunt, & nando ad solum patrium deuenerunt nobis nescientibus.

Quomodo Admirans suos reperit uitam exuisse.

Cap. XCIII.

TANDEM aliquando Admirans peruenit cum tota classe ad Hispanam insulam, quæ abest à Canibalis leucis ferè CCCC. Verum omine inauspicato infelicíque: nam hi quos loco præsidii inibi reliquerat, uitam exuerant omnes. In hac insula est regio, quæ dicitur Xaynana, unde Admirans primo itinere profecturus in Hispaniam, quasi loco obsidum decem uiros abduxerat: ex his ob cœli mutationem, septem occubuerant: unus uero eorũ qui superfuerat, ubi suam patriam classis applicuit. Therema dicitur, sponte à nobis emissus est: reliqui uero nando clanculum aufugerunt. Quæ res parum Admirantem mouit, qui modo suos comperisset uiuos, reliqua nihili pendebat: uerũ ubi paululum est progressus, cauea quædam apparuit, genus est liburnicæ longioris capax ingentiũ remorum: hæc regis fratrem uehebat, eiúsque præfecto apprime abiens suos commendauerat, cúmque eo fœdus magnum inierat. Is igitur regis Guancenarilli frater alio tantum uiro comitatus, ad Admirantem contendit, & nomine regis imagines aureas duas dono Admiranti dedit. Post hæc cœpit Hispanorum miserabiles casus exponere: uerum uix id intelligere quiuimus, nostris interpretibus non satis eius linguam callentibus. His auditis progreditur Admirans, quoad deuenit ad ligneum oppidum, quod Hispani sibi pro potiori tutela condiderant:

id totum

id totum comperit demolitum combustúmq;, nec alia supererant uestigia, præter pallidum cinerem, quæ res nos omnes dolore incredibili affecit: non tamen nobis facile persuasum iri poterat, quin aliqui superuiuerent: propterea ut huius rei essemus certiores, Admirans iussit tormenta quædam exonerari, ut reboatu edito, siqui delitescerent è nostris mox excitarentur, scirentq; nos aduentauisse: uerum operam lusimus, quoniam nullus usquam comparuit, cunctis fato functis. Tunc Admirans nuntios misit ad regem Guancenarillum sciscitatum de suis, questus grauiter de occubitu suorum. Hæc nostri retulerunt, quantum colligere potuerunt ex regis responso, complures uidelicet in ea insula reges esse illo potentiores, qui ægre ferebant Hispanos subegisse insulas: propterea contenderant ad ligneum oppidum, ubi Hispani degebant, eóque expugnato contrucidauerant uiros, & oppidum combusserant, ipsúmq; ferentem nostris suppetias ictum sagitta fuisse, inque eius rei fidem brachium fasciis circunuolutum ostentauisse, nec propterea ad Admirantem iuisse, quoniam consauciatus uulnere non contemnendo fuerat. His acceptis nulla fide adhibita, postridie Marchionem quendam cognomine Sibilium, rursus ad regem mittit, qui perquam diligenter rem sciscitetur, perpendátque an sint uera quæ ex rege allata fuerant. Is igitur eò concessit, & remotis fasciis comperit regem falsa loquutum, nullius cicatricis apparente uestigio, uerum procumbentem nactus est uirum simulantem ægritudinem, huius cubili coniungebantur concubinarũ cubilia octo. Tunc deuenimus in eam opinionem, ut non difficulter crederemus nostros astu & insidiis eius occubuisse: tamen Marchio finxit fidem præstare regi, ortatúsque est uirum, ut in crastinum Admirantem uiseret. Postera itaque die ad Admirantem rex contendit, à quo est honorificentissime exceptus, & ueluti miseraretur nostrorũ ærumnas gemebundus indoluit. At ubi conspicatus est mulierem quandam, quæ nostro auxilio erepta fuerat à Canibalis, eam affatus est sua lingua longiore subsellio, nobis haudquaquam intelligentibus, illi plurimum applaudens, hæc dicebatur Catharina. Tandem post multa illinc abiuit, & amicitiam fœdúsque rursus pollicebatur: non defuere tamen è nostris qui suggererent Admiranti, ut uirum corriperet, & correptum cædis nostrorum pœnas luere cogeret. Admirans uero, ut erat uir multi pensi, rem acuratius pensitatiúsque expendebat, loci & temporis rationem habens: non enim sibi per id tempus conducere arbitrabatur, ut incolarũ animos ad iracundiam prouocaret. Postridie uero illius diei quo illinc rex soluit, eius germanus classem uisit, & mulieres subornauit, & sequens effectus comprobauit. Itaq; nocte subsequente Catharina cũm septem aliis in mare desiliit, ut superato pelago ad regem contenderet: nostri tamen, ubi fraus apparuit, consequuti natantes mulieres, tres tantum ceperunt: at Catharina cum tribus aliis ad regem peruenit, qui susceptis mulieribus in interiora insulæ dilapsus est: quo facto nobis rex apperuit se nostros contrucidauisse.

De uindicta occisorum. Cap. XCIIII.

ADMIRANS igitur cognita proditione, decreuit hominem persequi usque ad regni interiora. Misit itaque tercentum uiros, qui Marchionem insensi consectarentur. Hi ergo dum hominem explorabundi quærunt, deuenere ad ostium cuiusdam signati fluminis, ubi perquam celebris erat portus, quem Re-

galem appellarunt:nam ubi ingressus est,adeo flumen se sinuat,obliquátq; efficiens multiplices recessus,& flexus innumeros,ut alter Mæandrus uideatur, nec licet si ingressus,cognoscere queas an sis intra uel extra,quanquam in ostio adeo pateat,ut sit trium liburnicarum capax : ex aduersa fluminis parte mons uisitur conspicuus, qui impendio uiret, & præclaris exornatur nemoribus. Ibi psitaci complures,& auitia ferè omne genus exaudiuntur suauissime alternéque concinentia. Hunc portum interfluunt fluuii duo,& dum altius progredimur, nacti sumus eminentissimas quasdam ædes,quas credidimus regis esse eius,quem persequebamur.Idcirco eò contendimus citato gradu,& ecce occurrunt nobis uiri propè centum, qui habilissima habent corpora, quíq; arcus & sagittas ferentes, toruo uultu ibant ad nos, subinde uociferantes se minime esse Canibalos, sed Taynos, id est, nobiles,ac patritios : nos uero signo pacis edito propius accessimus,& cum mutuo colloquio frueremur,protinus fœdus & amicitiam nobiscũ iniere, nec de cætero pauentes, ad nos ueluti ad suos confidentissime ibant, hos munere multiplici donauimus.At nostri dum illic agerent,domum metiti sunt, quæ diametrum habebat XXXIII passuum,erat instar amphitheatri obrotunda, huic circunquaque adiacebant triginta aliæ minores ædes, in contignationibus pro trabibus harundinibus uersicoloribus utebantur mira arte textis complicatísque.Hos patritii nostri percunctati sunt de rege Marchione,quem asseuerarunt petiisse montes.Huius rei decreuere Admirantem certiorem reddere,& in primis conflatæ necessitudinis cum uiris patritiis. Verum Admirãs flagrans perniciali odio in Marchionem ad diuersas insulæ partes exploratores expediuerat, qui regem siquo modo possent corriperent:nam præ cæteris quos miserat,erant duo strenui iuuenes, Horeda uidelicet & Gormalanus animo inuicto, alius alia loca petens, propè omnẽ regionẽ inter se partiti sunt explorandã. Hi ergo dum uarias regiones peragrarent, deuenere ad quædam spectatissima flumina, quorum alia ab una parte montis defluebant, nonnulla uero ab altera deriuabantur.Is mons eminentissime attollebatur,qui aurifero sabulo conspergebatur,& inde aurum effodiunt incolæ hoc modo : nam actis sinistris brachiis in præcordia montis egerunt aurum,egestúmque dextra excipiunt manu,dabántque nostris:asseuerabant etiam uidisse grana compluscula zecare,quæ allata fuere regi Hispaniarum, nam granum unum pondus erat unciarum nouem, hoc uidere complures uiri.

De flumine aurifero,& aliis rebus repertis. Cap. XCV.

HIS VISIS nostri condicto ad Admirantem rediere, ut non recederent à præscripto:nam Admirans iusserat,ut nil aliud agerent, quàm explorare regiones nouas, & mox referre earum situs & qualitates, nec ipsi pergerent eo inconsulto exercere commercia,pro quanto uitam caripenderent suam:accepere etiam ab incolis non longe esse in montibus regem quendam,quem Gazichiũ Canobam,sua lingua appellant,id est dominũ domus auri:nam boa domus interpretatur,canum aurum,& Gazichius rex.In hoc etiam flumine inuenere absolutissimos pisces,aquámque haud insuauem.Marchio Sibilius refert apud Canibalos populos in mense Decembri esse æquinoctium,quod ratio sphæræ non patitur : addebat etiam inibi aues eodem mense fœtificare : cum tamen ab eo sciscitaremur,

Gazichius Canoba.

sciscitaremur, quantum eis polus eleuaretur ab oriente, retulit Septentrionem non uideri, sed mergi sub Arctico polo, & transcendisse custodes. Verũ ut ingenue fatear, nemo inde uenit, cui indubia fides adhiberi possit, quoniam ferè omnes expertes erant literarum, & in primis syderalis scientiæ.

De oppido ab Admirante condito. Cap. XCVI.

IGITVR is Admirans classis præfectus in suam & gentis Hispanæ memoriam, decreuit urbem erigere: cooptato itaq; loco, qui Locifron dicitur, non longe à portu, & ut bono omine succederent cuncta, auspicatus est à diuinis: nam primo loco ecclesiam dedicauit, cæteráque absoluisset, ni tempus appetisset patriæ repetendæ, uel saltem prout abiens pollicitus fuerat regi, ipsum de omnibus certiorem facere quamprimum. Expeditis ergo duodecim celocibus, regem protinus de compertis rebus commonefecit. Cum igitur Admirans in insula Hispana adhuc ageret, alii appellant huiusmodi insulam Offiram, quam nõnulli eam esse asseuerant, cuius commeminit sacra uetus historia libro regum tertio, quæ patet latitudine graduum quinque australium, id est, miliaria CCCLX, his polus eleuatur XXVII gradibus: in meridie autẽ, prout referebat, XXII, longitudine uero, id est ab oriente in occidentem patet miliaria DCCCLXXX. & hæc insula si forma consideretur, folium balani, id est arboris nucis castaneæ simillime refert. Statuit propterea Admirans in colle cuiusdam montis huius insulæ urbem condere, in umbilico insulæ ab ea parte, quæ Aquilonem respicit, quoniam inibi uisebatur mons alius, qui frequens est nemoribus & lapidibus asperatur, necnon calce scatet plurima, eam Medi appellant Issabellam: ad radices uero montis planicies est perquam aprica, longitudine patens miliaria LX, & lata XII alicubi, perangusta tamen alibi miliaria VI, hanc interluunt complura flumina, quorum celebrius ferè præterluit urbem ad iactum arcus. Hæc igitur flumina adeo ubertim irrigant regionem, ut eam feracissimam fere omnium rerum, quæ terra parens mittit, effecerint: nam in harena eorũ fluminum iacta semina protinus germinant: fecimus huius rei periculum, iecimus enim semina multiiugarum herbarum, uidelicet lactucarũ, nasturtiorum, brassicæ, & buglossæ, quæ omnia sextodecimo die germinauere: at pepones, cucumeres, cucurbitæ, trigesimoseptimo die ad maturitatem peruenere: nec, ut ingenue fatear, meliora his comedi unquam. Hæc nouerat Admirans etiam relatu eorum, qui secum diuersabantur, qui & ipsum certiorem fecere rerum multarũ, & in primis prouinciæ cuiusdam auriferæ: propterea misit illuc è suis triginta uiros: regio Cipagora dicitur, auro scatet: ubi uero rediere uiri triginta, retulerunt multa miratu digna, præsertim asseuerabant ab eo monte quatuor deriuari flumina, unum ad Orientem proficiscebatur, aliud uersus Occidentem contendebat, alterum in Septentrionem, in Austrum alterum citatissime fluebant. Insula quadripartitur, pars quæ uergit in orientem dicitur Suma, quæ occidentem respicit Atribuinea, que Aquilonem Lachem, quæ postremo meridiem contuetur Naiba dicta est ab omnibus.

Locifron. Hispana. Issabella.

Quomodo Admirans adiuit auri minas. Cap. XCVII.

VT REVERTAR unde sum digressus, Admirans urbem condidit muro præcinctam, & duodecimo Martii illinc soluit, ducens secum pedites circiter quatuor centum, ac equites nonnullos, pleno gradu contendens eò ubi ac-

ceperat minas auri esse uberrimas meridiem uersus. Igitur superatis eminentissimis montibus uallibúsque, ac traiectis fluminibus limpidissimis, tandem in eam deuenit prouinciam, ubi auspicatur Cimbaga regio, in cuius patentissima planicie decursus quidam aquarum uisuntur, quarum harenæ intermiscentur auro. Igitur Admirans ingressus mediterranea insulæ ad miliaria ferè LXXII tantundem distans ab urbe quam condiderat, peruenit ad ripas cuiusdam ingentissimi fluminis, ubi collis impendio attollitur, eminétque admodum, & ibi arcem erigere decreuit, quo tutius arcana regionis scrutari quiret, huic diui Thomæ nomen inditum est. Dum itaque arcem ædificat, ad eum undique cateruatim homines regionis eius confluebant, accepturi mercimonia: quorum uoto Admirans satis faciens, ab eis aliquid auri petebat: qui breui ad eum rursus redeuntes plurimum auri comportarunt. Nec id silentio inuoluam granum allatum fuisse auri, quod pondere onziam excedebat, quæ res effecit, ut grani magnitudinem admiraremur, supra omnem credulitatem, cum præsertim adiecissent, se adhuc proceriora grana allaturos, quæ aiebant ferre aliam regionem, quæ illinc itinere mediæ diei aberat, eáque grana inculta in harenis iacere asseuerabant, uim auri incolis nescientibus: alii etiam tulere frustula auri dragmarum decem, maioráque inueniri rursum affirmantes. Illò igitur misit Admirans è suis complures, qui minas auri diligentissime explorarent, referréntque protinus: qui euntes plura compererunt, quàm intellexerant, quámq; unquam autumassent. Inter alia admiratu non indigna nemora habent, quæ omnium aromatum genere ubertim abundant: uerum ea haud legunt, nisi ubi permutant cum conterminis quæpiam: alii uero cum quibus commercia exercent sua, uasa ferunt Samia, catinósque ligneos, pelues, malluuia, & id genus complura, quibus qui dant aromata prorsus carent. Inuenerunt in mense Martii uuas præmaturas, uerum agrestes. Hæc regio licet rupibus & saxis asperetur, ea tamen uiridantes gignit arbores: tota in colorem prasinum inclinat, imbres excipit frequentiores. Ideo inibi multa flumina decursúsque auriferi, nam cum imbres deriuantur è montibus, secum auri copiam maximam trahunt ad plana arua patentésque campos, quos interluunt, ut præfecimus, innumera flumina eadémque amœnissima, ac placidissima, decursu haud rapido citatóque, sed segni ac placido. Hæc loca habitant gentes ignauæ, & ferè pensi nullius: ea gens otiatur plurimum, imò ignauia torpet, algoris admodum impatiens, & cum nemora habeant bombice referta, eo tamen uti nesciunt.

Onzia.

De mirabilibus compertis ab Admirante.

Cap. XCVIII.

EXPLORATIS his locis ut præfecimus, Admirans rediit ad arcem Issabellam, ubi nonnullos è suis dimiserat: ipse uero cum liburnicis tribus profectus est peregre, nouas etiam quærens regiones, & in primis eas quas iam eminus conspicati fuerant: nam continentem credidit esse, licet compertũ habuerit insulam esse, quæ miliaribus LXX abest ab ea insula quam appellarunt Hispanã, regio Cuba dicitur. Ea præterita iter direximus ad meridiẽ, & inde cœpimus ad occidentẽ nonnihil flectere: uerũ quanto magis progrediebamur, tanto plus littora extendi uidebantur, terris semper fugientibus: sinuabant enim se littora ad meridiem

meridiem ſemper, receſſu & ambage multiplici, adeo ut cum crederemus contendere in occidentem, ad meridiem tamen indies ferebamur, terris ducentibus ac multiiugis ſinibus: tandem admirans deuenit ad inſulam, quam inquilini appelllant Iamicam: hanc aiunt appellari à coſmogtaphis Lamiam maiorem, quæ magnitudine Trinacriam ſuperat: unicum in umbilico montem habet, qui ſenſim leniterque ſurgit, ab omni tegionis latete paulatim creſcens, ut uix conſcendere credas, ut in accliuis ſolet, donec deueneris in medium, tunc ſeſe attollit uertice eminentiſſimo, & tatditatem qua uſus fuetat ſurgendo, eminentia compenſat: hæc inſula æque ferax eſt ac ulla in maritimis aut mediterraneis, frequens habitatore, eodémque acerrimo ad quæque ſubeunda: nam in commerciis acri eſt ingenio, adeo ut non difficulter circumadiacentes populos excedat dexteritate. Eò ubi appulit Admirās ſuos in terram exponere contendebat, uerum reluctabantur illi, ac pugnatum eſt identidem ſuccumbentibus inſulanis non ſine hominum ſtrage, tamē diſcordias pax eſt conſecuta. Relicta Iamica flante Zephiro, ſeptem diebus nec interpollatis, per latus Cubæ nauigauimus, intantúmque [illegible]mus progreſſi, ut crediderimus uel ipſam Cherſoneſum auream, quæ eſt in ipſo oriente, attigiſſe: adeo igitur prouecti eramus in altum, petentes uarias orbis partes, ut fere totum uniuerſum orbem metiti fuerimus: & ex uiginti quatuor ſolis horis, ſaltem uiceſimam & alteram comperimus, licet perpeſſi ſimus innumera mala, nomina tamen DCCC inſulis indidimus, & ſupra ter mille prætériuimus, ubi multa erant memoratu digna, prærernauigans latera Cubæ. Et paulo ſupra quàm incœperit nauigare, nactus eſt Admirās portum nauium capacem complurium, ibi ſuos cœpit emittere: qui cum terram applicuiſſent, tantum mapalia inuenere, eáque uidua omni habitatore: uerum ibidem conſpexere in uerubus piſces quos ad ignem aſſabant piſcatores: at noſtri piſcibus ueſci toſtis haud dubitarūt reiectis ſerpentibus: qui uiſis Chriſtianis, mox delapſi ſunt in montes, & inde ſpeculabantur quid ſibi uellent noſtri: à quibus prouocati, piſcatores paulatim cœperunt timorem exuere, annuentibus noſtris, ne pauerent. Quidam igitur audaculus in inferiorem rupem deſiliuit, propius accedens, quē compellare cœpit quidam oriundus ex inſula Hiſpana, qui à teneris in Hiſpania apud Admirantem altus & educatus fuerat, cuius lingua parum ab eorū idiomate differt. Hunc itaq; percunctatus eſt, cur fugerent, & quænam gens eſſet, quóue nomine regio appellaretur: contracta igitur neceſſitudine uiribúſque animi reaſſumptis, dixit eos piſcatores eſſe, qui eo piſcatum conceſſerant rege iubente, qui alii regi cœnam parabat pontificiam opiparámque: addidit etiam pergratum habuiſſe plurimum, quòd ſerpentes minime comediſſent, quandoquidem hi, ut affirmabant, regi ueluti delicatiores epulæ aſſeruabantur. quibus auditis Admirans, eos miſſos fecit: nam iam habebat ſatis compertum regionis mores, propterea iter ſuum uerſus occidentem perſequebatur: & dum regionem percurrit ad occidentem, eam nactus eſt feraciſſimam, refertámque habitatoribus domeſticis: qui mox conſpectis noſtris ad littus deſcendebant panes ferētes quibus ipſi utūtur: tulere etiā cucurbitas plenas aqua, nóſq; ueluti amicos hoſpites inuitabant cordate: nos uero paulo ultra progreſſi, uidimus innumeras inſulas, quæ primo cōſpectu cultæ uidebātur eximie, uirentibus plenæ arboribus

& in primis ab ea parte quæ continentem respicit: dum latera percurrunt, deuenere ad ostium fluminis cuiusdam, cuius lauces adeo feruent, ut in eis diutius manum immergere nequeas feruescentibus aquis: rursus progredientes compere re piscatores quosdam, qui in cymbis, id est in caua arbore piscabantur, qui piscem rudentibus alligauerant naui, eúmque post se trahebant. eius forma est no bis incognita, & nisi grandiusculum caput haberet, instar anguillæ formaretur, capite gestat pelliculam quandam, quæ similitudinem habet crumenæ alicuius: cum uero pisces uel testudines emerserint supra aquam, mox is piscis solutus dimittitur ad eos, qui telo acrior ac omni uolucre ocyor, condicto uibrat pellem, quam diximus marsupiũ referre aliquod, pisces corripit, ac retinet sua pelle implicitos, nec prius prædam dimittit, quàm aerem senserit, cuius est impatiens admodum: tunc uincto rursus pisce, prædam legunt: nam nobis adstantibus cepere calandras IIII prægrandes, quibus nos donarunt amice, easque in cibatu suauissimo habuimus. His uisis, percunctati sumus piscatores an latus huiusmodi longius adhuc protenderetur, & quantum in occidentem extenderetur. Respondere latus huiusmodi finem habere nullum. Illinc igitur soluentes, progrediebantur à latere semper, littus percurrentes: hi inter nauigandum innumeras gentes conspexere. Non longe uero à terra huiusmodi quæ nunquam termi natur, uisitur insula, ibi mortalium uidere neminem: nam siqui erant in ea, fu ga pernici sibi consuluerant. At canum inibi copia ingens conspecta est minime latrantium, licet toruo essent aspectu. Anseres etiam anatésque insulæ inerrabant multiplices. Præternauigantes itaque latera, Cubæ deuenimus ad quasdam angustias, ubi gurgites ac breuia propè erant infinita: & ibi mare undabundum spumas efferuescebat indignabundum admodum: sæuitq; mare hoc modo itinere miliarium XL aquis albicantibus, non aliter quàm si polline conspersum fuisset. Superatis his gurgitibus, prouecti ad miliaria octoginta, eminentiorem comperimus montem, & tunc lixas emisimus, qui aquam ferrent lignáque. Eò etiam concessit Arquita quidam, qui cum inerrasset insulæ, & in nemus condensum peruenisset, arborésque admiraretur, huic mox à tergo affuit uir grandiusculus, toga indutus alba: sagittarius credidit primo conspectu religiosum quendam fuisse, quem in classe habebant: uerum ubi compertum habuit alium esse, actutum alii duo uiri eiusdem habitus & staturæ apparuere, pósque eos supra triginta alios uidit, quibus conspectis, mox fugam cepit: at illi sequebantur, manibus annuentes ne paueret, néue fugeret: sagittarius uero quàm citius quiuit classem repetiit, cuncta quæ uiderat denarrans Admiranti præfecto: qui ubi hæc accepit, protinus emisit multos, qui tenentes uaria itinera, prope totam insulam explorauerunt. Erant ibi arbores multiiugæ, aliæ ferebant aromata, uiolas aliæ. Percurrentes itaq; Cubæ latera, uarias nationes nacti sunt, quorum linguam etiam incolæ Hispanæ insulæ, qui Admirantem ultro sequebantur, minime callebant: & dum progredimur, magis ac magis se sinuabant littora, modo Notho, modo Africo flantibus: quibus ipsi impulsi aliquando ferebamur prope in siccum, adeo mare insulis est implicitum compluribus, naues fere pessundabantur nimia onustæ aqua, quam & madidum cœlũ, & refluxus pelagi congregauerant: quare operæpretium fuit referre gradum, & domũ redire eodem

Mira piscandi ratio.

itinere

itinere quo uenerant: neque quampiam pauebant, quin potius sperabant ubiq; & amice & honorifice recipi: quandoquidem neminem læserant dum irent, ue rum fere omnibus morem gesserant.

Quomodo Admirans insulas reddidit uectigales.

Cap. XCIX.

CVM ITAQVE redisset ad Hispanam insulam, ubi abiens complures Hispanos patritios loco præsidii dimiserat, comperit Margaritū uirum strenuum illinc abiuisse, qui prope iratus patritiorum magna concomitatus caterua patriam repetebat: quæ ubi comperta habuit, hominem ilico inducunt, ut & ipse patriam reuisat, ratúsne delatus regi, principis indignationem incurreret: domum tamen contendebat sub uelamento consequendæ annonæ, & renouandi præsidii, licet ut præfecimus, alia subesset causa: non prius tamen abiuit, quàm sibi reges aliquos reconciliauerit, qui succensuerant Hispanis ob prædas, & latrocinia illata ab eis, absente Admirante: uerum coram ipsis regibus, quorum conspectum, ut par fuerat, minime erubuerant. Primo loco igitur sibi reconciliauit regem Guarionensium, & cum eo necessitudinem contraxit arctissimam, desposata sorore uni ex insulanis, quem prius inter suos adnumerauerat, & habito interprete, citato gradu contendit ad id oppidum quod condiderat, noménque diui Thomæ indiderat. Hoc itaque reperit à rege quodam obsideri, & parum abfuit quin deditionem fecerit, quoniam iam triginta diebus continuis obsidebatur nemine auxiliante. Liberato itaque ab obsidione oppido, regem cepit, qui bellum non prouocatus intulerat, applicuerátque animum, ut pergeret reliquos profligare reges: uerum ubi intellexit incolas ob caritatem annonæ fame laborare, quæ iam innumeros consumpserat populos, causa famis huius reiiciebatur in Christianos, qui eruerant ferè omnes radices, quibus ipsi panē conficiebant Barbari. Statuit itaque Admirans regredi: hæc meditantem præfectum mox commeatus regis Guarionexii largiter iuuere: nam regio eius nondum famem passa fuerat. Reuocato igitur ab incœpto itinere præfecto, ut tutius regio coleretur ab Hispanis, decreuit arcem erigere alteram, non longe à sancto Thoma oppido in monte eminētissimo, arcem de nomine Conceptionis nuncupauit. Vbi uero incolæ compertū habuere hæsisse cordi Christianis, ut regione diutius potirentur, legatos undequaque mittunt, qui præfectum orent exoréntque, ut suos frenet, nec ut ab eis ea patiantur, quæ uix ab hostibus expectassent: nam ut aiebant, sub prætextu quærendi auri, mala innumera inferebant, & ferè totam deuastabant regionem: adiecerēque ad hæc legati, se malle pendere uectigal, quàm his assiduo uexari incursionibus, & quiete frui posse nulla. Conuenit itaque inter eos, ut regi Christiano uectigal soluerent hac lege, ut incolæ montium Cibanorum singulo trimestri (tres lunas appellant ipsi) auri quædam pondera ad urbem ipsam conueherent: qui uero aurum non haberent, penderent aromata & cotonum.

De regibus qui ob malefacta Hispanorum desciuere à Christianis.

Cap. C.

IGITVR dicti reges fame compulsi polliciti fuerant uectigal soluere Hispanis, quoniam deficientibus radicibus, quæ illis loco siliginis ac tritici succedūt,

panem conficere nequibant, nisi intolerabili labore fere nemora omnia peragrarent: tamen nonnulli fidem datam seruarunt inconcussam præscripto tempore, & ubi solidum præstare non poterant, excusabant pauperiem, promittentes se duplum soluturos, cum ad meliorem fortunam deuenissent: nam uictu deducto, uix habebant quod soluerent. Sub idem ferè tempus qui aurum è terra egerunt, inuenerunt auri granum pondere unciarum uiginti, in regno non procul distante à littore maris: Itaq; loco miraculi granum huiusmodi allatum est Hispaniarum regibus inuictissimis, idque complures uidere. Sunt ibi etiam nemora quæ ferunt complura miratu non indigna, & in primis lignum ibi uisitur, quod appellant sandalium. Verum ea argutulus aliquis forte illi intempestiue obiiciet, cur celoces onustas eo ligno in Hispanias miserit, & non auro, cum illius relatu compertum habeant insulas huiusmodi auro scatere plurimo? Quæ obiecta non difficulter diluere potest hoc responso, quòd licet ea regio uideatur abundare auro, si nostris conferatur, non tamen tanta est copia eius, ut onerari possint naues, cum præsertim illud non sine magnis laboribus erui posset è corde terræ, languentibus etiam uiris, quos secum ductitabat, qui otio & lasciuiæ u acabant, adeo ut quæque deformarent tanto parta sudore, desidiæ ac uoluptati supra quàm possim scribere addicti: quippe qui uel ipsum præfectum moribus contrarium perniciali odio persequebantur, effecerúntque suis moribus, ut Barbari, qui suapte natura exleges sunt & infrenes, magis ac magis efferarentur, prosilirentque degenerantes ab omni probata uita, perinde ut usque in hanc diem expensæ superent lucra: tamen hoc anno qui millesimus & quingentesimus primus est, bimestri legerunt supra duodecim mille libras auri: libra uero pensatur unciis octo. Lucrati sunt etiam alia complura, quorum mentio fiet in sequentibus, superis fauentibus. Et ne digrediamur à propositis, id noueritis, eo anno tantam uim uentorum ruisse, ut illic arbores prope eradicauerit omnes, easque in sublime iaciebat, ut uiderentur cœlum ipsum contingere: inuertit etiam tres liburnicas Columbi, quæ erant in portu, adeòque mare inundauit, ut supra mensuram brachii totam irrigauerit insulam. Huius igitur diluuii causam barbari reiiciebant in Christianos ob piacula & scelera, quæ patrauerant, quique interturbauerant eorum quietem: adiiciebántque neminem esse tam longæuum, qui meminisset tantæ tempestatis, quæ nec similem uisa est, nec habere sequentem. Itaque Admirans ubi portum applicuit, protinus iussit fabris lignariis, quos optimos secum habebat, ut celoces duas fabricarentur.

De arce extructa apud minam auri. Cap. CI.

INTEREA Bartholomæum germanum suum, quem iam insulis præfecerat, cum nonnullis expeditis copiis ad effodiendum aurũ misit: nam hi quos secum trahebat milites, eruendi aurum metallorúmque probe nouerant artes. Distãt hi montes unde egeritur aurum, ab Issabella insula leucis ferè LX, intérq; alia eos monuit, ut diligẽtius loca explorarent. Igitur dictus Bartholomæus pro fectus est imperator: siue, ut aiunt ipsi, Andelantadus, comperítque uastissimas foueas, ac specus altissimos, eosdémque uetustissimos: unde asseuerant Salomonẽ suos thesauros eruisse, ut est in diuina ueterique historia: artifices qui aurifodinas erant exploraturi, cœperũt terram egerere, & iam superficiem telluris eruerant, cum

rant, cum mox compertũ habuerunt aurifodinam huiusmodi protendi nimium ultra miliaria XVI, in eáque tantum auri effodi posse rati sunt, ut quilibet artificum singulo die uncias tres eruere non difficulter posset. Cuius rei ilico Bartholomæus certiorem fecit Admirantem: qui ubi hæc accepit, decreuit rursus in Hispaniam redire: uerum prius non abiuit, quàm insulæ fratrem suum præfecerit, & illinc soluit ingrediente Martio, M CCCCXCV, patriam repetens. Interea Bartholomæus ut monitis fratris audiret, arcem condidit, quam appellauit Auream quoniam dum conderent eam, inuenta est harena auro mixta: trimestri absoluit opus: cœperat uaria instrumenta auri eruendi fabricari, uerum fame grassante nequiuit perficere. Soluit igitur inde, dimisso præsidio uirorum decem, qui arcem custodirent, prouiso ne fame laborarent, dimisso cane sagace, qui cuniculos uenaretur. Itaque illinc abiens, deuenit ad insulam Conceptionis eo mense, quo Guarionexius & Nanicantexius uectigal pendere tenebantur: & tributis exactis ab his duobus regibus, prouisóque de annona, quæ sufficeret itineri pro se suísq;, qui CCCC erant, uentis uela dedit Hispaniam uersus.

De commeatibus missis à rege Hispaniarum, déque eius præcepto. Cap. CII.

IGITVR circiter initium mensis Iulii celoces tres onustæ ferè omni genere commeatuum applicuerunt insulas, ubi nostri fame laborabant: uehebant enim uinum, oleum, carnes aprugnas, bubulásque salitas, necnon insitia, & farcimina, & id genus alia complura, quæ mox partiti sunt singulis, ut unusquisque suam haberet portionem. Erogatis igitur cõmeatibus, regia promunt mandata, uidelicet regem iubere ut eas insulas colant, quæ meridiem respiciũt, ubi aurum egeritur, omnésque insulæ accolas & reges, quorum insidiis nostri occubuerant, in Hispaniam transmittant. Quare ut regio obsequerentur mandato, mox corripuere CCC uiros, regésq; eorũ, & in Hispaniam misere: deinde colere cœperunt eam insulæ partem, quæ respicit meridiem, & ibi in colle eminentissimo arcem cõstruunt, non longe à portu celeberrimo, arcẽ appellant diui Dominici, quoniam die dominico eò peruenerũt: portum prædictũ interluit eximium flumen, quod innumeris piscibus scatet, quóque nauigantes uehit placido alueo, prope ipsam arcem ad duodecimum lapidem. In arce uero Issabellæ ueletudinarii milites causariíque dimissi sunt, necnon fabri lignarii nonnulli, qui celoces duas fabricabantur: cæteri uero contenderunt ad arcem diui Dominici: qua erecta, illi præfecit uiros uiginti. Et soluens illinc, uersus occidentem profectus est.

Quomodo Columbus comperit suos periisse. Cap. CIII.

IGITVR inter nauigandum deuenit ad flumen Naybæ, quod à memorata abest insula miliaria ferè centum & uiginti, deriuatúrque à montibus Cibanis, qui meridiem respiciunt. Flumine traiecto, nonnullos præmisit exploratum regiones quasdam uersus Austrum, ubi ingentissima sandalii nemora conspiciebantur. Exciderunt itaque huiusmodi sandalii struem maximam, eámque deposuerunt apud quosdam tandiu, donec redirent, & suis liburnicis asportarẽt. Dum igitur præfectus latus dextrum percurreret, non longe à Nayba flumine, inuenerunt regem quendam præpotentem, qui illis populis bellum inferebat, ubi prædicta nemora uisebantur, decreuerátque prius à bello haud desistere,

quàm suæ fecisset ditionis. Huius uero regis regnum est in cornu cuiusdam insulæ ad occidentem, Saragna dicitur, & distat à Nayba flumine leucis triginta, regio asperatur montibus, regiq; huic circumadiacentes reges tributa pendunt paréntque, ut principi supremo. At præfectus noster alloquutus est regem huiusmodi, persuasitque ut sponte uectigalis fieret, à quo non difficulter impetrauit, ut annis singulis tributa pendens, cotonum & canabim mitteret, & alia nonnulla, quibus ea regio abundat: aurum uero ibi non nascitur. Itaque rebus pacatis compositisque, concordes una regem adeunt, à quo honorificentissime excepti sunt, effusa omni plebe, quæ illis occurrit hilaris admodum & iucunda. Inter cætera hoc genus ludicri in gratiam præfecti actum est. Primo aduentu occurrerũt adolescentulæ triginta, quæ tantummodo pudorem cooperuerant panno cotoneo suo more, cætera nudæ: hunc morem seruant pedisequæ cosmetæ: at heræ nudæ prorsus incedunt. Igitur prædictæ ramos oliuarum manibus gestabant, & ubi appropinquabant præfecto, in signum fœderis pacísque, illi ramos porrigebant: capillos uero promiserant per humeros, uittata fronte ambulantes: colos iis erat cyaneus, id est, nigricans uiridis: uerum pulcherrimæ sunt, si omnem corporis habitudinem spectaueris, quod profecto his erat habilissimum symmetricúmq;. Postquam uero his iocis exceptus est, dispositis lectis discubatoriis, cœna paratur opipara. Demum itur cubitum apparatu sane regio. Postridie uero eunt in domum quandam patentem, quæ theatrum referebat, & ibi ludicra exercuere complusciila, ut sunt tripudia & alia id genus. Post hæc duæ hominum acies comparuere, hinc & hinc atrox prælium committentes: nam adeo acerrime di gladiebantur, ut hostes uiderentur, & utrinque ceciderunt multi: pluresque occubuissent, nisi rex annuisset, ut temperarent à manibus. Arma erant tela, arcus, & sagittæ.

Quomodo reges qui desciuerant rursus succumbunt.

Cap. CIIII.

ILLINC itaque tertio die soluit, & rursus Issabellam insulam uisit, ubi comperit suos uita functos: nam ferè ducenti occubuerant uariis affecti ægritudinibus: quæ res adeo Columbum mœstitia ac dolore affecit, ut propè de expeditione desperauerit: & id in primis hominem angebat, quòd uidelicet liburnicæ Hispanæ uehentes annonã apparebant nullæ, & iampridem caritate commeatuum premebantur: tandem decreuere ægros partiri per loca mari adiacentia, inter Issabellam & sanctum Dominicũ, secus iter, quod inter Austrum & Aquilonem uisitur, & ibi cœperunt condere noua oppida, & primo longe ab Issabella, miliaria ferè XXXVI arcem Spei construunt. Post eam ad miliaria propè XXIIII, arcem erigunt diuæ Catharinæ. Ab ea uero ad miliaria ferè XX, arcem condunt diui Iacobi. Post hanc autem ædificant arcem Conceptionis. Interque eam & diui Dominici erecta est alia, quam Bonum annum nuncupauerunt de nomine Fundini regis. Collocatis itaque ægris in memoratis arcibus, ipse ad oppidum diui Dominici contendit, & illic à regis uectigalibus accipit tributa. Dũmq; diutius inibi immoratur, Hispanis uitam ducẽtibus per mille latrocinia, ac rapinas, complures reges desciuere, conspirarũntque ferè omnes in Hispanos: & cum quadam die conuenissent, paraturi expeditionem in nostros, Guarionexium

xium præficiunt exercitui,qui numerum quindecim milium hominum excedebat. Verum præfectus noster,ubi de hac re certior factus est, mox eos diligentia & solicitudine præuenit,cœpitq; ad unum omnes profligare, ueluti manum tumultuariam,non tamen sine magno sudore ac labore,ac magnis periculis,utpote qui cum Barbaris præliabamur. Monet Admirans,ut his omissis ad eum redeamus.

De nouis insulis,& gente multiplici compertis ab Admirante Columbo. Cap. CV.

ADMIRANS itaque Columbus die XXVIII Maii,M CCCCXCVIII, soluit à Barameda oppido non longe à Cades cum liburnicis octo onustis iter agens uersus insulas Fortunatas,prout consueuerat. Verum per id tempus uisum est conducere plurimum,si illàc iter faceret ob nonnullos piratas,qui tunc mare infestabant. Illinc uero ad Mederæ insulas contendit, & ibi classem partitus est bifariam:nam quinque naues ad insulam,quæ dicitur Hispana,direxit, reliquas uero secum retinens,uersus meridiem pergit,destinans animo uelle lineam æquinoctialem tandem aliquando superare,& inde ad Occidentem uergere, ut ferè omnia scrutaretur,ea in primis,quæ Christianis fuere hactenus inaccessa incognitáque. Is enim erat uir alto animo celsóque, nec nisi magnifica aggrediebatur,& tandem peruenit ad Caput uiride. Indéque soluens flante Austro maria sulcabat,& cum in altum prouectus esset ad miliaria ferè CCCCLXXX, in quandam deuenit regionem, ubi adeo sol torrebat omnia, ut propè ipsa classis conflagraret,uirique omnes æstu magno quasi animam exhalabant:nam impellente calore dolia complura crepuere, effusúmque est uinum oleúmque simul, cum id eis usu euenisset in exortu Caniculæ,quo conflagrant propè omnia. In his itaque caloribus per octo dies uersati sunt,non sine uitæ discrimine:pœnituit eos sæpenumero has partes adiuisse. Transactis autem octo diebus,flante uento Fauonio, iter uertunt ad Occidentem, rati clementius cœlum nancisci posse, & accepto in pupi uento,citatissime contendunt,indies clementius cœlum salubriorémq; aerem nacti:nam tertia die postquam illinc abiuerant,compererunt tantam temperiem aeris,ut si priori conferatur,hæc sit prorsus felix & fausta. Vltima uero Iulii è specula eminentiori nostrum quispiam eminus tellurem conspexit,id est montes editissimos:quæ res tanto nos aspersit gaudio,ut propè gestiremus,exiliremúsque: quandoquidem usque ad id tempus nos nostræ uitæ tædebat plurimũ:nam deficiebant commeatus ferè omnes, calore dolia crepuerant, & uitam propè desponderamus, ut usu uenit aliquando à morte parum distantibus:tandem aliquando superis fauentibus,terræ appropinquamus:uerum non appulimus ob breuia quædam, quæ mare procellosum reddunt, faciúntque ne ad littus tuto accedas,tamen cognouere terram cultam esse,& habitari frequentissime:nam è classe conspectabant locorum amœnitatem, prata præsertim uirentia,inque eis innumeros flores,qui suauitatem fragrabant inenarrabilem, ut uel ad ipsam classem mirus odor peruenerit. Illinc soluentes ad XX miliaria portum nanciscuntur absque flumine,alioquin optimum:propterea inibi haud immorati, ultra progrediuntur, & mox alium comperiunt portum stationémque peropportunam:eò itaque proficiscuntur ocyssime,ut aquæ nonnihil haurirent:

portum appellant Charanæ, Cuſpidem accolæ: prope portum nullæ erant domus, uerum animalium complurium innumera ueſtigia. Poſtridie uero eminus conſpeximus caneam citatiſſime aduentantem, id eſt apud eos cymbæ genus: in eáque XXIIII iuuenes ſagittis propè onuſti, geſtantes clypeos, pudore tantum cooperto, cætera nudi: nam pudibunda inumbrauerant bombicino panno, capillúmque admodum promiſſum habebant. Hos ubi Admirans conſpexit, nutu & ſignis, quomodocunque quibat, inuitat prouocátque ad mutua colloquia. Illi uero quanto magis accerſebantur, tanto minus nobis fidebant, ueriti ſemper ne fraus ſubeſſet quæpiam. Paulatim diſcedentes à conſpectu noſtro, & ſubinde poſt terga reſpicientes, demirabantur ritus noſtros, formam corporum hactenus eis inuiſam incompertámque. Videns itaque Admirans minime allicere poſſe hos uiros nutibus neque inclamationibus, decreuit eorum feritatem lenire melodia, aut concentu aliquo. Mandat propterea exiſtentibus in ſpecula eminentiore, ut muſicam multiiugam excitent, choraules uidelicet & tibicines, ac id genus alios moneant, ut concentum efficiant non mediocrem, quo allecti Barbari propius accedant. Hi uero ubi audiuere conſtrepentes tibias, rati ſunt belli ſignũ eſſe, ueluti ſi ad arma conclamatum foret, expediunt arcus ſagittáſque bello ſe præparantes: & quoniam mirum in modum fidunt ſuæ pernicitati, condicto deſerta maiore canea, cymbam minorem ingrediuntur, ut fuga ſibi conſulerent ui remorum adiuti: tamen tantum eis appropinquauimus, ut quidam è noſtris iecerit in eorum cymbam prætextam & birretum: quo facto conuenit inter eos, ut littus appellentes mutuo fruerentur colloquio. Dum igitur præfectus it ad Admirantem, impetraturus commeatum egrediendi claſſem, illi rati rurſus ne ſibi imponeretur, effuſiſſime fugerunt. Igitur nihil aliud de populis huiuſmodi comperti habuimus. Et poſt hæc illinc abiuimus, & non longe prouecti, deuenimus ad profluentem quendam adeo rapidiſſimũ, ut Admirans, qui à puero aſſueuit mari, confeſſus ſit ingenue ſe non tantundem pauiſſe, formidauiſſeque: nam deriuabatur is profluens ab oriente, petens occidentem gradu citatiſſimo. Eo itaque propè ſuperato, paulum progreſſi, deuenimus ad quoddam oſtium, quod uidebatur ad portum quempiam nauigantes admittere, eóq; proficiſcebatur profluens, intérque oſtium & alium profluentem ſinus eſt ad potandum ſuauiſſimus, unde aquæ plurimum hauſimus: poſt quem aiunt ſemper aquas ſuas ad leucas uiginti ſex inueniſſe: & quanto magis appropinquabant occidenti, tanto plus ubertatis ſuauitatiſq; aquarum nacti ſunt. Deinde deueniunt ad montes quoſdam eminentiſſimos, & eò accedentes uidere prædia culta admodum: uerum hominibus domibúſque uacabat regio, & ab alio latere montis occidentem uerſus uiſitur planicies maxima, exploratúmq; habuere regionẽ nuncupari Pariam, eſſeq; pergrandem, nec raro habitatore. Inibi igitur pilotas accipiunt itineris duces quatuor, quorũ ducatu una die ferè præteruecti ſunt inſulam, cuius amœnitate allecti terræ magis appropinquant, & inſulam explorantes inuenerunt frequentiorem hominum numerum quàm unquam alibi nacti fuiſſent, & in primis reges qui Cachi dicuntur, quíque continuo ad Admirantem legatos mittunt, ſe ſuáque ultro offerentes, enixe deprecantes eum, ut continentem attingens, frui ſuis bonis pro arbitratu non dedignetur: uerum

Cachi.

uerũ Admirans his minime aſſenſus eſt. Illi uero ut hominem ſibi demererentur, poſtridie innumeras cymbas exornari iubent, quibus patritii primoreſque uecti faſtu non mediocri ad Admirantem contenderent, torquibus aureis bacciſque, ac armillis decentiſſime honeſtati inſignitique. Hos noſtri incipiunt percunctari amice, unde tantum auri eruerint, & ubi margaritas legant: at illi ilico reſpondent nutu, uniones reperiri in harenis maris ſibi contermini: ſignificantes rurſus nutibus uim maximam baccarum inueniri inibi: uerum uix eſſe apud eos in pretio, utpote qui ferè nihili eas pendunt. Has igitur tantas opes ſubinde oſtentantes noſtris offerebant, modo nonnihil illic commorarẽtur. Verum quoniam triticum claſſis fatiſcere incipiebat, uiſum eſt conducibilius, ſi hæc mercimonia in aliud tempus dilata forent: mittunt tamen è ſuis nonnullos, qui terram perquam diligenter explorent, mores ac ritus accolarum, necnon ſitum regionis. Profecti ſunt itaque eò è noſtris quidam, qui ab eis honorificentiſſime ſunt excepti, & quidem honorificentius quàm unquam autumaſſent: nam ad eos ſalutatum accurrebant accolæ certatim cateruatímque, non ſecus quàm ſi uiſum irent numen quodpiam: eos itaque primo duo patritii excipiunt pater & filius, ſuóq; more conſalutant, & mox conſalutatos ad domum inſtar theatri factam ducunt. Ante eam autem platea conſpicitur grandis admodum, & eò allatæ ſunt ſellæ complures, fabrefactæ ex ligno nigricante, & quidem faberrime. Conſederunt ergo omnes, & ilico erupit adoleſcentũ caterua, ferens fructus omne genus uberrimos nobis prorſus incognitos. Poſthæc œnophori ſubſequuntur uina electiſſima propinantes, cum fulua, tum etiam rubicantia: neque id uinum expreſſum uuis aut racemis erat, uerum ex fructibus baccíſque multiiugis eiſdẽmq; ſuauiſſimis: uitem non habent uiniferam. Vbi itaque commeſſati ſunt apud ſenem, in nati iuuenis mox diuertunt ædes, ubi complures uiſebantur mulieres adoleſcentulæ formoſæque admodum, quæ bombicino panno uerſicolori coopertis tantũ pudibundis, cætera ſunt nudæ, & hæ hominum conuentus refugiunt, ſolitariam uitam degentes. Hos igitur uiros cœpere noſtri percunctari, unde tantum auri eruerent. At hi quibus pro ſermone nutus erat, innuebant id è montibus quibuſdam egeſtum eſſe, nec tutò nos eò per id tempus proficiſci poſſe: quandoquidem prout colligere potuimus ex eorum nutibus, aut ibi ſunt feræ quædam animalia, aut anthropophagi Canibali, qui montes obſeruant infenſi: id nobis permoleſtum fuit, nam alter alterum haud intelligebat.

De reditu Admirantis ad inſulam Hiſpanam. Cap. CVI.

ITAQVE noſtri illic immorati ſunt fere uſque ad meridiem, tempus non colloquiis, ſed nutibus terentes: tandem uale dicto eis illinc abeunt non indonati, nam propè quiſque illorum donatus fuit baccarum torque non contemnendo. Hos igitur Admirans ſaluos excipit in claſſem, ueláq; uentis dedit ocyſſime: nam triticum, ut præfecimus, non patiebatur moras ulteriores: hætebat tamen cordi eò rurſus redire. Progredientes igitur indies minus profunditatis cõperiunt, adeo ut uix mare capax eſſet liburnicarũ aquis deficientibus: propterea uiſum eſt expedire plurimum, ſi præmitteretur celox quæpiam, quæ contis uada exploraret, & ſubſequenti claſſi iter præpararet. Dum ergo diebus compluſculis cunctantur, pauidéque maria ſulcant huiuſmodi, rati eſſe inſulam ſecus

quam adnauigabant, ut demum eam circunuecti Aquilone flante, uergerent ad Hispanam insulam. Igitur inter nauigandum deueniunt ad quoddam flumen, cuius altitudo mensuram triginta cubitorum excedebat: latitudo autem prope immensa credebatur, adeo ut supra leucas XX pateret: inter meridiem & occidentem decurrit, licet adeo sinuet, ut ad meridiem inclinare magis uideatur: mare illic implicatur herbis, perinde ut uix sulcari queat nauibus, fluitantibus semi nibus herbarum instar lenticularum. Ibi refert Admirans cœlum esse usquequaque clemens saluberrimúmque, & ferè toto anno pares noctibus dies esse, ut fit sub ipso æquatore: ubi itaque animaduertit sinum esse implicitum, & uix exitum habere, præsertim uersus Aquilonem, ut ad insulam Hispanam remearet, naues uertendo, facit ut prora puppim consequatur, ordine præpostero, eà iter agens, quà ingressus fuerat: & herbas frequentiores tandem euasit, dirigens gressus ad Aquilonem: non desunt qui affirment eam tellurem continentem Indiæ esse: utcunque fuerit, id Admirantem latuit, qui terræ exitum nusquam nactus est: propterea gradu relato, fauentibus superis, uersus Aquilonem nauigans, tandem aliquando ad insulam Hispanam deuenit uigesimo octauo Augusti M CCCCXCVIII, prout instituerat.

De discordiis repertis in insula Hispana. Cap. CVII.

VBI IGITVR Admirans appulit insulam Hispanam, nactus est ferè cuncta confusa, & in primis comperit Orlandum quendam alumnum suum desciuisse, qui asylum improbis omnibus aperuerat. Hunc igitur Admirans totis conatibus nixus est sibi reconciliare: uerū is nedum reconciliari uoluit, sed & regi serenissimo grauiter de Admirante conquestus est literis quibusdam, huius ferè tenoris, Nouerit V. regia M. nos iampridem passos fuisse ab Admirante, Bartholomæóque fratribus, quæ ab impijssimis hostibus nusquam expectauisset quispiam: nam præter illud quòd sunt omnibus sceleribus addicti, uacántque omni honestate: id plus etiam habent, quòd uiri truculentissimi, pro re quaque minima ueluti uitæ necísque nostræ potestatem habentes, in homines sæuiunt atrocissime, & nullus est innocentiæ tutus locus, eis est impune occidisse hominē: uiri sunt & iniusti, & arrogantes, inuidíque plurimū, & ambiunt supra modum quæ sibi haudquaquam conueniunt. Propteea rex serenissime, cum in nos grassarentur ueluti in pecudes, ab eis desciuimus, quoniam nimium sunt sanguinis humani appetentes, & uestrum imperium subuertere contendunt, nihil relinquentes intentatum, ut insula potiri queant aliquando: & hoc erit uobis non obscurum argumentum, quòd ubi effodiendum est aurum, emendúmue, neminem ad aurifodinas admittunt præter suos complices & alumnos, quos habent suorum scelerum consiliarios. At Admirans in hanc ferè sententiam regi scribit, Rex serenissime, ne uos horum uirorum scelestium impura natura lateat, uobis testatissimum fiet, hos hic iura omnia diuina pariter & humana contempsisse: uitam nanque agunt impurissimam, per cædes, stupra, ac rapinas se exercentes: qui ueriti ne horum interdum pœnas luerent, desciuerunt ab imperio regio, uoluptati, desidiæ, ac libidini supra quàm scribere possim, dediti: qui ubi laxiori otio prosiliūt, corpora exercent inter humanas cædes: nam uoluptas apud eos ducitur maxima, hominē patibulo suspendere. Interea dum maledictis

& probris

& probris mutuo contendunt, rex quidam, quem appellant Cigianorum, defciuerat à Christianis, quíque exercitum fex milia hominum fecum trahebat, præter fagittas & arcus inermem: nam nudi incedunt, etiam exeuntes ad bella, corpora uero notis compluribus inurunt, compungúntq; ftigmatibus à uertice ufq; ad pedum plantas. Hunc igitur poft uarias interturbationes ueluti tumultuariā manum fudit, ac protinus fubegit, fubactúmque reddidit uectigalem.

Quomodo Admirans falfo delatus regi miffus eft in Hifpaniam, uinctus ueluti captiuus quifpiam. Cap. CVIII.

INTEREA reges Hifpaniarum ex utriufque literis certiores facti funt controuerfiæ & uelitationis fuorum, qui infulas præfidii caufa incolebant. Igitur ægreferentes quæ referebantur utrinque, cum præfertim in tanta auri copia nihil adhuc emolumenti fufceptum effet, graffantibus inter fe fuis: decreuerunt his quamprimū occurrere: propterea uirum ftrenuum dictis infulis præficiunt, qui eò contendens nemine excepto, animaduerteret in reos quofcunq;, aut in Hifpaniam mitteret puniendos. Profectus eft igitur gubernator, à rege accepta perfona, & ubi delatoribus aures præbuit, mox ab inuidis Admirātis fubornatus, Admirantem & germanum uinctos in compedibus ad reges mifit: qui ubi Gades applicuere foluti funt, & ultro fefe confpectui regio præfentarunt, inque regum regia fplendidiffima ufque in diem præfentem non inhonori degunt.

De infulis inacceffis, & uariis moribus. Cap. CIX.

POSTQVAM Admirans eò infelicitatis deuenit, ut regum indignationem incurriffe uideretur, complures è fuis alumnis qui fulcandi maris probe nouerant artes, decreuerunt inter fe irreuocabili propofito, ut fefe fortunæ committentes, orbis partes adirent hactenus inacceffas: & mœftiffime uale dicto Admiranti, impetratóque ab eo commeatu, fua impenfa liburnicas quafdam expediunt: alii alias petentes orbis partes, ea lege, ut nemo eorū ad quinquaginta leucas illis locis appropinquaret ubi Admirans fuiffet. Igitur Petrus Alonfus dictus Niger, celocem communiuit fuis impenfis, decernens ad meridiem contendere. Dum itaq; adnauigat, peruenit ad id loci qui dicitur Paria, cuius in fuperioribus cōmeminimus, ubi baccas margaritáfque multiplices Admirans inuenit: & ut à præfcripto regio non difcederet, locum præteriuit, nufquam appropinquans ad leucas quinquaginta. Illinc itaque foluens, deuenit ad prouinciam, quæ Curtana dicitur, ubi portus uifitur non abfimilis illi qui Cades appellatur. Ingreffus igitur portum, uidit uicum non mediocrem, domorū forte LXXX, & propius accedens nactus eft uiros quinquaginta nudos, qui eum locum minime accolebant, uerū illinc ad tertium lapidem oppidum habebant, cum quibus cœpit cōmercia exercere, complura permutans: nam pro mercibus quibufdam, ut funt acus, & fonalia, licet nonnihil reluctati fuerint, unionū uncias quindecim confequuti funt: hos enim appenfos collo habebant. Poftridie illinc foluit, & ad uicum minorem rediit: quò cum deuenit, omnis populus effufus illi obuiam profectus eft, rogans enixe, ut continentem attingens fecum moram longiufculam traheret: uerū Petrus Alonfus, ubi confpexit tantam hominum frequentiam, nam fupra triginta tres uiros celox minime uehebat, timuit ne fibi male fuccederet cum gente barbara: propterea nutu & fignis innuebat accolis, ut fiquæ emere uellent eò conten

Petrus Alonfus.

derent, se haudquaquam descensurum affirmabat:quare his uisis accolæ lembis quibusdam uecti ad celocem contendunt onusti unionibus & baccis,qui cœpere cum nostris mercimonia exercere,& pro nonnullis uilissimis mercibus dederunt libras ferè quinquaginta unionum.Postquã autem Alonsus Niger compertum habuit gentem huiusmodi minime feram esse:nam per XX propè dies illic immoratus cum eam comperit nihil feritatis habere,statuit in terram descendere,& huic genti fidere humaniori.Igitur ubi terrã tenuit,adeo honorifice exceptus est,ut id uix referre queam. Domos habent ligneas,& pro imbrice palmarum folia habent,his tegunt omnia: in cibatu ostreas habent gratissimas, & illorum complures legunt uniones,apros,lepores,columbos,turtures affatim habent: mulieres uero anseres saginant & anates,ut nostræ. In eorum nemoribus uisuntur pauones innumeri,à nostris nihil absimiles,si pennas spectes:mares paui uix differunt à fœminis:fasianis regio scatet:accolæ sagittandi sunt peritissimi, quamcunque rem pro scopo posuerint, nusquam aberrant. Ibi igitur Alonsus cum sociis lautissime multis diebus uixit: frustum panis pro clauis ferreis quatuor consequebantur:pro uno clauo fasianos, columbos & turtures emebant:loco pecuniæ corollas uitreas dabamus & acus: percunctabamur quandoque eos, cur tanti facerent corollas huiusmodi, id est, serta uitrea & acus: respondebant quòd eis compurgant dentes,euellúntq; sentes è pedibus, quoniam nudi usquequaque incedunt: propterea magnifaciunt acus,& in primis magni pendunt fonalia: ubi uero introrsus prouecti sunt, conspexere condensissima nemora, uariisque quadrupedum mugitus reboarunt, adeo ut cœlum ipsum intonuisse uideretur: tamen rati sunt ea animalia minime fera esse,argumento quòd accolæ intrepide nudi nemora lustrant,solis arcubus & sagittis communiti:pro arbitratu apros in promptu semper habent,mitiora armenta habent nulla,ut sunt boues,capræ,& pecora,uiri non sunt absimiles illis,qui insulam incolunt Hispanã, capillum nigrum promittunt, illúdque quasi more Theuconico calamistratũ ferunt:ut autem dentes habeant albicantes,herbam quandam assiduo esitant rumínántque,tritam expuunt,móxque abluunt latice:eorum mulieres colunt curántque rem domesticam,at uiri uenatu exercent corpora,tripudiis ac ferè ludicris omnibus usquequaq; insistentes,uasa Samia habent complura,quæ aliunde cò comportantur, figlinas tabernas ipsi nesciunt, nundinas habent & emporia, cóq; confluunt ferè contermini finitimíq; omnes, uarias multiiugásque ferentes merces,prout cuiusq; solum gignit,pecunia eis haud est in usu, cuncta uenduntur emuntúrq; permutatione rerum, non signata pecunia,aues mansuefactas,& cicurata animalia circunferunt ludicri causa,eáque exornant torquibus unionum baccarúmue,necnon auri,ut apud nos mos est colla canum torque quapiã condecorare.Ea regio non fert aurum,importatur aliunde,idq; consequuntur suarum mercium permutationibus, & excuduntur Germanorum nummi aurei, quos Rhenenses uocant. Viri loco femoralium utre utuntur, itidem mulieres agunt,uerum hæ perraro exeunt,domi se continentes,cœperunt nostri uiros huiusmodi percunctari, an longe ab ea regione essent maria, an forte regio in immensum protenderetur. Responderũt se id nescire,uerum credidere nostri eam regionem non insulam sed continentẽ,quandoquidem adeo scatet omni genere animalium,

animalium, ut non sit absonum credere continentem potius esse quàm insulam: cum præsertim per id latus uersus occidētem nauigauerint ad miliaria propè mille, nec tamen terminus repertus est quispiam. Demum sciscitabamur ab eis, unde tantum auri haberent: pro responso habuimus, id erui in regione quæ dicitur Chanchiete, quæ abest ab eis itinere sex dierum occidentem uersus.

DE GENTIBVS VARIIS LOCISQVE INNVMERIS AB ALONSO REPERTIS. Cap. CX

E O IGITVR Alonsus Niger proficisci decreuit, & tandem prima Nouembris M D Chanchietem regionem applicuit, quē ut uidere accolæ, mox exuto timore, commercii causa honorifice exceperunt, ferentes quicquid auri per id tempus habebant: parum quidem tulerunt, uerum obryzum, defecatúmq;. Regio abundat psitacis, temperiéque est incredibili: nam mense Nouembri multus ibi algor, & rursus in æstate nullus æstus, torret plagam huiusmodi, temperata est regio admodum: id hominum genus syncerum est, & simultatis nullius, fidunt cunctis, lædunt neminem. Ibant ad nos uecti lembis & cymbis suo more fabrefactis intrepide noctu præsertim, non aliter quàm si proprias ædes frequentarent: id habent tamen, quod zelotypia plurimum laborant: cum nos adeunt, mulieres domi dimittunt: bombice scatet regio, quippe qui suapte natura gignitur, colente nemine: eo subligacula conficiunt, quibus occulunt inguina. Tandem illinc soluere, & progredientes itinere dierum decem, nacti sunt regionem amœnissimam, ubi erant complura oppida, flumina, uiridaria, adeo ut spectatiorem nusquam locum uiderim: eò igitur ubi accedere uoluimus, mox apparuere ferè duo mille hominum, qui suo more arcus & sagittas gestabant loricásque, littus perquam diligenter obseruantes: hos cœpimus nutibus, signis, & inclamationibus ad amicitiam & fœdera prouocare: uerum nusquam adduci quiuerunt, ut nobiscum inirent fœdus, uidebantur magnam rusticitatem, imò ferocitatem quandam præ se ferre: quamobrem credidimus syluestres esse, corpora tamen habent habilissima symmetricáque, colore ad nigritudinem inclinato, in uniuersum macilenta. Quare Alonsus Niger iam repertis contentus, statuit referre gradum, & patriam uersus ea rursus transire quà uenerat.

Quomodo Alonsus patriam repetiit onustus baccis & margaritis, & quomodo congressus est cum Canibalis. Cap. CXI.

IGITVR relato gradu Alonsus adnauigans deuenit in eam regionē quæ Ciniana dicitur, ubi innumeri sunt uniones, & illic immorati sunt XX dies, ut fessa fouerent corpora: & prius quàm eò deuenissent, non longe à regione obuiarunt canæ, id est, cymbæ XVIII Canibalorum, quos anthropophagos iam diximus: qui ubi nostros eminus conspexere, continuo celocem ambiunt, arcus & sagittas intrepide expedientes: at nostri tormenta exonerant, & ueluti manum tumultuariam protinus fundunt: qui cum terga dedissent, à nostris haud deserti cymbam amisere: qui uero in cymba erant, præcipites sese in pelagus dederunt, & nando ferè omnes euaserunt, unum tamen ex illis corripuere, qui adeo sæuiebat in homines ut in promptu uiros tres ligatos haberet, quos illico comederet.

His itaque solutis, illis custodiendum Canibalum dedimus, qui non immemores cædis suorum, uirum atrocissimum mox aggrediuntur pugnis scipionibúsq; quibus confectus parum abfuit, quin animam efflauerit: nam is socios contruci dauerat suos, & postridie eos quos libertate donauimus, trucidaturus erat. Post hæc percunctamur eos de Canibalorũ moribus, hi nobis respondent eius consuetudinis esse ac feritatis, ut humanum sanguinem plus nimio appetẽtes, peragrent circumadiacientes regiones, & ubi terræ appropinquauerint, mox aggerem palis & id genus lignis compluribus extruunt, quo se tutantur tantisper, do nec regionem deuastauerint, homines corripientes. Regio baccis abundat plurimum. In funere primorum hunc morem seruant, Patritius ubi uitam exuit, in carpento quodam collocatur, & igne subdito sensim ueluti in suffitu corpus consumitur, guttatim distillante liquore humano, donec sola superfit cum ossibus cutis, & eam recondunt ueluti rem sacram: & is est uita functi non mediocris ho nos. Itaq; his acceptis illinc per XIII menses soluerunt, patriã repetentes, ferè onusti unionibus plurifariam: nam uehebant complura, & in primis baccarũ om ne genus libras XCVI. Libram uero unciæ octo efficiũt. Emerant enim huiusmo di margaritas perquam uili pretio. nauigando tandem in Gallitiam diebus XVI deuenimus, & ibi Mangonibus, quorum ingenium est & uniones & gemmas ad amussim cognoscere, margaritas huiuscemodi ostendimus uisu quidem pulcher rimas, uerum eorum sententia pretii perquam mediocris.

DE NAVIGATIONE PINZONI SOCII ADMIRANTIS, ET DE REBVS PER EVM REPERTIS, Cap. CXII.

VINCENTIANVS dictus Pinzonus, necnon Aries eius germanus socii olim Columbi in primæua nauigatione, anni ui licet M CCCCXCIX. sua impensa celoces quatuor expediunt, communiũntque omni genere commeatuum, & tandem superis fauentibus, à Palos oppido soluunt XVIII Nouembris uersus insulas Canarias, quas Fortunatas appellamus, & ut ipsi hac tenus inaccessa adirent, & inde honorem, decus & emolumentum aliquando consequerentur. Relictis igitur insulis Fortunatis, ad Caput uiride deueniunt Apeliote flante: quo uento nauigarunt ad leucas propè CCC, & in ea nauigatione tantum progressi sunt, ut Aquilonem iam non cernerent: & ubi id sydus quo duce utebantur, euanuit ab eorum oculis, mox atrox sequuta est tempestas, uentus uidelicet ualidus cum imbre grandine mixto: tamen Apeliote uento adhuc uehebantur, non sine magno discrimine ad leucas CCXL processerũt, & tandem aliquando XX Ianuarii eminus conspexere tellurem: cui quanto magis appropinquabant, tanto minus profunditatis inueniebant, deficientibus subinde aquis, propterea contis uada explorantes, nacti sunt profunditatem non excedere sedecim cubitorum: tandem in terram descendunt, & cum ibi biduo immorati fuissent, nemo usquam apparuit. Paulo igitur progressi noctu cum luna per nox esset, conspicati sunt à longe micantia arma, exercitúmq; non mediocrem. Eò igitur è nostris triginta profecti sunt, quibus præfectus iussit, ne hostem lacesserant:

cessērent: & cum comperissent armatorum aciem esse, gradum referunt rem in crastinum differentes, ne à præscripto præfecti recederent. Postridie itaque prima luce triginta uiri rursus eò contendunt: qui ubi à Barbaris conspecti sunt, mox excitarunt triginta duos uiros torui atrocísque aspectus, qui eis occurrerunt sagittis & arcubus suo more armati: hos nostri cœperunt nutibus & inclamationibus sibi uelle conciliare: at illi sæuiebant magis, ferociā incredibilem præ se ferentes, nec unquam adduci quiuerunt, ut fœdera pacis nobiscum inirent. Quare nostri his uisis, classem repetunt, postero die Barbaris congressuri. Verum illi nocte intempesta castra deseruere. Lusitani uero rati sunt uagos huiusmodi populos, nec alias habere stationes quàm AEgyptii populi habeant. Tartaríque, qui errabundi per orbem, nec mapalia nec domos habent, nisi quas quæuis dies obtulerit: apud omnes aduenæ eò pergunt quocunque uoluptas trahit, modo huc, modo illuc: uxores & natos suppellectilémque secum trahunt: eorum uestigia è nostris complures persequuti sunt, & ut ex pedum uestigiis animaduerterunt, proceriores sunt nostris: nam planta pedis duplo maius uestigium impresserat, quàm procerus quísque apud nos figeret. Progressi itaque ultra, deueniunt ad flumen quoddam magnum quidem, uerum nostræ classis minime capax, propterea cymbas expediunt, quæ terræ appropinquantes regionem exactius explorarent. His igitur iam terram tenentibus mox, occurrunt populi innumeri inermes, iidémque nudi, qui nutibus & signis nostram appetere amicitiam uidebantur: nostri tamen utpote morum eorum expertes, non intrepide accedebant: uisum est itaque hoc modo populorum ritus experiri, siquo modo adduci possent ad exercenda commercia. Igitur unus è nostris iecit in confertam Barbarorum turbam sonaglium: at illi in nostros frustum auri, quo facto Hispanus audaculus accurrit, ut aurum proiectum acciperet: at illi condicto hominē corripiunt mira pernicitate, nostri uero relicta classe, socio suppetias ferunt, & mox ingens prælium consertū est, eóq; discriminis nostri peruenere, ut uix eis pedem referre licuerit, urgentibus Barbaris: nec profuit eis habuisse longiores hastas, ensésque: quandoquidem id genus uulnerū & denique mortem contemnentes, ruebant in eos ueluti atrocissimæ feræ, urinantes, id est aquis immersi, adhuc classem infestabant, effecerúntq; sua feritate, ut nostri male accepti celocem amiserint, occiso illius nauis præfecto: nostri autē mœstissime id ferentes, illinc amissa celoce soluerunt, & ad Aquilonem contenderunt, eomodo se sinuante littore.

Quomodo Pinzonus mare potu suaue inuenit, & de insulis uariis.

Cap. CXIII.

PROGRESSI igitur ad leucas ferè XL, nacti sunt pelagus potu haud insuaue: & dum causam suauitatis insolitam quærunt, deueniunt ad quoddam ostium ingentis fluminis, quod in id mare uastissimo impetu exonerat: contra autē ostium insulæ uisuntur complures cultæ admodum ac conspicabiles, uerū ibi nihil compererunt, quod ad eorum spectaret commercia: mancipia tantum triginta sex emerunt, quoniam nihil compertum est ibi, quod expectationi illorū faceret satis, eis præsertim qui auide lucris inhiabant. Regioni nomen est Chiana marina Tambala. Eius accolæ referebant introrsus esse aurifodinas complures. Postquam illinc abiuimus, non longe à flumine itinere perpaucorum dierum,

rurſus Septentrio apparuit fere ſub ipſo horizonte, qui noſtrum uiſum terminat. Peractis itaque leucis quinquaginta, ea computatione ad eam regionem deueniunt, quæ Payra dicitur, & inde ad oſtiũ quod appellant Draconis, quódque eiuſdem eſt regionis, quò aliquando profectus eſt Admirãs, iter faciens per quaſdam inſulas, quæ ſunt è regione Payræ prouinciæ prope innumerabiles: ibi ſunt nemora ſandalii, quo onerãt negociatores ſuas liburnicas, comportántque aliò. Inter has inſulas, quarum meminimus, complures ſunt incultæ deſertǽque Canibalorum metu: propterea ingens domorum ruina conſpiciebatur: uidere etiamnum plurimos homines, qui uiſis noſtris mox dilapſi ſunt in editiſſimos montes. Ea regio fert arbores, quæ gignunt caſiam electiſſimam. Nos uero rati his mercimoniis ineſſe lucrum ingens, multum caſiæ in Hiſpaniam comportauimus: uerum phyſici aſſeuerabant, eam quidem optimam eſſe, ſi opportuno tempore legiſſent. Ibi uideas arbores tantæ proceritatis ac magnitudinis, ut ſi ſex homines reſtim ducerent, nec amplecti quirent arborem unam. Conſpexere etiamnum ibi animal quadrupes, prodigioſum quidem: nam pars anterior uulpem, poſterior uero ſimiam præſentabat, niſi quòd pedes effingit humanos: aures autem habet noctuæ, & infra conſuetam aluum aliam habet inſtar crumenæ, in qua delireſcunt catuli eius tantiſper, donec tutò prodire queant, & abſque parẽtis tutela cibatum quærere: nec unquam exeunt crumenam, niſi cum ſugunt. Portentoſum hoc animal cum catulis tribus Sibiliam delatum eſt, & ex Sibilia Illiberim, id eſt Granatam, in gratiam regum, qui nouis ſemper rebus oblectantur. Catuli licet in itinere perierint, conſpecti ſunt tamen à compluribus qui huic rei aſtipulantur. Is itaque Vincentinus affirmat adnauigaſſe ſecus littus Payræ ferè leucas DC, nec ambigit quin continens exiſtat. Illinc ergo ſoluentes ad inſulam Hiſpanam deuenerunt uiceſima tertia Iunii, M D. & inde aiunt rurſus maria ſulcaſſe occidentem uerſus ſupra CCC leucas: & cum deueniſſent ad quandam prouinciam, atrox tempeſtas adorta eſt eos, effecitq; ut protinus duæ celoces peſſum ierint: altera uero crepuit: at altera ſalutem ſociis præbuit, non tamen ſine ingenti diſcrimine. Sæuiebat profecto ſupra modum tempeſtas: uerum ad id accedebat, quòd ſocii laboribus innumeris feſſi, uix ſui potẽtes erant. Poſiti igitur inter ſalutem ambiguam & metum, eminus nauim conſpiciunt, quæ uentis proſperis uecta, perquam celeriter maria ſulcabat: & quoniam perpauci ſupererãt, ſibi nimium metuentes, ac uitam prorſus deſpondentes in eam deuenerant opinionem, ut ſe mutuo occiderent: propterea in terram deſcendunt, rati omnino ſe atrocia ſubituros. Hæc meditantibus non defuit ſupernũ auxilium: nam paccatis uentis mari reddita eſt tranquillitas: propterea conſpecta naui, in qua homines ſolum XVIII ſuperſtites erant, reſumunt animos, & in Hiſpaniam redire parant. Vtraque igitur nauis uela uentis dedit, patriam repetens, quò deuentum eſt ultima Septembris. Poſt hos uero complures alii nauigarunt meridiẽ uerſus, iter agentes per Payram regionem, itinere miliarium quinque mille, nec unquam terminum nacti ſunt: ideo arbitrãtur continentem non inſulam: unde nuperrime allata ſunt complura, ut ſunt caſia, aurum, baccæ, piper, cinamomum, herbæ, arbores, animalia multiiuga, & alia compluſcula, quæ apud nos minime uiſuntur.

Monſtroſum animal.

NAVIGA-

NAVIGATIONVM ALBERICI VESPVTII EPITOME.

De nouo orbe, è lingua Hispana in Italicam traducto.

Cap. CXIIII.

SVPERIORIBVS diebus abunde reddidi te mei reditus certiorem, uir præstantissime: nam si probe memini, commonefeci tuam præstantiā de his omnibus orbis partibus, quas adiueram cum classe & impensa regis huius inuictissimi: quæ si singulæ pensitatius expendantur, uidebuntur profecto alterum orbem efficere: propterea non ab re nouum orbem nuncupauimus: Nam prisci omnes harum rerum prorsus expertes fuere, superántq; eorum opinionem quæ nuperrime à nobis sunt comperta: quandoquidem hi rati sunt, ultra lineam æquinoctialem meridiem uersus nihil esse nisi uastum æquor, perustas incultásue insulas quasdam: id pelagus Atlanticum dixere: & si quandoque assensi sunt, nonnihil telluris esse, eam contendunt incultam esse nec habitabilem: quorum opinionem præsens ad eas partes nauigatio refellit, aperítque omnibus haud dubie falsam esse, & ab omni uero extorrem: quoniam ultra æquatorem nactus sum ego cultiores regiones, easdémque habitatoribus frequentiores, quàm alibi gentium usquam compererim, si Asiam, si Europam, si Africámue spectaueris, ut latius in sequentibus liquebit: nam prætermissis obscuris rebus, illustres solum denarrabimus, quæ sint scitu non indignæ, quásue nos ipsi corám adiuerimus, uel ex fide dignorum relatu accepimus. De mundo igitur huiusmodi nuperrime inuento, sedulo & citra mendacium complura mox explicabimus.

De ordine nauigationis, & de sæua tempestate. Cap. CXV.

FELICIBVS igitur, ut aiunt, auibus ab Vlisbona XIII Maii, MDI, soluimus iussu regis tribus liburnicis expeditis, profecti sumus quæsitum nouum orbem, & uersus Austrum iter agentes uiginti mensibus adnauigauimus. Cuius quidem nauigationis seriem primo explicabimus. Hunc igitur ordinem nauigando seruauimus: nam per insulas fortunatas iter egimus, quæ nunc magnæ Canariæ appellantur: hæ enim sunt in climate tertio, in parte extrema habitati occidentis: inde sulcantes oceanum, littora Africæ Nigritarúmq; gradu citato percurrimus, usque ad id promontorium, quod Ptolemæus appellat AEthiopum, nostri uero Caput uiride, AEthiopes autem Bisecherem, & accolæ Mandangam: & ea regio est intra zonam exustam gradibus XIIII, uersus Aquilonē, quam Nigritæ incolunt. Ibi resumptis uiribus, & communita omni genere annonæ classe, sublatis ancoris uentis uela dedimus, iter nostrum dirigentes uersus polum Antarcticum, nonnihil tamen ad occidentem declinantes Euro flante: nec prius tellus conspecta est, quàm iugi nauigatione tribus mensibus, ac diebus totidem uastissima æquora sulcauerimus: in qua nauigatione quæ discrimina subierimus, quæ uitæ pericula, quas animi anxietates, interturbationes, naufragia, quotiénsue uitam pertæsi simus nostram, id multarum rerum sciis iudicandum relinquo, & eis in primis, qui optime norunt, quàm sit arduum incomperta quærere, & adire inaccessa. Qui uero hæc nesciunt, rerum expertes,

huius rei iudices esse minime uolo. Et ut paucis multa comprehendam, id sciat, nos adnauigasse LXVII diebus, quibus fortuna pertinax atróxque sæuiebat: nam quadraginta quatuor diebus reboante cœlo, nihil nisi tonitrua, fulgura ac coruscationes, imbres grauissimos passi sumus, adeóque tenebricosa nebula cœlum inumbrauerat, ut interdiu noctúque non aliter uideremus, quàm Proserpina existente cum Plutone, id est, cum minime luna pernox est nox atris tenebris offuscatur: propterea adeo nos timor mortis incesserat, ut uitam propè despondisse uideremur. Post hæc uero tam sæua, támque atrocia, complacitum aliquando deo fuit uitæ compati nostræ (quæ sua fuit clementia) mox tellus apparuit: qua uisa, animi qui ceciderant elanguerántque, condicto rediere ad se, ut usu euenit superantibus calamitates maximas, & præcipue ereptis de fortunæ reflantis faucibus. Igitur septimo Augusti M D I, in littore eius regionis iecimus ancoras, dantes deo maximo gratias quas poteramus maximas, ritu solenni, & Christiano more solennia missarum celebrari iussimus. Tellus reperta uisa est non insula, sed continens: quandoquidem in uastum protendebatur, nec finis apparebat quispiam: cultáque erat admodum, ac habitatore multiplici perquam frequens: inibíque animalia ferè omne genus syluestria, quæ huic orbi nostro sunt prorsus incognita. Nacti sumus etiam ibi alia pleraque, quorum de industria non meminimus, ne surgat opus in Iliada magnam. Id solum haud prætereundum puto, quod dei clementia adiuti, opportune tellus uisa est à nobis: nam diutius ferre nequibamus, deficientibus commeatibus omnibus: lignis uidelicet, aqua, nautico pane, salitis carnibus, caseo, uino, oleo, & quod plus est, uigore animi. Igitur deo quòd uiuimus referimus acceptum, cui honos & gloria ac gratiarum actio.

Quantum distet reperta tellus à Capite uiridi.
Cap. CXVI.

CONVENIT igitur inter nos, ut secus littus huiusmodi nauigaremus, conspectum eius haudquaquam deserentes. Nauigauimus itaque tantisper, donec deuenimus ad frontem quandam huiusce continentis, quæ uergit ad meridiem. Hæc frons ab eo loco, ubi primo tellus conspecta est, abest leucis ferè CCC. In hoc itinere sæpenumero terram applicuimus, & cum indigenis cõmercia habuimus, prout latius in sequentibus tibi compertum fiet: prætermisi enim Caput uiride ab hoc reperto continente, abesse leucis propè DCC, licet ego crediderim nauigasse plus quàm DCCC, & id effecit atrox tempestas & naufragia frequentia, & naucleri inscitia, quæ omnia iter prolongant: eóq; loci deueneramus, ut ni cosmographia nobis nota fuisset, incuria naucleri de nobis actum erat: nam nullus erat itineris dux, qui ad leucas quingentas nosset, ubinam gentium essemus: errabundi enim eramus & uagi, nescientes quò tenderemus, nisi astrolabio & quadrante, astrologicis instrumentis, adamussim mihi & sociis consuluissem: comparauíque mihi ob id non mediocrem gloriam, adeo ut deinceps eius loci fuerim semper apud eos, cuius sunt apud probos uiri eruditiores: docui enim eos chartam nauigationis, effeciq; ut faterentur consuetos naucleros nihil hactenus sciuisse, si mihi conferrentur cosmographiæ expertes. Itaque dicta frons reperti continentis, quæ uergit ad meridiem, in ulteriorem spem nos induxit scrutandi uidelicet eius orbis, peragrandíque ad regulam. Communi igitur sententia decretum,

cretum, ut regionem exploraremus, etiam introrsus mores & ritus gentis illius percunctaremur. Adnauigauimus ergo secus littus leucis ferè DC, subinde in terram descendentes, habito cum accolis colloquio frequentiore: à quibus profectò honorifice ac cordate excipiebamur: & eorum probitate, & natura innocentissima prouocati, nonnunquam quindecim uel uiginti diebus apud eos non inhonori uersati sumus: sunt enim hospitales admodum, sicuti latius infra patebit. Is igitur continens auspicatur ultra æquinoctialem lineam gradibus octo uersus polum Antarcticum, & tandiu secus hoc littus nauigauimus, donec superato tropico hyemali prope polum Antarcticum gradibus XVII, & medio applicuimus, ubi eleuatum horizontem habent gradibus quinquaginta. Quæ uero ibi conspicatus fuerim, mortalibus nostri æui incomperta sunt: gentem uidelicet, mores, humanitatem, soli feracitatem, aeris temperiem, salubritatem cœli, corpora cœlestia, & in primis octauæ sphæræ sydera fixa, quorum sphæra nostra non meminit, nec hactenus cognita fuere à priscis etiam eruditioribus, ea mox sedulo sum denarraturus.

De moribus & natura gentis illius. Cap. CXVII.

FREQVENTIOR est igitur hæc regio cunctis quas unquam uiderim regionibus: nam uidetur innumera, ut commeminit diuus Ioannes in sua Apocalypsi. Id genus hominum cicuratum est admodum & mansuefactum, nemini noxium: nudi prorsus incedunt, uti eos parens natura peperit: nudi nascuntur, nudi rursus moriuntur: corpora habent habilissima, utpote facta ad symmetriam: symmetrica dici iure possunt, colore ad rubedinem inclinante: id efficit candens sydus, quod non difficulter torret nudos homines: capillos habent nigros, sed promissos: incessu & ludis agiles sunt quàm qui maxime: facie sunt perquam liberali ac uenusta, nisi ipsi eam deformarent dehonestamento ferè incredibili: nam terebratam perforatámque faciem circunferunt, uidelicet genas, maxillas, nares, labra, aures: neque foramine mediocri aut uno, sed magnis compluribúsq;: nam uidi quandoq; quempiam septem foramina in facie habentē, quæ singula capacia erant pruni unius damasceni: dempta itaque carne, hæc opplent lapillis quibusdam ceruleis, marmoreis aut crystallinis, uel ex alabastro pulcherrimis, aut ebore uel ossibus candidissimis, more suo, arte non inepta fabrefactis elaboratísq;. Quæ res adeo est insolens & turpis, ut monstrum prima facie præ se ferat, homo uidelicet qui gemmatam faciem circunfert, terebratus foramine multiplici: & si credere dignum est, lapides septem in facie habens, qui singuli medii palmi magnitudinem superant. Nemo est profectò qui non admiretur: cum præsertim animo attentiore apud se hæc tam prodigiosa expenderit: uera tamen sunt. Nam ego aliquando obseruaui dictos septem lapides pondo ferè unciarum sexdecim. Inaures & ipsi ferunt pretiosiores, uidelicet anulos appensos, aut baccas pensiles, more AEgyptiorum Indorúmque. Hunc morem uiri tantum seruant: at mulieres solum ferunt inaures. Habent etiam fœminæ & alium morem atrocem, & totius humanioris uitæ expertem. Quoniam igitur mulieres huiusmodi in Venerem pronæ sunt admodum & salaces, id facinus patrant, ut turpiori earum uoluptati faciant satis: nam uiris in potu dant herbæ cuiusdam succum, quo epoto inguina mox tument & crescunt non mediocriter:

aut ubi id non profecerit, uenenata quædam admouent, quæ mordicus inguen lancinent tantisper, donec tumescat, fitque propterea ut apud eos compluisculi testes amittant, & eunuchi reddantur. Lanam non habent, nec linum, ideo omnifariam panno carent: nec gosipinis uestibus, id est bombicinis utuntur, nullius enim egent amictus, qui nudi usquequaque incedunt. Apud eos nulla sunt pecu lia: communia sunt omnia: regem non habent nec imperium, unusquisque sibiipsi rex est: tot ducunt uxores, quot libuerit: in promiscuum coeunt, nulla sanguinis ratione habita: cum matre filius, & frater cum sorore coeunt, libidinem passim exercent instar brutorum animalium, nam ubique & cum quauis muliere, etiam sibi forte obuia, rem peragunt uenereàm. Dirimunt etiam pro arbitratu coniugia, quoniam exleges sunt, & à iure sunt extorres, templa non habent nec legem, minúsque idola colunt. Quid plura? pernitiosam quandam habent uiuendi libertatẽ, quæ Epicuris potius quàm Stoicis quadrat. Commercia non exercent, pecuniam nesciunt, inuicem tamen diffident, præliantúrque atrociter, sed ordine nullo. Iuuenes senes concione flectunt trahúntque in eorum sententiam, quocunque libuerit, accendúntque ad bella, quibus hostes conficiunt, quos subegerint profligauerintque hostes in cibatu habent gratissimos. Carne uescun tur humana, adeo ut pater filios epuletur, & uicissim nati parentem, prout sors tulerit & euentus. Vidi ego quendam perditissimum hominem, qui pro gloria non mediocri iactabat, se esitauisse supra tercentum uiros. Vidi etiam urbem quandam, ubi immoratus sum diebus ferè uiginti septem, & ibi contignationibus humanas carnes, easdémque salitas pensiles uidi, uti nos carnes aprugnas sole uel fumo siccatas appendimus in culina trabibus, & in primis insitia, & id genus alia: imò mirabantur plurimum, quòd nos non uesceremur hostibus, quorum carnes aiunt appetentiam cibi facere, & miri saporis esse, easque extollunt tanquam dapes ganeatas opiparásque: arma habent nulla, præter sagittas & arcũs: his atrocissime diloricati præliantur: quippe qui nudi congrediuntur, consaucian túrque non aliter quàm fera animalia: hos nixi sumus pluries uelle trahere in nostram sententiam, persuadebamúsque identidem, ut tandem aliquando ab his improbatis moribus, ueluti ab re abominanda temperarent: qui nobis sæpenumero polliciti sunt se temperaturos ab hac sæuitia. Mulieres uero, ut præfeci, licet nudæ incedant, uagæ & salaces in Venerem, non sunt tamen deformes: quamhabilissima corpora habent, nec quidem exusta, ut forte sibi complures persuadere quirent: & licet obesæ & præpingues, non tamen ob id deformantur: & quod miratu non est indignũ, nullas uel puerperas uidi, quæ demissas haberent mammas: nam licet pepererint fœtæ, non sunt in aspectu corporis uirginibus absimiles: non caperatam contractámque in uentre uidebis cutem, & ea quæ honeste nominari non possunt, prorsus à uirgine non absunt: ubi Christianorũ copiam habebant, mirum est dictu quàm turpiter corpora sua prostituerent, libidinosiores supra omnem credulitatem. Annis uiuunt centum & quinquaginta: raro ægrotant: qui si forte in morbos inciderint, sibi herbarum succo medentur prótinus. Hæc sunt quæ apud eos comperi non obscura, uidelicet aeris temperiem, cœli clementiam, solum ferax, longam ætatem. Id forte efficit Eurus, qui istic iugiter perflat, quísque eius loci apud eos est, cuius Aquilo apud nos. Piscatu gaudent,

dent, eóque uiðitant plurimum, adiuuante hoc uotũ natura: nam æquora inibi scarent piscium omni genere. Venatu parum oblectantur, quod efficit ferarum ingens multitudo: pauent enim ob non cicurata animalia syluas frequentare. Visuntur etiam ibi leones omnifariam, ursi, & idgenus alia. Arbores ibi crescũt in tantã altitudinem ut uix credas. Temperant igitur à syluis, utpote qui nudi & diloricati inermésque tutò feris haud congrederentur.

De soli feracitate, & cœli temperie. Cap. CXVIII.

REGIO est aprica, ferax, & eximie amœna: & licet sit cliuosa, irrigua tamẽ est fontibus ac fluuiis innumeris, syluásq; habet adeo condensas, ut uix transitũ præbeant, obstante arborum frequentia. His inerrant animalia multiiuga, eadémque sæuissima: arbores & fructus absque cultore suapte natura crescunt: fructus habent uberrimos, eosdémque suauissimos, nec mortalibus noxios, nostris prorsus absimiles. Gignit etiamnum terra innumeras herbas & radices, quibus panem conficiunt & alia pulmenta. Semina sunt complura, uerum nostris minime similia. Regio nullum fert metallum, præter aurum: auri igitur ibi ingens est copia: licet nihil nobiscum attulerimus inde hoc primo itinere: nam de hac re certiores nos fecerunt indigenæ omnes, qui plagã hanc auro scatere affirmabant, ídque apud eos minime in pretio esse, & fere nullius momenti, identidem prædicabant: baccas margaritásque complures habent, ut in superioribus commeminimus: quorum omnium si uellem sigillatim meminisse ob innumeram multitudinem, multiiugámque naturam, surgeret in opus magnum hæc historia: nã Plinius uir absolutissimus, qui tantarũ rerum texuit historiam, non tamẽ horum millesimam partem consequutus est, quæ si singula percensuisset, longe aliud opus effecisset, si ad magnitudinem spectes, alioquin absolutissimum, & id in primis admirationem præbet non mediocrem, psitacorum multiiuga natura, colósque multiplex & uarius, adeo ut Polycletus, uir in pictura tantus, has auitiorum uarietates uix consequi potuisset. Arbores omnes inenarrabilem suauitatem fragrant, gummas, liquores & succos emittunt passim, quarum uirtus si nobis comperta foret, puto nihil nobis non solum ad uoluptatem, sed etiam ad sospitatem, bonámque ualetudinem defuturum, & siqui est in orbe paradisus terrestris, non longe ab his regionibus haud dubie esse debet. Itaque ut sum præfatus, regio uergit ad meridiem tanta cœli temperie, ut nec hyeme algeant, nec æstate exæstuent.

De syderibus poli antarctici. Cap. CXIX.

COELVM inibi & aera perraro nubes inumbrant, ferè semper serena sunt, rorat quandoque, sed leniter, uapores sunt propè nulli, nec diutius rorat, quàm tribus uel quatuor horis, & instar nebulæ mox fathiscit, cœlum decentissime exornatur syderibus quibusdam, quæ sunt nobis incomperta, quorum ego consignantissime memini, & percensui ferè uiginti tantæ claritudinis, ut apud nos Venus & Iuppiter. Perpendi etiamnum eorũ circuitus & uarios motus, metitúsque circunferentiam ac diametrum non difficulter cum geometriã non ignorarẽ, propterea pro comperto habui, maioris esse magnitudinis quàm autument mortales, & in primis Canopos tres conspicatus sum, duos claros admodum, tertium obscurũ & dissimilem aliis. Polus Antarcticus Vrsam maiorẽ

nec minorem habet, ficuti eſt uidere in noſtro Arctico polo: nec cum contingunt ſydera quæpiam clara. Quæ uero ipſum ambiunt tria ſunt, quæ figuram præ ſe ferunt trianguli orthogoni, quorum id quod medio loco uiſitur, nouem gradus & medium circunferentiæ habet, & ubi hæc exoriuntur, à læua conſpicitur Canopus albicans eximiæ magnitudinis, quod ubi in medium cœli deuenerit, infra ſcriptam præſentat figuram.

*

* *

His ſuccedunt tria alia præclara ſydera, quorum medium habet diametrum circunferentiæ duodecim graduum cum dimidio, & in medio eorum alter Canopus cernitur albus. Hunc ſequuntur ſex alia conſpicua ſydera, quæ claritate cunctis octauæ ſphæræ ſyderibus præſtant, quorum medium in ſuperficie firmamenti diametrũ circunferentiæ habet graduum triginta duorũ: hæc aſtra concomitatur Canopus ingens, ſed niger: quæ omnia cernuntur in uia Lactea: & ubi ad lineam peruenerint meridionalem, infra ſcriptam referunt figuram.

* * * *

*

*

De nonnullis illius hemiſphærii, quæ philoſophis repugnant. Cap. CXX.

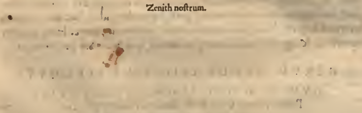
ILLIC ITAQVE conſpicatus ſum complura alia ſydera, quorum motus multiplices adamuſſim obſeruans librum edidi quẽdam conſignantiſſime, in quo commemini ferè omnium, quæ in hac mea nauigatione non obſcura dignoſcere quiui, & is apud hunc inuictiſſimum regem adhuc hoſpitatur, quem ſpero propediem ad ſuum dominũ rediturum. In eo itaque hemiſphærio non indiligenter quædã perpendi, quæ philoſophorũ ſententiæ refragantur, utpote contraria, ac omnino pugnantia: inter cætera Irim, id eſt arcũ cœleſtem album circiter noctem mediã: quoniam ſecundum opinionẽ quorundam colo-
Iris. res trahit à quatuor elementis, ab igne uidelicet rubeum, à terra praſinũ, ab aere lacteum, ab aqua cœruleum: ſed longe aliter ſenſit Ariſtoteles in metheoris, dicitque Irim eſſe repercuſſionem radii redundantis ad uaporem ſibi appoſitæ nubis, ſicut ſplendor in aqua refulgens, in pariete refulget, rediens ad ipſum ſua interpoſitione feruorem ſolis temperat reſolutione in pluuias, inferiora fœcundat, ſepcie ſua ſuperiora pulchra reddit, dominiũ humiditatis in aere eſſe oſtendit: unde infra quadraginta annos à mundi fine non apparebit, quod elemẽtorum deficcationem indicabit: pacem inter deum & homines denuntiat: ſemper ex oppoſito ſolis eſt: nunquam apparet in meridie, quia ſol nunquam eſt in ſeptentrione. Plinius tamẽ ait, quod poſt autumni æquinoctium apparet quacunq; hora. Hæc excerpta ſunt à Landino ex AEneidos quarto ab interprete, ut nemo

ſuis

ſuis fraudetur laboribus, ſed ſuus cuique reddatur honos: eum uidi rurſus & iterum, neque ego unus arcum huiuſmodi animaduerti, uerum compluſculi è nautis huic ſententiæ ſuffragantur meæ. Rurſus uidimus neomeniam, id eſt nouam lunam, eadem die, qua cum ſole coniungitur. Ibi etiam ſingulis noctibus uideas uapores & faces ardentiſſimas cœlo inerrare. Præfeci paulo ſupra, ſi tibi ſuccurrit, id hemiſphærium, quod niſi loquamur improprie, hemiſphærium dici non poſſe, ſi noſtro collatum fuerit, tamen quia nonnihil formam eius effingere uidetur, uiſum eſt improprie loquendo hemiſphærium id appellare.

De forma quartæ partis terræ nuperrime inuentæ. Cap. CXXI.

IGITVR, ut ſum præfatus, ex Vliſbona, unde nos ſoluimus, quæ diſtat ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem gradibus ferè XL, nauigauimus uſque ad eam regioné, quæ eſt ultra æquinoctialé, gradibus quinquaginta: quos ſi ſimul collegeris, nonagenarium efficient numerum: quiquidem numerus quartã partem obtinet maximi circuli, iuxta ueram priſcorum ſupputationem traditam nobis. Liquet igitur omnibus, nos quartam orbis partem metitos fuiſſe: propterea nos qui Vliſbonam incolimus, citra æquatorem gradibus propè quadraginta in regione ſeptentrionali diſtamus ab eis, qui ultra æquinoctialem lineam degunt, in meridionali longitudine angulariter gradibus nonaginta, id eſt, à linea tranſuerſali: & ut etiam compertius rem intelligas, linea perpẽdicularis, quæ dum nos recto gradu conſiſtimus, ſurgit à puncto cœli, & tendit ad noſtrũ Zenith, eadémque linea eorum qui ultra æquatorem ſunt ad gradus quinquaginta, latera percutit, fitque propterea ut nos in linea recta ſimus, ipſi uero ſint, ſi nobis conferantur, in tranſuerſali, & is ſitus efficit figuram trianguli orthogoni quarum linearum rectam nos tenemus, prout declarat ſubſequens figura, & de coſmographia ſatis ſupérque dictum arbitror.

Cur liber dictus ſit dies tertius. Cap. CXXII

HAEC SVNT itaque quæ in hac ultima nauigatione ſcitu digna cenſui, quæ etiam oculis ſubieci, nec ab re opus nũncupaui Diem tertium, quandoquidem prius edidi libros alios duos eius nauigationis, quã ex præcepto regis perfeci occidentem uerſus, inque eis complura ſcitu non indigna conſignantiſſime ſunt exarata, & ea in primis quæ ſpectant ad gloriam noſtri ſeruatoris, qui hanc orbis machinam miro extruxit artificio, quis enim ſatis pro meritis deum laudare poſſit, cuius mirabilia commemoraui in opere prædicto, legẽs curſim quæ ſpectant ad ſitũ & cultum orbis, ut dum laxius otium dabitur, exactius de geo-

graphia opus quodpiam edam, ut mei uel posteri meminerint, & ex hoc opere discerent uberius deum maximum colere indies magis, eáque aliquando scirēt, quæ nostri ueteres prisciique patres prorsus nesciuerunt. Propterea seruatorem nostrū, cui propriū est misereri mortalitatis, omnibus uotis precor supplicibus ut sinat me tantisper uiuere, donec id peregerim quod mente concepi. At alios duos dies in aliud tempus differendos reor, cum præsertim rediero sospes in patriam, eruditiorum opera & consilio, necnon amicorum hortatu luculentius opus edam.

De excusatione Alberici, & uoto eius.

Cap. CXXIII.

DABIS ueniam uir candidissime, si ultimæ nauigationis diaria ad te nondum misi, sicuti pollicitus fueram. In causa fuit rex serenissimus, qui adhuc domi meos libellos detinet: uerum postquam distuli in hunc diem edere id opus, forte fortuna addam & quartum diem. Hæsit mihi cordi rursum peragrare eam orbis partem, quæ spectat meridiem: & huic operi iam nauando in expedito sunt liburnicæ duæ, armamentis ac commeatibus ubertim communitæ. Dū igitur proficiscar in orientem iter agens per meridiem, Noto uehar uento, quo cum deuenero, plura abs me fient in decus & gloriam dei, necnon patriæ emolumentum, & mei nominis æternitatē, & in primis in senectutis meæ, quæ iam propè appetit, honorem & leuamen. Quare nihil desideramus in hac re præter commeatum regis: quo impetrato, pleno gradu contendam: quod deus bene uertat.

De his qui plura quærunt quàm liceat.

Cap. CXXIIII.

FIDVS interpres præsens opus è Lusitano Italicum fecit, ut scirent qui Latium accolunt, quàm magna indies occurrunt, & item qui sibi nimium arrogant, intelligerent omnia se scite non posse: quandoquidem hæc mira tot uiris acerrimis ingenio, hucusque à condito orbe incomperta fuere. Hinc arguitur temeritatis & superbiæ nostra arrogans natura, quæ scire posse putat omnia.

RERVM MEMORABILIVM CALECHVT,

QVAE NON SVNT ABSIMILES ILLIS QVAS Petrus Aliares secundo & altero tractatu scripsit, quæ rursum colliquescunt ex litteris quorundam nobilium uirorum ut latius in sequentibus patebit.

Exemplum literarum cuiusdam Cretici dominorum Venetorum legati apud regem Lusitanorum die uigesima septima Iunii. M D I.

Cap. CXXV.

SERENISSIME Princeps &c. Reor uestram dominationem certiorem iam factam fuisse à præstantissimo legato, rerum omnium memorabilium, quæ hic usu euenerunt, & in primis de classe, quam nuperrime rex Lusitaniæ

Lusitaniæ inuictissimus in Indiam expediuit, quæ superis miserantibus rediit, sed mulctata ratibus septem: nam eò concesserant liburnicæ quatuordecim, & septem tantum incolumes rediere, reliquis pessundatis. Igitur egregie princeps per latus Mauritaniæ ac Getuliæ Noto ducti, deuentum est ad Caput uiride, dictum olim Experias, ubi uisuntur Hesperidum insulæ:& ibi auspicatur AEthiopia inferior uersus orientem, ultra quam prisci minime iuere. Hinc egreditur latus AEthiopiæ uersus orientem, donec respondeat lineæ Siciliæ, à dicto latere intra lineam æquatoris ad quinque uel sex gradus: & circiter medium dicti lateris uisitur aurifodina huius regis: pòstque eam surgit caput ad Austrum, excedens hyemalem tropicum per gradus nouem. Istud Caput dicitur Bonæ spei:& illinc itur in nostras barbarias introrsus ad miliaria ferè quinque milia uersus plagam nostram. Cum uero prætericris dictum Caput, mox regio se sinuat, donec ad Prasum deuenias promontorium, quod antiqui, & in primis Ptolemæus, pro termino meridionalis regionis posuit: ulteriorem uero plagam appellauit incognitam: Inde itur ad Trogloditas, aurifodina uisitur, quam appellant Zaphallam, ubi maiores nostri affirmant uim auri ingentissimam esse quàm alibi gentium. Hic intrant sinum barbaricum, & inde in oceanum deuenitur Indicum, & demum ad urbem Calechut. Id est eorum iter: quod si recte supputaueris, miliaria propè quindecim milia uastitate sua occupat, ubi secus littora itur. Si uero desertis littoribus recto itinere ibis, recessus terrarum & anfractus montium prætermittens, sed in altum tendens usquequaque, longe minus iter erit quàm prædiximus. Supra Caput Bonæ spei Lebegio uecti uento, nacti sunt nouam tellurem, quam appellarunt Psitacorum: quoniã inibi inueniuntur alites huiusmodi incredibilis proceritatis, utpote qui brachium & dimidium longitudine excedant, multiiugi coloris: duos nos uidimus, qui fidem rei præbent. Nautæ itaque ubi conspexere latam plagam, credidere continentem, propterea adnauigarunt tantisper, donec terræ spatium duûm milium miliarium superarunt, nec tamen finis est repertus tantæ uastitatis. Plagam incolunt uiri nudi & proceri, formosique admodum. In eo itinere amisere naues quatuor, duas ipsi miserant ad aurifodinam, quas autumant non reuersuras, septem uero concessere Calechut, ubi honorifice nostri pro congressu sunt excepti, ædésque à principe consequuti sunt, & ibi nostræ naues statiuam fecerunt. Obiter superuenerunt Maurorum & circumadiacentium populorum rates, & comprimis magni Soldani liburnicæ, & hi omnes conspirarunt in Christianos, quippe qui ægre ferebant Christianum genus usque in illas partes propagari: iactabántque eò nostros contendisse, ut illis lucra adimerent sua, propterea primo loco naues onerare contendebant, nostro negotiatore reluctante, qui mox regi de Maurorum insolentia questus est, quem ilico deprehendit Mauris fauere, tamen ut erat uir ambiguæ fidei, nostris respondit in hunc modum, se animo haud æquo laturum, ut Mauri prius mercimonia liceantur, quàm Christiani sua cõmercia absoluerint:& in huius rei specimen iubebat, ut Mauris, qui huius decreti præuaricatores comperti forent, mercimonia omnia impune adimerentur, eáque occupãtibus adiudicabat. Cõgressi igitur Christiani cum Mauris, ilico tota urbs in partes Maurorũ declinauit. Quare Christiani generis strages magna

Experias

Prasum

Psitaci

ram, ut præfectus Sytiæ, id est Soldanus, haudquaquam aromata ex India com portare queat: in cuius rei euidens argumentum expedire cœpit liburnicas & celoces supra quadraginta, quæ eò contendant, & earum quædam inibi iugiter cõmorentur: aliæ uero ultro citróque commercii gratia commeent assidue: nec dubitat quin India pro arbitratu suo potiri possit. Nauis quæ iam aduenit, est Bartholomæi cuiusdam Tusci, quem tulir urbs Florentia. Ea igitur infra scripta conuexit mercimonia, uidelicet piperis cantaros CCC, cinamomi cãtaros CXX, lachæ cantaros LX, castorei, & id est genus odorũ cantaros XV, Gariophyllum & zinziber non attulere, quoniam præuenti sunt à Mauris qui & Gariophyllum & zinziber asportauerant: neque hæc fert regio Calechur, aliunde importantur. Minutiora aromata non tulere. At margaritas & uniones omne genus licitati quidem fuerant, uerum in congressu incolarum Calechut omnia perdidere, fecerêque hominum pariter ac mercium non modicam iacturam. Nec id inuoluam silentio, nuperrime huc aduenisse legatos quosdam, qui à rege Vbene AEtiope accepta persona, consalutatum nostrum regem uenere, onusti muneribus complusculis. Munera fuere mancipia & elephantorum dentes, & complura alia, quæ & nostra regio fert. Hæc itaque celox quæ primo loco aduenit, dum parriam peteret obuiam habuit naues duas, quæ proficiscebantur ex mina auri noua, & uersus Indiam pergebant. Hæ igitur ubi nostram conspicatæ sunt, rati se fore nostrorũ prædam, condicto, ut sese redimerent nostris auri XV M quingentorum ducatorum obtulerunt: uerum nostri temperarunt ab eorum auro, imò eos complusculis donarunt muneribus, ut hac prouocari liberalitate, liberum pelagus nostris deinceps permitterent.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM NEGOtiatorum & collybistarum, ac trapezitarũ Hispaniæ, ad correspondales suos in urbe Florentiæ & Venetiarum, de pace & fœdere inter reges Portugalliæ & Calechut. Caput. CXXVI.

EX RELATV eorũ qui classem concomitati sunt: eam inquam quæ M D I I, mense Maii ab Vlisbona soluit, & anno M D I I I, die X V Decembris rediit, certiores facti sumus, regem Calechut cum nostro rege in hæc fœdera pacis descendisse, ut uidelicet pro illata strage nostris penderet baccharas quatuor mille piperis, id est cantara duodecim milia, & quod Mauri undequaque aduenientes inibi cõmercia tractare nequeant, oriundis ex urbe Calechut exceptis, quódq; iidem Mecham Mahumetis adire non possint, & quod rex noster pro suo arbitratu erigere possit arcem in urbe Calechut, acceptis à rege lapidibus, calce & lignis, quæ sufficiant condendæ arci, ære pro eis prius soluto: ita tamen ut rex eis faueat in cunctis, patiatúrque regem nostrum inibi uirum Lusitanum nostris præficere qui ius dicat, quíque & uitæ & necis nostrorum habeat potestatem, adeo ut nec ad ipsum regem prouocare liceat, & ubi aliqui deficerent à negotiarore nostro, ii protinus dedantur plectendi pro arbitrio præfecti Christianorum: & siqui Mauri capti detineantur, hi omnes negotiatori nostro reddantur: necnõ Mediolanenses duo mangones gemmarum, qui ex urbe Roma profecti sunt in Indiam, & ibi artẽ balistariã exercent, in Christiani nominis dedecus & detrimentũ ingẽs, nauésq; nostro more fabricãtur: hos igitur in pedicis ferreis

captos, postulabat dandos præfecto classis. Præterea quod rex regni Cuchini & Canoræ inter cõ fœderatos percenseretur, ea lege, ut unum & commune periculum, una salus esset omnibus: perinde ut si quispiã sumeret contra eorum aliquẽ arma, is omnium confœderatorum hostis declararetur: & si usu euenisset, ut aliquis descisceret ab hac pace & cõcordia, in eum ueluti perfidũ aliorũ uires exercerentur, essetque ab omnibus tanquam proditor, & fidei hostis explosus: & hæc omnia eò tendebant, ut diutius pax inter eos uigeret. Cauebatur etiam, ut dum classis Lusitanorum inibi agebat, illò naues cuiusuis generis non accederent, nisi prius nostris onustis. Vbi uero tantum mercium foret, quod sufficeret omnibus, tunc liberum erat unicuique naues onerare: ita tamen, ut ad consueta pretia nõ adderent, id est ut pluris solito non uendant, quàm pro centũ octo: quod genus fœnoris illic exercent. Hæ sunt pacis conditiones & fœdera, quæ in nostri regis decus maximũ susceptæ sunt, ut colliquescit omnibus: nã reuera iam is noster rex non ab re dici potest dominus Indiæ. Quin iam & Turcæ, & Syriæ præfecto leges imposuit, adeo ut ad urbem Calechut eis non pateat aditus. Nec ambigimus quin intra quatuor annos rex noster nauet operam, ut nostri nautæ tutò & impune Byzantium Thracum metropolim, & Alexandriam AEgypti, emporia orientalium clarissima contendant, & tandem se aliquando ulciscantur de Mauris, à quibus crebro pessime sunt accepti. Classis igitur præfectus nauium duodecim hoc anno eò profectus est, & comperit regem Cuchini extorrem à suo regno: nam secesserat in quandam insulam, ubi in locum editum receptus delitescebat ab insidiis regis Calechut. Causam non afferebant aliam, nisi quòd memor datæ fidei sæuienti regi Calechut nostros haudquaquam tradere uoluerat: nã maluit exulẽ agere, quàm fidẽ labefactare præstitã. Opportune igitur nostra classis suppetias tulit socio regi, & expeditis auxiliaribus copiis iuere intrepidi in regẽ perfidũ, magnam cladem inferentes hosti. Regem Cuchini in regnũ continuo restituunt. Id regnũ est non longe ab angustiis maris Erythræi, ubi arcẽ erigunt munitissimam: aliam ædificant in ostio sinus Cuchini, ubi tormentorũ ferè genera omnia iam uisuntur, eisq; decernunt hostem propulsare eminus, & tutã classi stationem præbere suæ, neq; eò illis reluctantibus deinceps concedet quispiam. Itidem fiet in sinu Calechut, perinde ut stationẽ & littora proximiora nõ difficulter tueri queãt. Naues uero quæ superiore anno remanserãt istic, prædam fecerant non mediocrẽ, nam quadam die mane ceperunt Maurorũ naues quinque regni Cambaiæ, quæ ad Mecham, Mahumetis aram, proficiscebantur. In eis igitur nacti sumus gariophylli cantaros mille defecati, id est mundi, sine quisquiliis, inque eis erat plurimũ gariophylli haud decorticati, ut apud nos uisitur. Ferebant etiam hæ naues castoreum, & id genus odores, sandalium, ambram, lacham purissimam, & tenuissimas telas lini, aurum uero & argentum signatum abunde habebant, adeo ut opes quæ compertæ sunt ibi, ualorem CC mille ducatorum excederent. Quare iam uobis testatum esse remur, quanti sit habenda ea regio, quæ ferè omnibus rebus scatet effuse. Itaque ex his ratibus quas præfecimus, duæ pessum iere, duæ uero dum statiuam agerent, iactis ancoris in quodam portu huius insulæ, ui tempestatis actæ, supra

sexcentum

ſexcentũ homines amiſere non longe ab oſtio maris Erythræi. Occubuit etiam ibi præfectus Vincentius. Cymba uero alia, quæ licet atrocem tempeſtatem euaſiſſet, paulum profecta in ſcopulum eliſa, peſſundata eſt, adeo ut totum æquor tum corporibus humanis, tum uel maxime mercimoniis omnifariam ſtratum & oppletum foret. Hunc finem quandoque male parta habent, ut eſt in adagio ueteri: Male partum male fruitur. Ex tot nauibus igitur ſola celox parua ſuperſtes fuit, ut cladis ſuorum nuntia foret. Noueritis ergo hunc noſtrum regem commeatum omnibus dediſſe eundi in Indiam, & exercendi inibi commercia: ſi tamen ex centenario lucro quadragenarium ipſe habeat, hoc addito, ut ab eo naues emant non minoris, quanti ſibi conſtitiſſe uidebuntur: nec nauium huiuſmodi ſolutionem tantiſper differri patitur donec redierint, ſed prius quàm abeant, aurum in numerato habere operæpretium eſt. Viſus eſt is princeps cognouiſſe iacturam quam fecit in tot naufragiis, propterea cupit alios ſuo periculo eò proficiſci. Vix credimus reperturum regem quempiam, qui oblatas ſuſcipiat conditiones: indies tamen huius rei certiores uos reddam. Illud etiam non prætereo, huius commercii res haudquaquam ſtabiles eſſe: quicquid erit, euentus declarabit futurus. Cum his nauibus portum appulit Luſitanus quidam, qui uiſit minam auri in regno Zaphalæ: de qua re mira refert. Aſſeuerat nobis ibi nauem Chriſtianorum adhuc eſſe, & propè incredibilia de auri quantitate, quæ inibi reperitur refert. Propterea rex noſter aliò non tendit, niſi ut frenet hos Barbaros, arcémque ibi erigat munitiſſimam, ac propulſet Indos, & eos qui incolunt regnũ Cambaiæ, ne ipſi deinceps mina potiri poſſint. Omnem igitur auriſodinam ſibi protinus arrogabit. Pro comperto etiam habemus, hanc auriſodinam fuiſſe minam Salomonis, unde tot hauſit theſauros & ibi regina Saba, quæ iuit ad Salomonem, ut teſtatur ſacra uetus hiſtoria. Hæc profecto ſunt magna, ut uos non latet. Nec ab re hic rex dicendus eſt felix & bene auſpicatus, cui contigit tam locuples theſaurus. Rentur igitur homines ſe mox conſequuturos ab eo commeatum eundi in Indiam, ſoluto fœnore, uidelicet pro centenario quadragenarium, acceptis ſuis nauibus, ut præfati ſumus. Hunc modum uidetur uelle ſeruare, ut mercatores eò mittant ſuos geſtorum negotiatores, qui interſint mercimoniis, non tamen præſint: uult eſſe dominus rerum, adeo ut omnia ſui exerceant, etiam impenſa mercatorum: nam aromata ſuſcipienda erunt de manibus uice regis, nec liberum erit cuique mercari. Quare creditur commercium huiuſmodi non ſuſcepturum incrementa maiora. Indies tamen de his omnibus uos commonefaciam. Nec uos fugit nos aliàs uobis ſcripſiſſe, Cayrum ob hanc cauſam decoxiſſe: nam ex magno oriẽtaliũ emporio, ſi hæc ſuccedunt regi, fiet ciuitas confuſa, ut non ab re dicatur Babylon: neq; iniuria, nam illic Mauri conſueuerant Chriſtianos peſſime accipere: ſorte erratorum dabunt pœnas. Eò igitur deinceps non comportabuntur aromata omne genus, neque omnifariam gemmæ & margaritæ, & alia præclara complura: quoniam urbem Calechut, neque Zaphalam ultra non frequentabunt, reluctantibus Luſitanis ob arces nuperrime erectas: & de omnibus certiores facti, gratias agetis deo maximo. De auriſodina uero Zaphalæ, ut præfecimus, mira hic feruntur. Huius rex poſſeſſor efficietur intra biennium. Res eſt profecto digna miratu:

nam tota India & Persis inde suum aurum hauriebat, quæ nunc à Gentilibus possidetur: licet sit ditionis Chaldæorum regis ostium sinus, ubi commercia & permutationes fiunt cum Gentilibus: singulis enim annis Maurorum naues ueniunt onustæ uilioribus mercibus ex Cambaia, ut aurum asportent. Merces sunt cotoni, panni uiliores, sericum plurifariam ac multiiugi coloris, & in primis Turcarum more contextum. Hæc igitur sunt mercimonia, quæ inibi fiunt. Neque illic rex Chiloæ diutius commorabitur metu Gentilium, qui non longe degunt ad leucas sexaginta in insula quæ dicitur Chiloa: & eò contendunt naues omnes, ut soluant uectigal prius quàm eant ad minam Zaphalæ. Quò cum peruenerint, ante sex uel octo menses non expediuntur. Inde comportant aurum, ebur, & ceram merces optimas. Illinc soluentes Chiloam contendunt, & ibi rursus pendunt præstinati auri uectigal. Inde concedunt Cambaiam siue Mecham: & in nostris nauibus sunt duodecim aut quindecim negotiatores regis Chiloæ, qui tributum pendit nostro regi quotannis, id est mitigallas M D, & id est genus ponderis: nam mitigal quodlibet ualoris est ducatorum centum quinquaginta: tamen is rex pendet à rege nostro, adeo ut in manu sua sit ipsum pro libito profligare, & id quidem parua manu: nam quotiens libuerit eò mille hominum mittere, protinus is rex terga dabit: creditúrque ut id breui eueniat: nec res foret ardua, si profligato rege, redditus D C M ducatorum singulo anno consequeretur. Neque arbitremini, uos rogo, hanc esse fabulam: uera est historia. Iam nosse debetis, me iampridem de nouis rebus crebro uos commonefecisse, & semper uera loquutum. Non sum is qui delecter mendaciis: relatu etiam aliorum, qui inde ueniunt, testatissimum uobis fiet, me haud ficta, neque commentitia scripsisse. Si uero apud uos bene supputaueritis, quid ferre possint naues, quas expectamus in dies: comperietis certe eas ferre posse cantaros circiter ducentos uiginti duos aromatum omnifariam. Nam deinceps istuc mittam aromata omne genus, nauabóque operam, ut nusquam uobis desint, postquam fœdus initum est cum rege Calechut: licet non paruum discrimen illò nauigantibus immineat ob quoddam arcipelagus, in quo innatant insulæ propè quatuordecim mille, & etiam ob angustias cuiusdam freti, ubi mare uix est nauigiorum patiens: tamen tantum conabimur, quod pericula consuetudine & frequentia efficiemus innoxia: ut quandoque gloriari possimus, ferè totum orbem peragrauisse, & ea præsertim, quæ prisci minime adiuere. Solum superest ut Taprobanam adeamus insulam, teste Plinio omnium rerum locupletissimam, si aurum, si gemmas, si ebora spectaueris: tantúmque nostra opera & solicitudine fiet, ut omnis India mercimoniis nostris pateat. Illic, ut scribunt nostri, non magni penduntur nostræ merces. Monent propterea ipsi, ut eò mittamus cruciferos aureos, si breuem cupiamus expeditionem nostrarum rerum: quoniam aliæ merces diutius manent in portu, procrastinantibus ex composito Indis, ut tandem fatigatis impensa & diuturniore expectatione nostris, minore pretio nostra consequantur. Eius sunt ingenii, ut quandoque sunt Itali, qui simulant mercium non egere, ut demum uiliore pretio præstinent. Ibi etiam caripendunt æra, alumina alba, non rubea, & in primis grandia: minutiora uero spernunt. Corallium autem non floccipendunt, si sit magnum & fabrefactum: alioquin nullius est apud

Mitigal.

eos

eos pretii. Habent ii populi uices contrarias cum Alexandrinis, adeo ut si illi minuta quærant, hi proceriora, & uersa uice. Plumbum non uilipenditur ibi, si instar lateris sit conflatum. Argentum uiuum & ambra nihili penditur. Ibi æra fabrefacta minore pretio licitantur, quoniam rursus suo more ea conflant, nolúntque nos in conflando operam lusisse: non eo utuntur ut nos. Hæc igitur summa erit: alias merces, exceptis memoratis, ibi nullius esse pensi, lucriq; perquam mediocris.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM PETRI PASQVALIGI ORATORIS DOMINORVM VENETORVM APVD SERENISSIMVM ET INVICTISSIMVM PORTVGALLIAE REGEM, AD SVOS GERMANOS IN VLISBONA COMMORANTES, DIE DECIMA NONA OCTOBRIS. M D I.

Cap. CXXVII.

PRAESTANTISSIMI fratres tanquam patres honorandi, salutem. Petro cuidam Verzo tabellario, & nonnullis Valentinis ad uos literas dedimus superioribus diebus, quibus uos certiores reddidimus omnium quæ hic usu eueniunt. Nunc autem rursum uisum est uos per Bartholomæum Marchionem auunculum Dominici Benedicti Florentinum commonefacere de rebus nostris, ut intelligatis nobis cordi hæsisse, ad uos quamcreberrime literas dare, modo tabellarii habeantur. Vt igitur noua anni præsentis intelligatis, scitote hic esse eam triremem, quam superiore anno rex Portugalliæ serenissimus expediuerat uersus Aquilonem, Præfecto Gaspare Corterato, qui nobis refert continenté inuenisse, distantem ad miliaria duo milia, inter Corum & Fauoniū, hactenus toti penè orbi incompertam terrā, cuius latus aiunt ad miliria propè octingenta percurrisse: nec tamen finis compertus est quispiam: ideo credunt continentem, non insulam esse: regióq; uidetur esse coniuncta cuidam plagæ, alias à nostris peragratæ, quasi sub ipso Septentrione: eo usque celox tamen non peruenit ob congelatum æquor, & ingruentes cœlo niues: argumento sunt tot flumina, quæ ab illis montibus deriuantur, quòd uidelicet ibi magna uis niuium existat: arguunt propterea insulam non posse tot flumina emittere. Aiunt præterea terram esse eximie cultam. Domos subeunt ligneas, quas cooperiunt pellibus ac coriis piscium. Huc adduxerunt uiros septem sexus utriusque. In celoce uero altera, quam præstolamur in horas, aduehuntur quinquaginta illius regionis incolæ. Hi si proceritatem corporis, si colorem, si habitudinem, si habitum spectes, Cinganis non sunt absimiles. Pellibus piscium uestiuntur & lutrarum, & eorum in primis, qui instar uulpium pilosas habent pelles, eisque utuntur hyeme, pilo ad carnes uerso, ut nos: at æstate ritu contrario: neque eas consuunt aut concinnant quouis modo, uerum uti fert ipsa belua, eo modo utuntur,

eis armos & brachia præcipuæ tegunt. Inguina uero fune ligant multiplici, confecto ex piscium neruis. Videntur propterea syluestres homines: non sunt tamen inuerecundi, & corpora habent habilissima, si brachia, si armos, si crura respexeris, ad symmetriam sunt omnia. Faciem stigmate compungunt, inuruntque notis multiiugis instar Indorum, sex uel octo stigmatibus, prout libuerit. Hunc morem sola uoluptas moderatur. Loquuntur quidem, sed haud intelliguntur, licet adhibiti fuerint fere omnium linguarum interpretes. Eorum plaga caret prorsus ferro, gladios tamen habent, sed ex acuminato lapide. Pari modo cuspidant sagittas, quæ nostris sunt acuminatiores. Nostri inde attulerunt ensis confracti partem inauratam, quæ Italiæ ritu fabrefacta uidebatur. Quidam puer illic duos orbes argenteos auribus appensos circunferebat, qui haud dubie cælati more nostro uisebantur, cælaturam Venetam in primis præ se ferentes. Quibus rebus non difficulter adducimur, continentem esse potius quàm insulam. Quia si eò naues aliquando applicuissent, de ea comperti aliquid habuissemus. Piscibus scatet regio, salmonibus uidelicet & alecibus, & id genus compluribus. Syluas habent omnifariam, perinde ut omni lignorum genere abundet regio. Propterea naues fabricantur, antemnas, & malos, transtra, & reliqua quæ pertinent ad nauigia. Ob id hic noster rex serenissimus instituit inde multum emolimenti sumere, tum ob ligna frequentia pluribus rebus haud inepta, tum uel maxime ob hominum genus laboribus assuetum, quibus ad uaria eis uti quibit. Quandoquidem suapte natura hi uiri nati sunt ad labores, súntque meliora mancipia quàm uiderim unquam. Visum est propterea non fore ab amicitia nostra deuium, si hæc uos non celarem. Vbi uero alia celox, quæ expectatur indies, aduenerit, mox aliarum rerum certiores uos reddam. Naues uero, quæ contendunt ad urbem Calechut expediuntur. Neque id præteribo, regi hæsisse cordi, ut tota classis, quæ proficisci in Orientem consueuit, ea primo Mechæ classem corripiat, ut tandem Soldano Syriæ Præfecto aditus illuc non pateat, nec inde deinceps aromata exportet: & huic rei rex unice studet, persuadétque sibi, nihil posse obstare, quin potiatur uotis huiusmodi. Assentitur tota curia, urbs & regnum omne cum eo conspirant. Quoniam si sibi succedet, mirum dictu est, quàm breui omnium locupletissimus sit euasurus in tanta rerum copia & ubertate, & in primis aduentantibus Venetis biremibus & triremibus, ut hinc asportent mercimonia. Igitur pro comperto habetur, non posse nisi maxime lucrari, Venetorum celocibus huc accedentibus, & id in manu habere sibi persuadet. Tædet propterea ipsum moræ: Quoniam desiderio etiam ipsa celeritas est in mora. Peroptat igitur, & perquam ardentissime insistit rex serenissimus, ut uoto frui queat suo. Ob quam rem uereor plurimum, ut ab hac sententia, quæ cordi inhæsit, uix possit dimoueri, nec facile adducetur, ut in rebus orientalibus nobis adsit, cum sit huic expeditioni prorsus addictus. Nos uero, qui anno elapso prouinciam sustinuimus à nemine adiuti, neque ære ecclesiastico, sed solum nostris opibus, uix, ni faueat ipse, nobis bene consultum ibit. Valete.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM FRANCIſci de Sagitta Cremonenſis, datarum Vliſbonæ decimaſexta Septembris, M D I I, directarum ad oratorem Venetum Petrum Paſqualigum apud reges Caſtiliæ agentem. Cap. CXXVIII.

PRAESTANTISSIME orator, & domine obſeruantiſſime, iam binis meis literis pollicitus ſum iampridem ueſtræ præſtantiæ, me haudquaquam prætermiſſurum, quin certiores redderemini earum mercium, quas ferrent quatuor celoces, quæ indies expectantur. Nunc uero, quoniam portũ applicuerunt, uiſum eſt uos latius de rebus huiuſmodi commonefacere: & res ueras ſolum denarrabo. Igitur hæc ſunt mercimonia quæ attulerunt, Primo piperis cantaros mille, cinamomi cantaros quadringentos quinquaginta, zinziberis cantaros circiter quinquaginta, lachæ cantaros quinquaginta, cotonorum tantum, quantum emeremus ducatis quadringentis. Alia non attulerunt. Cur uero non attulerint plura aromata, cauſam adducunt, quòd uidelicet cum hinc ſoluiſſent, conuenit inter eos, ut duæ celoces ad minam auri proficiſcerẽtur: duæ uero aliæ ad urbem Calechut: propterea unuſquiſq; eas merces comportauit, quas arbitrabatur inibi quò contendebat fore in pretio. Cum uero dictæ naues contendiſſent in urbem Calechut, nec quiuiſſent accedere ad minam auri, merces expedire non potuerunt, licet uaria loca adiuerint. Nam fuere Canoræ, & ibi certiores facti ſunt de rebus Petri Aliaris, qui agebat in urbe Cuchina, ubi etiam erat regis negotiator. Igitur à Rege Canoræ excepti ſunt honorifice, qui noſtro Præfecto aromata omne genus ultroneus obtulit. Huic noſter Præfectus benigne reſpondit, uidelicet ſe prius uelle adire regem Cuchini, ubi regis negotiator erat, demum ſe reuerſurum ad eum, & præſtinaturum aromata perquam libenter. Itaque illinc ſoluens contendit Cuchinum, ubi comperit regis negotiatorem, cum quo egit plura. Cum uero naues ſignatam pecuniã non tuliſſent, ſed ſolum merces, quæ inibi parui pendebantur (nam ea regio appetens eſt ſignatæ pecuniæ admodum, merciũ uero fere nihil) decreuit propterea Præfectus claſſis redire ad urbem Canoræ. Eò ergo conceſſit quamprimũ: eius enim rex Luſitanos colit quàm qui maxime: propterea cum eo permutarunt merces, quas aduehebant meliore pretio, datis pro ſuis mercibus aromatibus, dimiſſis illic tribus è noſtris uiris, qui commercia noſtra exercerent: negotiatorem nauis & amanuenſem dimiſerunt, qui omnibus præeſſent mercimoniis, quíque indies regi perſoluerent pecuniam pro creditis aromatibus. Itaque naues illinc ſoluerunt onuſtæ omni aromatum genere, relictis illic uiris, ut dictum eſt, tribus, ne uiderentur regi impoſuiſſe, qui ſua eis dederat aromata abſque uade & pignore. Rediere tandem naues ſemionuſtæ, ob id quòd non tulerant ſecum ſignatam pecuniam, & merces comportauerant tales, quæ illic minime ſunt in pretio: propterea uiſi ſunt operam luſiſſe ſuo periculo. Hæc ergo ſumma eſt, Indos non cupere noſtras merces, ſed ſignatum aurum uel argentum, quibus ipſi utuntur eximie: nam ibi pecunia ubertim expenditur, cuius hoc regnum maxime eget. Nequibit propterea rex abſq; pecunia, quæ fere eſt omnium neruus, uoto potiri ſuo, niſi forte ui credat exercere cum Indis commercia, & ſua gratis conſequi poſſe. Quoniam aiunt his elapſis diebus eos reges metu nominis Chriſtiani abſque pretio dediſſe tot

mercimonia Admiranti nostro, qui iam isthuc concesserat, ut quatuor naues gratis onerauerit, & in primis rex Calechut, cui ab ariolis suis prædictum fuerat, ut caueret sequenti anno: quoniam astra illi magnam hominum stragem minitabantur: & eam accipiendam à Christianis ariolabantur, addebántq; diuini, eum eodem anno regnum metu & pauore deserturum. Hæc nota habemus ab illis tribus uiris, qui in eo congressu Barbarorum, quo oppetiit Araschorea mortem, euaserunt. Eadem retulit Pergomensis quidam, qui apud urbem Calechut annis uigintiquinque egit. His adstipulatur Valentinus alius, qui inibi sex annis commoratus est. Hi sunt ergo, qui de his rebus certiorem fecerunt regem. Quòd uero falsa sint, uel ne, sicuti dederunt ita accepimus. Rex itaque Calechut magnam classem expediuit in nostros, qui apud Canoram agebant: uerum illi fuga sibi consuluere, uela uentis protinus dantes. Propterea rex noster proximo mense Ianuarii decreuit nouam expedire classem, uidelicet octo uel decem naues onerarias: in cuius rei argumentum iam sunt fabrefactæ naues septem: duas enim hac æstate expediuit, quarum una est capax septingentorum doliorum: altera uero quingentorum. Est & alia in portu Vlisbonæ, quæ est capax quadringentarum & quinquaginta amphorarum. Duæ aliæ fiunt in insula Mederæ: quarum altera capit dolia ter centum & quinquaginta: altera uero ducentum & triginta: Alia expeditur in Setunal, quæ supra centum & sexaginta dolia capit. Hæ igitur naues senarium implent numerũ. Insuper his addit aliam triremem, quæ ex Chio Ianuensi insula & profugio nuperrime aduenit: & has omnes, præter duas, rex sua impensa expediet. Duas uero, quarum altera est capax quadringentorum, & quinquaginta doliorum: altera ter centum & quinquaginta. Negotiatores quidam conuenere cum rege, ut sua impensa communiant, his pactis & legibus, quòd uidelicet rex negotiatores huiusmodi ueluti stipendiatos, & sub eo merentes alat in his omnibus quibus egent nautæ. Negotiatores uero tantum signatæ pecuniæ in nauibus secum aduehant, quæ emendis illic mercimoniis faciat satis: & ubi redierint naues, dimidium mercium dent regi, reliquum uero sibi uendicent. Et ut dilucidius intelligatis: negotiatores pro cantaris duobus aromatum non plus exponunt quàm aureos septem, uel ad summum octo: & hos cantaros bifariam diuidunt, alterum regi, sibi alterum, expensis, ut dictum est, regis: & iam compertum habemus, conducibilius nobis fore, hoc modo commercia exercere, quàm nostro periculo illuc contendere, ut hactenus egimus. Fit propterea, ut non difficulter rex nanciscatur, qui conditionem huiusmodi non renuunt. Nos duarum prædictarum nauium hoc modo portionem habuimus. De futuris uero, quæ forte eò concedent, bene perspiciat deus ipse maximus, qui est omnium auctor. Video me prouectum nimis, & quasi epistolarem stylum egressum: uerum rapuit me charitatis & amicitiæ Fauonius: nolui enim aliquid uos latere. Scio quidem de aliis meis uos commonefecisse, sed non ad regulam, de his quæ usu euenerant: non enim comperta tunc mihi erant cuncta. Me igitur commendo, oróque ut si forte fortuna uobis nostra fuerit opus opera, ea uelitis uti æque ac uestra: non enim sum unquam defuturus, quin uobis morem geram, dum spiritus hos reget artus. Valete.

Datum Vlisbonæ, die XXVI Septembris, M D II

QVOMO-

QVOMODO IOSEPHVS INDVS VENIT VLISBONAM, ET EXCEPTVS A' REGE HONORIFICE, CONTENDIT ROMAM ET VENETIAS A' NOSTRIS SOCIATVS.

Cap. CXXIX.

CVM IGITVR aliàs suis celocibus & liburnicis rex noster regiones australissimas peragrauisset, dum eà irent in Indiam hærendo illorum sententiæ, qui easdem partes retroactis temporibus lustrauerāt, decreuit eo anno, qui est in ordine M D rex Emanuel memoratus rursum eò mittere classem XII nauium, cui præfecit Petrum Aliares, qui suscepto de manu Præfecti sui trophæo, octauo mensis Martii, eius anni, soluit Vlisbona, qui inter nauigandum innumeras passus est anxietates & discrimina. Tandem annuentibus superis decimatertia Septembris, eiusdem anni, deueniunt ad urbem Calechut cum septem tantū celocibus: nam ex classe perierant quatuor, obrutæ tempestatibus sæuissimis: alia uero Zaphalam concesserat. Steterunt igitur in portu urbis Calechut mensibus fere tribus: & demum orta inter nostros & urbis incolas controuersia, occisisque hinc inde hominibus nonnullis, nostræ celoces Cuchinum profectæ sunt uicesimaquarta Nouembris, anni supradicti: nam Cuchinum distat ab urbe Calechut miliaribus fere centum & decem. Id regnum mari adiacet, cui dominatur rex gentilis, eius sectæ cuius est rex Calechut. Is igitur rex Cuchini nostras celoces perbenigne excepit, & dum illic commoramur commercia exercentes, uti in superioribus retulimus libro tertio, capite LXXVIII, duo germani fratres Indi Christianique uenerunt ex urbe quadam dicta Charanghanora, quæ abest ab urbe Cuchina miliaribus fere uiginti, qui aiebant se in uotis gerere plurimum, ut occidentalem uiserent plagam: supra autem uota gerere, ut Romam, & demum sanctam ciuitatem Hierusalem inuiserent: qui nostras celoces ingressi, nobiscum ultronei ibant: & ecce per id tempus ingens classis soluit ab urbe Calechut, ut nostram classem pessime acciperet: quod ut nobis compertum fuit, mox uela uentis dedimus altum petentes, euntibus nobiscum dictis fratribus, & nonnullis obsidibus, qui loco & compensatione nostrorum dati fuerant, eorum inquam qui in urbe Cuchina negotiaturi remanserant. His igitur conspectis uersus Vlisbonam iter cepimus. Ex his uero fratribus Indis, quorum iam memini, alter uiuit, alter uero uita functus est, dum in Lusitaniam proficisceremur. Tandem aliquando mense Iunii M D I Vlisbonam deuenimus: quò ubi applicuimus, dictus Ioseph commeatu à rege habito socioque, Romam, & demum Venetias contendit, & rursum rediit Vlisbonam: & per id tempus complura scitu non indigna accepimus, referente eodem Ioseph Indo, quorum latius meminisse animus est in sequentibus.

De patria Ioseph, & habitudine corporis. Cap. CXXX.

IGITVR Ioseph prædictus natione Indus, patria Caragonorensis, annū agens quadragesimū, coloris subcinericii, staturæ fuit mediæ, hoc est, inter pro-

ceriores & breues medius:id asseuerant, qui sæpenumero hominem contemplati sunt. Vir erat ingenio non mediocri, uerax admodum, utpote qui nihil magis oderat quàm mendacia: uírque abstemius, & integritatis non uulgaris: & reuera quantum colligere ex eius consuetudine quiuimus: uir erat non pœnitendus, & in primis fidei inconcussæ illibatǽq;. Vrbs igitur, unde oriundus est uir memoratus, abest ab urbe Calechut fere miliaribus nonaginta, quæ est in sinu quodam dicto Milibar, introrsus terras ad quintumdecimum lapidem: muro haud ambitur: longitudine uero miliarium triginta: quoniã domus ut apud nos haudquaquam sunt contiguæ, sed inuicem distant, adeo ut uideantur uicatim habitare: eámq; interfluunt complura flumina: & plerunque eorum ædes adiacent fluminibus. Hanc urbem incolit hominum duplex genus: alterum Christianorum, Gentilium alterum. Et ut uobis cunctísque colliquescat qui sint Gentiles, scitote itaque eos esse populos, qui olim pro diis colebant idola, necnon animalia multiiuga, uti in sequentibus denarrabitur. Rex eorum seruit idolis. Inibi etiam sunt complures Iudæi, uerum uilipenduntur plurimum: eò etiam non contendunt negotiatores fere innumeri commercii causa, ut sunt Syrii, AEgyptii, Persæ, Arabes, Medi, & id genus complusculi: quoniam illic comportantur fere omnia aromatum genera: fértque plaga huiusmodi multa humano generi non ingrata.

De incolis urbis Carangoræ, déque eorum delubris & moribus.

Cap. CXXXI.

VRBS trifariam diuiditur. Primores, id est patritii, ac primæ classis uiri: sua lingua Naires dicuntur. Secundo loco, homines census fere nullius, ut proletarii, succedunt, ut sunt apud nos gregarii, Canes suo idiomate appellantur. Postremo tertiam partem absoluunt capite censi, uiri nullius census & classis postremæ. Hi piscatu uictum quæritant, suntq; deteriores cæteris, Nuiram eorum lingua appellantur: hos adeo odit nobilitas, ut si forte eos obuios habuerit, ni fuga sibi condicto consulant, pessime accipiat. Priuæ tribus priua habent delubra. Mulieres uero alia templa habent, quæ non adeunt uiri. Dant deo bonorum suorum, loco primitiarum, fruges multiiugas. Adorant deum cœli, eúmq; trinum credunt, proterea trifrontem pingunt in statuis complicatis manibus, Tambram nuncupant. Ante eorum statuas trahuntur plagæ, nos cortinas appellamus, ex lino candidissimo, hæ referantur dum sacrificant, sicuti latius in sequentibus referemus. Habent etiamnum statuas animalium uarias, uerum eas minime colunt. Quando delubra adeunt, alii frontem terra cooperiunt, aqua alii aspergunt. Ter in die uisunt templa, mane, meridie, & uesperi. Sacrificant hoc modo, Conuocant plebem buccinatores, cornicinæ, & choraulæ nonnulli, ut nos campano ære, & tantisper concentum efficiunt, donec magnus eorum sacerdos aduentauerit, qui indutus ueste nescio qua sacerdotali, astat altari, & canere quædam incipit ad cultum diuinum pertinentia: orationes nos appellamus. Mox subsequitur alius sacerdos, cantans & ipse nonnulla. His populus respondet omnis. usq; tertio hæc fiunt. Demum peractis his egreditur sacerdos quadam porta nudus totus, habens pro corona sertum rosarum in capite, duóque magna lumina, totidémq; cornua fictitia. In manibus gerit enses duos denudatos, & gradu citato ueluti lymphatus quispiam uersus eorum deum currit, cortinámq; mox referat, & ensem

ensem alterum magno sacerdoti porrigit, altero uero seipsum compluscul is consauciat uulneribus: & ubi se propè confecit plagis innumeris, illic prosilit in rogum ardentissimum, ibi ex composito paratum, inque eo saltat more tripudiantium & chorizantium: euadit tandem rogum, tortuosissimisque oculis dicit se esse locutum cum deo suo, taliáq; mandauisse: & tunc quasi à deo accepta persona incipit docere populum. Sunt & alia complura sacrificia, quorum non meminit Ioseph, tum quia uix eum intelligere quiuimus, tum uel maxime quia is Ioseph cum Gentilibus uix diuersatus fuerat, utpote qui eius sectæ minime erat. Satis itaque ac super de delubris ac sacrificiis horum dictum arbitror.

De regum moribus & indigenarum, & quòd ibi sunt quidam Christiani. Cap. CXXXII

REX GENTILIVM colit idola, & complures habet coniuges, quibus nullus est pudor, nulláue pudicitia: passim prostituunt corpora: ubi functi sunt uita, concremantur: at eorum mulieres per octiduum tantum superuiuunt: demum ut in memoriam uirorum & ipsæ concrementur uiuæ, sunt suæ spontis. Hæc referebat Ioseph coràm uidisse. Filii regum regni haudquaquam sunt hæredes, uerum qui secundo gradu succedunt in stemmate: argumentum sumunt ex incontinentia coniugum, quòd uidelicet filii sunt nothi, propterea regno priuantur. Cum humant corpora, uariis utuntur ceremoniis. Gentiles hoc modo induuntur, Rex apicem aureum Attalici panni gerit in capite: at urbis primores birretum ex serico contextum, cæteri aperto capite prodeunt, nudi incedunt, pudoré contegunt sindone mundissima, brachia condecorant armis pretiosissimis, omne genus gemmarum saberrime excultis: in pedibus condalia ferunt magni pretii, uidelicet anulos omnifariam insignitos lapidibus pretiosis qui inibi magni penduntur: bis & iterum lauantur in die, locáq; ad id deputata habent complura: uiri & fœminæ in uniuersum sunt formosi, pulchritudine eximia honestantur: comunt capita mirum in modum, uti decet muliebrem mundum: caput exornant gemmis & margaritis. Gentiles non aliter scribunt quàm stylo ferreo in libris arborũ: linguam habent Indam. Et de his hactenus. Verũ quia in superioribus commeminimus Christiani nominis, diximúsq; complures esse in urbe Caranganora Christianos, non ab re erit si eorum mentioné in hoc capite fecerimus. Nouerint igitur omnes ab Indo flumine, ubi auspicatur India occidenté uersus, insulam * Ormus, quæ est non longe à sinu Persico, Christo tantũ parêre: alibi non sunt Christiani, præterquã in Caranganora urbe. In India uero sunt multiplices reges, qui Christum norunt. Qui uero incolunt Caranganorã urbem, Christiani complusculi sunt, pendúntq; uectigal regi Gentiliũ: nam con ducunt ære annuo eorũ ædes, præterquã quòd tributa soluũt, ut latius dictũ est. Aliis ornus.

De domibus eorum, & quòd eorum pontifices moderantur ecclesias. Cap. CXXXIII

EORVM ædes parietibus fulciunt, habéntq; uarias contignationes: at Gentiles suas domos tegunt assamentis & lignis id genus. Christiani uero ibi delubra habent nostris non absimilia: uerum solas cruces inibi uidebis: nullas habent sanctorum imagines, concamerata sunt ut nostra, inque eorum crepidine crux uisitur pergrandis, ut est uidere apud nos: tintinnabula habent nulla:

quando uocant populum ad diuina, seruant morem Græcorum. Hi populi habent magnum antistiten, cui adstant cardinales duodecim, patriarchæ duo, archiepiscopi uero & episcopi complures. Referebat propterea dictus Ioseph cum quodam episcopo soluisse ab urbe Caranganora, & conscensis ratibus iuisse ad insulam Ormum, quæ est à Caranganora miliaribus ferè mille & quingentis. Et inde petiit mediterranea itinere trium mensium, unà cum episcopo memorato, peruenit in Armeniam maiorem, ut consalutarent reuerentissime suum magnum pontificem, à quo episcopus dictus initiatus sacris, Iosephq; memoratus ad sacerdotii gradum promotus est. Itidem agunt Christiani omnes

Catholica. Indi, & regni Cataii. Eorum pontifex Catholica dicitur, fertque tonsuram instar crucis; præficit patriarchas suos, ut dictum est, alterum in India, in Cataio alterum: alios uero episcopos aliò mittit, prout expedire uisum fuerit, ut ad suas prouincias moderandas transmittantur. Huius Catholicæ commeminit Marcus Paulus in tractatu Armeniæ, & ibi dicit duo esse genera Christianorum, Iacobitarum uidelicet, & Nestorianorum, quorum Papa dicitur Iacobita, qui est hic Catholica, de quo est sermo, cuiúsque meminit Ioseph sæpe dictus. Et cum dictus Papa uarios homines promoueat ad gradus huiusmodi, efficiátque multiplices antistites, posset non ab re ambigere quispiam, unde ei hæc sit auctoritas, autorandi homines cum sancta Romana ecclesia, quæ est unica, & unicam habet fidem, unúmque Romanum pontificem recipit. Sciant igitur tempore quo Alexander VI sceptra moderabatur ecclesiæ uniuersalis, dictum Ioseph Romam contendisse: hunc Alexander maximus Pontifex percunctatus est, à quo Catholica præfatus habuisset facultatem antistandi in Oriente: huic respondit Ioseph his uerbis, Olim diuum Petrum opostolum Antiochiæ præfectum fuisse: & cum sancta Romana ecclesia schismate laboraret atroci, duce Simone Mago, qui sui nominis monumenta reliquit, sanctus Petrus accersitus est Romam, ut Simonem confunderet, & laborantibus Christianis non deesset. Hic itaque Petrus non prius soluit Antiochia, concessurus Romam, quàm uicarium Antiochiæ præfecerit, & is est qui Orientalem plagam moderatur, & dicitur Catholica, geritq; Petri uices: hunc uero Catholicam præficiunt Cardinales duodecim in Armenia, & id iactant auctoritate Romani Pontificis facere: quod esse falsum nemo est qui nesciat, quandoquidem una est sponsa Christi, quæ unam figurat ecclesiam Romanam, extra quam salus est nulla: quæ uero dicuntur de aliis, commenta sunt omnia, & fidei nullius. Hæc dixerim, ne quis putet à soliditate petræ Christi esse recedendum. Vnus deus igitur, una fides, una est sancta Romana ecclesia.

De modo consecrandi eorum ecclesias, & de moribus quos seruant dum humant corpora Cap. CXXXIIII.

ITAQVE hi habent sacerdotes, leuitas, & hypodiaconos. Sacerdotes uero non ferunt tonsuram, sed nonnihil capillorum in summa parte capitis habent. Infantes non baptizantur ante quadragesimum diem sui ortus, nisi morte ingruente. Confitentur ut nos, eucharistiam sacram sumunt: extremam autem unctionen non habent, sed loco eius corpora benedicunt. Cum ingrediuntur eorum delubra, latice benedicto corpora aspergunt ut nos: consecrant

corpus

corpus Christi & sanguinem, si tamen id consequi possunt, in azymis, hoc est in pane non fermentato, more nostro: & ibi non habent uinum, quoniam ea regio uitium est impatiens, uuas passas immergunt aqua, & demum succum exprimunt, eóq; uice uini utuntur: nam eò ex Cataio comportantur uuæ passæ complures: humant humana corpora more nostro, cúmque quispiam uitam exhalauerit, mox conueniunt multi, & diebus octo continuis simul commessantur. Peractis uero epulis, fundunt pro defuncto preces, testantur, supremáque colitur uoluntas: & ubi intestati decesserint, qui arctiore gradu defuncto est proximior, is est hæres. Eorum coniuges uiris uita functis, cum dotalitio abeunt in paternas ædes: ita tamen, ut intra annum luctus non nubant. Quatuor euangelistas habent, totidémque euangelia colunt: obseruant quadragesimam, & aduentum ieiuniis & orationibus perquam diligentissime. inter cætera, à die Parasceues usque in diem Paschæ omni cibo abstinent, nocte sancti Veneris orationibus & concionibus sacris iugiter insistunt. Intra annum has sanctorum celebritates mire obseruant. Primo diem sanctæ Resurrectionis cum duobus sequentibus diebus. Octauum diem Paschæ supra omnem festiuitatem colunt. Quippe qui affirmant ea die diuum Thomam, cuius sunt ipsi perquam studiosi, in latus nostri seruatoris manum posuisse, cognouisséq; non esse phantasma. Deinde diem qua Christus cœlos conscendit, eximie colunt. Post hæc Trinitatis, Assumptionis beatæ uirginis, Natiuitatis eiusdē, & Purificationis: Natiuitatis nostri seruatoris, Epiphaniæ, & omnium apostolorum, diésq; dominicos obseruant. At primam diem Iulii mirum in modum custodiunt in memoriam diui Thomæ Christiani pariter ac Gentiles. Cœnobia habent ubi continentissime uiuunt monachi nigri, habent & sanctimoniales complures: sacerdotes uiuunt castissime, & siqui comperti fuerit incontinentiæ, hi mox priuantur missarum celebratione. Qui Christo parent, diuortiis minime utuntur, bonum uel malum sit matrimoniū, perennat ad ultimum usq; fati diem. Ter in anno populus suscipit eucharistiam sanctissimam. Doctores habent egregios, eósque eruditissimos. Literarum studia ibi uigent plurimum. Prophetas ut nos legunt. Addebat etiam dictus Ioseph inibi esse complures sanctos doctores, qui uetus & nouum testamentum explicarunt cordatissime: habitu utuntur maurico, id est lineis tunicis: diuiserunt annum ut nos in menses duodecim, & habent intercalarem diem. Verum diem partiti sunt in horas sexaginta, eásque ad aspectum solis interdiu cognoscunt, noctu uero intuitu stellarum.

Quando hyems est in urbe Caranganora, & de nauibus eorum.
Cap. CXXXV

QVI CARANGANORAM incolunt, hi sunt inter tropicum æstiuum & æquatorem, & ut referebat dictus Ioseph, diem habent maiorem horarum tredecim cum dimidia, minorem uero decem, ita ut intelligas de nostris horis, non autem de suis, quæ sunt multo minores, ut dictum est. Cum uero sol est in Tauro, umbram habent perpendicularem: quando est in Cancro, proiicitur umbra ad Austrum: & ubi est in Virgine, rursum habent perpendicularem: quando autem est in Capricorno, ad Septentrionem umbra proiicitur: temporis mutationem apud eos uidebis à medio mense Maii, usque ad medium

Augusti: tunc temperant à nauigationibus, & nullo pacto ob ſæulentem per id tempus fortunam maria ſulcant. Sunt etiamnum in illis Indiæ partibus innumera nauigia, quæ in occidentem contendunt: alia uero in Arabiam, in Perſidem alia: nonnulla mare Erythræum arant: alia uaſtiſſimam luſtrant Indiam ad orientem in primis, uſque ad Cherſoneſum auream, & deinceps ad extrema Indiæ, prætereuntes Cataium & Taprobanam inſulam Fayllámque, & complures alias. Naues itaque huiuſmodi quibus ſulcant, ſunt prægrandes, adeo ut circa duodecim uela habeant, remiges innumeros, nonnullæ uero minus, aliæ autem pro uelis tegetes, id eſt ſtorias habent, & huiuſmodi ia b inſulis proficiſcũtur: aliæ uero ex cotonina omne genus uela conficiunt. Naues fabricantur clauis ferreis, & propterea id dixerim, quoniam falſo arbitrati ſunt quidam clauis ligneis eorum naues conſolidari. Hæc enim non indiligenter ſciſcitatus ſum à Ioſeph prædicto. Oſtendi illi aliquando formam conficiendi noſtra nauigia, ratus longe alium eſſe eorũ morem: at ille ſubridens, ait itidem Indos quoad fabricandas naues ſeruare, eas etiam ferruminant thure admixtis nonnullis aliis. Cum autem in mare fabrefactas naues proiiciunt, elephantos hinc & hinc ponunt, qui non ſine hominũ ſtrage molem trahunt in mare. Cœperunt ob tot hominũ cladem ab hoc more temperare, & dimiſſis beluis, quibus utebantur ad nauandam hanc operã, numeroſiorem hominum cœtũ addunt donec moles in pelagus trahatur.

De moneta illorum, & de rebus quæ ibi naſcuntur.

Cap. CXXXVI.

TRIPLEX eſt genus monetæ illic, ſaraphum appellant ſuum aureum nummum, ualoris & ponderis noſtri ducati. Aliam uero appellant parantem argenteam, & ea eſt ualoris ſolidorum ſex è noſtris. Habent & aliam ualoris ſolidi unius, & hæ omnes habenr imaginem ſubſcriptionémque ſui regis: ibi aurum neque alia metalla inueniuntur, illuc comportantur aliunde, uidelicet à montibus quibuſdam, qui abſunt miliaribus ferè CCC. Plaga Caranganoræ eſt ſoli patentis eiuſdémque aprici, & feracis: longe abſunt montes: cœli eſt perquam clementis: uiri ſunt ſubcinericii: qui uero montes incolunt, hi ſunt albicantis coloris, & non niſi annoſi pereunt. Referebat Ioſeph inibi uiros centenarios eſſe, qui adhuc dentium ordinem illæſum habebant. Regio eſt admodum ferax, licet triticum non gignat, neque equos: eò triticum comportatur à quibuſdam inſulis eiuſdem naturæ, cuius eſt regio Calechut, & Cambaiæ, & id efficit harenoſa plaga: equos mittunt Ormus & montes quidam, eis minime utuntur, niſi ad gerulam operam, cum ultro citróq; comportantur merces, ad bella non utuntur: pedites præliantur arcubus & ſagittis, necnon machæris & clypeis obrotundis, haſtis nonnullis utuntur in prælio, digladiatores ſunt eximii, alii ſe loricant piſcium pellibus, quæ ſunt ad quoſcunque ictus propè impenetrabiles, alii loricas & thoraces ferro fabricantur. Animalia omniſariam habent, ut ſunt boues, arietes, bubali, pecora, & id genus compluſcula, & ea uice numinis Gentiles colunt. Regio etiam fert elephantos uberrime, minutiora etiam habent animalia, ut ſunt gallinæ, anſeres: ſues non habent. Percunctati ſumus etiam pretium rerum, & oſtenſis gallinis ipſi Ioſeph Indo, dixit apud ſuos ſe centum gallinas aureo uno conſequi quire.

De oriza

De oriza, palmis, & nucibus Indiæ. Cap. CXXXVII.

HAEC PLAGA fert orizam eximie, & saccarum tritum, utrunque emittit, ac oleo conditum: oriza panem conficiunt non insuauem: habent herbarum genera uiginti, quæ hominem alunt plurimum: radicibus in primis oble ctantur: rosmarinum non habent, neque bussum, poma, uites, nec persica: hæc omnia ostendimus illi, quæ dixit haud esse in regione sua: ficus habent complures, adeo ut uix sit credibile, quantum scateat regio fructibus huiusmodi: habent & aliam arborem quæ fert Indas nuces: & hæ arbores, ut referebat Ioseph, quadrigeminos gignunt fructus, uidelicet, oleum, uinum, acetum, & saccarum: qui uero his fidem non adhibent, legant Strabonem in XVI suæ geographiæ, & adstipulabuntur Ioseph Indo uera narranti: sic enim Strabonis caput incipit, Cætera uero ex palma præbet, ex ea enim panis, mel, acetum, & oleum fit, & testilia uaria: nucleis pro carbonibus fabri ferrarii utuntur, qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. Strabonis locus.

Quomodo ex palma fit uinum, oleum, acetum, & saccarum. Cap. CXXXVIII.

EX PALMA igitur hoc modo quatuor fiunt fructus in mense Augusti, id enim est eis primum uer: palmam putant, ut nos uites: & quoniam tunc arbores potissimum luxuriant, gemunt incisæ, lachrymásque instar consauciatæ uitis emittunt: has uasis excipiunt, tribus solum diebus ab arbore sauciata, ea pro uino utuntur albicante aqua. Elapso triduo ex latice fit acetum suapte natura: qui uero saccarum efficere uoluerit, is aquam huiusmodi sumat emanantem intra triduum, & ahenis impositam tantisper coquat, donec uix tertia pars supersit, tunc sic decocta mel efficitur suauissimum. Vbi uero mel est effectum, id rursum aquis immergunt, & compurgant subinde usque ad uigesimum diem: & cum diligenter defecauerint, eo utuntur pro uino, & quidem ut aiunt, suauissime. E' nucleis uero fructus palmæ exprimunt oleum. Habes igitur ex una arbore fructus complures: ex lignis etiam semicombustis carbones fiunt, ex libro arboris funes. Hæc itaque summa sit nullam esse aliam arborē, quæ magis humanis usibus conducat. Ibi etiam ubertim piper nascitur, quod torrent ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Arbores ibi non sunt magnæ proceritatis, nusquam tamen sunt frequentiores, præsertim in India. Ibi etiamnum copia est ingens zinziberis, myrobalani, cassiæ, & aromatum ferè omne genus. Hæc omnia præstinant Mauri negotiatores, & ea Babyloniã, Cayrum nunc appellant, urbem Niloticam comportant, inde Alexandriam, Damascum, & demum ad Persas. Conuehunt hæc etiam uersus montes, & ad Cataium, quæ regiones plurimum à nobis absunt, prout latius referemus in sequentibus. Verum postquam satis ac super de urbe Caranganora dictum est, æquum censeo ut rursum ad urbem Calechut redeamus.

De urbe Calechut, déque eius rege & moribus, necnon mercibus. Cap. CXXXIX.

VRBS ITAQVE Calechut occidentem respicit, abéstque ab urbe Caranganora miliaribus propè XC mari adiacet, & portum habet non incelebrem, maior est Caranganora, cuius dominus est idolorum cultor, & eius sectæ,

cuius est dominus Caranganoræ: in nullo propè differunt, si cultum deorum, si mores, si superstitiones spectaueris, uti latius commeminimus in superioribus: propterea ut parcamus iusto uolumini, parcius in præsentia de hac re loquemur. Illud tamen non prætereo, illic esse propè innumeros negotiatores, Persas uidelicet, Mauros, Indos, Medos, Assyrios, Syros, Arabas, AEgyptios, & ferè ex omni orbe conuenas: alii alias ducunt merces, adeo ut ibi ferè nihil quod ad humanum cultum spectet desideres. Sunt inter cæteros illic nonnulli qui Guzerati appellantur, qui multiiuga tractant mercimonia. Eò itaque quasi tota India merces comportat uberrimas: frequentior etiam inibi negotiatorum numerus erat, cum incolæ Cataii illò proficiscebantur. Hi igitur Cataii populi colunt Christum, & coloris sunt albicantis ut nos, uiri sunt perquam strenui, qui olim in urbe Calechut eximie negotiabantur. Verum cum rex Calechut male eos accepisset, soluêre illinc, & paulopost reuertentes, stragem non mediocrem incolis urbis Calechut intulerunt, & deinceps non sunt regressi. Post hæc adiuere urbem Mailapetam, quæ urbs paret regi Narsindo: regio respicit orientem, & distat ab Indo flumine miliaribus XC. ibi nunc sua exercent mercimonia: populi dicuntur Malasines, multiiuga ferunt mercimonia, uidelicet serica omne genus, æra, plumba, stagna ac castorium, & id genus innumeros odores, hæc sunt quæ eò ipsi comportant. Quæ uero exportant illinc, hæc sunt, uidelicet coralli omnium generum & aromata. Aiunt eorum regionem abesse ab urbe Calechut miliaribus sex mille: in capite ferunt ornamenta quædam ingentissimi pretii, locupletes sunt in uniuersum.

Bauser. Redeamus ergo ad urbem Calechut, cuius rex dicitur Bauser, qui magnam regiam habet instar theatri, cuiúsq; latera stipant septem milia hominum, qui pro salute principis uigilant. Hi noctu Vrbem lustrant: quoniam uasta est & patens absque mœniis. Per uices propterea uigiliæ disponuntur, ne quid inopinatum accidat, dum dant membra quieti. Hanc curam uiri CCC habent. In theatro uisuntur aulæ siue cœnacula magna quatuor, quæ singula singulis patent nationibus, alia Indis, Mauris alia, alia Iudæis, Christianis alia patent: unaquæque natio nouit suum auditorium, in alieno non admittitur. Priui priua loca audientiæ habent, & ibi expediuntur: uerum eò prius non accedunt, quàm loti fuerint, alioquin ad regem minime admitterentur, illoti uidelicet, utpote immundi, ac fœdi. Gentiles hunc morem seruant. In mari nunquam comedunt, quoniam si id agerent, nunquam regem uiderent deinceps: neque omittemus quin & rursum de hac re mentionem faciamus, licet in superioribus commeminerimus: nam retulimus paulo supra, mulieres Indas hunc morem habere, quòd uidelicet nihil ducunt honorificentius, quàm cum uiris simul occumbere. Comburi propterea cum coniugibus iam fato functis summe appetunt: nec id mirum. Putant enim non posse aliter sibi parere immortalitatem. Huius rei commeminit

Strabonis locus. Strabo XV suæ geographiæ: eius caput sic auspicatur, Refert enim Nicolaus Damascenus se Antiochiæ &c. quæ sequuntur. Sicuti igitur præfeci, in urbe Calechut magna fiunt commercia, & statis anni temporibus fiunt nundinæ non incelebres, eóq; undequaq; cateruatim populi confluunt, ex Cataio in primis: demum Indi omne genus, Persæ, Medi, Syrii, Turcæ, Assyrii, Arabes. AEgyptii,

& hi

& hi præsertim qui Babylonem,id est Cayrum incolunt,urbem AEgyptiã,quæ Nilo adiacet amni famigerato , multarúmque gentium ac regionum termino. Percunctati sumus etiam Ioseph prædictum Indum,an illi nostræ huius regionis cognitionem habeant quampiam.Referebat Romanam urbem & Venetias, necnon Galliam,quæ Francia dicitur,esse apud eos nonnihil in pretio,& in primis aurum Venetorũ signatum argentúmq; illic esse eximio in pretio. Is ergo Ioseph adiuit illustrissimos dominos Venetos,& eis ostendit nõnullos antiquissimos aureos,in quibus erat expressa Veneti ducis perquam uetus imago.

De regnis Cambaiæ,Ormus,& Guzerat. Cap. CXL.

POSTQVAM satis ac super de urbe Calechut dictum remur, de rebus occiduis fiet sermo,& in primis de regno Cãbaiæ,quod abest ab urbe Calechut miliaribus propè mille:& deinde ad insulam Ormus miliaria CCC, & ea est in principio sinus Persici introrsus terras miliaria XX,& id loci dicitur caput Mogolistanũ , ubi auspicatur sinus:hæc insula circuitu patet miliaribus ferè CL. eius dominus seruit Mahumeti, urbs est uasta admodum,& habitatore frequentissima, ac propè omnium rerum ferax:mercimonia emittit quasi innumera,ibi & uitrea fiunt uasa elegantissime:Legunt illic unionum copiam maximã, equos fert eximios, quos in Indiam uenales mittũt,eis etiam merces comportant suas: hinc igitur, id est ab hoc capite Mogolistano, quod est in umbilico insulæ Ormus , usq; ad urbem Cambaiam,intercedunt innumeræ Maurorum urbes,inter quas hæ minime sunt obscuræ,uidelicet Sobobec,Semath,& Chesimii. Introrsus uero est urbs Guzerat. Secus autem littus urbs Cambaiæ uisitur,quæ,ut præfecimus,potest abesse à capite Mogolisteno miliaribus quasi CCC. hæc urbs Cambaiæ plurimũ sinuatur,& ubi est sita urbs,dicitur sinus Guzerat:uerũ olim Guzerat. dicebatur Betrosia.Et quia meminimus huius loci Guzerat,nonnulla de eo referemus.Eius itaque plaga habet urbes complures,uicos & oppida, frequẽtissimis est habitatoribus,eisdémq; negotiatoribus:idola colunt,necnon solem & lunam, bouésq; fœminas adeo,ut apud eos capitale sit bouem fœminam occidisse.Morticina non comedunt:uinum non bibunt album:uiri sunt albicantis coloris,superántque albedine incolas Calechut:fascinatores sunt eximii,comunt capillum & barbam,& cincinnos ut mulieres circunferunt,torquéque ex capillo facto caput mire exornant:mulieres uni uiro solum nubunt,& rursus uiri unam ducũt coniugem.Postquam uitam celibem agunt,in uniuersum sunt continentissimi, nec in Venerem facile ruunt ut reliqui salaces:legumine uiuunt,& oleribus,quæ parens mittit terra,ut auctor est Pythagoras. Abunde dictum arbitror de urbe Guzerat,superest ut nonnihil de urbe Cambaiæ disseramus.

De situ urbis Cambaiæ,déque eius rege & nonnullis aliis locis, ac de aromatibus. Cap. CXLI.

VRBS Cambaiæ sita est in sinu Guzerat:ea est maxime culta,eximiáq; uastitate, & uirorum frequentia , ac ferè omnium est Indiæ urbium excellentior. Cayrũ propterea indiæ appellatur,muro ambitur,& pulcherrimas habet ædes. Olim eius dominus erat Gentilis,& idolis seruiebat, nunc sectæ est Mahumetanæ,id effecit numerosior cœtus Mahumetanorum, qui urbem incolunt, eámq; moderandam suscepere,quæ scatet Gentilibus.Ibi lacha nascitur uberius quàm

alibi gentium : negotiatores sunt non incelebres, naues habent innumeras, quibus sulcant maria, & in primis AEthiopicum, Erythræum, Persicum, necnon Indicum. Abest hæc urbs à capite quod dicitur Diongul miliaribus CCC. In eius sinu sunt complusculæ urbes, quas percensere longum foret. Inq; ea insula quæ Maya dicitur, & post id caput Diongul orienté uersus aliud caput occurrit, quod appellatur Ely, ad miliaria ferè CL, & inde ad urbé Calechut miliaria DC.

De rege Narsindo, & quadam ecclesia sancti Thomæ.

Cap. CXLII.

HVCVSQVE littoralia omnia percurrimus, uidelicet ab urbe Caraga nora usque ad insulam Ormus. Superest ut de regno Cuchini præsertim de mediterraneis nonnihil exaremus. Est igitur introrsus ad miliaria ferè CCC non longe à montibus rex quidam nimium potens Narsindi. Is cum sit ualde potens, urbem habet triplici circundatam muro, ea dicitur Besenegal. Is rex, ut retulit Ioseph Indus, cum ad bella proficiscitur, secum ducit elephantos DCCC, equites IIII mille, pedites uero innumeros, adeóque magnum innumerúmq; cum exit ad bella secum trahit exercitum, ut spatio XXX miliarium ad quamcunque orbis partem minime contineri possit, id est quadrata acie tantundem terrarum uersus orientem & occidentem, & rursum itidem uersus Aquilonem & meridiem exercitus occupat. Res propè incredibilis, licet uera: addebátque dictus Ioseph regnum huiusce regis patere circuitu trium milium milarium. Is rex colit idola. Verum reuertamur ad littoralia, & primo loco auspicabimur ab urbe Cuchina, quæ respicit orientem, & prætenta est Indiæ. Dum igitur soluis ab urbe Cuchina, tendísque ad ortum solis, ad miliaria ferè centum, caput comperies quod appellant Cumar, & inde usque ad Indum fluuium, ubi auspicatur India intercedunt miliaria quingenta. In'q; eo itinere sinus uisitur non incelebris, cui nomen est Orizæ, & ibi famigerata urbs de nomine sinus Oriza dicta, eam præterfluit Indus. Et in eodem sinu est urbs alia, quæ instar promontorii in mari prominet, ea dicitur Milapar, in qua diui Thomæ apostoli delubrum celebre colitur eximie, idque templum refert ecclesiam sanctorum Ioannis & Pauli Venetiarũ. In eo igitur delubro corpus diui Thomæ quiescit, quod claret innumeris miraculis. Colitur propterea eximie ab omnibus, licet infidelibus. Præterea in hoc mari Indico complures insulæ uisuntur: & inter alias duæ sunt, quæ cæteras omni rerũ celebritate præstant: altera Sayla dicitur, quæ abest à dicto capite Comar miliaribus propè CC, ea est quæ mittit equas. Post hanc ad orientem altera uisitur, quæ dicitur Samotra, nos Taprobanam appellamus, quæ abest ab urbe Calechut itinere trium mensium. Vltra eam est Cataium feracissima, ut dictum est, insula cum aliis compluribus, quarum haudquaquã meminisse est animus: quandoquidem à dicto Ioseph Indo plura non accepimus, neque nos eas remotiores orbis partes adiuimus. Potuissemus quidem longiore subsellio gemmarum ac lapidum, margaritarúmque naturam indagare, necnon de aromatum generibus differere complura, cum hæc in primis ferat India. Verum cum minime pertineant ad id quod retulit Ioseph prædictus, ex composito temperabimus: tum ut præter uerum nihil relatum putetis, tum uel maxime, ut tandem aliquando cœptum opus ad umbilicum deueniat.

ILLVSTRISSIMO RENATO HIERVSALEM ET SICILIAE regi, duci Lothoringiæ ac Barn. Americus Vesputius humilem reuerentiam, & debitam recommendationem.

F IERI potest illustrissime rex, ut tua maiestas mea ista temeritate ducatur in admirationem, propterea quòd hasce literas tam prolixas ad te scribere non subuerear, cum tamen sciam te continuo in arduis consiliis & crebris reipublicæ negotiis occupatissimum. Atque existimabor forte non modo præsumptuosus, sed etiam otiosus, id mihi muneris uendicans, ut res statui tuo minus conuenientes, non delectabili, sed barbaro prorsus stylo, ueluti amusus ab humanitatis cultu alienus, ad Fernandum Castiliæ regẽ nominatim scriptas, ad te quoq; mittam. Sed ea quam in tuas uirtutes habeo confidentia, & comperta sequentiũ rerum, neq; ab antiquis neq; neotericis scriptarum ueritas me coram t.M. fortassis excusabunt. Mouit me in primis ad scribendum præsentium lator Beneuenutus, M.t.humilis famulus, & amicus meus non pœnitendus: qui dum me Lisbonæ reperiret, precatus est ut t. M. rerum per me quatuor profectionibus in diuersis plagis mundi uisarũ, participem facere uellem. Peregi enim bis binas nauigationes ad nouas terras inueniendas, quarum duas ex mandato Fernandi inclyti regis Castiliæ per magnum oceani sinum occidentem uersus feci: alteras duas iussu Manuelis Lusitaniæ regis ad austrum. Itaque me ad id negotii accinxi, sperans quòd t.M. me de clientulorum numero non excludet, ubi recordabitur, quòd olim mutuam habuerimus inter nos amicitiam tempore iuuentutis nostræ, cum grammaticæ rudimenta imbibentes sub probata uita & doctrina uenerabilis & religiosi fratris de S. Marco Fra. Georgii Antonii Vesputii auunculi mei pariter militaremus. Cuius auunculi uestigia utinam sequi potuissem, alius profecto, ut & ipse Petrarcha ait, essem quàm sum. Vtcunq; tamen sit, non me pudet esse qui sum. Semper enim in ipsa uirtute & rebus studiosis summam habui delectationem. Quòd si tibi hæ narrationes omnino non placuerint, dicam sicut Plinius ad Mecœnatem scribit, Olim facetiis meis delectari solebas. Et licet M.t. sine fine in reipublicæ negotiis occupata sit, nihilominus tantum temporis quandoque suffuraberis, ut has res quanuis ridiculas, quæ tamen sua nouitate iuuabunt, perlegere possis. Habebis enim hisce meis literis post curarum fomenta & meditamenta negotiorum, non modicam delectationem, sicut & ipse fœniculus prius sumptis esculentis, odorem dare, & meliorem digestionem facere assueuit. Enimuero si plus æquo prolixus fuero, ueniam peto, uale.

Inclytissime rex, sciat t.M. quòd ad has ipsas regiones mercandi causa primũ uenerim. Dúmque per quadriennii reuolutionem in eis rebus negotiosus essem, & uarias fortunæ mutationes animaduerterem, atque uiderem quo pacto caduca & transitoria bona hominem ad tempus in rotæ summo tenerent, & deinde ipsum præcipitarent ad imum, qui se possidere multa dicere poterat, constitui mecum uariis talium rerum casibus exantlatis istiusmodi negotia dimittere, & meorum laborum finem in res laudabiliores ac plus stabiles ponere. Ita disposui me ad uarias mundi partes contemplandas, & diuersas res mirabiles uiden-

das. Ad quam rem se & tempus & locus opportune obtulit. Ipse enim Castiliæ rex Fernandus tunc quatuor parabat naues ad terras nouas occidentem uersus discooperiendas, cuius celsitudo me ad talia inuestiganda in ipsam societatem elegit. Et soluimus XX die Maii, MCCCCXCVII de portu Caliciæ, iter nostrum per magnum oceani sinum capientes, in qua profectione decem & octo consummaui mus menses, multas inuenientes terras firmas, & insulas penè innumerabiles ut plurimum habitatas, quarum maiores nostri mentionem nullam fecerunt: unde & ipsos antiquos talium non habuisse notitiam credimus. Et nisi memoria me fallat, memini me in aliquo legere, quòd mare uacuum, & sine hominibus esse tenuerint. Cuius opinionis ipse Dantes poeta noster fuit, ubi duo de uigesimo capite de inferis loquens Vlyssis mortem confingit. Quæ autem mirabilia uiderim, in sequentium processu tua maiestas intelliget.

Dantes.

AMERICI VESPVTII
NAVIGATIO PRIMA.

ANNO domini, M CCCCXCVII, uigesimo mensis Maii die, nos cum quatuor conseruantiæ nauibus Calicium exeuntes portum, ad insulas olim Fortunatas, nunc uero magnam Canariam dictas, in fine occidentis habitati positas in tertio climate, super quo extra Horizontem earum se XXVII gradibus cum duobus tertiis, Septentrionalis eleuat polus, distantésque ab hac ciuitate Lisbona, in qua conscriptum extitit hoccine præsens opusculum, CCLXXX leucis, uento inter meridiem & Lebeccium uentum spirante, cursu primo pertigimus. Vbi nobis de lignis, aqua, cæterísque necessariis prouidendo, consumptis octo ferè diebus nos, facta in primis ad deum oratione, eleuatis dehinc & uento traditis uelis, nauigationem nostram per Ponentem incipientes, sumpta una Lebeccii quarta, tali nauigio transcurrimus, ut uiginti septem uix elapsis diebus, terræ cuidam applicaremus, quam firmam fore existimauimus. Distátque Canaria magna ab insulis mille uel circiter leucis, extra id quod in zona torrida habitatum est. Quod ex eo nobis constitit, quod Septentrionalem polum extra huiuscemodi telluris Horizontem XVI gradibus se eleuare, magísque occidentalem LXXV quàm magnæ Canariæ insulas gradibus existere conspeximus, prout instrumenta omnia monstrabant. Quo in loco, iactis de prora ancoris, classem nostram, leuca à littore cum media distantem, restare coegimus, nonnullis solutis phaselis armis & gente stipatis, cum quibus ipsum usque ad littus attigimus. Quò quàm primum peruenimus, gentem nudam secundum littus euntem innumeram percepimus, unde non paruo affecti fuimus gaudio: omnes enim qui nudi incedere conspiciebantur, uidebantur quoque propter nos stupefacti uehementer esse, ex eo, ut arbitror, quòd uestitos, alteriúsque effigiei quàm ipsi forent, nos esse intuiti sunt. Hi postquam nos aduenisse cognouerunt, omnes in propinquum montem quendam aufugerunt, à quo tunc nec nutibus, nec signis pacis & amicitiæ ullis, ut ad nos accederent allici potuerunt. Irruente uero interea nocte nos

nos classem nostram male tuto in loco, ubi nulla marinas aduersus procellas tuta residentia foret, considere timentes: conuenimus unà, ut hinc mane facto discederemus, exquireremúsque portum quempiam, ubi nostras statione in tuta collocaremus naues. Qua deliberatione arrepta, nos uento secundum collem spiranti traditis uelis, postquam uisu terram ipsam sequendo, atque ipso plagæ in littore gentes continue percipiendo, duos integros nauigauimus dies, locum nauibus satis aptum comperimus, In quo media tantum leuca distantes ab arida constitimus, uidimúsque tunc inibi innumerabilem gentium turbam, quam nos cominus inspicere & alloqui desiderantes, ipsamet die littori cum cymbis & nauiculis nostris appropiauimus, necnon & tunc in terram exiuimus, ordine pulchro XL circiter uiri, huiuscemodi gente se tamen à nobis & consortio nostro penitus alienam præbente, ita ut nullis eam modis ad colloquium communicationémue nostram allicere ualuerimus, præter illos paucos quos multos post labores ob hoc susceptos, tandem attraximus ad nos, dando eis nolas, specula, crateres crystallinos aliáque similia leuia: qui tum securi de nobis effecti, conciliatum nobiscum, necnon de pace & amicitia tractatum uenerunt. Subeunte autem interim nocte, nos ab illis nosmet expedientes, relictis eis, nostras ingressi sumus ad naues. Postea uero subsequentis summo diluculo diei, infinitam in littore uirorum & mulierum paruulos suos secum uectantium gentem rursum conspeximus, cognouimúsque multitudinem illam supellectilem suam secum deferre totam, qualem infra suo loco dicetur. Quorum complures quamprimũ terræ appropiauimus, semet in æquor proiicientes, cum maximi natatores existant, quantus est balistæ iactus, nobis uenerunt natantes obuiam: susceperunt nos humaniter, atque ea securitate & confidentia seipsos inter nos commiscuerunt, ac si nobiscum diutius antea consueuissent, & pariter frequentius practicauissent. Pro qua re tunc haud parum oblectati fuimus. De quorum moribus, quales eos habere uidimus, hic quandoquidem se commoditas offert, interdum etiam interserimus.

DE MORIBUS AC EORUM VIVENDI MODIS.

QUANTUM ad uitam eorúmque mores, omnes tam mares quàm fœminæ nudi penitus incedunt, tectis non aliter uerendis, quàm cum ex utero prodierunt. Hi mediocris existentes staturæ multum bene proportionati sunt, quorum caro ad rufedinem ueluti leonum pili uergit: qui si uestimentis operti mearent, albi credo tanquam nos extarent. Nullos habent in corpore pilos præterquam crines, quos proceros nigrescentésque gerunt, & præsertim fœminæ, quæ propterea sunt tali longo nigróque crine decoræ. Vultu non multum speciosi sunt, quoniam latas facies Tartariis adsimilatas habent: nullos sibi sinunt in superciliis oculorúmue palpebris ac corpore toto, crinibus demptis, excrescere uillos ob id quòd habitos in corpore pilos quid bestiale brutaléq; reputant. Omnes

tam uiri quã mulieres, siue meando, siue currendo leues admodum atque ueloces existunt, quoniam, ut frequenter experti fuimus, ipsæ etiam mulieres unam aut duas percurrere leucas, nihili putant, & in hoc nos Christicolas multum præcellunt. Mirabiliter ac ultra quàm sit credibile natant, multo quoque melius fœminæ quàm masculi, quod frequenti experimento didicimus, cum ipsas etiam fœminas omni prorsus sustentamine deficientes, duas in æquore leucas pernatare perspeximus. Arma eorum arcus sunt & sagittæ, quas multum subtiliter fabricare norunt. Ferro metallísque aliis carent: sed pro ferro bestiarum pisciúmue dentibus suas sagittas armant, quas etiam, ut fortiores existant, unamquanq; sæpe præurunt. Sagittarii sunt certissimi, ita ut quicquid uoluerint, iaculis suis feriant, nonnullísque in locis mulieres quoque optimæ sagittatrices extant. Alia etiam arma habent ueluti lanceas præacutásue sudes, necnon & clauas, capita mirifice laborata habentes. Pugnare potissimum assueti sunt aduersus suos alienigenæ linguæ confines, contra quos nullis parcendo, nisi ut eos ad acriora tormenta reseruent, multum crudeliter dimicant. Et cum in prælium properant, suas secum uxores, non belligeraturas, sed eorum post eos necessaria perlaturas ducunt, ob id quòd sola ex eis mulier tergo sibi plus imponere possit, & deinde XXX uel XL leucis subuehere, prout ipsi sæpe uidimus, quàm uir etiam ualidus, à terra leuare queat. Nulla belli capita, nullósue præfectos habent, quinimo cum eorum quilibet ex se dominus extet, nullo seruato ordine meant, Nulla regnandi dominiúmue suum extendendi, aut alterius inordinatæ cupiditatis gratia pugnant: sed ueterem solum ob inimicitiam in illis ab antiquo insitam, cuius quidem inimicitiæ causam interrogati, nullam aliam indicant, nisi ut suorum mortes uendicent antecessorum. Hæc gens sua in libertate uiuens, nullíque obediens, nec regem nec dominum habet. Ad prælium autem se potissimum animant & accingunt, cum eorum hostes ex eis quempiam aut captiuum detinent aut interemerunt. Tunc enim eiusdem captiui interemptíue consanguineus senior quisquam exurgens, exit cito in plateas & uicos passim clamitans, inuitánsque omnes, & suadens ut cum eo in prælium consanguinei sui necem uindicaturi properent: qui omnes compassione moti, mox ad pugnam se accingunt, atque repente in suos inimicos irruunt. Nulla iura, nullámue iustitiam seruant, malefactores suos nequaquam puniunt, quinimo nec parentes ipsi paruulos suos edocent aut corripiunt. Mirabiliter eos inter sese conquestionari nonnunquam uidimus. Simplices in loquela se ostentant, uerũ callidi multum atq; astuti sunt. Perraro, & submissa uoce loquuntur, eisdem quibus utimur accentibus utentes. Suas ut plurimum uoces inter dentes & labra formantes, aliis utuntur uocabulis quàm nos. Horum plurimæ sunt idiomatum uarietates, quoniam à centenario leucarum in centenarium diuersitatem linguarum se mutuo nullatenus intelligentium reperimus. Comessandi modum ualde barbarum retinent, nec quidem notatis manducant horis, sed siue nocte siue die, quoties edendi libido suadet. Solo manducantes accumbunt, & nulla mantilia, nulláue gausapa, cum lineamentis pannísque aliis careant, habent. Epulas suas atque cibaria in uascula terreã quæ ipsimet confingũt, aut in medias cucurbitarũ testas ponũt.

In re-

In retiaculis quibusdam magnis ex bombice factis,& in aere suspensis dormitāt: qui modus quanuis insolitus & asperior fortassis uideri queat, ego nihilominus talem dormitandi modum suauē plurimum iudico. Etenim cum in eisdem eorum retiaculis mihi plerunque dormitasse contigerit, in illis mihimetipsi melius quàm in tapetibus quæ habebamus esse, persensi. Corpore ualde mundi sunt & expoliti, ex eo quòd seipsos frequentissime lauant. Et cum egestū ire, quod salua dixerim reuerentia, coacti sunt, omni conamine nituntur, ut à nemine perspici possint: qui quidem in hoc quanto honesti sunt, tanto in dimittenda urinase im mundos inuerecundósq; tam mares quàm fœminæ præbent: cum siquidē illos nobiscum loquentes,& coràm positos suam impudicissime urinam sæpius emin xisse perspeximus. Nullam legem, nullum legitimū thori fœdus in suis connubiis obseruāt, quinimo quotquot mulieres quisquam concupiscit, tot habere,& dein illas quandocunq; uolet, absq; hoc quod id pro iniuria aut opprobrio habeant, repudiare potest. Et in hac re utiq; tam uiri quàm mulieres eadē libertate fruun tur. Zelosi parum, libidinosi uero plurimū extant, magísq; fœminæ quàm masculi, quarum artificia ut insatiabili suæ satisfaciant libidini, hic honestatis gratia subticenda censuimus. Eæ ipsæ in generandis paruulis fœcundæ admodum sunt, neque dum grauidæ effectæ sunt, pœnas aut labores euitant. Leuissimo minimóque dolore pariunt, ita ut in crastinum alacres sanatǽque ubique ambulent: præsertímque post partum in flumen quodpiam sese ablutum uadunt, túmque sanæ mundatǽque inde, ueluti pisces apparent. Crudelitati autem ac odio maligno adeo deditæ sunt, ut si illas sui forsitan exacerbauerint uiri, subito certum quoddam efficiant maleficium, cum quo præ ingenti ira proprios fœtus in propriis uteris necāt abortiúntq; deinde, cuius rei occasione infiniti eorum paruuli pereunt. Venusto & eleganti proportione compacto corpore sunt, ita ut in illis quicquam deforme nullo inspici modo possit, Et quanuis dísnudæ ambulent inter fœminas: tamen earum pudibunda sic honeste reposita sunt, ut nullatenus ui dere queant, preterquam regiuncula illa anterior, quam uerecundiore uocabulo pectusculum imum uocamus, quod & in illis utiq; non aliter quàm honeste na tura ipsa uidendum reliquit. Sed & hoc nec quidem curant, quoniam, ut paucis expediam, non magis in suorum uisione pudendorum mouentur, quàm nos in oris nostri aut uultus ostentatione. Admirandam perualde rem ducerent, mulie rem in eis mamillas, pupásue laxas, aut uentrē rugatum ob nimium partum ha bentem, cum omnes æque integræ ac solidæ post partum semper appareant, ac si nunquam peperissent. Hæ quidem se nostri cupientissimas esse monstrabant. Neminem in hac gente legem aliquam obseruare uidimus, nec quidem Iudæi aut Mauri nuncupare solide queunt, cum ipsis Gentilibus ac paganis multo deteriores sint. Etenim non persensimus quod sacrificia ulla faciant, aut quod loca orationísue domos aliquas habeant. Horum uitam, quæ omnino uoluptuosa est, Epicuream existimo. Illorum habitationes singulis ipsis sunt communes, ipsǽq; illorum domus campanarum instar constructæ sunt, firmiter ex magnis arboribus solidatæ, palmarū foliis desuper contectæ,& aduersus uentos & tempe states tutissimæ, nonnullísq; in locis tam magnæ, ut in illarū unica sexcentas esse

personas inuenerimus. Inter quas octo populosissimas esse comperimus, sic ut in eis essent habitarentque pariter animarum decem milia. Octennio quolibet aut septennio, suas sedes habitationésue transferunt: qui eius rei causam interrogati, naturale responsum dederunt, dicentes quòd Phœbi uehementis æstus occasione hoc facerent, ob id quod ex illorum longiore in eodem loco residentia aer infectus corruptúsque redderetur: quæ res in eorum corporibus uarias causaret ægritudines, quæ quidem eorum ratio non male sumpta nobis uisa est. Eorum diuitiæ sunt, uariorum colorum auium plumæ, aut in modum lapillorum illorum, quos uulgariter Paternoster uocitamus, laminæ siue calculi, quos ex piscium ossibus, lapillísue uiridibus aut candidis faciunt, & hos ornatus gratia sibi ad genas, labia uel aures suspendunt. Alia quoque similia futilia & leuia pro diuitiis habent, quæ nos omnino parui pendebamus. Commutationibus aut mercimoniis in uendendo aut emendo nullis utuntur, quibus satis est, quòd natura sponte sua propinat: aurum, uniones, iocalia, cæteráque similia, quæ in hac Europa pro diuitiis habemus, nihil extimant, imò penitus spernunt, nec habere curant. In dando sic naturaliter liberalissimi sunt, ut nihil quod ab eis expetatur abnegent. Et quemadmodum in dando liberales sunt, sic in petendo & accipiendo cupidissimi postquam se cuiquam amicos exhibuerint. Maximum potissimúmque amicitiæ suæ signum in hoc perhibent, quòd tam uxores quàm filias proprias amicis suis pro libito habendas offerunt: in qua re parens uterque se longe honoratum iri existimat, cum natam eius, etsi uirginem, ad concubitum suum quispiam dignatur & abducit, & in hoc suam inter se amicitiam potissimum conciliant. Variis in eorum decessu multísque modis exequiis utuntur. Porrò suos nonnulli defunctos in humo cum aqua sepeliunt, & inhumant illis ad caput uictualia ponentes, quibus eos posse uesci & alimentari putant, nullum deinde propter eos alium planctum, aut alias ceremonias efficientes. Alii quibusdam in locis barbarissimo atque inhumanissimo sepeliendi utuntur modo. Quippe cum eorum quempiam mortis momento proximum autumant, illum eius propinquiores in syluam ingentem quandam deferunt, ubi eum in bombiceis retiaculis illis, in quibus dormiunt, impositum & recubantem ad duas arbores in aera suspendunt, ac postmodum ductis circa eum sic suspensum una tota die choreis, irruente interim nocte, ei aquam, uictúmque alium, ex quo quatuor aut circiter dies uiuere queat, ad caput apponunt: & deinde, sic inibi solo pendente relicto, ad suas habitationes redeunt: quibus ita peractis, si isdem ægrotus postea manducet & bibat, ac inde ad conualescentiam sanitatémque redeat, & ad habitationem propriam remeet, illum eius affines ac propinqui cum maximis suscipiunt ceremoniis. At perpauci sunt qui tam grande prætereant periculum, cum eos ibidem nemo postea uisitet. Qui si tunc inibi forsitan decedunt, nullam aliam habent postea sepulturam. Alios quoque complures Barbaros habent ritus, quos euitandæ prolixitatis hic omittimus gratia. Diuersis uariísque medicaminibus in suis morbis & ægritudinibus utuntur, quæ sic à nostris discrepant & disconueniunt, ut mirarentur haud parum qualiter inde quis euadere posset. Nempe, ut frequenti didicimus experientia,

tientia, cum eorum quempiam febricitare contigerit, hora qua febris eum asperius inquietat, ipsum in frigentissimam aquam immergunt & balneant, postmo dúmque per duas horas circa ignem ualidum, donec plurimum calescat, currere & recurrere cogunt, & postremo ad dormiendum deferunt, quo quidem medicamento complures eorum sanitati restitui uidimus. Diætis etiam, quibus tribus quatuórue diebus absque cibo & potu persistunt, frequentissimis utuntur. Sanguinem quoque sibi persæpe comminuunt non in brachiis, salua ala, sed in lumbis & tibiarum pulpis. Seipsos etiam ad uomitum cum certis herbis quas in ore deferunt medicaminis gratia, plerunque prouocant, & multis aliis remediis antidotísque utuntur, quæ longum dinumerare foret. Multo sanguine, multóque; flegmatico humore abundant, cibariorum suorum occasione, quæ ex radicibus, fructibus, herbis, uariísque piscibus faciunt. Omni farris granorúmque aliorum semine carent. Communis uero eorum pastus, siue uictus, arborea quædam radix est, quam in farinam satis bonam comminuunt, & hanc radicem quidam eorum iucha, alii chambi, alii uero igname uocitant: aliis carnibus, præterquam hominum perraro uescuntur, in quibus quidem hominum carnibus uorandis sic inhumani sunt & immansueti, ut in hoc omnem feralem, omnémue bestialem modum superent: omnes enim hostes suos quos aut perimunt, aut captos detinent tam uiros quàm fœminas indistinctè cum ea feritate deglutiunt, ut nihil ferum, nihilue brutum magis dici uel inspici queat: quos quidem sic efferos immanésque fore, uariis in locis mihi frequentius contigit aspexisse, mirantibus illis quòd inimicos nostros sic quoque nequaquam manducaremus. Et hoc pro certo maiestas uestra regia teneat. Eorum consuetudines, quas plurimas habent, sic barbaræ sunt, ut hic nunc sufficienter satis enarrari non ualeant. Et quoniam in meis hisce bis geminis nauigationibus, tam uaria diuersáque, ac tam à nostris rebus & modis differentia perspexi, idcirco libellum quempiam, quem Quatuor diætas, siue Quatuor nauigationes appello, conscribere paraui, conscripsiq;, in quo maiorum rerum à me uisarum partem distinctè satis, iuxta ingenioli mei tenuitatē collegi, ueruntamē non adhuc publicaui. In illo uero quoniam omnia particulariter magis ac singillatim tangentur, idcirco uniuersalia hic solummodo prosequens, ad nauigationem nostram priorē perficiendam, à qua paulisper digressus fueram, iam redeo. IN HOC nauigii nostri primordio notabilis commoditatis res non uidimus, idcirco ut opinor, quòd eorum linguam non capiebamus, præterquam nonnullam auri denotantiam, quod nonnulla indicia in tellure illa esse monstrabant. Hæcce uero tellus quo ad sui situm positionémq; tam bona est, ut uix dari melior queat. Concordauimus autem, ut illam derelinquentes, longius nauigationem produceremus. Qua unanimitate susce-pta, nos dehinc aridam ipsam collateraliter semper sectantes, necnon gyros multos, scalásque plures circumeuntes, & interim cum multis uariísque locorum illorum incolis conferentiam habentes, tandem certos post aliquot dies portui cuidam applicuimus, in quo nos grandi à periculo altitono spiritui cōplacuit eripere. Huius enim modi portum quamprimū introgressi fuimus, populationem unam eorum, hoc est, pagum aut uillam super aquas, ut Venetiæ, positam comperimus, in qua ingentes XX ædes aut circiter erant, in modum campanarum,

ut prætactum est, effectæ, atque super ligneis uallis solidis & fortibus firmiter fundatæ, præ quarum porticibus leuaticii pontes porrecti erant, per quos ab altera ad alteram tanquam per compactissimam stratam transitus erat. Igitur huiusmodi populationis incolæ quamprimum nos intuiti sunt, magno propter nos timore affecti sunt: quam ob rem suos confestim pontes omnes contra nos eleuauerunt, & sese deinde in suis domibus abdiderunt. Quam rem prospectantibus nobis, & haud parum admirantibus, ecce duodecim eorum lintres uel circiter singulas ex solo arboris caudice cauatas, quo nauium genere utuntur, ad nos interim per æquor aduentare conspeximus, quorum naucleri effigiem nostram habitúmque mirantes, ac sese circum nos undique circunferentes, nos eminus aspiciebant. Quos nos quoque ex aduerso prospicientes, plurima eis amicitiæ signa dedimus, quibus eos, ut ad nos intrepidi accederent exhortabamur, quod tamen efficere contempserunt. Quam rem nobis percipientibus mox ad eos remigare incepimus, qui nequaquam nos præstolati sunt, quinimmo omnes confestim in terram fugerunt, datis nobis interim signis, ut illos paulisper expectaremus, ipsi enim extemplo reuersuri forent. Túmque in montem quendam properauerunt, à quo eductis bis octo iuuenculis, & in lintribus suis præfatis unà secum assumptis, mox uersus nos regressi sunt. Et post hæc ex iuuenculis ipsis quatuor in singulis nauium nostrarum posuerunt, quem faciendi modum nos haud parum admirati tunc fuimus, prout uestra satis perpendere potest maiestas. Cæterúmque cum lintribus suis præmissis inter nos nauésque nostras commixti sunt, & nobiscum sic pacifice loquuti sunt, ut illos amicos nostros fidelissimos esse reputaremus. Interea uero ecce quoq; ex domibus eorum præmemoratis gens non modica per mare natitans aduentare cœpit, quibus ita aduenientibus & nauibus nostris iam appropinquare incipientibus, nec tamen proinde mali quicquam adhuc suspicaremur, rursum ad earundem domorum eorum fores, uetulas nonnullas conspeximus, quæ immaniter uociferantes, & cœlum magnis clamoribus implentes, sibimet in magnæ anxietatis indiciũ proprios euellebant capillos: quæ res magnam mali suspitionem nobis tunc attulit. Túmque subito factum est, ut iuuenculæ illæ quas in nostris imposuerunt nauibus, mox in mare prosilirent, ac illi qui in lintribus erant, sese à nobis elongantes mox contra nos arcus suos intenderent, nósq; durissime sagittarent. Qui uero à domibus per mare natantes adueniebant, singuli latentes in undis lanceas ferebant, ex quibus eorum proditionem cognouimus. Et tum non solum nosmet magnanimiter defendere, uerumetiam illos grauiter offendere incœpimus. Ita ut plures eorum faselos cum strage eorum non parua perfregerimus, & penitus in ponto submerserimus: propter quod reliquis fasellis suis cum damno eorum maximo relictis, per mare natantes omnes in terram fugerũt, interemptis ex eis uiginti uel circiter, uulneratis uero pluribus: & ex nostris quinque duntaxat læsis. qui omnes ex dei gratia incolumitati restituti sunt. Comprehendimus autem & tunc ex prætactis iuuenculis duas, & uiros tres, ac dehinc domos eorũ uisitauimus, & in illas introiuimus: uerum in eis quicquam, nisi uetulas duas & ægrotantẽ uirum unicum, non inuenimus: quas quidem eorum domos igni succendere non uoluimus, ob id quod conscientiæ scrupulum hoc ipsum esse formidabamus,

Post

Post hæc autem ad naues nostras cum prætactis captiuis quinque remeauimus, & eosdem captiuos, præterquam iuuenculas ipsas in compedibus ferreis alligauimus. Eædem uero iuuenculæ, captiuorúmque uirorum unus superuenienti nocte à nobis subtilissime euaserunt. His itaque peractis, sequenti die concordauimus, ut relicto portu illo, longius secundum collem procederemus, percursisq; LXXX ferè leucis, gentem aliam quandam comperimus, lingua & conuersatione penitus à priore diuersam. Conuenimúsque ut classem inibi nostram ancoraremus, & deinde in terram ipsam cum nauiculis nostris accederemus. Vidimus autem tunc ad littus in plaga gentium turbam IIII milia personarum uel circiter existere, qui cum nos appropinquare persenserunt, nequaquam nos præstolati sunt, quinimmo cunctis quæ habebant relictis, omnes in syluas & nemora diffugerunt. Tum uero in terram prosilientes, & uiam unam in syluas tendentem, quantus est balistæ iactus perambulantes, mox tentoria plura inuenimus, quæ ibidem ad piscandum gens illa tetenderat, & in illis copiosos ad decoquendas epulas suas ignes accenderat, ac profecto bestias ac plures uariarum specierum pisces iam assabat. Vidimus autem inibi certũ assari animal, quod erat, demptis alis quibus carebat, serpenti simillimum, támque brutum ac syluestre apparebat, ut eius non modicum miraremur feritatẽ. Nobis uero per eadem tentoria longius progredietibus, plurimos huiuscemodi serpentes uiuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoque funibus ligata, ne eadem aperire possent habebant, prout de canibus aut feris aliis, ne mordere queant effici solet. Aspectum tam ferum eadem præ se ferunt animalia, ut nos illa uenenosa putantes nullatenus auderemus contingere. Capreolis in magnitudine, brachio uero cum medio in longitudine æqualia sunt. Pedes longos materialésque multum ac fortibus ungulis armatos, necnon & discolorem pellem diuersissimam habent, rostrúmque ac faciem ueri serpentis gestant, à quorum naribus usque ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protenditur, ut animalia illa ueros serpentes esse iudicaremus, & nihilominus eis gens præfata uescitur. Panem suum gens eadem ex piscibus quos in mari piscantur efficiunt. Primum enim pisciculos ipsos in feruenti aqua aliquantisper excoquunt. Deinde uero contundunt & compistant, & in panes conglutinant, quos super prunas insuper torrent, & tandem inde postea manducant: hos quidem panes probantes quambonos esse reperimus. Alia quoque quammulta esculenta cibariáq; tam in fructibus quàm in uariis radicibus retinent, quæ longum enumerare foret. Cum autem à syluis ad quas aufugerant non redirent, nihil de rebus eorum, ut amplius de nobis securi fierent, auferre uoluimus, quinimmo in eisdem eorum tentoriis permulta de reculis nostris, in locis quæ perpendere possent, derelinquentes, ad naues nostras sub noctem repedauimus. Sequenti uero die cum exoriri Titan inciperet, infinitam in littore gentem existere percepimus, ad quos in terram tunc accessimus. Et quanuis se nostri timidos ostenderent, seipsos tamen inter nos permiscuerunt, & nobiscum practicare ac conuersari cum securitate cœperunt, amicos nostros se plurimum fore persimulantes, insinuantésque illic habitationes eorum non esse, uerum quòd piscandi gratia aduenerant. Et idcirco rogitantes, ut ad eorum pagos cum eis accederemus, ipsi etenim

nos tanquã amicos recipere uellent:& hanc quidem de nobis conceperant ami citiam, captiuorum illorum duorum,quos tenebamus occasione, qui eorum inimici erant. Visa autem eorum magna rogandi importunitate, concordauimus XXIII ex nobis cum illis in bono apparatu, cum stabili mente, si cogeret necessitas,omnes strenue mori. Cum itaque nobiscum per tres extitissent dies,& tres cum eis per plagam terrámque illam excessissemus leucas,ad pagum unum nouem duntaxat domorũ uenimus: ubi cum tot támque Barbaris ceremoniis ab eis suscepti fuimus,ut scribere penna non ualeat, utpote cum choreis & canticis,ac planctibus hilaritate & lætitia mixtis, necnon cum ferculis cibariisq; multis. Et ibidem nocte illa requieuimus,ubi proprias uxores suas nobis cum omni prodigalitate obtulerunt:quæ quidem nos sic importune solicitabant,ut uix eisdem resistere sufficeremus. Postquam autem illic nocte una cum media die perstitimus,ingens admirabilísque populus absque cunctatione stuporéque ad nos inspiciendos aduenit,quorum seniores nos quoque rogabant,ut secum ad alios eorum pagos, qui longius in terra erant commearemus, quod & quidem eis annuimus. Hic dictu facile non est, quantos ipsi nobis impenderunt honores. Fuimus autem apud quammultas eorum populationes, per integros nouem dies cum ipsis euntes,ob quod nobis nostri qui in nauibus remanserant, retulerunt socii se idcirco plerunq; in anxietate timoreq; non minimo extitisse. Nobis autem bis nouem leucis aut circiter in eorum terra existentibus, ad naues nostras repedare proposuimus. Et quidem nostro in regressu tam copiosa ex eis uirorum ac mulierum multitudo accurrit, qui nos usque ad mare prosequuti sunt,ut hoc ipsum mirabile foret. Cúmque nostri quempiam ex itinere fatigatum iri contingeret,ipsi nos subleuabant,& in suis retiaculis, in quibus dormitant,studiosissime subuehebant. In transitu quoq; fluminum,quæ apud eos plurima sunt & maxima, sic nos cum suis artificiis secure transmittebant, ut nulla usquam pericula pertimesceremus. Plurimi etiam eorum nos comitabantur rerum suarum onusti,quas nobis dederant, illas in retiaculis illis quibus dormiũt uectantes plumaria uidelicet præditia,necnon arcus multos, sagittásque multas, ac infinitos diuersorum colorum psitacos. Alii quoque complures suppellectilem suam totam ferentes,animalia etiam sua secum ducebant. Et quiddam admirabile dicam,quòd is fortunatum se felicémque putabat,qui in transmeandis aquis nos in collo dorsóue suo transuectare poterat. Quamprimum autem ad mare pertigimus,& faselos nostros conscendere uoluimus,in ipso faselorum nostrorum ascensu,tanta ipsorum nos comitantium, & nobiscum ascendere concertantium,ac naues nostras uidere concupiscentium pressura fuit, ut nostri idẽ faseli penè præ pondere submergerentur. In ipsis autem nostris eisdem faselis recepimus ex eis nobiscum quotquot potuimus, ac eos ad naues nostras usque perduximus. Tanti etiam illorum per mare natantes, & unà nos concomitantes aduenerunt,ut tot aduentare molestiuscule ferremus: cum siquidem plures quàm mille in nostras naues,licet nudi & inermes introiuissent,apparatum artificiúmque nostrum,necnon & nauium ipsarum magnitudinem mirantes. Ast tunc quiddam risu dignum accidit: nam cum machinarum tormentorúmque bellicorum nostrorum quædã exonerare cõcuperemus,& propter hoc imposito igne,

igne, machinæ ipsæ horridissime tonuissent, pars illorum maxima, audito huiuscemodi tonitruo, sese in mare natitans præcipitauit, ueluti solitæ sunt ranæ in ripa sidentes: quæ si fortassis tumultuosum quicquam audiunt, sese in profundum luti latitaturæ immergunt, quemadmodum & gens illa tunc fecerunt, illique eorum qui ad naues aufugerant, sic tunc perterriti fuerunt, ut nos facti nostri nosmet reprehenderemus. Verum illos mox securos esse fecimus, nec amplius stupidos esse permisimus, insinuantes eis quod cum talibus armis hostes nostros perimeremus. Postquam autem illos illa tota die in nauibus nostris festiue tractauimus, ipsos à nobis abituros esse monuimus, quoniam sequenti nocte nos abhinc abscedere cupiebamus. Quo audito, ipsi cum summa amicitia beneuolentiáque mox à nobis egressi sunt in hac gente eorúmque terra quammultos eorum ritus uidi cognouíque, in quibus hic diutius immorari non cupio. Cum postea nosse uestra queat maiestas, qualiter in quauis nauigationū harum mearum magis admiranda annotatúque digniora conscripserim, ac in libellum unum stylo geographico colligerem, quem libellum Quatuordiætas intitulaui, & in quo singula particulariter & minutim notaui: sed hactenus à me non emisi, ob id quòd illum adhuc reuisere collationaréque mihi necesse est. Terra illa gente multa populosa est, ac multis diuersisque animalibus & nostris paucissime similibus undique densissima: demptis leonibus, ursis, ceruis, suibus, capreolísque, & damis, quæ & quidem deformitatem quandam à nostris retinent: equis, ac mulis, asinísque, & canibus, ac omni minuto pecore, ut sunt oues & similia, necnon & uaccinis armentis penitus carent: ueruntamen aliis quàm plurimis uariorum generum animalibus, quæ non facile dixerim, abundantes sunt: sed tamen omnia syluestria sunt, quibus in suis agendis minime utuntur. Quid plura? Hi tot tantísque diuersorum modorum ac colorum pennarúmque alitibus fœcundi sunt, ut id sit uisu enarratúque mirabile: regio siquidem illa multum amœna fructiferáq; est, syluis ac nemoribus maximis plena, quæ omni tempore uirent, nec eorum unquam folia fluunt. Fructus etiam innumerabiles, & nostris omnino dissimiles habent. Hæcce tellus in torrida zona sita est directe sub Parallelo, qui Cancri tropicum describit, unde polus Horizontis eiusdem se uiginti tribus gradibus eleuat in fine climatis secundi. Nobis autem inibi existentibus nos contemplatum populus multus aduenit, effigiem albedinémque nostram mirantes: quibus unde ueniremus sciscitantibus, è cœlo inuisendæ terræ gratia nos descendisse respondimus, quod & utique ipsi credebant: in hac tellure baptisteria fontésue sacros plures instituimus: in quibus eorum infiniti seipsos baptizari fecerunt, se eorum lingua charaibi, hoc est, magnæ sapientiæ uiros uocantes. Et prouincia ipsa Parias ab ipsis nuncupata est. Postea autem portum illum terrámq; derelinquentes, ac secundum collem transnauigantes, & terram ipsam uisu semper sequentes, DCCCLXX leucas à portu illo percurrimus, facientes gyros circuitúsque interim multos, & cum gentibus multis conuersantes practicantésque: ubi in plerisq; locis aurum, sed non in grandi copia, eminus cum nobis terras illas reperire, & si in eis aurum foret, tunc sufficeret cognoscere. Et quia tunc tredecim iam mensibus in nauigatione nostra perstiteramus, & naualia nostra, apparatúsq; nostri, toti penè consumpti erant, hominésq; labore perfracti:

communem inter nos de reſtaurandis nauiculis noſtris, quæ aquam undique recipiebant,& repetunda Hiſpania iniuimus concordiam:in qua dum perſiſteremus unanimitate,prope portum unum eramus totius orbis optimũ,in quem cum nauibus noſtris introeuntes,gentem ibidem infinitam inuenimus,quæ nos cum magna ſuſcepit amicitia: in terra autem illa nauiculam unam cum reliquis nauiculis noſtris ac doliis nouam fabricauimus, ipſáſque machinas noſtras ac tormenta bellica, quæ in aquis undique penè perierant,in terram ſuſcepimus, noſtráſque naues ab eis exonerauimus,& poſt hæc in terram traximus, & refecimus correximúſque, & penitus reparauimus. In qua re eiuſdem telluris incolæ, non paruum nobis adiuuamen exhibuere, quinimmo nobis de ſuis uictualibus ex affectu largiti ſponte ſua fuere, propter quod inibi perpauca de noſtris conſumpſimus:quam quidem rem ingenti pro beneplacito duximus, cum ſatis tenuia tunc teneremus,cum quibus Hiſpaniam noſtram non niſi indigentes repetere potuiſſemus. In portu autem illo XXXVII diebus perſtitimus, frequentius ad populationes eorum cum eis euntes,ubi ſinguli nobis non paruũ exhibebant honorem. Nobis autem portum eundem exire, & nauigationem noſtram reflectere concupiſcentibus, conqueſti ſunt illi gentem quandam ualde ferocem, & eis infeſtam exiſtere, qui certo anni tempore per uiam maris in ipſam eorum terram per inſidias ingreſſi,nunc proditorie,nunc per uim quammultos eorum interimerent, manducaréntque deinde: alios uero in ſuam terram ſuáſque domos captiuatos ducerent, contra quos ipſi ſe uix defendere poſſent,nobis inſinuantes gentem illam quandam inhabitare inſulam,quæ in mari leucis centum aut circiter erat. Quam rem ipſi nobis cum tanto affectu ac querimonia commemorauerunt,ut eis ex condolentia magna crederemus,promitteremúſque, ut de tantis eos uindicaremus iniuriis: propter quod illi lætantes non parum effecti,ſeſe nobiſcum uenturos ſponte ſua propria obtulerunt,quod plures ob cauſas acceptare recuſauimus, demptis ſeptem, quos data conditione recepimus, ut ſoli in ſuis lintribus in propria remearent, quoniam reducendorum eorum curam ſuſcipere nequaquam intendebamus, cui conditioni ipſi quàm gratanter acquieuerunt. Et ita illos amicos noſtros plurimum effectos derelinquentes, ab eis abſceſſimus. Reſtauratis autem reparatíſque naualibus noſtris, ſeptem per gyrum maris, uento inter Græcum & Leuantem nos ducente, nauigauimus dies. Poſt quos plurimis obuiauimus inſulis, quarum quidem aliæ habitatæ, aliæ uero deſertæ erant. Harum igitur uni tandem appropinquantes,& naues noſtras inibi ſiſtere facientes,uidimus ibidem quam maximum gentis aceruum,qui inſulam illam Ity nuncuparent,quibus proſpectis,& nauiculis phaſeliſq; noſtris uiris ualidis, & machinis tribus ſtipatis, terræ eidem uicinius appropinquantes, quadringentos uiros cum mulieribus quammultis iuxta littus eſſe conſpeximus:qui,ut de prioribus habitũ eſt, omnes nudi meantes,corpore ſtrenuo erant,necnon bellicoſi plurimũ, ualidiq; apparebant, cum ſiquidem omnes armis ſuis,arcubus uidelicet & ſagittis, lanceiſq; armati eſſent, quorum quoq; complures parmas etiam,quadratáue ſcuta gerebant, quibus ſic opportune ſeſe præmuniebant,ut eos in iaculandis ſagittis ſuis in aliquo non impedirent. Cúmque in phaſelis noſtris terræ ipſi quantus eſt ſagittæ uolatus
appropiaſſe-

appropiassemus, omnes citius in mare prosilierunt, & infinitis emissis sagittis sese contra nos strenue, ne in terram descendere possemus, defendere occoeperunt. Omnes uero per corpus diuersis coloribus depicti, & uariis uolucrum pennis ornati erant: quos hi qui nobiscum uenerant aspicientes, illos ad præliandum paratos esse, quotienscunque sic picti, aut auium plumis ornati sunt, nobis insinuauerunt. Intantum autem introitum terræ nobis impedierunt, ut saxiuomas machinas nostras in eos coacti fuerimus emittere, quarum audito tumultu, impetúque uiso, necnon ex eis plerisque in terram mortuis decidisse prospectis, omnes in terram sese receperunt. Túmque facto inter nos consilio, XLII de nobis in terram post eos concordauimus exilire, & aduersus eos magno animo pugnare, quod & quidem fecimus. Nam tum aduersum illos in terram cum armis nostris prosiliuimus, contráque illi sic sese nobis opposuerunt, ut duabus fermè horis continuum inuicem gesserimus prælium, præter id quod de eis magnam faceremus uictoriam, demptis eorum perpaucis, quos balistarii colubrinariíque nostri, suis interemerunt telis, quod idcirco ita effectum est, quia seipsos à nobis ac lanceis ensibúsque nostris subtiliter subtrahebant. Veruntamen tanta demum in eos incurrimus uiolentia, ut illos cum gladiis mucronibúsque nostris cominus attingeremus. Quos quidem cum persensissent, omnes in fugam per syluas & nemora conuersi sunt, ac nos campi uictores, interfectis ex eis uulneratísque plurimis, deseruerunt. Hos autem pro die illa longiore fuga nequaquam insequi uoluimus, ob id quòd fatigati nimium tunc essemus: quin potius ad naues nostras cum tanta septem illorum qui nobiscum uenerant, remeauimus lætitia, ut tantum in se gaudium uix ipsi suscipere possent. Sequenti autem aduentante die uidimus per insulam ipsam, copiosam gentium appropinquare cateruam, cornibus instrumentísque aliis, quibus in bellis utuntur, buccinantem: qui & quoque depicti omnes, ac uariis uolucrum plumis ornati erant, ita ut tueri mirabile foret: quibus perceptis, ex inito rursum inter nos deliberauimus consilio, ut si gens hæc nobis inimicitias pararet, nosmet omnes in unum congregaremus, uideremúsque mutuo semper, ac interim satageremus, ut amicos nobis illos efficeremus: quibus amicitiam nostrã non recipientibus, illos quasi hostes tractaremus, ac quotquot ex eis comprehendere ualeremus, seruos nostros ac mancipia perpetua faceremus: & tunc armatiores ut potuimus circa plagam ipsam in gyrum nos collegimus. Illi uero, ut puto, præ machinarũ nostrarũ stupore, nos in terrã tunc minime prohibuerunt exilire. Exiuimus igitur in eos in terram quadrifariam diuisi, LVII uiri singuli decurionem suum sequentes, & cum eis longum manuale gessimus prælium. Veruntamen post diuturnam pugnam, plurimúmq; certamen, necnon interemptos ex eis multos, omnes in fugã coegimus, & adusq; populationem eorũ unà prosequuti fuimus: ubi comprehensis ex eis XXV captiuis, eandem eorum populationem igni combussimus, & insuper ad naues nostras cum ipsis XXV captiuis repedauimus, interfectis ex eadem gente uulneratísque plurimis. Ex nostris autem interempto duntaxat uno: sed uulneratis XXII, qui omnes ex dei adiutorio sanitatem recuperauerunt. Cæterũ autem recursu in patriam per nos deliberato ordinatóque, uiri septem illi, qui nobiscum illuc uenerant, quorum quinq; in præmisso bello uulnerati extiterãt,

phaſelo uno in inſula illa arrepto, cum captiuis ſeptem, quos illis tribuimus, tres uidelicet uiros, & quatuor mulieres in terram ſuam cum gaudio magno, magna uirium noſtrarum admiratione regreſſi ſunt. Nóſque Hiſpaniæ uiam ſequentes, Calicium tandem repetiuimus portum, cum CCXXII captiuatis perſonis, decimoquinto Octobris die. Anno domini M CCCCXCIX. Vbi lætiſſime ſuſcepti fuimus, ac ubi eoſdem captiuos noſtros uendidimus. Et hæc ſunt quæ in hac nauigatione noſtra priore, notatu digniora conſpeximus.

DE SECVNDAE NAVIGATIONIS CVRSV.

QVANTVM ad ſecundariæ nauigationis curſum, & ea quæ in illa memoratu digna conſpexi, dicetur in ſequentibus. Eandem igitur inchoantes nauigationem, Calicium exiuimus portum, anno domini M CCCCLXXXIX, undecimo Maii die. Quo exitu facto, nos curſum noſtrum Campiuiridis ad inſulas arripiẽtes, necnon ad inſularum magnæ Canariæ uiſum tranſabeuntes, in tantum nauigauimus, ut inſulæ cuidam, quæ Ignis inſula dicitur, applicaremus: ubi facta nobis de lignis & aqua prouiſione, & nauigatione noſtra rurſum per Lebecciũ uentum incœpta, poſt enauigatos XIX dies, terram quandam nouã tandem tenuimus, quam quidem firmã exiſtere cenſuimus, contra illam de qua facta in ſuperioribus mentio eſt, & quæ quidem terra in zona torrida extra lineam æquinoctialem ad partem Auſtri ſita eſt: ſupra quam meridionalis polus ſe quinque exaltat gradibus extra quodcunque clima, diſtátque eadem terra à prænominatis inſulis, ut per Lebeccium uentum conſtabat, leucis quingentis. In qua terra dies cum noctibus æquales XXVII Iunii, cum ſol in Cancri tropico eſt, exiſtere reperimus. Eandem terram in aquis omnino ſubmerſam, necnon magnis fluminibus perfuſam eſſe inuenimus, quæ & quidem ſemet plurimum uiridem, & proceras altiſſimáſque arbores habentem monſtrabat, unde neminem in illa eſſe tunc percepimus. Tum uero conſtitimus, & claſſem noſtram ancorauimus, ſolutis nonnullis phaſelis, cum quibus in terram ipſam accedere tentauimus. Porro nos aditum in illam quærentes, & circum eam ſæpius gyrantes, ipſam ut prætactum eſt, ſic fluminum undis ubique perfuſam inuenimus, ut nuſquam locus eſſet, qui maximis aquis non immadeſceret. Vidimus tamen interim per flumina ipſa ſigna quàm multa, quemadmodum ipſa eadem tellus inhabitata eſſet & incolis multis fœcunda. At quoniam eadem ſigna conſideraturi, in ipſam deſcendere nequibamus, ad naues noſtras reuerti concordauimus, quod & quidem ſecimus. Quibus ab hinc exancoratis, poſtea inter Leuantem & Seroccum uentum collateraliter ſecundum terram, ſic ſpirante uento, nauigauimus, pertentantes ſæpius interim, pluribus quàm quadraginta durantibus leucis, ſi in ipſam penetrare inſulam ualeremus. Qui labor omnis inanis extitit: cum ſiquidem illo in latere maris fluxum, qui à Serocco ad magiſtralem abibat, ſic uiolentum comperimus, ut idem mare ſe nauigabile non præberet. Quibus cognitis inconuenientibus, conſilio facto conuenimus, ut nauigium noſtrum

ſtrum per mare ad magiſtralem reflecteremus: túmq; ſecundum terram ipſam in tantum nauigauimus, ut tandem portui uni applicaremus, qui belliſſimam inſulam, belliſſimúmque ſinum quendam in eius ingreſſu tenebat: ſupra quem nobis nauigantibus, ut in illum introire poſſemus, immenſam in inſula ipſa gentium turbam à mari quatuor leucis aut circiter diſtantem uidimus. Cuius rei gratia lætati non parum extitimus: Igitur paratis nauiculis noſtris, ut in eandem inſulam uaderemus, lintrem quandam, in qua perſonæ complures erant, ex alto mari uenire uidimus: propter quod tunc conuenimus, ut eis inuaſis ipſos comprehenderemus: & tunc illos nauigare, & in gyrum, ne euadere poſſent, circundare occœpimus: quibus ſua quoque uice nitentibus, uidimus illos, aura temperata manente, remis ſuis omnibus ſurſum erectis, quaſi firmos ac reſiſtentes ſe ſignificare uelle: quam rem ſic idcirco illos efficere putauimus, ut inde nos in admirationem conuerterent. Cum uero ſibi nos cominus appropinquare cognouiſſent, remis ſuis in aquam conuerſis, terram uerſus remigare inœperunt. At tunc nobiſcum carbaſum unam quadraginta quinque doliorum uolatu celerrimam educebamus, quæ tunc tali nauigio delata eſt, ut ſubito uentum ſuper eos obtineret. Cúmque irruendi in illos aduenifſet commoditas, ipſi ſeſe apparatúmque ſuum in phaſelo ſuo ordinate ſpargentes, ſe quoque ad nauigandum accinxerunt. Itaque cum eos præteriiſſemus, tunc fugere conati ſunt. At nos nonnullis tunc expeditis phaſelis, ualidis uiris ſtipatis, illos tunc comprehendere putantes, mox in eos incurrimus: contra quos bis geminis ferè horis nobis nitentibus, niſi carbaſus noſtra, quæ curſu eos præterierat, rurſum ſuper eos reuerſa fuiſſet, illos penitus amittebamus. Cum uero ipſi ſe eiſdem noſtris phaſelis carbaſoque undique conſtrictos eſſe perſpicerent, omnes, qui circiter uiginti erant, & à terra duabus ferè leucis diſtabant, in mare ſaltu proſilierunt: quos nos cum phaſelis noſtris tota proſequentes die, nullos ex eis, niſi tantummodo duos, prehendere potuimus, aliis omnibus in terram ſaluis abeuntibus. In lintre autem eorum quam deſeruerant, bis gemini iuuenes extabant, non de eorum gente geniti, ſed quos in tellure aliena rapuerant, quorum ſingulis ex recenti uulnere uirilia abſciderant: quæ res admiratione͂ non paruam nobis attulit. Hos autem cum in noſtras ſuſcepiſſemus nauiculas, nutibus nobis inſinuarunt, quemadmodum illi eos ab ipſis manducandos abducerent: indicantes interim quòd gens hæc tam effera & crudelis, humanarum carnium comeſtrix, Canibali nuncupaterur. Poſtea autem nos ipſam eorum lintrem nobiſcum trahentes, & cum nauiculis noſtris curſum terram eorum uerſus arripientes, parumper interim conſtitimus, & naues noſtras media tantum leuca à plaga illa diſtantes ancorauimus, cum in populum plurimum oberrare uidiſſemus, in illam cum ipſis nauiculis noſtri ſubito properauimus, ductis nobiſcum duobus illis, quos in lintre à nobis inuaſa comprehenderamus. Quamprimũ autem terram ipſam pede contigimus, omnes trepidi & ſeipſos abdituri in uicinas nemorum latebras diffugerunt. Tum uero uno ex illis quos prehenderamus abire permiſſo, & plurimis illi amicitiæ ſignis, necnon nolis, cymbalis, ac ſpeculis pleriſque datis, diximus ei, ne propter nos cæteri qui aufugerant expauéſcerent quoniam eorum amicos eſſe plurimum cupiebamus. Qui abiens iuſſa no-

ſtra ſolerter impleuit, gente illa tota, quadringentis uidelicet fere uiris, cum fœminis multis à ſyluis ſecum ad nos eductis. Qui inermes ad nos ubi cum nauiculis noſtris eramus, omnes uenerunt, & cum quibus tunc amicitiam bonam firmauimus, reſtituto quoque eis alio, quem captiuum tenebamus, & pariter eorum lintrem, quam inualeramus per nauium noſtrarum ſocios, apud quos erat, eis reſtitui mandauimus. Porrò hæc eorum linter quæ ex ſolo arboris trunco cauata, & multum ſubtiliter effecta fuerat, longa uiginti ſex paſſibus, & lata duobus brachiis erat: hanc cum à nobis recuperaſſent, & tuto in loco fluminis repoſuiſſent, omnes à nobis repente fugerunt, nec nobiſcum amplius conuerſari uoluerunt. Quo tam barbaro facto comperto, illos malæ fidei, maláeque conditionis exiſtere cognouimus. Apud eos aurum duntaxat pauculum, quod ex auribus geſtabant, uidimus. Itaque plaga illa relicta, & ſecundum eam nauigatis octoginta circiter leucis, ſtationem quandam nauiculis tutam reperimus, in quam introeuntes tantas inibi comperimus gentes, ut id admirabile foret. Cum quibus facta amicitia, iniuimus deinde cum eis ad plures eorum pagos, ubi multum ſecure, multúmque honeſte ab eis ſuſcepti fuimus, & ab eis interim quingentos uniones unica nola emimus, cum auro modico, quod eis ex gratia contulimus. In hac terra uinum ex fructibus ſementibúſq; expreſſum, ut ciceră ceruiſiámue albam & rubentem bibunt: melius autem ex myrrhæ pomis ualde bonis confectum erat: ex quibus cum multis quambonis aliis fructibus guſtui ſapidis, & corpori ſalubribus, abundanter comedimus: propterea quòd tempeſtiue illuc adueneramus. Hæc eadem inſula eorum rebus ſuppellectilíue quammultum abundans eſt, génſq; ipſa bonæ conuerſationis & maioris pacificentiæ eſt, quàm uſquam alibi repererimus aliam. In hoc portu decem & ſeptem diebus cum ingenti placito perſtitimus, uenientibus quotidie ad nos populis multis, nos effigiémque noſtram & albedinem necnon ueſtimenta armáque noſtra, & nauium noſtrarum magnitudinem admirantibus. Hi etiam nobis gentem quandam eis infeſtam, occidentem uerſus exiſtere retulerunt: quæ gens infinitam habebat unionum quantitatem, quódque quos ipſi habebant uniones, eiſdem inimicis ſuis in belligerationibus aduerſus eos habitis abſtulerant: nos quoque & quemadmodum illos piſcarentur, & quemadmodum naſcerentur edocentes. Quorum dicta uera profecto eſſe cognouimus, prout & maieſtas ueſtra poſthæc amplius intelligere poterit. Relicto autem portu illo, & ſecundum plagam eandem, in quam continue gentes affluere proſpiciebamus, curſu noſtro producto, portum quendam alium reficiendæ unius nauiculæ noſtræ gratia ſubiuimus in quo gentem multam eſſe comperimus, cum quibus nec ui, nec amicitia conuerſationem obtinere ualuimus: illis ſi quandoque in terram cum nauiculis noſtris deſcenderemus, ſe contra nos aſpere defendentibus, & ſi quandoque nos ſuſtinere non ualerent, in ſyluas aufugientibus, & nos nequaquam expectantibus: quorum tantam barbariem nos cognoſcentes, ab eis ex hinc diſceſſimus. Túncque inter nauigandum inſulam quandam in mari leucis à terra quindecim diſtantem uidimus, quam ſi in ea populus quiſpiam eſſet, inuiſere concordauimus. In illam igitur accelerantes, quandam inibi inuenimus gentem, quæ omnium beſtialiſſima ſimpliciſſimáque

ciſſimáque

cissimáque omnium quoque gratiosissima benignissimáque erat. Cuius quidem gentis ritus & mores eiusmodi sunt.

De eiusdem gentis ritu & moribus. Cap. VII.

HI VVLTV ac gestu corporis brutales admodum extant, singulíque maxillas herba quadam uiridi introrsum repletas habebant, quam pecudum instar usque ruminabant, ita ut uix quicquam eloqui possent: quorum quoq; singuli ex collo pusillas siccatásque cucurbitas duas, alteram herba ipsa, quam in ore tenebant, alteram uero farina quadam albida, gypso minuto simili plenam gerebant, habito bacillo quodam, quem in ore suo madefactum masticatúmq; sæpius, in cucurbitam farina repletam mittebant, & deinde cum eo de eadem farina extrahebant, quam sibi post hæc in ore utrinque ponebant, herbam ipsam, quam in ore gestabant, eadem farina respergitando: & hoc frequentissime paulatímque efficiebant. Quam rem nos admirati, illius causam secretúmque, aut cur ita facerent, satis nequiuimus comprehendere. Hæcce gens, ut experimento didicimus, ad nos adeo familiariter aduenit, ac si nobiscum sæpius antea negotiati fuissent, & longæuam amicitiā habuissent. Nobis autem per plagam ipsam cum eis ambulantibus colloquentibúsque, & interim recentem aquam bibere desiderantibus, ipsi per signa, se talibus aquis penitus carere insinuantes, ultro de herba farináq; quam in ore gestabant offerebant: propter quod regionem eandem aquis deficientem, quódque ut sitim subleuarent suam, herbam ac farinam talem in ore gestarent intelleximus. Vnde factum est, ut nobis ita meantibus, & circum plagam eandem una die cum media illos concomitantibus, uiuidam aquam nusquam inuenerimus, cognouerimúsque quòd ea quam bibebant aqua, ex rore noctu super certis foliis, auriculis asini similibus, decidente collecta erat. Quæ quidem folia eiusmodi rore nocturno tempore se implebant: ex quo rore, qui optimus est, idem populus bibebat: sed tamen talibus foliis pleraque eorum loca deficiebant. Hæcce gens uictualibus, quæ in terra solida sunt, penitus carent: quinimo ex piscibus quos in mari piscantur uiuunt. Etenim apud eos, qui magni piscatores existunt, piscium ingens abundat copia, ex quibus ipsi plurimos turtures, ac quambonos pisces alios plures ultro nobis obtulerunt. Eorum uxores herba, quam in ore uiri ipsi gerebant, nusquam utebantur: uerum singulæ cucurbitam unam aqua impletam, ex qua biberent habebant. Nullos domorum pagos, nulláque tuguria gens hæc habet, præterquam folia grandia quædam, sub quibus à solis feruore, sed non ab imbribus se protegunt: propter quod autumabile est, quòd parum in terra illa pluitur. Cum autem ad piscandum mare adierint, folium unum adeo grande secum quisque piscaturus effert, ut in illo in terram defixo, & ad solis meatum uersato, sub illius umbra aduersus æstum totum se abscondat. Hacce in insula quammulta uariorum generum animalia sunt, quæ omnia aquam lutulentam bibunt. Videntes autem quòd in ea commodi nihil nanciscеremur, nos relicta illa aliam quandam insulam tenuimus: in quam nos ingredientes, & recentem unde biberemus aquam inuestigantes, putantes interim ipsam eandem terram à nullis esse habitatam, propterea quòd in ea neminem inter aduueniendum prospexeramus, dum per arenam deambularemus, uestigia pedum quam-

n. iiii.

magna nonnulla uidimus, ex quibus censuimus, quod si eisdem pedibus reliqua membra respondebant, homines in eadem terra grandissimi habitabant. Nobis autem ita per arenam deambulantibus, uiam unam in terram deducentem comperimus, secundum quam nouem de nobis euntes, insulam ipsam inuisere parauimus, ob id quòd non quamspatiosam illam, nec quam multas in ea habitare gentes existimauimus. Pererrata igitur secundum eandem uiam una fere leuca, quinque in conualle quadam, quæ populatæ apparebant, uidimus casas: in quas introeuntes quinque in illis reperimus mulieres, uetulas uidelicet duas & iuuenculas tres: quæ quidem omnes sic statura proceræ erant, ut inde ual de miraremur. Hæ autem protinus ut nos intuitæ sunt, adeo stupefactæ permanserunt, ut aufugiendi animo penitus deficerent. Túmque uetulæ ipsæ lingua eorum nobiscum blandiuscule loquentes, & sese omnes in casam unam recipientes, permulta nobis de suis uictualibus obtulerunt. Eædem uero omnes longissimo uiro statura grandiores erant, & quidem æque grandes ut Franciscus de Albicio, sed meliore quàm nos sumus proportione compactæ. Quibus ita compertis, posthæc unà conuenimus, ut iuuenculis ipsis per uim arreptis, eas in Castiliam quasi rem admirandam abduceremus: in qua deliberatione nobis existentibus, ecce triginta sex, uel circiter uiri, multo quàm fœminæ ipsæ altiores, & adeo egregie compositi, ut illos inspicere delectabile foret, casam ipsam introire occœperunt: propter quos tanta tunc affecti fuimus animi turbatione, ut satius apud nauiculas nostras quàm cum tali gente esse duxissemus. Hi etenim ingentes arcus & sagittas, necnon & sudes perticásque magnas instar clauarum ferebant. Qui ingressi loquebantur quoque inter se mutuo, ac si nos comprehendere uellent. Quo tali periculo percepto, diuersa etiam inter nos tunc fecimus consilia: unis ut illos in ipsa eadem casa inuaderemus: aliis uero nequaquam, sed foris potius & in platea: & aliis ut nusquam aduersus eos pugnam quæreremus, donec quid agere uellent intelligeremus, asseuerantibus. Inter quæ consilia casam illam simulate exiuimus, & ad naues nostras remeare occœpimus: ipsique quantus est lapidis iactus, mutuo semper loquentes nos insequuti sunt, haud minore quàm nos, ut autumo, repedantes formidine, cum nobis manentibus ipsi quoque eminus manerent, & nisi nobis ambulantibus non ambularent. Cum uero ad naues nostras pertigissemus, & in illas ex ordine introiremus, mox omnes in mare prosilierunt, & quammultas post nos sagittas suas iaculati sunt, sed tunc eos perparum metuebamus: nam tunc machinarum nostrarum duas in eos, potius ut terrerentur quàm ut interirent, emisimus. Quarum quidem tumultu percepto, omnes confestim in montem unum propinquum fuga abierunt. Et ita ab eis erepti fuimus, discessimúsque pariter. Hi omnes nudi, ut de prioribus habitum est, eunt. Appellauimúsque insulam illam, Gigantum, ob proceritatem eorum, insulam. Nobis autem ulterius, & à terra paulo distantius transremigantibus sæpius interdum cum eis pugnasse nobis accidit, ob id quòd quicquam à tellure sua sibi tolli nequaquam permittere uellent. Et utique quidem repetundæ Castiliæ propositum iam nobis in mentem subierat, ob id potissimum, quod uno iam fere anno in mari perstiteramus, nec nisi tenuem alimentorum necessariorúmq;

aliorum munitionem retinebamus. Quæ & quidem adhuc ex uehementibus, quos pertuleramus, solis caloribus iam contaminata inquinatáque erant, cum ab exitu nostro à Campiuiridis insulis usque tunc continue per torridam nauigassemus zonam,& transuersim per lineam æquinoctialem bis, ut præhabitum est. In qua quidem uoluntate nobis perseuerantibus, nos à laboribus subleuare nostris sanctifico complacuit spiritui:nempe receptum quempiam pro rursum nouandis naualibus nostris nobis quærentibus, ad gentem quandam peruenimus, quæ nos cum maxima suscepit amicitia,& quam quidem unionum perlarúmue orientaliũ comperimus in numero maximo tenere. Propter quod quadraginta & septem diebus ibi perstitimus, & centum, decem & nouem unionũ marchas, pretio, ut æstimabamus, quadraginta non superante ducatos, ab eis comparauimus.Nam nolas,specularia,crystallinósque nonnullos,necnon leuissima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. Nempe quotquot quilibet eorum obtineret uniones,eos pro sola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis,quomodo & ubi illos piscarentur: qui & quidem ostreolas, in quibus nascuntur, nobis plures largiti sunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus: ubi in quibusdam centum & triginta úniones,in quibusdam uero non totidem reperiebantur. Nouerítque maiestas uestra, quòd nisi permaturi sint, & à conchiliis in quibus gignuntur, per sese excidant,omnino perfecti non sunt. Quinimo in breui, ut sæpius ipse expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum uero maturi fuerint,in ostrea ipsa inter carnes,præter id quòd ipsis carnibus hæreant,se separant:& huiuscemodi optimi sunt. Effluxis igitur quadraginta & septem diebus,necnon gente illa,quam nobis plurimum amicam effeceramus,relicta,hinc ab eis excessimus,ob plurimarum rerum nostrarum indigentiam,uenimúsque ad Antigliæ insulam,quam paucis nuper ab annis Christophorus Columbus discooperuit,in qua reculas nostras ac naualia reficiendo, mensibus duobus & diebus totidem permansimus, plures interdum Christicolarum inibi conuersantium contumelias perpetiendo, quas prolixus ne nimium fiam,hic omitto. Eandem uero insulam uigesimasecunda Iulii deserentes, percursa unius mensis cum medio nauigatione, Calicium tandem portum octauo mensis Septembris subiuimus:ubi cum honore profectúque suscepti fuimus.Et sic per dei placitum finem nostra cepit secunda nauigatio.

AMERICI VESPVTII NAVIGATIO TERTIA.

ME in Sibillia existente, & à pœnis atque laboribus, quos inter præmemoratas pertuleram nauigationes, paulisper requiescente desiderantéque post hæc in perlarum terram remeare, fortuna fatigationum mearum nequaquam adhuc satura,serenissimo illi domino Emanueli Portugalliæ regi misit in cor, nescio ut quid,ut destinato nuntio literas regales suas ad me transmitteret, quibus plurimum rogabat,ut ad eum apud Lisbonam celerius me transferrem:ipse etenim mirabilia mihi plurima faceret. Super qua re nondum tunc deliberaui: quinimo ei per eundemmet nuntium,me minus bene dispositum, & tunc male ha-

bere significaui. uerum si quandoque reconualescerem, & maiestati eius regiæ meum forsan complaceret obsequium, omnia quæcunque uellet ex animo perficerem. Qui rex percipiens, quod me ad se tunc traducere nequiret, Iulianum Bartholomæum Iucundum, qui tunc in Lisbona erat, rursum ad me destinauit, cum commissione, ut omnibus modis me ad eundem regem secum perduceret. Propter cuius Iuliani aduentum & preces, coactus tunc fui ad regem ipsum meare: quod qui me nouerant omnes, malum esse iudicarunt. Et ita à Castilia, ubi honor mihi non modicus exhibitus extiterat, ac rex ipse Castiliæ existimationem de me bonam conceperat, profectus sum: & quod deterius fuit, hospite insalutato, ac mox coram ipso rege domino Emanuele meipsum obtuli. Qui rex de aduentu meo non paruam uisus est concepisse lætitiam, plurimum me interdum rogitans, ut unà cum tribus eius conseruantiæ nauibus, quæ ad exeundum, & ad nouarum terrarum inquisitionem præparatæ erant, proficisci uellem: & ita, quia regum præces præcepta sunt, ad eius uotum consensi.

Tempus profectionis tertiæ.

IGITVR ab hoc Lisbonæ portu cum tribus conseruantiæ nauibus die Maii decima MDI abeuntes, cursum nostrum uersus magnæ Canariæ insulas arripuimus, secundum quas & ad earum prospectum instanter enauigantes, idem nauigium nostrum collateraliter secundum Africam occidentem uersus sequuti fuimus. Vbi piscium quorundam, quos Parghi nuncupant, multitudinem maximam in æquore prendidimus, tribus inibi diebus moram facientes. Exinde autem ad partem illam AEthiopiæ, quæ Besilicca dicitur, deuenimus: quæ quidem sub torrida zona posita est, & super quam quatuordecim gradibus se Septentrionalis erigit polus in climate primo: ubi diebus undecim nobis de lignis & aqua prouisionem parantes restitimus, propter id quod Austrum uersus per Atlanticum pelagus nauigandi mihi inesset affectus. Itaque portum AEthiopiæ illum post hæc relinquentes, tunc per Lebeccium uentum in tantum nauigauimus, ut sexaginta & septem infra dies insulæ cuidam applicuerimus, quæ insula septingentis à portu eodem leucis ad Lebeccii partem distaret. In quibus quidem diebus peius perpessi tempus fuimus, quàm unquam in mari quisquam antea pertulerit, propter uentorum nimborúmue impetus, qui quamplurima nobis intulere grauamina, ex eo quòd nauigium nostrum lineæ præsertim æquinoctiali continue iunctum fuit. Inibíque in mense Iunio hyems extat, ac dies noctibus æquales sunt, atque ipsæ umbræ nostræ continue uersus meridiem erant. Tandem uero omnitonanti placuit nouam unam nobis ostendere plagam, decimaseptima scilicet Augusti, iuxta quam, leuca sepositi ab eadem cum media, restitimus, & postea assumptis cymbis nonnullis in ipsam uisuri si inhabitata esset, profecti fuimus. Quam & quidem incolas plurimos habitare reperimus, qui bestiis prauiores erant, quemadmodum maiestas regia uestra posthæc intelliget, In hoc uero introitus nostri principio gentem non percepimus aliquam, quanuis oram ipsam per signa plurima, quæ uidimus, populo multo repletam esse intellexerimus. De qua quidem ora pro

ipso

ipſo ſereniſſimo Caſtiliæ rege poſſeſſoriũ cepimus, inuenimúſq; illam multum amœnam ac uiridem eſſe,& apparentiæ bonæ. Eſt autem extra lineam æquinoctialem Auſtrum uerſus quinque gradibus:& ita eadem die ad naues noſtras repedauimus. Quia uero lignorum & aquæ penuriam patiebamur, concordauimus iterum in terram altera die reuerti, ut nobis de neceſſariis prouideremus:in qua quidem nobis extantibus, uidimus ſtantes in unius montis cacumine gentes quæ deorſum deſcendere non auderent, erántque nudi omnes, necnon conſimilis effigiei coloríſque, ut de ſuperioribus habitum eſt. Nobis autem ſatagentibus, ut nobiſcum conuerſatum accederent, non ſic ſecuros eos efficere ualuimus, ut de nobis adhuc non diffiderent. Quorum obſtinatione proteruiáque cognita, ad naues ſub noctem remeauimus, relictis in terra, uidentibus illis, nolis ſpeculíſque nonnullis, ac rebus aliis. Cúmque nos in mari eminus eſſe proſpicerent, omnes de ipſo monte propter reculas quas reliqueramus deſcenderunt, plurima inter ſe admirationis ſigna facientes. Nec tunc de aliquo, niſi de aqua nobis prouidimus. Craſtino autem effecto mane, uidimus è nauibus gentem eandem numero quàm antea maiorem, paſſim per terram ignes fumóſque facientem: unde nos exiſtimantes, quòd nos per hoc ad ſe inuitarent, iuimus ad eos in terram, ubi tunc populum plurimum adueniſſe conſpeximus, qui tamen à nobis longe ſeipſos tenebant, ſigna facientes interim nonnulla, ut cum eis interius in inſulam uaderemus. Propter quod factum eſt, ut ex Chriſticolis noſtris duo protinus ad hoc parati, periculo ad tales eundi ſemetipſos exponerent, ut quales gentes ipſi forent, aut ſiquas diuitias ſpeciéſue aromaticas ullas haberent, ipſi cognoſcerent. Quapropter in tantum nauium prætorem rogitauerunt, ut eis quod poſtulabant annueret. Tum uero illi ad hoc ſeſe accingentes, necnon pleraſque de rebus ſuis minutis ſecum ſumentes, ut inde à gentibus eiſdem mercarentur alias, abierunt à nobis, data conditione, ut ad nos poſt quinque dies ad ſummum remeare ſoliciti eſſent: nos etenim illos tamdiu expectaremus. Et ita tunc iter ſuum in terram arripuerunt, atque nos ad naues noſtras regreſſum cepimus, ubi expectando eos diebus octo perſtitimus: in quibus diebus gens permulta noua dietim ferè ad plagam ipſam adueniebat, ſed nuſquam nobiſcum colloqui uoluerunt. Septima igitur aduentante die nos in terram ipſam iterum tendentes, gentem illam mulieres ſuas omnes ſecum adduxiſſe repperimus. Quàm uero primũ illuc peruenimus, mox ex eiſdem uxoribus ſuis ad colloquendum nobiſcum quamplures miſerunt, fœminis tamen eiſdem non ſatis de nobis confidentibus. Quod quidem nos attendentes, concordauimus ut iuuenem unum è nobis, qui ualidus agiliſque nimium eſſet, ad eas quoque tranſmitteremus: & tunc ut minus fœminæ eædem metuerent, in nauiculas noſtras introiuimus. Quo egreſſo iuuene, cum ſeipſum inter illas immiſcuiſſet, ac illæ omnes circunſtantes contingerent palparéntque eum, & propter eum non parum admirarentur:ecce interea de monte fœmina una uallum magnum manu geſtans aduenit: quæ poſtquam ubi iuuenis ipſe erat appropiauit, tali eum ualli ſui ictu à tergo percuſſit, ut ſubito mortuus in terram concideret: quem confeſtim mulieres aliæ corripientes, illum in montẽ à pedibus pertraxerunt, uiríq; ipſi qui in monte erant, ad littus cum arcubus & ſagittis aduenıẽtes,

ac sagittas suas in nos coniicientes, tali gentem nostram affecerunt stupore, ob id quòd nauiculæ illæ, in quibus erant, harenam nauigando radebant, nec celeriter aufugere tunc poterant, ut sumendorum armorum suorum memoriam nemo tunc haberet: & ita quamplures contra nos sagittas suas eiaculabantur. Tum uero in eos quatuor machinarum nostrarum fulmina, licet neminem attingentia, emisimus. Quo audito tonitruo, omnes cursim in montem fugerunt, ubi mulieres ipsæ erant, quæ iuuenem nostrũ quem trucidauerant, nobis uidentibus in frusta secabant, necnon frusta ipsa nobis ostentantes, ad ingentem quem succenderant ignem torrebant, & deinde post hæc manducabant. Viri quoque ipsi signa nobis similiter facientes, geminos Christicolas nostros alios se pariter peremisse manducasséque insinuabant: quibus, qui & utique uera loquebantur, in hoc ipso credidimus. Cuius nos improperii uehementius piguit, cum immanitatem quam in mortuum exercebant, oculis intueremur ipsi propriis. Quamobrem plures quàm quadraginta de nobis in animo stabiliueramus, ut omnes pariter terram ipsam impetu petentes, tam immane factum, támque bestialem ferociam uindicatum uaderemus. Sed hoc ipsum nobis Nauipræceptor non permisit: & ita tam magnam, ac tam grauem iniuriam passi, cum maleuolo animo, & grandi opprobrio nostro, efficiente hoc Nauipræceptore nostro, impunitis illis abscessimus. Postquam autem terram illam reliquimus, mox inter Leuantem & Seroccum uentum, secundum quos se continet terra, nauigare occœpimus, plurimos ambitus, plurimósque gyros interdum sectantes: quibus durantibus gentes non uidimus, quæ nobiscum practicare, aut ad nos appropinquare uoluerint. In tantum uero nauigauimus, ut tellurem unam nouam, quæ secundum Lebeccium se porrigeret, inuenerimus. In qua cum campum unum circuiuissemus, cui sancti Vincentii campo nomen indidimus, secundum Lebeccium uentum post hæc nauigare occœpimus: distátque idem sancti Vincentii campus à priore terra illa, ubi Christicolæ nostri extiterunt interempti, centum quinquaginta leucis ad partem Leuantis: qui & quidem campus octo gradibus extra lineam æquinoctialem uersus Austrum est. Cum igitur ita uagantes iremus, quadam die copiosam gentium multitudinem, nos nauiũmq; nostrarum uastitatem mirantium, in terra una alia esse conspeximus, apud quos tuto in loco mox restitimus, & deinde in terram ipsam ad eos ex nauiculis nostris descendimus: quos quidem mitioris esse conditionis quàm priores reperimus: nam etsi in edomandis illis diu elaborauimus: amicos tamen nostros eos tandẽ effecimus: cum quibus negotiando practicandóque uarie quinque mansimus diebus, ubi cannas, fistulas uirides, plurimum grossas, & etiam nonnullas in arborum cacuminibus siccas inuenimus. Concordauimus autem, ut ex eadem gente duos, qui nos eorum linguam edocerent, inde traduceremus. Quamobrem tres ex eis, ut in Portugalliam uenirent, nos ultro comitati sunt. Et quoniam me omnia prosequi ac describere piget, dignetur uestra nosse maiestas quòd nos portum illum linquentes, per Lebeccium uentum, & in uisu terræ semper transcurrimus, plures continue faciendo scalas pluresq; ambitus, ac interdum cum multis populis loquendo, donec tandem uersus Austrum extra Capricorni tropicum fuimus. Vbi super Horizonta illũ meridionalis polus trigintaduobus sese extollebat gradibus,

atque

atque minorem iam perdideramus Vrſam,ipſaque maior Vrſa multum infima uidebatur, ferè in fine Horizontis ſe oſtentans,& tunc per ſtellas alterius meridionalis poli noſmetipſos dirigebamus,quæ multo plures,multóque maiores ac lucidiores,quàm noſtri poli ſtellæ exiſtunt: propter quod plurimarum illarum figuras confinxi,& præſertim earum quæ prioris ac maioris magnitudinis erant, unà cum declinatione diametrorum, quas circa polum Auſtri efficiunt,& unà cum denotatione earundem diametrorum, & ſemidiametrorum earum, prout in meis quatuor diætis,ſiue nauigationibus inſpici facile poterit. Hocce uero nauigio noſtro, à campo ſancti Auguſtini incepto, ſeptingentas percurrimus leucas, uidelicet uerſus Ponentem centum, & uerſus Lebeccium ſexingentas: quas quidem dum peragraremus,ſiquis quæ uidimus enumerare uellet,non totidem ei papyreæ chartæ ſufficerent. Nec quidem interdum magni commodi res inuenimus, demptis infinitis caſiæ arboribus, & pariter plurimis, quæ laminas certas producunt,cum quibus & miranda alia permulta uidimus, quæ faſtidioſa recenſitu forent. Et in hac quidem peragratione decem ferè menſibus extitimus. In qua cognito quòd mineralia nulla repetiebamus, conuenimus unà, ut ab inde ſurgentes aliò per mare euagaremur. Quo inito inter nos conſilio, mox edictum fuit, ac in omnem cœtum noſtrum uulgatum, ut quicquid in tali nauigatione præcipiendum cenſerem,idipſum integriter fieret.Propter quod confeſtim edixi, mandauíque ubique, ut de lignis & aqua pro ſex menſibus munitionem omnes ſibi pararent:nam per nauium magiſtros nos cum nauibus noſtris adhuc tantundem nauigare poſſe indicatum eſt. Qua quidem,quam edixeram,facta prouiſione, nos oram illam linquentes, & inde nauigationem noſtram per Seroccum uentum initiantes, Februarii decimatertia uidelicet, cum ſol æquinoctio iam appropinquaret,& ad hoc Septentrionis hemiſphærium noſtrum uergeret, in tantum peruagati fuimus, ut meridianum polum ſuper horizonta illum quinquaginta duobus gradibus ſublimatum inuenerimus, ita ut nec minoris Vrſæ,nec maioris ſtellæ amodo inſpici ualerent: Nam tunc à portu illo, à quo per Seroccum abieramus, quingentis leucis longe iam facti eramus, tertia uidelicet Aprilis. Qua die tempeſtas ac procella in mari tam uehemens exorta eſt,ut uela noſtra omnia colligere, & cum ſolo nudóque malo remigare compelleremur, perflante uehementiſſime Lebeccio, ac mari intumeſcente, & aere turbulentiſſimo extante. Propter quem turbinis uiolentiſſimum impetum noſtrates omnes non modico affecti fuerunt ſtupore. Noctes quoque tunc inibi quammaximæ erant.Etenim Aprilis ſeptima, ſole circa Arietis finem extante, ipſæ eædem noctes horarum quindecim repertæ ſunt:hyémſq; etiam tunc inibi erat,ut ueſtra ſatis perpendere poteſt maieſtas. Nobis autem ſub hac nauigantibus turbulentia,terram unam Aprilis ſecunda uidimus, penes quam uiginti circiter leucas nauigantes appropiauimus: uerum illam omnimodo brutalem & extraneam eſſe comperimus,in qua quidem nec portum quempiam, nec gentes aliquas fore conſpeximus, ob id,ut arbitror, quòd tam aſperum in ea frigus algeret,ut tam acerbum uix quiſquam perpeti poſſet. Porrò in tanto periculo, in tantáq; tempeſtatis importunitate noſmet tum reperimus,ut uix alteri alteros prægrandi turbine nos uideremus. Quam ob rem demum cum nauium prætore

pariter concordauimus, ut connauitis nostris omnibus, terram illam linquendi, séque ab ea elongandi, & in Portugalliam remeandi signa faceremus. Quod consilium sanum quidem & utile fuit, cum si inibi nocte solum adhuc illa perstitissemus, disperditi omnes eramus: nempe cum hinc abiissemus, tam grandis die sequẽti tempestas in mari excitata est, ut penitus obrui perdite metueremus. Propter quod plurima peregrinationum uota, necnon alias quamplures ceremonias, prout nautis mos esse solet, tunc fecimus. Sub quo tempestatis infortunio quinque nauigauimus diebus, demissis omnino uelis. In quibus quidem quinque diebus ducentas & quinquaginta in mari penetrauimus leucas, lineæ interdum æquinoctiali, necnon mari & auræ temperatiori semper appropinquando, per quod nos à præmissis eripere periculis altissimo deo placuit. Erátq; huiuscemodi nostra nauigatio ad transmontanum uentum & Græcum, ob id quòd ad AEthiopiæ latus pertingere cupiebamus, à quo per maris Atlantici fauces eundo, mille tercentum distabamus leucis. Ad illam autem per summi Tonantis gratiam Maii bis quina pertigimus die. Vbi in plaga una ad latus Austri, quæ Serraliona dicitur, quindecim diebus nos ipsos refrigerando fuimus. Et post hæc cursum nostrum uersus insulas Lyazori dictas arripuimus: quæ quidem insulæ à Serraliona ipsa septingentis & quinquaginta leucis distabant, ad quas sub Iulii finem peruenimus, & pariter quindecim inibi nos reficiendo perstitimus diebus. Post quos inde exiuimus, & ad Lisbonæ nostræ recursum nos accinximus, à qua ad occidentis partem tercentum sepositi leucis eramus, & cuius tandem deinde portum MDII cum prospera saluatione ex cunctipotentis nutu rursum subiuimus cum duabus duntaxat nauibus, ob id quod tertiam in Serraliona, quoniam amplius nauigare non posset, igni combusseramus. In hac autem nostra tertio cursa nauigatione, sexdecim circiter menses permansimus: è quibus undecim absque transmontaneæ stellæ, necnon & maioris Vrsæ minorísue aspectum nauigauimus, quo tempore nosmetipsos per aliam meridionalis poli stellam regebamus: quæ superius commemorata sunt, quæ in eadem nostra tertio facta nauigatione, relatu magis digna conspexi.

DE QVARTAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Reliquum autem est, ut quæ in quarta nauigatione nostra prospexerim edisseram. Quia uero iam præ longa narratione fatisco, & quoque hæc eadem nostra nauigatio ad speratum à nobis finem minime perducta est, ob aduersitatem infortuniúmue quoddam, quod in maris Atlantici nobis accidit sinu: idcirco breuior fiam. Igitur ex Lisbonæ portu cum sex conseruantiæ nauibus exiuimus, cum proposito, insulam unam uersus Horizontem positam inuisendi, quæ Melcha dicitur, & diuitiarum multarum famosa, necnon nauium omnium, siue à Gangetico, siue ab Indico mari uenientium, receptus siue statio est, quemadmodum Calitia receptus siue hospitale omnium nauigantium est, qui ab oriente in occidentem, & econuerso uagantur, prout de hocipso per Calicutiæ uiam fama est. Quæ quidem insula Melcha plus ad occidentem, Calicutia uero ipsa plus ad meridiem respicit.

Quod idcirco cognouimus, quia ipsa in aspectu triginta trium graduum poli Antarctici sita est. Decima ergo Maii die MDIII nobis unde supra egredientibus, cursum nostrum ad insulas uirides nuncupatas, primo direximus: ubi rerum necessariarum munimina, necnon & plura diuersorum modorum refrigeramina sumentes, & duodecim interdum inibi diebus cessantes, per uentum Serocceum post hæc enauigare occœpimus, cum Nauidominus noster tanquam præsumptuosus capitosusq; præter necessitatem, & omnium nostrum unanimitatem, sed solum ut sese nostri & sex nauium præpositum ostentaret, iussit ut in Serralionam Australem AEthiopiæ terram tenderemus. Ad quam nobis accelerantibus, & illam tandem in conspectu habentibus, tam immanis & acerba suborta tempestas est, ac uentus contrarius, & fortuna aduersa inualuit, ut in ipsam, quam nostris ipsi uidebamus oculis, per quatriduum applicare non ualuerimus: quinimmo coacti fuerimus, ut illa relicta ad priorem nauigationem nostram regrederemur: quandoquidem nos per Suduesium, qui uentus est inter Meridiem & Lebeccium, reassumentes tercentum per illam arctitudinem nauigauimus leucas. Vnde factum est, ut nobis extra lineam æquinoctialem tribus penè gradibus iam tunc existentibus, terra quædam, à qua duodecim distabamus leucis, apparuerit: quæ apparitio non parua nos affecit admiratione: Terra etenim illa, insula in medio mari multum alta & admirabilis erat, quæ leucis duabus longior, & una dilatatior non existebat: in qua quidem terra nunquam quisquam hominũ aut fuerat, aut habitauerat: & nihilominus nobis infelicissima fuit. In illa enim per stolidum consilium suum & regimen, præfectus nauium noster nauem suam perdidit: nempe illa à scopulo quodam elisa, & inde propter hoc in rimas diuisa, sancti Laurentii nocte, quæ Augusti decima est, in mari penitus submersa extitit, nihil inde saluo manente, demptis tantummodo nautis: erátque nauis eadem doliorum trecentorũ, in qua nostræ totius turbæ totalis potentia erat. Cum autem omnes circa illam satageremus, ut si forte ipsam è periculo subtrahere ualeremus, dedit mihi in mandatis idem nauium præfectus, ut cum nauicula una receptũ quempiam bonum, ubi puppes nostras secure omnes recipere possemus, apud insulam eandem inuentum pergerem: nolens tamen ipse idem præfectus, ut nauem meam, quæ nouem nautis meis stipata, & in nauis periclitantis adiutorio intenta foret, mecum tunc traducerem, sed solum ut edixerat portum unum inquisitum irem, & in illo neuem meam ipsam mihi restitueret. Qua iussione recepta, ego ut mandauerat, sumpta mecum nautarũ meorum medietate, in insulam ipsam, à qua quatuor distabamus leucis, properans, pulcherrimũ inibi portum, ubi classem nostram omnem tute satis suscipere possemus inueni. Quo comperto, octo ibidem diebus eundem nauium præfectũ cum reliqua turba expectando perstiti. Qui cum non aduenirent, moleste non parum pertuli: atq; qui mecum erant sic obstupescebant, ut nullo consolari modo uellent. Nobis autem in hac existentibus angustia, ipsa octaua die puppim unam per æquor aduentare conspeximus, cui ut nos percipere possent, mox obuiam iuimus, confidentes sperantésq; unà quod ad meliorem portum quempiã nos secum ducerent. Quibus dum nos appropinquassemus, & uicissim nos resalutassemus, retulerunt illi nobis, eiusdem præfecti nostri nauem in mari penitus,

demptis nautis, perditam extitisse. Quæ nuntia, ut contemplari uestra potest maiestas, me non parua affecerunt molestia, cum à Lisbona, ad quam reuerti habebam, mille longe existens leucis, in longo remotóq; mari me esse sentirê: nihilominus tamen fortunæ nosmet subiicientes ulterius processimus, reuersiq; in primis fuimus ad memoratam insulam, ubi nobis de lignis & aqua in conseruantiæ meæ naui prouidimus. Erat uero eadem insula penitus inhospitata inhabitatáq;, multa aqua uiuida & suaui in illa scaturiente, cum infinitis arboribus innumerísq; uolucribus marinis & terrestribus, quæ adeo simplices erant, ut sese manu comprehendi intrepide permitterent. Propter quod tot tunc prendidimus, ut nauiculam unam ex illis adimpleuerimus. In ea autem nulla alia inuenimus animalia, præterquam mures quammaximos, & lacertas bifurcam caudam habentes, cum nonnullis serpentibus, quos etiam in ea uidimus. Igitur parata nobis inibi prouisione, sub uento inter meridiem & Lebecciũ ducente perreximus, ob id quod à rege mandatum acceperamus, ut qualicunq; non obstante periculo præcedentis nauigationis uiam insequeremur. Incepto ergo huiuscemodi nauigio portum tandem unum inuenimus, quem omnium sanctorum Abbatiam nuncupauimus, ad quem, prosperã annuente nobis auram altissimo, infra XVII pertigimus dies: distátq; idem portus tercentũ à præfata insula leucis: in quo quidem portu nec præfectum nostrum, nec quenquam de turba alium reperimus, etsi tamen in illo mensibus duobus & diebus quatuor expectauerimus: quibus effluxis, uiso quod illuc nemo ueniret, conseruantia nostra tunc & ego concordauimus, ut secundum latus longius progrederemur. Percursis itaq; ducentis sexaginta leucis, portui cuidam alii applicuimus, in quo castellum unum erigere proposuimus: quod & quidem profecto fecimus, relictis in illo uigintiquatuor Christicolis nobiscũ existentibus, qui ex præfecti nostri puppe perdita collecti fuerãt. Porrò in eodem portu præfatum construendo castellum, & bresilico puppes nostras onustas efficiendo, quinq; perstitimus mensibus, ob id quòd præ nautarum perpaucitate, & plurimorũ apparatuum necessitate, longius progredi non ualebamus. Quibus superioribus ita peractis, concordauimus post hæc in Portugalliã reuerti: quam rem per Græcum transmontanúmq; uentũ necesse nobis erat efficere. Relictis igitur in castello præfato Christicolis uigintiquatuor, & cum illis duodecim machinis, ac aliis pluribus armis unà cum prouisione pro sex mensibus sufficiente, necnon pacata nobiscũ telluris illius gente, de qua hic minima fit mentio, licet infinitos inibi tunc uiderimus, & cum illis practicauerimus. Nam quadraginta ferè leucas cum triginta ex eis in insulam ipsam penetrauimus. Vbi interdum plurima perspeximus, quæ nũc subticescens libello meo quatuor nauigationũ reseruo. Est'que eadem terra extra lineã æquinoctialem ad partẽ Austri octodecim gradibus, & extra Lisbonæ meridianũ ad occidentis partem triginta quinq;, prout instrumenta nostra monstrabant. Nos nauigationẽ nostram per Nornordensiũ, qui inter Græcũ transmontanúmq; uentus est, cum animi proposito ad hanc Lisbonæ ciuitatẽ proficiscendi initiantes, tandem post multos labores, multáque pericula in hunc eiusdem Lisbonæ portum infra LXXVII dies XXVIII Iunii, MDIIII cum dei laude introiuimus. Vbi honorifice multũ, & ultra quàm sit credibile festiue suscepti fuimus, ob id quòd ipsa tota ciuitas nos in mari

mari diſperditos eſſe exiſtimabat, quemadmodum reliqui omnes de turba noſtra per præfecti noſtri nauium ſtultam præſumptionem extiterant. Quo ſuperbiam modo iuſtus omnium cenſor deus compenſat. Et ita nunc apud Liſbonam ipſam ſubſiſto, ignorans quid de me ſereniſſimus ipſe rex deinceps efficere cogitet, qui à tantis laboribus meis iam ex nunc requieſcere plurimũ peroptarem. Hunc nuntium maieſtati ueſtræ plurimũ quoq; interdum commendans.

EPISTOLA POTENTISSIMI AC INVICTISSIMI EMANVELIS REGIS PORTVGALLIAE ET ALGARBIORVM, DE VICTORIIS HABITIS IN INDIA ET MALACHA, AD S. IN CHRISTO PATREM ET DOMINVM NOSTRVM, DOMINVM LEONEM X PONT. MAX.

S Anctiſſimo in Chriſto patri, ac beatiſſimo domino, domino noſtro E. S. addictiſſimus filius Emanuel, dei gratia rex Portugalliæ, & Algarbiorum, citra ultráq; mare in Aphrica, dominus Guineæ, & conquiſitæ nauigationis ac commercii AEthiopiæ, Arabiæ, Perſiæ, atq; Indiæ, humillima beatorum pedum oſcula. Quantum deo optimo maximo, tantum & tibi gratulari debeamus, beatiſſime pater, uel ex nuntio, quòd noſtra Indica claſſis proxime attulit ſatis apparet. Quòd enim te Pontifice Maximo, te S. Romanæ eccleſiæ & Chriſtiano orbi præſidente, tam admiranda in dei laudem ac gloriam geſta tam ex uoto ſucceſſerint, tua certe laus, tua gloria cenſeri debet. Iure itaque uiſum eſt, quæ in India dei ſuffragio ad ipſius cultum ſpectantia noſtris armis modo facta ſunt, ad tuam ſanctitatẽ, utpote totius Chriſtianæ reipub. caput, & orthodoxæ religionis normam, carptim ac ſummatim, ne ſtylum epiſtolarem excedamus, deſcribere, ut pro rerum dignitate cuncta penſari, ſummóq; deo accepta referri ualeant, ac in dies ſui ſanctiſſimi nominis gliſcentẽ laudem, Chriſtianiq; dogmatis propagationem facile ſperemus. Igitur poſt plures dubii Martis uictorias, non ſine labore & ſanguine partas, India relictis in ea opportunis præſidiis, Alphonſus de Albiecher protocapitaneus noſter, ut iacturam quam ſuperioribus annis noſtri fecerant, iniuriámq; ulciſceretur, auream Cherſoneſum, Malacham accolæ appellant, contendit: ea eſt inter ſinum magnum & Gangeticum ſita urbs miræ magnitudinis, ut q; uigintiquinq; milium & amplius, larium cenſeatur. Terra ipſa fœcundiſſima, ac nobiliſſimarũ, quas fert India, mercium feraciſſima: celebratiſſimum ob id emporium, ubi non modo uaria aromata, & omnigeni odores, ſed auri quoq;, & argenti, margaritarum, ac pretioſorum lapillorum magna copia affluit. Hanc rex Maurus gubernabat, eatenus uires ſuas Mahumetica ſecta protendente, cætera Gentiles tenent. Huc itaq; cum inſtructa claſſe applicuiſſet Alphonſus, urbem oppugnare deſtinat. Quod præſentientes Sarraceni, bello ſe multis munitionibus & armis præparauerant, ſed fruſtra: nam cõmiſſo cum eis prælio, noſtri tandem dei auxilio ſuperiores, plurimis ex hoſtibus cæſis, urbem ui intrant, occupant, data prædæ libertate diripiunt, incendunt. Rex ipſe, qui ex elephanto pugnabat, grauiter uulneratus, cum ſuperſtitibus Mauris fuga ſibi

perit, extructa etiã iuxtà alia firmissima arce, unde Ruminũ Turcarũmq; sex milia nostros cõtinue infestabãt. Quos cum adoriretur præfectus, plurimis iam trucidatis, desperata salute, pacta tantũmodo corporum incolumitate, se tandẽ ac reliqua nostris dedidere: partísq; & ibi machinarũ, equorũ, armorũ, & huiusmodi haud cõtemnendis spoliis, quibusdã etiã qui inter Mauros reperti sunt apostatis, qui à fide nostra desciuerãt, debito afflictis supplicio, urbẽ pristinæ quieti restituit. Appulerat interea Vabuli, urbi haud procul à Goa, presbyteri Ioannis potentissimi Christicolarũ domini, ad præfectũ nostrũ legatus, qui eius nomine, ut Christiani Christiano omni ope omnia ad bellũ contra catholicæ fidei hostes opportuna, militum exercitus, armorũ ac commeatus præsidia ultro offerat: præsertim si mare Rubrũ suo coniunctũ dominio nostra classis traiiciat, ubi cõmodissime utriusq; uires iungi possent, haud exiguũ adorandæ & ueræ crucis lignũ ad nos mittit, uiros uafros & industrios poscẽs, quorũ ingenio & artificio à Sultani territorio & regione ad Nilũ deflecti aliquando & diuerti posse existimat. Aderant tunc apud nostrũ præfectũ à Narsingue rege legati, rege Gentili adeo potentissimo, ut mille & quingentos belligeros elephantes, armatorũ equitũ quadraginta milia, præter innumerũ peditum numerũ suo arbitrio in aciẽ paruo negotio proferre tantũmq; agri possidere perhibeatur, quantũ semestri uix itinere emetiri possit. Huic plures reges ac satrapes parent, quorũ nonnulli maritimis oris proximi nobis sunt tributarii. Apud Alphonsum & Gambaiæ regis legatus, terra mariq; potentissimi, atq; inter Mauros maximi: item à Zabaio Goæ quondã domino, atq; à rege Grosapa, aliíq; complures regum satrapũmq; legati à nostro præfecto fœdus pacẽmq; ultro exorantes, ac sua munera singuli afferẽtes. In hac etiam quæ proxime appulit classe, ab Armusii rege legatus cum multis margaritarũ rerũmq; pretiosarũ donis, in signum uidelicet fidelitatis & recognitionis ad nos uenit. Hunc regẽ Alphonsus idem, urbe opulentissima & præcipuo emporio Armusio ui capto, quindecim milium saraphorũ (id est aurea moneta ducatis æquiualens) annuorũ nobis tributariũ effecerat. Inter hos successus, pater beatissime, diuino suffragante numine per uniuersam Indiã plurimi, spiritus sancti gratia ignéq; afflati, depositis gentilitiis erroribus indies ad nostrã religionẽ conuersi, ueram dei fidẽ agnoscunt. Ob quod deo optimo maximo summæ gratiæ sunt merito referendæ, quòd tam procul à nostro orbe in tam remotis regionibus, quò ne fama quidẽ sui sanctissimi nominis penetrauerat, nostráq; nunc opera sedulo suam uerã fidem cultũmq; celebrari, publicari ac propagari dignatus sit. Vnde proculdubio diuina fauente clemẽtia sperandum est, cum nunc præfectus noster ad mare Rubrum, ut eius ostio occupato, Sarracenis earum partium commercia interdicat, relictis in India opportunis præsidiis, ingenti classe properet, ut ibi coniunctis sub crucis uexillo presbyteri Ioannis nostrísque uiribus, maximum dei obsequium, & Mahumeticæ sectæ detrimentum & ignominia sequatur, extremáque Orientis ora, quò & sacras Apostolorum uoces intonuisse compertum est, occidentali nostræ propediem iungatur, & ad ueri dei cultum ipsius suffragante numine traducatur, S. sedi Apostolicæ, ac tuæ sanctitati ut optimo pastori, Christiani gregis more debitum obsequium & obedientiã oblatura. Bene ualeat beatitudo tua, quam pientissimus deus diu ac felicissime conseruare

& augere ad uotum dignetur. Datum in urbe nostra Olisipone, octauo Idus Iunias, anno domini M D XIII.

PRAEFATIO LVDOVICI VARTOMANNI BOLONIENSIS, QVI ET PATRITIVS ROMANVS.

PLVRES ante me fuerũt, qui ut mirabilia mundi cognoscerẽt, indefesso studio auctores quosq;, qui de his rebus scripserũt, legerunt, alii uero uiuæ uoci magis fidẽ adhibentes, à peregrinis hominibus, atq; è remotis regionibus aduentãtibus hæc percontari maluerũt, quàm ex libris discere, qui plerunq; falsa ueris admixta habent. Fuerunt deniq; alii, qui tanto flagrarũt desiderio uisendi exteras regiones, atq; cognoscendi peregrinos populorũ mores, conditiones terrarũ, & naturas rerum, ut nec librorũ lectio, nec aduenarũ narratio illorum sitim restinguerẽt, sed potius accenderẽt, & quodammodo cogerẽt etiam cum iactura rerũ familiariũ egredi terras suas, & coràm ea uidere, quæ absentia illorũ animos tanta sauciarunt cupidine: id quod mihi planè, ut uerũ fatear, usuuenisse scio: nihil enim erat, quod irrequietũ animum meum sedare posset, quoties exterarũ nationũ mihi recordatio incideret, præsertim orientaliũ, de quibus tam mira apud historicos & cosmographos leguntur, nisi ipse hæc lustrassem & oculis conspexissem. Sunt qui maiori ingenio præditi, hæc terrena tanquam humilia transcenderũt, & subuolantes in cœlũ usq;, motum illius atq; stellarũ dipositionẽ subtili disquisitione inuestigarunt, & totũ animi sui studiũ huc destinarũt, ut singularũ rerum, quæ in corporibus illis cœlestibus fiũt, rationes redderẽt in terris, nihil iucundius & felicius ducentes, quàm de retrogradationibus, directionibus, absidũ mutationibus, epicyclorũ reuolutionibus, inclinationibus, deuiationibus, reflexionibus, & aliis id genus philosophari: quod neutiquam damnamus, imò laudamus, & perpetua memoria dignos huiusmodi uiros iudicamus: sed nostro pede nos metientes, grauem illam cœlestẽ sarcinã robustissimis humeris Atlantis atq; Herculis sustinendam relinquẽtes, repere uoluimus in terris, propriáq; in persona conspicere terrarũ situs, hominũ ritus & mores, uarietatẽ animaliũ, arborũ mirabiles proprietates & naturas, potissimũ quæ apud Arabes, Persas, Indos & AEthiopes inueniuntur. Et cum in his inquirendis, tandẽ nonnihil uotis nostris, laus deo, satisfecerimus, parũ egisse arbitramur, nisi & hæc quæ uidimus & experti sumus, etiã aliis, qui ex taliũ lectione uoluptatẽ non mediocrẽ capiunt, impertierimus: in quorũ fauorẽ totum iter nostrũ, & uariũ illũ periculosũmq; discursum, quǽq; in tot & tam uariis regionibus, atq; hominũ sectis experti sumus, uoluimus breui & ueraci describere sermone, non ignorãtes ueritatẽ in his scriptis potissimũ desiderari. Ceterũ quid incõmodi in qualibet regione mihi acciderit, quantã passus sim famem, sitim, frigus, calorẽ, bellũ, captiuitatẽ, cædes, terrores, & alia innumera pericula, obiter in ipso itinerario meo suis in locis ostendã. Tantũ autẽ abest ut hæc perpessa pericula me ab aliis regionibus adeundis coerceãt, ut etiam peruestigatis terris, quæ ad orientẽ, meridiem & occidentẽ sunt, iam deliberauerim adoriri aliud iter, exploraturus terras ad Aquilonem sitas, residuos uitæ meæ dies talibus consumpturus laboribus. Dominus prosperum reddat iter meum.

LVDOVICI

LVDOVICI ROMANI PATRITII NAVIGATIONIS AETHIOPIAE, AEGIPTI, VTRIVSQVE ARABIAE, PERSIDIS, SYRIAE, AC INDIAE INTRA ET EXTRA GANGEM, LIBER PRIMVS, ARCHANGELO MADRIGNANO INTERPRETE.

De urbe Alexandria. Cap. I.

SI QVI forte profectionis huius causam admirati, institu ti mei abs me ratioñe contenderint, ii proculdubio sciant me non alia causa actum esse, quàm ea qua & complures alii, qui uisendi orbis desiderio enixissime deflagrarũt: uerum quia ple raq; reliqui orbis à nostris sunt crebrius peragrata aditu frequẽ tiore, animo destinaui eas partes uisere, quæ minus essenr à no stris exploratæ. Ob id Venetiis soluentes auspicato, idest non sine diuini numinis inuocatione, uela uentis dedimus, pelagóque commissi Alexandriam urbem AEgypti appulimus, & nouarum rerum æque cupidi ac sitientes frigidam apprime exoptant. Illinc ueluti à compertiore orbis parte abscedentes, Nilo uecti Babylonem, cui Cayro recentior ætas nomen indidit, deuenimus.

De Babylone urbe Nilotica. Cap. II.

ILLO' ut peruenimus, tanta sum affectus admiratione, ut uix id referre queam: ubi tamen propius accessi, licuítque urbem introspicere, reperta est sanè fama longe inferior: quippe quæ tanta non est inuenta, quantus erat rumor, neque urbe Roma maior est ambitu, licet sit multo frequentior, utpote quæ longe plures habet indigenas: uerum fefellit complusculos suburbanus ager, qui uicis propè innumeris dispergitur: ob id rati sunt complures, eam esse Babylonis partem: quòd minime conuenit, quando certe rura uicique huiusmodi ad secundum tertiúmue lapidem ab urbe sunt rusculis haud absimiles. Nec operæpretium est ut denarrandis eorum fide ac moribus multum temporis absumam: quando colliquescit ferme cunctis eam plagam à Mahumetanis atque Mamaluchis (ii sunt nostræ fidei desertores) cultam esse: quibus Syriæ præfectus, Sultanum uocant, imperitat. Huic famulantur Mamaluchi, his uero Mahumetani.

De Berynto, Tripoli, ac Antiochia. Cap. III.

OPES, amœnitatẽ, fastúmq; Babylonis, Mamaluchorúmq; siue peregrinorum militũ mentionem, ceu notiora prudens prætereo. Relicta itaq; Babylone uerbe Nilotica, proniore uectus flumine rursum Alexandriã rediens ac mare nostrũ ingressus Beryntũ perueni, urbẽ Phœniciæ Syriæ maritimã, ubi complusculos dies absumpsi. Ea à Mahumetanis colitur, nullius propè indiga: æquor mœnia allatrat, nec usquã muro ambitur, nisi ubi pelago alluitur occidentẽ uersus. Nihil ibi memoratu dignũ comperi, præter id quòd incolæ memorãt, locũ scilicet uetustate exesum squalentémq;, ubi autumãt diuũ Georgiũ regis filiã à dracone immanissimo asseruisse, beluáq; mactata parenti natã restituisse. Inde soluentes Tripolim uersus uelificauimus: ea est urbs Syriæ, & à Berynto orientem uersus bidui itinere distat: cultores præfecto parent Syriæ, latriæ Mahumetanæ addicti: uber est solum, & ob mercimonia omniũ fermè rerũ illic uisitur ubertas copiáq;

incredibilis. Illinc discedens in urbē Comagenen Syriæ Alep nomine me contuli:ea à nostris dicitur Antiochia, sub monte Tauro urbs est elegantissima & Babylonis Præfecto paret, ibíque scalæ Turcarum & Syrorum: ita enim uulgo dicuntur:nam monti adiacet Olympo:Azamiorum Persarúmque præsertim famigeratum est emporium:sunt enim Azamii Mesopotamii, Persis finitimi, Mahumetem colunt. Eo usque memorati populi ceu ad nundinas commercii causa contendunt. Illinc iter ad Turcas Syrósque habetur, ab illis comprimis, qui ab ea parte Mesopotamiæ, quæ Azamia dicitur, proficiscuntur.

Antiochia.

De Aman & Menin urbibus. Cap. IIII.

INDE discedens Damascum contendi itinere decem dierum: uerum prius quàm Damascum peruenias, circiter medium iter urbs sita est Aman nomine. Ea fert xylon abunde, & fructus suaues admodum ferme omne genus. Progredientibus paulisper ad sextum lapidem à Damasco, obuia est urbs Menin nomine, quæ in cliuo montis posita est: colitur à Christianis Græcorum ritu. Ii principi Damasceno parent. Ibi uisuntur duæ conspicuæ basilicæ, quas ut memorant indigenæ, diua Helena Constantini parens construi iussit. Illic fructus omnifariam optimi, ediles uuæ præsertim: hortíque perennibus fontibus irrigui. Inde itaque abiens tandem aliquando Damascum concessi.

De urbe Damasco. Cap. V.

DICTV prope incredibile est, fidémque ferme omnem excedit, quàm elegans sit urbs Damascena, quámue sit eius ager fœcundus: nam urbis allectus amœnitate, inibi dies plurimos insumpsi moram trahens, ut eorum linguam doctus, mores incolarum imbiberem. Ea colitur à Mahumetanis Mamaluchísque eximie, necnon Christianis compluribus, qui ritu Græcorū degunt. Obiter non ab re fortasse erit, quippiam de eorum hexarchatu disserere. Ea, ut præfati sumus, Syriæ Præfecto paret. Primum igitur omnium ibi arx est munitissima: huius fuisse auctorem ferunt Ethruscum quendam ex urbe Florentia oriundum: ære proprio exædificasse dicebatur, dum inibi hexarchus foret. Id testantur in uetustissimo marmore insculpta lilia Florentinæ urbis insignia. Vrbs cingitur altiore fossa, quaternísque insigni fastigio turribus. Ponte pensili traiicitur fossa, ísque tollitur ac demitur pro arbitratu. Tormentis omne genus, ac Mamaluchorum fortissimo præsidio, utpote numero L arx munita est: ii arcis Præfecto assistunt assidue. Sub Syriæ domino stipendio merent. Peperit huius urbis principatum Florentino uiro fortuna, ut enim de incolis accepimus, ita rem denarrabimus. Ferunt itaque Præfecto Syriæ Sultano quandoque propinatum fuisse uenenum, & cum remedium quæsissent, à quodam Florentino id repertum esse. Is inter Mamaluchos connumerabatur. Inuento igitur antidoto, principi in paucis charus erat: ob id ea urbe clarissima donatus est, propterea quòd uiueret princeps, illi retulisset acceptum. Arce ergo constructa Florentinus inibi rebus humanis exēptus est. Vita functum colunt uice numinis indigenæ, in seruati principis perennem memoriam. Superstitionem funalibus accensis testantur. Defuncto successit rursum Syriæ Præfectus. Adiiciebant ad hæc incolæ, Sultanum post indeptum imperium suis regulis (Amirre lingua Syriaca dicuntur) gratum esse admodum: quippe qui hexarchatus & præfecturas paruo negotio petentibus elargitur: ea tamen

Hexarchatus

ea tamen lege, ut aureorum (saraphos ipsi appellant) complura milia quotannis pendant. Abnuentibus sponsa dissoluere exitium imminet certissimum. Principem concomitantur ex summatibus deni uel duodeni. Et ubi principi cordi hæserit, uelle auri quippiam à satrapis aut commercia exercentibus (quia summa inibi uiget iniuria, passim debacchantibus latrunculis, sæuientibus præsertim in Mahumetanos Mamaluchis) dat princeps ad arcis Præfectum binas literas: alteris continetur, ut concione aduocata in arcem quos uoluerit accersat: alteris continuo colliquescit mens principis, id est quid princeps à subditis consequi uelit. Quibus perlectis, haud mora, imperata faciunt, æquum uel iniquum iubeatur, nulla habita ratione. Hunc morem corrogandi auri commentus est princeps. Vsu tamen quandoque euenit, ut sint tantarum uirium satrapæ, ut etiam iussi adesse nolint, gnari uim illaturum tyrannum esse. Ob id sæpenumero, ubi exploratum habent uocaturum eos esse arcis Præfectum, mox in turcarum regionem dilabuntur. Hæc sunt quæ quasi de eorum moribus collegimus. Id etiam obseruauimus, uigiles in turribus non uoce, sed tympano uigilias custodiásque agere, correspondentibus inuicem ictu tympani uigilibus. Sed siqui forsan uigilum semisomnes, uel paruo horæ momento ad tesseram non responderint, illi actutum ueluti suarum desertores custodiarum carceri ad annum mancipantur.

De his quæ Damasci uisuntur. Cap. VI.

POSTQVAM reguli Damasceni mores explicuimus, in rem esse iudicamus, ut nonnulla quæ inibi conspicati sumus, elegantiam urbis concernentia expediamus: nam ea urbs incolarum numero frequens est admodum, eadémq; ditissima. Mirum dictu est, quantum opulentia ac eximio artificio polleat: quippe quæ affatim commeatuũ ferme omnium habet, rei præsertim frumentariæ carniúmque, & id genus annonæ. Scatet omnifariam fructibus, & cumprimis per totum annum recentiũ uuarum illic est ubertas. Sunt præterea ibi mala punica, chrysomela, amygdalæ, & proceriores oliuæ, eædémque optimæ. Rosæ item albicantes rubentésq;, & sanè pulchriores quàm unquam uiderim, & rursum poma omne genus suauissima, pyra uero ac persica gustu insuauia. Rationem huius insuauitatis non aliam afferebant, quàm aquarum copiam nimiam. Fluuius lympidissimus urbem interfluit, ob id plerunq; in singulis ædibus signati fontes conspiciuntur elaborati, præsertim opere tessellato, museacum appellant. AEdes autem eorum à forisinelegantes sunt, sed intus decentissimæ multiplici marmore, & cumprimis ophite lapide eas exornante. In urbe sunt complura delubra, Moscheas appellant. Sed quod cæteris præstat, id constructum est instar basilicæ diui Petri urbis Romæ, ubi magnitudinem inspexeris, si tamen id demas, quod in meditullio nulli sunt imbrices uel tecta, sed patescit ut sis sub diuo. Circum uero delubrum omnia concamerata sunt. Illic peculiari cultu sanctissimi uatis Zachariæ ut uerum corpus obseruant, idq; summo in æstimato habent. Valuæ delubri præcipue ex metallo quaternæ insignes plurimum, ínq; delubro plures fontes, iidémque conspicui. Supersunt adhuc collapsarum ædium monumenta, quæ à Christianis olim incolebantur, Canonicam appellant, ea opere Moseaco exculta erat. Videre etiam licuit eum locũ, ubi ferunt seruatorem nostrum diuũ Paulum increpuisse his uerbis. Saule, Saule, quid me persequeris? Is locus est

Damasci opulentia.

extra urbem ad primum lapidem: ibi Christiani humantur, qui in ea urbe è uiuis decedunt. Visitur etiam ibi ea turris, quæ diuo Paulo pro custodia data est: ea mœnibus urbis connexa est. Eum uero locum turris, unde ab angelo sanctus Paulus exemptus est, nequicquam obstruere Mahumetani tentauerunt: nam ubi uesperi obstruxerint, mane reseratum offendunt: idque ui numinum euenire autumant, ne actæ rei testimonium desit. Vidi etiam illas ædes, in quibus, ut fama fert, Cain Abel fratrem confecit germanum: eæ enim ab altera urbis parte sunt ad primum lapidem in conualle quadam sitæ, tamen in colle decliui. Sed hinc redeamus ad peregrinos milites quos uocant Mamaluchos, déq; eorum licentia, qua in ea urbe abutuntur multo licentius quàm par est, prosilientes differamus.

De Mamaluchis Damasci. Cap. VII.

SVNT itaque Mamaluchi ex ea hominum nota, qui à nostra fide desciuerunt, ábq; Syriæ Præfecto ueluti mancipia emuntur. Illud compertum habemus, id hominũ genus solers esse admodum: quippe qui tum disciplina militari, tum literarũ studio exercentur tantisper, donec peritiores euaserint. Indiscriminatim tam parui quàm magni stipendia sub Præfecto merent: id stipendium senos seraphos (id est auri genus) non excedit mense singulo, præter sui, ac serui, necnon equi uictum: tantóque maiore stipendio conducuntur, quanto strenuiores & manu promptiores euaserint. Igitur non perambulant urbem, nisi bini, uel terni simul: illis enim probro daretur maximo, si sine comite incederent. Et ubi inter eundem obuias habuerint ternas uel quaternas mulieres, licentia eis concessa uel extorta, in quibusdã diuersoriis, chanos uocant, quà sciunt iter factu ras mulieres opperiuntur, & ut propius accesserint priui priuas corripiunt, eisq; introductis licenter nimium utuntur. Conantibus Mamaluchis frontem earum retegere (uelata enim facie incedunt) obsistunt maxime, nec cognosci uolunt mulieres: nos enim norunt, licet à nobis agnosci nolint. Instant audacius Mamaluchi, & solita petulentia se uelle eas detegere asseuerant. At illæ inquiunt: Satísne ac super est, quòd corpora nostra uulgastis, próq; libito usi estis, nisi etiam frontem nostram aperiatis? Tunc Mamaluchi eas missas faciunt. Verum quandoque accidit, ut rati prostituere principis filiam, suasmet uxores comprimant: idque dum ego illic agerem usu euenit. Mundum muliebrem curant quàm quæ maxime: uestibus sericeis utuntur, & eas cooperiunt gosipinis pannis, eisdémque tenuissimis, quasi instar serici. Ocreis utuntur albicantibus: soleis uero coccineis, aut sanè purpureis. Caput multiiugis exornant monilibus: delectantur inauribus, & in digitis gestant condalia. Nubunt totiens, quotiens libuerit: ubi enim pertæsæ fuerint prioris coniugis, sacerdotem suæ fidei Præfectum (Cadi appellant) adeũt, seiungíque efflagitant à priore coniugio. Discretionem huiusmodi eorum lingua Talacare nuncupant. Peracto itaque à Cadi eorum sacerdote diuortio, ad alia noua transeunt: itidémq; uiris licet. Sunt qui autumẽt Mahumetanos quinas uel senas simul habere uxores: quòd minime animaduerti: reor tamen, ut licuit intelligere, binas, uel ad summum ternas eos uxores ducere. Vescuntur in propatulo, in emporiis præsertim, ubi promercalia uisuntur: & ibi quicquid est esculenti excoquitur. Vescuntur equis, camelis, bubalis, hœdísque, & id genus animalibus. Recentis casei summa est copia. Quibus lac est uenale, ii circundunt

Cadi.

Polygamia.

quadraginta

quadraginta uel quinquaginta capreas, easque ubi lac emere uolueris, in superius deuehunt cœnaculum, etiam si triplex foret contignatio, coràm in uase stanneo lac emungunt. Supra palmum longas habent capreæ auriculas: ubera habent multiplicia, fœcundæ admodum. Tuberum ibi ingens est ubertas: nam nonnunquam illò uiginti quinque, aut triginta cameli tuberibus onusti conspiciuntur: & tamen intra triduum uenduntur. Aduehuntur ex Armeniæ montibus, ex Asiáque minore, quam Turchiam, alii Anatoliam appellant. Turchia. Mahumetani longioribus uestibus utuntur fluxísque, eisdémque solutis, panneis uel sericeis: plerunque caligis utuntur gosipinis, soleísque albicantibus. Ii ubi obuiam habuerint quempiã ex Mamaluchis, etsi Mahumetanus præstaret cæteris, qui inibi mercimonia exercent, illum tamen honore prosequitur, ceditq; illi de semita, qui si secus agerent, scipione haud dubie uapularent, admonerentúrque. Sunt item ibi tabernæ complures mercium à Christianis conductæ: in illis serica omnifaria, & præsertim ex altera parte uillosa, uelutum appellant, & id genus Velutum. complura: uerum Christiani ibi à Mahumetanis male accipiuntur.

Quomodo ex Damasco itur ad Mahumetis Mecham, & de Arabum moribus. Cap. VIII.

POSTQVAM plus iusto forte de Damascenis rebus disseruimus, urgeórque solicitudine perficiendi suscepti itineris, pergam expedire alia. Igitur anno salutis quingentesimo tertio supra millesimum, mensis Aprilis octaua luce, cum accepissem camelos, Carauanam uocant, expediri, ut Mecham contenderent, nouarum rerum percupidus, essémque expers eorum consuetudinis, qui illuc erant profecturi, inii cum Mamaluchorum duce amicitiam: is fidem nostram abnegauerat. Ad eum itaque ubi receptum habui, ære medio mox me donauit amictu, quo Mamaluchi uti solent: datóque equo pernici ac feruido, cæteris consociauit Mamaluchis. Id, ut sum præfatus, ui maxima auri, ac aliarum rerum, quas illi dono dedi, consequutus sum. Aggressi tandem iter sumus, ac itinere dierum trium perfecto, ad locum quendam peruenimus, cui Mezarib nomen est. Illic tridui moram fecimus, ut itineri capescendo sumerent mercatores necessaria, camelos præsertim, & complura alia. Eius loci princeps quidam est, quem Zambei uocant: aruis Arabibus simul imperitat, éstque ingentium uirium dominus. Zambei. Huic terni sunt germani, ac nati quatuor: alit equorum quadraginta milia, inq; eius regia equarum dena milia, ac camelorum quaterna milia uisuntur. Patescit in immensum ager: utpote itinere bidui, ubi armenta huiusmodi pecua scere solent. Is princeps Zambei capessiturus bellum, tantarum est uirium, ut Babylonis Sultano, ac Damasci præfecto, Hierosolymorúmque principi simul arma inferat. Et cum leguntur fruges, prædæ inhia[illegible] incredibili, miráque impostura circumuenit Arabas. Nam aliquando arbitra[illegible]ur Arabes procul, utpote spatio mille passuum uirum abesse, & mane postri[illegible]e prædabundus adest, inopinatóq; corripit nihil tale metuentes: adueniens i[illegible]ratò rem frumentariam ac hordeum ipsis inditum sacculis asportat aliò. Nonnunquam perdius ac pernox excursionibus populabundus insistit irrequietus admodum. Vbi uero gradum sistere placuerit, equabus iam ob cursum fessis camelorum lac propinat, ceu rem frigidam. Verumenimuero uisum est mihi iumẽta huiuscemodi non cursu,

sed uolatu ferri instar accipitris. Id licet testari, quoniam coràm uidi iens cum eis simul. Illud etiam uobis compertum sit, memoratos Arabes equis instratis insidere, soláque tunica interiore amiciri. Pro telis ferunt harundinem longam decem aut duodecim brachiorum, cui ferrum in cuspide inest, circúmque cuspidem sericum elaboratum. Et ubi excursiones sunt fiendæ, adeo consertim incedunt, ut turmatim eos iter agere existimes. Statura sunt despicabili paruáque: color est inter fuluum & nigrum, uox est muliebris, capillum habent promissum extentúmque, eundémq; nigricantem. Frequentiores sunt quàm quisquam autumare queat: inter séque concertant diuturniore prælio: montana incolunt: statáq; prædandi habent tempora: id enim tempus miro studio obseruant, quo exploratum habent illàc transituros esse qui ad Mecham contendunt. Tunc ueluti latrunculi obsident itinera, & prætereuntes opperiuntur, ut eorum fortunas populentur. In prædam ituri ducunt secum omnia, uxores, natos, & quicquid possident fortunarum. AEdes eorum imponunt camelis: quandoquidem nullas habent ædes: tentoriis & conopeis ut nostri milites utuntur. Huiusmodi tabernacula ex lana nigra sunt confecta, eadémque depexa uilique admodum. Igitur undecima Aprilis cameli, id est carauana, numero quasi triginta quinque milium ex Mezarib discessere, ad quadraginta milia hominum numerus ascendit: nos uero non plus sexaginta eramus ex Mamaluchis, qui loco præsidii custodiendos susceperamus camelos, id est ipsam carauanam, sic enim collocabantur pro custodia Mamaluchi trifariam diuisi: alii in fronte, mediam aciem tenent alii, alii agmen claudebant: eo modo incedunt itinerantes, ut paulo post aperiemus. Primum igitur omnium scire conuenit, quòd à Mecha Damascus abest itinere quadraginta dierum, ac totidem noctium. Discessimus ergo à Mecarib, itérque egimus ea die usque ad horam uigesimam secundam. Tunc Agmirus dux tessara data iubet eò loci sisti omnes, ubi signum exaudierint. Et simul omnes exaudito signo consistunt: exonerandis onustis camelis, cibo capiendo, spatium duarum horarum absumitur. Dat tesseram rursum dux, & actutum onustis camelis illinc abeunt. In cibatu camelis dantur singulis quini panes hordeacei, haud cocti, magnitudine mali punici. Inscensis equis iter agunt nocte ac die sequentibus usq; ad horam uigesimam secundam. Hora uigesima secunda eundem seruant morem quem paulo ante memorauimus. Singulis octonis diebus aquam hauriunt, egesta humo aut sabulo. Inueniuntur tamen nonnulli putei ac cisternæ. Temperant octauo die ab itinere, camelis bidui mora data ad recuperandas uires. Grauantur pondere incredibili cameli, quippe qui geminum pondus ferunt, utpote duorum mulorum. Illis est potus in ternos dies tantum.

De robore Mamaluchorum. Cap. IX.

VBI GRADVM sistere contigit ad aquas prædictas, semper oportuit cum maxima Arabum manu confligere, sed plerunque incruentum certamen: nam etsi creberrimè manum conseruimus, tamen unum tantum hominē occubuisse constat: adeo enim sunt imbelles Arabes, ut à sexaginta Mamaluchis Arabum quinquaginta milia cohiberi potuerint, quoniā ex eis qui pagani nuncupantur, non sunt Mamaluchis strenuiores, armisq; capessendis aptiores, ac manu promptiores. Noueritis profecto me coràm plura uidisse, quæ Mamaluchorū bellicam

bellicam uirtutem præ se ferebant. Memini inter cætera uidisse è Mamaluchis quendam, qui posito supra uerticem serui malo Assyrio, & ad distantem ad duodecim, uel quindecim passus ueluti ad scopum ictum destinare, & altero iactu malum Assyrium è uertice deturbare. Vidi & alium Mamaluchum citatissimo gradu agentem equum, ephippia eidem equo quo insidebat detrahentem inter currendum, eáque capiti imponentem, & rursum sternentem currendo eundem equum. Ephippiis more nostro utuntur.

De Sodoma & Gomorra urbibus. Cap. X.

PERACTO itinere duodecim dierum deuenimus ad conuallem Sodomæ ac Gomorræ. Vera equidem refert sacra pagina. Supersunt adhuc collapsarum urbium uestigia, diuinæque iræ testimonium. Astruere licet, tres esse urbes, quæ singulæ in cliuo singulorum montium sunt positæ, & circiter altitudinem trium uel quatuor cubitorum adhuc uisitur nescio quid instar sanguinis, quasi exprimat rubricantem ceram humo admixtam. Ego certe crediderim id genus hominum corruptissimum uitiorum labe fuisse, argumento quòd circum urbes regio arida incultáque squalet humo, nullius ferax, aquarum præsertim expers. Vescebantur olim illi manna: & cum diuino munere abusi fuissent, uapularunt uerbere atrocissimo. In dei euidens miraculum adhuc conspicitur ruina urbiũ. Præteritis ad uiginti mille passus urbibus, è nostris circiter triginta tres siti occubuere, obruti fuere inibi sabulo complures semineces, tantum fronte retecta. Progressi nonnihil nacti sumus montem paruum, ad cuius radices aqua reperta est, cuius inuentu gauisi sumus plurimum, ibi statiua fecimus. Postridie illius diei luce prima affuere Arabum uiginti quatuor milia, haustæ aquæ pretium reposcebanr. Respondentibus nobis, soluere nolle, id quoque munere deorum datum esse: continuo consertum est prælium: succlamantibus illis, nos eorum latices hausisse. Nos uero in monte prædicto tanquam in loco tutiore conglobati, camelos ceu propugnaculum aliquod obiecimus uice muri. Mercimonia exercentes recepti erant in aciem mediam, id est in medio camelorum, nobis quaquauersum acriter præliantibus: tam diúque certatum est, quoad hostes nósque bidui mora latices defecere. Montem corona cinxerant Arabes, iactabántque in camelos irrumpere uelle. Tandem ut modum prælio faceremus, adhibitis ad consilium negotiatoribus, dux noster Arabibus ducentum ac mille aureos nummos dari iubet. At illi accepto auro dixere nos minime persoluturos esse haustam aquam denis aureorum milibus. Tunc intellectum est à nobis alia quærere gentem quam nummos, quasi nodum quæreret in scirpo: ob id dux noster continuo edicit, ut in omni agmine nullus qui armis ferendis aptus foret, camelum inscenderet, sed prælio se expediret quamprimum. Postridie mane præmissis camelis, nobísque agmen claudentibus, ut iter agere cœpimus, tercentum ferme numero eramus, consertum est prælium: è nostris cecidere duo, uir & mulier, nec aliud incommodi passi sumus. Ex Arabibus uero confecimus mille ac quingentos. Nec uos subeat admiratio, quod tantam stragem pluribus pauci intulerimus. Occidioni causam præbuit, quòd illi sola interualla propè nudi agebant, instratísque equis insederant, eóque necessitatis adducti erant, ut instantibus nobis ad propria uix remeare quiuerint.

Eremus anydros.

Atrox prælium

De monte culto à Iudæis. Cap. XI.

SPATIO dierum octo nacti sumus montem, qui patet ambitu decem aut duodecim mille passuum. Hunc montem incolunt Iudæorũ circiter quina milia. Ii nudi incedunt: magnitudine sunt inter quintum & sextum palmum: uox est illis muliebris: nigri sunt coloris, sed inter se nigricante colore differunt. Nulla alia re uescuntur quàm hœdinis carnibus. Circunciduntur, nec se inficiantur esse Iudæos. Si casu quopiam Mahumetanus ad eorum manus deuenerit, is crudelem in modum decoriatur uiuens. Ad radices montis offendimus cuniculum, is est meatus subterraneus, unde deriuabant aquæ plurimæ. Nacti hanc opportunitatem, sexdecim milia camelorum onerauimus, cuius rei pertæsum est Iudæos. Palabantur errabundi in eo monte ceu hinnuli. A' descensu tamen montis temperabant: quippe qui Mahumetanos oderunt quàm qui maxime. Infra montem uisebantur septem uel octo spineæ arbores mira pulchritudine, inque eis par turturum comperimus: quæ res cessit loco miraculi, cum tot itinera meti ti essemus, & nulla animalia uolucrésque conspicati fuissemus. Post hæc iter egimus duorum dierum, & tandem peruenimus ad urbem quandam, cui nomen est Medinathalhabi. Ad quartum lapidem à dicta urbe in puteum inuenimus. Ibi carauana, id est camelorum agmen constitit, ibique unius diei sumpta mora, illic quisque se lauit, induítque mutatoria, ut nitidiore amictus habitu urbem lætius ingrederetur. Ea frequens est populo, quippe quæ circiter ædes trecentas habet. Mœnia ut aggeres ex humo: domus uero tum lapideæ, tum lateritiæ sunt: Ager qui urbi adiacet ob diuinam interminationem nullius ferax, si id excipias quod ab urbe ad geminum lapidis iactum circiter quinquaginta palmæ uisuntur, quæ cariotas ferunt. Præterfluit hortum quendam ibi aquarum decursus. Is quasi ex loco cliuoso ad gradus fermè uicenos quaternósque in subiectam planiciem effunditur: inde aquantur cameli, cum illuc proficiscuntur. Sed tempus iam appetit ut eorum refellam opinionem, qui autumant Mahumetis uiri impurissimi arcam apud Mecham in aere absque adminiculo pensilem consistere. Ego longe aliter sentio, affirmóque ea nec uera, neque uerisimilia esse, utpote qui coràm hæc perpendi, uidíque locum ubi humatus est Mahumetes in memorata urbe Medinathalhabi: moram enim inibi tridui fecimus, ut in horum omnium certissimam deueniremus notitiam. Prima die urbem iniimus. Cum uero delubrum eorum, Meschitam appellant, ingredi contendebamus, id prius non licebat quàm comite quopiam paruo uel magno. Ii apprehensa manu nos illò ducebant, ubi humatum asseuerant Mahumetem.

Madinathalhabi vrbs.

De delubro & sepulchro Mahumetis, déq; eius sociis. Cap. XII.

DELVBRVM eius testudinatum est, longitudine passuum centum, latitudine uero passuum octuaginta patescit. Gemina porta ingressus adeuntibus patet. A' latere triplici tegitur opere concamerato: fulcitur columnis quadringentis ex lateritio opere albicantibus. Lychni pensiles accensi, lampades appellamus, plures admodum, numero quasi trium milium. Ab altera delubri parte in priore loco Meschitæ turris uisitur ambitu quinque passuum quaquauersum testudinata, pannóque contecta serico: ea crate ærea faberrime facta fulcitur, distantia duorum passuum, àbq; adeuntibus quasi per transennam conspicitur.

Læuorsum

Læuorsum angusta porta itur ad turrim,& cum eò perueneris,rursum angustiore ianua admittendus est. Hostium huiusmodi hinc & hinc complures codices bibliothecæ instar honestant:alterum latus uiginti,alterum uero quinque & uiginti condecorant:illi enim Mahumetis sociorúmque traditiones fœdissimas, te norémque uitæ eius continent. Intra dictam portam sepulchrum uisitur, id est defossus locus,ubi adstruunt conditum esse Mahumetem, sociósque eius, Nabi uidelicet,Bubacar & Othomar, Aumar & Fatoma. At Mahumetes dux erat, Arábsque natione.Mahumetis gener erat Hali: quippe qui eius natam Fatomã uxoré duxerat.Bubacar is est,quem ferunt inter purpuratos patres relatum esse, ádq; summũ apostolatus apicem nequicquam aspirauisse. Othomar & Aumar in exercitu Mahumetis Præfecti militum erant. Ii singuli singulos habent gestorum traditionúmque suarum codices.Ob eam rem discors admodum id genus fœdissimum,inter se concertant,aliis alia affirmantibus,multifariam enim diuiduntur,nec satis sciunt cui potissimum credant,mutuísque ob id cædibus se conficiunt ceu beluæ,his addicti hæresibus ac falsis opinationibus pensique nullius. Nomothetæ Turcarum.

De secta Mahumetis. Cap.XIII.

NVNC VERO denarrabimus mores ac sectam Mahumetis. Igitur in excelsiore turris parte est locus patens in circuitu fastigium turris extra ambire uolentibus. Mox compertum fiet uobis,quibus usi sint dolis, ut carauanæ impo sturam facerent. Primo uesperi,quo illo deueneramus, ut uiseremus Mahumetis sepulchrum,dux agminis ad se accersiri delubri,id est Meschitæ antistitem iubet,eúmque in hunc ferme modum alloquitur:Eò uenisse ut uiseret Nabi, quæ uox prophetam Mahumetem significat,corpus:pretium eius rei saraphorum fore quaterna milia:parentes se habere nullos,minúsque germanos, sorores,coniuges,natósque,neque se illò contendisse commercii causa,ut aromata, aut baccas, & id genus monilia præstinaret: profectioni causam dedisse desideriũ seruandæ animæ,amorémue comparandæ salutis:ob id se ardere desiderio uisendi corporis prophetici. Ad hæc præfectus delubri, Sidi appellant,quasi lymphatus respondit. Audésne his luminibus,quibus tot patrasti scelera,eum uelle conspicari, cuius intuitu deus maximus cœlum ac terram creauit? Et rursum dux noster, Domine rex uerum dicis,sed abs te unum liceat impetrasse,ut uideam prophetam: quo uiso,in eius gratiam effodiam mihi mox lumina. Sidi uero respondit. Cuncta tibi aperiam princeps, Nemo it inficias quin hic propheta noster uitam exuerit:qui si uoluisset,potuisset quidem apud Mecham decedere: uerum ut inopiæ specimen præ se ferret,eóque nos instrueret exemplo, hic quàm alibi maluit rebus humanis exui, ilicóque in deorum sedes relatus est ab angelis, adeóque in cœlum ueluti compar receptus est confessum. Et iterum dux noster ad templi præfectum, IESVS CHRISTVS MARIAE filius ubi est? At Sidi, Ad Mahumetis pedes. Ad hæc dux noster respondit. Sufficit,sufficit,nolo plura scire. Post hæc delubro egressus dux conuersus ad nos infit. Respicite pro quaterna milia saraphorum prodigere uolebam. Eadem die uesperi hora ferme tertia noctis, ex senioribus Mahumetanæ sectæ decem forte uel duodecim carauanam ingressi sunt:ea enim ad iactum lapidis ab urbis porta constiterat. Ii igitur succlamare cœperunt huc atque illuc cursitantes ceu fanatici, Mahumetes dei

Sidi. (margin, beside "ris prophetici")

Impia persuasio. (margin, beside "IESVS CHRISTVS")

nuntius resurget: ô propheta, ô deus, Mahumetes resurget, parce mihi deus. Exciti his inclamationibus dux noster nósque, arma expedire cœpimus, rati Arabas esse, qui direpturi carauanam aduentassent, percunctantes quidnam rei esset, quídue inclamarent, quoniam non aliter tumultuabantur, quàm nos Christiani, cum inopinato rescimus factum esse miraculi quippiam. At senes

Præstigia. responderunt, Num conspicitis fulgorem qui è sarcophago prophetæ Mahumetis effulsit? Ad hanc uocem dux noster: nihil, inquit uideo, nósque percunctatus est, uidissemúsne quippiam. Responsum est à nobis, nihil uidisse nos. At unus senum, estisne, infit, mancipia, id est Mamaluchi? Huic rursum dux, sumus sane mancipia. Tunc senex, uos domini nequitis cœlestia conspicari, utpote Neophyti, ínque nostra fide nondum firmi. Ad hæc noster dux respondit. O insani, daturus eram aureorum terna milia, mehercle dabo nunquam, canes canibúsque prognati. Noueritis itaque non splendorem è sepulchro emicuisse, sed senes ignem flammámque commentos esse, ut sub uelamento fulgoris nobis imponerent, ceu diuinitus id splendoris contigisset. Ob eam rem iussit dux, ut de cætero nemo nostrum delubrum iniret. Id etiam exploratum uobis fiet, adiuratissiméque uobis astruimus, inibi ferrum calybémue haud esse, minúsq; magnetem, nec propius montem quàm ad quartum lapidem esse. Nos illic tridui moram egimus, causa reficiendi agminis. Ad eam urbem commeatus omnéque annonæ genus ex Arabia felici, ábque Babylone, Cayrum uocant, necnon AEthiopia comportantur maríque aduehuntur Erythræo, à quo urbs abest itinere quatuor dierum.

Quomodo itur ad Mecham.

Cap. XIIII.

POSTEAQVAM ineptiarum deliramentorúmq; ac nugarum Mahumetis satietas, imò fastidium nos cepit, decreuimus progredi, itérq; cœptum perficere duce piloto, qui itineris cursum moderabatur pyxide ac pagina marina, ut

Pilotus. sunt sulcandi æquoris peritissimi. Austro igitur ferebamur, puteúmq; elegantissimum offendimus: inde enim immensa aquarũ ubertas deriuabat: eius fontis incolæ auctorem memorant diuum Marcum euangelistam architecto deo, cum ea regio siccitate incredibili exaruisset: is ab agmine nostro epotus est. Nollem tamen obliuioni tradere, quæ comperi in mari cognomẽto Arenæ, id à nobis prius repertum est quàm Iudeorum montem nacti essemus. In mari igitur huiusmo

Arenosi maris pericula. di arenoso iter quinq; dierum ac noctium habuimus. Iam iam uobis innotescet, cuiusmodi mare existat. Ea sunt arua patentia, quæ arenis strata sunt albicantibus pollinis instar. Si quo sinistro pede usu eueniret, ut ii qui illac iter agunt Austro ferrentur, ut septentrione aguntur, sabulo obruti occumberẽt omnes: Nam etsi prosperis uehebamur flatibus, atro tamen turbine sabuli adeo inuoluebamur, ut adempto è conspectu interuallo decem passuum alter alterum non conspiceret. Ob id incolæ camelis uehuntur caueis inclusi ligneis, ínque eis uitam trahunt, ducibus tamen pilotis, qui non aliter quàm in undabundo mari pyxide ac pagina ducuntur, & ibi siti exanimati sunt complures: alii interiere ob haustos plus iusto latices, cum fontis facta fuisset potestas, tantum aquæ bibe

Momia. runt, ut crepuerint medii. Et illic fit Momia. Vbi uero à septentrione flant uenti

Etesiæ,

Etesiæ, tunc arena tollitur in altum, in montémque conglobata fertur. Is mons Sinai montis est brachium. Quò ut peruenimus, pylæ à nobis repertæ sunt manu & arte elaboratæ: ianuam ipsi appellant. Ad læuam dicti montis in fastigio antrum est ad quod patet aditus porta ferrea. Comminiscuntur quidam, eò loci Mahumetem contemplationi uacauisse. Illic nostris auribus ingens strepitus, clamórque horridus insonuit: nam prætereundo montem prædictum tantum discriminis subiimus, ut uix nos euasuros arbitrati fuerimus. Relicto itaque puteo iter egimus dierum decem, bísque cum quinquaginta milibus Arabum præliati sumus, & tandem aliquando ad Mecham deuenimus: & ibi uigebant bella, concertantibus inuicem germanis, uter eorum regno Mechæ potiri deberet.

De forma & situ Mechæ, & cur illuc contendant Mahumetani.
Cap. XV.

IAM TEMPVS appetere uidetur, ut de famigerata urbe Mechæ nonnihil disseramus, quidnam sit, quomodóue situetur, quíue illi moderentur. Vrbs est elegantissima, cultáque magnopere: quippe quæ ambitu senum milium ædium continetur. Domus sunt incolatu optimæ, æque ac nostræ, uisuntúrque nonnullæ trium aut quatuor milium aureorum impensa. Vrbs mœnia non habet. Ad geminum ferè stadium ab urbe nacti sumus montem, ubi uia erat ui incisa, ea ducebat ad subiectam planiciem. Vrbis mœnia sunt montes, quibus quaquauersum uallatur: quadruplicem habet aditum. Moderator urbis & ipse Sultanus est, è quatuor germanis unus, ex stirpe Mahumetana, parétque Sultano Babylonis, quo cum reliqui tres fratres diuturniore prælio certant. Igitur octauadecima Maii Mecham iniimus urbem. Ingressus patuit ab ea parte quæ Septentrionem respicit: mox per decliuum locum in planiciem deuentum est. Ad meridionalem partem montes bini ferme se complectuntur, discreti angusto interuallo: eà itur ad Mechæ portum. Quà uero sol oritur, uisuntur montis fauces instar conuallis cuiuspiam. Illàc iter patescit ad eum montem, ubi Abrahæ & Isaac patriarchis sacrificant. Is mons ab urbe abest ad octo uel decem mille passuum. Altitudine consurgit terni iactus lapidis, constátque non marmore, sed nescio quonam lapide colore à marmore dissimili. In fastigio montis est delubrum, Meschitam uocant, fabricatum more eorum: id tres habet aditus. Ad montis radices sunt geminæ cisternæ, quæ incorruptas seruant aquas: altera carauanæ Babylonis, altera Damascenis camelis latices propinat. Aqua est pluuia, procúlque illinc deriuat. Sed ad urbem reuertamur, cum opportunum erit de more sacrificandi, quo ad radices montis utuntur, affatim dicturi. Itaque urbe inita, mox Memphiticam carauanam offendimus, quæ spatio dierum octo nos præuenerat: neque eà uenerat, quà nos iter feceramus. Carauanam huiusmodi sexaginta quatuor milia camelorum complebant custodibus Mamaluchis centum. Id in primis innotescet, uobis opinione cunctorum, urbem memoratam deum maximum diris maledictionibus esse execratum, argumento quòd nullius est ferax fructus, cunctarúmque regionum infœcundissima. Aret comprimis aquarum indigentia: adeóque in immensum aquarum pretium excreuit, ut duodenis denariis tantillum aquæ emere nequeas, quo sitim unius diei expleas. Iam subiiciam quo nam modo uictitent. Plerunq;

Carauana.

Mechæ ager sterilis.

ex Babylone, siue Memphi Nilotica urbe, Cayrum uocant, commeatus illò mari Erythræo comportantur, portu præsertim inseruiente, cui Gidæ nomen est: is abest à Mecha quadraginta mille passibus. Commeatus suppeditat perbeata appellatione felix Arabia, annonam mittit & AEthiopia. Illic comperimus peregrinorum numerum maximum: Alii ex AEthiopia, ex utraque India alii, ex Perside alii, alii ex Syria profecti erant. Nusquam profecto frequentiorem uidi populum, quantum mora uiginti dierum perspicere licuit. Ii uariis de causis illò accesserant: commerciorum alii causa, nonnulli ut uotum absoluerent, ignoscentiarum causa eò contenderant, in quibus ignoscentiis mox exploratum fiet uobis quidnam agant.

De commerciis Mechæ Cap. XVI

PRIMVM omnium de mercimoniis quæ illò comportantur dicemus. Ex India maiore, quæ est intra extráq; Gangem fluuium, baccæ, id est uniones, & id genus monilia aduehuntur, affatímque aromatum: & præsertim ex ea urbe Indiæ maioris, cui nomen est Bangellæ, panni gosipini sericíque ducuntur. AEthiopia etiam sua mittit aromata. Quo fit ut fateri liceat, eam urbem famigeratum esse emporium omnium ferme rerum, baccarum, monilium, aromatúmque omne genus, serici, gosipini, ac unguentorum, quæ suauissimum fragrant odorem, quorum omnium summa est ubertas, & copia incredibilis.

De ignoscentia siue indulgentiis Mechæ. Cap. XVII

Templum Meche.

TANDEM redeamus ad peregrinorum indulgentias, quarum causa illò contendunt aduenæ. In urbe media delubrum instar colossei Romani, amphitheatrum dicimus, non tamen ex marmore procerioribúsque lapidibus, sed ex coctis lateribus: Amphitheatri instar nonaginta, aut sanè centum portas habet, éstque concameratum: ingressus descensu scalarum duodecim graduum patet hinc & hinc. In propylæo monilia tantum uenduntur. Ingressis undique auro obducti parietes effulgent splendore incomparabili. In inferiore parte templi, id est subtus loca concamerata, ingens hominum turba: nam inibi ad quatuor, uel quinque hominum milia non nisi unguenta odoratiora uendunt, & cum primis puluisculum odoriferum, quo humana corpora condiuntur. Inde ad Mahumetanos ferme omnes traducuntur odoramenta. Excedit enim omnē fidem, quàm inenarrabilem suauitatis odorem fragrent ea unguenta, non aliter quàm si fores in myropolio, quod castoreum & id genus fragrantiores odores redoleat. Vigesimatertia Maii indulgentiæ in delubro cœptæ sunt erogari. Quonam modo id fiat iamiam referabimus. Delubrum in meditullio patet absque imbricamento, ínque medio est turris circunquaque senum passuum magnitudine: ea serico panno obuoluitur, supráque uiri unius altitudinem non exurgit. Turrim ineunt porta argentea: utrinq; sunt balsamo, ut ferunt, oppleta uasa: ea uisendi potestas fit omnibus in die Pentecostes. Memorántque incolæ, id balsami partem esse thesauri Sultani eius qui Mechæ moderatur. Ad omnem turris testudinem positum est ferrum instar oræ orbiculatum, idémque terebratum, cuiusmodi retinendis iumentis parietes muniuntur. Vigesimatertia Maii frequens populus cœpit horis antelucanis septies turrim ambire, deosculando singulos angulos, eosdémque identidem palpans. Ab hac turri ad decem uel

duodecim

duodecim passus est turris altera instar sacelli nostro more extructa: ea ternos uel quaternos habet aditus. In turri media positus est puteus, qui agitur in profundum ad brachia quasi septuaginta. Is aquas salnitro infectas emittit. Puteo præfecti sunt circiter octoni homines toti populo aquis hauriendis: & ubi frequens populus sepreno ambitu priorem turrim circundedit, propius accedit, & tergi putei orificium tangens hæc præfatur, Sit in Dei honore: Deus indulgens mihi dimittat peccamina. His prolatis, qui aquam hauriunt ternas aquæ lagenas singulis puteo hærentibus infundunt, totúmque hominem à uertice usque ad calcem abluunt. Madefiunt omnes, etiam si serico amicirentur. Tunc somniant ineptiores ac deliri infuso latice se esse ab omni reatu emaculatos. Addunt fabulæ scelerosi absumere reatus puteum. Astruunt etiam, priorem turrim quam supra memorauimus, septemplici circuitu ambitam esse primam domum, quam unquam Abraham exædificauerit. Proprerea ita loti, madidi adhuc ad eum montem, quò præmisimus eos profectos esse sacrificandi Abrahæ gratia, contendunt, illic biduo commorantes. Rursum Abrahæ ad montis radices sacrificant.

De ritu sacrificandi apud Mecham. Cap. XVIII.

QVIA PLERVNQVE generosos animos noua delectant, accenditúrque quisque optimus ad magna subeunda horum narratu, ob id ut magnanimis fiat satis, compendiosius quantum quibo, eorum sacrificandi ritum subiiciam. Igitur sacrificaturi, alii ternos, quaternos alii, senos nonnulli uerueces mactant, adeóque laniena madet, ut supra terna milia huiusmodi pecudum confecta fuerint quà sol emergit iugulantur, mox inopibus in dei gratiam erogantur: nam ingens, eadémque incondita egentium turba aderat, utpote triginta milium: qui humo egesta foueam agunt, ínque ea exuscitatum ignem camelorum excrementis alunt, torréntque elargitas carnes, eisdémque assatis uescuntur. Ego uero crediderim inedia compulsos, non uoti gratia egentes huiusmodi illò profectos esse: adducórque ea coniectura, quòd nobis ingens cucumerum copia erat: abunde enim ex felici ac perbeata Arabia aduehebantur: illis nempe cortice dempto uescebamur: siliquas uero extra tabernaculum, ut assolet, proiiciebamus: at inopes numero quadraginta uel quinquaginta correpturi cortices mox aderant, interq; eos iurgium ingens uisebatur suscipiendarum siliquarum causa, parúmque à digladiatione aberant concertantes, utri eorum priores legerent siliquas uel sabulo infectas. Ob eam rem in eam deuenimus opinionē, quòd eximendæ famis, non abluendorum reatuum causa eò aduenissent postridie eius diei eorum Cadi (is eius loci est apud eos, cuius sunt apud nos uerbi dei concionatores) montem summum concionaturus ad subiectum populum conscendit: nam circiter horæ spatium incolarum lingua concionatus est. Concionis summa erat, ut obortis lachrymis peccamina deflerent, pectora plangentes: ipséque uoce sublatissima hæc subdebat, O Abraham dilecte dei. Et rursum, O Isaac à deo electe, eiusdémque amice: deúmque pro Nabi populo exora. His dictis continuo gementium uoces exaudiebantur. Habita concione rumor increbuit, Arabum manum numerosissimam, utpote uiginti milium aduētare. Quo nuntio icti qui carauanam agebant, actutum quasi lymphati in urbem Mechæ dif- Cadi concio

fugiunt. Ad sextum usque lapidem à Mecha Arabas directuros carauanam uenisse nuntiabatur, Ob id & nos tutò in urbem Mechæ dilapsi sumus. Verum dum pedem struimus circiter medium iter, id est inter montem & Mecham, à nobis despicabilis paries repertus est, latitudine quaternorum cubitorum. Circum parietem præteriens populus calculis ac lapillis solum constrauerat. Huius causam hanc esse referebant. Cum uidelicet diuus Abraham à deo iussus esset, ut filium mactaret immolantium ritu, ut præceptorum dei amans fertur natum Isaac monuisse, ut imperata dei capessiturus se sequeretur. Sequenti parentem nato Isaac ementita & chari cuiusdam forma aiunt cacodæmonem non longe à pariete astitisse, percunctatúmque fuisse amici appellatione, quònam contenderet. Respondenti Isaac, se ad parentem proficisci, qui eum opperiebatur: ad hæc hostem humani generis respondisse memorant, gradum reuocaret, quoniam si pergeret iter perficere, sacrificaturum eum parentem Abraham esse: ferunt Isaac hoc monitu dæmonis haudquaquam perterritum dixisse dæmoni, fineret parentem exequi imperata dei, postquam deo sic erat complacitum. Hoc responso narrant euanuisse dæmonem. Verum progresso nonnihil Isaac, rursum alterius chari accepta persona, dæmonem itidem monuisse aiunt, ne uidelicet obsequeretur parenti, mactare eum paranti. Tunc ferunt Isaac ira percitum lapillò impacto dæmonis frontem consauciasse. In cuius rei monumentum illac iter agēs populus, ubi propius parietem accesserit iacere in murum calculos consueuit: indéque in urbem se recipiunt. Dum iter agimus, cœlum inumbrabant palumbes innumeri. Aiunt auitia huiusmodi à uolucre illa traxisse genus, quæ Mahumeti in aurem loquebatur, sub uelamento sacri pneumatis. Inerrant dicti palumbes uicis, ædibus, tabernísque ipsis frumentariis, milii ac orizæ: uíxque licet eos abigere: occidere uero aut capere huiusmodi palumbes propè capitale censetur. Arbitrantur enim incolæ, ubi memoratæ aues uapularent, orbem totum ruiturum: ob id impensa aluntur in templo medio.

De unicornibus templi Mechæ, quos monocerotas appellant, qui ferme alibi non uisuntur. Cap. XIX.

AB ALTERA delubri parte septa uisuntur, siue claustra mauis appellare: in his unicornes gemini asseruantur, locóque miraculi populo spectandos præbent. Nec ab re: res est miratu dignissima: sunt enim eiusmodi, ut ilico denarrabimus. Alterum eorūm, quem constat longe proceriorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu unicum longitudine trium cubitorum. Longe natu minor est alter, utpote anniculus, ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustelini: caput cerui instar: collo non oblongo, rarissimáque iubæ, ab altera parte solum dependentis. Tibias habet tenues, easdémque graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes ferme referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior uillosa est, pilíque plurimi. Sanè id animal ferum uidetur, uerum ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos unicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rarissimam, eandémq; pretiosiorem. Aduecti sunt ex AEthiopia ab AEthiopum rege, ut eo munere

Vnicornes.

nere necessitudinem coniunctissime cum Sultano Mechæ præfecto inirer.

De nonnullis apud Mecham contingentibus, déque Zida Mechæ portu. Cap. XX.

HOC LOCO. peropportunum uidetur ea recensere, quæ in re subita acerrimum præ se ferunt ingenium: ubi ipsa ingruens necessitas, cuius sunt ama rissimæ leges, sic fiendum persuaserit. Illud mihi usu euenit, operæq; pretiũ fuit, ut fugam meditans, clanculum à Mecha discessurus uirum me explicuerim. Igitur cum forte à duce meo nonnulla emendi datum mihi fuisset negotium, in emporio attentius me obseruans Mahumetanus quidam. Christianum esse nouit: propterea his me uerbis percontatus est lingua patria, Inte mename, id est unde es tu? cui ego, Mahumetanus sum: at ille, uerum non dicis: cui ego, per Mahumetis caput, sum Mahumetanus. Rursum Mahumetanus ille, Veni domum meam: quare secutus sum hominem. Is ut domi fuit, cœpit me Italorum lingua percontari, unde nam essem, asseuerans me nosse, subdénsq; me Mahumetanum haud esse, affirmans Genuæ ac Venetiis fuisse aliquando: & ut dictis fidem faceret potiorẽ, nonnulla memorabat quæ præ se ferebant eum uera locu tum esse. Hoc intellecto, fassus sum ingenue me Romanũ esse, sed Mahumetanæ fidei initiatũ me esse in urbe Babylonis Memphitica, factúmq; ex Mamaluchis unum. Hoc audito, uisus est Mamaluchus ex denarratis non mediocrem cepisse uoluptatem, ob id honore me prosequebatur insueto. Verum quia cordi hæserat mihi longe ultra progredi uelle, Mahumetanũ percontabar, essetne ea urbs Mecha illa adeo famigerata, ut eius totus fermè orbis meminerit: sciscitabárq; ab homine, ubi nam esset baccarũ ac margaritarum, & id genus monilium, aromatúmue ingens, ut ferebatur copia: & item ubi essent tot mercimonia, quæ illò comportari dicebantur: eóq; omnis mea oratio pertingebat, ut explorata Mahumetani mente, compertũ fieret mihi, qua de causa illic cõmercia, ut consueuerãt, non uigebant. Et quia percontando hominẽ, in causa esse Lusitaniæ regem, ceu maioris partis illius oceani moderatorem, Erythræiq; ac Persici sinus dominum minime dixi: suppressa ex composito regis mentione, ipse mihi attentiore animo ueluti explorabundus, cœpit ex ordine causam exponere, cur nundinis non interessent commercia exercentes, ínq; unum Lusitaniæ regẽ causam reiiciebat. At ego, ubi eius regis meminit Mahumetanus, de industria regis famã carpere cœpi, ne in eam opinionem Mahumetanus deueniret, ut gratum haberem, quod illò commercii causa contenderent Christiani. Mahumetanus uero ubi perpendit me ex professo Christiani nominis hostem esse acerrimum, honorificentius etiã solito me excepit. Et rursum ex ordine cuncta denarrabat. Doctus omnia, amici appellatione eum rogitabam, hæc Mahumetanorum lingua subdens, Menaha menalhabi, id est: oro te ut mihi assistens, me instruas quo nam modo hinc abscedere clanculum queam, iuratissime affirmans me iturum ad eos reges qui Christianis forent infensi, Mahumetanóque insinuabam, scire me nonnulla arcana, éaque tanti pensi, quæ si comperta forent ipsis regibus, nulli dubium fore, quin abusque Mecha continuo me accerserent. Suspensus uerborum horum summa expectatione Mahumetanus, Quid, inquit, artis te precor nosti? Cui ego, fabricandis tormentis omne genus concedo nemini. At ille, Mahumetes

Ludouici dissimulatio.

Explorandi solertia.

usque laudetur, qui te talem huc misit uirum, ut deis Mahumetanis inseruias. Propterea duce eo in eius ædibus delitui simul cum sua coniuge, precibúsque abs me contendebat, ut à duce nostro impetrarem, ut sibi liceret circiter quindenos camelos omnifariam aromatum onustos haud persolutis uectigalibus à Mecha abducere: pro huiusmodi enim abducendis mercimoniis Sultano saraphi triginta debebantur. Ego uero Mahumetanum in spem certissimã induxi abducendorum camelorum uel si centeni forent, & hoc astruebam licentiore Mamaluchorum ritu. Pro his tamen omnibus efflagitabam, ut mihi tuto in eius ædibus esse liceret. His auditis Mahumetanus, ueluti uoti sui compos, gaudebat plurimum, cœpítq; ob eam rem me cuncta docere, monuítq; ut ad regem quendam maioris Indiæ regni de Decham me reciperem. Huius regis ubi opportunum duxerimus, mentio fiet. Itaq; pridie quàm Catauana abscesserit à Mecha, memoratus Mahumetanus iussit me in penitiore ædium suarum parte delitescere: postridie eius diei horis antelucanis buccinator Carauanæ sono tubæ cunctos Mamaluchos admonebat, ut instratis equis iter suum Syriam uersus dirigerent: differentibus aut abnuentibus ex edicto mortẽ minitabatur. Vbi ea uox meis insonuit auribus, ilico incessit me mentis horror, ac animi perturbatio tanta, ut continuo cœperim prehensare, ac precari hospitis Mahumetani uxorem, ne me proderet, gemebundúsq; Deum maximũ exorabam, ut me ab hac interturbatione metúq; maximo assereret aliquando. Ea die quæ Marti dicata est, Carauana, id est camelorum agmen à mecha abiit, me delitescente in Mahumetani ædibus comite uxore eius. Mahumetanus autẽ Carauanam secutus est, uerum prius non discessit, quàm coniugem monuerit, ut die Veneris me duci iuberet ad

Zida. eam Carauanã, quæ à Zida portu Mechæ in Indiã profectura erat. Abest enim à Mecha is portus XL M passibus. Dum latui, quanta me exceperit mulier comitate, pro meritis minime referre possum. Ad id accedebat, quod spectatæ formæ Mahumetani neptis uirguncula annos nata quindecim, flos ipse, plurimũ quasi me deperiret, ad mutuũ amorem blandiuscula allectabat. Verum per id tempus ingruente uitæ discrimine, præ metu ac formidine Venus propè emortua erat, propterea uitam sponsis ac pollicitationibus amatæ præferendam esse duxi. Igitur die Veneris proxima circiter meridiẽ abii Carauanam Indicam secutus, noctéq; intempesta peruenimus ad rusculum quoddam Arabum, & ibi quod superaerat noctis absumpsimus, usq; ad proximã meridiem. Postridie iter cepimus Zidam uersus, eóq; deuenimus silentio noctis. Ea urbs mœnia habet nulla, sed ædes sunt conspicuæ, Italis haud absimiles: earum elegantiã prudens prætereo, ut breue faciam. In urbe huiusmodi uigent magnopere commercia, illò confluentibus omnibus propemodum nationibus, præter Iudæos ac Christianos, quibus nefas est eò proficisci. Simulac urbem inii, contendi ad delubrum eorum, Meschitã ipsi uocant, & illic nactus sum inopum egentiúmq; cateruã maximã, utpote numero uigintiquinq; milium. Hi opperiebantur quempiã nautam, quo duce in patriam repedarent: uisis egentibus delitui in delubri angulo, & ibi stratus humi diebus quindenis moram trahens ueluti languens, plorabundus querulas subinde emittens uoces ægritudinem simulabam, quasi afflictarer stomachi, uel corporis languore quopiam, exciti mercimonia exercentes ad gemebundam uocẽ,

pauperes

pauperes percontabantur quis nam mortalium ille esset, qui eas ederet lugubres uoces. At inopes qui hærebant lateri meo, Est inquiunt, miser Mahumetanus, qui animam est efflaturus. Vesperi autem post primam facem egrediens delubro esculenta emptum itabam, utrum cibi appetentiam concitassem ea potestis coniectura assequi, quòd semel in die tantum comedebam, neque opipare, sed quidem frugalius quàm quis autumare possit. Vrbi moderatur Sultanus, Babylonis hexarchatum habet germanus eius Mechæ Sultanus. Verum ut præmisimus, Babylonico paret. Non operæpretium censeo, ut denarrandis huius urbis moribus ac ritu diutius insistam, quando certe constat eos Mahumetanos esse. Solum est infœcundum admodum, aquarũ uero præsertim potu suauium summa est caritas, ædes pelago alluũtur. Ibi quicquid est quo humanior uita carere non possit inuenitur, sed aliunde aduehitur, & cõprimis ex Bobylone urbe Nilotica, ac ex perbeata feliciq́ue Arabia, compluribúsque locis aliis. Illic ob cœli inclementiam ægrescunt plerunque humana corpora. Sunt propterea ibi fermè semper languentium cateruæ. Vrbs ædium quingentorum ambitu continetur. Peractis quindenis diebus, cum nauta egi, qui Persidem profecturus erat, ut & mihi eòdem eundi faceret potestatem. In portu iecerant ancoras centum fermè liburnicæ, si celoces cymbásque & id genus actuarias naues percenseas. Itaque transacto triduo, uento uela dantes, Erythræum mare sulcare cœpimus.

Cur mare Erythræum sit importuosum, sulcarique nocte non possit.

Cap. XXI.

SATIS est in confesso omnibus, quòd dictum æquor non est rubrum, sed instar reliqui æquoris. Nos igitur pelago commissi, maria sulcauimus usque ad occasum solis: interdiu tantum nauigabile est mare, noctu conquiescũt tantisper nautæ, donec ad eam insulam quæ Chameran dicitur, peruentum est: deinceps itur tutius. Cur noctu sulcari nequeat, id causæ afferunt, quod aridis ac scopulis breuibúsque frequens est mirandum in modum mare, ob id opus est diuturniore specula è superiore parte mali præuidentibus discrimina nautis.

LVDOVICI ROMANI PATRITII ARABIAE FELICIS LIBER SECVNDVS.

De urbe Gezan, déque eius fœcunditate. Cap. I.

POSTEAQVAM de moribus populorum, déq; urbium ac locorum felicis Arabiæ situ satis supér que disseruimus, quantum nobis licuit perspicere, non absonum esse uidetur, ut minore quàm quibimus immoratione, quæ supersunt expediamus. Transactis ergo sex diebus, ad urbem peruenimus nomine Gezan. Ea portum habet commodissimum, eundémq; elegantissimum. Illic enim offendimus supra quadraginta quinque diuersarum regionum liburnicas. Vrbs littori adiacet, principíque Mahumetano paret. Ager ferax est modo Italici soli, fert in primis mala cydonea, punicáque, ac Assyria, & optimas uuas, persica, pe-

pones, nuces, persica, rosas, flores multiplices, cucurbitas, poma cetrina, allium, cepas, diceres paradisum uoluptatis: incolæ plerunque nudi agunt: in reliquis more Mahumetanorum degunt: ibi etiam summa est ubertas carnium, rei frumentariæ, hordei, milii albicantis, dora ipsi appellant: eo enim suauissimus conficitur panis: tridui mora inibi commeatuum sumendorum gratia absumpta est.

De nonnullis populis qui Banduin dicuntur. Cap. II.

ABEVNTES ab urbe Gezan itinere quinque dierum, nauigauimus læuorsum in conspectu tellurem semper habentes: & ubi à nobis conspectæ sunt ædes quæpiam, mox esculenta sumpturi in terram descendimus numero fermè quatuordecim, rati non difficulter id impetrare ab incolis posse: uerum operam lusimus. Pro responso iacti sunt funda lapides. Id genus appulsis inhospitale admodum Banduin dicitur, centeni propemodum erant qui nobiscum manum eminus conseruere, fundis lapides uibrantes: horæ spatio concertatum est: ex illis cecidere circiter uiginti quatuor, reliqui uero effusissime diffugere. Inermes erant, si fundas excipias, nudique agebant: diffugientibus ipsis, gallinas uitulósq; opimos sustulimus. Intra horas ternas ecce frequens continentis incolarum turba, utpote sexcentū: quibus conspectis, uisum est nobis referendum esse gradum, redeundúmque ad liburnicas esse.

De insula maris Erythræi, Camaran nomine. Cap. III.

EADEM die iter cepimus uersus insulam quandam cui Camaran nomen inditum est. Ea ambitu decem mille passuum patet. In ea uisitur oppidum ædium fermè ducentarum. A' Mahumetanis colitur, in ea aquarum carniúmue copia est, ibíque sal elegantius quàm unquam conspicatus sim. Ad continentis latus portus, abéstq; ab ipso continenti octonis millibus passuum. Ea patet Sultano Amaniorum, id est felicis Arabiæ. Illic bidui mora sumpta, uersus ostium Erythræi maris iter cepimus duorum dierum itinere. Noctu interdiúque sulcatur id equoris. Nec ab re id dixerim, quandoquidem ab ea insula usque ad Zidæ portum noctu tuto nauigari mare Rubrum nequit, ob breuia ac frequentiores scopulos. Vbi uero ad ostium pelagi peruentum est, inter septa siue claustra quæpiam esse uidebamur, ostio non plus ternis milibus passuum patente. Dextrorsum uero continens uisitur eminens altitudine decem passuum: sed tellus inculta admodum, quantum terminari oculis quibat. Ad læuam autem dicti ostii consurgit mons eminentissimus, idémque saxeus. Circiter uero medium ostium apparet insula perquam mediocris, Bebmendo nomine, omni habitatore uidua. Proficiscentibus Zeilam iter est dextrorsum: Aden uero euntibus læuorsum iter arripiendum est. Eà nos profecti sumus in conspectu tellurem semper habentes, ex Bebmendo uidelicet in Aden itinere bidui mediǽque diei.

De urbe Aden, déque nonnullis eorum erga appulsos negotiatores moribus. Cap. IIII.

HAC VRBE non memini uidisse munitiorem, in continenti præsertim haud inæqualis soli: geminum latus sepiunt mœnia: quod superest, montibus occluditur, inq; eis quinæ sunt arces: in solo æquali est urbs, ambitu sex mille ædiū contenta: commercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios, qui sæuiūt interdiu, æstus exercent. Prope urbem ad lapidis iactum mons est, inque eo arx

sita

sita est. Ad radices autem montis considunt naues: urbs profecto elegans est, & totius felicis Arabiæ urbium pulcherrima. Illò ceu ad famigeratum emporium ex utraque India, AEthiopia ac Perside exercentes mercimonia nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mecham frequentes contendunt: uerũ simulac liburnicæ portum appulerint, adsunt præfecti uectigalium percontantes unde soluerint, quídue conuehant mercium, quantúmque temporis sulcando maria absumpserint, & item quot homines singulæ celoces tulerint. His exploratis, con dicto malum, uela & id genus armamenta asportant aliò, ut illinc abeundi, haud persolutis uectigalibus, exempta sit occasio appulsis. Postridie illius diei, quo illuc appuleram, corripuere me Mahumetani, correpto actutum compedes indidere. Huic rei occasionem idolorum cultor quidam præstitit, qui me his quasi uerbis compellauit, Canis, inquit, Christiane, cane natus. Exaudito Christiani nomine, Mahumetani ilico me corripiunt, correptúmque trahunt ad eum, qui Sultani uicaria fungebatur opera: mox q; concione aduocata, sciscitabatur ab his qui ad consilium adhibiti fuerant, utrum leto tradendus forem, ueluti Christianorum explorator. Aberat urbe Sultanus, qui quoniam cædium humanarũ expers adhuc dicebatur: itum est in eam sententiam, ut prius morti haud traderet, quàm monitus Sultanus fuisset. Igitur sortium beneficio seruatus sum in custodia habitus diebus quinis ac quinquagenis, pedibus appendente ferro pondo librarũ duodeuiginti. Perendino die quo capti sumus, ad eum, qui de perduellione inquirit, accurrerunt complures Mahumetani minarum pleni, qui nando superioribus diebus Lusitanorum manus effugerant, pessundatis eorum celocibus: ob id cædibus Christianorum inhiantes, sanguinem nostrum expetebant, asseuerantes identidem nos Lusitanorum exploratores esse: uerum non defuit supernum auxilium nobis: nam qui nos custodiendos susceperat custodiarum præfectus, conspectis lymphaticis Mahumetanis, ratus uim subesse, ualuas occludit, statímque obdit pessulum. Transactis uero quinis supra quinquaginta diebus, Sultanus nos ad se duci iubet: eò enim bini unico camelo compediti pedicis ferreis uecti sumus: nec ante ad Sultanum peruentum est, quàm dierum octo itinere consummato. Itaque Sultano in urbe cui Rhadæ nomen est sistimur: tunc enim rei bellicæ princeps operam dabat, delectum triginta milium hominum habens, bellum Sultano cuiusdam urbis Sana nomine, illaturus. Abest ea urbs à Rhada itinere dierum trium, partim in decliui colle, partim uero in subiecta planicie sita, uisu pulcherrima, antiquiore æuo, ac hominũ frequentia, necnon opum ubertate præcipua. Itaque tremebundi Sultano assistentes, cœpit me percontari explorabundus, unde nam essem: ego uero respondi me Romanum esse, ínque urbe Babylonis, cui Cayro nomen est, fidei mamaluchorum initiatum esse, contendisse me ad eam urbem quæ Medina uocatur, ubi Nabi, id est propheta humatus dicitur, quódque illò concesserim uisendi sui gratia, fama suæ celebritatis allectus. Addénsque ubi gentium ac locorum, & comprimis apud Syros ac Mecham, Medinámque urbem receptum esse, eum claritudine morum, ac uitæ sanctissimo tenore secundum esse memini: debere propterea sibi perspicuum fore, cui ob uitæ eminentiam comperta esse debebant omnia, me minime Christianorum exploratorem fore, sed Mahumetanũ optimum, suǽque eminentiæ man

Ludouici captiuitas.

cipium. Ad hæc Sultanus ait, dicito, leila illala Muhumet resullala. Hæc ego nunquam promere quiui, aut quia deo non erat complacitum, uel certe ictus pauore nimio hiscere non audebam: ubi ego conticui, mox iussus sum in custodiam coniici, præsidio hominum complurium: nam ex oppidis duodeuiginti quaterni homines, quatuor singulis diebus ad mei custodiam excubabant, mutatis subinde custodiis, ut per uices singula oppida quaternis diebus custodiendum me traderent: ita trimestri cœlo frui nequiui. In cibatu autem ex milio panis singulo die dabatur, isque modicus admodum, adeo ut uel seni panes eiusmodi, famem unius diei non exemissent. Si uero ad satietatem aquam propinassent, mecum opipare nimis actum esse arbitratus fuissem. Intra triduū Sultanus in expeditionem bellicam profectus est, Sanam urbem oppugnaturus: trahebat enim exercitum secum, quem memorauimus, subq; eo merebant equitū terna milia: Christianis parentibus nati erant equites, iidem instar AEthiopum nigricantes. Hi in regno presbyteri Ioannis impuberes adhuc empti fuerant, disciplinæque militari assueuerant, erántque prætoriani milites, qui principis stipabant latus, longéque pluris pendebantur, quàm cæteri uel numerosiores, utpote numero octuaginta milium. Corpus hi uelant sindone instar chlamydis facta, altero exerto brachio, cætera sunt nudi. Innituri bella orbiculatis clypeis utuntur, ea ex binis bubalinis tergoribus constant, intercurrentibus quaternis bacillis, qui ferrumine nescio quo dilabi non sinunt coria. Clypeos huiusmodi exornat pictura multiplex, efficítque ut uisu credas pulchrius nihil, telísque uitandis nihil aptius, magnitudine dolii orificium haud excedunt. Pro manubrio tantum aeris habent, quantum ipsa potest capere manus, ídq; geminis clauis firmant. Tragula utuntur, teli enim genus est, enseq; haud oblongo, sed lato admodum: lineis uestibus, uerū uersicoloribus amiciuntur: xylon siue gosipiū arcendi algoris gratia, neoterici bombicem appellant, addunt: gosipinæ huiusmodi uestes prælio nauando non sunt ineptæ: ob id ituri in prælia eas loco chlamydis induunt: singuli singulas ferunt fundas, ut circum capita uibrent lapides. Subtus fundam est surculus, mesuer appellant, eo pro dentiscalpio utūtur. Nati quadraginta aut quinquaginta annos, ex proprio capillo sibi cornua construunt, sicque bicornes incedunt ceu caprearum hinnuli: ubi in bellicam expeditionem itur, sequuntur exercitum camelorum quina milia, hi singuli onusti sunt funibus gosipinis.

De desiderio mulierum Arabicarum, quo efflictim deperiunt albicantes homines. Cap. V.

DIGRESSO exercitu, haud mora, in meam custodiam redii. In prætorio principis ex ternis coniugibus Sultani una degebat, ea pedissequas cosmetásque circiter duodenas alebat filo corporis conspicuas, colore ad nigrum inclinante, earum sane opera mihi plurimum conduxit: nam qui in custodia eramus, decreuimus omnes (tres enim eramus) ut quispiā nostrū stultitiam simularet, quo cōmodius quiret alteri alter esse usui: tandem sors tulit, ut insaniendi prouinciā susciperem: qua suscepta operæpretium erat ut ea agerem quæ præ se ferrent dementiam: uerum enimuero primis tribus diebus, quibus cœpi insanus esse, adeo fessus laboribus exantlatis repertus sum, ut maiores nunquā subierim ærūnas, pueris insensissime me obseruantibus: nam quinquaginta plerūq; ex omni incolarū

Simulata insania.

colluuione

colluuione diutissime me lapidibus incessebant: ut parum abesset quin me obruerent: me tamen par pari referente quod læderet. Dum me consectabantur pueri, insanum uocitabant. At ego in interula affatim lapidum semper gerebam, ut ex ea re dementiam meam cunctis aperirem. Regina uero conspiciebat per transennam è fenestris, concomitantibus eam uirginibus. Ab' que solis emersu usque ad occasum uacabat meis ineptiis, ut inde uidendi mei sumpta occasione colloquia mecum iniret. Cum itaque nonnullis negotiatoribus essem ludibrio, ut testatior mea foret insania, exuta interula nudus prodiui, ádq; reginæ conspectum ueni, quæ uiso me magna afficiebatur uoluptate, uixque ferebat æquo animo, ut à se abscederem, quasi nondum satiasset aspectū. Interea opiparas ganeatásq; dapes mihi dari iubet, ob id splendide epulabar: & ubi uidisset irruentes in me pueros, hortabatur ut eos neci eorum periculo traderem: beluas identidem appellitans. ædibus principis inerrabat præpinguis ueruex, cuius cauda adeo obesa erat, ut pondo esset librarum XL, hunc ego manu apprehensum iute insaniæ, his uerbis compellabam, essetne Mahumetanus, an Christianus, uel Iudæus: at pecus obmutescebat: ego uero crebrius ut fidei Mahumetanæ initiaretur, his uerbis instabam, leila illala Mahumet resulala: at belua nusquam respondit: cui ego scipione confregi crura, oblectabatur his regina ineptiis, & mactati pecudis carnes mihi dari iussit epulandas: uescebar ego adeo illecebre, ut nihil unquam comederim uoluptuosius: intra triduū confeci & asinum, qui latices in regiam conuectabat, ob idipsum quòd fieri Mahumetanus renueret. Per id tempus etiam abs me adeo male acceptus est Iudæus, ut propè semінесem eum reliquerim. Verū dum pergo insanire, quidam me longe stultior cœpit probris ac maledictis consectari his fermè uerbis, Canis Christiane, cane natus. Ad has contumelias factus iritatior, cœpi in eum lapides iacere plurimos. Conuersus ille subscribētibus pueris, lapide meum pectus percussit grauiore ictu. At ego compeditus fugientē assequi nequiui. Ob id ad custodiam redeo meam: euntem rursum ille me dementior insequutus, in latera lapidem impegit: ob cuius ictum sum longe deterius acceptus, quàm ex priore percussione fueram: licet quiuissem utrunque uulnus euitare, uerum ut insaniæ meæ fidem astruerem maiorem, malui lapide uapulare. Custodiam ingressus congerie lapidum ostium obstruxi, inibíque uitam per dolores & interturbationem traxi biduo ab omni cibatu potúque temperans: propterea rebantur regina & complures alii me animam efflaturū, consumptū inedia. Reserarunt itaque reginæ iussu obstructum à me ostium: at canes illi mihi illudentes loco panis marmoris frusta obiiciebant, affirmātes id saccarum esse, alii botros uuæ harena oppletos proiiciebant, sal esse dicentes: ego uero actus fame incredibili, saburratas uuas comedebam. Eadem die quoniam increbuerat me biduo temperasse à potu cibóque, fama accedente uulgari, me diuinum esse: aliis tamen censentibus me prorsus insanire, ut scinditur incertum studia in contraria uulgus: itū est præstò ad quosdam, qui eius loci erant apud eos, cuius sunt apud nos eremitæ, opinione sanctioris uitæ celebriores: hi montana incolebant. Ad me itaque sunt perducti, ut exploratius sciscitarentur quisnam essem mortalium. Percuntantibus eos negotiatoribus nonnullis, sanctúsne essem, an demēs: horum uaria erat sententia, alter me sanctum asseuerabat, alter uero me corre-

ptum amentia arbitrabatur. Dissidentibus eis diutius, id est plus horæ spatio super re huiusmodi, duxi missos eos facere. Ob id sublata interula, lotio illos aspersi: quo facto, mox conuenit inter eos, me prorsus amentem esse, fugáque arrepta, hæc succlamabant, me dementem, non sanctum esse. Regina uero è prospectu eminentiore cuncta ridens despiciebat, uirgunculis astantibus, in háncque uocem prorupit, aiens, Per dei bonum, pérque Mahumetis caput, hic cunctorum hominum est optimus. Mane postridie cum illum forte sommo indulgenté nactus essem, qui me gemino ictu percusserat, memor acceptæ contumeliæ, irrui in hominem, & arreptis eius crinibus, genibus cœpi stomachum collidere, adeóque pugnis uultum uiri contudi, ut plueret cruore facies, uíxque seminecem destitui hominé. At regina à longe omnia prospectans aiebat, Confice, confice beluam. Abscessit ille, nusquámque comparuit. Inter hæc urbis moderator resciuit multiplici coniectura, socios meos perfidia Punica fuga sibi consulere uelle, & exutis compedibus, effractáque custodia abscessuros, me tamen harum rerum expertem: uerum quia probe nouerat uisendi mei reginam summa affici uoluptate, statuit prius uim mihi inferendam haud esse, quàm ipsam conuenisset. Quæ ubi in horum cognitionem deuenit, censuit me non esse insanum, iussit'que me poni in inferiore regiæ custodia, ostio patente, compeditum tamen.

De reginæ liberalitate. Cap. VI.

PROXIMA nocte regina comitibus senis pedissequis elegantioribus me uisit, animóque attentiore percontabatur, an essem demens: ego uero sensim reginæ aperui me minime amentem esse: at illa huius rei gnara in meam ibat sententiam, cœpítque me blandius excipere, iussit'que mihi ex leuissimis molliorib úsque plumis stratum poni, splendidiúsque alebat, méque totum lauacro additis suffimentis emaculauit. Igitur cum me spatio duodecim dierum ita accipi tractaríque humanius iussisset: illis peractis, è superiore regia ad loca infima descendens, singulo uesperi hora noctis circiter quarta me uisum itabat, secúmque comportabat delicatiora esculenta. Ingrediens uero me hac uoce inclamabat, Accede inquiens Ludouice, esurísne? Ego autem respondebam, me esurire, futuræ inediæ prospectum iri cupiens: consurgénsque occurrebam reginæ, interiore tantum tunica amictus. At illa aiebat, Non ita, sed exue interulam. Cui ego, O' domina, non sum nunc demens. Rursum illa, Mehercule noui te nunquam amentem fuisse, imò astutiorem cautiorémq; te uidi neminem. Ego uero in eius gratiam exui subuculam: ea enim obscœna uelabam. Nudum uoluptuosius illa me geminæ horæ spatio intuebatur, nec à me aciem oculorum unquam auertebat, me obseruans ueluti Cupidinem quempiam, querebatúrque, deos incusans his fermè uerbis, O' Deus hunc creasti sole candidiorem, è diuerso autem coniugem meum, méq; ac natos meos omnes nigricantes formasti: utinam hic meus coniunx foret: item superis placeret, ut natum huic non absimilem haberem. Hæc promens sinus lachrymis impleuit obortis, ábque imo pectore trahens suspiria, me attrectabat móxque est pollicita mihi, se simulac Sultanus aduentasset, daturam operam, ut compedes exuerem. Proximo noctis conticinio rursum it ad me regina, sequentibus eam binis eleganti forma puellis, allatísque dapibus opiparis, me hac uoce inclamabat, Veni huc Ludouice. Ego respondi, Adsum.

Et rursum

Et rursum illa. Visne tu Ludouice ut tecum nonnihil morer? Cui ego, neutiquã domina, subdens, non satis superque sibi fore, quòd compeditus eram, nisi etiã capitis pœna plecterer? At illa inquit, Noli pauere, per hoc caput tibi spondeo impunitatem: quòd si me istuc ire non annuis, ibit Gazella, aut Tegia, uel Galzerana. Hæc dicebat regina, non aliò tendens, nisi ut loco earum cuiuspiam puellarũ mecum cubaret. Verum ego nunquã sum his assensus, longéq; ante hæc omnia prouideram: cum mihi plus iusto affecta emori me ac deperire uidebatur, occursabant animo quæ ingruebant discrimina. Haud certe nesciebam, ubi regina potita me fuisset, non defuturum mihi aurum argentúmque, camelósue ac mancipia, & id genus fermè omnia, quæ mihi complacita fuissent: probe etiam intelligebam stipaturos latera mea acriore obseruatione dena mãcipia quocunq; proficisci contigisset, uixq; me euadere posse Arabiæ septa noueram, obseruantibus portus ac transitus omnes mancipiis nigricantibus. Edixerat enim rex omnibus, qui fluminum portus ac uiarum obseruant angiportus, ne me sinerent diffugere, imò abeuntem corriperent: obuersabatur etiam animo, quòd si semel fuga arrepta non euasissem, præsto affuturam mortem, aut saltem compedes tãtisper, quoad uita superstes fuisset. Ob eam rem reginæ nunquam sum assensus, ne simul animæ ac corporis subirem apertum discrimen. Mœstus itaq; ac gemebundus noctem transegi, deo Opt. Max. me committens. Intra triduũ uero Sultanus aduenit, ob cuius aduentum haud mora, per internuntium regina me fecit certiorem, se nauaturam operam, ut maximarum opum fierem dominus, si modo illi obsequi uellem. Ad hæc respondi: Exolueret datam deo ac Mahumeti fidem, méq; è compedibus erueret: demũ planissime non desperaret me illi rem gratã facturũ esse. Quare ilico me prodire iussit, ac Sultanũ adire: qui ut me uidit, percontari cœpit, quònam proficisci uellem exutis compedibus. Cui ego, O' princeps, parentes habeo nullos, prolis sum expers, germanos ac seruos nullos habeo, præter deum ac prophetam habeo neminem. Tu uero princeps, si tibi est complacitum domi tuæ me alere, ero tibi pro mancipio in famulatu perpetuo: erumpebant tandem lachrymæ, oráque ubertim irrigabant, regina astante. Quæ miserata erumnas meas, Sultanum his uerbis alloquebatur. Reddenda est tibi aliquando ipsi deo huius pauperis ratio exactissima, quem diutissime in custodia nullis accedentibus demeritis habere iussisti, caue ne deorum subeas indignationem. Ad hæc Sultanus, ad me conuersus infit. I quò libet, nam te posthac iubeo liberum esse, ut cœlo pro arbitratu frui queas. Quo dicto actutum compedes abieci, reserantibus illis quibus id munus soluendi mei delegatum erat. Liber factus corrui ad Sultani pedes, uestigiáque pedum eius deosculabar, gratias agens. Reginæ uero manus tantum osculatus pro uirili gratias agebam. Illa autem manu me apprehendens, Veni, inquit, mecum pauperrime, quoniam noui te inedia propè absumptum esse. Vbi uero in cubiculum me introduxit suum, suauiari me cœpit totiens, ut plus quàm centies id factum esse arbitrer, dapibúsque appositis, me epulari iussit opipare. Ego comedere nolui, siue quòd præ gaudio partæ libertatis capiendi cibi appetentiam habebam nullam, aut quòd summa gaudii futurus metus occupauerat: nam ubi conspicatus sum reginam arcane in aurem Sultani loqui, cœpi totus horrere, ratus

reginam à rege me loco mancipii impetrauisse: ob id ad reginam conuersus aio, Tantisper domina non comedam, quoad me libertate donaueris. At illa conticesce demens, quando certe te fugit, quid de te immortales dii sanxerint: si uir nequam non eris, princeps fies. Iam compertũ habebam quorsum hæc tenderent, noverámque quem hexarchatum esset datura. Addidi propterea, fineret me conquiescere tandiu, donec id sanguinis quod metus pauórq; abstulerat, reassumpsissem: nam præter Venerem cuncta uelle posse uidebar. At illa, mehercule uerum dicis: sed ego te quotidie splendidius excipiam, appositis ouis recentioribus, gallisq; gallinaceis, columbis, pipere, cinamomo, ac nuce myristica. His auditis, cœpi ampliores sumere spiritus, factus nonnihil lætior ob ea quæ tam ampliter mulier pollicebatur: & ut resocillatis uiribus, procúlque pulsa formidine, priorem aliquando recognoscerem Ludouicum. Conquieui in regia ad quindenos uel uicenos dies optime acceptus. Interea regina uenatum eundi mihi potestatẽ facit, iui secum: ubi uero redii, simulabam comparasse præ lassitudine ægritudinem, ex composito id agens, ut mihi liceret à congressu reginæ temperare. Delitui itaq; octonis diebus sub languoris uelamento: illa frequentius per internuntios me uisebat. Inter hæc commonefacio reginã uouisse me deo ac Mahumeti, destinauisséq; animo ire uelle uisum uirum quendam, qui opinione probioris uitæ celeber erat admodum, in ea urbe quæ Aden dicitur. Annuit illa, & continuo camelum ac saraphos quinq; & uiginti mihi dari iussit. Quæ res me maxima affecit uoluptate. Postridie conscenso camelo abeo, itineréq; octo dierũ in Aden urbem perueni: móxq; uisi eum hominem, quem uulgus ob uitæ sanctitatem mire colebat. Nec is ab re cultus erat, quippe qui in summa inopia expers Veneris semper uixerat. Inibi complures uisuntur huic haud absimiles, uerum operam ludunt, quando certe constat absque baptismi fide inaniter ac nequicquam insumptos esse labores huiusmodi. Peracto uoto postridie eius diei, quò illuc accesseram, finxi me ope illius qui sanctus habebatur incolumem factũ esse: ob id haud mora, certiorem huius rei reddo reginam, addóq; postquam eius in me tot extabant merita, auere etiam plurimum, ut eius regnum uisam. Id abs me factum ea ratione est, quòd compertum habebam illinc classem non discessuram intra mensem, conuenerámq; clanculum classis cuiusdam præfectũ, aperuerámq; illi, me iturum in Indiam, si modo mihi facta fuisset abeundi potestas. Onerauíq; promissis compluribus uirum, spondens donaturũ me eum fore munere perpulchro. Ad hæc ille respondit, se prius in Indiam proficisci nolle, quàm in Persida contendisset: conditiones me haud renuente, ita inter nos conuenit.

Hypocrisis.

De Lagi & Aiaz urbibus Arabiæ felicis, deq; Aiaz nundinis, & de Dante oppido. Cap. VII.

POSTERO die camelum conscendi, peractóque itinere uigintiquinq; mille passuum, nactus sum urbem quandam Lagi nomine: ea in aruis planissimis sita, in solóque admodum æquali, populo frequens est, fert cariotas, & affatim carnium. At rei frumentariæ more nostro inibi summa est ubertas, uuas habent nullas, lignorúmque summopere sunt egentes: qui eam incolunt inciuiles sunt ac subrustici, ex Arabum gente erratica, ob id paucissimi census. Inde abiens itinere diei unius peracto, alteram urbem offendi Aiaz nomine, ea in colle

in colle gemino posita est, intercurrente latissima conualle, inque ea fons signatus: illò itaque commerciorum causa, ceu ad celebre emporium plurimi mortalium proficiscuntur,& comprimis utriusque montis accolæ nundinas adeunt, perraróque usu euenit,ut inter sese montani haud digladientur. Concertationis horum causam hanc esse affirmabant, quòd indigenæ eius montis qui Septentrionem respicit, summa ope meridionales in eam sententiam trahere conantur,ut & ipsi Mahumeti ac eius sociis fidem adhibeant: hi uero reluctantur, ac uni Mahumeti ac Hali fidem adhibendam esse asseuerant: cæteros uero ueluti pseudoprophetas aspernantur. Propterea mutuis cædibus se conficiunt, instar canum. Sed redeamus ad emporium, quò comportantur aromata minutiora fermè omne genus. Fert ea regio xylon,uulgo appellant bombicem, sericúmque, ibíque fructus multiplices, gustu admodum suaues, ut sunt persica mala, punica, cydonea, ficus, iuglandes nuces, & uuas optimas. Hinc & hinc, id est in utroque montis summo, sunt arces munitissimæ. Itaq; discedens illinc bidui itinere inueni aliam urbem, cui Dante nomen est inditum. Ea arte & natura est munitior. In summo prægrandis montis fastigio posita. Incolunt eam Arabes inopes admodum, qui ob infœcundum solum non nisi egentes esse possunt.

Aiaz emporium.

Dante urbs.

De urbe Almacharan Arabiæ felicis,déque eius ubertate.
Cap. VIII.

VT NOSTRO uisendi orbis desiderio tandem aliquando ex cognitu nouarum rerum fiat satis, pergemus aliqua denarrare. Inde igitur abiens ad urbem quandam Almacharam nomine peruentum est, quæ bidui itinere à Dante urbe abest. Ea in monte eminentissimo posita est, ádque eam cliuoso ac perarduo ascensu itur, utpote septem miliarium, adeòque coartatur iter, ut bini homines iter compleant,non secus quàm si fores in angiportu. Vbi uero in summum euaseris montem, ecce incredibilis planicies, inque ea ferme rerum omnium copia:nam in ipsa montis planicie legitur quicquid frugis humanis usibus conducere queat. Ob eam rem arbitor urbem esse propè inexpugnabilem, ubi commeatus omnifariam non desint,sitq; situ quasi inaccessa,& comprimis adiuuat aquarum mira ubertas,scaturiente cisterna adeo largiter,ut centenis hominum milibus sufficere posse uideatur. Illic aiunt Sultanum condidisse thesauros,quoniam inde est oriundus. Inibi iugem moram trahit una ex coniugibus Sultani:fert sanè ager huiusmodi quicquid est,quo uita carere nequeat, cœlíque clementia,eadémque salubertima temperie urbium nulli est secunda. Indigenæ magis in albicantem quàm in quemuis alium colorem inclinant. Et ibi Sultanus,uelut in phylacam quampiam,auri tantum asseruari iubet, quantum profecto onerandis camelis centenis abunde sufficeret:nec nisi uisa denarro.

De Reame urbe Arabiæ felicis,déque eius temperie ac populi moribus. Cap. IX.

DISCEDENS illinc iter cepi uersus urbem quandam Reame nomine,itinere diei unius à supra dicta urbe distantem:hæc plerunque ab incolis nigricantibus culta est,eximii sunt negotiatores: agérque omnium fermè rerum,si

ligna excipias, est ferax, ambitu duûm milium ædium urbs continetur. Ab altero montis latere mons uisitur, ubi arx est munitissima, & ibi nonnulla ueruecum genera, quorum ego caudam animaduerti pondo esse librarum quadraginta quatuor: carent cornibus: adeóque sunt obesi ac pingues, ut uix incedere possint: habent etiam illic uuas quasdam sine granis: suauiores illis comedi nunquam: ibi omnifariam fructus inueniuntur, ut supra memorauimus. Huic copiæ accedit incredibilis cœli temperies, id comprimis testatur perennior hominum ætas: complures sum alloquutus qui centesimum ac uigesimum quintum annum excesserant, uegetam ac succulentam adhuc uiuentes uitam: his amictus est propè nullus, utpote quibus sola interula indumentum præstat, uel nobilioribus: qui uero sunt postremæ tribus, sindone brachio exerto corpus uelant: in tota fere Arabia homines ex proprio capillo cornua gerunt. Mulieres autem caligis laxioribus, instar remigum utuntur.

Verueces.

De Sana urbe felicis Arabiæ, déque eius munitissimo situ, necnon de sæuitia filii regis. Cap. X.

INDE abiens itinere tridui, ad urbem quandam Sana nomine perueni, ea in editissimo monte sita est, artéque ac natura munitior: hanc Sultanus cum numerosissimo exercitu utpote octuaginta milium hominum octonis mensibus oppugnauit, sed nunquam expugnare quiuit, uerum post latas æquas conditiones deditionem fecit: mœnia constant ex humo congesta, altitudine cubitorum decem, lata uero brachia uicena, patet propterea camelis octonis in ordine expositis iter, tanta est illius latitudo. Regio est complurium ferax fructuum, nec multum ab aruis nostris differt, si copiam rerum omnium spectaueris, & comprimis fontibus est irrigua. Vrbi moderatur Sultanus, qui natos habet duodenos, quorum uni Mahumetis inditum est nomen, qui fermè rabie dicitur correptus: mordicus enim homines impetere consueuit, morsósque deuorat usque ad ipsam satietatem, statura cubitorum quatuor, filo corporis elegantiore conspicuus, quippe qui aptissimum quadratúmque corpus habet coloris subcinericii. Fert ager eius urbis nonnulla aromata, eáque leguntur non longe ab urbe. Ambitu circiter quatuor milium ædium continetur: ædes eorum elegantia ac pulchritudine nostris non concedunt: adeo urbs patescit, ut intra mœnia uisantur arua, hortíque, ac complura uiridaria.

Anthropophagi.

De Taessa & Zibith, & Damar Arabiæ felicis maximis urbibus. Cap. XI.

ILLINC MOVENS contendi ad urbem Taessa nomine, peracto prius dierum trium itinere: monti imposita est, sed uisu pulcherrima: ibi elegantium rerum ingens ubertas, & præsertim rosaceæ aquæ: urbs est antiquissima, ínque ea delubrum instar templi diuæ Mariæ ad rotundam urbis Romæ constructum: ædes ibi elegantiores, adhuc antiquitaté præ se ferentes. Eò confluunt commerciorum causa negotiatores propè innumeri: amictu non dissimili à memoratis utuntur, coloris subcinericii. Inde abiens profectus sum itinere tridui ad aliam urbem, Zibith nomine, pulchram sanè, eandémque optimam: à mari Erythræo abest itinere mediæ diei, ingentiúmque mercimoniorum urbs est, suppeditante merces pelago: honestata est dote plurimarum rerum, & comprimis sac-

Zibith urbs

mis saccari uberioris, ac omnifariam fructuum. Sita est in latissima planicie intra duos montes: mœnibus caret: illic aromatū omne genus præcipuum est emporium, aliáque largiter inde euehuntur: habitu ac colore ut supradicti. Ea uisa urbe, ad aliam Damar nomine concito gradu me contuli, unius diei peracto itinere, à Mahumetanis colitur, qui commerciis eximie incumbunt, urbs fœcunditate non postponenda prioribus, nec amictu moribúsque indigenæ memoratis sunt multum absimiles.

De Sultano præmissarum urbium, & qua de causa Sechamir dicitur. Cap. XII.

HAE VRBES, quarum paulo ante mentio facta est, Sultano Arabiæ felicis, quâm Sechamir dicitur, parent. Secha sanctus interpretatur, amir uero princeps. Sancti appellatione hominem ob id dignantur, quòd aiunt ipsum humanarum cædium, si bella excipias, expertem esse. Illud etiam noueritis, quòd per id tempus quo illic agebam in uinculis, supra sexdecim hominum milia alebat: singulis singulo die dantur seni minutiores postremíque ualoris denarii pro uictu, quo trahere in custodiā animam queant. Ita accipiuntur, qui plectendi morte erant: idem domi totidem mancipia nigricantis coloris alit.

De Cercopithecis, nonnullis animalibus humano generi infensisque. Cap. XIII.

INDE abiens redii ad urbem Aden nomine, tridui itinere prius peracto: circiter medium iter nactus sum editissimum uastissimúmq; montem, is omnifariam abundat animalibus, & comprimis * Cercopithecis, palabantur & ibi ferè complusculi leones, præsertim hominibus supra modum infensi, idque efficit, ut illac tutum iter non pateat, nisi centum simul uiatoribus, qui frequentiore numero perterreant feras: illud testari licet, quòd coram uidimus: eà enim habentes iter, apertum discrimen subiimus, feris nos consectantibus: complures tamen arcubus ac fundis confecimus, canibus etiam opem ferentibus: tandem aliquando periculum euasimus. Ad urbem ut perueni, cœpi simulare ægritudinē, quasi pergraui affligerer capitis grauedine: perdius ergo in delubro iacens, noctu tantum prodibam, conuenturus nauis moderatorem. Impetrauíque ab eo, ut & mihi conscendendi liburnicam uel clanculum faceret potestatem. Catti marini uulgo.

De nonnullis AEthiopiæ locis. Cap. XIIII.

DVM PERGIMVS ex instituto uarias peragrare regiones, commissi pelago, fortunæ inconstantia, necnon equorum interturbatione multiiuga, à cœpto itinere absterriti sumus. Cum itaque intra senos dies iter in Persida haberemus æquora sulcantes, iámque septenis diebus nauigationi operam dedissemus: ecce in mari seuior oborta est tempestas, fluctuante salo, dictóq; citius nos à meditato itinere auertens in AEthiopiæ oras transtulit. Onustæ erant liburnicæ rubrica inficiendis pannis aptissima: nam quotannis ex urbe Aden rubricæ onustas naues quinas ac uicenas negotiatores abducunt: hunc colorem inficiendis lanis mittit felix Arabia. Iactati itaq; ui uentorum in portum quendam Zeila nomine impegimus, ibíque quinque dierum moram fecimus, tum ut urbem inspiceremus, tum uel maxime, ut tantisper opperiremur, donec mitesceret æquor.

De Zeila urbe AEthiopiæ, déque fertilitate illius, ac nonnullis animalibus eiusdem urbis. Cap. XV.

IN EA urbe magnopere commercia uigent, ceu in famigerato admodum emporio, auri ac eboris mira est ubertas, ibique propè innumera mancipia ueneunt haud ingenti pretio. Hi ex regno AEthiopiæ, cui is AEthiopum rex, quem presbyterum Ioannem dicunt, siue Iacobitarum principem appellant, imperitat, à Mahumetanis qui Mauri dicuntur, in præliis corripiuntur, inde in Persidem, ac fœlicem Arabiam Indiámque, necnon in Babylonem Niloticam, ad Mechámque traducuntur: illic in pretio est iustitia, rectéque uiuitur: fert ager triticum, affatímque carnium, ibi uisitur copia multarum rerum, mittit etiam oleum abundantius, sed non ex oliuis, uerum ex re nescio qua alia: mellísque ac ceræ plurimum: sunt etiam illic uerueces nonnulli, qui ponderosissimas trahunt caudas, utpote pondo sexdecim librarum. His caput ac collum sunt nigricantia, cætera sunt albi: sunt item uerueces prorsus albicantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaboratæ uitis: palearia instar tauri à mento pendent, humum propè uerrentia: inerrant aruis boues fœminæ ceruina cornua habentes, hæ non sunt cicuratæ, sed syluestres: ubi capiuntnr, dono Sultano eius urbis ceu regium quiddam dantur. Vaccas etiam uidi cornu unicum in fronte media habentes instar monocerotis, longitudine supra palmi magnitudinem: his cornu in terga resupinatur, coloris sunt phœnicei: illæ uero quas memorauimus, in colorem nigricantem inclinant: ibi uberrime uiuitur annona uilescente: urbem incolunt innumeri negotiatores: mœnia sunt excelsa, portúsque despicabilis, est'que in continenti telluris. Illi moderatur rex Mahumetanus, sub quo peditum ac equitum complura milia merent stipendia: rei bellicæ plurimum student: intercula tantum amiciuntur. Color est iis subcinericius, inermes ad bella exeunt, latriæ Mahumetis addicti.

Verueces.

Vaccæ unicornes.

De Barbara insula AEthiopiæ, déque eius incolis. Cap. XVI.

POSTQVAM sæuientis pelagi tumor efferbuit, uela uentis dedimus, ibíque insulæ cui Barbaræ nomen est appulimus. Princeps eius est Mahumetanus: insula non patet plurimum, sed culta est admodum, habitatoréque frequentior: multifariam carnes mittit. His est subnigricans color: quicquid opum possident, id habent in armentis. Illic moram unius diei fecimus, indéque abscedentes, in Persidem uelificauimus.

LVDOVICI ROMANI PATRITII PERSICARVM RERVM LIBER III.

De nonnullis Persiæ urbibus & portubus. Cap. I.

AD dies duodenos maria sulcauimus: tandémque appulimus urbem quandam quæ dicitur Diuobanderrumi, id est diuus Turcarum portus, ea parum à continente abest: quando intumescit undabundum æquor, est insula aquis eam ambientibus: ubi uero resedit mare, iter est ad eam terrestre: paret Sultano Cambaiæ. Moderatur urbi quidam nomine Menacheaz: bidui illic mora insumpta est: commerciorum ingentium est emporium, eámque incolunt ex Turcarum gente fermè quadringenti negotiatores: muro quaqua uersum ambitur: tormenta omne genus mœnia muniunt. Naues habent celocibus nostris paulo minores, thalae appellant. Soluentes inde contendimus ad aliam urbem, quæ Goa dicitur, ea abest à superiore urbe itinere tridui: illò mercimonia maximè comportantur, exportantúrque ab his qui ultro citróque proficiscuntur: celebres sunt admodum nundinæ: nec ubertate rerum opúmque magnitudine superioribus urbs cócedit. Passim colitur Mahumetes. Illinc abiens profectus sum ad urbem aliam, quæ Giulfar dicitur, rerum copia abundans: ibi inter alia peropportunum portum conspicati sumus. Illinc abeuntes ad alium portum Meschet nomine deuenimus.

Diuobanderrumi. Goa urbs. Giulfar.

De Ormo urbe, déque insula Persidis, ubi margaritæ leguntur. Cap. II.

ABSCEDENTES inde uelificauimus uersus urbem Ormus nomine inclytam: ea situ elegantiore, ac unionum copia nulli urbium est secunda: sita est in insula, & maritimis urbibus præferenda omnibus: abest à continenti spatio duodecim mille passuum, aquarum potu suauium, annonǽque mira caritas: inuehuntur fermè omnia, quæ uictum cultoribus suppeditant: procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas uenustiores, grandioresq; cæteris baccis: captura earum fit, ut haud multo post expediemus. Sunt ibi nonnulli qui piscatu uictum quæritant. Hi uecti cymbis in mare iactum faciunt prægrãdis saxi dependente fune, idq; fit à gemina cymbæ parte, ut utrinq; iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, non aliter quàm si in ancoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergúmque dependente, alligato pedibus lapide se uibrat in pelagus, subtúsq; aquas urinantium more natat, actúsque in profundum ad passus quindenos, tantisper urinat, donec legerit conchas, in quibus delitescunt uniones ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidémque protinus quo pedes grauabantur abiicit, funiq; innixus in superiora euadit, ibi quandoque ad tercentum fermè nauigiorum genera comperiuntur, quæ undecunque contendunt. Eius urbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide.

Conchárum captura.

De Sultano Ormus, déque sæuitia filii Sultani erga parentes ac germanos.
Cap. III.

PER ID tempus quo ego has inuisi regiones, hæc quæ mox uobis innotescent, contigere. Itaque Sultano undeni erant liberi, quorum minor natu opinione insipientiæ minus cordatus habebatur: primogenitus uero ob nimiam calliditatem omnium censebatur uaferrimus. Erant item eidem Sultano bina mancipia, quæ ex regno Presbyteri Ioannis regis AEthiopum in regiam asciuerat, óbque eorum merita strenuissimámque consuetudinem fortunis innumeris ditauerat, natorúmque loco habebat. Inter hæc maior natu silentio noctis, parentibus germanísque, illo excepto, qui mentis impos credebatur, lumina eruit: sicq; effossa detulit in parentũ cubiculum, simúlque subdito igne, parentes domúmq; incendio subiecit: cuncta itaque deflagrarunt, parentes uidelicet ac quicquid fortunarum inibi repertum est. Proxima luce atrox facinus cultoribus urbis innotuit, ob id tumultuari cœpere omnes, rei indignitate moti. Auctor uero sceleris in regiam, ceu in locum tutissimũ se recepit, ac in demortui locum suffectus est. Is uero, quem memorauimus amentem esse habitũ, longe alius uisus est, quàm omnium uocibus destinatus erat, cognito nefando scelere, ueluti parentum necis futurus ultor, in delubrum continuo diffugit, hæc uoce sublatissima Arabice inclamans, ô dii boni, cacodæmon effectus est germanus meus, confecit parentes ac germanos, confectósque flagrantissimo rogo tradidit. Intra quindenos dies ciuium exuscitatus furor resedit: quo uiso Sultanus accersit ad se alterum illorum mancipiorũ, quæ dilecta à seniore Sultano prædiximus, nomine Mahumetem: quod ut uenit, Sultano Arabica lingua infit, Quid ais princeps? At ille, Sultanus sum. Tunc mancipium, Ita mehercule Sultanus es. Tum ille manu apprehensum hominem, blandiendo secum ducebat, illúmq; Arabice alloquens subdit I & socium tuum occidito, pro qua re tibi septem oppida polliceor daturum quamprimum. At mancipium, Mi princeps, inquit, triginta annis conuictorem habui socium hunc meũ, propterea id sceleris quod iubes non ausim unquam. Tunc Sultanus, Sinito inquit. Verũ intra triduum uocato ad se altero mancipio itidem agit cum eo quod cum superiore mancipio tentauerat, insidias illi nectẽs. At ille cui Chaim nomen erat, hoc intellecto, Fiat, inquit, in dei nomine mi princeps: móxque clanculum loricatus ibat obiturus principis imperata. Vt igitur ad socium peruenit, facere nequit, quin scelus uultu proderet. Eo uiso, haud mora, intellexit in se cudi fabam hanc, & proditoris appellatione inclamans socium, Venisti, inquit, proditor leto me traditurus? at ille, neutiquam huiuscemodi operam nauaturus accedo: at Mahumetes, nequis inficias ire, quando certe conscius patrandi sceleris animus luridum effecit uultum: ob id haud euades, quin te protinus mactem: cognito Chaim in certissimam notionem insidiarum quas struebat deuenisse, gladium quem strinxerat, ad pedes socii abiecit, ilicóque humi stratus ueniam precabatur plorabundus, identidem inclamans, parce mihi mi princeps, nam mors mihi iure optimo debetur, ob id confice me eodem mucrone, quo te mactaturus accesseram. At ille, nemini profecto dubium est, quin sis perditissimus proditor, quippe qui triginta fermè annis mutuo usus contubernio conuictor perennis fuisti, & nunc necem illaturus aduenisti: num miser

intelligis

intelligis hunc qui tibi id negotii demandauerat, cacodæmona esse? Verum consurge, quoniam iam tibi parsum est: illud etiam noueris, iugi triduo hanc furiam me ingentissimis onerasse pollicitationibus, ut mortem quam mihi illaturus adueneras, prior tibi inferrem: sed ego conditionem aspernatus, facinori atrocissimo minime sum assensus. Verum finito deos agere immortales: tu tamen si me audis, continuo nauabis eam operam quam mox subiiciam, Conuenias uelim Sultanum, illique dicas te leto me tradidisse. Ad hæc Chaim, Subibo imperata princeps: quare ad Sultanum profectus est: quo uiso Sultanus inquit, heus Chaim, mactastíne amicum? at ille, confeci me hercle princeps: tunc Sultanus, accede propius: hærenti iam principis lateri, Sultanus gladio pectus fregit. Perendino die Mahumetes clanculum induit loricam, seque ad Sultanum recepit. Hunc ut conspicatus est Sultanus in cubiculo, Canis, inquit, cane natus, adhuc frueris aura æthera? Cui Mahumetes, uiuo quidem in contumeliã tuam, sumq; te actutum mactaturus cacodæmone deteriorem. His dictis collato pede digladiari cœperunt: concertatum est nonnihil: tandem præualente Mahumete, mortem occubuit Sultanus. Quo facto, haud mora, uictor Mahumetes regiam occludi, firmaríque præsidio iubet. Iuuerunt Mahumetem populi in eum ardentissima studia. Ad eam diem charus fuerat populo admodum, ob eam rem cunctus populus acclamationibus lætitiam testans Mahumetem Sultanum salutabat. Dum itaq; Sultanus in principatu uigesimũ diem egisset: illis transactis, classico ad se primores urbis, necnon negotiatores, reliquúmque fermè populum uocat. Quibus ita loquutum esse accepimus, quod à se factum audierant, non ultra id patratum fore, nequiuisse fugere urgentis fati necessitatem, probe se intelligere id principatus sibi haudquaquam deberi: propterea ab eis impetrare uelle, ut illi moderandi regni darent habenas, qui quandoque ad imitationem stultitiæ factus, parum cordatus uidebatur, ad hunc iusto iure pertinere imperium. Concionanti Mahumeti assensum est: móxque ille, qui amens habitus fuerat, in demortui locum suffectus est, moderatore tamen Mahumete: nam postquam facinus ausit Mahumetes, omnium confessione, deorum amicus credebatur. Ob id ultro à cunctis moderandæ urbis illi datum est negotium, desipiente præsertim Sultano, cuius in superioribus abunde meminimus. Nec uos lateat in ea urbe ad quadringentos negotiatores usque morari commerciorum causa, quæ illic plurimum uigent: illò enim comportantur sericum, uniones, margaritæ, & id genus baccæ, aromatúmque affatim. Viuunt plerunque oriza, quoniam ea regio triticum non mittit.

De Eri urbe in Chorazani regione Persidis, déque eius opibus, & complurium rerum copia, præsertim reubarbari. Cap. IIII.

INDE discedens in Persidem sum profectus: peracto duodecim dierũ itinere, ad urbem quandam Eri nomine perueni. Regioni nomen est Chorazani, ea appellatione qua & nos Flaminiam nuncupauimus: urbem Eri regionis eius rex incolit, ea est omniũ fermè rerum ferax: uisitúrq; tanta serici copia, ut una die emere queas tantũ serici, quod ternis camelorũ milibus onerãdis sufficiat: ibi nunquã ingrauescit annona ob rerũ ubertatẽ. Reubarbari in primis mira est copia: ea cõiectura id sum assequutus, quòd senæ reubarbari libræ nostro more pondo Serici copia.

unciarum duodecim singulo aureo nummo ueniebant: urbs ambitu circiter septem milium ædium continetur: colunt Mahumeté quàm qui maxime. Abiens illinc itinere dierum uiginti, animaduerti regionem intra terras procul à littore maris frequentem esse admodum uicis ac oppidis, eisdémq; summopere cultis.

De eo flumine quod arbitramur esse Eufratem. Cap. V.

PERVENI tandem ad quendam amnem, quem ipsa incolarum lingua Eufra appellant: hunc ego crediderim Eufratem esse, uastioris conceptaculi ductus argumento. Dum itaq; secus fluuium læuorsum iter ago, tridui peracto itinere, ad urbem aliam peruentum est Schirá nomine, ea unicum principem habet, eundémque Persam, alii nemini parentem, addictúmq; fidei Mahumetanæ. Ibi omnifariam pretiosi lapilli inueniuntur: & comprimis Eranó lapis, qui abigit lymphationes, pellitque formidines, turchicam appellant: abunde enim adue huntur, ut ferebatur, ex urbe Balascham nomine, ubi ingens est ubertas castorei, ibíq; colorum complura genera. Illud uobis compertum fiet, cur perraro apud nos castoreum syncerum inuenitur: prius equidem adulteratur, quàm ad nos comportetur, Persis adulterantibus: nam id hominú genus his uaframentis adul terandarum rerum concedit nemini, id ego corám perspexi, uoluíque quandoq; synceri castorei uim odoriferá experiri. Igitur conspicatus sum aliquando quospiam huius rei periculum facientes: sumebant enim uesicam castorei, eámq; con ceptam mox naribus olfaciendam admouebant quaterni ex ordine homines: ea admota, tanta erat fragrantis castorei uis, ut olfacientibus eliceret sanguiné è naribus, idque præ se ferebat haud adulteratú castoreum. Percunctabar etiam Persas, an castoreum ut cætera unguenta, quæ suis moriuntur horis, ilico expiraret. Pro responso habui, uim huius odoris asseruari ad annos denos, si modo non adulteretur. In qua re Persæ eminent præstántque plurimum: inuicem hi sunt cunctorum hominum comissimi, & comprimis liberalitate præferendi omnibus neque id ausim astruere, nisi corám eiusce rei periculum fecissem. Per id tempus quo illic agebam, nactus sum ibi negotiatorem quendam Persam, qui me superiore anno in urbe Mechæ cognouerat, is erat oriundus ex urbe Eri in Chorazain: qui, ut me conspicatus est, Ludouice, inquit, quis te impulit has uisere sedes, nónne ille es quem dudum apud Mecham noui? Cui ego, Sum quidem ille, qui uisendi orbis desiderio mirabilem in modum ardeo: at Persa, Deus laudetur infit, postquam offendi comitem mei itineris quempiam, qui eodem desiderio teneatur, quo & ego capior: quare in urbe, cui Squilaz nomen est, mora quindecim dierú insumpta est. Persa uero me hortabatur, ne à se discederem, futurus itineris iugis comes, ut eo duce præcipuam orbis partem peragraremus. Itaq; itineri accingimur, profecturi uersus eum locum, cui Sancto Braganti nomen est inditú.

De urbe Sancti Bragantis, & quomodo Babylonem magnitudine exæquat, déque Persarum rege, qui Sophi dicitur. Cap. VI.

VRBEM Sancti Bragantis ferunt magnitudine Babyloni minime concedere: quippe quàm uastissime patere autumant: eius rex Mahumeti est addictus. Memorant negotiatores habere in armis ubi libuerit ad sexagena equitú milia: gens inclinat in colorem albicantem, bellicóque usui aptissima: nos uero hæc tantum ex aliorum narratu affirmamus: non enim ultra progredi licuit grassante

ac sæuiente Sophi in eos qui Bobachar & Othomar ac Omar sacris sunt initiati. Hi Mahumetis collegæ fuere, eiúsque deliramentorum conscii. Qui itaque his fidem censent adhibendam esse, absumuntur: quos uero nouerit Mahumetis ac Hali sacra, imò prophana colere, illæsos sinit. Inter hæc comes meus accersito me, ait, Vt scias Ludouice quanti te faciam, quámue ex meo contubernio tibi prospectum iri aueam, institui te arctissima coniunctione mihi deuincire, ut hoc nexu compertum tibi sit, me nusquam defuturum esse cœptæ necessitudini. Est, inquit, mihi neptis, cui* Samis nomen est, hanc tibi matrimonio iungi ita cupio, ut nihil desiderem ardentius. Samis eorum lingua phœbus dicitur. Nec id ab re, phœbo profectò uenustior candidiórque erat. Adiecit ad hæc ille, se non ambire orbem, ob id quòd cuiuspiam rei egens esset, uerum solius animi ac uoluptatis causa, quam ex multarum rerum cognitione proficisci affirmabat. Quare gradu reuocato, ad urbem Eri nomine rediimus: quò ut peruenimus, excipit me domi suæ comes meus honorifice & amanter, ostensáque nepte, instantius mecum agebat, ut iure matrimonii uirgine potiri uellem. Ego uero qui longe alia animo destinaueram: præ me tuli id quidem non aspernari, sed commodius illud agendum esse arbitrabar: quare intra octonos dies inde abeuntes, reuersi sumus ad urbem Ormus nomine. Illíncque soluentes in Indiam uelificauimus: & tandem aliquando portum appulimus, qui lingua indigenarũ Cheo dicitur.

*Alias Semes.

LVDOVICI ROMANI PATRITII INDICARVM RERVM LIBER IIII.

De urbe Indiæ Cambaia, omnium fermè rerum ferace. Cap. I.

QVONIAM in operis huius exordio, si recte meminimus, spopondimus cuncta nos denarraturos esse compendiosius quàm quibimus, ne plus iusto prolixior oratio fastidium pareret lectori, decreuimus ob id promissa dissoluere, & ab instituto haudquaquam recedentes, ea uestris auspiciis tantum scripto prodere, quæ narratu digniora uidebuntur. Indiam igitur ingressi ad portum quendam deuenimus, hunc præterfluit ingens fluuius, cui Indo nomen est: isque non procul abest ab urbe quæ Cambaia dicitur. Ea ad tertium lapidem posita intra terras, respicit meridiem: ad eam non est liburnicis uel actuariis nauigiis accessus, nisi inundet flumen uberius solito, qui aliquando ad tertium uel quartum lapidem irrigare maiore auctu arua consueuit. Verum auctus inibi fluminum contrarias uices incrementorum habent, quippe qui non nisi decrescente luna augescunt: apud nos uero pleniluniis tumescunt amnes mirandum in modum. Vrbs muro nostro more ambitur, cunctísque fermè abundat, re præsertim frumentaria, ac fructibus omnis generis. Ibi inter cætera complura aromatum genera reperiuntur, quorum nomina me latent: illic etiam gosipium abunde inuenitur, uulgo bombix dicitur: asportant inde negotiatores annis singulis tantum

Indus flu.

gosipii ac serici, ut quandoque quadragenas aut quinquagenas naues harum mercium abducant, alióque comportent. In eodem regno is mons reperitur unde eruitur onyx, corneola uulgo dicitur. Nec procul inde est mons unde exciditur calcedonius lapis, adamásque.

De moribus incolarum Cambaiæ urbis præclaræ. Cap. II.

IAMIAM subiiciemus Sultani eius statum ac mores: is Machamut dicitur, cum ibi essem agebatur quadragesimus annus, quo ipse regnum indeptus fuerat, rege Gugeratorum depulso. Hi nullum animal occidere cibi gratia, nullâque carne uesci optimum esse arbitrantur: non sunt Mahumetani, neque idolorum cultores. Ego uero crediderim, si baptismi caractere insignirentur, eos parum à salute abesse: nam genus est plenum iustitiæ: quippe quod aliis non infert, quod sibi inferri noluerit. Si habitum quæris, pars nudi agunt, pars tantum obscœna uelati: caput uincit gausape, coloris purpurei. His autem collos est suffuluus, ob eam causam à Sultano regno pulsi dicunt, de cuius moribus iam descendo dicturus. Huic igitur sunt in armis equitum uicena milia, singulóque mane in regiam ueniunt quinquaginta uiri elephantis insidentes, quibus id solum negotium datum est, ut uenerabundi regem uenerentur, beluis genua flectentibus. Mane uero rege experrecto, crepant cymbala, tympanáque, audiuntúrque sonantes tibiæ, necnon buccinatores: adsunt & complures alii, qui multiiugis instrumentis musicis lætitiam uiuentis regis testantur, itidem pransuro agunt: adsúntque itidem discumbenti memoratis elephantis insidentes, & rursum consueto munere colendi principis funguntur. Locis suis animalium huiusmodi ingenium ac consuetudinem denarrabimus. At Sultanus memoratæ, urbis superiora labia adeo prominentia habet, ut illis æque ac mulieres capillo caput uinciat. Barbam uero albicantem gerit adusque umbilicum promissam: ueneno ita assueuit, ut omni die quippiam hauriat, ne putes ad ipsam satietatem uenenum sumi. Leto traditurus è satrapis quempiam, ad se accersitum, cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit: móxq; edit nonnullos fructus, chofolos uocitant, instar nucis myristicæ, muscatam appellant: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Assyrii, tambolos nominant: addit etiam attritarum concharum ostreæ calcem, simúlque cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi, expuit, aspersóque eo, continuo mors subsequitur, præsentaneo ueneno uitam perimente: nam ubi in hominem ut præmisimus, expuerit contrita uenena, intra mediæ horæ spatium perfusus ueneno in terram corruens efflat animam. Huic etiam sunt circiter quaterna scortorum milia: nam ubi semel concubuerit cum quauis meretricum, proxima luce uitam exuit: depositam interulam amictúsque mortalium nemo attingit. Mutatoriis opus est propè innumeris. Sciscitabatur diligentius à negotiatoribus comes meus, unde hæc profecta esset pernicies uenenorum. Aiebant illi parentem Sultani à cunabulis natum aluisse ueneno, propterea uni sibi innocuum sola consuetudine factum esse, cæteris uero perniciosum ac letale esse admodum. Verum de rebus Sultani modum facientes, incolarum mores descripturi, redeamus unde sumus digressi. Hi igitur plerunque sola tunica interiore uelantur, omnium sunt bellacissimi, commerciísque student quàm qui maxime: regionis

Sultani descriptio.

ubertas

ubertas pro meritis referri non potest. Ea frequentatur ab ultro citróque commeātibus ex omni fermè mortalium genere. Inde hac de urbe altera, cuius cum opportunum duxerimus, meminisse est animus, ad uarias multiplicésque regiones orbis innumera mercimonia euehuntur, ad Turcos præsertim, Syrósque, Arabas felices, Indósue, & item ad Africani incolentes, AEthiopásque, & alios mortalium plurimos: sericum in primis, ac xylon, bombicē appellant, illinc exportant. Hinc est quòd ille Sultanus omnium censetur ditissimus, mercimoniis ibidem mirabilem in modum uigentibus. Hic maximas exercet simultates cum rege quodam, qui Iogæ regno imperitat, quod abest à supradicto rege itinere dierum quindecim. Itaque huius regis Iogæ imperium longe latéque patet, ilique in armis sunt triginta armatorum milia, idolorum est cultor, omnísq; eius populus: suntque opinione sanctitatis apud cæteros reges magno in pretio, celebrésq; admodum: nam ex instituto rex huiusmodi singulo triennio ter uel quater peregre proficiscitur, alitúrque aliena impensa dum peregrinatur, ut apud nos uoti cuiuspiā gratia peregrini circuire regiones solent. Trahit secum ad quaterna contubernalium milia, longum sanè seruorum ordinem: coniugem insuper & natos omnes circunducit: ducit etiam quatuor uel quinque feruidos sonipedes, felésque qui odorem illum gignunt lectissimum, Gibellum uocitant, cercopithecósque complusculos, psitacos item ac pardos, accipitrésque, hócque ordine ambit fermè Indiam totam. Illi habitus est geminum corium caprinum, altero priorē partem, posteriorem altero corporis partem uelat, uillo extrà eminente: coloris est propè mustelini. Ibi enim ob incendium candentis syderis nigrescere ac torreri corpora incipiūt: omnes inaures gestant dependentibus omnifariam monilibus lapidibúsque pretiosis: alii exerto brachio uelant corpus, alii sola interula amiciuntur. Rex ac nonnulli procerum maximi puluisculis odoriferis quasi per speciem maioris claritudinis, infectam faciem circunferunt, ac reliqua corporis infecta, alii aliis uanis ducuntur superstitionibus, induxerunt in animum alii ne humi procumbant unquam, alii ne toto corpore strati confidant in terra: alii ab omni eloquio ueluti elingues temperant: his uero adsunt terni aut quaterni homines, qui mutis uictū suppeditant: omnibus in uniuersum cornu è colle dependet: illi ubi ad urbem quampiā peruenerint, incolas, ceu agūt apud nos cornicines, admonentes simul omnes concinunt, eóq; concētu stipem à mortalibus petūt. Rege domi sedente trecēti aut sanè quadringenti homines simul peregre exeūt. Nec plus triduo, modo AEgiptiorū, in eadem urbe morātur. In manibus ferunt scipionē in ima parte ferreo orbe munitū: alii orbes tantum quaqua uersum limatos nouaculæ instar incidentes ferūt: illi quos oderunt impetunt funda lapides uibrātes: quare ubi in urbem aliquā uenerint, ab omnibus excipiuntur placidissime, illisq; impune est uel urbis summatem occidisse, quando profecto id agere diuinitus creduntur: ager non est ferax admodum annona ingrauescente. Regio montibus plurimum asperatur: eorum ædes sunt despicabiles pessimiq; incolatus, urbes muro ambitas non habent, horum opera ac studio comportantur ad nos margaritæ, & id genus monilia, illúdque non difficulter efficiunt, peregre quoquo uoluerint aliena impensa proficiscentes. Hi igitur ob propè inaccessam regionem, Sultano Machamir maximum exhibent negotium.

Rex Iogæ.

De urbe Ceul, déque moribus ac audentia eius populi.
Cap. III.

ABIENS ab urbe Cambaiæ me recepi ad aliam urbem Ceul nomine, quæ à Cambaia itinere dierum duodecim abest. Ager qui inter utrunque intercedit Guzerat dicitur. Rex eorum idola colit: his est colos suffuluus, pro amictu alii interula utuntur, nudi agunt alii, tantum obscœna uelati, nudis pedibus ingrediuntur, apertóque capite prodeunt: si perpaucos Mahumetanos negotiatores excipias: ad bella sunt promptiores, in præliis ense, arcubus, lanceis harundineis, clypeísque orbiculatis utuntur, tormenta habent quibus proruunt mœnia, stragésque inferunt armatis exercitibus. Ea urbs munitissima mœnia habet, distátq; à mari duobus ac mille passibus, præterfluit urbem amœnissimus amnis, quo ultro citróque undecunque mercimonia comportantur, accedentibus eò exteris liburnicis: copiam præstat ager suapte natura omnibus abundans, si uuas, iuglandésq; nuces ac castaneas excipias: legitur triticum ac hordeum, affatímq; leguminum. Illic etiam conficitur gossipinus pannus. Eorum fidem prudens prætereo, quando certe constat eos eiusdem latriæ esse, cuius est rex Calechut. Horum meminisse hæsit cordi mihi, ubi fore opportunum duxero. Illic complures negotiatores Mahumetani degunt: aeris temperies calidior est, quàm ubi est frigidissima, iustitia ibi maxime uiget in pretio: regi in armis non sunt frequentes milites. Regio fert equos uaccásq; plurimas. Discedens illinc ad urbem quandam Dabuli nomine me contuli, itinere bidui à superiore urbe distat: hanc ingens fluuius præterfluit, nostro more mœnia habet, ager est fœcundus, ipsaque urbs amœna admodum, ibi negotiatores propè innumeri Mahumetani. Rex idola colit, huic ad triginta hominum milia in armis sunt: corpora animósque ut superiores populi exercent, genus est plenum iustitiæ, his idem est cultus corporis, uictúsque ac mores insunt ut illis quos supra memorauimus.

Dabuli vrbs

De Goga insula Indiæ, déque eius rege. Cap. IIII.

SOLVENS illinc profectus sum ad eam insulam cui Goga nomen est, ea à continente abest mille passibus: hæc regi de Dechan quotannis pendit uectigalium nomine mille aureos, Perday eorum lingua appellantur: si horum formam quæras, angustiores contractiorésq; sunt saraphis Babylonicis, sed longe crassiores: ab altera parte pro superscriptione bini sunt insculpti dæmones: ab altera uero cernitur nescio quid, literis exaratum. In ea insula maris secus littus uisitur oppidum more nostro constructum: illi est præfectus dux quidam militum cui Sauain nomen est: sub eo quadringenti Mamaluchi merent stipendia, ipseque Mamaluchus est: is ubi consequi potest quempiam ex uiris albicantibus, eum beneuole excipit, cæterísque adnumerat militibus: conducere enim eos consueuit stipendio uiginti aureorum mense singulo: sed prius honores huiusmodi non centuriat, quàm hunc morem seruauerit. Iubet igitur centuriaturus delectúmq; habiturus, geminas ex corio afferri diploides, ipse alteram, alterã uero induit is qui admittendus est ad militiam. Vt itaq; uterq; diploidem induit, luctantur nonnihil: ubi is qui asscribi debet in stipendiatorum militum numerũ, inter luctandum repertus fuerit præstanti fortitudine, corporísque uiribus eximius, uirúmq; se explicuerit, haud mora, militibus consociatur, sin minus, sellulariæ

Perday.

Militum delectus.

ſellulariæ aut cerdonicæ arti mancipatur. Is itaque dux cum quadringentis Mamaluchis regi Narſingæ negotium ingens exhibet: huius mentio fiet locis ſuis. Recedens inde contendi terreſtri itinere octonis diebus ad eam urbem quæ Decan dicitur.

De Decan urbe Indiæ pulcherrima, déque multiiugis eius monilium generibus. Cap. V.

VRBI Decan memoratæ moderatur rex Mahumetanus, ſub quo prædictus Mamaluchorum præfectus ſtipendia meret. Ea urbs uiſu eſt pulcherrima, feráxque ferme rerum cunctarum. Eius rex inter Mamaluchos adnumeratur, & cum eo ad triginta quinque hominum milia ſuæ ditionis, ſi peditum equitúmque recenſeas numerum. Vrbem decentiſſime elegans regia exornat: regiam honeſtant loca complurima: nam prius quàm ad regis cubiculum deuenias, per quadragena quaternáque cubicula tibi tranſeundum eſt: ſic enim diſpoſita contignatio eſt, ut alteri alter aditum locus præbeat, donec ad nouiſſimum perueneris. Vrbs more Chriſtianorum mœnibus ambitur: domus ſunt haud inelegantes. Rex uero utitur faſtu, pompámque ducit incredibilem. Qui regi famulantur, in ſummis ſotularibus circunferunt pyropos ac adamantes, & id genus lapides pretioſos. Quæ uero monilia pro inauribus ac condaliis ferant, cogitent ipſi quibus acerrimum eſt iudicium, cum pedes eminentioribus corporis partibus contulerint. In eius regno mons eſt, unde erui dicitur adamas. Is mons eſt ab urbe ad ſextum lapidem, muróque quaquauerſum circundatur: ipſum firmiſſimum aſſeruat præſidium. Scatet ea regio fere rebus omnibus in uniuerſum. Mahumetem colunt: amiciuntur ſericis ueſtibus, uel interula ex ſerico elegantiore: ocreis tenuioribus cum caligis inſtar remigum utuntur. Mulieres Damaſcenarum fœminarum modo uelant faciem, ne unquam ſatient intuentium aſpectum. Adamantis fodinæ.

De regis diligentia peritiâque diſciplinæ militaris. Cap. VI.

IS REX cuius paulo ante meminimus, diutina bella gerit cum rege Narſingæ. Qui illi parent populi Mahumetem colunt: milites plerunque conducit exteros aduenáſque. Illis eſt colos albicans, indigenis uero ſuffuluus. Rex opibus diuitiíſque uberioribus ac liberali conſuetudine nemini ferme concedit. In mari etiam claſſem habet ualidiſſimam. Odit Chriſtianos quàm qui maxime. Peragrata ea regionis parte, iter cepimus uerſus urbem, cui Bathacala nomen eſt.

De urbe Indiæ Bathacala, déque eius ubertate, præſertim orizæ, ac ſaccari. Cap. VII.

ABEST urbs Bathacala ab urbe Decan itinere quinque dierum, arte & natura nulli urbium poſtponenda. Rex idola gentilium ritu colit: circuitur mœnibus, éſtq; à pelago ad primum lapidem: portum non habet maritimum. Qui è mari illuc mercimonia comportant, aduehunt amne perquam mediocri. Illic moram degunt complures negotiatores Mahumetani ob commercia, quæ inibi ſummopere uigent. Amnis præterfluit urbem: ager mittit orizam, ſaccarum, & illud comprimis quod candidum uocitamus. Ibi fici ac iuglandes reperiuntur, ut in urbe Calechut: latriæ dæmonum ſunt addicti, ut incolæ Calechut: Mahumetani tamen ſeruant ritus ſuos. Equis, mulis, aſiniſue haud utuntur: uaccas,

bubalos,pecora & capreas habent. Regio tritici,hordei leguminúmq; ferax non est,uerum fructus omnifariam alii inibi leguntur Indico more. Dimissa ea urbe ad insulam quandam Anzediuam nomine me recepi: ea colitur à Mahumetanis idolorúmque cultoribus,distat insula à continente stadiis quaternis, Ambitu uero patet uiginti mille passuum. Illic cœlum minime clemens est, agérque infœcundus. Intra insulam ac continentem terram intercedit portus commodissimus. In insula aquæ potu suauissimæ hauriuntur.

Anzediua insula.

De nonnullis optimis Indiæ urbibus. Cap. VIII.

Centacola urbs.

ILLINC discedens iter à me cœptum est uersus urbem quandam, cui Centacolæ nomen inditum est,unius diei itinere prius absoluto. Huic princeps haud magnarum opum moderatur. Affatim tamen inibi carnium ubertas inuenitur orizǽq;,ac omnifariam fructuum non aliter quàm apud Indos. Ibi complusculi Mahumetani commercia exercent. Rex idola colit: genti colos est subfuluus, nudi prorsus agunt, apertóque capite prodeunt. Princeps huiusmodi regi de Barthacal paret. Inde abeuntes itinere bidui itum est ad insulam quandam aliam Onor nomine. Rex eius latriæ addictus est dæmonum, & regis Narsingæ subit imperata. Is est omnium comissimus, expers fastus, huius iussu circiter octonæ liburnicæ assidue maria sulcant, & prædabundæ quidem excursionibus uacant. Hic summa necessitudine ac uinculo amoris regem Portugalliæ complectitur. Gens obscœna sindone uelat,cætera sunt nudi. Mittit ager orizam ubertim non secus quàm Indica arua. Illic animalia propè omne genus, ut sunt, apri, cerui, lupi, leones, ac omnifariam auitia, nostris tamen absimilia. Paui in primis psitacique,necnon uaccæ ferè innumeræ, eædémque subrutilæ, sunt item uerueces obesi admodum. Florum uero ac rosarum tanta est copia, ut ibi uel hibernis diebus non desint. Cœlum clementius esse nequiret: cultoribus longe diuturnior uita est,nósque in ea re exuperant. Haud longe à dicta urbe uisitur urbs alia Mangolor nomine, unde circiter sexaginta naues oriza onustæ soluere consueuerunt. Incolæ partim idolis seruiunt, partim Mahumetem colunt,uictus amictúsque ii sunt,quos supra memorauimus.

Onor insula.

Mangolor.

De Canonor urbe Indiæ maxima. Cap. IX.

DIGREDIENTES illinc iter cepimus uersus urbem Canonor nomine,rerum pulchritudine præstantissimam. Ibi rex Portugalliæ munitissimũ habet oppidum. Vrbis rex idola colit,ipsiq; regi Lusitaniæ est charus in paucis. Portum urbs habet,illò conuehuntur equi Persæ, sed immania sunt horum uectigalia,nam penduntur pro equo singulo aureorum uicena & quina milia. Digressis inde iter introrsus terras est ad Narsingæ urbem, ubi complures Mahumetani negotiatores degunt. Ager tritici,uuarum, ac omnium fere fructuum, si poma citrea cucurbitásque excipias,expers est admodum. Pane non uescuntur incolæ, sed oriza,pisce ac carnibus,necnon iuglandibus quas fert regio. Alio loco de eorum cultu ac moribus differemus,cum iam sit omnibus in confesso,eos indigenis urbis Calechut haud dissimiles esse. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber pipérq;,myrobalanum,cardamomum,cassia,& id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant,ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera nostris absimilia,uerũ longe suauia,suis locis à nobis describetur

eorum

eorum forma. Regio est propè inaccessa, ob frequentiores specus ui extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium milia, Hærolipsi appellant. In præliis utuntur ense, clypeo obrotundo, hastis ac arcubus: nunc uero tormentis etiam uti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantum uelantes apertum est caput, nisi ubi ad bella contendunt: tunc caput subrutilo galero tegunt, eósque bis inuoluunt, uittáque nescio qua uinciunt. Equis, mulis, asinísque non utuntur, minúsque camelis, quos dromedarios passim uocitamus. Elephantis tantū utuntur, non tamen præliaturi. Vbi tempus appetet, dicemus abunde de arce, quam rex erexit contra regem Portugalliæ. In urbe uigent summopere commercia: nam quotannis illò undecunq; ducenta fermè nauigia appellere consueuerunt. Præteritis nonnullis diebus, peracto itinere quindecim dierum orientem uersus, postquam in regnum Narsingæ deuentum est, tandem ad urbem quandam Bisinagar nomine peruenimus.

De Bisinagar urbe regni Narsingæ feracissima. Cap. X.

VRBI moderatur rex Narsingæ: ea maxime patet: muro tamen ambita in decliuo montis sita est, circuitu octo mille passuum: triplici muro circundatur: ibíque cunctorum mercimoniorum famigeratum celebratur emporium. Fœcundus est mirum in modum ager: illic quicquid est quod ad delicias ac suauiores faciat uoluptates, inuenitur: uenationibus ac aucupiis alibi nusquam arua aptiora, syluǽque: credas uoluptatis paradisum esse quampiam. Rex indigenǽque regni idola colunt. Magnarum est rex uirium: huic supra quadringenta equitum milia in armis excubant. Illud etiam non præteribo, equum ibí non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ii sunt aurei nummi) uendi. Vsu quandoque euenit, ut octingentis aureis quis equum emerit: pretii hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehuntur: ibíque nulla equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Huic etiam sunt quadringenti ad belli usum elephantes: habet & dromedarios, qui ocyssime currunt. Hic peropportunum uidetur, ut de docilitate, déque agillima consuetudine elephantorum nonnihil disseramus, ne uideamur non meminisse superiorum, cum classico lectori colliquescat, nos suprà id esse crebrius pollicitos. Igitur id animal docile est admodum, parúmque ab humanis abest sensibus, cunctásque beluas fortitudine anteire solet. Indi bella inituri clitellas elephanto imponūt: sunt clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausonio utuntur muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc & hinc domus, uel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medii palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter utrasque dorso beluæ insidet Indus, qui beluam alloquitur: illis est enim patrii sermonis intellectus, officiorúmque memoria. Constat nullum aliud animal humanis sensibus accedere propius, si amoris & gloriæ uoluptatem, si probitatem conspicuam, si prudentiam, & id genus mores, quorum sunt cætera animalia expertia, spectaueris. Itaque septeni sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferentes arcus, lanceas, enses ac peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur: illi alligatur exertus ensis duorum longitudine cubitorum: Elephantis natura.

crassitudine uero ac latitudine palmæ humanæ, sicque instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor: cuius uocem callet elephas. Feri, inquit moderator beluæ, illum, ab illo tempera: sæui item in alios, abstine ab aliis. At animal cuncta subit imperata, eáque adamussim explet æque ac humanorum capax sensuum. Verum ubi usu euenerit, ut obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci possunt, ut gradum reuocent: ea gens enim mira arte ubi libuerit ignes terrendis beluis excitat. Hos adeo id animal pauet, ut nulla alia re magis terreatur. Ob id uisis ignibus effusissime diffugiunt. Reliquum quid est? discretis moribus, fortitudine eximia præstat omnibus. Memini aliquando uidisse elephantos ternos maximam liburnicam in siccum trahere, ut haud multo post referabimus. Dum ego apud Canonor urbem agerē, nonnulli negotiatores Mahumetani in hunc modum in siccum nauim trahebant, seruata Christianorum consuetudine, uersa naui, exposita prora uersus continentem, subiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capitéque in humū connixo nauigium in terram trahunt. Verum sunt plures qui existimant in cruribus elephantos non habere internodia, plicaréq; ob id nequire tibias: quod profecto à uero plurimum abest. Habent iuncturas ut cætera animalia, sed in una propè parte crurum. Fœminis inest ferocia maior quàm maribus, cōuehendísq; oneribus illis longe maiores sunt uires: furore etiam corripiuntur, id cursu lymphatico præ se ferentes. Elephantes ternos bubalos magnitudine excedunt, uillo etiam non absimiles: oculi ut suibus: promuscidem, quam manum appellamus, promissam admodum habent: ea ori esculenta ac poculenta admouent: subest enim iugulo os, sui sanè non absimile, hiscam referens: proboscis exesa est ac caua intus: eáque sæpenumero uidi beluas porrectas capere stipes: uidi item ab elephanto arboris truncum prosterni, tantæ quidem uastitatis, ut quod effecit belua nos priores numero uigintiquatuor nequiuerimus. At elephas uno uel altero connixu arietauit in terram. Bini dentes qui prominent, collocantur in superiore maxilla: auriculas quaquauersum gemini palmi magnitudine habente: nec id usque minore aut maiore, ut assolet, proceritate. Pedes illi sunt obrotundi instar orbium, quibus discumbendo carnes excipimus munditiarum causa, ne gausape fœdetur. Pedem ambiūt quinæ ungulæ ostrinæ conchæ latitudine. Cauda instar bubali, terni palmi longitudine, uillo rarissimo. Fœminis sunt proceriores mares: magnitudine sunt multiiuga: alii ad tertiumdecimum palmum, ad quartum decimum tolluntur alii: transcendi quandoque in nonnullos ego eiusce magnitudinis. Asseuerabant cultores, ad sextumdecimum palmum quosdam altitudine exurgere. Lentius incedunt: fit propterea ut qui non assueuerint, nō aliter quàm in undabundo æquore nauseam subeant, ac insidere nequeant. Iunioribus ubi insederis summa afficieris uoluptate, molliter instar gradariæ mulæ gradiētibus. Vbi conscendendus est elephas submittit genua, & quasi stapedes instrueret, præbet scandendi facultatem: subleuante tamen quopiam homine à tergo sessorem. Infrenes sunt omnes, nec ceruicem restis uincit: soluto prorsus capite gradiūtur.

De coitu elephantorum. Cap. XI.

INITVRI loca quærunt palustria, pudoréq; non nisi in abdito coeunt: dicuntúrq; ferè humanitus ueneri operam dare: etsi non desint auctores, qui bar

ros

tos dicant auerse coire. Apud quosdam pro summo munere habetur, ut regem elephantino membro donent. Id forte plurimi faciũt, ob immane pretium, quo ueneunt elephanti, utpote quingentis aureis: alii (si credere dignum) duobus millibus aureis emuntur: illud forsan non moles corporea, sed acre ingeniũ præstat. Nusquam sane negauerim me alicubi uidisse gentes quaspiam, sensu ac ingenio elephantis longe inferiores. Itaq; is rex Narsingæ opibus ac imperio præstat cunctos, quos unquam conspicatus sum reges, unquámq; audiuerim. Vrbs situ ac elegantia urbem Mediolanum effingit præsentátq;: si tamen id excipias, quòd in loco est decliui, minúsque æquo. Quæ illi subsunt regna, ea Narsingam circundare uidentur, ut regnum Ausoniæ ac Venetiæ Mediolanum ambiunt. Ea urbe inter utraque maria procurrente, referebant eius Bramini (hoc enim nomine sacerdotes eorum dignantur) regem singulo die ad duodecim mille Pardios pro uectigalibus, censúsque loco sumere. Huic semper in armis excubant complura armatorum milia: quippe cui bella nunquam desunt, eo finitimis arma inferente. Idolorum est addictus fœdissimæ latriæ, ipsúmque cacodæmona colit non aliter quàm rex Calechut. Vbi duxerimus opportunum fore, hæc explicatius denarrabimus. Viuunt ut idolorum cultores: iis eiusmodi est habitus, qui maioris sunt census, tunica utuntur interiore haud oblonga, caput uero fascia uersicolore Mahumetanorum ritu uinciunt. Gregarii obscœna tantum uelant, cætera sunt nudi. Rex birreto panni Attalici caput exornat gemini palmi longitudine. Profecturus in prælium gosipinam induit uestem, hanc clamyde tegit bracteis aureis ornata. Limbum chlamydis honestant monilia fermè omne genus. Equus eius tanti esse creditur, si pretium inspexeris, quanti est quæpiam è nostris urbibus. Id efficiunt innumeri lapides pretiosi, margaritarum ac unionum complura genera, quibus phaleræ apparatu incredibili teguntur. Exeuntem in uenationes concomitantur terni aut quaterni reguli, qui deducendi regis officio funguntur: circiter equitum sena milia iter agenti præsto sunt. Colliquescit itaque hunc regem opibus, diuitiis, militúmque delectu, & sexcentis similibus nemini concedere. Monetam cudit, quam Pardios appellant, & item minoris ualoris monetam aliam, quæ Fano dicitur: hanc efficiunt sexdecim minutiores denarii. AEs etiam signatum habent Eas nomine, sexdecim quidem pro nummo argenteo exponuntur. Viatoribus tutum est iter usquequaque, modo à leonibus ferocientibus cauerint. Esculenta quibus aluntur prudens prætereo, eadem demum denarraturus, cum de rebus Calechut sermo fiet. Rex memoratus Christiano nomini plurimum fauet, cum regéque Portugalliæ, quæ pars est Lusitaniæ, secum magna intercedit amicitia. Præter hanc gentem Christianos nouit nullos, illò enim appellunt Lusitani, honorificéque appulsi tractantur. Visa itaque hac urbe mora complurium dierum, rediimus ad urbem Canonor. Quò cum peruenissemus, triduo ibi absumpto, intra terras proficisci placuit, tandémque aliquando ad urbem Trompatam nomine deuentum est.

Narsingæ regis opulentia

Vrbs Mediolanum effi[...]

Rex fauet Christiano no[mini]

De urbe Indiæ Trompatam nomine, déque nonnullis aliis Indiæ locis. Cap. XII.

VRBS Trompatam abest ab Canonor urbe duodecim mille passibus. Illi moderatur idolorum cultor, soli non est admodum ditis, parúmque ab

pelago distat, utpote mille passibus. Interfluit eam amnis perquam mediocris. Illic complura Mahumetanorum nauigia uisuntur: cultores frugalissime uiuunt, maiores non habent opes quàm iuglandes Indicas, eas condunt orizā. Scatet regio lignis & asseribus ad fabricandas liburnicas aptissimis. Ibi ad quindena milia Mahumetanorū degunt: regi tamen idola colenti obsecundant. A cultorum habitu & moribus temperabo tantisper, donec ad id loci uentum erit, quo rursus Calechut sumus explicaturi: est enim illorum una eademq; fides. Eorum domus adeo sunt despicabiles, ut non pluris singulæ uendantur aureo dimidio: illud etiam haud multo post compertum fiet uobis. Bidui itaque illic assumpta mora

Pandaran. discessimus inde, iterque uersus urbem nomine Pandaran cepimus, distantem à memorata unius diei itinere. Regi Calechut paret, nulliúsque ferme momenti est, & comprimis portum habet nullum. Huic ad ternas leucas aduersa est insula deserta, habitatoréque uidua. Indigenarum superioris urbis is est habitus, qui & urbi Calechut: urbs in cliuo posita est. Illinc digredientes contendimus ad ur-

Capagot. bem aliam Capagot nomine, cui rex Calechut imperitat. In ea urbe est regia pulcherrima ueterū more constructa. Quà orientem respicit, perpulchro fluuio alluitur, ab urbéque Calechut ternis abest leucis. Hic non est maxime immorandum, cum satis constet, eosdem mores ambabus esse urbibus. Inde igitur abeuntes tandem aliquando per celebrem inclytámque urbem Calechut deuenimus. Præterii sciens ac prudens tot regum ac populorum mores habitúmque: præsertim regis Chianul & Dabul, necnon Bathecala Onórue, ac Mangolor, Canonor, Cuchin & Cachilon, Calonue ac Narsingæ potentissimorum principum. Id abs me factum est ferme ex composito, ut diutius denarrandis rebus Calechut, ceu longe excellentioribus immorarer. Constat sane hunc regem cunctos orientales

Samory. anteire reges, ob id indigenarum lingua Samory, id est in terris deus dicitur.

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM INDICARVM LIBER V.

De urbe Calechut Præstantissima. Cap. I.

NOBIS ad urbem Calechut, ceu ad Indicarum urbium præcipuam metropolim appulsis, uisum est superiori libro supremam imponere manum, sequentémque auspicari, quo maiore uoluptate lector afficiatur, rerúmque dignior elegantia animos demulcens mentem teneat, ut nobis studium peragrati orbis opem ferat, ingenióque subscribant uires, hǽcque ultro peritioribus harum regionum, ceu censoribus acerrimis diiudicanda relinquimus, ut si forte longe plura adiuerint, ipsi in medium proferant. Igitur urbs Calechut est in continenti, ædes eius pelago alluuntur. Ibi non est portus, sed quà meridiem respicit ad primum ab urbe lapidem est amnis, qui effluit in oceanum angustiore ostio: is multifariam diuisus per arua dispergitur patentia, ac irrigandis agris carpitur à cultoribus: altiores non uebit aquas quàm quini palmi altitudine: incuruat

curuat ad urbem amnis non despicabili decursu, eámque interfluit. Mœnibus haud ambitur, uerum continetur circuitu sex mille ædium, non adhærentibus ut apud nos ædificiis, sed longiore spatio discretis inter se ædibus, forte ignium metu, aut sane imperitia ædificandi. Quà uero in longitudinem extenditur, millenis patet passibus. Domus sunt despicabiles, quippe quæ supra equitis altitudinem ab humo non tolluntur, frondium plerunque laceramentis loco imbricum cooperiuntur, multis contignationibus. Huius rei causam afferunt, quòd humo egesta ad quinos palmos aqua mox scaturire dicitur, ob id nequeunt altius fundamenta iacère, quæ contignationibus ferendis sufficiant. Negotiatorum ædes tabernæque non minoris quàm quindenis aut uicenis ueneunt aureis. Cultorum uero domus non pluris ad summum, quàm binis aureis emuntur. Nec idem est omnibus pretium: Aliæ minus aureo nummo, aliæ solido aureo nummo uenduntur.

De rege Calechur, déque eorum latria. Cap. II.

PRIMVM igitur omnium rex Calechut dæmonum latriæ est addictus, ut haud multo post compertum fiet uobis. Non diffitentur deum optimum maximum cœli ac terræ potissimum architectum, præcipuúmque auctorem, ac primariam causam esse. Sed uero fabulam addunt, somniántque deum nullam sui principatus capere uoluptatem quire. Vbi negotium iudicandi orbis sumeret ipse, delegasse propterea uicariam operam, ut ipsi comminiscuntur, cacodæmoni, quem deliri mentiuntur esse de cœlo sumptum, iuri reddendo mortalibus. Illique rursus ineptientes aiunt, factam à deo potestatem tribuendi cuique quod suum est, pro benefactis uidelicet ac malefactis mercedem emeritam. Huic Deumo nomen indidere. Deum uero maximum Temerani appellant. At Deumum dæmonum fallacissimum, rex in eius regia constructo ad id sacello hoc apparatu, ut ilico colliquescet, colit. Sacellum patet quaquauersum testudinis latitudine duûm passuum: tollitur autem ab humo non plus ternis passibus. Ingressum ligneū ostium præbet cum antipagmentis, quæ sunt dæmones complusculi rorreutice sculpti, ut in emblematis uisitur. In sacello medio collocata est sedes solii instar ex ære, æneum admittens sessorem dæmonem. Dæmon sedens diademate redimitum caput habet modo Romanorum Pontificum. Sed id plus habet quod diadema ternis insignitur cornibus. Fulciunt item dæmonis caput quaterna cornua, oréque uastissimo hians, dentes præ se fert quaternos: naso est deformi, toruis trucibúsque luminibus, uultu minaci, aduncas manus uncini instar habet, pedes uero gallo haud absimiles. Qui monstrum horrendum ingens conspicantur, pauent continuo, res est sane uisu indignissima, eadémque horrifica admodum. Sacellum ambiunt picti dæmones ad omne testudinis latus, hoc est, in singulo angulo sedens ex ære uisitur Satanas, ita fabrefactus, ut undecunque flammescere uideatur, absumentibus animas miserandum in modum flammis. Animabus eiusmodi magnitudo semi digiti est, aut procerioribus solidi digiti. At dæmon dextra animā ori admouet: sinistra autem ex inferiore loco aliam corripit. Singulo mane eorum sacerdotes, Bramini dicuntur, memoratum idolum rosacea, & id genus latice odorifero emaculant suffiúntq; uariis odoramentis, suffitū humi procumbentes adorant: intra

Deumus. Temerani.

Dæmonis simulachrum.

Bramini.

hepdomadam aliquando idolo sacrificant, etsi nunquā litant. Sacrificando hunc ritum seruant: Abaculum habent in altaris modum, trium palmorum altitudine, latum quaternos palmos, longum item quinos. Abacum sternunt omnifariā floribus ac puluisculis odoriferis. Sic referto floribus altari, sanguinem galli uasi argenteo carbunculis ignitis oppleto indunt, additis suffimentis odorum innumeris, thuribulóq; accepto adolent largissime thura, altare circumuecti, tinniente crebrius interea tintinnabulo argenteo. Gallum mactant cultro argēteo, cruoréque infectum cultrum nonnunquam igni admouere solent. Aliquando cultro arrepto edunt gestus nescio quos, ut solebant qui à lanista olim ob munus gladiatorium rationem inferendi & euitandi ictus discebant. Crematur sanguis galli totus accensis funalibus altare complentibus. At sacerdos immolaturus galli sanguinem, lacertos pedésq; argento exornat ita fabrefacto, ut astantiū auribus tintinnabuli instar insonet. Pectus bulla nescio quæ condecorat, id est eorū insigne. Peracto sacrificio, sumpto ambabus manibus tritico, discedit ab altari cessim cancrorum more gradiendo, nusquam ab altari oculorum aciem flectens, donec ad arborem quandam peruenerit, quò ut deuentū est, mox manibus reseratis in ipsam arborem effundit triticum, quod tulerat occlusum, elatis supra uerticem manibus demū rediens unde digressus fuerat, altare omni cultu denudat.

Sacrificandi ratio.

De regio more, quem rex discumbendo seruat. Cap. III.

PRIVS rex cibum sumpturus non discumbit, quàm quaterni sacerdotes regias dapes dæmoni in hunc ferme modum obtulerint: nam passis manibus, eisdémque supra uerticem elatis, ac cessim utraque occlusa manu ad se retracta, pollice tantum prominente, idolo esculenta quibus rex uesci debet, offerunt, ibi tantisper opperiuntur, donec non sit uero absimile quempiam esse potuisse. Ea adducti ratione id agunt, ne rex quicquam sumere uelle censeatur, quod idolo honoris gratia nōn sit oblatum prius. Id esculenti quo rex uesci consueuit, affertur in trulla lignea arboris cuiusdam latiore folio strata: uescitur oriza, & compluscul is aliis rebus, quarum in præsentiarum non satis memini, humi recubat absque stragulis, discumbentem stantes sacerdotes circunstant, nusquam propius quàm ad quaternos passus accedentes, regis uerba reuerentissime obseruantes. Vbi uero rex esse desierit, actutum sacerdotes quicquid dapum superfuit, in locum quendam transferunt, ínque nuda humo collocant: quo facto rursus & iterum manibus complosis excitant corniculas aues nigricantes, quæ ad hoc unum aluntur: hæ enim signo huiusmodi assueuere, propterea ueluti tessera data ilico aduolant, regiásque reliquias depascuntur: has uolucres nefas est lædere, ob eam rem tutò uolitant quocunque libuerit.

De sacerdotibus urbis Calechut, qui Bramini dicuntur. Cap. IIII.

CONSENTANEVM esse arbitramur, plurimúmque uoluptati legentium conducere existimamus, ubi horum sacerdotum statum ac mores expediuerimus. Hi igitur eius loci sunt apud eos, cuius sunt & apud nos sacerdotes primarii. Ducturus rex uxorem, prius thorum inire non consueuit, quàm à digniore sacerdote noua nupta deflorata fuerit. Nec id munus ultro subeunt sacerdotes. Stupri à rege pretium constituitur quingentorum aureorum. Hunc morem præter regem Calechut seruat nemo.

De multi-

De multiiugis idolorum cultoribus in urbe Calechut. Cap.V.

IAM IAM expediemus multiiugum indigenarum urbis Calechut idolorum cultum. Primores idolorum cultores Bramini appellantur: ii sunt eorum sacerdotes: qui prioribus succedunt, uocitantur Naeri, non minoris sunt apud eos, ut apud nos patritii penduntur. Horum interest ensem, clypeum, arcum, lanceámque cum prodeunt ferre. Desinentibus hæc circunferre, aufertur ceu exauctoratis nobilitatis insigne. Qui tertiæ classis habentur, ii eius loci sunt apud eos, cuius apud nos sunt cerdonicam exercentes artem. Sequentes Mechoa dicuntur, piscatu uictum quæritantes. Qui nouissimis sunt proximi, illis Poliar nomen est inditum, Ad hos spectat piper, uinum iuglandésque legere. Postremi uero Nira ui appellantur. Ea gens postquam seuit orizam, eandem colligit: at Poliar & Ni raui etiam ueluti postremæ tribus hominibus, neutiquam nisi uocatis ad Bramini & Naeri propius quàm ad quinquaginta passus accedere licet: ob id delitescunt in umbraculis ac locis palustribus. Cum prodeunt ut à longe exaudiantur, uoce inclamant nescio quid sublatissima, ut nobiliores moneant, ne inopinatò reperti luant morte pœnas. Vbi enim usu euenerit, ut Bramini & Naeri inclamationibus assueti haud moniti forent, obuiam quempiam ex illis capite censis haberent, dum arua reuisunt, impune eos leto tradere queunt: ob eam rem inclamationibus aduentantes quoscunque præueniunt monéntque. iam uobis innotuere seni idolorum cultores.

De habitu regis ac regimine, cultorúmque urbis, déque edendi modo. Cap.VI.

REGI ac reginæ, incolísque urbis, idolorum cultoribus haud dubie dissimilis non est habitus: quippe qui gosipino, haud sanè serico panno obscœna tantum uelant, cætera sunt nudi: pedibus incedunt nudis, apertóq; capite prodeunt. At Mahumetani tunica interiore ad umbilicum usque amiciuntur. Fœminæ uero eodem habitu utuntur quo & uiri: latriæ idolorum cultores, uti consueuere: sed id plus habent, quòd promittunt capillum mirum in modum. Rex ac primores urbis inconsultis sacerdotibus non uescuntur carnibus: cæteris autem gregariis licet quibusuis uesci carnibus, si uaccas excipias, qui Niraui & Poliar dicuntur: mure ac piscibus sole exustis uescuntur.

De horum ritu post obitum regis. Cap.VII.

EXEMPTO rebus humanis rege, si superstites sunt mares liberi aut germani, aut fratrum filii, ii minime regno succedunt: nam filio sororis ex gentis instituto sceptra debentur: qui si nullus foret, regno succedit is qui arctiore coniunctione regem contingit, non alia aiunt de causa, nisi quòd Bramini sacerdotes, ut præfati sumus, reginam deflorarunt. Peregre proficiscente aut exeunte in uenationes rege, sacerdotes uigesimum annum tantum nati reginam domi asseruant, illi assistentes: nihilque gratius regi contingere posset, quàm ut reginæ per stupri conciliationem assuescant. Propterea exploratum habet rex ob uulgatam reginæ pudicitiam, ex ea susceptam prolem inter liberos collocandam minime fore. At sororis natos ueluti sibi iure sanguinis coniunctissimos, asscire in imperii partem consueuit. Rege defuncto regni indigenæ omnes barbam ponunt, capiteq; tonso desiderium regis testantur. Nec omnibus est idem mos, aliismen-

Tunc palo per terga sontis acto, terebratum homicidæ corpus cruci miserandum in modum infigitur, sicq; affixus infelix pendet, donec uitam exhalauerit. Patibulum huiusmodi patrio sermone Vncaleut appellant. Qui uero consauciant, aut scipione quempiam uerberant, ii culpam à rege auro redimunt. Obærati uero ita præstare solidum compelluntur: nam ille cui quippiam debetur auri, monet obæratum ut soluat. At is qui æs contraxit alienum, uerba dat. Quod ubi intellectum est illi cui aurum debetur, ubi per archigrammateos regis, qui centeni esse dicuntur, constiterit id æris esse contractum, tunc prasini coloris, fronde arrepta tam diu hominē consectatur, donec comprehenderit: comprehensum uirenti fronde circunscribit, iubétq; lingua incolarum his uerbis, nisi solido præstito illinc ne abeat: hæcque usque tertiò profatur, per caput Bramini, id est nomen sacerdotis: & item per caput regis iubeo, ne hinc discedas, nisi æs retentum dissolueris. Ille uero qui intra circulum circunscriptus est, aut protinus solidum præstat, aut illic uitam sine custode exuit: qui si aliò diffugeret, semel correptus continuo leto iussu regis traderetur.

De eorum latria erga idola. Cap. X.

ADORATVRI idola ante emersum solis stagno lotionis gratia immerguntur, sicque loti nihil prius contrectant quàm domi suæ preces ad idola fuderint: orant enim humi strati, idque clanculum. Dum sic orant, edunt gestus nescio quos dæmoniacos ueluti lymphati, inuersis luminibus, miróq; oris debonestamento instar portenti. Pauorem non sine horrore conspicantibus inferunt: nec horæ quartam partem orando perennant. Vbi uero edendi tempus appetierit, esse nequeunt, nisi obsonia concinnauerit è patritiis quispiam. Ea cura fœminis non delegatur, quando certe sua tantum curant esculenta. Hunc morem solum nobiliores seruant. Fœminis autem aliud non est curæ, quàm muliebri mundo studere: ob eam præsertim causam, quòd uiri cum eis ante non coeunt, quàm lotæ fuerint, suffitǽq; uariis odorum generibus. Cum prodeunt fœminæ, mirus est monilium apparatus, ab auribus pretiosis lapillis dependentibus, lacertísque ac pedibus omni baccarum genere cultis.

Quomodo prælium ineunt. Cap. XI.

IN EA urbe quotidie quasi ex instituto à lanista rationem inferendi euitandíque ictum more digladiatorum discunt cultores, ense, clypeo ac lancea exerciti. Profecturo ad bellum regi in expedito sunt centena peditum milia: nam equitum ibi usus est (præter elephantorum) nullus. His uehitur præliaturus rex: qui regem sequuntur, uitta serica, eadémque coccinea caput uinciunt. Prælium inituri, ense obrotundo, clypeo, lanceis ac arcubus utuntur: regis uero insigne est nescio quid rotundum ex arborum frondibus complicatis instar cooperculi dolii cuiuspiam, harundini affixū, eo candentis ardorem solis arcet. Somler lingua patria dicitur. Vbi utrinq; constitere acies ad trinum arcus iactum, rex mittit sacerdotes suos (Braminos appellant) in hostium castra, ut ex se regi dicant, propius cum centenis Naeris (ii sunt nobiliores robúrque militiæ) collaturus pedem accedat, se quoq; cum totidem protinus accessurū. Hoc renuntiato uterq; se accingit expeditioni bellicæ, inque itinere medio centeni cum centenis manus conserunt: qui si uel tridui spatio concertarent, nunquam punctim, sed cæsim

ptembrem & Aprilem maria sulcant. A' Calendis autem Maiis usque ad mensem Sextilem medium. Ab hoc latere sinus urbis Calechut temperandum est à nauigationibus, ob nimiam pelagi sæuitiam : nam undabundo indignantíq; oceano haud tutò naues committuntur. At illi habent temporum uices contrarias. Cum enim apud nos ob candens sydus arent fermè omnia, tunc madefiunt ibi cuncta ob effusum largius imbrem : nam Maio, Iunio, & item Quintili ac Sextili mensibus largior ibi effunditur imber, interdiu non solum, sed etiam noctu, non usque, sed subinde pluit, modo noctu, interdiu nonnunquam. Per id tempus uix Phœbus supra Horizontem emergit: cæteris uero octonis mensibus pluit nunquam. Aprili exeunte soluunt à promontorio (latus appellant) Calechut, & uersus caput Cumerin uelificant, aliámque oram pelagi nanciscuntur, ubi æquor minime sæuit: tunc tranquillo mari aromata conuehunt minutiora. Nauigia, ut apud nos, alia aliis locis nomina acceptant: liburnicas alii sambuc nominant: celoces alii more nostro complanatas capel appellant. Minora uero nauigia, ut sunt cymbæ, & id genus alia, quibus maiora nauigia quandoque more nostro remulco dicuntur, parao nominant: hæc sunt denos passus longa è solido ligno: remis ac malo utuntur harundineis. Sunt item ibi actuariæ naues, almadias uocant, solidæ absque commissuris: & rursum alias habent nauiculas longas passus duodenos, uel terdenos, rostro perquam angusto: uniq; tantum homini aditus patet, adeo in arctum eius ostium agitur: hinc & hinc acuminantur maximæ, caturos appellant: remis aut uelis aguntur ocyus multo quidem quàm triremes aut liburnicæ, uel celoces nostræ impelluntur uelificantes. Ii sunt piratæ, qui maria infestant. Fabrefiunt huiusmodi naues in insula non longe à Calechut, cui Porcai nomen est. *Porcai insula*

De regia principis urbis Calechut. Cap. XIII.

REGIA PRINCIPIS Calechut patet non minus mille passibus, si ambitum spectaueris. Paries parum consurgit, ut iam prædiximus: structuram affabre tamen elaboratæ trabes superpositæ coniungunt, toreutico opere intercursantibus dæmonum figuris : quod opus circiter ducentis aureis constare creditur: neq; altius tolli queunt ob instabile solum, quo fundamenta iaci nequeunt, mox aquis scaturientibus. Quas uero margaritas, & id genus pretiosos lapillos rex cultus circunferat, uix expedire præ magnitudine rei possum: excedunt enim æstimationem omnem: etsi per id tempus, quo illic agebam, parum genio indulgens mœstissime uiuebat, tum ob id bellum quod illi rex Portugalliæ intulerat tum uel maxime ob eam ægritudinem, quam Gallicam appellant, qua maxime afflictabatur, cum præsertim iugulum morbus inuasisset: tamen auribus pendebant lapilli pretiosi, lacertósque ac manus, pedésue ac crura tot monilium genera honestabant decentissime, ut satis pro rei magnitudine referri non possint. Regis thesaurus immensus creditur, quippe qui uix binis cellis continetur. Thesaurum efficiunt innumeræ aureæ bracteæ, laminas appellamus: & rursum tantum signati auri, quantum onerandis centenis mulis abunde sufficeret : id adseuerabant eorum sacerdotes, qui regis arcanorum sunt callentissimi. Ferunt id auri corrogatum à prioribus regibus esse, numero fermè duodenis, qui reipublicæ prospectum iri cupientes, tot opes congessere, estq; in primis magni pendendum

Pustulæ apud Indos.

Thesaurus.

in memorato thesauro, monilibus & id genus multiiugis, eisdémque pretiosissimis lapillis oppletum scrinium ternis longum palmis, & item latum circiter binis, plurisque esse creduntur, quàm ut emptorem nanciscantur.

De aromatibus, quæ urbs Calechut mittit. Cap. XIIII

Piper. PIPER MITTIT suburbanus eius urbis ager: legunt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus est admodum, instárq; uitis absq; adminiculo(pedamenta uocamus)consistere nequit: hederæque non est absimile piper, quippe quod serpit, & altiore complexu proximam semper arborem uincire consueuit. Dicta arbor, imò frutex dispergitur in ramos complusculos intra geminum ac ternum palmum longos. Folia eius mali Assyrii figuram exprimunt: sed hæc crassiora pinguiusculáque nonnihil, intercursantibus ex aduersa parte minutioribus uenis. E singulis malleolis seni dependent racemi palmo haud ampliores, passilis non absimiles, confertiores tamen. Color is est, qui & immitioribus uuis. Legunt itaque mense Octobris ac Nouembris in colorem prasinum adhuc inclinantes, ad solémque apricantem assandum imponunt tegetibus: triduo nigrescit non aliter quàm huc affertur: absque cultu alio putandi, Zinziber. minúsque ligonizandi cura est illis, simplici ac syncero telluris prouentu. Mittit & regio zinziber: haud dubie radix est, eruitúrque nonnunquam pondo unciarum duodecim: nec omnibus est eadem amplitudo: plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos uel quaternos palmos harundinum modo. Cum eruitur zinziber, relinquunt internodium radicis in scrobe, unde erutum est zinziber, térrámque radici aggerunt ceu semen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est zinziber. Inuenitur in locis æquis instar myrobalani: in tellure tamen rubente omnifariam, ibi legitur zinziber. Caulis eius pirum mediocre effingit: mittitur ut piper in subligariis.

De nonnullis urbis Calechut fructibus. Cap. XV.

IBI ETIAM reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores iaceros appellant. Caudici eius arboris amplitudo piri est: fructui magnitudo bini ac medii palmi: crassitudinis uero humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris subtus frondes, alii circiter medium caudicem. Color est uiridis, cætera nuci pineæ haud absimilis: uinaceis tamen minutioribus. cum maturescere incipit, obducit nigricantem colorem, marcescere que uidetur. Legitur is fructus mense Decembri: saporis sunt fermè peponis, castoreum redolentis, parúmque, si saporem quæras, abest à cotoneo Persico, eodémque mitiore: uariam in cibatu uoluptatem parit, uideberis modo edere fauum mellis, modo suaue medicum malum comedere: intrà membranas habet, ut malum punicum, ínque eis delitescunt fructus nescio qui, mollibus non dissimiles castaneis: si enim igne torrentur, saporem castaneæ repræsentant. Propterea fateri licet, non esse excellen- Amba. tiorem digniorémue illo fructu quempiam. Est item fructus alius, amba nomine. Eius caudex manga dicitur, simillima est arbori, frequentésque ut piro fructus: is iuglandem nucem è nostris effingit, cum iam sunt absoluti: cum maturescit, fului eiusdémque splendentis coloris est: intra corticem occultatur fructus, ut amygdalæ aridæ. Damasceno gustu suauior est fructus, conduntur in eadis, ut apud nos oliuæ, sed sunt longe meliores. Illic etiã inuenitur fructus, cuius

forma

forma est peponi simillima: ubi incideris, mox comperies intus uinacea: quæ instar terna aut quaterna: arbori est eadem amplitudo, quæ est cydonio malo, foliáq; eidem similia: fructui nomen Carocapel inditum est: in cibatu est optimus, medicináque aptissimus. Itémque alius fructus uisitur, mespilis non dissimilis: uerum albicantis est coloris: hunc haud memini. Habent & fructus quosdam cucurbitis similes, sed conditurae aptiores: res est non indigna memoratu, huic nomen est Comolangæ: oritur inculta tellure peponum modo. Mittit idem ager fructum alium memoratu dignissimum, Malapolanda appellant, tollitur ab humo nonnihil supra hominis unius altitudinem: folia gignit quaterna uel quina, surculis connexa: singula folia singulis hominibus ad arcendam pluuiam solémque sartum tectum præbent. In folio medio consurgit malleolus instar caulis fabæ flores producens, fructúsque edit longos palmum unum, quandoq; medium, crassitudine hastæ conti unius. Cum legunt hos fructus non opperiuntur maturitatem, uerum præcoces colligunt, probe intelligentes eos domi maturescere: pariunt singuli surculi circiter ducentos fructus miro prouentu, séque inuicem contingunt in modum pineæ nucis, conferti admodum. Triplex horum genus: alii cianchapalon uocitantur, gustu magnopere suaues, cordi præsertim conducentes plurimum: color est illis suffuluus, tenuissimáque siliquæ. Alii cadelapalon dicuntur, superioribus etiam in cibatu gratiores, iidémque longe suauiores: reliqui uero ceu insuaues nullius sunt usus. Quos diximus esse hominibus ad uescendum non ingratos, eos aiunt ficis nostris non esse absimiles. Horum arbor in uita semel tantum fructus gignit: uerum ad radices consurgunt quinquaginta aut sexaginta surculi, qui parentem renouant, ne sit nepotum expers. Hos transferunt aliò cultores spe futuri prouentus: nam constat eos intra annum fructificare. Cum uero fructus huiusmodi legere uolunt, si uirentes nimium fuerint, id est acerbi nimis, ut maturescant ocyus, calcis nonnihil ablaqueato caudici imponunt: leguntur ii fructus uberrime toto fermè anno: ueneunt uiceni singulo nummo, id est, quarta solidi parte. Mittit idem ager anno toto flores propè innumeros, rosas uidelicet albicantes rubentésque, necnon fului coloris.

Carocapel.

Comolanga.

Malapolida.

De feracissima totius orbis arbore. Cap. XVI

EST ET alia arbos cognitu sanè dignissima: quippe quæ fœcunditate ac fructuum mira suauitate totius orbis arboribus longe est præstantior: ea palmæ instar cariotas edit: inde uberior mortalibus prouentus quasi denum emolumentum, fert enim ligna igni alendo aptissima, iuglandésque in cibatu gratissimas: item funes uelificationibus admodum conducentes, præterea tenuissimos pannos, qui ubi colore quopiam infecti fuerint, sericum præsentant. Mittit etiam dicta arbor ad fouendum ignem carbunculos optimos, uinúmque: item latices, oleum, & saccarum: ex frondibus uero quæ decidunt, cum uidelicet tempestate aliqua ramus quispiam è caudice auellitur, fiunt ædium imbricamenta, uicémq; tecti supplent, ádque senos menses àquam continent, adeo sartum tectum præbent. Vix dictis erit fides, nisi rem compertius expediam. Memorata arbor nuces producit cariotæ instar, singulǽque arbores ducentas nuces gignunt. His demunt priorem corticem, ignibúsque delegant: nam lignorum modo flagrantissime subiecto igne ardet. Alius uero fructus gosipino aut byssino non est abssi-

milis: linum quidem figurat, postquam ab artifice expolitum est: ex floribus uero pannum conficiunt serico simillimum: sequens autem pensum rursum nent, indéque fiunt tenuiores funes, hósque funiculos nectunt, ut ex illis grandiores funes faciant, nauigationibúsque sufficiant. Ex proximo nucis cortice, qui tertio loco succedit, carbones eruunt. Vltimus autem cortex nucem occulit in cibatu gratissimam: corticis huius crassitudo minimo manus digito haudquaquam maior est: cum nuce simul latices gignuntur: iuglandéque adolescente, crescunt item aquæ in ea adeo, ut absoluta nuce simul aquæ interiora nucis occupent, tantúmque laticis in nuce quandoque uisitur, ut haurias ex singulari nuce ternos aut quaternos aquæ calices: ea potu est suauissima, eadémque limpidissima, rosaceæ non absimilis: fit ut inde oleum pinguissimum, núxque ipsa homini gratior ac existit, esse nequiret. Vobis itaque iam innotuere septena huius nucis emolumenta. Alterum autem huius elegantissimæ arboris ramum nuces producere minime sinunt: uerum circiter medium caudicem incidunt mutilántque truncum, mane & uesperi cultro consauciant, liquorémque nescio quem infundunt: isque fugit ex arbore succum: quo hausto, in supposita ad id uasa prosilit, colligunt enim noctu simul & interdiu calicem liquoris singularem: unum hunc enim liquorem igne subiecto decoquere solent, rursúsque & iterum decoctum id agunt, ut uitalis aquæ similitudinem exprimat: cuius tamen mirus odor, ne potum dixerim, adeo cerebro humano est infensus, ut si modum excesseris, furorem propè pariat, non aliter quàm temulentis euenire consueuit. Is itaque liquor inibi temeti uicem supplet, eóque ut nos uino illi illecebre utuntur. Ex alio autem dictæ arboris ramo legunt saccarum, uerum fermè insuaue. Fert dicta arbor perennes fructus, modo uirides, aridos modo: gignere incipit anno quinto. Inueniuntur hæ arbores interuallo ducentorum mille passuum. Habent hæ arbores dominos, tantiq; sunt apud cultores, ut si aliquando uiguerint inter reges ac principes bella adeo atrocia, ut etiam alter alterius natum confecerit, pacem tamen non aspernentur. Verum ubi inter certandum belli licentia, aut iure uictoriæ memoratæ arbores excisæ fuerint, qui arborem læsit, pacem nunquam consequitur. Viuunt dictæ arbores ad annos quinos supra uicenos: sabulosa amant loca: panguntur ut iuglandes, ut inde oriatur arbor. Mittit item ea regio nescio quid aliud, de quo optimum sumunt oleum.

Quomodo serunt orizam. Cap. XVII.

COLVNT arua, arántq; bobus terras ut nos. Cum uero serendæ orizæ tempus appetierit, eius rei lætitiam omni musicorum genere tripudióque incredibili gestientes testantur: inque maioris lætitiæ specimen denos homines dæmonum cultu habitúque horrifico exornant, iisq; clangentibus tubis gestiunt quasi choreas ductitantes: festa celebrantes rogitant ac precantur cacodæmones, ut uberrimum orizæ prouentum elargiantur.

Quomodo uisunt ægrotos medici. Cap. XVIII.

VBI QVISPIAM idolorum cultor mercimonia exercens ægritudine aliqua conflictatur, eóq; peruenerit, ut efflaturus animã censeatur, tunc nonnulli incolæ, quos ipsi medicos appellant, ad id munus delegati, conticinio noctis amicti horrifico dæmonum habitu, eos qui iam sunt deplorati uisunt: iniiciunt

torrem

torrem in ore ignitum, manibúsque gestantes ignem, inque pedibus calopodia crassitudine passus unius habentes, & absono clamore tinnitu quorundam instrumentorum ægri auribus obstrepunt, horrore tanto, ut etiam incolumis his auditis uisisque ægresceret quamprimum, horrerétque ac humi procumberet. Eiusmodi enim sunt eorum medici, qui ægros reuisunt solantúrque. Eius regionis cultores distenti ac farti quandoque ob uoracitatem nimiam, ut sunt edaces plurimum, ubi stomachi morbo laborant quopiam, contritis ternis zinziberis radicibus, indéque succo facto, cyphum plenum succo huiusmodi hauriunt: quo hausto, intra triduum conualescunt. Degunt igitur ii homines brutorũ modo.

De trapezitis ac colibistis. Cap. XIX.

HABENT colibistæ & mensarii pondera ac bilances adeo minutas, ut si pyxidem, ubi asseruant, & reliqua id genus quibus pondus efficitur trutineris, unciam non excedant, adeóque iustum est examen, ut etiam capillum ponderare queas. Vbi autem adulterinum aurum à puro obrizóq; dignoscere uoluerint, Lydio lapide, nos indicem appellamus, nostro more utuntur. Id plus habent, quòd probaturi aurum pilam habent ex rebus nescio quibus compositam, cerã exprimentem, lapidéque Lydio, quo probatur aurum, pilæ impacto, remanentibus ibi auri maculis, in ueri notionem deueniunt, adulterinúmque à puro auro discernunt: aiúntque eorum lingua, id optimum est, illud uero deterrimum. Pilam autem memoratam ubi auro oppleta fuerit, liquefaciendam igni indunt, aurúmque quod imbiberat colligunt. Sunt itaque ii trapezitæ omnium insanissimi, eiúsque artis quam exercent propè ignari, ne dixerim expertes. Mercimonia exercentes, ubi emundis uenundísque mercibus incumbunt, hunc morem quem haud multo post referabimus, obseruant. Proxenetam habent, cuius opera exercendis mercimoniis utuntur in hunc fermè modum: nam emptor uenditórque, ubi conuenit inter eos de exercendis commerciis, consistunt in orbem: tunc proxeneta arrepto uelo siue gausape propalam dextrã uenditoris apprehendit, comprehensámque gausape uelat, móxque geminos pollici digitos proximiores crebriore contractu digitis suis attrectat, ab uno usque ad centena milia numerum recensens clanculum arcanéque, idémque silens. Tunc uenditor, quanti uendere cupiat, digitorum contractu declarat, nodos tantisper tangens, donec peruenerit ad id numeri, quo merces suas est expositurus. Hoc intellecto, proxeneta cõtendit ad emptorem, uelatísq; manibus, ut memorauimus, attrectatione digitorum emptori compertum reddit, quantum pro mercibus uenditor consequi aueat. At emptor comprehensis proxenetæ digitis, contrectatione nodorum aperit, quid sit pro mercibus uenditori daturus. It ultro citróque proxeneta, & utriusq; mentem silens retegit. Quare hunc in modum exercent mercimonia miro silentio, sola, ut diximus, digitorum attrectatione. Cum uendunt aromata, mensuras habent, bacchar appellant, nos uero cantaros uocitamus. Si autem pannos mercantur, cariis uti consueuerũt: id est mensuræ genus. Itidem seruant in pretiosis margaritis, & id genus monilibus: ea exponunt pondere nescio quo, farasolam appellant: id pondus quinas ac uicenas libras non excedit.

Proxenetæ mirus mos.

De Poliar & Hiraua cultoribus, & quomodo filios enutriunt. Cap. XX.

MVLIERES eorum transacto tertio mense filios ablactant, deincépsq;

lacte caprino alunt: & ubi referserint lacte pueros, illotos fœdósq; admodum in sabulum reponunt, ubi interdiu ferarum more uolutantur. Verum quia in nigricantem colorem inclinant magis, à bubalis haud dignoscuntur. Sunt itaque deformiores fœdioresque, quàm quis autumare possit, dæmonúmque alumni uidentur. Inumbrante uespera rursum parentes fœminæ natis lac propinant. Cum uero adolescunt, hoc uigore alti pueri, incredibili dexteritate uiri euadunt: súntque pernices admodum, ac cursus citatissimi, itémque funambuli, & histriones, & id genus circunforanei.

De quadrupedibus ac auitiis. Cap. XXI.

INVENIVNTVR ibi complusćula quadrupedum ac alitum genera, ut sunt leones, apri, cerui, hinnuli, lupi, boues fœminæ, bubali, capreæ, elephantes: uerum ibi non nascuntur, sed importantur. Sunt item inibi psitaci pra sini coloris, alii scutulati, alii coloris purpurei. Horum est tanta ubertas, ut adhibendi sint custodes seruandæ orizæ in aruis, ne eam depascantur. Sunt uocales admodum uilique pretio, utpote gemino denario, id est media solidi parte singuli ueneunt. Sunt etiam illic quædam alites sarau nomine, psitacis nonnihil inferiores, si proceritatem respicias, concentu tamen longe suauiores amœnioresq;. Sunt & complura alia auitiorum genera nostris dissimilia, quorum mane & uesperi tantus est concentus, tantáque canendi suauitas, ut nihil amœnius, nihílque uoluptuosius audiri possit: in tam paruis faucibus tota fermè consistit harmonia. Ob id immensa est incolarum uoluptas, non secus quàm si in terrestri paradiso consisterent, uernantibus floribus, uirentibúsque toto anno omnifariam arboribus, mira cœli clementia, incredibilique temperie, hyeme æstatéque nusquam sæuientibus: uernare enim semper uidentur, adeo algoris ac æstus sunt expertes.

Sarau.

Cercopitheci Mittit eadem regio cercopithecos, uenduntúrque singulis solidis, id est quaternis cassis: tot enim solidum efficiunt. Sunt huiusmodi cercopitheci cultoribus, inopibus præsertim, magno oneri: quippe qui iuglandium arbores conscendunt, & liquorem illum, unde uinum exprimi diximus, effundunt, euertúntque uasa quibus liquor excipitur.

De serpentibus, qui in urbe Calechut inueniuntur. Cap. XXII.

ILLIC igitur in tantam magnitudinem adolescunt serpentes, ut maximis suibus non sint absimiles: habent longe uastius caput quàm apri: quadrupedes sunt quaternorum cubitorum longitudine: in palustribus locis nascuntur. Id animalis genus aiunt incolæ ueneni expers esse, quippe quòd homines nisi mordicus impetere non nouit. Reperiũtur & ibi serpentum terna genera: alii adeo est exitiosum uirus, ut modo nonnihil sanguinis eliciant, mortẽ homini afferãt præsentaneam: id enim usu euenit crebrius cum illic agerem. Ex his itaque serpentum generibus alii aspidem magnitudine repræsentant, alii sunt longe procerio res, uisitúrque inibi illorum ingens copia. Huic ubertati causam præbet rex Calechut, qui nescio qua ductus insania, tanti facit serpentes huiusmodi, ut illis uel ipsa mapalia construi iubeat ad arcendas pluuias, fluminúmque cohibendas inundationes, & ubi quispiam ex illis aliquem confecerit, non aliter leto traditur, quàm si hominem confecisset. Itidem rex agit ubi quis bouem fœminam mactauerit. Serpentes uero memoratos ob eam causam plurimi faciunt,

Serpentes uasti.

faciunt, quod asseuerant ipsos esse de cœlo sumptos spiritus. Illud ea coniectura assequuntur, quòd solo ictu præsentaneam mortem afferant: id efficit, ut inibi multa sit serpentum fœcunditas, quoniam edicto principis impune uagantur. Norunt memorati serpentes idolorum cultores, ab eisque minime cauent. Id etiam me illic agente usu euenit, ut ingressus domum quandam noctu, serpens exitiosus octonos homines confecerit: ii enim mane postridie tumescentes reperti sunt exanimes. Sunt tamen apud eos serpentes huiusmodi boni ominis: nam ubi aliquò cultores proficiscuntur, si quempiam serpentem obuiam habuerint, protinus felix omen interpretantur.

De accensis lychnis regiæ Calechut. Cap. XXIII.

IN REGIA principis Calechut sunt uariæ mansiones, multipliciáq; cubicula: nam inumbrante cœlum uespera innumeri ardentes lychni conspiciūtur. Regis aulam dena aut duodena ex aurichalco faberrime facta instar signati fontis complent candelabra: unius hominis altitudine tolluntur, singuláq; uasa ternas habēt lucernas (polyxines appellant, Græce uero polylychnos) gemini palmi altitudinē, inque eis non parum est olei. In priore uasis parte innatant oleo ex gosipio funiculi accensi, elychnia uocantur: huiusmodi enim alendis flammis lucernis adhibentur: inque uase medio angustius uas conspicitur luminibus opple tum: & rursum in uasis fastigio in minore uasculo innumeri ardent ex xylo funiculi oleo innatantes. Vas consurgit instar trianguli: priui dæmones toreutice insculpti priuos angulos fulciunt. Ii sunt ministri regis, qui lumina assistentes regi tenent. Vbi uero quispiam ex his qui regem arctiore coniunctione contingunt, diem suum obierit, transacto anno luctus, edicto ad se cunctos regni sui sacerdotes (Bramini appellantur) accersit. Imperata subeuntibus, ad diémque uenientibus, mox à rege opipari conuiuii dies indicitur, geniôque triduo indulgent. His in cibatu est oriza plurifariam condita: uescuntur item apro, ceruóq;, uenatu enim oblectantur plurimum. Transacto triduo singulos conuiuas, omnes sacerdotes inquam, quaternis uel quinis aureis donat. Quo facto, abeundi aliò remeandíque ad propria facit potestatem. Tunc omnes regni cultores per speciem lætitiæ barbam ponunt.

De maxima multitudine hominum, qui illò percipiendæ ignoscentiæ causa contendunt. Cap. XXIIII.

HAVD procul ab urbe Calechut uisitur delubrum quaquauersum circundatum aqua: insulæ modo constructum est, uetusto more, geminúmque columnarum ordinem habet, instar templi diui Ioannis in fonte urbis Romæ. In delubro medio consurgit altare lapideum, ubi gens sacrificat indolis: intra ipsas columnas uisitur actuaria cymba oleo referta duorum passuum longitudine: huiusmodi oleo enna nomen est. Delubrum plurimæ arbores, uerum consimiles ambiunt. In his uisuntur ardentes lucernæ & lychni pensiles, & id genus luminaria propè innumera. Complent rursum delubrum accensæ lampades fouente ignes oleo: & ubi illuxit ea dies, quæ est uigesimaquinta Decembris, frequens undecunque populus etiam quindecim dierū itinere illinc distans, eò cateruatim, & comprimis sacerdotum ordo sacrificandi gratia contendit. Verum prius idolis non sacrificant, quàm immersi aquis delubrū ambiētibus se lauerint. Quibus

locis sacerdotes eorum conscendunt cymbas oleo, ut prædiximus, refertas, ad feq; aduentantem populum oleo memorato aspergunt, capita duntaxat oblinentes: quibus oleo delibutis, cuncti sacrificio incumbunt. Ab altero altaris latere, ubi sacrificãt, immanissimus uastiore forma Satanas uisitur: hunc frequẽs populus humi procumbens adorat, mòxq; ad sedes proprias quisq; remeat. Dum hæc fiunt, omnium criminum fide publica proponitur impunitas, triduóq; spatio unicuiq; licet illò contendere ceu in asylum, nec licet per id tempus alteri de altero ultionem sumere. Nusquam gentium mehercle frequentiorem uidi populum, si eum diem excipias, quo Mecham inuisi. Sed iam hinc abeo, totius profectionis meæ difficultates ac discrimina, quæ mihi euenerunt, seriatim expediturus.

LVDOVICI RONANI PATRITII INDICARVM RERVM LIBER VI.

De ciuitatibus Caicolon & Colon. Cap. I.

A Nimaduertens comes meus Cociazenor nomine, ob uarias interturbationes, bellorúmque discrimina, commerciis locum esse propè nullum: ob eam præsertim causam, quòd Lusitani urbi Calechut cultoribúsque non sine strage maxima bellum intulerant, sumpta inde occasione inferendi belli, quòd indigenæ Mahumetanis assensi fuerant, ut circiter quadraginta octo Portugallenses leto traderentur: hos enim uita functos coràm uidi: propterea rex Portugalliæ genti hostilia arma semper intentat, concertátque diuturniore prælio, ínque suorum ultionem innumeros confecit cultores, mactaríque iubet indies. Ob id urbs pessime accipitur, quippe quæ omni habitatore uidua existit uigentibus bellis. His itaque inspectis, uisum est illinc abire. Quare uecti limpidissimo amœnissimóque flumine, inde soluẽtes ad urbem nomine Caicolon tandem aliquando deuenimus: ea abest ab urbe Calechut leucis quinquagenis. Vrbis rex idolorũ latriæ est addictus. Ibi uigent mirabilem in modum mercimonia: mittit ager optimum piper. Regi non sunt maximæ opes. Huius habitus moréśq; à cultoribus urbis Calechut haud maxime absunt. Illic etiam nacti sumus nonnullos Christianos qui diui Thomæ nuncupantur: ii negotiabantur, seruatoríque nostro ut nos initiati sunt: de his accepimus singulis ternis annis ex Memphi siue Babylone urbe Nilotica sacerdotem illò aduentare baptizandi eius populi gratia, qui diuum Thomam colit: illi ritus seruant Christianos: quadragenos dies obseruãt: credunt seruatorem nostrum resurrexisse, eo argumento quòd Pascha celebrant nostro more, reliquásque sanctorum solennitates, ac missarum solennia ritu Græcorum expediunt: à quaternis nominibus, Ioanne uidelicet, Iacobo, Mathia, & Thoma nomina acceptant. Vrbs, si cœli temperiem, si regionis situm, moréśque hominũ respicias, parum distat ab incolis urbis Calechut. Transacto triduo inde soluentes ad aliam urbem peruenimus Colon nomine, à memorata spatio uiginti mille passuum distantem. Rex eius urbis idola colit, est'que magnarum princeps uirium,

Colon.

uirium, quippe qui in armis uicena equitum milia semper habet. Illic elegans portus uisitur: haud procul à mari arua sunt rei frumentariæ expertia: mittunt tamen omnifariam fructus: & præsertim piper modo urbis Calechut: his colos, habitus, moresque sunt ut indigenis Calechut. Rex diutine cum finitimis regibus bella gerit, utiturq; in prælio hippotoxotarum opera. Quare bellicis expeditionibus rege incumbente, uisum est comiti meo ut illinc abiremus. Igitur pelago commissi, inde soluentes iter cepimus uersus urbem, cui Cayl nomen est, ditionis memorati regis, è regione dictæ urbis ad quinquaginta mille passus. Vidimus quomodo piscantur nautæ margaritas unionesque, & id genus baccas, sicuti etiam retulimus in superioribus de urbe Ormo denarrantes.

De Ciromandel urbe Indiæ. Cap. II.

VLTRA progressi ad urbem aliam appulimus Ciromandel nomine. Vrbs est maritima, & à Colon urbe nauali itinere dierum circiter septem distat: ea est uastissima, nec mœnibus ambitur: paret regi Narsingæ: altrinsecus uisitur insula Zaylon, & ubi promonrorium Comerinum prætereris, mittit ager huiusmodi miram orizæ copiam, illácque ad multiplices uariásque regiones iter patet: ob id complurium regionum scalæ nuncupantur. Vrbem incolunt innumeri negotiatores Mahumetani, qui commercii causa ultro citróque commeant. Nulla inibi aromata uisuntur: fructus fert omnifariam instar urbis Calechut. Illic nactus sum nonnullos Christianos, qui memorabant corpus diui Thomæ non longe ab ea urbe, id est ad duodecim mille passus abesse. Adiiciebant etiam ad hæc, curam sancti corporis quibusdam Christianis delegatam esse, asseuerantes inibi male accipi Christianos, uixque posse uitam trahere, postquam rex Lusitanorum arma cultoribus intulerat hostilia, compluresque indigenas eius regionis confici iusserat. Ob eam rem affirmabat, regem memoratum genti formidolosum esse admodum. Tædere uitæ propterea Christianos omnes, clanculúmq; eos passim mactari, ne id regi Narsingæ innotescat: quando certe constat, inter regem Lusitaniæ ac Narsingæ summam intercedere necessitudinem, Christianósq; regi memorato in paucis charos esse. Ex memoratis etiam referebant nonnulli transactis iam quinis ac quadragenis annis ui numinum miraculum contigisse in hunc fermè modum: aiunt enim Christianos cum Mahumetanis quandoque manus conseruisse, aciéq; discessisse Christianum quendam recepto prius in lacerto uulnere, contendisséque protinus sanandi brachii causa ad diui Thomæ sepulchrum, tactóq; eo consauciato, manum ad usum rediisse quamprimũ. Ob eam rem narrãt regem Narsingæ cœpisse Christianis subscribere, gentémq; fouere plurimum. Itaque comes meus inibi complura mercimonia uenu exposuit: uerum quia per id tempus bellum illatum regi Ternaseris regionis erat, duximus propterea nonnihil illic consistendum fore. Absumptis ergo ibi compluculis diebus, celocem conscendimus, id genus nauigii ciampanam appellant, in inferiore parte magnopere complanatã: huiusmodi enim celoces altiores aquas minime exposcunt, licet ferant onera enormia. Traiecimus igitur sinum latitudine circiter uiginti leucarum, in cuius traiectu parum absuit quin pessum iuerimus, aperto discrimine, ob breuia, aridas, scopulósque crebriores imminente. Tandem aliquando appulimus insulæ, cui nomen est Zaylon, quæ patet am- Ciampana.

t. iii.

bitu decies centum mille passuum, ut referebant cultores.

De insula Zaylon, ubi inueniuntur lapilli pretiosi. Cap. III.

IN EA itaque insula, cui Zaylon nomen est, quaterni reges longe lateq; imperitant, adeo regio in immensum propè patescit. Persunctorie ac penè in transcursu res dictæ insulæ sumus denarraturi: uigentibus illic acerrime bellis, effectum est ut mores hominũ ac regionis situm minus explorare potuerimus: quare perpaucorum dierum mora hæc tamen quæ collegi, mox subiiciam. Fert regio in primis elephantos complures, inibiq; pyropos eruunt: non longe enim, utpote ad geminum lapidem, uisitur mons uastissimæ longitudinis, ad cuius radices pyropi inueniuntur, hi sunt lapilli pretiosi, uulgo rubini appellantur: sic enim inueniuntur: nam ubi negotiatores quipiam, & præsertim mangones illò contenderint lapillorum eruendorum gratia, operæpretium est eos prius regem adire: quo conuento, emunt mensuram telluris quandam, utpote cubiti unius quaqua uersum magnitudine: id genus mensuræ molam dicũt, eo nomine enim brachuum appellant. Huiusmodi terræ mensura quinis uenit aureis, ea lege atq; omine, ut humum effodientibus semper pro rege quispiam assistat, ut si forte fortuna inter effodiendum conspicerentur lapilli pretiosi excedentes caracteres denos, regi protinus adiudicentur: inferiorum uero lapillorum citra dictum pondus mangonibus ac negotiatoribus qui tellurem memoratam præstinarunt, potestatem faciunt. Haud procul à dicto monte innumeri pretiosi lapilli inueniuntur, interfluente maximo amne, hyacinthi præsertim, sapphyrique, ac topatii, & id genus lapides complures: mittit & idem ager suauiores quàm unquã uiderim fructus, præcipue gariophyllum nostris non conferendum, maláque assyria suauitate incredibili, ac omnifariam fructus fermè instar urbis Calechut: ita tamen, ut hi illis suauiore gustu minime concedant.

Pyropi.

De Cinami arbore. Cap. IIII.

CINAMI arbor lauro haud est absimilis, si præsertim folia spectes, grana primo gignit lauri instar, baccas credas, minutiora tamen, eademque albicantia. Cinamum itaq; nihil aliud esse quàm arboris librũ planissime constat, hunc enim in modum legitur: nam singulis ternis annis incidunt ramos, delibrántq;: demptũ eo modo corticem cinamomũ appellant: neq; enim caudicem incidunt, sed ramos tantũ. Huius itaq; cinami illic mira est ubertas: cum autẽ colligitur, non est protinus absoluta suauitate, menstruo perfecta absolutáq; est suauitas. Retulit ea tempestate comiti meo Mahumetanus negotiator in fastigio uastissimi montis specum esse quendam, quò se recipiebant eius regionis cultores omnes, orandi gratia in protoparentis sanctissimi memoriam: memorant enim incolæ diuum Adam post lapsum illic fletu ac continentia pœnitudine ductũ culpã redemisse: id assequũtur ea coniectura, quòd parentis adhuc uisuntur impressa pedum uestigia, longitudine geminũ palmum excedentia. Arua sunt orizæ expertia, sed qui conuehunt illàc iter agunt. Reges enim dictæ insulæ, Narsingæ regis uectigales sunt, nam pendunt quotannis tributũ, & ob orizam quæ abunde ex continenti Narsingæ illò comportatur, coguntur uectigal soluere memorato regi: cœli est insula clementis admodum: genti colos est suffuluus, æstúmque minimúue algorẽ sentiunt, uernante semper tempore: habitu utuntur uere Gabino,

Adam pœnitentia.

clamyde

clamyde enim exerto brachio corpora uelant:pannis gisipinis aut sericis utuntur plurimum:ea insula sita est sub æquatore in zona perusta, subque candenti sydere:bellicæ uirtutis id hominum genus est prorsus expers, quippe quod tormentis ferróue haudquaquam utitur: harundo enim lanceæ ac ensis gladiíque uicem supplet:ob id perraro in prælio occumbunt, apprime sunt imbelles, nulliúsq; fermè spiritus, illic flores prope omnifariam leguntur, gens multo perennior est, longioréq; æuo quàm nostra. Vsu euenit aliquando, præsertim quadam uespera, ut ex rege quidam comitem meum conueniret, diceretq;, ut continuo corallos ac crocum ad regem deferret, nam horum omnium comes meus uim maximam habebat. His auditis negotiator alius dictæ insulæ Mahumetanus clanculum quasi per speciem amicitiæ socium meum monuit, ne regem adiret, ceu mercimoniorum pretium minime consequuturũ. Id egit Mahumetanus mira impostura, ut iniecto comiti meo pauore, eóq; abscedente liberius sua ipse mercimonia exponeret. Huius doli non satis gnarus comes meus, statuit abire:respondit tamen nuntio regio, postero die iturũ ad eum. Verum mane postridie conscenso nauigio, proximũ continentem remigibus maxime adnitentibus dilapsi sumus.

De Paleachet urbe Indiæ. Cap. V.

TRIDVI itaque itinere ad urbem quandam Paleachet nomine deuenimus, ea paret regi Narsingæ, compluriúmq; mercimoniorum famigeratum est emporium, & comprimis monilium quasi omne genus:hæc enim ex Zaylon & Pego eò comportantur:urbem etiam incolunt ex Mahumetanis negotiatores complures, uisuntúrque inibi omnifariam aromata: nam recepti hospitio cuiusdam Mahumetani, illi cuncta referabamus unde uidelicet soluissemus, quóue tendebamus, nósque complures merces attulisse, corallos præsertim crocúmque:res enim huiusmodi Mahumetano magnam peperit uoluptatem. Memorata urbs omnium rerum copia, Indicarum urbium modo, ubertim affluit: ager rei frumentariæ expers est, uerum oriza scatet plurimum: instituta uero legésque, necnon habitum ac mores instar indigenarum urbis Calechut habent. Incolæ rei bellicæ gnari sunt admodum, sed tormentis utuntur nullis. Verum quia per id tempus quo illic agebam, diffidebant cultores cum rege Tarnassari, non nisi hostilia meditantes, uisum est propterea perpaucorum dierum inibi sumpta mora, abeundum esse protinus illinc. Quare inde soluentes iter cepimus uersus urbem Tarnassari, quæ abest à memorata urbe centenis mille passibus. Eò igitur appulimus, absoluto prius tredecim dierum itinere nauali.

De Tarnassari urbe Indiæ. Cap. VI.

VRBS EST in India haud procul à mari, cui Tarnassari inditum est nomen, ea posita est loco minime iniquo, mœnibus ambitur, portúmque percelebrem habet, amnis limpidissimus urbem præterfluit Septentrionem uersus. Rex eius latriæ idolorum est addictus, magnarúmq; uirium princeps, huic diutina cum rege Narsingæ sunt bella, cúmque Bangellæ rege prælium iuge exercet. Huic item sunt in armis centeni elephantes, proceriores uastioréque quàm unquam conspicatus fuerim: merent sub eo stipendia cum equitum tum etiam peditũ centena milia:ense paruo, clypeísq; obrotundis, eisdémue ex libris arborũ confectis utuntur. alii Peltas modo indigenarum Calechut ad bella ituri ferunt:

arcubus plerunque utuntur, harundóque teli loco succedit, rursum profecturi in prælium se loricant amictu xylo magnopere referto: ædes eorum paries circundat, collocantúrque non aliter quàm nostræ, mittit ager triticum gosipiúmque, necnon affatim serici, legunt etiam colores inibi complures, eum maxime quem

Præsilium. uerzinum appellant, ferunt arua omnifariam fructus, alios pomis nostris haud absimiles, pyris alios simillimos, ferunt rursum Assyria mala, cetrináque, nec non cucurbitas, habent etiam uiridaria amœnissima.

De feris ac cicuratis animalibus urbis Tarnasari. Cap. VII.

GIGNIT ea regio multifariam animalia, fera alia, exarmata alia: cicurum sunt, boues, pecora, capreæ, apri, cerui, hinuli, ferarum uero generi sunt lupi, leones: uisuntur etiam ibi feles eiusmodi, qui zibellum gignunt: aruis etiam inerrant paui complures, & eius generis aquilæ, quas falcones appellamus, psitaci item omnium pulcherrimi, albicantes septeno colore, præsertim distincti: est etiam illic leporum ac perdicum mira fœcunditas: honestant regionem complura alia auitiorum genera, raptu præsertim uiuentia longe aquilis proceriora, nam ex su-

Capuli ex auiū rostris. periore rostri parte ensium capuli fabricantur, id rostri fuluū est phœnicato colore distinctum, nihil sanè uisu pulchrius, nihil amœnius, aliti uero colos est niger. Et item purpureus, intercursantibus albicātibus pennis nonnullis, ibi nascuntur proceriores gallinæ, galliq; gallinacei, quàm hercle uidisse meminerim. Sum

Gallorum certamen. mam propterea uoluptatē cepimus confligantibus acerrime gallis gallinaceis: nam singulo die huic ludicro in uicis mediis Mahumetanorū animi causa opera dabatur, mirúmq; est Mahumetanorū pro hac re certamen, habent priui priuos gallos gallinaceos, eósq; committūt aliis, expositis quandoq; pro alitū futura uictoria aureis centenis singulo congressu, uter superior euaderet, conspicati sumus senis horis concertantes alites, nec prius modū prælio faciebant, quàm occubuissent. Reperiuntur etiā ibi nonnullæ capreæ magnitudine nostras excedentes, nostrísq; longe pulchriores, tantæ fœcunditatis, ut uno partu quaternos fœtus ferant: exponunt ibi, tanta est animalium copia, duodenos ueruece singulo aureo. Conspiciuntur illic rursum ueruece, alii cornua haud absimilia damis habentes, nostris longe maiores, ferocioresue. Bubalos uero nostris habent deformiores, piscibus autem nostro more regio scatet, in tantámque adolescunt magnitudinem, ut bini cantari pondo nonnulli inueniantur, uescitur id hominum genus omnibus ferè animalibus, si uaccas excipias. Edentes humi procumbunt absque gausape, ligneis tamen uasis utuntur affabre factis, potus est illis latex saccaro conditus, ditioribus præsertim: cubilia habent, quæ ab humo more nostro altius tolluntur, stratum uero ex gosipio habent, stragulam autem ex serico aut sanè xylo: chlamyde utuntur exerto brachio serica uel gosipina, ferunt ex negotiatoribus nonnulli interulas sericas, uel xylinas elegantissime confectas, in uniuersum autē pedibus incedunt nudis, si sacerdotes excipias, qui apices ferunt ex serico uel undonibus longos binos palmos, ínque apicis fastigio gerunt nescio quid in modum glandis elaboratum, quasi toreutice, multo quaquauersum sparsum auro, dependet à tergo instar uittæ geminum sericum binos longum digitos, inauribúsque plurimum delectantur, quippe qui gemmis ac margaritis pretiosioribus onustas habent aures, in digitis autē nulla condalia. His est colos subalbicās, cœli

uero

uero temperies frigidior est nonnihil quàm urbis Calechut: mores uero, colendíq; arua, ac legendi fructus consuetudo, à nostris institutis moribúsq; parum absunt.

De more quem seruat rex cum deflorandam eius coniugem albicantis coloris hominibus præbet. Cap. VIII.

EXHIBET memoratæ urbis rex deflorandam coniugem non sacerdotibus, ut solet urbis Calechut princeps, sed albicantis coloris hominibus Christianis, aut Mahumetanis. Cultoribus uero idolorum id munus minime delegatur. At incolæ prius thorum non ineunt, quàm quempiam ex albicantibus hominibus cuiusuis nationis existat, asciuerint coniugum suarũ stupratorem: complacitum est enim illis, ut ante corpora uulgent coniuges, quàm earum sibi fiat potestas. Id equidem usu euenit cum illic ageremus. Ingredientibus enim urbem, nobis occurrêre terni uel quaterni idolorum cultores, qui comitem meum in hunc fermè modum eorum lingua compellarunt, Estísne amici hospites? Sumús, inquit comes meus. Tunc negotiatores, Quando huc appulistis? Ad hæc comes meus, Quartus agitur dies quo huc deuenimus. Et rursus negotiatorum quispiam, Ite mecum, ædésque meas uisite: quando certe nos hospites quàm qui maxime diligimus. Tunc comiter nos inuitantes sequuti sumus: eóque ut peruenimus, ientaculum apparate appositum est: nobísq; iam refocillatis, ait ille, Ducturus sum intra quindenos dies uxorem, uni uestrũ deflorandæ coniugis priore nocte munus delegetur. His auditis, quæ nundinato pudore promebantur ab hospite, puduit nos quamprimum. Tunc mancipium nostrum ad nos conuersus, Non uos, inquit, pudeat oblati muneris, quandoquidem is est mos gentis urbísq; institutum. His intellectis, pauebamus ne deterius quippiam nobis eueniret: rebamur enim gentẽ nobis illudere. Innotuit continuo hospiti pudor noster, nósq; his fermè uerbis hortabatur, Ponite curas omnes amici, quoniam eiusmodi est urbis huius consuetudo. Hæc itaq; ut nobis comperta fuere, ampliorem spiritum ictis stupore impudentis moris dedere: accedente præsertim alius comitis, qui nobiscum ibat, crebriore adhortatione: quare comes meus pollicitus est se id laboris subiturũ. Tum negotiator qui nos hospitio exceperat, Eritis, inquit, diutini mei hospites, dignabórq; uos honoratiore tecto. Verum comes meus subrecusabat, affirmans comites nolle deserere. At negotiator rursum instabat, identidem ædes, suáque omnia offerens. Peruicit itaque ne inde discederemus: allatis ergo comitis mei sarcinulis, hospiti comissimo simul omnes (sex enim eramus) assensi sumus. Verum operæpretium fuit comitem meum tantisper opperiri, donec eius hospes uxorẽ duceret: quod prius quàm ad quindenos dies non euenit. Ducta noua nupta, comes meus sponsa dissoluit, uxoréq; hospitis illecebre potitus est. Ea annum quintumdecimũ, quasi flos ipse haud excedebat. Verum postquam deflorata est nupta priore nocte, si uiri de cætero honori illius deerit, fidémq; iugalem temerauerit, morte protinus uulgatæ pudicitiæ pœnas luit. Ob id uoluissent mulieres huiusmodi salaces plurimũ, ut nunquam nox, qua deflorabantur, esse desiisset, sed saltẽ prorogaretur ad mensem: non tamen nos functos munere uulgandæ pudicitiæ missos quamprimũ faciebat hospes: uerũ ad quaternos quinósq; menses sua impẽsa domi alebat largius quàm referre possim: id efficit annonæ uilitas incredibilis, gentísq; liberalissima cõsuetudo ac natura comissima.

De modo condendi humana corpora. Cap. IX.

EXEMPTI rebus humanis ardentissimo rogo sacerdotes regésque deflagrant, tunc sacrificant cacodæmoni, combustorúmque cineres in uasis Samiis eisdémque infectis nitro condunt:his est angustum orificium instar patinæ mediocris,defodiúntque domi uasa cineribus oppleta. Sub arborum umbraculis sacrificant instar cultorum Calechut. Cum comburunt corpora,omnifariam odores in rogum coniiciunt,aloen uidelicet & id genus arboris,cuius gummi elegantissimum illud unguentum gignit, quod uulgo belzoi nuncupatur, laserpitium eruditiores ab arbore laseri dicunt,& item storacem,thus,corallum, sandalium, & id genus propè innumeras odoratas arbores, hæc odoramenta igni imponunt,corporéque imposito incendium excitant, tubis clangentibus, tibicinéque concinente, quasi eorum more qui olim inter diuos referebantur, circundant rogum quindeni aut uiceni homines,cultu dæmonum amici,qui gestientes lætitiam præ se ferunt: deflagranti uiro assistit coniunx superstes, comite muliere nulla,pectúsque plangens,tota ruit in eiulatus fletúsque lugubres. Hæc fiunt secunda noctis uigilia. Transactis uero post uiri obitum quindenis diebus,mulier uiro superstes ad se conuiuii celebrandi gratia agnatos omnes accersit, coniugem præsertim defunctum coniunctione arctiore contingentes. Itaque omnes ubi ad diem uenerint,ad locum illum adeunt, ubi rogo traditus est coniunx,.ea fermè hora noctis,qua uir arsit,tunc prodit mulier compta omnium monilium genere,reliquísque decoramentis,quæ ad mundum pertinent muliebrem,ad id collatis fortunis omnibus agnatorum opera,puteo inibi ad id munus extructo,nec is plus in profundum agitur,quàm ut fœminam capere queat,puteum harundinibus sepiunt,septúmq; uelant serico panno,ut conspectus adimatur,ardet interea mirabilem in modum odoratis refertus arboribus puteus, at mulier postquam conuiuæ opipare epulati sunt,rursum illa mandit plurimũ betolam (id est edulii genus)eóq; cibatu farta adeo satura est,ut mente uacare uideatur. Interea circundant puteum innumeri tibicines gestientésque choraulæ, & amici dæmonũ cultu complures,qui flammas ore efferuescere uidebantur,tunc dæmoni, cui Deumo nomen est,sacrificãt. Mulier uero obiter quasi lymphata ultro citróque commeat,nec aliter tripudiat,quàm si choreas duceret,identidem illis qui habitu horrifico dæmones referũt,se commendans,ut pro se cacodæmona rogitent,sibíque impetrent ad ipsum haud difficilem aditum, suísque adnumeret. Aliquando pompam ambiunt complusculæ mulieres,quæ rogo imponendam arctius contingunt. Nec arbitremini id munus mulierem mœstè exequi, quando certe nihil lætius,nihilue iucundius agi posset, quàm mulier id hilari animo exequitur, æque ac si cœlo recipienda foret. Itaque peractis ceremoniis, mulier lymphato cursu,concepto prius manibus serico panno, in rogum flagrantissimũ sese præcipitat. Quo facto,actutum proximiores agnati rogo iniectam scipionibus obruunt,obrutámque multa pice onerant,ut hoc fomento altus ignis,mulier præsentius intereat. Et nisi subiret mulier id munus post uiri mortem, incredibilis infamiæ nota illi inureretur, forétque toti regioni ludibrio, ceu coniugis minus studiosa,letóque ab agnatis traderetur. Pompæ huiusmodi rex interesse ac præesse dicitur,quoniam hunc morem non seruant,nisi summates clarioresue urbis patritii,

Marginal notes: Vxoria fides. — Deumus.

patritii, ne qui putent hunc ritum ab incolis in uniuersum seruari.

De iustitia quam seruant cultores urbis Tarnassari. Cap. X.

SI QVIS mortalium quempiã confecerit, is protinus morte luit pœnas: eundem morẽ incolæ urbis Calechut seruãt. Accepti uero ac expensi habetur ratio, si modo chirographo quopiam, aut sanè teste aliquo id liquidius constiterit: exarant in membranis nostris haud absimilibus: non in libris arborum ut indigenæ Calechut: cum disceptant inter se, itur ad moderatorem urbis, cui summi iuris reddendi munus à rege delegatum est: ubi uero quispiam negociator aduena uitam exuerit prolis expers, neminem hæredem instituere potest, rege fortunas omnes sibi adiudicante. Rege autem uita functo, nati in regnum succedunt: cultores uero quicquid possident fortunarum, uitam efflaturi ex urbis instituto elargiuntur uiritímque natis impartiuntur.

De ritu condendi Mahumetanorum corpora in urbe Tarnassari. Cap. XI.

EXVTOS uita Mahumetanos negotiatores, miris condiunt odoribus, cophinis induunt corpora ligneis, sicque conditos humant, comprimísque obseruant, ut defunctorum capita Mecham respiciant, id est Septentrionem uersus collocentur.

De uariis multiiugísque nauigiis, quibus eius urbis cultores utuntur. Cap. XII.

HIS EST uarius multiplexque nauigiorum usus, sulcant alii maria celocibus complanatis admodum, quæ altiores aquas minime exposcunt: alii nauigant liburnicis geminam proram habentibus, geminúmque malum absque tecto. Est & aliud onerariæ nauis genus, quo enormia onera comportãtur: nam ferunt aliæ ex memoratis onerariis nauibus supra mille mercium dolia: imponunt his uastioribus nauigiis cymbas, nauésque actuarias in urbem Melacha nomine deferendas, quibus captum proficiscuntur aromata illò, quò locis suis, ubi opportunum duxerimus, denarrabimus.

De urbe Indiæ Bangella, déque eius ab urbe Tarnassari distantia. Cap. XIII.

IAM TEMPVS appetit, ut comitis mei meminerim, quoniam utriq; nostrum cordi hæserat, ultra progredi, longéque remotiora corãm uisere. Cum igitur hospiti suo comes meus defloranda coniuge fecisset satis, nósque rei Venereæ, præsertim deformium mulierum satietas cepisset, pariente fastidiũ plerunq; uberiore copia: expositis mercimoniis quæ comiti meo superfuerant, duximus illinc abeundum fore. Quare iter ingressi, ad urbem quandam Bangellam nomine peruenimus: ea à memorata urbe septingentis abest mille passibus: illò enim appulimus itinere nauali undecim dierum: nam dicta urbs fœcunditate rerum omnium cum cæteris totius fermè orbis urbibus contendit, nemini sanè secunda, patet propè in immensum eius urbis regnum. Regi sunt in armis cum equitum tum etiam peditum ducenta Mahumetanorũ milia: is tantarũ est princeps uiriũ, ut diutissime cum rege Narsingæ prælietur: huius regni tanta est rerũ omniũ ubertas, ut nihil quòd ad humanos usus pertineat desideres, si omnisariã animalia, si item rei frumentariæ uberiorẽ copiam, si rursum saccarũ, zinziber, Narsingæ ubertas.

& id genus aromata, si postremo gosipium sericúmque respicias, nulla est profecto in orbe toto plaga fœcundior, Ob eam rem nusquam alibi ditiores locupletioréue inueniuntur negotiatores: singulo enim anno abducuntur inde ad quinquaginta nauigia gosipinis pannis sericísque onusta: mercimonia huiusmodi uariis Barbarorum lingua censentur nominibus, à quibus ex composito temperamus, ne Romano sermoni assuetis pariant fastidium. Igitur inde auecti panni ad Turcas Syrósque, necnon Arabas, Persas, AEthiopes, Indósue deferuntur: sunt etiam ibi innumeri exteri mangones, qui gemmas lapillósue pretiosos præstinant ab incolis.

De nonnullis Christianis negotiatoribus, qui inibi commercia exercent. Cap. XIIII.

ILLIC itaque offendimus Christiani nominis compluscúlos negotiatores ex urbe Sarnau, ut referebant, oriundos: hi illò ueluti ad nundinas ferunt sericos pannos, odoratáque ligna aloes uidelicet & laseris: ea est arbor quæ electissimum gummi illud gignit, laserpitium appellant doctiores, uulgo autem belzoi dicitur: attulerant etiam castoreum, & id genus fragrantiores odores: memorabant dicti Christiani esse in eo regno huius sancti nominis complures principes magni Chami urbis Catai imperata subeuntes. Christianis huiusmodi ex undonibus uestes erant, non eiusmodi quæ singulos artus exprimant, sed laxas innumerásque plicas habentes: manicas uero gosipio refeserant: caput tegebat apex ex panno coloris Veneti, altitudine fermè gemini palmi. His est colos albicans: trinúmque deum esse adiuratissime fatentur: cum initiantur Christianorum sacris, more nostro latice asperguntur: duodenísque apostolis, ac quaternis euangelistis fidem adhibendam esse planissime astruũt: scribunt ordine præpostero Armeniorum more, celebrántque nostri seruatoris ortum & occasum: quadragenis Christiano more abstinent diebus, nonnullásque alias sanctorum colunt celebritates: soleis non utuntur: caligas uero ex serico fluxas admodum ferunt, easdémq; omni monilium genere exornatas: nitent in digitis eorum incomparabili splendore lapilli: cum discumbunt abaco non utuntur, sed humi procumbentes omnifariam carnibus uescuntur: adiiciebant ad hæc illi se compertum habere, esse complures reges Christiani nominis maximos magni regis Turcarum finitimos, Rumi appellant. Hi ubi conspicati sunt comitis mei pretiosiora mercimonia, & præsertim prægrandem coralli ramusculum, hominem ingentissimis pollicitationibus onerabant, contendentes plurimum, ut secum iret ad urbem quandam, ubi pollicebantur se daturos operam, ut inibi tantum mercium exponeret, si pyropos præstinare uoluisset, haud difficulter supra dena aureorum milia lucrari quire: subdentes etiam lapillos huiusmodi pretiosos longe pluris esse apud Turcas, exponiq; posse quasi centenis aureorum milibus. Ad hæc respondit comes meus, se quidem illis morem gerere uelle, modo quamprimum illinc abirent. Tunc Christiani, Perendino, inquiunt, die hinc soluet nauis, eam conscendemus, ut protinus illò quò te sumus ducturi, uelificemus: nam ad urbem Pego nomine liburnica contendit. Quare comes meus his allectus pollicitationibus, statuit secum proficisci. Ad id accedebat quòd exploratum habebat compluscúlos Persas eòdem ituros: cum præsertim sibi dictorum Christianorum

Christianorũ Narsingæ mores.

suauissima

suauissima consuetudo iampridem innotuisset, incolis referentibus. Inita itaque cum eis amicitia, diuenditisq; mercimoniis, excepto croco, necnon hetrusca purpura, inde soluimus eam urbem deserentes, quæ omnium rerum fœcunditate cunctas exuperat urbes, si humanas spectaueris delicias. In ea urbe pannos non conficiunt mulieres, neq; lanificio nentes incumbunt: id munus uiris delegatur. Discessimus itaque illinc, Christianos memoratos sequuti, tandémq; aliquando ad urbem peruenimus, cui Pego nomen est, quæ decies centenis mille passibus ab urbe Bangella abest: nec prius eò peruenitur, quàm sinū meridionalem traieceris. Bangellæ vbertas.

De Pego urbe Indiæ clarissima. Cap. XV.

HAVD PROCVL à mari in continenti urbs Pego nomine sita est: læuorsum, id est orientem uersus urbem præterfluit limpidissimus amnis, quo ultro citróque mercimonia comportant. Rex eius urbis idola colit, cultoribus fides, habitus, uiuendi modus, morésque indigenis urbis Tarnassari sunt simillimi: colore uero candidiore cœlique frigidioris: regionis autem situs plagæ nostræ non est absimils: urbs ambitur mœnibus, ædésque pulchetrimas, ac elegantiores habet, constant enim lapidibus, & calce: ipsi regi in armis innumeri sunt, cum equites, tum etiam pedites, meréntque sub eo mille Christiani, inde tamen oriundi: nam priuis singulo mense stipendii nomine senos aureos (pardaios ipsi appellant) solui iubet, alítque eos impensa propria. Ager re frumentaria plurimum scatet, affatimque carnium habent quasi omnifariam animalia, ut in urbe Calechut uisitur: inibi perpauci sunt elephantes, reliqua uero animalia, & auitiorum complura genera illic conspiciuntur modo regionis urbis Calechut: habent præsertim psitacos uocaliores quàm usquam alibi offenderim, eosdémque pulchriores: sunt item ibi proceriora ligna, fabricandísque ædibus aptiora quàm uiderim unquam: ferunt etiam harundineta uastiores harundines, utpote crassitudine dolii unius. Inueniuntur ibi feles qui unguentum illud fragrantissimum gignunt, quod uulgo zibellum dicitur: ueneunt dicti feles terni aut quaterni singulo aureo. Mittit memorata urbs præter monilia præsertim pyropos, mercimonia nulla: hi lapilli pretiosi aliunde aduehuntur ex urbe uidelicet quæ Capelan dicitur, ea orientem uersus à dicta urbe itinere XXX dierum abest: neque illò sum profectus: sed de negotiatoribus qui ampliter memorabant, hæc accepi. Illud etiam noueritis, in urbe præfata adamantes grandiores, margaritásque longe pluris esse maioréque pretio uenire quàm apud nos: itidem de smaragdo referebant negotiatores. Cum illuc appulimus, rex longe illinc aberat, utpote itinere XV dierum: nam bellum inierat contra regem quendam, qui rex de Aua nuncupatur. Propterea inde abiimus, uecti nauigio ex ligno solido, longo supra quindenos passus, lato binos passus, remis uero harundineis, ut haud mora compertum fiet uobis: ea enim parte qua remus aquas complectitur, scissus erat ferme bisulcus: iungebant geminas partes asseres abaci instar connectentibus funiculis, quo fiebat ut citatius permearet aquas: id genus nauigii impulsum remis huiusmodi uelocius quàm nostræ celoces fertur: malus arboris constat ex harundine uastiore, dolium, quo asseruantur aleces, figurat. Nos itaq; peruenimus ad rusculū quoddam, ubi nacti sumus nonnullos negotiatores, qui ob uigentia bella urbem inire nequiuerant: quo uiso du-

ximus redeundum esse ad urbem Pego, unde paulo ante discesseramus obiter spatio quasi quinque dierum. Rex quem urbe abesse memorauimus, ouans uictórq; rediit post habitam de hoste uictoriã. Quare postridie illius diei quo rex rediit, Christiani illi negotiatores comiti meo aditum ad regem impetrarunt.

De cultu regis Pego. Cap. XVI.

NON EST cur quis arbitretur eo fastu hunc regem uti, quo rex Calechut utitur, quando certe constat regem memoratum adeo se exhibete adeuntibus facilem, ut uel infans ipsum alloqui queat: omnium tamen est ditissimus, quippe qui tanto monilium cultu, & comprimis pyropum exornatur, ut uel maxima urbs tanti non ueniret quanti sunt gemmæ, uniones, margaritæ & id genus lapilli pretiosi, quibus is elegantissime honestatur: in digitis uero condalia ex gemmis nitent: crura autem bracteæ ex purissimo auro longe insigniunt, intercursantibus pyropis mirandum in modum micantibus: ut breue faciam, manus, lacertos auréisq; omni genere monilium onustas circunfert, adeo ut aures pondere gemmarũ appenso pendulæ ad medium palmum conspiciantur: propterea fit, ut si quispiã tenebricosa nocte regem conspicatus fuerit, non aliter illi lumen clarissimum illuceat, quàm si phœbus ipse radios suos uibrauisset. Conuenerunt igitur regem negotiatores Christiani, illúmque certiorem reddiderunt comitem meum complufcula magni pensi mercimonia attulisse. Ad hæc rex respondit, irent ad se postridie: quoniã ea die sacrificaturus erat dæmoni. Vbi itaq; is dies illuxit, quem rex præfixerat, continuo accersire ad se Christianos comitémq; meum iussit, addiditq; ut illò prius non contenderent, quàm merces comportassent: paritum est ergo regi, allatáq; sunt mercimonia, cuius rei maximam rex cepit uolu ptatem: nec id ab re, nam inter cætera quæ attulimus affatu dignissima, erant & rami ex corallo gemini rari admodum, qui forte similes uisi sunt nusquam habuisse, quíq; eò commercii gratia aliquando sint confecti. Ictus rex harum rerũ stupore eximio, cœpit Christianos percontari, qui nam mortales essemus. Cui negotiatores, Sunt utiq; Persæ isti. Tunc rex conuersus ad interpretẽ suum, Percóntare, inquit, an has merces sint hic expof ituri. At comes meus, Sunt hæc tua omnia clarissime princeps, eis utere pro tuo arbitratu. Ad hæc rex, Incubui superiore biennio diutinis bellis diffidens cum rege de Aua: exhaustũ propterea est mihi ærariũ, suppeditantibus prælio uires pecuniis: sed si commutatione gemmarum, & præsertim pyropum expositur i estis mercimonia, id efficiã, ut uos commer cii huius minime pœniteat: at comes meus ad Christianos, inquit, compertum quæso regi facite me aliud nihil quærere præter suæ celsitudinis beneuolentiã, sumat propterea ex mercibus quicquid sibi collibitũ fuerit. Tunc negotiatores Christiani aperuerunt regi Persam suæ eminentiæ ultro subiturũ esse imperata, daturúmq; mercimonia uel absq; pecuniis gemmarúmq; permutatione. His auditis rex respõdit, Audiuisse se iampridem Persarũ liberalissimã esse consuetudinẽ: sed hoc Persa uidisse liberaliorẽ neminẽ, móxq; iuratissime per dæmonũ capita affirmare cœpit, se experiri hoc exẽplo uelle uter liberalitate præstaret: quo dicto, accersito actutũ mancipio, iubet afferri scriniũ geminum palmum longũ quaqua uersum toreutice elaboratũ, pyropísq; refertũ, quo reserato, nam multiiuga intus receptacula habebat, discriminantibus bracteis tenuioribus: singula itaque receptacula

ptacula splendentibus pyropis oppleta erant. Reseratum itaq; scrinium coram Persa sisti iubet, simúlq; monet ut tantum ex his lapillis pretiosis caperet, quantum sibi complacitum esset. Hac liberalissima consuetudine regísq; munificentia allectus comes meus, hoc sane pacto regem alloquitur, O' rex egregie, tanta me prosequeris beneficentia, ut nusquam maiore munere sim affectus: ob id per sacrum Mahumetis caput, pérq; eius sacra, quibus sum illi initiatus, tibi ultroneus omnium mercimoniorū meorum facio potestatem, donóq; te his rebus omnibus, non enim sum qui peregre proficiscor quæstus gratia, sed uisendi orbis desiderio. Tunc rex, Adhuc mecum liberalitate contendis, nec possum te munificentia superare? quibus dictis, rex manum pyropis ex singulis scrinii receptaculis refersit, quantum ipsa palma comprehendere quiuerat, eóq; munere, id est ducentis pyropis Persam affecit: cape inquiens, ob eam liberalitatem, quam beneficentia mecum contendens præ te tulisti. donauit etiam rex geminis pyropis singulos Christianos, qui profecto uenissent mille aureis: quos uero comiti meo pyropos dono dedit rex, tanti esse affirmabant, ut non minoris quàm centenis auri milibus uenire posse autumarent. Est igitur rex memoratus is qui cunctos orbis reges munificentia eximia præstat, omnium fermè regum ditissimus, quippe qui decies centena aureorum milia quotannis à regni sui incolis exigit. Nam mittit ea plaga colores quasi omne genus: item gosipium, plurimúmque serici: sed has prope innumeras opes militibus omnes impartitur: gens est in uniuersum ueneris amans, imò salax plurimum. Transactis itaque compluscululis diebus, memorati negotiatores pro me à rege commeatum abeundi impetrarunt: quo impetrato, rex iussit ut mihi ædes incolatu commodissimæ pararentur, ubi ad usum humanum desiderarem nihil. Quare moram quinq; dierum inibi absumpsi: interea rumore nuntio percrebuit regem Daue cum robustissima manu aduentare, ut regi Pego hostilia arma inferret. Huic occurrit rex cum exercitu innumero, circitérque medium iter nactus est eum. Obiter etiam deflagrantes mulieres illic conspicati sumus modo mulierum urbis Tarnassari.

Regis Pego opulentia.

De urbe Melacha, déque flumine Gaza, ut autumant incolæ, necnon de cultorum feritate. Cap. XVII

POSTRIDIE eius diei conscensa liburnica, uelificauimus uersus urbem cui Melacha inditum est nomen, ea occidentem respicit, illò enim itinere octo dierum appulimus. Haud procul à dicta urbe percelebre flumen offendimus, uastius sanè quàm unquam conspicati fuerimus, huic Gaza nomen est, latitudine quinq; ac uiginti mille passuum patet: altrinsecus uero uisitur insula ingens, Sumatra appellant, nos uero Taprobanam dicimus: cultores memorabant dictam insulam quasi quingentorum mille passuum ambitu patere. Huius latius meminisse est animus, cum opportunū duxerimus. Vbi igitur deuentum est ad urbem Melacha, Sultanum adire iussi sumus quamprimū: is Mahumetanus est, eiúsq; regnum Mahumetano paret. Vrbs sita est in continenti, penditq; uectigal regi Cini. Tributo huiusmodi ut aiebant, causam præbuit, quod eius urbis conditor rex Cini memoratus ferebatur extitisse octuagenis iam transactis annis: nec alia de causa urbs illic condita est, quàm quòd commodissimum habet portum, & sanè commodiorē, quàm forte in toto fermè oceano intueri liceat. Crediderim

Sumetra insula.

propterea plura illò appellere nauigia, quàm quouis aliò: & comprimis aromata, & complura alia mercimonia omnifariam eòdem conuehuntur. Regio non est generatim ferax, mittit tamen triticum, carnes, perpaucáque ligna: aruis inerrant alites instar regionis Calechut: uerum psitaci sunt illis longe meliores: mittunt item arua sandalium, stannúmque: elephantes, equos, pecora, boues fœminas, pardos, bubalos, pauos & id genus complura animalia habet. Fructus autem legunt paucissimos, modo urbis Zeilani: illic mercari non licet, nisi emere aromata sericúmque uolueris: his est colos penè subcinericius: capillum promittunt: habitu uero instar incolarum Memphis urbis, cayrum appellant, utuntur: amplam habent frontem, oculos teretes, nasum autem simum: ibi noctu per urbem incedere impune haud licet, grassantibus inuicem cultoribus, nam mutuis cædibus canum more se conficiunt: ob id appulsi negotiatores non nisi in nauigiis noctes agunt. Indigenas eius urbis omnes oriundos esse Agiauais affirmant. Illic moderatori cuidam rex uicariam operam reddendi iuris aduenis delegat, uerum cultores parent nemini, illísque est pro ratione uoluntas, prauísque moribus concedunt nemini, adeo mentes efferarunt: ubi uero rex eorum ferociam cohibere uoluerit, prosiliunt magis, regionémque si redigantur in ordinem, se deserturos minitantur, ídque agunt audacius, quoniam mari adiacent, quasi paruo negotio, cum libuerit, aliò dilapsuri. Propterea comes meus Christianos negotiatores monuit illic diutius commorandum haud esse, prosilientibus nimium cultoribus. Quare conducta celoce, Sumatram insulam uersus uela fecimus: quò quinque dierum itinere peruenimus ad urbem præsertim quandam Pyder nomine, quæ fermè octuagenis leucis à continente abest.

Anarchia.

De Sumatra insula, déque eius urbe Pyder nomine.

Cap. XVIII.

HANC VRBEM celebrior totius insulæ portus insignit, ea est insula cuius paulo ante meminimus, ubi retulimus huiusmodi insulam quingentorum mille passuum ambitu patere. Ego uero crediderim eam esse Taprobanam insulam, quod quidem inter complures conuenit auctores, huic insulæ quaterni diademate insigniti reges moderantur: hi sunt idolorũ cultores, fideq; & ritu uiuendi, necnon habitu regi Tarnasseri non sunt absimiles, fœminæ uero coniugum desiderio sponte ardent, his est colos quasi albicans: amplioris sunt frontis, oculos habent obrotundos, prasini coloris, capillum promittunt, naso sunt latissimo eodémque simo admodum, statura uero perquam despicabili: ius ibi summopere uiget: signato argento auróque ac stanno pro moneta utuntur, aurum signatum est eiusmodi, ab altera parte uisitur dæmonis cælatum caput: ab altera uero carpentum elephantis trahentibus conspicitur. Pari modo signantur reliquæ pecuniæ argenteæ: ex argenteis exponunt denos singulo aureo: stanneæ uero quinque & uiginti numero aureum efficiunt. Mittit ea regio numerosius proceriores quàm usquam alibi conspexerim elephantes, eosdémq; meliores: id hominum genus belli est expers admodum, uerum quæstibus plurimum inhiat mercimonia exercens: suntque in uniuersum hospitales, appulsis exteris præsertim.

Taprobana.

De alio piperis genere, déque ferico ac laserpitio, quod belzoe appellant, inde prouenientibus. Cap. XIX.

ILLIC IGITVR procerioris piperis uberior est prouentus, miráque copia. Lingua patria piper molaga dicitur, id est longe procerius illo, quod huc aduehitur, multóque candidius, uerum inane ac mordax plurimum, sed ponderosum minus: uenit enim inibi piper non pondere sed mensura, ut apud nos triticum exponitur. Tanta est huius ubertas, ut inde anno singulo uicenæ naues onustæ euehantur: hæ Cataium proficiscuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor uero quæ piper huiusmodi gignit, producit etiam procerius piper, sed crassioris est caudicis, amplioráq; folia, eadémq; carnosiora habet arboribus urbis Calechut: fert item affatim serici, fitq; plerunq; id sericum more nostro: aliud uero mittunt sponte arbores, prouenitq; in syluis ac nemoribus absq; cultu, sed id est priore deterius. Ibi uisitur lazeris arbor, quæ gummi gignit, cui laserpitio nomẽ est, uulgo belzoe dicitur, referebant nonnulli id procul à mari nasci. Ego hæc nusquam affirmauerim, quando certe coram minime uidi.

De triplici arborum aloes genere. Cap. XX.

QVONIAM rerum uarietas parit uoluptatem, mortalésque allectat plurimum, desiderióq; discendi noua inuitat ad lectionem. Ob id duxi non ingratum fore lectoribus, si hæc subderem, quæ coràm uisi: propterea exploratum habebitis ob eam causam laserpitium aloéque ubertim ad nos minime conuehi, quoniam è remotioribus partibus comportantur: illud etiam noueritis, triplex esse aloes genus, aliud est longe perfectius, huic calampat nomen est. Hoc insula memorata non mittit, uerum ex urbe Sarnau aduehitur: ea, ut memorabant Christiani negotiatores comites nostri, haud procul à dicta urbe ubi aloe nascitur, nomine calampat, abest. Est & aliud genus aloes, lubam nomine, hoc flumine nescio quo huc comportatur, nouissimo autem bochor nomen est. Referebant dicti Christiani negotiatores causam, cur ad nos aloe primo loco dictum non deferretur, quòd uidelicet id genus aloes mitterent regna Cataii, necnon Cini, & Macini, Sarnaúque ac Grauai longe ditiora, quippe quæ auro uberrime scatent, multóque maiorem quàm nos auri copiam habent, súntque item maiorum principes uirium, nostris regibus nimirum locupletiores. Ad id accedit, quòd suffimentis odoramentorúmque genere plurimum delectantur, inque ea re reges superant nostros. Ob id ad nos hæc odoramenta minus abunde comportantur, utpote quòd in urbe Sarnau singula libra aloes denis aureis uenit, id efficit eius rei summa caritas.

Quomodo ligna aloes ac laseris probantur. Cap. XXI.

DEVENIMVS in certissimam notionem gemini suffimenti, aloes uidelicet ac laserpitii, doctoribus memoratis negotiatoribus: nam alter eorum nonnihil aloes ac laserpitii habebat, binas uidelicet aloes onzias, eius inquam, quod calampat appellant, sic enim probabamus, comes meus nihilum aloes manu occlusum tantisper tenuit, donec is psalmus, qui Miserere mei deus incipit, tertio consummari posset, móxq; reserata manu calefactum iam aloe inenarrabilem suauitatis odorem adeo fragrabat, ut nusquam fragrantiora senserim suffimenta. Cepit item tantum laserpitii, quantum iuglandem efficeret, rursúmque

u. iii.

sumpsit libram mediam illius, quod mittit urbs Sarnau, ut alterum alteri conferret, priuáque suffimenta, ignitis uasis imposita prius indidit cubiculis: uera mehercle refero, longe suauius redolebat illud quod nucis magnitudinem non excedebat, quàm id quod libram mediam complebat: uel si ad geminam libram ascendisset: uix igitur pro meritis horum geminorum suffimentorum præstantia referri potest: id itaq; causæ referunt, cur ad nos non conuehuntur. Mittit etiam ea regio lactam, unde conficiunt rutilum coloré, gignitur in arbore iuglandibus nostris haud absimili: Illic etiam inueniuntur ut apud nos omnifariã animalia.

De multiiugis Sumatræ insulæ negotiatoribus. Cap. XXII.

IN EA itaque urbe complura uidi affabre elaborata, eadémque elegantiora quàm usquam uiderim, cophinos præsertim auro exornatos, hi singuli ueniebant gemino aureo: uidi etiam in uico unico supra quingentos collybistas: tanta est inibi trapezitarum copia: illò ceu ad percelebres nundinas commercii gratia propè innumeri negotiatores proficiscuntur: cultores uero gosipinis stragulásq; serica & syndone ex xylo confecta utuntur. Fert regio affatim lignorum, unde fiunt naues, gunchos ipsi appellant, hæ trinos habent malos, geminámque proram, geminósque utrinque clauos. Cum nauigant in undabundo oceano, ubi aliquando uela uentis fecere, mox oborto tempestatis turbine, operæpretium est alteris uelis, haud mutatis prioribus, uentos legere: condicto itaque naui minime circumacta, altero malo usi retrocedunt, sunt enim omnium dexterrimi præcipuíque urinatores, ignésque extempore miro artificio fabricantur.

De eorum ædibus, déque ædium imbricamentis.

Cap. XXIII.

Tartaruca piscis.

EORVM ædes lapidibus constant, patúmque ab humo tolluntur: loco imbricum piscis Tartarucæ pelles succedunt: mittit enim eum piscem pelagus Indicum, nam illic agens uidi adeo uastum beluæ corium, ut pondo librarum centum triúmque esset. Vidi item inibi maxima ebora, hæc sunt elephantorum dentes, pondo trecentarum ac trigintaquinque librarum: conspicatus sum etiam inusitatæ magnitudinis serpentes, longe quidem proceriores quàm uidentur in urbe Calechut. Sed iam redeamus ad negotiatores Christianos, qui desiderio uisendæ patriæ apptime flagrabant. Ob id percontabantur comitem meum, hæsissetne cordi sibi uelle ultra progredi, an retrocedere, uel forte inibi consistere. At comes meus respondit, se postquam illò uenerat, prius inde non discessurum, quàm uaria aromatum genera uidisset. Tunc Christiani affirmabant, illic alia haud inueniri aromata, quàm quæ conspexeramus. Quibus rursum infit comes meus, Vnde myristica nux, gariophyllúmque prouenit? At Christiani myristicam nucem muscatam appellant: Masticémq; fert quædam insula, quæ hinc trecentis mille passibus abest. Tum comes meus, Patétne insulam adeuntibus tutũ iter, aut infestant piratæ æquora? Ad hæc Christiani responderunt, indignabundi æquoris tantum pertimescendam esse sæuitiam: addebántq; id æquoris onerariis nauibus sulcari non posse. His auditis, attentius explorabat comes meus quonam modo tuto illuc proficisci quiret. Responderũt Christiani nihil magis uotis comitis mei satisfacturum, quàm ut liburnicam, cui Campanæ nomen est, emerent quampiam, id est genus actuariæ nauis. Hoc intellecto, sciscitabatur comes

meus

meus an naues huiusmodi illic inuenirentur. Respondentibus autem negotiatoribus Christianis affatim nauium reperiri, uel si supra mille conducere uellet, assensus est comes meus, ut simul geminæ naues conducerentur. Quo dicto quamprimum binæ naues affuere, complusculisque remiges, & ubi de uectura inter eos conuenit, id pretium enim ad quadringentos aureos ascendebat. Rebus itaque in hunc modum compositis, comes meus cœpit amici appellatione compellare negotiatores Christianos his fermè uerbis, Etsi dilecti mei non sim uester conterraneus, eosdem tamen parentes habuimus, Adam uidelicet & Euam, estisne me sociúmque meum qui uestris sacris est initiatus, deserturi? Ad hæc Christiani, Quomodo hic qui non est Persa, fidem nostram induit? Tunc comes meus, Sanè nunc ipse Persa est emptus aliquando Hierosolymis. Huius sancti nominis mentione exciti Christiani negotiatores, sublatis in cœlum manibus, móxq; procidentes humi, tellurem usq; tertio deosculabantur, consurgentésq; à comite meo, sciscitabantur cuius foret ætatis, quando ex Hierosolymis adductus est: tunc comes meus, Quindenos, inquit, annos agebat. Et rursum Christiani, Debet igitur patriæ meminisse. At comes meus, Meminit quidem, ce píque iampridem eo denarrante miram uoluptatem, doctoréque eo singula humanorum membrorum, esculentorúmque nomina quibus utuntur Christiani, didici. Ad hæc negotiatores respondêre, Etsi uisendæ patriæ ardentes desiderio decreuissemus tandem aliquando lares patrios reuisere, licet procul hinc, utpote trecentis mille passibus absint, tamen in uestri gratiam comitísq; huius instituimus eódem proficisci, quò ire decreuistis. Id plus addimus, daturos nos operã, ut longe locupletior euadat, neq; propterea ritus patrios deserat, ubi Persarum moribus uti noluerit. Tunc comes meus negotiatoribus respondit, se libenti animo amplecti oblatas amicitiæ conditiones séq; eos sequuturum quocunq; ierint, uerum me id exequi quod animo destinauerant, nequire ob eam rem, quòd neptẽ eius Solem nomine in Perside duxissem uxorem, quare si cordi hæsit uobis, ut sim meditati itineris comes, hoc munus quo uos afficio non parui facietis, ubi gratum habueritis ut me initæ amicitiæ minime pœniteat. Tunc Christiani, Agite, inquiunt, ut lubet, quando certe uobis morem gerere in uotis præcipue habemus. His itaque ultro citróque dictis, in monimentum cœptæ amicitiæ denis pyropis, mediam curiam appellant, eos donauit. Hi nempe tanti erant, ut quingentis aureis uenissent. Perendino igitur die in expedito fuere geminæ actuariæ naues conuehendis nobis commeatibúsque aptissimæ, fructibus præsertim omnifariam impositis, itérque insulam uersus, cui Bandan nomen est, cepimus.

De insula Bandan, quæ myristicas nuces ac masticem mittit.

Cap. XXIII.

SVLCANTES æquora circiter uicenas insulas offendimus, cultas alias, desertas admodum alias: eò peruenimus itinere quindecim dierum peracto: insula est inculta plurimum, ac infœcundi soli, humilísq;, sed magnopere plani, centum mille passuum ambitu patens: huic rex minúsq; hexarchus moderatur: uerũ eam incolit genus hominum agreste, parũ distans à beluis, nullius sanè momẽti, humiles casas, imò mapalia lignea parum ab humo extantia subeunt, sola interula amiciuntur, nudis pedibus apertóque capite prodeunt, capillum promittunt, Anarchia.

fronteq; sunt lata, sed tereti, colos est his albicans, staturáq; despicabilis, idola colunt, suntq; longe deteriores illis, quos incolæ Calechut Poliar & Hyraua appellant, obtusi sunt ingenii, nullarúmq; uirium, adeo perditi, ut prorsus sint illaudabiles, ritu degunt ferino, ager præter myristicam nucem, muscatam appellant, & nonnullos fructus mittit nihil: myristicæ nucis caudex Persico caudici similis, ramos foliáque consimilia producit, uerum nonnihil angustiora, prius quàm nuces huiusmodi percoquant, sepit arborem mastix florentis rosæ instar: & ubi nux percoxerit, mastix eam complectitur, complexóque simul stato tempore, cultores legunt certatim uberiúsque quàm possunt, quoniam communia sunt ibi omnia, cedúntque præoccupantibus, arbores absque cultu, suppeditante tantum natura, fructus mittunt. Nuces huiusmodi myristicæ ueneunt mensura utpote senarum ac uiginti librarum, tantúmque nucum ternis solidis, id est medio carlino exponunt: genus monetæ eiusmodi est, quale esse in urbe Calechut diximus: illi mutua iustitia degunt, nec opus est legibus, gente à puris naturalibus uix recedente: his uisis perendino die postquam illò appulimus, comes meus percontatus est negotiatores Christianos, ubi nam foret ea regio quæ gariophyllum mitteret. Ad hæc responderunt Christiani, procul illinc itinere sex dierum in insula Monoch nomine, gariophyllum inueniri. Tunc comes meus, Súntne illi adeo rudes agrestésque, ut hi quos paulo ante conspicati sumus? At Christiani responderunt, esse quidem illos populos his dissimiles, uerum incultiores minoréque ingenii captu. His intellectis, Eia inquit, progrediamur, ingressi'que iter ad memoratam insulam septem dierum spatio peruenimus.

De insula Monoch, quæ gariophyllum mittit. Cap. XXV.

HANC insulam perquam angustam, Bandan insula magnitudine excedit, gens est cultoribus Bandan multo deterior, præter humanam speciem à beluis nihil differens, his est colos nonnihil candidior, cœlíque temperies aliquantisper frigidior: mittit hæc insula gariophyllum, nonnullæ mediocres admodum, eædémque incultæ insulæ circumadiacentes eundem fructum ferunt. Huic caudex est buxo non absimilis: folia uero cinnami instar habet, sed obrotunda magis: eius est coloris, cuius in superioribus meminimus, lauri folium propè exprimens, cum maturescere incipiunt, cultores harundinibus flagellant arborem, constrato prius circum arborem tegetibus solo, colos telluri est qui subargillosæ ac arenosæ terræ esse consueuit. Regio est humilis admodum, adeóque demittitur, ut Septentriones inibi minime, adimente prospectum syderũ Horizonte, cernantur. Explorata regione, uisóque inciuili hoc hominum genere, percontabatur negotiatores comes meus, Superessétne illic uisendum aliquid? Ad hæc negotiatores, Videamus inquiunt, quo pretio exponant gariophylla, & ut id compertius fieret nobis, finximus uelle mercari gariophyllum, móxque intelleximus duplo uendi quàm nux myristica uendebatur, mensura tamen, quoniam id hominum genus omnium est prorsus expers ponderum.

De insula Bornei. Cap. XXVI.

GNARI Iam eius plagæ, auebamus plurimum nouas uisere regiones, ut noua semper delectant, studio præsertim discendi maiora. Quare Christiani negotiatores his uisis, in hunc fermè modum me compellarunt, Dilecte comes, inquiunt,

quiunt, postquam hucusque deorum munere peruenimus incolumes, si tibi est complacitum, eamus uisum totius orbis celebriorem insulam, eandémque locupletiorem, uidebis aiunt, rem cognitu dignissimam, qua forte uidisti pulchriorem aliam nullam, uerum operæpretium est ad aliam prius proficisci insulam, cui Bornei nomen est, illic maiores multo liburnicas conducemus, quoniam longe altius, undabundúmque magis æquor nobis superandum est. Tunc comes meus, Agite inquit, ut libet, in uestram enim sententiam totus concedo. Quare conscensa liburnica uastiore, iter ceptum est ad eam insulam, uersus meridiem semper uelificantes die noctúque. Dum iter agimus, confabulationibus mira uoluptate incumbebamus, percontantibus me illecebre dictis negotiatoribus, præsertim de nostri seruatoris inclyta latria. Et ubi sancti uultus (Veronicam appellant) mentio abs me facta est, déque diuorum Petri ac Pauli principum apostolorum capitibus, necnon de compluſculis aliis sanctis, clanculum me monuerunt, ut si uellem secum proficisci, futurú ut magnus euaderem princeps, ob tantarum rerum notionem: uerum absterritus itineris magnitudine, longioréque interuallo, quippe qui rebar, ubi illò contendissem, me nunquam reuersurum, statui eò minime proficisci. Itaque insulæ Bornei tandem aliquando appulimus, Bornei. ea à Monoch abest circiter ducentis mille passibus, illáque nonnihil maior est, uerum longe humilior, sitúque demissiore. Gens idola colit, acerrimíque est ingenii, ac uitæ haud illaudabilis, colos in albicantem magis inclinat colorem, his non est idem habitus, alii interula gossipina, alii undonibus utuntur: alii apice subrutilo uti consueuere, ius summopere illic uiget, ea insula mittit quotannis affatim camphoræ, hanc arboris gummi esse asseuerant, ego uero id nunquam affirmauerim, quando certe rem huiusmodi oculis minime subieci, illud tamen non diffitebor, comitem meum actuariam nauim centenis aureis conduxisse.

De obseruationibus nauigationum, quibus utuntur nautæ ad insulam Gyaua contendentes. Cap. XXVII.

POSTQVAM tot commeatus sumpsimus, qui itineri nauando abunde sufficerent, uela uentis dantes, uersus insulam Gyaua nomine ceptum est iter, eò quinque dierum itinere meridiem uersus nauigantes peruenimus: nauis moderator pyxidem magnetémque, necnon paginam marinam compluribus lineis distinctam, quæ uentorum rationem insinuant, secum more nostro attulerat. Videns igitur comes meus euanuisse Septentriones, inq; ea urbe minime conspici, negotiatores Christianos percontabatur, quonam modo adempto Septentrionis ducatu sulcare quirent maria, explorabundúsq; sciscitabatur ab eis, quo duce sydere pelago se committerent. Ad hæc nauis moderator percontantibus negotiatoribus Christianis, respondit cultores eius regionis quina fermè sydera habere, & comprimis astrum quoddam Septentrioni oppositum obuersúmque quo nauigaturi utebantur, addens se magnete uti, quoniam is lapis Septentrionem semper consequitur. Subdidit etiam ab altero dictæ insulæ latere gentem esse quandam, quæ Septentrionibus obuersis syderibus æquora sulcans, utebatur quasi Europeæ Sarmatiæ essent antipodes: inq; zona frigidissima circiter polum Antarcticum cultores huiusmodi degerent, argumento quòd diem quatuor horarum tantum habent, quódque algent mirum in modum rigore frigidioris zonæ

instar eorum qui à polo Arctico parum absunt, quare ex denarratis comes meus incredibilem uoluptatem cepit.

De insula Gyaua, deque cultorum fide ac moribus, necnon complusculis aliis. Cap. XXVIII.

ITAQVE permeando maria itinere quinque dierum ad dictam insulam peruenimus, ea propè in immensum patet, quippe quæ complura regna continet. Reges cultorésque idolorum latriæ sunt addicti plurimum, nec iidem sunt omnibus ritus, colunt alii modo incolarum Calechut idola, alii Phœbum, Phœben alii obseruant, alii boues, alii quicquid prima luce obuium habuerint, idoli loco colunt: dæmonem alii, ut supra meminimus, uenerantur. Hæc insula more nostro sericum mittit, syluis sponte id gignentibus, smaragdos totius orbis habent elegantiores, habéntque affatim auri ac optimi æris, ager re frumentaria scatet, omnifariámque fructibus, modo urbis Calechut. Illic etiam carnes omne genus more nostro inueniuntur. Id hominum genus perfidiæ est prorsus expers, eius sunt coloris necnon proceritatis cuius nos sumus, uerum latiore sunt nonnihil fronte: oculos habent prægrandes, prasiniq; coloris, sed naso sunt admodum simo, capillúmq; promittunt, cœlo inerrant complura auitiorum genera nostris quidem absimilia, si pauos, turtures, ac nigricantes corniculas excipias. Ius illic mirabilem in modum colitur: cultores chlamyde serica, aut ex undonibus, ex gossipio nonnunquam exerto brachio amiciuntur, lorica perraro utuntur, quippe qui bellorum propè sunt expertes. Verum maria sulcaturi arcubus ac harundineis sagittis utuntur: consueuit etiam gens illitas ueneno sagittas eo instrumento, quo nos tormenti instar figulina glande aues conficere solemus, ore in hostes uibrare, mortémque ilico afferunt, modo nonnihil cruoris eliciant. Tormentis omne genus non utuntur, nesciúntque tormenta huiusmodi fabricare, omnibus non sunt in cibatu eadem esculenta, alii triticeo pane utuntur, ac ueruecum carnibus uescuntur alii, alii ceruis ac apris oblectantur, pisce ac fructibus aluntur alii.

De cultorum huius insulæ sæuissimis moribus, déque modo uendendi parentes, necnon de Anthropophagis. Cap. XXIX.

EIVS insulæ cultores (eos inquam qui carnibus uescuntur) ubi uiderint parentes confectos senio nullius iam usus esse, in emporium adductos protinus Anthropophagis uendunt, qui ubi uenierint, continuo mactantur, locóque esculentorum à nonnullis absumuntur. Et ubi iunior quispiam in eam deuenerit ægritudinem, ut indicio sapientum, præsentem languorem euadere non posse uideatur, is à parentibus uel germanis ut mors ipsa præueniatur, leto traditur quàm primum, functúsque uita uenit Antropophagis. His inhumanis moribus perterritus comes meus, stupore incredibili afficiebatur, aspernabatúrque detestandæ feritatis abusum, cum præsertim nonnulli ex regionis cultoribus negotiatores petulantius his ferè uerbis aliquando compellassent, O Persæ, inquiunt, peccatis nulla expiandi uictima, quando carnes adeo formosas uermibus epulandas exponitis. Hoc audito, comes meus efferatam eorum consuetudinem adeo horruit, ut condicto illinc abeundum esse duxerit, Redeamus, inquit, ad nostram liburnicam, quam ubi semel tenuero, huic continenti non appellam amplius.

Quomodo

Quomodo in insula Gyaua nomine, sol in meridie orbem siue sphæram complet. Cap. XXX.

POSTQVAM satis superque horum populorum inhumana crudelitas nobis innotuit, negotiatores Christiani comitem meum hortabantur, ut hæc quæ paulo ante conspicati fuerant, ueluti noua quæpiam suis cum domi forent renuntiarent, Ferte, inquiunt, in patriam, eáque mox comperta uobis de hoc orbe fient: quibus dictis, Intuemini, aiunt, in meridie situm Solis, iusserúntque ad sydera tollere uultus: respicite, inquiunt, solis orbem, ut quamprimum exploratum habeatis, quantum hic absit ea, quæ uos tulit regio. Respiciens itaque comes meus, uidit solem dextrorsum decurrere, & rursum sphæram latam circiter binos palmos læuorsum imprimere: quæ res comitem meum magna affecit admiratione: id ut ipse memorabat, mense Quintili usu euenit: ego eius rei uix memini, quoniam agentem apud exteras gentes, in orbéq; remotiore nostrorũ mensium nomina me fugerant, imò quandoque dierum nomina obliuiscebar. Illud etiam noueritis, paria in eo orbe nobiscũ agere anni tempora: nam illic haud plus quàm hic nos inibi algent. Intelligens igitur comes meus illinc abeundi iam tempus appetere, utpote qui perspectũ habebat se non posse illic sine aperto uitæ discrimine morari diutius, grassantibus sæuientibúsq; in appulsos nimium cultoribus, nam acriore diligentia, noctu præsertim, nobis ab Anthropophagis cauere opus erat, comitem meum conueniens statuit inde discedere, in pátriámq; festinantius quàm posset repedare. Inter hæc comes meus smaragdos geminos mille aureis emit, binósq; infantes aureis ducentis præstinauit, hi exectis testibus euirati erant, nam in ea insula complures sunt negotiatores, qui præter infantes mercantur nihil, hos adhuc impuberes ita emasculant, ut parum absint à fœminis.

De reditu nostro ex insula Gyaua. Cap. XXXI.

IGITVR quatuordecim dierum inibi insumpta mora, pertæsi ob inhumanam feritatem Anthropophagorum mores, algoréque nimio nos prementes Zonæ enim frigidissimæ, ut in superioribus perspectum habuistis, appuleramus. Duximus ultra progrediendum minime esse. Ad id accedebat, quòd nulla supererat regio digna cognosci, propterea gradum reuocauimus, conductáque liburnica, gionchum ipsi appellant, inde soluentes ab extimo insulæ latere orientem uersus, minus illic sæuiente salo, uelificare cœpimus, itineréque quindecim dierum peracto, tandem aliquando ad urbem Melacha nomine peruenimus, ibi tridui absumpta mora, sociis ibidem remanentibus, uix referre queo, quibus gemitibus ac querulis uocibus nos abeuntes prosequuti fuerint Christiani negotiatores, profecto ingenue fateor, si celebs fuissem, natósque habuissem nullos, nunquam hos adeo charos comites deseruissem: mutuo amore illi nos complectebantur, identidem asseuerantes, ubi se rati fuissent tuto iter agere posse, nusquam nos dereliquisse. Ad id accedebant comitis mei crebriores adhortationes, quibus negotiatores huiusmodi pericula obiectans hortabatur ne nos sequerentur, eò tendens ut denarrantibus ipsis, regionis eius opes necnon principis, ac regis locupletissimi, nostris haud innotescerent. Igitur digredientibus nobis illi remanserunt, aientes in urbem Sanam redire uelle. Nos uero conscensa liburnica, uersus urbem Cyromandel nomine

uelificauimus. Inter nauigandum moderator nauis memorabat circum insulam Gyaua Taptobanámque, Sumatram ipsi appellant, supra septem mille insulas fore. Vbi urbi Malachæ appulimus, comes meus tantum aromatum sericique ac odoramentorum emit, ut circiter quina milia aureorum exposuerit. Ad urbem enim Cyromandel non prius peruenimus, quàm itinere quindecim dierum peracto, ibi liburnicam exonerauimus, uigintique dierum absumpta mora, conducta alia liburnica, ad urbem Colon tandem peruentum est: illic nempe supra uiginti ac duos Christianos è Lusitania oriundos offendimus, quibus uisis fugam meditari cœpi, contempta tamen eorum paucitate, desii pedem struere. Huc etiam accedebat, quòd aderant nonnulli negotiatores Mahumetani, qui nouerant me uidisse Mecham, Mahumetisque corpus, ob id uerebar, ne si fuga arrepta illic discessissem, suspicatentur illi ob id solum me abiisse, ut eorum aperirem hypocrisim. Tamen intra duodenos dies uecti flumine itinere dierum decem, ad urbem Calechut tandem aliquando rediimus.

De urbe Calechut. Cap. XXXII.

POST multiplices uariásque peragratas regiones, uti classico beneuolóque lectori in superioribus abunde innotuisse arbitramur, tum ob multiiugam cœli clementiam, & rursum eiusdem aliquando incredibilem intemperiem, ut haud difficulter concipere possunt, qui peregrinationibus affuere, tum uel maxime ob populorum effetatissimos mores, inhumanámque sæuitiam, iam pertæsi peregrinationis, memoratis causis fastidium parientibus, tandem aliquando gradum referre decreuimus. Quæ uero redeunti mihi usu euenerunt, paucis expediam, ne prolixior sermo lectori fastidium pariat, conducent enim denarranda multifariam mortalibus, quando certe hoc exemplo cohibebunt complures uoluptates suas, qui nimio plus quàm satis uisendi orbis desiderio ardent. Quòd si monitis nostris minus obtemperabunt, illud saltem denarrantibus nobis discent, quonam modo peragraturi orbem se gerere debeant in euentis præcipue præsentaneis, ubi acriore opus est ingenio. Itaque regressi iam ad urbem Calechut, illic duos Christianos nacti sumus ex urbe Mediolano oriundos, ut paulo ante meminimus, alteri Ioanni Mariæ, alteri Petro Antonio nomen erat, hi Mangones erant, è Lusitaniáque emendorum monilium gratia dato à rege negotio soluerant, cum enim ad oppidum Coccin deuenissent, in urbem Calechut protinus diffugerunt. His uisis, tanta sum affectus lætitia, ut maiorem nunquam ceperim uoluptatem, nudi enim incedebamus cultorum instar. Percontari propterea eos cœpi, essentne Christiani, sciscitanti mihi condicto Ioannes Maria respondit, se quidem Christianum esse, tum Petrus Antonius ad me conuersus infit, Et tu esne Christianus? Cui ego, Sum equidem in summi optimique dei gratiam. Quo dicto manu me apprehensum, in ædes suas humanissime me duxit, eóque ut peruenimus, ruit in oscula & fletus maximos, nec me amplexando satiari quibat: ego uero uix patrii sermonis memineram, uidebárque Balbutiens, ac lingua impeditiore, quippe qui iam annis quaternis aliæ linguæ, ipsi'que barbaræ diutius assueueram, minúsque interea Christiani cuiuspiam usus eram contubernio, conquieui proxima nocte secum, uerum ob conceptam lætitiam nemo nostrum somno indulsit, minúsque epulis, adeo enim quisque nostrum mutuo

fruebatur

fruebatur gaudio, ut eam noctem tridui spatio propagari uoluisset. Inter cætera uero quæ eos percontabar, id in primis ab eis sciscitatus sum, essentne in paucis regi Calechut chari: at illi, Sumus, inquiunt, apud regem plurimi, maioréque in pretio esse nequimus, eóque familiarissime utimur. Addidi etiam quid nam destinauissent animo: rursum illi, Cupimus profecto in patriã redire, sed quo nam modo id consequi possimus, nos planè fugit. Quibus ego, Redite inquã eà quà uenistis. Tunc illi, Illud sanè perarduum est, quoniam Lusitanorum perfugæ sumus, ad timorem præsertim accedente, quòd innumera propè tormenta auspiciis regis Calechut, non sponte tamen fabricati sumus: propterea non est inanis timor noster, quandoquidem nobis timemus, ne mali quippiam nobis contingat, cum præcipue classis Lusitanorum iam iter ingressa, breuíque affutura dicatur. Ad hæc respondi, si munere deorum consequi possem, ut tandem aliquando clanculum, classe Lusitanorum appulsa, ad urbem Canonor nomine diffugerem, me haud difficulter à præfecto classis impetraturum pro desertoribus ueniam. Adiiciebant etiam illi ob id quòd famigerati essent admodum, fabricandísque tormẽtis percelebres, futurum ut aliã euadere nequirent, nisi eà, quà prædictum erat, compluribus regibus eorum uestigia obseruantibus: adeo enim tanti opifices huiusmodi habebantur, ut pluris esse nequirent, propterea fugæ spem esse nullam: nam supra CCCC tormenta, si uastiora minimáque recenseas, fabricati sumus. Ob eam rem Lusitani sunt nobis magnopere formidolosi, pauemúsque plurimum, ne commissorum luamus quandoque pœnas: nec id abs re, quoniam non iniusti timoris suberat causa: nam præterquam quòd fabricati fuerant propè innumera tormenta in maximam Christiani nominis iacturam, cultores etiam idolorum artem memoratam docuerant, uibrandíque ac exonerandi tormenta quindenos homines, quibus id munus à rege delegatum erat, in diuini nominis contumeliam docuisse dicebantur. Per id tempus enim quo illic agebam, corãm uidi memoratos Christianos dedisse cuidam idolorum cultori archetypum, quo tormentum ex ære fabricari posset tantæ magnitudinis, ut capax quinque ac centum cantarorum (id est mensuræ genus) foret. Agebat etiam illic Iudæus quidam, qui liburnicam elegantissimam quaternáque tormenta ex ferro fabricatus fuerat. Is dum lauandi sui gratia ad flumen quoddam perrexisset, forte non sine nutu deorum aquis immersus pessum iuit, uitámque efflauit. Sed iam ad Christianos redeamus, nouit mehercle deus optimus maximus, quo conatu à dictis Christianis contenderim, ne posthac in sancti nominis contumeliam sanctorúmque fidelium dedecus ac detrimentum maximum tormenta huiusmodi fabricare uellent. Cum hæc referebam Petro Antonio, ubertim lachrymæ erumpebant. At Ioannes Maria, cui pertinacius forte hæserat, in patriam redire nolle, aiebat nihil pensi se habere, ubi illic, uel in urbe Roma rebus eximeretur humanis: nosse deum quid de se decretum foret. Quare postridie socium meum uisum redeo, qui non absq; querelis ac lamentationibus me excepit, quippe qui rebatur ob diuturniorem moram è uiuis me decessisse: ego uero finxi me pernoctasse in delubro quodam, Meschitã ipsi appellant, ut deo ac Mahumeti, quorũ in me complura extabant beneficia, gratias agerem: quare uisus est comes meus huius rei magnam cepisse uoluptatem: ut uero attentiore animo, commo-

ut ſiquid comperti habes quod languori conducat, proferas quamprimum in amici huius mei gratiã. Ego uero lingua eius gentis uerba quædam protuli, languentiſque manu apprehenſa, pulſum attrectare cœpi, is eſt enim ægritudinis plerunque index: cognoui propterea maximis hominem detineri febribus, percontatuſque ſum eum, doleretne caput. At æger, Dolet quidem uehementer caput meum. Et rurſum ego, Soluiſne pro libito aluum? Tunc languens, Iam triduo eam minime exoneraui. Hoc audito comes meus, refertũ inquit, bile hic ſtomachum forte ob nimiã ingluuiem habet. Opus eſt propterea clyſtere ad egerenda excrementa. Tum æger, Agite ut lubet, inquit, modo ſaneſcã. His intellectis, clyſtere expedito ſaccaro ouis ac ſale mixtis, additis herbis nõnullis, quæ ut arbitror, officere citius quàm conducere languenti debebant: nam folia erant iuglandiũ: quare nocte ac die una quinis clyſteris excrementa egerere fruſtra tentaui, aluo obdurata nimis reluctante, officientibus herbis, eóq; diſcriminis ægrũ adduxi, ut me iam cœptæ prouinciæ pœniteret, in contrariũ cedente antidoto. Ut tamẽ consulerem languenti, cepi rurſum amphoram ſucci herbæ cuiuſdam, oleóq;, ſale ac ſaccaro inditis, rurſum mollire uentrẽ conor: uerum nouiſſimus error peior priore fuit: quoniã decoctionem haud calefactam aluo languentis indidi: pedem tamen ægri fune alligaui, ut impoſito clyſtere, capitíq; ac manibus innixus reliquũ corpus penſile haberet, me fune pedes ægri ſuſpendente, ádque horæ ſpatium uel inuitũ ægrũ nobis in ſuperiora pertrahentibus. His uiſis comes meus infit, Heus Ludouice apud ueſtrates dum proſpectum iri languentibus cupiunt, utuntúrne hoc antidoto? Cui ego, Vtuntur quidem, ſed cum ferme ſunt deplorati. Tunc comes meus quaſi ſubridens: Quadrat inquit, id remediũ quo ſuſpenſum tenes hominem, ut euaneſcat decidátq; dementia uiri. Succlamabat interea infelix æger, lingua patria aiens non plura, Sat ac ſuper habeo, animam iam efflaui. Nos uero miſerum languentem hortabamur, ut tolerantius ferret antidotũ, futurúmq; breui ut incolumis fieret. Quo dicto mirabilẽ in modum ſoluta eſt aluus inſtar ſcaturiẽtis fontis. Ob id haud mora, demiſimus fune ſuſpenſum, tantúmq; egeſſit excrementorum, ut trulam implere quiuiſſet. Lætabatur propterea ſoluta aluo hilarem in modum æger, magnáq; afficiebatur uoluptate. Poſtridie uero huius diei febrium ac grauedinis capitis ſtomachíque languoris iam expers, crebrius ſolito aluum laxabat: uerum poſtero die cœpit dolere latera: quo uiſo, butyro bubalo accepto ungi iubeo hominẽ, canapináque ſindone uinciri: addidíque, ſi priſtinam incolumitatem recipere aueret, operæpretiũ eſſe, ídque in primis fore obſeruandum, ut bis tantum in die comederet: nec prius id mane faceret, quàm ad primum fermè lapidem commeaſſet. Tunc ille: ſi, inquit, animo deſtinauiſtis, ut bis tantum in die cibum capiam, emoriar quamprimum: quippe qui octies aut decies epulari hactenus conſueui. Propterea ſibi perarduum uidebatur ea ſubire, quæ recipiendæ ſanitatis graria imperabantur: conualuit tamen mea opera. Ob id cœpi eſſe in magno extimatu apud omnes, in pretióque erat mea hypocriſis, paſſimque me dei amicum eſſe dictitabant. Pro qua re denos aureos mihi expoſuit: ego tamen renui id pretium recipere: quinimo ternos auri nummos quos habebam, inopibus erogaui, ídque ex compoſito egi clanculum, ut perſpicuum foret omnibus, me opum haudquaquam amantem eſſe. Hoc facto eò loci apud

Pulſus.

Pharmaca ciendæ aluo accommoda

Hypocriſis.

huius rei maxima admiratione comes meus, méque percontabatur, quænam inediæ huius causa esset. Cui ego respondebam, affligari me insidiosissima gra uedine capitis. Tunc ille: Vnde hoc domine mi? At ego arbitror, inquam, cœli inclementiam id effecisse. Ad hæc comes meus: Si, inquit, insalubris est hic aer, tibíque officit plurimum, abi hinc, inquit, & ad urbem Canonor te recipe, donec redeamus in Persida: commendabo enim te de meliore nota negotiatori cuidam, cum quo magna mecum intercedit amicitia: is mea causa te ita honorifice excipiet, perhumanéque tractabit, ut nihil quod ad officium pertineat desi derare possis. Respondi ego id me sponte subiturum, quod in gratiam meam tam amice pollicebatur: sed uereri me plurimum, ne quid nocumenti inferrent Christiani, qui illò appulisse dicebantur. Tunc ille, Non est cur paueas, quoniam ab urbe nunquam digrediere. Quare exploratis eorum moribus, conspectáque classe barbarorum, quæ constiterat apud urbem Calechut, inspectísque tormentis, ac lustrato exercitu, quem ituri in Christianos comparauerant, duxi soluendi illinc iam tempus appetere: quare inde abiens iter sum ingressus, monuiq; Christianos, siquid comperti habebam, mihíque consului, ut tandem aliquando horum canum euaderem manus.

De dexteritate qua sum usus ut illinc abirem. Cap. XXXVII.

IGITVR pridie quàm illinc discesserim, omnia Christianis memoratis reseraui. Interea comes meus duobus Persis me tertium accedere iussit: propterea simul actuariam nauim conduximus: iamiam compertum habebitis, quidnam aperti discriminis subierim: agebant enim illic circiter quatuor ac uiginti negotiatores, si Persas, Syros, Turcásque percenseas: ii me nouerant diligebántque plurimum, ac intelligebant quantum Christiani præstarent ingenio, gerendarúmq; rerum dexteritate: nam quasi in biuio curarum positus angebar utrinq;: si enim commeatum abeundi petiissem, uerebar ne suspicarentur uelle me dilabi ad Lusitanos: si uero hospite insalutato abiissem, timebam ne retractus à fuga rationem à me exigerent posthabitæ amicitiæ: propterea lupum tenebam auribus, intérq; sacrum & saxum positus, quidnam acturus essem non satis sciebam. Destinaui tamen animo, huius uoti mei præter comitem meum certiorem facere neminem. Ob id ea die quæ Ioui est dicata, pridie Nonas Decembres, comitibus Persis duobus mare ingressus abii: uíxque nauim ad arcus iactum duxerant in altum nautæ, cum mox quaterni cultores, quos Naeros appellant, nauis moderatorem inclamare cœperunt. Quibus exauditis littori protinus appulimus. Quò ut peruenimus memorati cultores percontabantur uectorem, cur rege inconsulto me abducerent. Ad hæc Persæ, Is qui nobiscum Mahumetanus uehitur, moribus est sanctissimis, ad urbémque Canonor contendimus. Tunc illi, Nouimus quidem hunc Mahumetanum miraculis clarescere, uerum quia Lusitanorum doctus est linguam, subueremur ne gentis nostræ arcana Lusitanis ape riat: docebit enim eos classem hic comparari in eos maximam: ob id imperarunt nauis moderatori, ne me de cætero ueheret. Paruit ille imperatis, méque in littus expositum deseruere. Cultores uero, quos memoraui, dilapsi sunt ad regem. Quo uiso, alter Persarum: eamus, inquit, ad urbem Calechut. Ego uero inquam: Nolite illuc proficisci, quoniam iacturam huius mercis (ferebamus enim

mendatum habens, quoniam Christianus eram, assereret è Barbarorum manibus. Quanta tunc sim affectus lætitia referre satis nequeo. Vbi uero fuga mea cultoribus innotuit, tumultuosius ilico agere cœperunt. Propterea acciti sunt tormentorum opifices, ut expedirent tormenta, ne si forte fortuna frequens populus oppugnatum arcem aduentasset, incauti reperirentur, quasi nihil tale metuentes. Resedit tamen haud multo post exuscitatus furor, cunctáque pacatius iam agebantur. His intellectis præfectus classis manu me apprehensum in aulam quandam ducens, quidnam cultores Calechut struerent, quídue in Christianos molirentur, tridui spatio uoluptuosius percontabatur. Ego uero amans Christiani nominis, cupiénsque illis prospectum iri, cuncta reseraui præfecto classis, certiorémque effeci principem eorum omnium, quæ in urbe Calechut aduersus Christianos parabantur. At præfectus classis arcanorum gentis, me prodente, iam factus callentissimus, me triremi uectum misit ad proregem parentem eius, qui apud urbem Cucin consederat: triremi enim præfecerat rex equitem quendam, cui Ioanni Saranno nomen est. Itaque parens uicerex, ut me uidit, fronte excepit sereni ssima, comissiméq; me accipiens: nam & hunc monui certiorémq; reddidi omnium, quæ moliebantur cultores urbis Calechut. Addidi etiam ad hæc, si fide publica proposita esset impunitas illis Mediolanensibus, Ioanni Mariæ uidelicet, ac Petro Antonio, qui tormentis fabricandis operabantur, nauaturum me operam ut ad Christianos redirent quamprimum: quando certe exploratum habebam, eos id munus minime ultro subire: idque solum opperiri Mediolanenses, ut commeatum illó accedendi impune impetrarét. His auditis præfectus triremis ex denarratis magnam cepit uoluptatem, postulatisq; assensus est: interpositáque fide publica prædem se constituente uicario, commeatum impetraui, intráq; triduum ad natum eius, qui in urbe Canonor constiterat, literis datis me remisit, monens hominem, ut tantum auri erogaret mihi, quantum soluendis exploratoribus pro accessu urbis Calechut sufficeret. Itaque illinc soluens ad urbem Canonor redii, ubi sum nactus idolorum quendam cultoré, qui coniugem natósque charissima pignora oppigneraiut, ut sibi perferendarum literarum ad urbem Calechut, id est ad Ioannem Mariam, Petrúmque Antonium munus delegarem: continebant enim literæ huiusmodi, propositam esse ambobus à prorege impunitatem, impetratúmque esse accedendi tutò commeatum: nam crebrius supra quinas uices ad memoratos Christianos ultro citróque nuntios misi, monens homines ne cuiquam fiderent, scortis præsertim ac mancipiis: nam quisque eorum pellicem, & ex ea natum mancipiúmque domi alebat. Rescripsere tamé ultimo loco ad me in hunc fermè modum, Se quicquid fortunarum habebant, exploratori quem illò miseramus, dedisse: item propterea cum quinqueremi, & alia actuaria naui, qua piscatu uitam trahentes utebantur, desertis inibi custodiis ui numinum uenturos eos, familiámque ducturos. Nos tamen memoratos Christianos monueramus, ut natis pellicibúsque, necnon mancipiis fortunísque omnibus illic relictis, ad nos, conuectis tantum monilibus nummísq; haud mora contenderent: nam ii adamantem percelebrem habebant, utpote pondo duorum ac triginta charácterum, unicum propè opus naturæ, aiebant enim adamantem huiusmodi non minoris quàm quinque ac triginta

mille aureis uenire debere. Habebant præterea margaritam pondo quatuor & uiginti characterum, bináque milia pyroporum, quorum alii pondo characteris unius, alii characteris ac medii. Insuper sexaginta quatuor condalia, uariis monilibus insignita habebant. Item quadringentos ac mille aureos. Visi sunt etiam digressuri asportare uelle septena tormenta, ternos cercopithecos, binósq; feles, qui id unguentum quod zibellum appellant, gignunt. Item tornum, quo gemmæ ac monilia mangonizantur, expoliuntúrque: quæ omnia causam interitus infelicibus attulere: usu enim euenit, ut eorum mancipium resciuerit discessuros Christianos: ob id omnium regem Calechut certiorem fecit: & relatis rex uix fidem adhibere uelle uidebatur: tamen quinos prætorianos milites, quos Naeri appellant, misit ut explorarent an uera relata forent. At mancipium intelligēs regem mitius cum Christianis acturum, præfectum fidei Mahumetanorum (Cadi dicunt) adiuit, & eadem exposuit, quæ ad regem detulerat: id plus addens, Christianos arcana gentis Lusitanis aperuisse. His intellectis, præfectus fidei per speciem consilii adhibendi, Mahumetanos omnes, negotiatores præsertim accersit. Qui corrogatis centenis aureis, regem Gioghi, qui per id tempus illic agebat, nummis huiusmodi donarunt, eúmque in hunc modum alloquuntur: Nosti princeps, superioribus annis cum huc accedebas, nos honoratiore splendidioréque apparatu, quàm in præsentiarum tecum egerimus, te excepisse: forte diminuti honoris causa te latet. Huic rei occasionem dedere hi gemini Christiani, nostræ fidei hostes acerrimi, qui Lusitanos eorum omnium quæ hic aguntur, certiores reddunt. Propterea abs te supplicibus uerbis contendimus, ut acceptis centenis aureis hos Christianos protinus confici iubeas. Quibus auditis, rex Gioghi ilico occidendi Christianos memoratos ducentis hominibus munus delegat, qui subeuntes regis imperata, deni ac deni ceu cornicines ædibus Christianorum appellere cœperunt, quasi per speciem petendæ stipis. Verum Christiani ubi conspicati sunt frequentiores homines propius ad ædes accedere, suspicati sunt, aliud quàm stipem eos quærere. Propterea arma condicto expediunt, accedentésque submouere cœperunt: & dum è prospectibus eminus pugnant, senos conficiunt homines, ac supra quadragenos consauciant. Tandem ii, quos Gioghes appellant, funda fibrarunt sagittas ex ferro obrotundas peltæ instar. Quare ambo icti sunt: alter, id est Ioannes Maria in capite: Petrus uero Antonius in femore uulnus excepit adeo atrociter, ut uterque corruerit. Quibus uisis, qui illò concesserant, accurrere quamprimum, incisísque iuguli uenis, concauis manibus sanguinem Christianorum hauriebant. At pellex Ioannis Mariæ natum ferens in urbem Canonor dilapsa est. Hunc natum octonis aureis emi, sacróque latice asper gi iussi, Laurentii indito nomine, in diui Laurentii gratiam: quoniam ea die, quæ sancto huiusmodi dicata est, sacro fonti immersus est: uerum intra annum ægritudine Gallica correptus, animam egit. Noueritis etiam id genus morbi peragrasse fermè orbem totum: quippe quod ultra urbem Calechut ad quadringenta milia passuum, coràm ego conspicatus sum humanū genus inficiens irrepsisse in gentes innumeras: Puam ipsi appellant: aiúntq; supra septimum ac decimum annum id morbi sæuire in mortales haud cœpisse: éstque is morbus nostris ægritudinibus multo insidiosior, longéque atrocior.

Pua.

De classe

De classe urbis Calechut, déque memorabili Christianorum cum Mahumetanis pugna, qua Lusitani fortitudine incredibili hostes uicerunt, rege Canonor ipsis uictoriam congratulante.

Cap. XXXIX.

IGITVR anno à partu uirginis quingentesimo sexto supra millesimum, quarto Idus Martias perlatum est ad nos, memoratos Christianos occubuisse. Eadem die ab Calechut, Pauam, Capagot, Pandaram, & Trompatam clarissimis urbibus classis ingens instructissimáque, utpote octo ac ducentarum nauium soluit. Harum quatuor ac octuaginta naues onerariæ erant: reliquæ uero remis more liburnicarum agebantur, parao appellant. Vehebat classis propè innumeros Mahumetanos, purpureis ex byssino gosipióque refertis uestibus amictos. Gerebant item apices xylo fultos: honestabant item armillæ lacertos, chirothecísque xylo refertis manus tegebantur: pro armis arcubus, lanceis, ense ac peltis, necnon omne genus tormentis more nostro utebantur. Quare Idibus Martiis sic instructam classem conspicati sumus: qua conspecta tanta erat nauium frequentia, ut eminus condensissimum nemus, malis supra nauim eminentibus, referret. Nos tamen sperabamus supernum non defuturum auxilium, planissime credentes ui numinum pessum ituros Sarracenos, nostræ fidei hostes truculentissimos Quare strenuissimus eques classis præfectus, natus clarissimo domino Francisco Dalmeda prorege Indiæ, qui inibi undenis nauigiis moderabatur, comite præfecto nostro, ubi robustissimam hostium manum uidit, memor pristinæ uirtutis, classico milites omnes conuocat, eósque in hunc fermè modum alloquitur, Meminissent seruatoris nostri, ultróque pro alma fide nostra mortem subirent: principúmque ac fratrum appellatione eos dignans hortabatur, ut ad memoriam reducerent aduenisse, inquiens, diem, qua irrogati cruciatus Christo meminisse deberent: itémq; animo reuoluerent passum esse nostra causa Christum, ut asserti à nexu peccaminum, diuino frueremur quandoque conspectu. Et rursum: hodie, inquit, socii nobis facta est potestas comparandæ æternitatis, oblatáque est occasio promerendi seruatoris nostri: delebuntur enim peccamina nostra: ite propterea alacres mecum, spiritúque ampliore sumpto occurrite hostibus, hósque canes mactate: quandoquidem in manu futura est uictoria, fauente cœptis deo optimo maximo, cui de orthodoxa fide cura est potissima, neque feret unquam ut illa sit hostibus ludibrio. Interea sacerdos in editiore nauis loco positus, cruci affixum seruatorem nostrum Christianis omnibus identidem ostentabat, concionabatúrque, exhortans ut mandatorum dei meminissemus: locóque dei, ut solent nostri sacerdotes, nobis indulgens contritis corde reatus omnes dimisit pro fide Christi mox pugnaturis: Eia, inquit, filii mei ultro spontéque deo duce contendamus in hostes. Elicuit sacerdotis efficax sermo toti concioni uberiores lachrymas, effecítque ut quisque nostrum in eo certamine in Christi gratiam occumbere aueret. Obiter Mahumetanorum classis ingens in nos acetrime uela faciebat. Eadem die nostræ classis præfectus cum geminis liburnicis contendit in Mahumetanos acerrime, iuítque medius inter binas Mahumetanorum uastiores naues, exoneratis utrinque tormentis: id enim præfectus classis ea ratione

Concio ad milites.

fecit, ut hostium, & comprimis earum nauium, quæ prætoriæ erant, trophæis du cum id præ se ferentibus, uires experiretur: uerum ea die temperatum est à certamine. Postridie uero eius diei prima luce Mahumetani uela uentis dantes in nos contendebant appulsuri urbi Canonor. Monuere tamen prius ducem nostrum crebro, ut fineret eos illò proficisci, quò animis destinauerant, addentes se minime cum Christianis congressuros esse. Ad hæc præfectus classis respondit, meminisse Christianos uiolatæ olim fidei perfidiæque Mahumetanorum, cum ea gens non est passa Christianos ex urbe Calechut redeuntes, etsi fides publica data erat, illàc iter agere: tantúmque abfuisse, ut fidem seruauerint Mahumetani, ut etiam septenis, ac quadragenis Christianis confectis supra quaterna aureorum milia diripuerint: eà ob id transirent si possent, scituros eos, quales, cuiúsue pensi, necnon spiritus forent Christiani. Tunc Mahumetani his auditis: tuebitur, inquiunt, nos Mahumetes, fundétque Christianos. Quare uno impetu feruntur omnes in Christianam gentem furore incredibili traiicere conantes non longius à littore, quàm ad decem mille passus iter habentes. At præfectus classis ex composito tulit, ut hostes propius accederent, è regione urbis Canonor hostibus congressurus, ut conserentibus manum Christianis, rex urbis Canonor nostrorum uirtutis spectator esset & testis. Inter hæc sumendi cibum tempus appetebat. Quare præfectus classis iubet milites genio indulgere nonnihil: & ubi refocillatos sensit animos, classico monens eos: Eia, inquit, fratres, nunc operæpretium est, ut quisque se strenuum equitem, uirúmque manu promptum explicet. Quo dicto, haud mora, in duas ingentissimas naues onerarias impetum facit. Vix referre possim, quibus tubarum clangoribus nobis obstrepere inceperint, crepantibus more eorum tympanis innumeris. Obiter præfectus classis hostem paruipendens, uastiori naui hostium onerariæ catenas iniecit, ut cominus pugnans hostes male acciperet. Mahumetani uero iactas catenas usque tertio reiiciunt: uerum iactis rursum catenis, Christiani nauem corripiunt, inque correptam audacius transcendentes cuncta perturbant: ferebat enim nauis supra sexcentum uiros. Quare conseruere manus omnes, atróxque prælium non sine maxima humani cruoris effusione initum est, eóque stragis peruentum, ut Mahumetani omnes occisione occubuerint: nullúsque qui cladis acceptæ nuntium ferret superfuit. Potitus hac uictoria præfectus classis, irruit in alteram Mahumetanorum nauem onerariam, quæ iam iniectis catenis cum Christianorum liburnica congrediebatur. Ibi acerrime pugnatum est, cecidereque eo congressu quingenti Mahumetani. Pessundatis his onerariis nauibus, despondentes Mahumetani animos, in nostras irruêre undenas liburnicas, maioréque eorum frequentia eas diduxere, diductásque singulas quindenæ aut uicenæ ambiebant. Hic enituit præfecti classis Ioannis Saranni strenuissima inclytáque uirtus, qui sola triremi Mahumetanis huiuscemodi stragem intulit, ut fidem omnem excedat: nam quandoque usu euenit, ut triremem memorati ducis circiter quingena nauigia, quæ remis aguntur, tormentis onusta admodum circunuecta, negotium tantum exhibere non potuerint. Tantum enim Christianis deus optimus maximúsque fauit, ut in tota eorum classe Christianorum nullus occubuerit, etsi saucii excesserint acie complures. Pugnatum equidem

Prælium nauale.

equidem est à mane usque ad uesperam, nóxque prælium diremit: Miro enim ordine pugnabant Christiani:idque operæpretium erat: nam quandoque contigit, ut celox qua uehebar, nonnihil discreta à classe, in altum ducta occasionem præstiterit hostibus corripiendi Christianos: Mox enim affuere quaterna Mahumetanorum nauigia, quæ circunuecta eam, acrius certantibus Mahumetanis, negotium ingens nostris exhibuerunt, eóq; discriminis Christianos adduxerant, ut ingressis iam quindenis Mahumetanis, celocem iam nostri perciti timore in puppim ceu in tutiorem locum se contulerint. His animaduersis uir insignis classis præfectus, cui Simoni Martino nomen est, ægre ferens tot Mahumetanos celocem ingressos esse, insiliit in eam, uadénsque per canum rabidam cateruam, Iesu seruatoris inclamans celebratissimum nomen, precabatur uictoriam, precibus contendens ne fidei deesset orthodoxæ, stricióque ense supra senos Mahumetanos confecit. His ausis perterriti Mahumetani sese præcipites in pelagus dabant, aliíque aliò, ut sors tulit, dilapsi sunt. Quare ut intellectum est Mahumetanis, Christianos potitos esse uictoria, ducti uerecundia facti, continuo quaternas alias liburnicas prioribus suppetias laturas mittunt. Quo uiso præfectus celocis actutum arripit dolia, ubi puluis tormentorum asseruari consueuerat, indita depexa sindone, ut sic instructum dolium grandis tormenti formam effingeret, móxque allato puluere ignitum torrem manu tenens, tormentum incendere ac exonerare uelle, ut pauorem ea re iniiceret hostibus, præ se ferebat. Videntes hæc Mahumetani, rati uerum esse quod fingebatur, expediríque tormenta existimantes, haud mora retrocessere. Quamobrem dictæ classis præfectus superato discrimine ad Christianos se recepit: rursúmque dux noster irrumpens in hostes stragem intulit non mediocrem, correptis septem liburnicis omne genus mercimoniorum onustis, uíque tormentorum denis aliis celocibus pessundatis, quarum una innumeros elephantes ferebat. Itaque ubi Mahumetani conspicati sunt iam æquor corporibus Mahumetanorum stratum esse, captásque duas prætorias naues, nonnulláque alia nauigia, protinus fuga sibi consulere cœperunt, aliis aliò dilabentibus. At dux noster uidens nostros incolumes euasisse, uberiores laudes deo dabat, hortabarúrque ut postquam uicerant uictoriam sequi haud desinerent. Quibus adhortationibus Christiani audentiores facti, hostium terga consectabantur, diffugientibus non aliter Mahumetanis, quàm si centum nauium classis insequeretur eos. Certatum est diutissime, utpote à mane usque ad uesperam: nec diremit pugnam nox, consectantibus nocte tota Christianis Mahumetanos. Quare fusa est tota hostium classis, incruenta Christianorum uictoria. Inter hæc nonnullæ nostrorum liburnicæ conspicatæ sunt in pelago errabundam hostium onerariam nauim in illam continuo uela facere: congressæque nonnihil, tandem cum superiores euasissent, impetu in hostes facto, eò eos adduxere discriminis, ut coacti sint omnium armamentorum in mare iactum facere, eodémque se dare præcipites. Nostri uero cum Neptuno luctantes, hostes eminus arcubus ac lanceis miserandum in modum conficiebant, ob humanum cruorem pelago purpureum induente colorem. Insequentibus Mahumetanos fluitantes pelago Christianis ad ipsum usque continentem, euasere tamen peritia nandi hostium complures, numero fermè ducẽtum: qui adeo

in arcémq; se ceu in portum tutissimum receperunt: ob id adempta est Mahumetanis in Christianos ea die sæuiendi potestas. Hæc ubi dux noster, cui Laurentio Britæ nomen est, resciuit, continuo certiorem fecit proregem, qui in urbe Cucin agebat. Quare dictus princeps Laurentius mox cum expedita liburnica laturus opem laborantibus affuit, transáctísque quaternis diebus, ad urbem memoratam rediit, commisso nobis negotio præliandi cum rabidis canibus. Numero non plures eramus quàm ducenti: alebamur enim oriza, saccaro ac iuglandibus: uerum aquarũ in arce summa erat caritas: propterea operæpretium erat aquatum bis uel ter intra hebdomadam ad fontem quendam, distantem ab arce ad arcus iactum, proficisci: quotiésq; illò aquationis gratia ibamus, manum conserere cum mahumetanis oportebat: nec nisi ferro iter aperiendum erat, grassantibus atrocissiméq; sæuientibus in Christianos Mahumetanis. Nec ea erat contemnenda manus: non enim nobis unquam congressi sunt, quin quatuor ac uiginti milium hominum numerum excesserint. Vbi uero frequentiores nos correpturi aduenere, supra quinquaginta hominum milia arma expediuerunt. Pugnabant ense, arcubus, lancea pelúsq;, secúmq; trahebant supra centũ ac quadraginta tormenta. Loricati erant instar cultorum urbis Calechur. In hunc ferme modum præliantur: nam plures binis uel ternis milibus una acie non congrediuntur: priúsq; certamen non ineunt, quàm omni ferme musicorum genere pugnantium animos demulcere cœperint, præcedentibus exercitum miro artificio excitatis ignibus: tantóq; feruntur impetu, ut terna milia denis hominum milibus pauoré incredibilémq; formidinem inferre possint. Verum Christiani suapte natura manu promptissimi occurrebant hostibus, prius quàm puteum propius accederent: neq; proximius quàm ad geminũ lapidis iactum ad arcem accedebant: summáq; diligentia opus erat ambientibus nos quaquauersum hostibus, suppetias ferente Mahumetanis classe sexaginta nauium. Verum Christiani adeo se uiros explicuerunt, ut nunquam die singulo acie excesserint, quin ex hostibus denos, quandoque quindenos, aliquando uicenos nonnunquam confecerint. Sed iam stragibus modum faciebamus, territis hostibus, strato iam cæsorum corporum solo. Ob id aliò Mahumetanis diffugientibus pauoré addidit ingens tormentum, cui serpenti nomen est: quo exonerato, magna hominum strages edebatur: nam uno ictu machinæ circiter duodeuiginti Mahumetani interiere. In nos uero inanes ictus uibrabant, è nostris occumbentibus nullis. Ob id rebantur ipsi cacodæmona nobis subscribere, partésque nostras tueri. Nec prius bello huiusmodi modum fecimus, quàm quarto Calendas Septembres: tunc enim Lusitanorum classis aduenisse dicebatur, duce Tristano à Cugna equite strenuissimo. Cum enim nobis innotuisset, classem Canonor urbi appulisse, mox ducem commonefecimus, nos acriori bello esse implicitos. Cuius rei gnarus præstans præfectus iussit classiarios milites arma expedire, missis actuariis nauigiis, quibus tercentum loricati notæ audaciæ equites uehebãtur: quibus appulsis, ampliore sumpto spiritu, nisi obstitisset præfectus noster, incendio subiicere urbem Canonor parabamus. Obseruet nunc attentius quisq; sapiens lector quo gaudio, quáue lætitia affecti fuerimus, cum suppetias laborantibus nobis tales tulit præfectus appulsæ classis: nam elanguerant militum uires, torpebántque diuturniore labore animi,

consauciatis præsertim fermè omnibus. At Mahumetani ubi intellexere tulisse opem Tristanum nobis, fracti animo pacem meditari cœperunt, hostilia iam horrentes. Propterea cuidam Mamalmaricar nomine ingentium fortunarum uiro, impetrandæ pacis munus delegant. Quare id ad nos protinus: uerum prius pacis consequendæ non est spes data, quàm proregem nostrum in urbe Cucin agentem adiret. At dux noster conditionibus pacis haud spretis, bello finem imponere duxit: adductus eo argumento, quòd grassantibus inibi bellis onustas mercimoniis naues in Lusitaniam mittere minime poterat. Igitur impetrata pace, intra quatriduum negotiatores urbis Canonor, quibus ante cœptum bellum utebar familiarissime, me adeuntes in hunc fermè modum sermone patrio alloquuti sunt, Petere abs me iure coniunctionis nostræ, ut illis ostenderem quendam cæteris Christianis multo proceriorem, qui fermè singulis diebus circiter uicenos homines ex Mahumetanis confecerat, quíque iaculantibus quingentis ex ea militum nota, qui Naeri dicuntur, ceu ad scopum, semper incolumis euaserat. Ad hæc ego respondi, abiisse hominem, iámque in urbe Cucin agere: uerum rem tacite reuoluens credidi faustiorem humanis fuisse, qui Mahumetanis stragem intulerat: propterea compellabam hominem, qui me percontatus fuerat, his fermè uerbis, Es'ne mihi amicus? At ille: Sum quidem. Cui ego, Is miles qui adeo in acie strenue egit, non est Lusitanus. Ad hæc ille, Vnde igitur est oriundus? Rursum ego, Lusitanorum, imò totius orbis est deus, idémq; omnium maximus. At ille, Mehercle uera loqueris: quandoquidem probe memini dixisse Mahumetanos, non Lusitanum, sed Lusitanorũ deum eum esse, qui stragem Mahumetanis acerrime inferebat: ob id rebantur multo meliorẽ suis diis deum uestrum esse, uerum eius esse eos expertes. Quare receptum est ubique, ui numinum, non humana ope Mahumetanis cladem esse illatam: id enim hominũ genus simplex est admodum: quippe quòd ad omnem fermè auram stupet plurimum: nam tinniente ex ære campana adeo ea gens stupebat, ut miraculi quippiam fieri arbitraretur: desinente uero tinnitu aiebant, Summus est horum deus: nam ubi tintinnabulum tangunt, loquitur: ubi uero tangere desierint ob mutescit æs campanum. Quid hoc igitur est? horum deus sanè omnium est optimus. Intererant etiam nostris missarum solennibus: & ubi sacram eucharistiam astantibus adorandam sacerdos more Christiano ostentabat, conuersus ego ad Mahumetanos aiebam, seruatorem nostrum digito monstrans, id est dicens, Lusitanorum nostræque gentis, necnon totius orbis deus optimus maximus. Ad hæc illi aiebant: Vera quidem loqueris, sed id nos fugit. Ea idcirco subieci, ut exploratũ haberetis, mira ignoratione gentem huiusmodi in diuinam maiestatem committere. Sunt item ii populi miri incantatores, fascinationibúsque creberrimis student, quibus cogunt adeo exitiosos serpentes, ut eorum uirus præsentaneam admodum mortem solo contactu inferat. Sunt item omniũ dexterrimi funambuli, ac planipedes, & id genus homines circunforanei: ego crediderim agilitate corporis eos præstare mortales omnes.

De congressu Lusitanorum ac Pannaniorum. Cap. XLI.

APPETIT iam certe tempus reuisendæ patriæ: ad id præsertim accedente, quod præfectus classis onustis nauigiis, profectionem in patriam parabat. Ardebam

debam sanè miro amatæ patriæ desiderio: quippe qui extra eam quasi consenuisse uidebar, spatio septem annorum extorris. Mouebar etiam desiderio conducendi uobis, utpote qui noueram post tot peragratas regiones me doctore prospectum iri mortalibus. Quare impetrato à rege abeundi commeatu, statui illinc quamprimum discedendum fore: uerum abeundi dux memoratus mihi prius potestatem non fecit, quàm secum uisum irem nonnulla, ut mox compertum fiet uobis, sibi grata. Iussit igitur militibus cunctis, ut loricati splendentibus armis sibi præsto adessent. Qui imperata subeuntes ducem sequuti urbem Cucin omni fermè habitatore uiduant, indéque uigesimatertia Nouembris anni memorati impetum simul omnes in portum Pannaniorum irrumpentes fecimus. Appulsi urbi memoratæ postridie eius diei horis antelucanis, expeditis actuariis nauigiis classico ad se milites conuocans, in hunc fermè modum loquutus dicitur: Superesse Lusitanorum solidæ gloriæ urbem Pannaniorum expugnandam: nullam aliam fore, quæ gentis Christianæ uictoriæ cursum remorari posset, à tergóq; relinquendam minime esse: eam totius Indiæ certissimam esse salutem, collatis eò fortunis incolarum innumeris, ceu in tutissimum patriæ receptaculum perfugiúmque cultorum. Enitendum propterea omnibus uiribus, ne tot illustria decora id unum quod subeundum supererat deformaret. Finita concione sacerdos more Christiano ad memoriam cunctis reducens ea quæ ad comparandam æternitatem, promerendámque seruatoris nostri gratiam pertinebant, asseuerans nullam deinceps offerri Christianis delendorũ reatuum commodiorem occasionem, quàm ut pro seruatoris nostri asserendo imperio pugnacissime præliarentur: eóque astantes sacerdos adduxit, ut efficaciore sermone concioni exciuerit uberiores lachrymas, auentibus subire imperata enixissime miróque ardore Christianis omnibus. Quare paulo ante emersum solis cœptũ est atrox cum rabidis canibus bellum: pugnauerunt enim sexcenti Christiani cum octonis Mahumetanorũ milibus: accedente præsertim Christianis incommodo, quod triremes quæ aderant geminæ, littus appellere nequibant. Itaq; solis actuariis nauigiis uecti in terram, Mahumetanis congressuri appulimus. Tellurẽ prior tenuit illustris Laurentius proregis filius: secundo loco successit prætoria nauis, qua & ego uehebar. Vbi itaq; propius accessimus, consertũ est præliũ, tantóq; atrocius, quanto superandum erat fluminis contraxius ostium, dispositis utrinq; tormentis innumeris, pugnãtibus è litore quadragenis ac quinquagenis Mahumetanis, qui animo iratissimo destinauerant, se in uestigio tantisper mansuros, quoad uictores euaderent, aut pro uictoria certantes ilico occumberent, acti amore fortunarũ suarum (præfecti enim nauium erant) quarum certissimam iacturam imminere conspicabantur. Exoneratis itaq; compluribus tormentis, appulsos summouere nequicquam conabantur: nam supra quadragenas machinas cepimus, deorúmq; munere nostrum nemo intediit, occisis nihilominus centenis ac quadragenis Mahumetanis At princeps Laurentius me spectatore senos Mahumetanos confecit, gemino excepto uulnere. Excessere acie è nostris complures saucii, feruente atrocius prælio. Verum ubi triremes aduenere, hostes pedem referre cœperunt: nos uero aquis decrescentibus duximus receptui canendum esse: illò præsertim accurrentibus cateruatim Mahumetanis. Propterea captas terdenas naues in-

cendio ſubiecimus, rati eas ubi abiiſſemus, hoſtibus adhuc uſui futuras. Quibus crematis præfectus claſſis militibus iuſſit, ut gradu relato in proximum latus ſeſe reciperent, ubi militum ſuorum abſolutæ uirtutis memor, militiæ inſignibus compluſculos honeſtauit: me quoque, quæ ſua fuit humaniſſima conſuetudo, in equitum ſplendidiſſimorum numerum aſciuit, parentis loco mihi ſubſcribere Triſtano à Cugna duce promptiſſimo. Auctoritatis itaque militibus, dux noſter ad uaſa conclamari iubet, illincque ſoluens cunctas Mahumetanorum ædes incendio ſubiici mandat. Quare munere deorum ſummis defuncti periculis incolumes, tamen etſi militũ haud expleto numero, tandem aliquando ad urbem Canonor rediimus. Quò ut peruentum eſt, onuſtis omni commeatuum genere nauigiis, in dilectam deſideratámq; diu patriam, profectionem parare cœpimus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM AETHIOPIAE LIBER VII. CAP. I.

HIſtoriam cudere uolentibus, coſmographis præſertim, qui immortalitatem nominis, geſtorúmque ſuorum propagationem plurimi faciunt, nihil æque conducit, quàm ſuperiorum firma ac pertinax memoria, neceſſarium profecto uitæ bonum, ne ubi eos promiſſorum ceperit obliuio, iure optimo ceu obliuioſi, uel certe indiligentes inordinem redigantur ab his, qui famam aliorum ultronei lacerant, diſcerpunt ac laniant ultra quàm par eſt: ob id eorum non immemor, quæ in initio operis pollicitus ſum, iamiam deſcendo ſponſa diſſoluturus: quippe qui probe memini dixiſſe me aliquando, AEthiopum res celebriores, uidelicet ſitum regionis, moréſque populorum me denarraturum. Quare nactus occaſionem ſolidum præſtabo, ea explicans quæ inibi offendi haud longiore immoratione, ut feſtinantius cœpto operi ultimam manum imponam, tandémque aliquando optato otio fruar tot exantlatis ærumnis.

De multiiugis AEthiopiæ inſulis. Cap. II.

NOS IGITVR ſeptimo idus Decembres iter cepimus uerſus AEthiopiam, traiecto prius ſinu, itinereq; quadringentorum mille paſſuum peracto, ad eam inſulam, cui Monzambrich inditum eſt nomen, ditionis Luſitaniæ regis, peruenimus: uerũ priuſquam eò appulerimus, complura conſpicati ſumus oppida, quæ regi memorato parent. Ibi uiſuntur munitiſſimæ arces, comprimis in Melindæ ac Monbazæ regno: eas quandoque dux incendio ſubiecit. Habet item arces alias in oppidis Monzambrich ac Zaphala. Quæ uero illuſtris Triſtanus de Cugna, uir manu promptiſſimus, præclarè geſſit, prudẽs prætereo, probe noſcens, geſta huiuſmodi longe maiore immoratione indigere: nam ſi eius facta fortia, quæ ex India rediens egit, captam præſertim Gogiã, Pati ac Braua urbes clariſſimas, necnon Sacutarã inſulam optimã, ubi erexit arces rex Luſitaniæ, percẽſuero, exurget præſens opus in longe maius uolumẽ, quàm ob initio animo deſtinauerim. Tempero item ex compoſito à bello inibi patrato, quoniã procul

illinc

illinc aberam, ne uidear ea denarrare, quæ oculis minime subieci. Omitto prætereà complures alias insulas, quas iter agendo offendimus: præsertim Cumeris insulam, ac senas alias, quæ affatim zinziberis, saccari, compluriúmq; fructuum, necnon omnifariam carnium mittunt. Item suppressa est mentio eius feracissimæ insulæ, cui Pendæ nomen est, ea regi Lusitaniæ paret, omniúmque rerum est fœcunda admodum.

De Monxambrich insula, déque eius cultoribus. Cap. III.

SED IAM ad insulam Monzambrich redeamus: ea ut præfati sumus, sicuti etiam Zaphala, regi paret memorato: inde enim iussu regis auri ac olei plurimum exportatur, uerum ea è continenti aduehuntur. Inibi quindecim dierum mora insumpta est. Insula perquam mediocriter patet, colitúrque ab nigricantibus Mahumetanis: commodissimum habet tamen portum: cultores autem sunt fermè rerum omnium egentes, illicque summa est annonæ caritas, quando certe illò fermè omnia è remotiore continenti comportantur. Nam quandoque animi causa continentem proximum, ut regiones exploraremus, uisimus, ubi incultum hominum genus nacti sumus: nigricantis enim sunt coloris, libris arborum obscœna uelati, cætera sunt nudi. Mulieres uero frondibus auersæ ac aduersæ pudenda uelant, capillum non promittunt, sed calamistro crispant: labra uero gemini digiti crassitudine habent, latissima sunt fronte, prægrandibúsque dentibus, eisdémq; instar niuis albicantibus. Id hominum genus pauet ad omnem conspectum, uisis præsertim loricatis hominibus. Quare ubi intelleximus gentem inermem esse, plúsque iusto pauidiorem, seni simul loricati cum nonnullis tormentis, capto cultore eius regionis gnaro, perambulare memoratam insulam cœpimus. Cúmque itinere unius diei progressi essemus, complura elephantorum armenta offendimus: monuerat enim nos itineris dux, ut flagrãtibus facibus beluis huiusmodi occurreremus, pauētibus suapte natura ignes elephantis, uerum quandoque usu euenit, ut ternas elephantes, nuperrime pullos enixas, ignibus minime perterrefacere potuerimus: interritæ enim nos consectatæ sunt tam diù, donec montem quempiam inuenimus, ubi à feris sæuientibus nos tutati sumus. Itaque itinere decem mille passuum ab aduerso latere montem metiti specus quosdam comperimus, ubi delitescebant nigricantes uiri, qui adeo inepte incomptéque loquebantur, ut difficulter eorum linguæ uos certiores facere queam. Conabor tamen uel exemplo quopiam melius quàm quibo, ut id uobis innotescat, si forte uobis succurrit, quonam modo muliones in Sicilia agant mulos: nam abdita lingua subtus oris labrum imum, edunt informem uocem Agasones, qua edita, mox muli citatius incedunt. In hunc fermè modum Balbutientes populi inter se colloquuntur. At dux nostri itineris nos percontabatur, uellemúsne boues ac uaccas mercari, addens se operam daturum ut perquam uili pretio pecudes huiusmodi assequeremur. Nos uero rati itineris ducem auxilio cultorum nobis impositurum, traditurúmque eis direptioni fortunas nostras, respondimus pecunias nobis esse nullas. Ad hæc itineris dux: Ii, inquit, nihil minus quàm nummos exoptant, quippe qui affatim auri longe nobis locupletiores habent: quando certe haud procul hinc aurum eruitur. Nos autem ad illum conuersi: Quid igitur, dicimus, cupiunt isti? Quibus ille: Amant res

despicabiles, nulliúsque momenti, ut paruum forcipem, uel panni nonnihil, quo aurum inuoluant, uel id genus æris, quo tympana instar bullæ exornant (sonalia appellant) quibus apprime oblectantur infantes: cupiunt item mirum in modum nouaculam quampiam. Nos uero ad hæc respondimus, daturos ea quæ exoptabant, modo ea armenta, quæ empturi eramus, usque in proximum montem agerent. Tunc dux itineris infit: ibunt quidem uobiscum usq; in summũ montẽ: ultra tamen nullis conditionibus progressuri: superest tamen ut ingenue dicatis, quid sitis pro armentis huiusmodi expositturi. Tunc unus è nostris comitibus, qui fabricandis tormentis operari consueuerat, respondit se nouaculam ac bullam ex ære sonalii, ut aiunt, instar daturum. Ego uero ne mercimonioriũ huiusmodi expers essem, carnibúsque uesci quirem, exuta interula dixi me eam pro bobus daturum. Ad hæc ille: Quis tot armenta, inquit, usque ad proximum pelagus aget? Cui nos, Faxint superi, ut tot boues elargiantur, quot sumus acturi. Et rursum dux itineris, Sinite me agere. Captísque eis rebus quas pro armentis exponebamus, illas quinis aut senis hominibus impartitus est, petens pro erogatis tricenas boues fœminas. At cultores, qui parum aberant à beluis, innuerunt se quindenas tantum daturos. Huic rei assensi sumus: uerebamur tamen ne subesset impostura quæpiam: uerum conuentis fides seruata est: nam continuo nigricantes uiri duo quindenas uaccas, ut inter nos conuenerat, egerunt: cum tamen uix ab antris eorum digressi essemus, qui in specubus remanserant tumultuari cœperunt. Qua de re pauere cœpimus, arbitrantes Troglodytas nos consectaturos. Dimissis propterea bobus arma expedire cœpimus. Quibus uisis, nos hortari cœperunt nutibus ne formidaremus. Subdidit dux itineris, eos non alia de causa tumultuari, quàm ut quisque eorum bullam memoratam prior sibi uendicaret, Nos igitur apprehensis rursum bobus in summum montem euasimus. Quò ubi peruentum est, nigricantes uiros missos fecimus, uaccásque agentes perquam mediocre nemus præteriimus, indéque ad quintum lapidem obuios habuimus eosdem elephantes, qui paulo ante eòdem iter agentibus nobis occurrerant. His uisis ingens formido nos peruasit, eóque pauoris deducti sumus, ut dimissis bobus diffugere cœperimus, dilabentibus ad nigricantes uiros uaccis: nos uero ad nostram insulam reuertimus, sumptísque pro itinere nauando uberrimis commeatibus, uersus Caput bonæ spei uelificauimus, prætereuntes diui Laurentii insulam, quæ octuagenis leucis à proximo continente abest. Eius insulæ reor regem Lusitaniæ breui futurum dominum: quoniam subiectis iam incendio oppidis compluribus, genti factus est admodum formidolosus. Propterea ut ex certissima peragrati orbis, Indiæ præsertim ac AEthiopiæ coniectura assequi licet, existimo regem Lusitaniæ, ubi uincere perrexerit, euasurum cunctis orbis regibus longe ditiorem: idque sanè pro meritis, próque tanti uiri dignatione: quoniam eius opera ac studio, mirísque auspiciis orthodoxæ fidei accedit plurimum. Nam clarius Phœbo constat, in India, & comprimis in urbe Cucin singulis festis diebus denos ac duodenos idolorum cultores, aut certe Mahumetanos fidei nostræ sacris initiari. Fit propterea ut maiore in pretio nostra fides habita incrementa maiora indies suscipiat. Est'que uero haud absimile, defuturum nunquam his cœptis deum

optimum

optimum maximum, regíque daturum ampliorem contra fidei hostes uictoriam, faustissiméque eius pientissimis uotis affuturum semper.

De Bonæ spei capite. Cap. IIII.

REDIIMVS itaq; ad iter nostrum, Capútq; cognomento Bonæ spei præteriimus: digressiq; illinc ad ducentos circiter mille passus, oborta in mari tempestate aduersis flatibus agi cœpimus. Id effecit, quod læuorsum diui Laurentii, necnon complusculæ aliæ insulæ uisuntur, unde plerunq; maxima uis uentorum erumpit. Verum postquam spatio senum dierum à fortuna nouercante, pelago nimio plus quàm satis spumas efferuescente, agitati sumus, tandē aliquando deorum munere discrimen euasimus. Illinc abeuntes ad ducentas fermè laucas rursum fluctuante salo eò discriminis perducti sumus, ut grassante tempestate ad sacram ancoram peruentum sit, aliis aliò dilabentibus liburnicis, spatio item senū dierum, quibus transactis, nunquam deinceps coiuimus, aliis aliò proficiscentibus, donec Vlisbonam appulimus. Ego enim liburnica Bartholomæi ex Florentia Tusciæ oriundi, Vlisbonæ tamen cultoris uehebar, liburnicæ diui Vincentii nomen inditum erat, enormiúmq; ponderum capax, quippe quæ supra septena milia omnifariā aromatum dolia conuectabat. Iter propterea agentes aliam insulam præteriimus, cui diuæ Helenæ nomen est, ubi enormes pisces conspicati sumus, tantæ quidem uastitatis, ut singuli singulis magnis ædibus conferri possint: ii enim ubi supra aquas tolluntur, hianti ore eminent, uidentúrq; cum supernatant frontem retegere instar loricati militis, dum à congressu temperat lumen admissurus. Rursum memorati pisces dum urinant, frontem condunt latam ter nos passus. Cum enim innatant pelago, adeo deturbant aquas, ut nos agitatione huiusmodi præsertim ut beluas submoueremus, omnia tormenta exonerauerimus. Haud multo post offendimus insulam quandam, quam de nomine Ascensionis appellant, ubi uisimus complura auitia anatum nostrarum magnitudine, uerum adeo simplices alites dolíq; expertes, ut quominus manibus ipsis ea corripere liceret nauim circunuectas. Sed ubi eas corripueris, ferociam præ se ferunt incredibilem: tamen prius quàm caperentur, ueluti stupidi ad omnē conspectum nos instar miraculi cuiuspiam contuebantur. Nos uero rebamur aues huiusmodi alios nusquam præter Christianos uidisse homines, ad humanum conspectum alite stupente nimium: Quando certe constat, in ea insula præter undabundum æquor ac pisces innumeros, auésque memoratas, nihil nos conspicatos esse. Prætерita hac insula, post compluriū dierum uelificationem, quasi orbi nostro iam appulsi essemus, Septentrio nostrorum nautarum sydus conspicuum, mox apparuit. Verum hic peropportunum uidetur, ut eorum refellam opiniones, sensáque diluam, qui autumant circiter polum Antarcticum æquora sulcari duce septentrione non posse, ob id uelificantes Canopo uti sydere: ii profecto minime sunt audiendi: quandoquidem colliquescit clarius, ut aiunt, Phœbo, Lusitanos septentrionibus astris uti etsi ea sydera eleuato polo quandoq; conduntur. Vtuntur tamen Lusitani eius ducatu, succedente astro Magnete, qui solito semper munere fungitur, polum Arcticum suapte natura usquequaq; intuens. Transactis non multis diebus, appulimus elegantissimæ regioni, ubi complures insulæ conspiciuntur ditionis regis Lusitaniæ: quæque id genus aquilas, quas astures uocamus

Magnes septentrionis amans.

abunde mittunt: nam hæ insulæ uariis censentur nominibus: Aliæ de nomine Pici Martii, de coruo aliæ, de floribus aliæ denominantur. Est & diui Georgii insula, & alia quæ Gratiosa dicitur, & rursum quæ Feial nominatur, inde discedentes ad eam insulam quæ Tertiera dicitur deuenimus, ubi bidui moram insumpsimus. Sunt memoratæ insulæ in uniuersum feraces admodum, quippe quæ omnium fermè rerum fœcunditate pollent. Illinc igitur abeuntes septem dierum itinere ad Vlisbonam Lusitaniæ urbem clarissimam deuenimus: qua quidem urbe uix uidi nobiliorem. Cogitet itaque quisque lector, qua lætitia, quóue immenso gaudio, uiso continente sim affectus. Appulsus ilico ad regem ducor: is tunc aberat ab urbe Vlisbona, ádque oppidum, quod Almadam uocant, è regione urbis memoratæ se contulerat. Quò ut perueni, uenerabundus regem consalutaui, deosculatísque eius manibus ceu numen quodpiam uenerabar. Is me humanissime excepit, usúsque sum eius contubernio tantisper, donec doctus est ea omnia, quæ apud Indos nactus eram. Transactis uero complusculis diebus, ostendi suæ eminentiæ id diploma, quo à proregе, qui in India eius uicaria opera fungitur, in numerum aureatorum militum ascitus eram, precibúsque contendi, ut robur regium adderet signarétque manu regia diploma. Quare uiso diplomate, protinus postulatis assensus est, iussit'que nouum diploma expediri, quo expedito, abeundi prius à rege impetrato commeatu, ad urbem Romam, solum patrium, diu desideratam, summis exantlatis laboribus, superatísque ærumnis innumeris, tandem aliquando deorum munere me recepi.

Vlisbona.

AD STVDIOSVM LECTOREM.

NE TE LATEAT lector ordo, quem Procardus Monachus huius libelli conscriptor, & terræ sanctæ studiosus explorator, tenuit, libuit à principio breuibus id tibi aperire potissimum cum ad lectionis synceriorem intelligentiam id non ambigamus conducere. Igitur non est sequutus Ptolomæi & reliquorum cosmographorum subtile illud metiendi artificium, qui cuiuslibet loci longitudinem & latitudinem iuxta cœli situm expendentes, locorum distantias certiore addiscunt uia, quàm si per miliaria, leucas, aut stadia, terrestri itinere id efficere molirentur. Sic enim licebit inuentis semel radicibus uti ad quorumlibet locorum quantumlibet longe dissitorum, inuestiganda interualla. At Brocardus iste uulgari dimensione contentus, Aconem maritimam ciuitatem, & in occidentali plaga sitam, loco centri constituit, & hinc quatuor lineas ad quatuor mundi præcipuas plagas imaginatione sua traxit, atque rursus quamlibet quartam in tria diducens, iuxta duodecim cœli uentos duodecim itineraria per memoratam terram sanctam descripsit, atque singula loca in his imaginariis lineis sita, iuxta priscam & modernam appellationem annotauit: præsertim ea quæ scripturæ commendatione aut commemoratione celebriora sunt uel insigniora. Per leucam accipe spatium terræ, quod quis commode una hora mediocri gressu conficere potest.

LOCORVM

LOCORVM TERRAE SANCTAE EXACTISSIMA DESCRIPTIO AVCTORE F. BROCCARDO MONACHO.

ISTA TERRA, quam sanctam uocamus, duodecim tribubus Israel funiculo distributionis in possessionem tradita, post tempus Salomonis in duo regna excreuit: unum regnum Iudæ dicebatur, duas complectens tribus, nempe Iudæ & Beniamin: alterum uero regnum Samariæ uocabatur, à metropoli Samariæ, quæ nunc Sebaste nomen habet, reliquas decem continens tribus: utrunque tamen regnum unà cum palæstina pars erat Syriæ, non secus quàm Tuscia aut Lombardia pars est Italiæ: nam Syria, ut reliquæ magnæ nationes, in multas scinditur particulares prouincias. Et quidem tota ea regio, quæ est à Tigride fluuio usque ad AEgyptum generali uocabulo Syria nuncupatur. At ea pars & tractus, qui est inter duos illos insignes fluuios Euphraten & Tigrim, uocatur apud Hebræos ארם נהרות id est Syria fluuiorum, quæ Græco uocabulo Mesopotamia appellatur, quòd media inter aquas contineatur, habétque ciuitatem insignem & celebrem Edessam, quæ olim Rages, nunc autem Rase nuncupatur. Deinde est alia pars Syriæ, quæ Cœle uocatur, incipiens ab Euphrate flumine, & desinens in riuum Valaniæ, qui fluit sub castro Valat, exoneratúrque in mare magnum, seu mediterraneum, in uilla Balaniæ, una leuca à dicto castro distante. In hac Cœlesyria est nobilis ciuitas Antiochena, cum aliis urbibus, Laodicea, Apamia, & similibus. Rursus est Syria Phœnicis, quæ ab Aquilone initium sumit à riuo Valaniæ, & extenditur usque ad montem Carmeli, ubi locus est qui hodie Castrum peregrinorum uocatur. In hac multæ sunt ciuitates, nempe Tripolis, Berytus, Sidon, Tyrus, Acon, Capharnaum, & aliæ quædam. Habet quoque Libanum montem secundum aliquos, in quo thura leguntur. Porrò uocatur Syria Phœnicis à filio Agenoris, qui Tyrum instaurauit, & metropolim in ea prouincia constituit. Est & alia pars Syriæ, quæ Syria Damasci appellatur, in qua Damascus est metropolis, quæ & Syria Libanica à Libano monte uocatur. Post Syriam Phœnicis sequitur Palæstina, etiam pars Syriæ in tres scissa regiones. Vna uocatur Palæstina sine ullo additamento, habens Hierusalem metropolim, extendit úrque usq; ad mare mortuum, & ad desertum Cades barne. Alia est Palæstina Cæsareæ, habens scilicet Cæsaream maritimam urbem metropolim, incipiens à castro peregrinorum, & excurrens contra Austrum usque ad Gazam ciuitatem. Tertia uocatur Palæstina Galilææ. Vendicat quoque sibi nonnihil Syria de partibus Arabiæ: Nam una est Arabia, quæ Bastrum habet metropolim, quæ nunc Busrit appellatur: olim autem Osra fuit, cui ab occidente iungitur Traconitidis regio atq; Iturea, & ab Aquilone Damascus: unde & Syria Damasci olim non raro Arabia uocabatur. Alia est Arabia Petrea, habens Petram metropolim, quæ olim Rabbath dicebatur, sita super torrentem Arnon. Hanc regionem olim inhabitarunt Ammonitæ, tametsi Ar ciuitas fuerit Moabitarum: fuítq; in ea regnum Seon, & regnum Og regis Basan.

Syriæ latitudo.

Mesopotamia.

Cœlesyria.

Phœnicia.

Damascus.

Palæstina.

Arabia multiplex.

Tertia est Arabia, quæ habet metropolim Montem regalem, qui olim erat Petra deserti, sita supra mare mortuum, continens sub se montem Moab, & uocatur proprie Syria Sobal, intra cuius terminos continetur Idumæa, siue mons Seir. Proinde tota terra citra mare mortuum usque ad Cadesbarne, & aquas contradictionis uersus mare rubrum, & per squalidas solitudines usque ad Euphraten, est Arabia magna, comprehendens Mecham ciuitatem, in qua Mahumetem sepultum ferunt. Hæc de terminis & extremitatibus terræ sanctæ dicta sufficiant: nunc de particularibus eiusdem locis nonnihil dicemus, initium sumpturi ab Aconensi ciuitate maritima.

Descriptio Aconensis ciuitatis.

ACON apud ueteres Ptolemais dicta est, & nunquam fuit terræ sanctæ connumerata, nec à filiis Israel unquam possessa: tametsi tribui Aser in sortem ceciderit. Est in prouincia Phœnicis, habens ad Austrum montem Carmelum quatuor leucis distantem, ubi ultra torrentem Cison Elias propheta sacerdotes Baal interfecit. Est hæc ciuitas Acon optime munita, cincta muris & antemuralibus, turribus, fossis, triangularem in modum clypei habens formam, cuius duo latera iunguntur mari: tertium uero planiciem terræ respicit. Habet agrum fertilem, optima pascua, uineas elegantes, & amœnissimos hortos, in quibus diuersi generis fructus colliguntur. Ornatur hæc urbs hospitali insigni domus Teutonicæ unà cum munitissimis castris: sed & non parum commodi habet ab optimo portu maris, capaci ab Austro multarum nauium. Hinc uersus Aquilonem est Casale Lamberti, quatuor leucis ab Aconensi urbe distans, sub monte Saron iuxta mare locatum, uineis, aquis, & fluminibus abundans. Ab hoc monte si perrexeris in littore maris ad tres leucas, occurret castrum Sandalido, locus scilicet, ubi olim Alexander Magnus Tyrum oppugnauit. Hoc castrum collapsum Balduinus rex Ierosolymitanus instaurans, quibusdam nobilibus possidendum tradidit: nam est locus amœnus, abundans pascuis, ficetis, oliuetis, & riuulis. Hinc ad unum miliare Germanicum est puteus ille admirabilis aquarum uiuentium, haud longe à uia quæ Tyrum ducit, de quo in cantico Salomonis dicitur, Aquæ quæ fluunt cum impetu de Libano. Sunt autem quatuor fontes, quorũ unus est præcipuus, habens tam in longum quàm latum XL cubitos, ut ego ipse utrunq; latus dimensus sum. Alii uero tres habent circiter XXV cubitos in unoquoque quadrati latere: & sunt omnes durissimis inclusi lapidibus, atque opere insolubili offirmati. Hinc uarii deducuntur riui & aquæductus, unde ferè tota planicies Tyri irrigatur & adaquatur, & non parum incrementi in fructibus percipit. Cæterum distant hi fontes à mari paulo amplius quàm sit iactus arcus, & in hoc tam Angusto spatio sex molares impellit rotas. Ab hoc fonte spatio dimidii miliaris Germanici distat Tyrus urbs nedum in profanis, uerum & in sacris literis celebratissima, in qua ueteris suæ maiestatis adhuc plurima uisuntur uestigia. Hanc primum aiunt conditam à Tigra filio Iaphet, sed à Phœnice instauratam. Magnum habet murorum ambitum, & ut mihi probabile est, amplior & maior est ciuitate Aconensi: formam habet rotundã, rupi durissimæ insidens, & undique mari circundatur, nisi quòd à fronte ciuitatis, hoc est, ab oriente patet aditus, quem primo Nabuchodonosor, & deinde Alexander Magnus fecerunt;

Tyri celebritas.

fecerunt,urbem continenti contiguam reddentes:uerum is introitus hodie munitus est quadruplici muro fortissimo,spisso & alto, XII turribus & propugnaculis intra eos collocatis. Huic tam forti ædificio adhæret Aex castrum munitissimum,in rupe & corde maris situm,septum turribus,& ornatum palatiis egregiis:crederes,si illud uidisses,nulla potentia facile expugnabile. Est sedes Archiepiscopalis in hac urbe,habens sub se ecclesias Sidoniensem,Aconensem,Panensem,& Berytensem. Ante portam eius orientalem ad iactum duarum sagittarum ostenditur locus in quo Christus prædicauit, & ubi mulier extulit uocem de turba dicens,Beatus uenter qui te portauit. A' Tyro tribus ferè leucis Aquilonem uersus miscetur Eleutherus fluuius mari magno, ab Ituræa seu Galilæa gentium prorumpens,de quo mentio fit in libro Machabeorum. Hinc ad tres leucas est Sarepta Sidoniorum, ubi Elias propheta olim suscitauit à mortuis filium mulieris Sareptanæ. Habet hodie locus ille uix octo domos:at ruinæ adhuc cernuntur,antiquæ suæ magnificentiæ indices. Ab eo loco sunt tres leucæ ad Sidonem magnam Phœnicis urbem:licet & ipsa pro magna parte in ruinis hodie iaceat. Situs eius est ferè sub Antilibano,habens hinc & hinc castra natura & arte munita:nam unum ad Aquilonem urbis extructum est in rupe maris, idque à peregrinis,qui ex Teutonia illuc uenerunt. Aliud uersus Austrum in colle est collocatum,quod milites templi unà cum alio castro & ciuitate inhabitant. Adiacens terra fertilis est,producitq; cannas mellis. Mons Antilibanus distat à Sidone una leuca ad orientem,initium sumens à fluuio Eleuthero, & urgens usque ad Tripolim,quinque scilicet laucarum spatio, nec recedit à mari ultra tres leucas, licet in quibusdam locis mare ipsum contingat. Abundat optimis uineis. Vltra Sidonem ad nouem leucas est Berytus ciuitas Episcopalis. Hinc per sex leucas supra mare est Biblium ciuitas,Patriarchatui Antiocheno subiecta,de qua in Ezechiele fit mentio,uocatur autem hodie Giblec,& est admodum parua. Hinc sunt sex leucæ ad ciuitatem Botrum,quæ antequam per magistrum templi destrueretur ualde opulenta fuit, in uino optimo reliqua loca excellens. Hinc ad tres leucas est castrum Neuphrus,quod ferè totum mari alluitur,& habet triginta fortes turres,principi Antiocheno subiectum. Hinc est iter trium leucarum ad Tripolim,urbem insignem,quæ ut Tyrus ferè tota mari circundatur. Habitant in ea Græci,Latini,Iudæi,Armeni,Maronitæ,Saraceni,Nestoriani,& aliæ multæ & uariæ gentes. Paratur in ea urbe annuatim magna copia sericeorum pannorum,habetque incredibilem numerum hominum,qui soli serico texendo uacant. Terra quoque adiacens prorsus dici posset paradisus domini, adeo amœna est & fertilis in uineis,oliuetis,ficetis,& reliquis arboribus. Distat ab hac urbe Libanus tribus leucis,ad cuius pedem oritur fons hortorum, fluens impetu de Libano,ut in Cantico Salomonis dicitur,habens quidem scatebram humilem,sed ilico tumescens fit fluuius magnus, irrigans & fœcundans omnes hortos, & totam regionem,quæ est inter Libanum & Tripolim. A' Tripoli per duas leucas est mons Leopardorum,rotundus & altus, una leuca à Libano distans. Habet hic mons in pede Aquilonari speluncam,in qua monumentum cernitur XXVI pedum longitudinis,frequentatúrque deuote à Saracenis, qui putant illic Iosue sepultum. Hinc uenitur ad castrum Arachas & Sycon oppidum, & deinde ad

Sarepta. Sidon. Berytus. Biblium. Botrum. Tripolis. Libanus.

Aradium, quod & Antheradum appellatur, undique mari cinctum, quinque
Antheradú. diætis à Tyro distans. Condidisse dicitur hanc ciuitatem Aradius filius Chanaan post diluuium, sicut & Sidon filius Cham ædificauit Sidonem, & Aratheus Arathan, & Syneus Synochin, qui in hac terra manserunt, & pyramides atque mirabile sepulchrum post se reliquerunt stupendæ magnitudinis, habens XX cubitos in longitudine. Cernuntur autem istæ pyramides una leuca ab Antherado, & sunt compactæ ex maximis lapidibus, quorum multi excedunt staturam hominis. A' latere Antheradi orientem uersus sunt parua quædam montana, uocatúrque terra illa terra Assisinorum. Scribit Clemens diuum Petrum Antheradi aliquandiu euangelium prædicasse, cum Antiochiam petere uellet. Ab Antherado per septem leucas est castrum Margath, una leuca à mari distans, munitum & in altissimo monte situm, habens è uicino ciuitatem Valaniam, quod fratres de hospitali sancti Ioannis inhabitant. Cæterum episcopatus qui fuit in Valania, propter Saracenorum insultus translatus est in hoc castrum. Hucusque extenditur regnum Ierosolymitanum, & incipit principatus Antiochenus, quem fluuius quidam Valania nomine, à montibus haud longinquis prorumpens, disterminat à regno terræ sanctæ. Et hoc est itinerarium primum quod feci in terra sancta, ab Aconensi scilicet ciuitate, usque ad fluuium Valaniam, quod in octo diebus mediocri gressu confici potest. Porrò à Valania usque ad Antiochiam sunt quatuor diætæ.

Iter ab Acone uersus Boream.

NVNC iterum ad Aconensem ciuitatem redeuntes, iter aliud describemus, quod scilicet uersus Boream uergit. Igitur ab Acone soluentes, uenimus ad castrum Monsferet nominatum, distans ab illa ciuitate quatuor leucis, quod fratres Teutonici aliquando inhabitarũt, sed nunc desolatum iacet. Inde si per quatuor
Thoron. leucas cœptum iter prosequaris, occurret Thoron castrum munitissimũ, distans à Tyro septem leucis, quod dominus Tyberiadis contra Tyrios extruxit. Ab hoc
Assor. loco sunt quatuor leucæ usq; ad Antiopiam, quæ ciuitas olim Assor uocata fuit, quam rex Iabin olim inhabitauit, contra quem & alios uiginti quatuor reges Iosue iussu diuino admonitus pugnauit. De hac ciuitate dicitur Iosue septimo, quòd solam Assor munitissimam uorax flamma consumpserit. Porrò ruinæ eius usque in hodiernum diem attestantur priscam magnificentiam. Distat autem à
Bellena. Tyro octo leucis orientem uersus. Hinc sex leucis contra Aquilonem est Bellena ciuitas, in pede montis Libani sita, quæ ut ex libro Iudicum colligitur, olim
Dan. Lachis dicebatur. Cúmque eam filii Dan cepissent, uocauerunt eam Lesedam, quæ tamen aliquando Dan simpliciter nominatur, secundum illud, Congregatus est Israel à Dan usque Bersabee. Est enim Dan illa terminus terræ sanctæ uersus Septentrionem, Bersabee uero est limes contra Austrum. Cæterum cum Philippus esset tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis, uoluit ciuitatem istam Bellenam suo nomine Cæsaream Philippi nominari, quæ prius à Græcis Panneas appellata fuit. Non longe supra hanc ciuitatem oriuntur duo fontes,
Iordanis origo. nempe Ior & Dan, qui in pede montis Libani ante portam ciuitatis conuenientes, Iordanem fluuium efficiunt. Sunt tamen qui alium ortum Iordanem habere asserunt. Nam aiunt ab oriente per subterraneũ meatum riuum quendã deferri,

deferri, cuius fons ab isto loco centum & uigintiquinque stadiis distat, qui Syala uocatur, & est semper plenus nunquam effluens, sed quantum aquæ per scatebram suscipit, tantum per abditam uoraginem in Dan transmittit, id quod per paleas immissas probatum affirmant. Saraceni tamen fontem illum primũ non Syalam sed Medan uocant, hoc est, aquas Dan: nam מ id est me, lingua illorũ, quæ Hebraicæ affinis est, aquas significat. Porro Mattheus locum istum uocat Magedan, & Marcus Dalmanuta, & est in Traconitidis regione. Iordanis itaq; fluuius, ut iam diximus, ante portam ciuitatis Bellenæ, ex duobus memoratis fontibus nascens, post longos circuitus quos facit, inter Capharnaum & Corozain in mare Galilææ labitur. Et quidem inter Bellenam & mare Galilææ in quandam uallem receptus, stagnum quoddam efficit, præsertim tempore resolutionis niuium à Libano defluentiũ, quod hodie aquas Maron uocant, ubi scilicet olim Iosue cum Iabin rege Assor dimicauit. Hoc stagnum tempore æstiuo pro maiori parte exiccatur, & crescunt ibi arbusta & herbæ diuersæ, in quibus latitant leones, ursi, & aliæ bestiæ. Porrò ultra Iordanem sunt uarii montes, nempe mons Seir, mons Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamẽ omnes sunt unus mons cõtinuus, nisi quòd in diuersis locis diuersa sortitur nomina. Mons Galaad est altissimus, & uidetur reliquorum caput esse ob sui eminentiam, & huic coniungitur mons Seir, quem Esau inhabitauit, ceciditque in sortem dimidiæ tribus Manasses. Huic iterum iungitur mons Hermon qui circuit Traconitidem regionem, & perueniens usque Damascum copulat se Libano inter Bellenam & Damascum. Nec est Libanus ullo in loco eminentior quàm sit supra hanc ciuitatem, ut etiam iuxta Tyrum uideri possit XL leucarum spatio, siue quinque diætarum itinere. Sub Libano est Antilibanus. Præterea ualles quæ circa Libanum inueniuntur, sunt supra modum fertiles & cultæ, abundantes pascuis, uineis, hortis & pomeriis. Habitatores uero illorum locorum sunt Maronitæ, Græci, Armeni, Nestoriani, Iacobini & Georgiani. Hæc de itinere quod ab Aconensi urbe uersus Boream tendit, dicta sufficiant. Nunc aliud iter prosequamur, quod scilicet ab Acone uersus Vulturnum ducit.

Mare Galilææ & Tyberiadis idem.

Montes Galaad, Seir & Hermon.

Iter ab Acone uersus Vulturnum.

IGITVR ab Acone quatuor leucarum spatio est castellum Indi, dictum Saron in mõtanis situm, quod fuit domus fratrum Teutonicorum, sed modo in ruinis iacet. Hinc ad leucam unam est castrũ regium, omnibus abundans bonis, sed à Saracenis modo occupatur. Ab hoc loco si destinatum iter prosequaris, exactis quatuor leucis, uenies contra aquas Maron, ubi est uallis in qua Eber Cineus tetenderat tabernaculum haud longe à ciuitate Assor; cuius uxor, nempe Iahel, Sissaram principem militiæ Iabin regis Assor, clauo in tabernaculo per tempora fixo interfecit. Ab ista ualle usq; ad castrum Sabul, quod Saraceni Zabul uocant, à quo terra illa Zabul uocatur, sunt leucæ tres. A quo si uersus Austrum per tres leucas perrexeris, occurret castrum & ciuitas Sephet, quæ aliquando fuerunt de dominio militiæ templi. Castrum est firmissimum & elegans, in altissimo monte situm, sed per Soldanum captum, & hodie in magnam Christianorũ iacturam ab illo possidetur, unde totam Galilæam, hoc est tribum Zabulon, Neptalim, Aser, Isachar, Manasse, & omnem terram usque ad Tyrum &

Sabul.

Castrum Sephet.

Cedes Sidonem ſubactam tenet. Inde contra Aquilonem ad quatuor leucas eſt Cedes Neptalim, quæ fuit ciuitas fugitiuorum in tribu Neptalim. & abundat omnibus bonis. Monſtrantur illic magnæ ruinæ, & ſepulchra pulcherima antiquorum. De caſtro Sephet per tres leucas in deſcenſu montis contra orientem ad iactum lapidis à mari Galilææ, eſt mons ille quem toties ſeruator noſter Chriſtus aſcendit, in quo fecit ſermonem illum ſalutarem, quem diuus Mattheus deſcribit, & in quo de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiauit quinque milia hominum. In hunc quoque montem fugit, cum populus eum uellet facere regem: ibi docuit diſcipulos orare, ubi & ipſe ſæpe pernox fuit in oratione. Ibi à Centurione fuit interpellatus pro puero paralytico curando. Hic quoque uenit ad eum multitudo languentium, & ſuo tactu mundauit leproſum. Ab hoc monte uideri poteſt totum mare Galilææ, Iturea & Traconitidis regio uſq; ad montem Libanum. Continet longitudo eius duos iactus arcus, latitudo uero habet ſolum iactum lapidis: totus eſt herboſus & amœnus. In pede huius montis paululum à mari oritur fons uiuus, quem quidam ſomniant uenam eſſe Nili: Ioſephus uero appellat eum Capharnaum, à quo etiam tota illa regio uſque ad Iordanem per tres leucas Capharnaum nominatur. Ab hoc fonte ſi ieris per uiginti paſſus ſupra mare Galilææ, eſt locus ubi Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ſtetit in littore, dicens diſcipulis piſcantibus, Pueri nunquid pulmentarium habetis? Ab eo loco orientem uerſus per unam leucam eſt Capharnaum ciuitas quondam glorioſa, ſed nunc uicus humilis, uix ſeptem habens caſas piſcatorum, ut adimpleretur uerbum Chriſti ita loquentis, Et tu Capharnaum, ſi in cœlum aſcendes, uſque ad infernum demergeris. Ab hoc loco ſunt tres leucæ ad aſcenſum montis Sanir, ubi ſcilicet eſt introitus Idumeæ. Et ſuperatis iterum tribus leucis, occurret Cedar ciuitas glorioſa, iuxta montem Sanir infimo loco contra orientem ſita. Per hanc ciuitatem & per littus maris Galilææ tranſit uia ducens ad occidentem, quam Iſaias uocat uiam maris, quòd trans Iordanem in Galilæa gentium iuxta littus maris procedat. Ab hoc loco, ubi Iordanis mare influit, uſque in Cedes Neptalim ſunt quatuor leucæ, & in meditullio itineris eſt Maron aquarum, uallis quædam ſic uocata, per quam tranſiens Iordanis curſum ſuum uerſus orientem flectit. Proinde à ciuitate Corozaim, & oſtio fluuii Iordanis contra Aquilonem ſunt quatuor leucæ ad Suetā ciuitatem, unde fuit Baldad Suites. Monſtratur ibi pyramis beati Iob. Ad huius loci campeſtria conueniunt Saraceni ex diuerſis regionibus, à Syria, Meſopotamia, Moab & Ammon, toto æſtatis tempore illic nundinas facientes, regionis amœnitate illecti. A ciuitate Corozaim uerſus orientem quatuor ſunt leucæ ad ciuitatem Cedar, in alto monte ſitam, quam Ioſephus Camelam uocat, eo quòd mons ille Cameli formam præſefert. Hic notabis, totā illam terram quæ eſt ultra Iordanem, in littore eius orientali, uocari Traconitidis regionem, & planiciem Libani & Boſram, uſque ad montem Libani: littus uero occidentale appellatur Galilæa gentium, Iturea, Zabul, Decapolis, & uia maris. In traconitide eſt terra Huſſ, quæ beati Iob principatus olim fuit.

Margin notes: Mons Chriſti — Capharnaū — Mons Sanir — Cedar — Sueta — Huſſ

Iter ab Acone uerſus orientem.

AB ACONE quinque ſunt leucæ ad uallem fortem Aſer, quæ tenditur uſque

usque ad mare Galilææ. Hinc tres sunt leucæ ad Nason uillam Neptalim, de qua in Tobia, Hinc tres sunt leucæ de Dotaim castrum sub monte Bethuliæ, Dotaim. ubi Ioseph errauit cum quæreret fratres suos. Hinc tres sunt leucæ ad ciuitatem Neptalim. Neptalim, quæ nunc Syziz uocatur, unde Tobias fuit. Hinc tres leucæ sunt ad Bethsaida. Bethsaidam, patriam Andreæ & Petri. Hinc iterum tres leucæ numerantur ad Magdalum. Magdalum castrũ Mariæ Magdalenæ. Inde uenitur ad terram Gerasenorum, in qua multæ sunt ciuitates & oppidula, ubi etiam mons Hermon in dimidia tribu Manasse in altum erigitur. Castrum seu oppidum Dotaim sitũ sub monte Bethuliæ, est admodum amœnum: nam habet circumiacentes uineas, olueta & ficeta, abundátque pascuis pinguibus: ubi & usque in hodiernum diem ostenditur cisterna (si incolis fides sit habenda) in quam Ioseph missus fuit. Per hunc locum transit iter à Syria in AEgyptum iuxta montes Bethuliæ per campum Esdrelon, procedens sub monte Thabor ad sinistram, & inde per campum Magedo ascendit in montem Ephraim, transiens per Ramatha Sophim, & tandem ducens in AEgyptum. A Nason tribus leucis ad orientem, & à Dotaim tribus leucis ad Aquilonem est ciuitas Neptalim, de qua fuit Tobias, quæ tempore excidii Hierosolymitani Ionapa creditur uocata. A Neptalim tres sunt Neptalim. leucæ ad Bethsaidam in angulo maris Galilææ, habétque hodie uix sex domos. Bethsaida. Hinc ad tres leucas contra meridiem est Magdalum castrum, situm in littore maris, distans à Bethania tribus leucis contra Vulturnũ. Sunt in hac plaga ultra Magdalum. mare Galilææ plurima castella & ciuitates, nempe Suuetha, Theman, à qua Eliphaz Themanites, Geresa, à qua terra Gerasenorum, quæ in littore maris Galilææ sub monte Seir contra Tyberiadem est sita, licet paululũ declinet ad Aquilonem. Est autem tota illa terra ultra mare Galilææ montosa, erátque olim de Mons Seir. regno regis Basan, continens montem Seir: nam & Seir & Hermon inter illa montana comprehenduntur, cessítque hæc terra dimidiæ tribui Manasse. Hodie uero Saraceni eam inhabitant, Est & alius mons Seir iuxta desertum maris rubri Pharan, ubi Codorlaomer & alii reges cum eo percusserunt Chorræos, qui habitabant in monte Seir, quem Esau & posteri eius inhabitauerunt. Sunt tamen qui dicunt Esau utrunque inhabitasse montem, & utrique nomen dedisse. Nam cum Iacob proficisceretur in Mesopotamiam, Esau habitabat cum patre suo in Bersabee, & assumptis omnibus suis secessit ultra Iordanem, quod hinc patet, quia dicitur Gen. XXXIII, Cũ Iacob transisset Phanuel, ortus est ei sol, & eleuans oculos uidit uenientem Esau. Ostenditur autem hodie locus Pha Phanuel. nuel ultra Iordanem ad orientalem plagam. Quod si Esau tunc alterum montem Seir inhabitasset, non tam subito occurrere potuisset fratri suo Iacob, cum mons ille à loco Phanuel plurimum distet, quippe qui tribus diætis à mari mortuo in ulterioribus locis abest. Proinde hæc locorum mutatio uidetur illum consequuta propter diuersas uxores, quas passim ex alienis gentibus duxit. Nam cũ filiam Ismael sororem Nabaiath accepisset, cœpit habitare in monte Seir, qui est iuxta desertum Pharan, in confinio illo, ubi socer eius Ismael habitauit, de quo in Genesi dicitur, Factus est uir gnarus sagittandi, moratúsque est in solitudine Pharan. Deinde duxit & alias uxores de filiis Euei Chananei, qui habitabant iuxta mõtes Gelboe non longe à mari Galilææ, ubi mons quidam ad eius

palatiorum & turrium, quæ hodie sunt latibula leonum & aliarum bestiarum. In pede Australi huius montis contra uillam Endor prope uiam quæ ducit à Syria in AEgyptum, est locus ubi Melchizedec dicitur occurrisse cum pane & uino Abrahæ redeunti à cæde, IIII Regum. In pede uero eius orientali descendit torrens Cison, iuxta quem Barac pugnauit contra Sisaram & in fugam uertit. Colligitur autem torrens iste de aquis pluuialibus quæ defluunt à montibus Thabor & Hermon, & præcipitatur in mare Galilææ. A monte Thabor contra Eurum est una leuca ad uillam Endor, quæ situm habet iuxta montẽ Hermonim, qui tamen non est mons proprius & distinctus, sed iugum quoddam humile seu tumor quidam à monte Hermon contra montem Thabor procedens. Est & alius mons Hermon minor, qui distat à Nazareth duabus leucis, à monte uero Thabor uersus Austrum paulo plus una leuca, in cuius latere Aquilonari est ciuitas Naim, ubi dominus filium uiduæ unicum à mortuis suscitauit. Extenditur autẽ mons ille in longum ferè quatuor leucis contra mare Galilææ, desinens non longe ab eo loco ubi Iordanis ex mari Galilææ egreditur. Endor. Mons Hermon. Naim.

Iter ab Acone uersus Notum.

DESCRIBEMVS nunc iter aliud in quarta orientali, procedendo scilicet ab Acone contra Notum. Igitur ab Acone quatuor sunt leucæ ad torrentem Cison, ubi Elias occidit sacerdotes Baal, & is torrens paruo exacto terræ spatio intrat mare magnum, tribus scilicet ferè leucis ab Acone. Et licet iam dixerimus hunc torrentem in mare Galilææ deferri, tamen cum locus eius originis sit aliquanto eminentior, fluit in diuersas plagas, partim scilicet contra orientem in mare Galilææ, & partim contra occidentem in mare magnum: & ita duo sunt torrentes seu riui, sed ab uno loco originem ducentes. Ille tamen Cison qui fluit ad occidentem, colligit plures aquas, quia à monte Ephraim, & à locis Samariæ propinquioribus atque à toto campo Esdrelon, confluunt plurimæ aquæ & recipiuntur in hunc unum torrentem. A loco interfectionis sacerdotum Baal sunt tres leucæ contra Austrum ad castrum Cain: à quo rursum uersus Austrum ad Magedo sunt sex leucæ, quod hodie Subimbre uocatur, ubi rex Iosias occisus fuit à Pharaone rege AEgypti. Et aduerte quòd campus iste Magedo, Esdrelon & planicies Galilææ sunt ferè unus & idem campus: sed nomina illa hodie omnia in obliuionem abierunt, uocatúrq; campus Sabæ, à quodam castello quod Saba nũcupatur, distans à ciuitate Aphec quantus est iactus arcus. Cingitur campus ille ab oriente mari Galilææ & Iordane, ab austro monte Ephraim & Samaria, ab occidente partim monte Ephraim & partim monte Carmelo, ab Aquilone montibus planiciei & Libano, uidetúrque iuxta longitudinem habere X leucas, & iuxta latitudinem sex. De monte Cain contra orientem sunt duæ leucæ ad Casale Mesra, & una leuca contra Austrum ad castellum quod Saba uocatur, ad cuius occidentale latus extra uiam quæ ducit in Iezrael ad dexteram, ostenduntur ruinæ ciuitatis Aphec, ubi Syri pugnauerunt contra regem Achab, quando dixerunt, dii montium dii deorum, pugnemus contra eos in uallibus. De Aphec ad unam leucam contra orientem sinistram uersus, extra uiam quæ ducit Iezrael, in latere Australi montis Hermon, est ciuitas Suna, celebris miraculo quod per Elisæum dominus in suscitatione pueri Duplex torrens Cison. Magedo. Campus Sabæ. Aphec. Suna.

mortui fecit. A Suna XI sunt leucæ ad ciuitatem Bethsan, eundo contra orientē, & parū declinando ad Austrum, inter montem Gelboe & Iordanē. Distat autē media leuca à Iordane. In huius murū suspenderunt Philistini cadauera Saulis & filiorum eius, quos occiderunt in monte Gelboe. Hæc Bethsan secundum Iosephum alio nomine uocatur Sitopolis. Iuxta hanc ciuitatem est mons Gelboe, extendens se uersus occidentē usq; in Iezrael ad duas leucas. A Bethsan sunt duæ leucæ uersus occidentē ad Iezrael, quæ olim erat una ex ciuitatibus regalibus in Israel: sed hodie uix habet XX domos, uocatúrque Zaracin, in pede montis Gelboe ad occidentē sita. Ante cuius introitū est ager Nabot. Et nota quòd hi duo montes, Hermon & Gelboe, iacent in una linea meridionali, Gelboe quidem ad Austrum, & Hermon ad Aquilonem, intercepto duarum leucarum spatio inter eos. Longitudo uero eorū est ab oriente in occidentē, terminantúrque ambo ab oriente in Iordanem. Porrò longitudo eorū describitur esse undecim leucarum. In ualle uero seu planicie intermedia describuntur multi commissi conflictus. Ibi enim pugnauit Gedeon contra Madian: & Saul contra Philistæos, Achab contra Syros, & modernis tēporibus Tartari ibi conflixerūt cum Saracenis. Notandum quoq; hic, supra regionem Traconitidis esse alium montem Hermon iuxta montem Sanir, de quo scriptura in multis locis mentionē facit, & est multo maior & altior illo de quo hic scripsimus. Cæterum in planicie quæ est inter istos montes, incipit conuallis, quæ ob sui amœnitatem dicitur illustris, extenditúrq; in longū per totū descensum Iordanis usq; ad mare mortuū: & prius quàm dominus subuerteret Sodomā & Gomorrā erat uallis illustrissima, aquis irrigata ut paradisus dei. Habet Iezrael pulchrū prospectum per totam Galilæam usque ad Carmelum & montes Phœnicis, montémq; Thabor & Galaad. Ante montem Galaad uersus Iezrael, quæ est in latere Australi montis Gelboe, transit uia plana de Iordane in Salim ubi erat Ioannes baptizans. Nec est uerum, ut quidam putant, neque rorē neque pluuiā descendere super montes Gelboe, cum in memetipso anno domini millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, & pluuiā & rorem in illo monte sim expertus. De Iezrael sunt IIII leucæ contra Austrū ad oppidum * Ginū, situm in pede montis Ephraim, ubi incipit Samaria. Sunt autē à Gino ad Iordanem VII ferè leucæ eundo uersus orientē, & loco illi coniungitur ab Austro terra Taphue. A Gino contra Austrū sunt IIII leucæ ad ciuitatem Sebasten, quæ olim Samaria fuit dicta, caput regni decem tribuum, quod regnū Israel dicebatur. Nunc uero peccatis hominū exigentibus pauculas habet domos unà cum ecclesia in honorē diui Ioannis baptistæ extructa, sed quā Saraceni sibi usurpauerūt. Est & alia ecclesia in supercilio mōtis, ubi palatiū regis fuit, sita, quam Græci monachi Christiani inhabitant, à quibus humaniter fui susceptus. Non facile dixero quales & quantas ruinas in hoc loco uiderim, ut etiā longe excedant ruinas quæ Ierosolymis cernūtur. In mōte uidentur adhuc columnæ marmoreæ, quæ sustentabāt regia illa ædificia, palatia & deambulatoria, quin & per totum montis circuitum huiuscemodi inueniuntur stantes columnæ, quæ plateaū sustinebant testudines. Situs huius deuastatæ ciuitatis est pulcherrimus, nam inde liber patet aspectus usque ad mare Ioppe, & ad Cæsaream Palestinæ, ad montem Ephraim, & ad Carmelum maris: abundat quoq; hortis, fontibus, oliuetis,

Marginalia: Iezrael. — Mōs Gelboe — Mōs Hermō — Vallis illustris. — Alii, Gelim. — Samaria.

oliuetis, & omnibus bonis necessariis. A Samaria contra orientem sunt tres leucæ ad Thersam ciuitatem, sitam in alto monte, in qua reges Israel ante extructionem Samariæ aliquanto tempore regnauerunt, erátque in sorte Manassé. A Thersa ad orientem, in uia quæ ducit ad Iordanem, est terra Taphue, sex distans à Thersa leucis, & est quoque de sorte Manassé. A Samaria contra Austrum iuxta uiam quæ ducit Sichem sunt duæ leucæ ad Bethel in alto monte sitam, in quo Ieroboam filius Nabat posuit unum de uitulis aureis, quibus peccare fecit Israel. Inde ad mediam leucam uersus sinistram, est mons alius nomine Dan, supra ciuitatem Sichem, in quo secundum quosdam alius uitulus aureus positus fuit. Diuus uero Hieronymus putat eum constitutum fuisse in ciuitate Dan, quæ nunc Belenas & Cæsarea Philippi uocatur. Inter istos duos montes sita est ciuitas Sichem, quæ hodie Neapolis uocatur, amœnitate & deliciis nullo loco inferior. Haud longe à porta eius Australi est fons Iacob in uia quæ ducit Ierusalem, ubi dominus sedens super puteum, potum postulauit à muliere Samaritana. Supra fontem istum ad dexteram est mons excelsus habens duo capita, quorum unus est mons Garizim, alius mons Ebal, de quibus in Deuteronomio legimus. Ad sinistram uero fontis huius sunt ruinæ magni oppidi, ubi cernuntur lapides marmorei, & integræ quædam columnæ, aliáque magnorum & collapsorum palatiorum indicia. Locus quoque ipse mirum in modum est fertilis, & solum fœcundum. Distat ab his ruinis Neapolis uno stadio, putóque fuisse oppidum Thebes. Huic fonti adiacet prædium quod dedit Iacob filio suo Ioseph, uallis scilicet quædam longa & fertilis. A Sichem numerantur quatuor leucæ contra Austrum ad Lemnam, casale ualde pulchrum, situm iuxta uiam ad dextram, quæ ducit Ierusalem. Est & alia Lemna ciuitas in tribu Iuda, hæc autem est in tribu Ephraim. A Lamna eundo côtra Austrum sunt IIII leucæ ad oppidum Magnas nomine, quod fuit terminus Australis tribus Ephraim, hodie uero dicitur Bira, & est de dominio militiæ têpli. A Magnis uersus Austrum est una leuca ad Gabaa Saulis, ubi oppressa fuit uxor Leuitæ, & ob facinus illud ferè tota tribus Beniamin deleta, ubi & Saul filius Kisch primus rex Israel natus fuit. A Gabaa euntibus una leuca contra Austrum occurrit Rama ciuitas, sed quæ hodie est uilla, sita in monte ad sinistram itineris ducentis in Ierusalem. Hinc tres sunt leucæ eundo contra Austrum ad ciuitatem Ierosolymitanam, de qua infra. Hic uero reuertar ad Sichem, & describam iter quod ab ea ducit uersus orientem. Itaque à Sichem uersus orientem, ad Iordanem procedendo, quatuor sunt leucæ ad Ennon oppidum bene munitum atque optimis abundans terræ nascentibus: fuit autem de sorte Ephraim. Ab Ennon contra orientem quatuor sunt leucæ ad Phasellum casale, situm in descensu montis Ephraim, tribus leucis à Iordane in campestribus, ubi torrens Charith descendit de monte, in quo loco mansit Elias, quando corui ei deferebant cibum mane & uespere. Sunt & aliæ uillæ in terra sancta quæ Rama uocantur, una iuxta Thecuam in uia qua itur in Hebron, alia in tribu Neptalim non longe à casali Sephet, tertia in Silo. Et omnes istæ uillæ iacent in collibus excelsis: nam Rama excelsum interpretatur. A Phasello ad sinistram una leuca uersus terram Taphue, est castrû Dooch, ubi Tholomus

Thersa. Bethel. Dan Sichem. Lemna. Magnas. Gabaa Rama. Ennon. Dooch.

raceni retulerunt. Alii tamen aliam assignauerunt longitudinem. Scribit patriarcha Ierosolymitanus, qui sæpe locum illum inuisit, mare illud semper fumū reddere & nebulam in modum camini infernalis: unde tota illa uallis, quæ aliquando ob sui fœcunditatem & amœnitatem illustris dicta fuit, ad spatium dimidiæ diætæ sterilis & inutilis reddita est, ita ut nec ullum germen proferat ferè per spatium quinque leucarum, nisi iuxta ciuitatem Iericho, ubi horti irrigantur à fonte Elisæi. A dextris & à sinistris huius maris, montes steriles & aridi cernuntur: nam quocunque uapor à mari illò ascendens impellitur ibi terræ nascentia non secus quàm si à pruina fuissent tacta emoriuntur. In quo districtum dei iudicium nobis ob oculos ponitur, qui tam seuere grandia illa Sodomorum peccata usque in hodiernum diem non definit punire. Nec nisi uisa hic scribo. Dixerunt mihi Saraceni, Iordanem ingredi mare mortuum, & rursum egredi, sed post exiguum interuallum à terra absorberi. Excrescit interdum mare illud ex resolutione niuiū de Libano & pluuiis cadentibus in Galilæa, in monte Galaad, terra Moab, Ammon & Seir, quæ aquæ omnes in Iordane confluunt, & in mare mortuum emittuntur. Inuenitur in eo bitumen, collectū de fundo eius, quod agitante uento sibiipsi cohæret, & littori appulsum in magna legitur quantitate. Est autem medicinale & durum, nec resolui potest, nisi in sanguine menstruo, appellátque gluten Iudaicum, & ab eo lacus ille lacus asphalti, id est bituminis appellatur. De quo in Genesi ita legimus, Vallis syluestris, quæ nunc est mare salis, habebat puteos multos bituminis. Hi putei usque in hodiernum diem cernuntur in littore eius, habentes singuli pyramides erectas, id quod oculis meis uidi. Et tantum de isto mari. A Galgala tres numerantur leucæ similiter à fonte Elisæi contra Aquilonem à latere Septentrionali montis Quarentanæ ad ciuitatem Hai, quam expugnauit Iosue. Ab Hai ferè una leuca contra Aquilonem est Bethel ciuitas, quæ olim Luza dicebatur in tribu Beniamin, ubi Iacob in orientem à facie fratris sui Esau fugiens dormiuit, & supposito capiti suo lapide, uidit in somnis scalam stantem super terrā, & cacumine suo cœlos tangentē: ubi & erexit lapidem in titulum, uocauítq; nomen loci illius Bethel. Et hic erāt hi qui dicunt hæc Ierosolymis facta. Ostenditur autem adhuc iuxta Bethel lapis ille in titulum erectus, unà cum sepulchro Deboræ nutricis Rebeccæ. A Bethel una est leuca contra Aquilonem uersus Rama, quæ Silo dicitur, ad palmam Deboræ uxoris Lapidoth, quæ indicauit Israel, & misit Barach ad pugnandum contra Sisaram in monte Thabor. A Bethel per duas leucas non longe à Rama Beniamin, est Anatoth uiculus sacerdotū, de quo Ieremias propheta fuit oriundus. Iuxta Anatoth inter orientem & Austrum incipit desertum illud quod est inter Ierusalem & Iericho, quod nunc desertum Quarentanæ dicitur, & extenditur usque ad mare Galilææ, & usque ad desertum Thecuæ & Engaddi iuxta mare mortuum. A Segor supra mare mortuum ad unam leucam est ascensus montis Engaddi, ubi Dauid aliquando latitauit, cum à Saul hostili animo quæreretur. Ibi quoq; in circuitu montis fuit hortus Balsami. Sed tempore Herodis magni Cleopatra regina AEgypti, in odium ipsius Herodis annuente Antonio, transtulit illum in Babylonem AEgypti. Sub Engaddi iuxta mare mortuum sunt arbores pulcherrimæ, sed fructus earum quando decerpuntur,

Iordanis exinanitio.

Asphaltum.

Bethel.

Silo.

Engaddi.

intus fauilla & cinere pleni inueniuntur. Montes Engaddi sunt ualde alti, mirabilem præ se ferentes dispositionem: nam habent tam præruptas rupes casum minantes in ualles subiectas, ut uidentibus & transeuntibus timorem & terrorem incutiant. A Iericho quatuor sunt leucæ contra occidentem, uia quæ ducit Ierosolymam ad sinistram Quarentanæ, ad castrum Adumim, ubi scilicet ille qui descendebat de Ierusalem in Iericho, incidit in latrones: id quod his temporibus adhuc multis contingit, & ob id effusione sanguinis frequenti nomen accepit. Est locus ipse uisu horribilis, & periculosus ualde, nec quisquam eum audet pertransire sine conductu. Ab Adumin una leuca contra occidentem est Bahurim de tribu Beniamin, de quo fuit Semei filius Iemini qui maledixit Dauid, & est castrū pulchrum in monte alto situm. De Bahurim contra occidentem ad duos iactus arcus est Bethania, castellum Marthæ & Mariæ, ubi peregrinis adhuc ostēditur domus Simeonis leprosi, & sepulchrum Lazari, in quo resuscitatus fuit à domino, tectum lapide marmoreo, in quod ego ut reliqui descendi. Recedendo à Bethania non uideri potest Ierusalem ob interpositum montem Olіueti, sed conscenso quodam terræ tumore, uidetur pars quædam ciuitatis unà cum monte Sion.

Adumim. Bahurim. Bethania.

Descriptio ciuitatis Ierosolymitanæ.

IERVSALEM itaque ciuitas dei summi, de qua dicta sunt gloriosa, posita est in terra montosa: montes enim sunt in circuitu eius, habètque in circuitu terram fertilem & bonam, præterquam ad orientem & uersus Iordanem. Distat ab Acone triginta sex leucis, quæ scilicet est contra Aquilonem: à Sebaste uero siue Samaria distat sedecim leucis: à Sichem octo, & à Nazareth uiginti septē. Et hæc loca omnia sunt uersus Aquilonem. A Ioppe uero distat octo leucis inter occidentem & Aquilonem, à Iericho septem uersus orientem, à Bethleē duabus, ab Hebron octo, & hæ ciuitates sunt ad Austrum. Posita est itaq; hæc urbs ab Austro in latere montis Sion, & ab occidente habet montem Gion, nec est hodie situs eius mutatus ut aliqui fabulantur, cum ob locorū munitionem transferri non possit à pristino situ. Est quidem nonnihil ampliata in latum, sed non in longum, cum à parte arcis & montis Sion extendi non possit, siquidem mons ille supereminet, intra muros tamen ciuitatis conclusus amplissimus, qui per se ferè ciuitati fundum præstare posset: nam initium sumit à portu aquarum siue fontis Silohæ uersus orientem, & suo tractu per meridiem usque ad occidentem ferè semicirculum describit, rupe prærupta semicirculum hunc cingente & consolidante. Concauitas uero huius semicirculi cum uersus ciuitatem exinanita esset, ut non commodum fundamentum castro esse potuerit, plurimum negotii priscis regibus fecit, quousque oppleretur. Porrò à parte occidentis ubi iugum montis initiū sumere diximus, sita est turris Dauid in quodam colle ipsius præruptæ rupis, habebátq; à tergo uoraginem quandam quæ uenit à parte Australi montis Sion, & in huius turris angulo se reflectens gyrabat uersus orientem, diuidebatúrque in duas ualles profundas, quarum una uergit ad Aquilonem, altera ad orientem, alium scilicet constituentes angulum, oppositum illi angulo, cui innititur turris Dauid. Proinde uallis quæ à turri Dauid descendebat contra latus Aquilonare montis Sion usq; ad montem Moria, & reflectitur in orientē, separabat

Mons Sion. Turris Dauid. Mons Moria

ſeparabat montem Moria in quo fuit templum, à monte Sion, & totam inferiorem ciuitatem, extendebatúrque uſque ad torrentem Cedron, per locum ubi nunc eſt porta aquarum inter montem Sion & palatium Salomonis, quod ædificatum fuit in parte Auſtrali montis Moria, & hoc pacto cingebat uorago illa ex omni parte montem Sion, & hæc erat ciuitas Dauid. Verum nunc uorago ipſa tota repleta eſt, relictis tamen ueſtigiis prioris concauitatis. Altera uero uorago ſeu uallis quæ ab iſta iuxta turrim Dauid diuidebatur, procedebat uerſus Aquilonem, faciebátque foſſam ciuitatis iuxta longitudinem eius uſque ad plagam Aquilonis: & ſuper eam erat intrinſecus rupes eminens, quam Ioſephus Atram appellat, quæ ſuſtinebat murum ciuitatis ſuperpoſitum, cingentem ab occidente ciuitatem uſque ad portam Ephraim, ubi curuatur contra orientem uſque ad portam anguli, quæ in angulo ciuitatis conſtituta erat contra angulum Aquilonis & orientis: & ibi rurſus curuabatur ab Aquilone per orientem contra Auſtrum extra aream templi, includens illam & domum regis atque portã fontis ſiue aquarum iuxta montem Sion. Et iſte totius ciuitatis erat ambitus. Rupes autem illa ſuper quam ex parte occidentis erat extructus murus ciuitatis, erat ualde eminens, præſertim in angulo, ubi occidentalis muri pars connectebatur Aquilonari, ubi & turris, Neblosa dicta, erecta erat, & propugnaculum ualde firmum, cuius ruinæ adhuc uiſuntur: unde tota Arabia, Iordanis, mare mortuum, & alia plurima loca ſereno cœlo uideri poſſunt. Ab hac rupe ex parte occidentis decliuis pendebat ciuitas, nunc paulatim ſeſe inclinans, & rurſum ſenſim erigens uſque ad murum orientalem qui erat ſuper torrentem Cedron, ubi ciuitas ipſa contingebat littus fluminis, habens illic portam, quæ dicebatur porta ſterquilinii, eo quòd per eam ſordes ciuitatis defluebant in memoratum torrentem. Extra uallem quæ eſt à parte occidentis, fuit dominus crucifixus: & poſt paſſionem ſuam uorago illa fuit terra repleta, & longo poſt tempore ciuitas muro alio fuit cincta à turre Dauid uſque ad portam Ephraim, quæ nunc beati Stephani nominatur. Ab occidente uero rupes illa quæ erat pars montis Gion, qui in altum contra occidentem ſurgebat, ſupereminebat urbi, ſicque tota ciuitas ab iſtis duobus montibus quaſi in decliui pendebat. Mons Moria, in quo templum domini & palatium regis ædificata erant, aliquanrulum altior erat ciuitate, ſed per Romanos complanatus fuit mons ille, & miſſus in torrentem Cedron cum omnibus ruinis templi & atriorum, id quod hodie aperte uideri poteſt. Area autem templi quadrata eſt, habẽs in longitudine & latitudine iactum arcus, & aliquid plus ſpatii, & templum in ea nunc ædificatum adhæret ferè muro ciuitatis, cum uetus templum longe ab eo diſſitum fuerit, quippe quatuor atriis interpoſitis, nec modo diſtat à muro torrentis Cedron ultra triginta pedes. Ab area templi contra Aquilonem, quantus ſcilicet eſt iactus lapidis, eſt porta uallis quæ ducit in uallem Ioſaphat: & hæc etiam uocatur porta gregis, quòd per eam introducebantur greges immolandi in templo. Proinde intrantibus portam uallis ſeu gregis, ad ſiniſtram occurrit piſcina probatica, in qua Nathinnei lauabant hoſtias, quas tradebant ſacerdotibus in templo offerendas: & hæc duas porticus habuiſſe oſtenditur, in quibus ſecundum Ioannem iacebant infirmi, aquæ motum expectantes. Ad dextram uero oſtenditur

Neblosa.

Mons Moria

Piſcina probatica.

alia piſcina grandis, quæ dicebatur piſcina interior, facta ab Ezechia: nam obturans ſuperiorem fontem aquarum Gion, auertit aquas eius, direxitque uerſus occidentem urbis Dauid, incidens ferro petram per uallem quam paulo ſuperius commemorauimus, introduxit aquas per medium ciuitatis in piſcinam iſtam, ne populus in obſidione poſitus aquæ penuria laboraret: fontē uero aquarū Gion, qui non longe diſtabat ab agro fullonis, duxit in ſuperiorem piſcinam, quæ eſt ſuper natatoria Silohæ. Et hæc quidem Achaz incepit, ſed non perfecit. De hac piſcina & hoc fonte atque eius ſitu loquitur Iſaias: Egredere ad extremū aquæductus piſcinæ ſuperioris in uia agri fullonis. Dicitur autem piſcina ſuperior reſpectu natatoriæ Silohæ, quæ tanquam inferior recipit aquas de fonte Silohæ. Et ne erres in his piſcinis, aduerte quòd prima & præcipua piſcina in Ieruſalem erat piſcina probatica, duas habens porticus, quam Salomon fecit pro miniſterio templi. Secunda fuit iuxta illam contra Aquilonem, dicta interior, quam fecit Ezechias, ut dictum eſt. Tertia natatoria Silohæ, quæ erat ſub monte Olиueti, & ſub monte Sion, prope agrum Halzeldemah, habebátque aquam de fonte Silohæ, quam Ezechias quoque fecit. Quarta erat ſuperior piſcina, de qua dictū eſt, quā Ezechias etiam fecit. Et hæc non fuit in ciuitate, ut quidam ſentire uidentur, cum ciuitas ipſa altior fuerit origine eius, de qua hæc piſcina ſuas hauriebat aquas, nempe de fonte Silohæ, & de fonte inferiori aquarum Gion. Vallis Ioſaphat cingebat ciuitatem ex parte orientis, ſub monte Olиueti deſcendens: & quanuis adhuc ſit profunda, multum tamen eſt impleta. Romani enim, ut dicit Ioſephus, ab illa parte ciuitatem oppugnantes, inciſis oliuis & aliis arboribus atque aggeribus inde factis, eam impleuerunt. Sed & poſtea capta ciuitate, AElius Adrianus iuſſit ruinas atriorum & templi proiici in torrentem Cedron atque complanari montem Moria, & ciuitatem aſpergi ſale, quæ uſque in hunc diem oculariter uidentur facta. Sepulchrum uirginis glorioſæ oſtenditur in ualle Ioſaphat, non in ima eius profunditate, ſed in pede montis Olиueti, & in editiori loco quàm ſit ipſa uallis, quod ante ſubuerſionem ciuitatis extra terram eminebat: nunc uero eſt ſub terra, unà cum eccleſia circum ſepulchrum extructa. Non longe ab hoc loco oſtenditur alia eccleſia, ubi fuit hortus Gethſemani, quem dominus oraturus ante paſſionem ſuam intrauit, iuxta montem Olиueti cuidam rupi concauæ adhærens, ſub qua diſcipuli ſediſſe memorantur, cum ipſe oraret ad patrem. Sub monte Sion contra regiam Salomonis in occidentali latere uallis Ioſaphat eſt fons Silohæ, à quo per aquæductum deriuatur aqua in piſcinam ſuperiorem & in natatoriam Silohæ, non ſemper, ſed quando inundat aquis. Porrò ambæ piſcinæ ſunt in pede montis Sion. Suſcipiunt quoque hæ piſcinæ aquas de fonte Gion inferiore, qui oritur ſub agro fullonis. Iuxta has piſcinas ad iactum lapidis ultra uallem ad plagam Auſtralem eſt ager Halzeldemah, emptus triginta argenteis illis, quibus Iudas dominum uendidit, deputatus in ſepulturam peregrinorum. Infra piſcinas iſtas & agrum Halzeldemah contra orientem, fluit torrens Cedron, colliguntúrq; in ipſum omnes aquæ, quæ tempore pluuiarum in altiora quæq; loca circumadiacentia ab aere deſcendunt. Non longe à ſepulchro uirginis benedictæ auditur ſtrepitus eius ſub terra ad locum iſtum properantis: augeſcit quoque ex aquis quæ fluunt ex memoratis piſcinis, & defertur in uallem

Margin notes: Vallis Ioſaphat. — Sepulchrum Mariæ. — Gethſemani. — Halzeldemah. — Cedron.

uallem Gehennon, quæ etiam locus Tophet uocatur, ubi est fons Rogel, lapis Zoeleth,& ubi Adonias fecit conuiuium, cum regnare instituisset. Ibi quoque Isaias sepultus dicitur, serra prius iuxta fontē Silohæ sectus. Sunt hæc loca amœnissima, deliciis plena, uiridariis & hortis consita, irrigante ea torrente Cedron. Sub hunc locum est mons offensionis, ubi fuit lucus ille detestabilis, in quo insani homines traiiciebant filios suos per ignē, offerentes eos dæmoniis. Et hæc de forinsecis locis ciuitatis Ierosolymitanæ dicta sufficiant. Nunc etiā quædam perstringemus breui sermone, quæ intra mœnia eiusdem urbis continētur. Et quidem ecclesiæ sepulchri dominici principatū concedimus: hæc rotūda est, habetq; in medio aperturā rotundam, sub qua sepulchrū dominicum sub diuo consistit nullo tectum imbricamēto. Spelunca sepulchrū domini continens, habet in longum aliquot pedes, foris quidem marmore tecta, intus uero adhuc nuda conspicitur, sicut tempore passionis fuit. Ostium quod ducit in hanc speluncam, ponitur ab oriente, & est ualde paruū. Et cum ingressus fueris speluncam, sepulchrū ponitur ad dextram, hoc est ad parietem speluncæ Septentrionalem, factum de marmore grisei coloris, habens in longitudine octo pedes, sicut & spelunca ipsa: nec est in crypta illa lumen aliquod cœleste, sed lampades aliquæ accensæ reddunt eam illustrē. Et nota quòd ante speluncam dominici sepulchri est alia crypta eiusdem magnitudinis & figuræ, solo pariete intermedio à priori segregata, & ad hanc primo descenditur, deinde per ostium intermedii parietis uenitur in speluncā dominici sepulchri: & ostium illud fuit clausum, quando mulieres tempore resurrectionis dominicæ dicebant, Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? Mons Caluariæ, in quo dominus crucifixus est, distat à loco sepulchri centū & octo pedibus, & est ascensus à superficie pauimenti ecclesiæ ad locū ubi crux rupi infixa fuit, uiginti octo pedum. In ea rupe adhuc apparet scissura, in morte domini facta. A Caluaria per decem pedes ostenditur pars columnæ, in qua Christus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati translata. Non longe ab hoc loco descenditur per XLVIII gradus ad locum ubi Helena inuenit crucem domini defossam. De magnitudine huius urbis scribit dominus Iacobus patriarcha Ierosolymitanus in libro quem de terra sancta composuit in hunc modum, Est sæpe nominata & sæpius nominanda ciuitas secundum omnes eius partes in monte sublimi sita, muro ualido undique cincta, nec nimia paruitate angusta, nec magnitudine cuiquā fastidiosa. A muro nanque usque ad murum habet distantiam, quantum iacere potest arcus, habens insuper à parte occidentali munitionem ex lapidibus quadris, ferro & plumbo indissolubiliter compaginatā, quæ ab uno latere ciuitati est pro muro, appellatúrque turris Dauid. Ipsa tamen eadem est, quæ à quibusdam Antonina dicitur, habétque montem Sion ab Austro, in quo Dauid sibi habitaculum fecit, in quo etiam cum aliis regibus Iuda sepultus est, & eam appellauit ciuitatem Dauid. Mons autem Caluariæ, in quo dominus crucifixus est, à parte occidentis erat extra murum ciuitatis: sed AElius Adrianus ipsam per Titum & Vespasianum omnino destructam reparauit, & adeo ampliauit, ut locum crucifixionis & sepulturæ dominicæ intra murorum ambitum comprehenderit. Hactenus ille. Nunc de portis eius. Prima erat porta Dauid, quæ erat in latere montis Sion contra occidentem, ubi erat angulus

[Margin notes: Gehennon. — Sepulchrum dominicum. — Caluariæ locus. — Ierusalem descriptio. — Octo portæ. I]

ciuitatis inferioris, oppositus turri Dauid, in loco scilicet ubi duæ uoragines ab una nascebantur, una ad Aquilonem, & altera ad orientem uergente: ubi & testudo facta est ultra uallem unam, per quam à porta illa erat exitus & introitus. Ad dexteram huius testudinis Iudas in sycomoro quadam laqueo se suspendit.

Porta piscium. Ista quoque porta dicebatur porta piscium, quia per eam erat uia ad Ioppen & ad alia loca maritima unde pisces inferebantur. Dicebatur quoque porta negotiatorum, quia per eam erat uia in Bethleem, Hebron, Gazam, AEgyptum & AEthiopiam. Nam ducebat ad agrum Fullonis iuxta montem Gion, ubi à sinistris ibatur in Hebron, à dextra uero uersus Ioppen. Et hæc eadem uia post modicum interuallum iterum diuidebatur: nam ad sinistram ducebat in uallem Raphaim sub castro Bethsura uersus Philistiim & Gazam, & inde in AEgyptum atque AEthiopiam, unde negotiatores merces uarias adducebant. Et ad dextrã ducebat in Emaus, Ramatha & Ioppen contra occidentem ad mare mediterraneum. Secunda porta ab ista, fuit in eadem parte muri, respiciens etiam ad occidentem, & partim ad Aquilonem, uocabatúrque Iebus à Iebusæis, & Iudiciaria, quia extra eam fiebat iudiciorũ exequutio. Vnde & extra eam fuit dominus crucifixus. Huius portæ uestigia adhuc apparent in muro ueteri ciuitatis. In nouo uero muro, qui includit sepulchrũ domini, respondet ei porta eodem nomine appellata, ducens in Silo & Gabaon. Tertia porta ab ista, est contra Aquilonem, uocatúrq; porta Ephraim & porta sancti Stephani, qui extra eam lapidatus fuit: & hæc ducit in Sichem, Samariã & Galilæam. Quarta ab ista est contra orientẽ in angulo ciuitatis iuxta torrentem Cedron, dicta porta Anguli, quia in angulo ciuitatis sita erat. Dicta quoq; est porta Beniamin, quia per eam fuit uia in Anathoth, Bethel, in desertum & ad ciuitates alias tribus Beniamin. Quinta porta erat contra Austrum ab ista, dicta porta Sterquilinii, quia per eam deferebant aquæ pluuiales sordes ciuitatis in torrentem Cedron. Sexta porta similiter respiciebat Austrum, & posita erat iuxta torrentem Cedron, dicta porta gregis, quia per eam introducebantur greges immolandi in templum, erátque probatica piscina haud longe ab ea. Dicta quoque fuit porta uallis, quia per eam ducebat uia in uallem Iosaphat: & porta fontis draconis, à fonte illo sic denominata. Septima erat porta aurea super torrentem quoque Cedron posita, & Austrum respiciens, quæ magis erat porta templi quàm ciuitatis, quia ducebat per compendiũ ad montem Oliueti. Octaua quoque posita fuit super torrentem Cedron uersus Austrum, sita inter montem Sion & montem templi, dicebatúrq; porta Aquarum, quia ducebat ad fontem & natatoria Silohæ in uallem Gehennon.

Montes circa Ierusalem.

Mõs Oliueti AB ORIENTALI parte ciuitatis est mons Oliueti, altior cæteris circumiacentibus montibus. In eius summitate est ecclesia constructa, in loco ubi dominus ascendit in cœlum. Ad Austrum est mons offensionis, ubi scilicet Salomon templum posuit idolo Moloch.

Mons scandali. Subter eum est locus Tophet siue Gehennon. Inter orientem & Austrũ est ager Halzeldemah, habens à tergo montem mediocriter sublimem, qui eodem appellatur nomine. Porrò ab occidente adhæret ei ager Fullonis, qui ab occidente terminatur in mõtem Gion.

Mons Gion. Et hic mons ab occidente imminet ciuitati, sed sensim decrescit uersus portã iudiciariã.

Vltra

Vltra torrentem Cedron in latere Aquilonari montis Oliueti est mons alius altus, quatuor stadiis à Ierusalem distans, ubi Salomon idolo Moabitarum nomine Chamos templum construxit, & ubi tempore Machabeorum ædificatum fuit castrum, cuius indicia adhuc hodie ibi cernuntur. Duabus leucis à Ierusalem, in angulo qui est inter occidentem & Septentrionem, est mons Silo, qui nunc ad sanctum Samuelem dicitur, ubi fuit arca domini longo tempore, & tabernaculum fœderis, quod fecerat Moses in deserto. Hinc per unam leucam est Gabaon ciuitas in tribu Beniamin, & in eodem monte sita: unde erant Gabaonitæ, qui funibus in collum missis, uenerunt ad Iosue, fraudulenter cum eo fœdus ineuntes. A Ierusalem decem numerantur leucæ contra occidentem ad castellum Emaus, ubi dominus in fractione panis cognitus est à discipulis. Is locus hodie Nicopolis dicitur. A Ierusalem duæ sunt leucæ contra occidentem ad Bethoron inferiorem, de qua fit mentio in libro Iosue. A Ierusalem contra occidenté quatuor sunt leucæ & dimidia ad Cariath Iarim, quæ una fuit de urbibus Gabaonitarum, ubi arca domini uiginti annis mansit, postquam à Philisteorum terra fuit reducta. A Cariath Iarim ferè ad occidentem est Lachis, etiam una ex urbibus Gabaonitarum, quam obsedit Sennacherib tempore Ezechiæ. De Cariath Iarim si duabus leucis contra Austrum procedas, occurrit Bethsames oppidum, ad quod uaccæ duxerunt arcam dei tempore messis triticeæ, ubi plurimi mortui sunt qui arcam dei nudam uiderunt. A Ierusalem decem leucis uersus occidentem est Ramatha Sophim, quæ partim erat de tribu Beniamin, & partim de tribu Iuda, sita tamen in monte Ephraim. Dicta quoq; fuit Aramathia, de qua fuit Ioseph nobilis decurio, qui sepulturæ domini interfuit. Hinc quoq; Samuel propheta oriundus fuit, ibique sepultus, & uocatur hodie Ramula. A Ramula uersus occidentem tres sunt leucæ ad Ioppen ciuitatem, ubi Ionas nauim intrauit, cupiens fugere à facie domini in Tharsis, hoc est ad insulas maris. Porrò ad Bethleem ciuitatem Dauid ad Austrum sitam, tres sunt leucæ, in cuius sinistra parte est uia quæ ducit in Hebron, in qua uiatori quoque occurrit si parum ad dextram declinet, sepulchrum Rachelis, cui pyramis pulchra imminet à Iacob in titulum monuméti extructa: est Bethleem sita in colle alto & oblongo, habens in occidente & in decliui loco collis ingressum, ubi etiã est cisterna iuxta portam, de qua Dauid bibere desiderauit, cum esset in præsidio. In extremitate uero orientali sub rupe quadam, quæ erat iuxta murũ ciuitatis, fuit secundum morem illius terræ locus pro stabulo, habens præsepe in rupe excisum, ubi mundi saluator de Virgine natus & reclinatus fuit, cum locus alius commodior in diuersorio non esset quàm præsepe, in quod mũdi creator & redemptor reponeretur. Hic hodie sacellum est extructũ nobilissimum, stratũ mormore, & marmoreis erectum columnis, ut uix hodie inueniri possit locus sacer illo pulchrior, ut etiam Sultanus tentarit hinc asportare columnas & alia crusta marmorea quibus parietes nitent, ad decorandum palatium suũ Babylonicũ: sed serpente subito apparente, & terrorem incutiente, desistere coactus est à concepto proposito. Videntur quoque iuxta hanc ecclesiam indicia quædam monasterii, in quo lectus & sepulchrum diui Hieronymi peregrinis ostenditur. Item ostenditur locus occisionis innocentium puerorum, & sepulchra Paulæ & Eustochii,

Mons Silo. Gabaon. Emaus. Bethoron. Cariath Iarim. Lachis. Bethsames. Ramatha. Ioppe. Bethleem.

Ab Acone uersus Austrum iter.

QVATVOR sunt leucæ ab Aconensi ciuitate ad oppidum Caiphæ, in pede montis Carmeli ad Aquilonem situm. A Caipha tres numerantur leucæ ad castrum peregrinorum fratrum militiæ templi, munitissimum quidem, & in corde maris situm, talibus muris & antemuralibus cinctum, ut ferè inexpugnabile sit. A Caipha ad leucam unam & dimidiam in monte Carmeli est spelunca Eliæ & mansio Elisei: ubi hodie habitant fratres Carmelitæ. A castro peregrinorum quatuor sunt leucæ ad Cæsaream Palestinæ metropolim, in qua fuit sedes archiepiscopalis, quámque Herodes magnus instaurauit, & in honorem Cæsaris Cæsaream appellauit: in ea Petrus baptizauit Cornelium centurionem. A Cæsarea nouem leucis contra Austrum est munitio Arsur, quondam Antipatrida ab antipatre Herodis magni dicta. Hæc aliquando fuit fratrum de hospitali sancti Ioannis. Ab Arsur quatuor sunt leucæ contra orientem ad Manathat, nunc Kato dicta, & sub monte Ephraim sita non longe à monte Saron. In hac Saraceni posuerunt præsidium militum contra castrum peregrinorum. A Kato quatuor leucis contra Austrum est mons Saron & oppidum Sarona, de quo fit mentio in Actibus apostolorum. De Arsur octo sunt leucæ usque ad Ioppen, & hinc quatuor numerantur usque in Geth, quæ olim una fuit de principalioribus ciuitatibus Philistinorum: sed nunc paruum est casale, uocatúrque Ybilim in colle situm. A Geth duæ sunt leucæ contra Austrum ad Bethsames Iudæ. Hinc si ad orientem procedas, post sex leucas occurrit mons Modin, de quo oriundi fuerunt Machabæi, & ostenditur illic sepulchrum eorum. A Bethsames contra occidentem, ferè per quatuor leucas haud longe à mari est Accaron, etiam una de principalioribus ciuitatibus Philistinorum. Verum hodie exiguum est casale, antiquo retento uocabulo. Ab Accaron quatuor sunt leucæ uersus Austrum ad Azotum, quæ etiam una fuit ex potioribus Philistinorum ciuitatibus, una leuca à mare distans, sed hodie parua est uilla. A Ioppe duæ sunt leucæ ad Lidam seu Dispolim. Hinc quatuor leucæ contra orientem ferè, paululum ad Aquilonem declinando, est Lobna, non longe à Lachis quam cepit Iosue, & quam obsedit Sennacherib. Inde per tres leucas, in uia quæ ducit ad Gabaon, est Aceda oppidum, & Maceda, ubi quinque reges se absconderant in spelunca, de quo in Iosue. Hinc si progrediaris tribus leucis contra orientem, non longe à Nobe, est Sochoth Iudæ, iuxta uallem terebynthi, ubi puer Dauid in funda & lapide interfecit Goliath Gethæum. A Nobe, quæ hodie Bethnopolis uocatur, sunt tres leucæ usque in Emaus, quæ hodie Nicopolis appellatur. Ab Emaus spatio unius leucæ & dimidiæ ascenditur per uallem Raphaim, à latere domus Zachariæ, quæ relinquitur ad dextram euntibus in Ierusalem. Ab hac Zachariæ domo numerantur tres leucæ & dimidia dextrorsum ad castrum munitissimum Bethsura nomine, situm in latere montis contra Bezeclz & Bethleem, quod ædificatum fuit tempore Machabeorum, & paulopost fraudulenter captum ab Antiocho adolescente. Distat autem ferè per unam leucam à Ierusalem. Ab Azoto quatuor leucis contra Austrum est Ascalon, quarta Philistinorum ciuitas, sita in littore maris, & habens formam semicircularem, unicum ferè robur & propugnaculum Saracenorum

[Marginal notes: Castrum peregrinorum. — Fratres Carmelitæ. — Cæsarea Palestinæ. — Kato. — Ioppe. — Geth. — Bethsames. — Môs Modin — Accaron. — Azotus. — Lida. — Lobna. — Aceda. — Sochoth. — Emaus. — Bethsura. — Ascalon.]

Gaza. in terra alia. Ab Ascalone duabus leucis cõtra Austrum est Gaza, in littore quoque maris sita, quæ nunc communiter Gazara appellatur, & transit per eam uia in AEgyptum. A Gaza quatuor numerãtur leucæ usque ad Bersabee, quæ nunc Bersabee. Giblin dicitur, & est terminus Iudææ atq; terræ promissionis contra Austrum. In hac manserunt multo tempore Abraham & Isaac, ut patet in Genesi. Distat ab Hebron sicut & Gaza paulo amplius una diæta. Vltra hanc extremitatẽ terræ sanctæ est desertum illud magnum, quod ad AEgyptum usque ferè extenditur, in quo oberrauerunt filii Israel quadraginta annis. Itaque longitudo terræ Longitudo terræ sanctæ. sanctæ ab Aquilone incipit à monte Libano iuxta Cæsaream Philippi, extenditúrque contra Austrum usque in Bersabee Iuda, quæ est contra desertum, complectens plus minúsue LXVII leucas. Latitudinem uero eius non adeo exactè obseruaui. Porrò memorata longitudo decem tantum complectitur tribus. Tribus Iuda superiorem obtinuit regionem, quæ in longitudine quidem extenditur Iuda. ab AEgypto usque in Ierusalem, dicitúrque interuallum illud occupare septem diætas. In latitudine uero incipit à lacu asphalti, hoc est à mari mortuo, & desinit usque ad mare magnum in occidente. Tribui Simeonis obuenit pars in ipsa Simeon. tribu Iudæ, nempe quæ est iuxta AEgyptum circa montana Arabiæ. Beniamitæ Beniamin. sortiti sunt possessionem suam à Iordane usque ad mare magnum in longitudine, latitudo uero eius est ab Ierusalem usque in Bethel, quatuor ferè complectens leucas. Tribus Ephraim sortem suam accepit à Iordane fluuio usque ad Ephraim. Gaderam, quæ est iuxta Ioppen, & ex transuerso usque ad campum magnũ ubi incipit Galilæa. Tribus Manasse una medietas incipit à Iordane, & terminatur Manasse. ad mare magnum, & in transuerso quæ est latitudo eius, desinit in Bethsan. Tribus Isachar secundum longum incipit à Iordane & terminatur ad Carmelum Isachar. iuxta Magedo: in latitudine uero habet Bethsan & montẽ Thaborinũ extremitates. Tribus Zabulon habet Carmelum & lacũ Genesareth extremitates longi Zabulon. tudinis, & in latitudine à monte Thabor uersus Nazareth, quinque occupat leucas. Tribus Aser occupat totam terrã à Carmelo maris usq; ad Sidonẽ magnam, Aser. in longitudine scilicet uiginti leucarũ continẽs spatium: in latitudine uero extenditur à mari magno usque Nason & Assor per spatium nouẽ leucarum. Tribus autem Neptalim accepit partes orientales usq; ad Damascum, Galilæã superio- Neptalim. rem à mari Galilææ usq; ad montẽ Libani, fontésq; Iordanis includens, & hæc in longitudine: iuxta latitudinem uero transit ab Assor usque ad regionẽ Traconitidis. Tribus Dan occupat loca conuallis iuxta mare magnum, ab Austro ter- Dan. minata ad Azotum: ab Aquilone ad Doram, habens scilicet à tribu Iuda Azotum, Accaron & Geth: & à Beniamin Iamniã & Ramatha usque ad Ioppen. Et ut in summa dicã, tota terra sancta à Iordane usq; ad mare magnũ, quæ est latitudo eius, ab oriente scilicet in occidentem, non uidetur excedere sedecim leucas. In longitudine uero, quæ ab Aquilone in Austrum computatur, à Dan scilicet, quæ nunc Belenas siue Cæsarea Philippi dicitur, usq; ad Bersabee, quæ nunc Giblim appellatur, habet circiter sexaginta quatuor aut sex leucas. Et hæc de magnitudine, urbibus, fluminibus, & cæteris locis terræ sanctæ dicta sufficiant.

De fertilitate terræ sanctæ & uariis eius habitatoribus.

HABET terra sancta id in sacris literis præconii, ut reliquas terras in bonitate

bonitate & fœcunditate excellat, atq; longe post se relinquat, quippe quæ melle & lacte exuberare dicitur, per quæ intelliguntur omnia ea quibus opus habet mortalis hæc uita. Est solum ipsum frumenti feracissimum, quippe quod in cultura sua minimum laborem exigit, & multum reddit fructum. Nam id sæpe oculis meis uidi, duobus tantum bobus aratrum inuerti: nec agros stercore opus habere cum suapte natura terra ipsa pinguis sit, & in plerisque locis hoc externo minime egeat condimento: rosas, rutam, fœniculum, saluiam & alias herbas humus ipsa sponte producit. Lana quoque succida ibi crescit in frutetis quibusdam, quorum semina singulis annis in terram sparguntur, & ex his consurgit caudex quidam, in cuius folliculis lana illa colligitur. Crescunt quoque ibi cannæ molles, ex quibus colligitur saccarum. Habent hæ cannæ medullam quandam humidam in modum sambuci, quæ in peluim expressa atque in æneis caldariis decocta, optimum efficitur saccarum. Id tamē ingenue fateor, raro illic inueniri poma, pira, cerasa, nuces, & alios similes fructus arboreos, sed è Damasco illuc deferuntur, qui tamen adeo solis ardore decocti sunt, ut diu conseruari nequeant: At loco illorū habent alios fructus, qui etiam per totū annum in arboribus conseruantur, ut sæpe uideas unam arborem simul flores & fructus maturos gestare. Ex his faciunt incolæ uaria condimenta, quibus pultes, carnes, pisces, & alios cibos sapidiores reddunt. Habent poma cetrina magna, ex quibus optima conficiunr electuaria. Habent & alia optima poma & mirabilia, quæ poma paradysi ab eis uocantur. Hæc crescunt in modum maximi botri, quantitatem habent mediocris cophini, cuius grana sunt ipsa poma, ita ut non raro centum poma, & aliquando plura simul conglobata in modum uuarum reperias, quorumquodq; oui habet magnitudinē, obductum folliculo spisso crocei coloris, qui decorticatus dulcē & delicatum relinquit fructum. Hæc arbor ultra biennium non durat, sed arefacta, ex radicibus alios surrogat surculos. Folia eius adeo longa sunt, ut staturam hominis erecti ferè excedant. Latitudo uero tanta est, ut duo folia hominis corpus commode tegere possint. Vineæ multæ sunt in terra sancta, & plures essent, si Saracenis uini usus in uniuersum non esset interdictus. Hi autem terrā illam hodie pro maiori parte subiectam tenēt: & ubi uineas inueniunt eradicant. Optimū uinū quod in ea inuenitur, crescit circa Bethleem in ualle Raphaim, & in Neheleschol, unde exploratores portauerunt palmitem uuarū ut in Numeris legimus. Circa Sidonē quoq; & Anteradū, itémq; sub Libano monte bonū crescit uinum, & ut mihi retulerunt indigenæ Anteradi, colligūt uno anno ab eadem uite triplex uinū: hoc est, habent uno anno tres uindemias. Nam cum uitis tēpore Martii consuetos produxerit botros, id ligni quod uacuū est à fructu, resecatur, & tūc ex relicto palmite in Aprili alius & nouus repullulat surculos, suos quoq; secum ferens fœtus. Qui & ipse truncatus, in Maio nouum producit ramusculum, serotinis oneratum uuis. Et hac arte fit, ut primi botri in Augusto ad maturitatē perducti suam uindemiā requirant. Secundi uero qui in Aprili floruerunt, in Septembri racemantur: & tertii in Octobri. Hinc etiā est ut in terra sancta botros uenales inuenias à die Ioannis Baptistæ usque in diem diui Martini. Habentur quoq; in ea terra ficus, malogranata, mel, oleū, pepones, cucumeres, melones, citruli, cucumeres Babylonyci, & alii multi fructus his similes. Frumentum quoq; ipsum est delicatissimū, ut non

Lana in frutetis.

Poma paradysi.

Tres vno anno vindemiæ

uideatur mihi quod unquam meliorẽ comederim panem quàm Ierosolymis, Porci syluestres, capreoli, lepores, perdices & coturnices abundant in terra sancta, sicut & leones atque ursi. Sed & cameli ibi in maximo habentur numero.

Qui homines terram sanctam inhabitent.

SVNT IN terra promissionis homines ex omni natione quæ sub cœlo est, & uiuit quælibet gens iuxta ritum suum. Et ut uerũ loquar, in nostram magnam confusionem, nulli in ea peiores & in moribus corruptiores inueniuntur quàm Christiani, cuius hanc esse rationem arbitror. Quando aliquis in Hispania, Gallia, Germania, Italia, aut aliis Christianitatis nationibus malefactor deprehensus fuerit, utpote homicida, latro, fur, incestuosus, adulter, fornicator, proditor, & timet propterea à iudice condignam sibi irrogari pœnam, fugit & transfretat in terram sanctam, quasi hoc contractum aboliturus malum, & cum illuc uenerit, non animum sed locum mutauit, & euenit sibi id quod scriptum est, Nunquid AEthiops potest mutare pellem suam? Tales sunt hodie in terra sancta non pauci, qui spoliant peregrinos & conterraneos suos, ad se bona fiducia diuertentes, & nihil mali de eis suspicantes: detestabilésque illi patres detestabiliores post se relinquunt filios, qui pollutis pedibus calcant loca sancta, & sua pessima uita id efficiunt, ut sancta dei in magnum ueniant contemptum.

Transfugæ Christiani.

Sunt autem præter Christianos in terra promissionis & aliæ uariæ gentes, præsertim Saraceni, qui Mahumetum prædicant, & legem eius obseruant, agnoscẽtes etiam Christum ueluti magnum prophetam, de spiritu sancto conceptum, & natum ex uirgine Maria, sed negant eum passum & mortuum, uerum cum illi placuit, aiunt, ascendit in cœlum, sedétque ad dexteram patris ut filius. Mahumetum uero dicunt sedere ad sinistram dei, & eum ut dei nuntium ad se tantum missum. Sunt homines illi Mahumetani immundiciæ addictissimi, ducúntque tot quot pascere possunt uxores, præter id quod Gomorraico fœdati sunt uitio. Sunt tamen hospitales, & satis humani, id quod non semel tantum in meipso sum expertus. Pro modico ministerio illis exhibito, copiosam reddũt mercedem.

Saracenorũ fides.

Sunt præterea in hac terra Syriani, qui quidem Christiani sunt, uerum Latinis nullam seruant fidem, misere & pauperrime uiuunt: auaritiæ studentes, nemini eleemosynam largiuntur. Ditissimus inter eos non delicatius uiuit quàm pauperior. Inter Saracenos habitant, & ut plurimum officiis eorum mancipantur. In habitu à Saracenis ferè nihil differũt, nisi quòd per cingulum laneum ab eis aliquid discriminis habent

Syriani.

Græci similiter Christiani sunt, sed schismatici, & à Romanæ ecclesiæ obedientia alieni: sunt & aliis multis implicati erroribus, faxit deus ne & Latinis multæ irrepserint stultitiæ. Apud Græcos omnes ferè prælati sunt monachi, magnǽque abstinentiæ, & habentur à plebeis hominibus in magna reuerẽtia & honore. Sunt quoq; in hac terra Armeni, Georgiani, Nestoriani, Nubiani, Iabeani, Chaldæi, Maronitæ, AEthiopes, AEgyptii, & multæ aliæ gentes, quæ quidẽ omnes confitentur Christũ, & habent suos patriarchas. Quidã sunt hæretici, & à suo hæresiarcha nomẽ sunt sortiti, ut sunt Nestoriani, Iacobitæ & similes. Sunt tamen multi in his sectis admodum simplices, nescientes quicquam de hæresibus: Christo deuoti, carnem ieiuniis macerantes, atque simplicissimas uestes induti, ut etiam longe superent religiosos Ro

Græci.

manæ ecclesiæ. Nubiani & Iabeani dicunt se siue maiores suos fidem suscepisse à sancto Mattheo, ab eóque baptizatos, & baptismi modum ab illo recepisse, quem hodie inuiolabiliter seruare contendunt, innitentes huic auctoritati, Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igne. Nam cum baptizantur, cum calido ferro crucem inurunt faciei aut alteri corporis parti. Et hi deuotiores inter orientales habentur. Est & gens Madianitarum, qui nunc Beduini atque Turoniani dicuntur, qui magnam partem terræ sanctæ impleuerunt: & hi tantum operam dant alendis pecoribus & camelis, quibus supra modum abundant: Certam mansionem non habent, sed ubi bona inuenerint pascua, ibi cum tabernaculis suis tantisper subsistunt, donec herbis depastis, alium locum pro gregibus quærere cogantur. Sunt homines pugnacissimi, & repleuerunt fere totam Syriam: potissimum occuparunt ripas Iordanis à Libano usque ad desertum Pharan cum montes qui ultra Iordanem sunt, optima suppeditent pabula ouibus, capris, & reliquis iumentis. Habent arietes & uerueces tam crassos & pingues, ut una cauda pro tribus aut quatuor hominibus sufficiat ad esum. Nestoriani habitant circa Berut & Biblium in planicie Libani contra Ituream. Maronitæ uero occuparunt regionem quæ est circa fontem hortorum à Libano descendentem contra Tripolim, dicuntúrque habere quadraginta milia pugnatorum. Porrò circa castrum Arachas post Tripolim habitant Saraceni, qui Vanni dicuntur. His sociantur Saraceni quos Asininos uocant, habitantes in montanis usque ad castrum Anteradum, plurima habentes castra & oppida, atque fertilissimam occupantes terram. Hi de Perside dicuntur duxisse originem: & in tantum numero sunt aucti, ut & ipsi quadraginta milia armatorum asserantur posse producere. Voluerunt ante paucos annos sese Romanæ subiicere obedientiæ, sed per Templarios impediti à suo resilierunt proposito. Hos Asininos nullus hactenus Sultanus potuit in ordinē redigere, sed ipsi sibi leges & iura condunt, utentes illis ut libet: súntque omnibus adiacentibus nationibus formidini ob suam feritatem. Et cum hic oriētales attigerim nationes, non inutile uisum fuit de iis ampliorem facere mentionem: quandoquidem hodie multi sunt, qui cum nihil sciant, scire omnia uelint, asserentes nullos in his maximis regionibus usq; ad Indiam inueniri Christianos, sed perfidum Mahumetum omnia loca conspurcasse. Id quod uerum non est, sed ubique Christus in mundo suos habet cultores, præterquam in Arabia & AEgypto, ubi rari inueniuntur Christiani, sed omnes ferè nomen dederunt Mahumeto. Id quidem uerū est, omnes Christianos transmarinos, puta Armenos, Cappadoces, Græcos, Chaldæos, Medos. Parthos, Indos, Nubeanos, Iabeanos, Asianos, Georgianos, & reliquos orientales populos, non esse homines bello assuetos: sed cum à Saracenis, Turcis aut Tartaris bello petuntur, illis tributarii fiunt, atque omne permittunt dominiū: exactores ferentes, modo pacem & concordiam quantum ex se est conseruent: & hinc fit ut regiones illæ, quas Christiani inhabitant, Saracenorum esse putentur, atque perfidiæ illorum subiacere, cum tamen ibi ferè omnes sint Christiani, id quod ego expertus sum in Cicilia & Armenia minori, quæ parent Tartarorum principi: & tamen sunt meri Christiani, qui eas inhabitant regiones, ecclesias frequentantes, missas audientes, genua flectentes, atque deuote orantes:

Nubiani

Madianitæ

Nestoriani

Maronitæ

Asinini

Christi cultus ubique

religiosis etiam personis magnum exhibentes honorẽ, id quod in meipso sum expertus, cum illic aliquantisper morarer. Præterea eos quos nos damnatos iudi-
Nestoriani camus esse hæreticos, ut sunt Nestoriani, Iacobitæ, Maronitæ, Georgiani, & similes, ego plerunque inueni bonos & simplices esse homines, syncereque erga deum & homines uiuentes: sunt magnæ abstinentiæ, & in quadragesima nec pisces, nec oleum comedunt. Attentè audiunt uerbum dei: id quod ego uidi in
Georgianorum sacri ritus uespera Ramispalmarum, quantis cateruis ad concionem confluxerint. Habẽt præterea suos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios prælatos, præter Nestorianos, qui loco Papæ habent prælatum, quem Iacelichum uocant, cui magna pars orientis paret. Armeni uero & Georgiani habent prælatos, quos Catholicos uocant, qui sub se habent Archiepiscopos, Episcopos, & alios prælatos, qui optima conuersatione plebi præeuntes, uerbo pariter & exemplo illos docent: & quanuis munitissima inhabitent castra, atque magnis polleant diuitiis, induuntur tamen uilibus & sordidis uestibus, amplissimas habentibus manicas: exterior enim uestis est pellicea arietina, grossa & rubea, & sub ea deferunt tunicam griseam atque detritam. Suprema uero uestis est scapulare nigrum, uile & asperum, quasi cilicium. Interfui etiam semel in die annuntiationis sacris eorum, & aduerti eos eisdem ferè uti ceremoniis & precationibus quibus nos in missa, nisi quòd suo, & non Romano utũtur idiomate. Nota quoq; quòd Catholicus ipse
Catholicus & omnes alii prælati sunt monachi, nec quisquam nisi monachi ad hæc ecclesiastica admittuntur officia. Clerici uero seculares & sacerdotes ferè nullam habent auctoritatẽ, nec aliud agunt nisi quòd diuina celebrant officia. Ad omnes horas signum faciunt cum tabula lignea: non enim campanas habent: & tũc nocte surgunt ad matutinas preces, excitántque se mutuo, ut omnes conueniant: nec iterum dormitum eunt post illas absolutas preculas, sed sedent in ecclesia
Matrimoniũ sacerdotum docentes populum usque ad auroram. Sacerdotes omnes sunt uxorati: nec aliquis permittitur exequi sacerdotis officium, nisi legitimam habeat uxorem. Sabbato duntaxat & die dominico missas celebrant: reliquis diebus per hebdomadam amplexibus uacant. Mortua uero uxore sacerdos continebit, nec aliã poterit ducere uxorem. Et si fornicatus aut adulteratus fuerit, sine spe ulla amittit officium & ecclesiam. Quòd si uxor eius adulterium perpetrauerit, sacerdos maritus eius aut continebit, aut officium & ecclesiam perdet. Vxor uero adulterans nasum perdet: & uir qui cum ea concubuerit castrabitur, etiamsi legitimam habuerit uxorem. Id ego semel fieri oculis meis uidi. Mortuo uero sacerdote, uxor eius relicta continebit: & si aliud præsumpserit inire matrimonium comburetur: sin meretricari libuerit, nil mali patietur: & id sæpe apud illos euenire solet. Et hæc mihi uidetur potissima causa esse, quòd tot in illis terris inueniuntur meretrices: nam uxores talium continere nolentes, meretrices efficiuntur. Fures committentes furta non admodum nociua, & alii malefactores qui mortem non commeruerunt, castrantur, ne filios generent paternorum morũ imitatores. Id scio, cum essem apud regẽ Armeniæ, habuit regina plures quàm sexaginta eunuchos. Rex cum omnibus principibus & nobilibus suis libẽter audit uerbum dei: quibus etiam singulis diebus hora tertia illud à monachis, quos Vetrapethe uocant, deuote ex sacris libris proponitur, utentibus expositione Ioannis

annis Chrysostomi, Gregorii Nazanzeni, atque Cyrilli, quę ipsi Kyrillum proferunt. Deuoti & morigerati sunt in ecclesia, nec facile ullum ibi uideas dissolutum aut indisciplinatum: Cum Episcopus sacrum facit, habet astantes suos ministros, puta diaconum, subdiaconum & acoluthum, & cum magna grauitate ceremonias solitas celebrat.

Descriptio AEgypti.

LVSTRATA itaque Armenia secessi in Cappadociam, & hinc perrexi ad Seleuciam, à qua traieci in Cyprum, à Cypro nauigio ueni Tyrum, & rursum à Tyro soluens per littus Palæstinæ descendi usque ad ostia Nili. Ibi uidi Pharmam ciuitatem munitã quidem & egregie extructam, sed hominibus uacuam: nam serpentibus cedere coacti sunt. Ab hoc loco uiginti numerantur leucæ ad Taphium: hæc est Taphnis, de qua in psalmo: Fecit prodigia sua in campo Thaneos. Hæc posita est in terra Gessen, de qua in Genesi multa scribũtur, Fuit olim urbs insignis, sed nostro æuo destructa est. A Taphni usque ad Memphim, quam nunc Damiatam esse putant, quindecim sunt leucæ, distátq; duabus à mari leucis, in ruinis penitus iacens, nisi quòd non longe à situ suo uilla est extructa propter naues in ea collocandas atque merces colligendas. Abundat is locus æque ut Taphnis frumento, fructibus, & omnibus ferè bonis, quibus homo uesci potest. Deriuatur à Nilo riuus unus uersus Taphnim, & hinc uersus Pharmam fluens, primum uersus terram sanctam constituens portum. Alterum uero portum efficit alius Nili riuus priore maior, tribus leucis à Damiata mare ingrediens. Tertius portus est in Alexandria, ubi scilicet maior pars Nili labitur in mare, distátque à Pharma, ubi primus Nili riuus mare intrat, centum uiginti miliaribus: & hæc est longitudo AEgypti iuxta mare. Ab Alexandria uero usque in Babyloniã numerantur etiam centum uiginti miliaria, ascendendo contra Nili cursum. Porrò à Pharma eundo per Taphium & Damiatam centum computantur miliaria usq; ad Babyloniam siue Cayrum, etiã aduersus fluuium nauigando. A Babylonia uero usque ad Syenen, quæ uersus Austrum ultima est pars AEgypti, sunt miliaria circiter ducenta quadraginta: & ibi incipit AEthiopia, quæ hodie Nubia dicitur: & est tota Christiana, ubi beatus Mattheus prædicasse dicitur. Huius AEthiopiæ regem captiuum uidi in Babylonia. Ascendens autem à Damiata per Nili fluuium ueni in Abdelam, ac deinde in Mausotam, ubi Nilus scinditur in duo, uoluitúrq; riuus minor ad fretum quod est iuxta Pharmã, & ex illo intrat mare. Rursus iuxta uillam Semmath est alia Nili scissio, labitúrq; is abscissus riuus iuxta uillam quæ Phatures dicitur, in mare: sed non est nauigabilis, ut alii iam memorati riui sunt. Item à Semmath ascendendo, prius quàm uenias ad Phyton & Ramassen, separatur à Nilo quartus riuus, intrans mare iuxta uillam quæ Stermon appellatur: & ea Nili diuisione usque ad uillas Phyton & Ramassen sunt quinque leucæ, ponuntúrque hæ uillæ altrinsecus in ripa Nili. Hinc uiginti numerantur miliaria ad locũ qui Delta nominatur, ubi scilicet Nilus in duos riuos diuisus totam ferè AEgyptũ facit insulam in modum Δ literæ triangulariter figuratum, procedítque maior aquarum uis ad Alexandriã, & minor ad Damiatã. A Delta usq; Heliopolim tria numerãtur miliaria, ubi & alius riuus à Nilo segregatur, & defertur ad ciuitatem Pelusii, & inde fluens per desertum uersus terram sanctam

Pharma.
Damiata.
Diuisio Nili
Syene.
Nubia.

iuxta ciuitatem Iaris intrat mare: & hinc ferè duæ sunt dietæ usque ad Ragazā: uel Gazaram & Bersabee. Hic riuus uocatur proprie in scriptura riuus AEgypti, terminatúrque ad ipsam sors tribus Iudæ. Quidam uocant eum Binocorulā, alii Syron AEgypti & non est nauigabilis. Heliopolis est uilla opulenta, sed nō munita, sicut nec alius quispiam locus per totam AEgyptum est muratus, præter Alexandriam & Babyloniam. Hinc septem numerantur leucæ usque ad Babyloniam. Hæc ciuitas est supra modum magna, in littore Nili sita, transitque per medium eius riuus aquarum à Nilo excurrens, & rursum in eum ruens. A Babylonia duabus leucis distant pyramydes quædam triangulares & insigniter magnæ. Et hinc duæ sunt leucæ ad Thebas, unde fuit legio Thebeorum. Huic quoque adiacet desertum Thebaidos, in quo olim fuit magnus numerus monachorum. Et nota quòd à Babylonia usque ad Syenen per miliaria CC XXX Nilus in nullos diuiditur riuos, uno contentus in quo fluit alueo. Terra AEgypti ferè est inaccessibilis: nam ab occidente habet mare magnum: contra Aphricā est desertum Libyæ & Philenorum: ab Austro est desertum AEthiopiæ, & ab oriente desertum Thebaidos usque ad mare rubrum. Transitus illius deserti est trium dierū, donec ueniatur ad locum qui Beronice uocatur: & est portus AEgypti in littore maris Rubri ad Indiam ducēs. Porrò contra Vulturnum & Septentrionem habet AEgyptus desertum magnum usque ad terram sanctam, in quo filii Israel ab AEgypto fugientes XL annis morati sunt. Floruit ante tempora nostra AEgyptus mirū in modum Christiana religione multa milia habens monachorum, multa cœnobia, & plures ecclesias, Vnde dixerunt mihi Saraceni, quòd in sola Babylonia & Cayro (sunt enim duæ urbes, sed in unam cōiunctæ) plures quàm quadraginta reperiantur ecclesiæ. Habet uillas fermè infinitas, & populum sine numero. Dominantur hodie in ea Saraceni. Inter Heliopolim & Babyloniam ostendūtur loca, in quibus beata Virgo mansit cum puero Iesu & marito Ioseph, cum à facie Herodis fugisset è Iudæa. Est etiā ibi hortus balsami, qui irrigatur à fonte paruo, uberrime tamen fluente, in quo aiunt beatam Virginem puerū Iesum lauisse, ob id habetur fons ille in ueneratione nedum à Christianis, uerum & à Saracenis. Modum colligendi balsamum hūc mihi Saraceni ostenderunt. Carpebant folium unum à stipite (adhærent enim folia stipiti) & contra radium solis illud discerpentes, guttam lucidissimam, & supra modum odoriferam elicuerūt: & is est uerus liquor balsami: qui in phialas uitreas colligitur, & ad diuersas mundi partes mittitur: tametsi raro sine mixtura ad regiones nostras perueniat. Aiunt etiam, si folium illud contra radium solis non frangeretur, minime succum illum stillaret. Foderunt proinde Saraceni & alium fontem, cum fons prior non sufficiat ad irrigationem totius horti, ex quo quatuor boues aquam trahunt, quæ sufficere possit ad illius humectationem.

Marginalia: Heliopolis. — Babylonia AEgypti. — Thebais. — Situs Aegypti — Christus olim in AEgypto cultus. — Hortus balsami.

PRAETER Quintum Curtium, qui gesta conscripsit Alexandri Magni, & passagia quædam terræ sanctæ, pauci hactenus fuere, qui de rebus & de uariis illis atque multis prouinciis, quas habet oriens, præsertim Indicus, nos certiores redderent: & tamen interim semper fuerunt uiri quidam studiosi, qui Asiani orbis uisendi gratia haud cunctanter pericula corporis atque rerum iacturas subire contenderunt: & proculdubio plurimarum orientalium rerum certa hodie extarent experimenta, si saluus illis in patriam contigisset reditus. Nunc autem cum tam multa peregrinantibus in illis regionibus sint subeunda exitialia pericula: occurrunt enim nedum prædones, & alii ferocissimi homines, uerum & bestiæ immanes, deserta amplissima, squalentia & arentia, quæque neque hominibus, neque iumentis quicquam pabuli afferre poterunt, maria illa fabulosa, ut uocant, quæ interdum peragranda sunt, aquæ mortiferæ, mare tempestuosum, calores intolerabiles, frigora acerba, & alia innumera pericula: quot putas Asia nobis incolumes restituit, quos in eam Europa ueluti exploratores misit? & si quosdam restituit, hi uel itineris labore atque periculorum sufferentia adeo exanimati sunt, ut non curarint explorata stylo excipere: aut si annotarunt ea quæ uiderũt & experti sunt, uernaculo usi sunt idiomate, id quod fecit Vartomãnus, Benedetto Bordone, ut uulgaris libri uulgari utar titulo, Marcus Paulus Venetus, & alii quidam Itali atq; Hispani, quorum scripta adhuc in tenebris essent, sicut & aliqua sunt, nisi boni quidam uiri ea in latinum uertissent, atque omnibus legenda exhibuissent. Et utinam Marcus iste Venetus commodiorem nactus fuisset interpretem, aut ipse librum suũ latine scripsisset, qui latine sciuit, id quod in loco quodam subindicat: sed multis conciuibus suis Venetis gratificari maluit, quàm paucis latine doctis. Natus est hic Marcus ex patre Nicolao Paulo uiro clarissimo, qui cum per tres aut quatuor annos lustrasset partes orientales, comitem habens fratrem genuinum, Mattheũ scilicet Paulum, domum rediens filium Marcum secum ducens, denuo in Indiam concessit, mansitque multis annis apud magnum Cham Cublai, aulicus illius factus. Historia illius profectionis atque reditus describitur in primis decem primi libri capitibus: & hæc tibi lector causam reddent, quomodo Marcus huius libri conscriptor, tot potuerit perlustrare prouincias.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ORIENTALIBVS LIB. I.

Quomodo Nicolaus Paulus & Mattheus Paulus fratres in orientem concesserint. Cap. I.

BALDVINO principe inclyto regni Constantinopolitani sceptra tenente, anno scilicet ab incarnatione domini M CC-LXIX, duo uiri nobiles & prudentes è clarissima Paulina familia nati, ciues Veneti, nauem uariis onerantes mercibus, communi consensu Venetiis soluentes, prospero uento, & deo duca tum felicem præstante, sulcarunt mare mediterraneum, & per angustas Bosphori fauces contendentes, Constantinopolim peruenerũt, ubi cũ paucis quieuissent diebus, iterum uelis uentum dantes traiecerunt ponium Euxinum, appulerũntque ad portum ciuitatis Armeniæ, quæ Soldadia appellatur & præparãtes iocalia pretiosa, curiã cuiusdam regis magni Tartarorum, Barlza dicti, ingressi, illi obtulerunt quicquid optimum habebant. Ille uero gratissima & libere oblata munera non aspernãs uicissim placido illos suscipiẽs uultu, multo maiora tribuit quàm illi contulerunt. Per annum autem cum illo commorantes rege, Venetias redire satagerunt. Et cum id molirentur, subito inter regem Barlza, & alium quempiam Tartaricum regem Allau nomine, lis oboritur cruenta: & aliquandiu inter se confligentes, exercitu Barlzæ deuicto, sors regi Allau uictoriam concessit: sicque memotati fratres bellorum sæuiente tumultu præpediti, uaria captant consilia, quam eligant uiam, per quam uitæ sublato discrimine, in patriam reuertãtur: tandẽmque iudicant per uarias itinerum ambages circuire regnum Barlza, & furentium euadere manus: & id tendentes peruenerunt ad ciuitatem quandam Guthacam nomine, à qua ultra progressi Tigrim traiiciunt, & XVII dietas facientes in deserto quodã magno, in quo neq; habitatores, neque oppida inueniũtur, ad Bocharam ciuitatem Persidis insignẽ profecti sunt, præsidente illi Barach rege: ibique annis tribus manserunt.

Qualiter adierunt curiam regis magni Tartarorem. Cap. II

EO TEMPORE uir quidam grauis & insignis à rege Allau ad maximum Tartarorũ regem destinatus, Bocharam pernoctaturus uenit, & illic præfatos uiros inueniens, qui iam linguam Tartaricam erant edocti, supra modum hilaris efficitur, cogitátq; quomodo persuadeat, ut secũ ducat hos occidentales uiros, inter Latinos natos, ad præsentiam maximi Tartarorum imperatoris, sciens se illi in hoc gratificaturum, & nihilominus uiros debito suscipiendos honore, & largis donandos muneribus, potissimum cum iam ex multiplici colloquio gratissimos ipsorum explorasset mores. Viri igitur illi aduertentes se non facile & absque periculo posse domum reuerti, inito consilio memorato adhærent ambasiatori, itérque cũ illo suscipiunt ad Tartarorũ imperatorem, comites habentes quosdam alios Christianos, quos secũ è Venetiis duxerant, & soluẽtes à loco Bochara, post multos transactos menses perueniũt ad maximũ omnium Tartarorum regẽ Cublai uocatũ, quem etiã magnum Cham appellant, hoc est magnum

magnum regem regum. Porrò quòd tam prolixum tempus insumpserunt, donec ad magnum uenirent Cham, aliud in causa non fuit, quàm quòd in frigidissimis regionibus Aquilonem uersus niues plurimas & aquarum, inundationes inuenerunt, quæ uiam illis præcluserunt.

Quanta humanitate à magno Cham suscepti sint. Cap. III

ADDVCTI igitur ante conspectum magni imperatoris Cham, perbenigne ab eo suscepti sunt. Interrogauit autem eos de multis, utpote de regionibus occidentalibus, de imperatore Ro. atque aliis regibus & principibus, qualiter sese gererent in regimine & rebus bellicis, quo pacto pax, iustitia & concordia inter eos constaret, itẽ quales mores & uiuendi ritus essent apud Latinos, & præsertim qualis esset nostra christiana religio, qualisq; Papa summus illius moderator. Et ad hæc memorati uiri sigillatim respondentes, eò imperatorẽ suis deduxerunt uerbis, ut libenter illis auscultaret, & sæpe ad se introduci iuberet.

Mittuntur à magno Cham dicti uiri ad Pontificem Ro. Cap. IIII

QVADAM itaque die magnus Cham cum regni sui principibus inito consilio, rogat Latinos, ut nomine suo ad Papam proficiscentes, unà cum barone quodam Gogaca nomine, uiro aulico & optimo, atque apud illum agant, ut centum uiros sapiẽtes, & in lege Christiana doctos ad se dirigat, qui sapientibus suis ostendere possint Christianorum fidem cæteris omnibus sectis præferẽdam atque unicam salutis esse uiam, quódque dii Tartarorum essent dæmones, qui orientalibus in sui cultura imposuissent, nam cum is imperator multa audisset de fide catholica, & interim aduerteret, quàm mordicus sui sapientes conarẽtur suam defendere fidem, in ambiguo positus nesciebat cui tutò animũ suum inclinaret, quámq; ut uerã amplexaretur uiam. Illi itaque debitam regiæ maiestati exhibentes reuerentiã, pollicẽtur se commissa fideliter executuros, & literas quas ab eo Ro. Pont. offerendas acceperint, præsentaturos. Ipse uero tabulam aureã signo regali sculptam & insignitam iuxta imperii sui consuetudinẽ illis tradi iubet, quam commeatus loco secũ per totum eius imperiũ deferentes, ubiq; à prouinciarum & ciuitatum rectoribus per loca discriminosa salui deducerẽtur atq; expensas ab eisdem reciperent, & quacunque tandem re opus in itinere haberẽt, illis imperatoris nomine suppeditaretur. Rogabat quoq; eos imperator, ut non nihil de oleo lampadis, quæ iuxta dominicũ sepulchrum Ierosolymis ardebat, sibi in reditu deferrent, credens sibi illud non parum profuturum, si Christus mundi esset saluator. Illi igitur imperatori ualedicentes arripiunt iter, literas & auream tabulam secum deferentes. Cúmque XX dietas equitando peregissent, Gogaca, qui illis ab imperatore associatus erat, grauiter ægrotare cœpit. Vnde consilio inito, eo illic relicto, ipsi cœptum prosequuntur iter, ubique ob imperatoris signũ humaniter suscepti. Pluribus tamen in locis ob fluminũ inundationes pedem sistere coacti sunt, ut etiã tres annos citro ultróq; absumpserint, prius quàm ad portũ ciuitatis Armeniorum, Galza nomine, peruenerint. A Galza recta ad Anconem tendunt anno scilicet domini. M.CCLXXII mense Aprili.

Quomodo summi Pontificis expectarint creationem. Cap. V.

INGRESSI autem urbem Anconem audierunt dominum Clementẽ Papam quartum nuper defunctum, aliúmque neminem in locum eius surro-

gatum: de quo non parum contristati sunt. Erat tunc Anconæ legatus quidam sedis apostolicæ, dominus scilicet Thedaldus Comes de Placentia, cui cuncta quæ in commissis habuerunt, exponêtes, indicabant quomodo à magno Cham missi fuissent. Ille uero consulebat, ut noui Pontificis expectarêt creationê. Abeuntes itaque interim Venetias suos inuisuri, & illic quousque alius institueretur Pontifex mansuri, inuenit Nicolaus Paulus uxorem suam extremã clausisse diê, quippe quam in recessu suo prægnantem reliquerat, filium uero Marcum nomine, qui iam annos ætatis XV habebat, sanum & incolumem inuenit, atque postea hunc librum conscripsit. Porrò electio Ro. Pontificis ad duos usque annos est protracta.

Qualiter regressi sint ad regem Tartarorum. Cap. VI.

ANNIS duobus postquam redierunt in patriam elapsis, memorati duo fratres timentes imperatoris Tartarorum turbationem, quem ipsorum reditum sciebant expectare, reuertuntur Anconam ad legatum, secum ducentes Marcũ filium, longi itineris futurum comitem. Acceptisque à legato literis, quas Tartarorum imperatori deferrent, in quibus plenius imperator edocebatur ea quæ fidem concernunt catholicam, abire iterum in orientem disponunt: illisque paululum ab Ancona digressis, nuntii ueniunt à Cardinalibus ad legatum indicantes illi se in summum electum Pontificem, postea Gregorium dictum. Quo audito ilico missis nuntiis Venetos reuocat, & ne abeant monet, parans alias illis literas, quas Tartarorum offerrêt summo principi, quibus & duos adiunxit fratres prædicatores, uiros probitate & literatura conspicuos, quorum unus Nicolaus, alius uero Guilelmus Tripolitanus uocabatur, qui tunc Anconæ moram trahebant, Abeuntes itaque unà uenerunt ad Glaciam portum maris in Armenia. Et quoniam Sultanus Babyloniæ tunc magno coacto exercitu Armenos inuaserat, cœperunt memorati fratres sibi timere, atque uiarum uolentes uitare discrimina & guerrarum pericula, cum magistro templi in Armenia manserunt: nam non semel in mortis periculum inciderunt. Nuntii uero Veneti omni sese periculo exponentes cum multis laboribus & magna difficultate ad Tartarorum imperatorem in ciuitatê quæ Clemenisu appellatur, peruenerũt: nam iter eorũ hyemali tempore propter niues & frigora atq; aquarum inundationes sæpe ad longum tempus impediebatur. Porrò rex Cublai audiês eos aduentantes qui adhuc longissime aberêt, per quadraginta dietas nuntios illis obuiam misit, qui eos conducerent, & necessaria quæque pro itinere suppeditarêt.

Quomodo Veneti à Tartarorũ imperatore suscepti sunt. Cap. VII

REGIS itaque curiam adeuntes, & ante conspectum eius ducti, prociderunt coram eo in faciem, reuerentiã consuetam exhibentes. A quo humaniter suscepti iubentur surgere, & qualiter uaria uiarũ penetrarint discrimina, quidq; cum Romano egerint Pontifice iubet enarrare. Illi uero cũcta ordine exponũt, & allatas Pontificis literas imperatori exhibent. Qua de re rex mirum in modum lætatus, fidelem illorum commendauit solicitudinem. Oleũ quoq; de lampade dominici sepulchri allatũ & oblatum accepit ab illis, & cũ honore reponi iussit. Et cum intellexisset Marcum Nicolai esse filium, blanda facie illum suscepit, omnésq; tres illos, patrê & filium, atque patruum tali dignatione prosecutus est,

tus est, ut ab omnibus aulicis deinceps suspicerentur, & in honore haberentur.

M. Paulus quàm gratus factus sit Tartarorum imperatori. Cap. VIII.

MARCVS itaque breui tempore in aula magni Cham Tartarorum addiscens mores, atque quatuor uarias gentis illius linguas edoctus, quas nedum legere, uerum & scribere didicit, omnibus charus effectus est, & in primis imperatori: qui ut hominis prudentiam magis conspicuam redderet, negotiũ illi commisit in longinqua expediendum regione, ad quam sex mensium spatio uix peruenire poterat. Ille uero prudenter in omnibus se gerens, non sine laude & principis gratia, quæ in mandatis acceperat transegit. Et sciens imperatorẽ oblectari nouitatibus, diligenter scrutatus est in regionibus quas pertransiuit, consuetudines & mores hominum, conditiones & naturas animalium, atq; harum rerum ueridica relatione mirum in modum sibi deuinxit regem, ut etiam rex in magnis obeundis regni negotiis hoc uteretur per XVII annos uiro, mittens illũ ad diuersas latissimi imperii sui terras. Is uero præter id quod regis exequebatur causas, etiam terrarum obseruabat proprietates, prouinciarum & ciuitatum considerabat situs, & quæ mira in locis uel contigerunt, uel inueniuntur calamo excipiens, tandem nobis occidentalibus patefecit, id quod secundus liber explicat.

Quomodo Veneti post aliquot annos obtenta licentia redire disposuerint. Cap. IX.

MORANTES autem aliquanto tempore Veneti apud magnũ Cham patriæ uisendæ accensi desiderio, à rege abeundi licentiam petunt. Is uero eorũ oblectatus præsentia, difficile ad id inclinari potuit. Accidit tamẽ interea ut rex Indorum Argon nomine, tres insignes uiros mitteret ad curiam magni Cublai, quorum nomina fuerunt Culatai, Ribusca & Coila, qui agerent cum eo, ut aliquam ex prosapia sua ei traderet in uxorem: nam uxor eius Balgana nomine nuper mortua, in testamento reliquerat, & maritum adiurauerat, ne ab alia quàm à sua familia aliam duceret uxorem. Rex itaque Cublai illorum obsequutus petitioni, puellam quandam XVII annorum, nomine Gogatim, è stemmate suo prognatam illis associat, inque uxorem Argonis consecrat. Nuntii uero cum reginã abducturi essent, & aduertissent Venetos patriam suam sitire, rogabant Cublai regem, ut pro honore regis Argonis hos secum abire permitteret, qui nouam reginã in Indiam conducerent, & inde ad loca sua reuerterẽtur, Ille procerum instantia & petitione deuictus, etiam inuitus Venetos abire permisit.

Quomodo Venetias redierint. Cap. X.

SOLVENTES itaque à Cublai aula, quatuordecim paratas naues, & sufficienti commeatu oneratas, quarum quælibet quatuor malos atque totidem uela habebat, intrantes acceperunt à rege duas tabulas aureas regali charactere insignitas, quas per omne imperium suum, & per tam multas prouincias præfectis ostenderẽt, à quibus securum conductum uictualia, & alia necessaria perciperent. Adiunxit quoque illis ambasiatores aliquos ad summum Pontificem, & ad reliquos quosdam Christianos reges. Et nauigio hinc discedentes, post tres menses uenerunt ad insulam quandam Iana nomine, & inde per Indicum uagantes mare, post multum temporis ueniunt ad regis Argonis pallatium,

mare, post multum temporis ueniunt ad regis Argonis palatium, allatámque illi præsentant puellam. At ille filio suo hanc tradidit uxorem. Plurimi autem desiderati sunt ex his sexcentis uiris, quos pro adducenda puella rex ad tartarũ misit, qui in itinere eundo & redeundo spiritum exhalarunt. Porrò Veneti cum ambasiatoribus hinc recedentes, ab alio uicerege, qui regno pueri loco præerat Acata nomine, alias duas aureas & commendititias tabulas more gentis illius acceperunt, atque salui cum honore ex regno illo deducti sunt, & post multũ temporis multis exantlatis laboribus, protegente domino Constantinopolim perueniunt, atque inde cum diuitiis & honorifico comitatu incolumes Venetias redierunt, anno scilicet domini, millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, gratias agentes deo, qui eos de periculis multis liberatos saluos domum reduxit. Hæc à principio huius libri breuiter & summarie annotare libuit, ut lectori cõstet, quomodo, & qua occasione Marcus Paulus Venetus huius libri compilator, hæc quæ sequuntur omnia inuestigare potuerit.

De Armenia minori. Cap. XI.

PRAEMISSA generali itinerum nostrorum descriptione, nunc ad particularia descendentes, singulas regiones quas perambulando lustrauimus, denuo reuisentes, quid in eis uiderimus & experti simus annotaturi. Igitur Armenia minor quam primo intrauimus, iustitiæ conseruatione, & bona gubernatione consistit. Habet regnum ipsum ciuitates multas & plurima oppida: solum quoque ipsum fœcundum est, & terra nullius rei necessariæ indiga: uenationes bestiarum & auium illi non desunt: aer quoque ipse nulla corruptione infectus omnibus gratum præstat spiraculum. Incolæ uero regionis illius, qui olim strenui fuere bellatores, nunc otio torpentes molles & effœminati effecti, potationibus & luxui uacant. Est ciuitas quædam in hoc regno, iuxta mare sita, Glacia nomine, optimum habens portum, quò plurimi conueniunt mercatores ex uariis regionibus, etiam à Venetiis & Ianua propter uarias merces quæ illuc deferuntur, præsertim aromata diuersarum specierum, aliásque pretiosas quasdam opes ex orientalibus regionibus illuc nundinationis gratia delatas: nam est is locus ueluti porta quædam orientalium regionum.

Glacia.

De prouincia Turciæ, Cap. XII.

TVRCIA prouincia collectæ gentis, continet populos ex Græcis, Armemenis, & Turcis. Habent Turcæ linguã propriam, sub lege detestabilis Mahumeti uiuentes. Sunt homines indocti, rudes & agrestes, in montibus & uallibus habitantes, atq; pascuosa loca cæteris præeligentes: nam habent greges magnos iumentorum atque porcorum: habent & mulos, sed illi in magno sunt ualore. Græci uero & Armeni qui inter illos habitant, ciuitates & oppida possident, operámque suam in sericũ collocant. Habent autem ciuitates multas, inter quas præcipuæ sunt Gomo, Cæsarea & Sebaste, ubi beatus Basilius martyrium pro Christo suscepit, unúmque ex Tartarorum regibus dominum agnoscunt.

De Armenia maiori. Cap. XIII

ARMENIA maior prouincia maxima, Tartaris tributaria, ciuitates multas habet atque oppida. Metropolis eius Arzinga uocatur, fitque ibi buchiranus optimus. Scaturiunt quoque ibi aquæ feruentes, corporibus humanis

abluendis & medendis saniſſimæ. Aliæ uero inſigniores poſt metropolim ciuitates ſunt Argyron & Darzirim. AEſtiuis diebus plurimi Tartari illuc diuertũt cum gregibus & armentis, uberioris paſcuæ gratia illecti. Et rurſum hyemali tempore ob niuium inundantiam ad tempus ſecedunt. In montibus huius Armeniæ remanſit arca Noæ: Habet hæc regio ab oriente confinẽ prouinciam Zorzaniorum. Ab Aquilone uero fons quidam magnus inuenitur, de quo liquor oleo ſimilis ſcaturit, ad condimentũ quidem cibi inutilis, lampadibus uero concinnandis & nutriendis, aliiſque rebus inungendis commodiſſimus: unde uicinæ quæque nationes concurrunt, & de fonte illo omnes pro lucernis alendis haurire contendunt: tam enim indeſinenter hic fons fluit, ut etiam multæ naues oleo eius oneratæ, in alias abducantur regiones. Fons olei.

De prouincia Zorzania. Cap. XIIII.

ZORZANIAE prouincia Tartarorum regi tributa offert, eũmque dominum ſuum agnoſcit. Sunt autem Zorzanii homines pulchri, in armis ſtrenui, atque in arte ſagittaria periti. Sunt etiam Chriſtiani, Græcorũ obſeruantes ritum. Capillos nutriunt breues, ut clerici occidentales. Eſt prouincia eorũ aditu difficilis, præſertim ab oriente: illic enim arctiſſima eſt uia, ab uno latere habens mare, & ab altero montes, per quam quatuor leucarũ ſpatio eundum eſt, donec in prouinciam ueniatur. Vnde pauci homines ibi magnum exercitũ ab ingreſſu arcere poſſunt. Habent incolæ multas ciuitates & caſtra, abundántque ſetico, de quo pulcherrimos holoſericos parant pannos. Quidam eorum labori manuali operam impendunt, alii uero mercimoniis diſtrahendis. Terra ipſa ſatis fertilis eſt: id mirabile aiunt in hac terra reperiri. Eſt lacus quidam magnus in ea, ab aquis montium collectus, uocatus mare * Chelucelam, in gyro habens circiter ſexcenta miliaria, qui per totum anni ſpatium nullos mittit piſces, præterquam per quadrageſimam uſque ad ſabbatum ſanctum. Diſtat is lacus à reliquis æquoribus duodecim dietis. Aiunt quoque Euphratem fluuium, & alia quædam flumina in hunc ruere lacum. fort. Caſpiũ

De regno Moſul. Cap. XV.

REGNVM Moſul ad orientem ſitum, partim confine eſt Armeniæ maiori, habitántque in eo Arabes Mahumetum colentes, & multi Chriſtiani, Neſtoriani atque Iacobini: quibus præeſt patriarcha magnus, quem ipſi Iacelich uocant. Fiunt ibi panni pulcherrimi ex ſerico & auro. Cæterum in montibus huius regni habitant homines Cardi appellati, quorum quidam Neſtoriani ſunt, alii Iacobini, & quidam Mahumeti ſunt ſectatores, atque magni prædones.

De ciuitate Baldachi. Cap. XVI.

EST IN partibus illis ciuitas quædam inſignis Baldachum nomine, quæ in ſcripturis ſacris Suſis appellatur, in qua manet prælatus magnus Saracenorum, quem ipſi Caliphum uocãt. Non inuenitur in partibus illis nobilior quàm illa ſit ciuitas. Parantur ibi ex auro & ſerico pulcherrimi panni, iique ſub uaria habitudine. Anno ab incarnatione domini M CCL, magnus Tartarorum rex Allau obſedit, atque tam acriter oppugnauit hanc urbem, donec caperet eam. Erant tunc plura quàm centum milia armatorũ in ciuitate, ſed Allau longe fortior illis erat. Cæterum Caliphus urbis dominus turrim habebat plenam auro, Haolonus.

argento,& lapidibus pretiosis, atque reliquis iocalibus, sed auaritiæ stimulis sauciatus noluit collectum thesaurum in milites spargere, illisque munera largiri, ideóque ipse cum ciuitate periclitatus est: nam Allau rex obtenta ciuitate Caliphum cepit,& in turrim illam, in quam thesaurum suum reposuit, coniecit, negatóque omni cibo & potu ait illi, Si thesaurum hunc non tam auare & tenaciter seruasses, teipsum & ciuitatem liberasses: nunc igitur fruere thesauro tuo, & ex eo comede atque bibe, quem tantopere dilexisti. In hunc itaque modum miser ille thesauro suo incumbens fame periit. Transit per hanc urbem fluuius quidam magnus, atque in oceanum Indicum se effundens, à cuius ostio urbs ipsa decem & octo distat diætis, ut citra magnum incommodum innumeræ merces ab India ad eam adduci possint. Porrò fluuius ipse originẽ sumit à ciuitate Chisi. Est quoque ciuitas alia inter Baldachum & Chisi, Bascia nomine, quæ magno palmarum nemore circundatur, de quo maxima dactylorum colligitur copia.

De ciuitate Taurisii. Cap. XVII.

IN ILLIS quoque partibus est Taurisium nobilissima ciuitas, in qua multiplices exercentur mercantiæ: nam sunt ibi gemmæ pretiosæ, panni auro texti atque holoserici cum aliis uariis mercibus. Et quoniam ciuitas in optimo sita est loco, conueniunt ibi plurimi negotiatores ex uariis mundi partibus, ab India, à Baldacho, à Mosulo & Cremosor: ex Latinorum quoque terris nonnulli nundinandi gratia illuc concedunt: nam mercatores plurimum hinc ditantur. Ciues Mahumetum uenerantur, licet quidam Nestoriani atque Iacobini etiam ibi inueniantur. Sunt in circuitu ciuitatis horti pulcherrimi & amœni, unde incolæ plurimos & optimos colligunt fructus.

Quomo miraculose mons quidam in alium locum fuerit translatus. Cap. XVIII.

EST MONS quidam in regione illa haud longe à ciuitate Taurisii, qui olim uirtute diuina à loco suo hac occasione dimotus est. Accidit semel ut Saraceni Euangelium Christi blasphemare uolentes, & ueluti uanam doctrinã Christianis improperantes dicerent, Est scriptũ in Euangelio uestro, Si habueritis fidem sicut granũ sinapis, & dixeritis monti huic, transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit uobis. Nunc igitur si fides uestra caret errore, amouete montem hunc, & probate Euangelii uirtutem. Et quoniam Christiani sub perfidorum illorum dominio erant, cogebantur uel montem illum transferre, uel Mahumeticam subire legem: & si neutrum facerent, gladio ferirentur. Tunc uir quidam in Christi seruens amore & fide, confortauit pusillanimes, & fusa oratione ad dominum cum tota fiducia dixit monti, Abi hinc: quod uidente multitudine ilico factum est. De quo miraculo multi Saracenorum conuersi, Christum confiteri cœperunt.

Miraculum fidei.

De regione Persarum. Cap. XIX.

PERSIA maxima & latissima est prouincia, fuitque olim nobilis & magni nominis: nunc uero à Tartaris dissipata obscurior est quàm unquam fuerit: abiit tamen nomen eius in uiciniores quasque prouincias, ut etiam hodie Persidis prouincia octo complectatur regna: quorum primum uocatur Chasum, secundum Churdistam, tertium Lor, quartum Cielstam, quintum Instanich, sextum

sextum Zerazi, septimum Socham, octauum Timochaim, & est in finibus Persarum: suntque ibi equi magni & pulchri, ut etiam quandoque unus ueneat pro ducentis libris Turonensibus. Ducunt autem eos negotiatores ad ciuitates Chisi & Curmosa, in littore maris sitas, unde in Indiam uenduntur. Asini quoque ibi sunt pulcherrimi & optimi, ut etiam unus uendatur pro triginta argenti ponderibus. Homines uero in regionibus illis pessimi sunt, rixosi, prædones & homicidæ, fidem Mahumeti profitentes. Mercatores passim occiduntur ab illis prædonibus, nisi cateruatim per itinera incedant. In ciuitatibus tamen sunt optimi artifices, qui in auro, serico, & opere acupictorio mira faciunt. Abundant bombice, tritico, hordeo, milio, aliisque frumenti speciebus. Vini quoque & fructuum habent ubertatem.

De ciuitate Iasdi. Cap. XX.

IASDI est ciuitas magna in eadem regione, in qua multæ fiunt mercantiæ. Habet quoque & ipsa subtiles artifices, qui in serico laborant. Colunt etiam Mahumetum. Vltra Iasdi per septem dietas non est ulla hominũ habitatio usq; ad ciuitatem Crermam: sed sunt loca campestria atq; nemorosa, in quibus multæ sunt uenationes. Inueniuntur quoque ibi magni conatices, & hi in magna multitudine.

De ciuitate Crermam. Cap. XXI.

CRERMAM est ciuitas insignis, ubi in montibus plurimi reperiuntur lapides Turchisi uulgo appellati. Sunt quoque ibi mineræ chalybis & andanici. Item habent falcones nobiles, uolatum perniciſſimum habentes, minores tamen falconibus peregrinis. Habet Crermam artifices diuersorum armorum, qui fabricant frena, calcaria, sellas, spatas, arcus, pharetras, & alia instrumenta iuxta usum patriæ illius. Mulieres uero distinentur opere plumario, facientes culcitras & ceruicalia speciosa. A Crermam ultra progrediendo itur per magnam planiciem, exactoque septem dierum itinere peruenitur ad descensum quendam, qui duorum dierum spatio uix tandem perficitur, uestigio semper in decliuum inclinato. In planicie multi inueniuntur perdices, itemque castra & oppida. In decliui uero descensu sunt arbores multæ & frugiferæ, sed non est ibi habitatio nisi pastorum. Habet hæc regio hyemali tempore intolerabile frigus.

De ciuitate Camandu, & regione Reobarle. Cap. XXII.

VENITVR post hæc ad planiciem quandam magnam, ubi ciuitas quædam sita est Camandu nomine, quæ olim magna fuit, sed nunc à Tartaris diruta est, retinuitque regio ab ea uocabulum. Inueniuntur ibi in magna copia dactyli, pistachi, poma paradysi, atq; alii uarii fructus, qui in regionibus nostris non crescunt. Habet quoq; regio illa aues, quæ sincolinæ dicuntur, permisti coloris, albi scilicet & nigri, quarum pedes & rostra rubescunt. Habet item boues maximos, & in uniuersum candidos, cornua breuia & minime acuta in capite gestantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, unde tam fortes redduntur, ut ad magna onera gestanda facile assuefiant. Et cum clitellæ gibbo imponuntur, ut cameli genuflectunt, & rursum suscepto onere surgunt, sic ab hominibus edocti. Arietes illius regionis non minores sunt asinis, caudam ferentes tam longam & latam, ut triginta librarum pondus habeant. Sunt pulcherrimi & pingues, atq;

Boues gibbosi.

Arietes maximi.

ad esum optimi. Sunt præterea in huius regionis planicie multæ ciuitates & oppida, sed quæ muros habent luteos atq; imcompositos, fortes tamen: Nam sunt in ea regione multi prædones, quos Caraonas uocant, habéntque regem. Vtuntur hi prædones incantationibus: & quando ad prædam excurrunt, arte illa diabolica id efficiunt, ut aer interdiu per magnum temporis spatium adeo obscuretur, ut à nemine uideri & caueri possint, prorogántque huiusmodi caliginem interdum quinque, & aliquando septem diebus, & interim campos peruagantes in maximo numero, ut etiam quandoque turma eorum decem milia grassatorũ complectatur, in aciem bellatorum more se redigunt, & in latum diffusi sic procedunt, & quicquid obuiam illis uenit, homines & iumenta capiunt, iuuenes uenum exponũt, senes uero occidunt. Ego Marcus qui hæc scribo, semel in hanc incidi caliginem: & quoniam parum aberam à castro, quod Canosalim dicitur, facile periculum euadere potui ad castrum fugiendo. Plures tamen è comitiua mea in retiaculum illud dæmoniacum incidentes, partim uenditi, & partim interfecti fuerunt.

De campestribus formosis, & ciuitate Cormos. Cap. XXIII.

NB. Ormuz PLANICIES illa de qua iam dictum est, meridiem uersus extenditur ad spatium quinque dietarum. In extremitate uero eius incipit uia sensim descendere, ut per uiginti miliaria semper in præceps cogaris ire: & est uia ipsa pessima, atque ob prædatores periculis non carens. Tandem uenitur ad campestria pulcherrima, quæ in longum ad duas dietas se extendunt, uocatúrque locus ipse Formosa. Abundat terra illa riuis aquarum, & arboribus palmarum. Est quoq; ibi copia diuersarum auium, præsertim papagaiorum, quæ citra mare non habentur. Hinc peruenitur ad mare Creanum, in cuius littore sita est ciuitas Cormosa, optimum habens portum, ad quem multi conueniũt negotiatores, ab India aromata, margaritas, lapides pretiosos, pannos aureos & holosericos, dentésque elephantorum, & alia pretiosa quæque afferentes. Est ciuitas illa regalis, habens sub se ciuitates & castra. Regio uero ipsa calida est & infirma. Si extraneus quispiam mercator in ea moriatur, rex terræ omnia eius confiscat bona. Vinum faciunt in illa terra ex dactylis, atque aliis optimis speciebus: tamen qui eo non sunt assueti, & primum bibere cœperint, uentris fluxum cient: qui uero assueti fuerint, mirum in modum pinguescunt. Incolæ loci non uescuntur pane triticeo & carnibus, sed comedunt dactylos, pisces salitos, & cepas. Naues habent non admodum tutas: nam non consolidant eas clauis ferreis, sed ligneis cum filis quibusdam, quæ fiunt ex corticibus nucum Indicarum. Hi cortices in modum corii parantur, unde fila scinduntur, & ex filis funes fiunt fortissimi, qui aquarum impetum & assultum ferre possunt, nec ab aquis facile corrumpuntur. Habent naues illæ unas arbores, una uela, unósque temones, nec nisi uno teguntur opertorio. Pice non linuntur, sed piscium sumine. Et cum in Indiam transfretant, equos & alia onera secum deferentes, multas amittunt naues, quòd mare illud admodum tempestuosum sit, & naues ferro non sint communitæ. Incolæ illius regionis nigri sunt, Mahumetique legi addicti. AEstatis tempore, quando æstus intolerabiles sunt, non morantur in ciuitatibus, sed extra mœnia habent uiridaria aquis irrigata, & per canalia huc illúcque aquam trahunt, illicque

habitantes solis calorem aliquantulum subterfugiunt. Fit etiam non raro, ut à regione cuiusdam deserti, ubi nihil est præter sabulum, uentus quidam urens & uehemens spiret: & nisi homines ilico fugam caperent, nimio calore oppressi suffocarentur. Sentientes enim prima illius uenti spiracula, mox ad aquas confugiunt delitescúntque in eis, donec flatus expirauerit: atq; in hunc modum ardorem illum ab arena allatum effugiunt. Fit quoque in hac regione, ut sementem non nisi in Nouembri in terram spargant, & in initio Martii segetem demetant, quo tempore etiam alii fructus maturescunt & colliguntur. Nam post Martium arborum folia & herbæ nimio calore percussæ exarescunt, ut per totam æstatem nec unum uirens folium, nisi iuxta aquas inuenias. Mos est huius patriæ, cum quispiam paterfamilias mortuus fuerit, ut uxor eius relicta quatuor annis continuis eum lugeat, singulis diebus semel fletui uacans. Conueniunt etiam ad defuncti domum consanguinei eius & uicini quique, magno rugitu illius mortem deplorantes, atque acerbas facientes querelas.

De regione quæ est inter ciuitates Cremos & Crermam.

Cap. XXIIII.

VT ETIAM ad alias stylum uertam regiones, relicta iam India redeundum est mihi ad Crermam, ut hinc recto ordine progrediar ad eas quas uidi & lustraui terras. Igitur si gressum à Cremos uersus Crermam moueris, inuenies magnam & pulcherrimam quandam planiciem, nulla re quæ ad uictum pertinet carentem: præsertim tritico abundat: uerum panis ex eo confectus, ab iis qui eo non sunt assueti, comedi non potest, adeo amarus est, ab amara aqua illi impasta. Abundant etiam incolæ dactylis, & aliis suauibus fructibus. Habent insuper thermas contra scabiem, & alias multas ægritudines efficaces.

De regione inter Crermam & Cobinam sita.

Cap. XXV.

EVNDO à Crerma uersus ciuitatem Cobinam, occurrit iter tædiosissimum, quippe quod in longum ad septem extenditur dietas, nullas ferè habens aquas, nisi perpaucas, & has quidem salsas & amaras, uiridem præ se ferentes colorem, perinde ac si herbarum esset succus: & qui uel paululum ex eis delibauerit, uentris profluuium euadere non potest. Idem fieri solet si quispiam gustet sal ex ea aqua confectum. Necesse igitur est, ut uiatores aquam aliam secum portent, si modo non uelint siti periclitari. Iumenta quoque ipsa horrent, cum aquã illam bibere coguntur, nec uentris fluxum ubi biberint subterfugiunt. Nulla propterea est in illo deserto habitatio hominum neque ferarum, exceptis onagris, quòd nec cibum, nec potum illic habere possint.

De ciuitate Cobinam. Cap. XXVI.

COBINAM est ciuitas magna, copiam habẽs ferri, chalybis, & audanici. Fiunt ibi specula de chalybe pulcherrima & magna. Fit quoq; ibi tutia quæ oculis medetur, & espondium, idq; in hunc modum. Habet regio illa mineras, ex quibus terram fodiunt, & in fornacem ignitam proiectam decoquunt, desuper crate ferrea uaporem ascendentem intercipiente, in qua uapor conglutinatus, tutia efficitur. Materia uero grossior, quæ in igne remanet, espondium uocatur. Sunt huius terræ incolæ Mahumeti sectatores.

De regno Timochaim,& arbore solis,quæ à Latinis arbor sicca uocatur. Cap. XXVII.

RELICTA ad tergum ciuitate Cobina,occurrit desertum aliud,habens in longitudine iter octo dierum, éstq; in eo ariditas magna:caret arboribus atq; fructibus:& aquæ quas habet amarissimæ sunt, ut etiam iumenta eas bibere recusent:& nisi uiatores aquam secum deferrent,siti periclitarentur. Superato uero hoc deserto uenitur ad regnum Timochaim, in quo multæ sunt ciuitates & castra. Est regnum illud confine Persidi à parte Aquilonis,crescítque in eius planicie arbor magna,arbor solis dicta,quæ apud Latinos arbor sicca uocatur. Hæc grossa est ualde,habétque folia quæ ex uno latere sunt candida,ex opposito uero latere sunt uiridis coloris. Fructus nullos præter entios producit, eósque in modum castaneæ buxini coloris. Patet campus ille circumquaque ad multa miliaria,ut nec unam in eo inuenias arborem. Aiunt Alexãdrum Magnum ibi cum Dario conflixisse. Est autem tota terra regni Timochaim,saltem quæ inhabitatur,fertilis,& multarum rerum ferax,bonóque aere temperata. Habet etiam uiros pulchros,sed pulchriores mulieres. Mahumeti perfidiam sequuntur.

De tyranno quodam insigni & sicariis eius. Cap. XXVIII.

Mirabily ... hominibus ... Mahumet. ...

EST IN terris illis regio quædam Mulete dicta, ubi dominabatur princeps quidam pessimus,Senex de montanis dictus, de quo multa audiui: & quæ relaturus sum,ab aliis multis regionis illius incolis didici,qui ita mihi dixerunt, Fuit princeps ille cum uniuerso populo suo, cui præerat, legi Mahumeti addictus. Is inauditam excogitauit malitiam: Nam homines quosdam sicarios seu gladiatores,quos uulgo Assasinos uocant, sibi adiunxit, & per illorum effrenem audaciam quoscunq; uoluit occidit,ut breui omnibus terrori esset. Porrò id hac impostura effecit, Erat in terra illa uallis quædam amœnissima altissimis septa montibus,intra quam uiridarium plantauit maximum & pulcherrimum floribus odoriferis & fructibus suauibus, atque aliis delectabilibus refertum herbis. Extruxerat etiam in illo horto palatia quædam egregia mira decorata pictura,& quicquid illis ornamento esse potuit,adhibuit. Porrò quæ ad totius corporis uoluptaté faciunt,non est opus ut multam de illis faciam mentionem, cum horto illi & palatiis non defuerint riuuli uarii,aqua, melle,uino & lacte fluentes, uaria musicæ artis instrumenta & melodiæ,choreæ,tripudia,palæstræ, uestes pretiosæ, & mirus apparatus omnium delectabilium rerum,quibus pro uoto fruebantur iuuenes quidam intra uiridarium positi, qui aliud nihil faciebant, quàm quòd uitam beatam uiuebant,tristitiæ nullum dantes locum. Erat proinde in introitu horti castrum fortissimum,diligenti munitum custodia,per quod solum,& per nullum alium locum patebat ingressus & exitus in hortum. Extra locum illum habebat senex ille,cui nomen erat Alaodin,iuuenes quosdam & uiros fortes,audacis atq; præfracti animi,quos ad hóc ipsum instituebat,ut animi sui detestabile exequerentur propositum. Curabat illos informari in nefaria lege Mahumetica, quæ obseruatoribus suis in uita futura carnales promittit uoluptates. Et ut eos obsequentiores sibi redderet,& ad omne uitæ periculum intrepidos, cum illi uideretur faciebat eis,uel quibusdam eorũ,dari potum quendam,quo inescati dementes fiebant,& graui opprimebantur sopore,interímque in uiridarium du-

cebantur:

cebantur,& cum sopore soluto euigilaret,& uiderent se tantis interesse deliciis, putabant se in paradysum dei raptos,uiuereque cum Mahumeto legislatore ipsorum,& illis quæ promisit perfrui gaudiis. Quid plura? Gaudebant se ex seculi miseriis ereptos,& iam aliam atque felicem uiuere uitam. Sed cum paucis diebus his gaudiis interfuissent, senex quibus uolebat iterum memoratum potum bibendum exhibuit,& dementatos extra paradysum illam reduxit. Tunc illi ad se redeuntes,& reminiscentes quibus & quantis ad modicum tempus potiti fuissent gaudiis,supra modum dolebant,& tristes efficiebantur quòd deliciis illis perpetuo frui non concessum sit,mortem libenter subituri,modo hac uita tam modice degustata,semper uiuant. Tunc tyrannus ille,qui dei prophetam se esse mentiebatur,aiebat illis. Audite me,& nolite contristari:si parati estis, ut pro mea obedientia mortem intrepide,ubi illata fuerit,subeatis,participes uos pronuntio futuros illorum gaudiorum quæ ad horam uidistis. At miseri illi mortem lucrum putantes,nihil tam difficile aiunt iniungendum,quod pro illa beata uita consequenda non libenter subeant. Abutitur igitur tyrannus ille his præfractis hominibus ad innumera homicidia,quippe qui corporalem uitam pro stituentes,contemnebant etiam mortem ipsam,& passim ad tyranni iussum in regione illa sic grassabantur,ut omnibus hominibus essent formidini, & nemo insaniæ illorum resistere auderet : sicque fiebat,ut multæ regiones, & potentes uiri tyranno illi tributarii fierent.

De interfectione memorati tyranni. Cap. XXIX.

ANNO domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo,Allau rex Tartarorum,potenti exercitu tyranni illius castrum obsedit, cupiens tantum periculum è suis eliminare partibus. Et elapsis tribus annis cœpit illum cum omnibus Assasinis suis : defecerant enim illis uictualia : & funditus aboleuit locum, & homines interfecit.

De ciuitate Sopurgam & terminis eius. Cap. XXX

RECEDENDO à præfato loco uenitur ad regionem quandam satis amœnam,quæ habet colles,planicies,& optima pascua,uberrimos denique fructus : est enim solum eius feracissimum : neque ullam habet penuriam præterquam aquæ : nam eundum est per quinquaginta aut sexaginta miliaria donec aliquid aquæ inuenias,unde nisi uiatores aquam secum deferrent,sæpe siti periclitarentur,id quod etiam iumentis accidere solet. Festinanter igitur regio ipsa percurrenda est,præsertim ubi tanta est terræ ariditas. Extra illam siccitatē habet regio illa multas ciuitates & oppida. Incolæ Mahumetum agnoscunt. Post hæc uenitur ad ciuitatem Sopurgam, ubi omnium uictualium reperitur copia : præsertim abundant ibi pepones,quos filis diuidunt non secus quàm cucurbitæ dissecantur,& desiccatos ad proximas terras uendendos portant,à quibus auide comeduntur,cum mellis ferè habeant dulcedinem. Sunt etiam in regione illa plurimæ uenationes bestiarum & auium.

De ciuitate Balac. Cap. XXXI.

PRAETEREVNTES inde uenimus in ciuitatem quandam Balac nomine,quæ olim magna & nobilis fuit,sumptuosa habens marmorea palatia nunc uero à Tartaris diruta est. In hac ciuitate ferunt Alexandrum Darii regis

filiam in uxorem accepisse. Hæc ab Aquilone terminatur ad Persidis prouinciam. Quòd si hinc soluas & procedas inter orientem & Aquilonem, non inuenies ad duas dictas ullam habitationem: quia habitatores loci tot molestias à latronibus & prædonibus passi, coacti sunt fugere ad montana, loca scilicet tutiora. Inueniuntur ibi aquæ multæ, atque uenationes bestiarum plurimæ: sunt quoque illic leones. Viatores quoniam nihil alimenti in itinere inueniunt, uictualia secum deferunt, quæ pro duobus diebus illis sufficiant.

De regno Taicam & terminis eius. Cap. XXXII.

EXACTO itinere duorum dierum quos memorauimus, occurrit castrũ quoddam Taicam uocatum, ubi frumenti magna est copia, agérque ipse pulcherrimus. Sunt ibi quoque montes salis ad meridiem extensi, tam magni, ut totus mundus hinc sal sufficiens habere posset. Est autem sal ipsum tam durum ut non nisi cum ferreis malleis è montibus erui possit. Quòd si ultra ab isto loco procedas, inter plagam scilicet orientalem & aquilonarem eundo, post tres consummatas dietas uenies ad ciuitatem Scassem, licet alia quoque oppida in itinere occurrant. Huius regionis incolæ omnes Mahumetum colunt: bibunt tamen uinum, cuius terra illa sicut & frumenti aquæ fructuum maxime est ferax: imo tota die nihil agunt, quàm quòd calcibus euacuandis incumbunt. Est uinum illud coctum & optimum. Homines uero sunt pessimi, sed optimi uenatores: nam abundat terra eorum bestiis syluestribus. Nudi caput incedunt, nisi quòd uiri chordula quadam longitudinis decem palmorum caput ligant. E bestiarum uero syluestrium, quas capiunt, pellibus indumenta sibi parant, sicut & caligas & calceamenta, nec aliis utuntur uestibus.

De ciuitate Scassem. Cap. XXXIII.

CIVITAS autem Scassem in planicie est sita, habétque in circumiacentibus montibus multa castra. Fluit etiam per mediũ eius magnus quidam fluuius. Sunt in regione illa multi sues spinosi, qui cum capiuntur, spinis suis sæpe homines & canes lædũt: nam canes à uenatoribus in porcos prouocati, adeo irritant & commouent feras illas, ut simul concurrentes terga sua, quibus spinæ innituntur, uehementer commoueant, atque stimulos ipsos uehementia quadam excutiant, atque in uiciniores homines & canes uibrent. Habet gens illa linguam propriam, pastores eius morantur in montibus, uendicantes sibi cauernas pro habitaculis. Itur hinc per tres dietas ad prouinciam Balasciæ, atque intermedio itinere nulla humana occurrit habitatio. Necesse igitur est ut uiatores cibum & potum secum portent.

De prouincia Balasciæ. Cap. XXXIIII.

BALASCIA est prouincia magna: habétque linguam propriam, cultui Mahumeti dicata. Reges eius, qui iure hæreditario sibi inuicem succedunt, ab Alexandro Magno originẽ duxisse feruntur. Producit hæc eadem prouincia lapides pretiosos atque magni ualoris, qui à nomine regionis Balasci uocantur. Nemo citra capitis pœnã audet huiusmodi lapides uel fodere: uel extra regionẽ asportare nisi cum licentia & consensu regis, omnes enim illi lapides regis sunt, & is mittit eos quibus uult uel pro dono uel pro solutione tributi, multos etiam commutat pro auro & argento. Vsqueadeo autẽ terra illis turgescit lapidibus,

ut ad

ut ad regem parum hinc rediret emolumēti, si passim omnibus permitteret eos fodere & distrahere: nam sic lapis ipse uilior redderetur. Suppeditat quoque mons alius in hac prouincia lazulum, de quo fit azurum optimum, quale etiam in mundo non inuenitur. Elicitur autem ex mineris non secus ac ferrum: præbent quoque mineræ argentum. Regio ipsa ualde frigida est. Equos habet multos & optimos, magnos & ueloces, qui tam duras & fortes in pedibus habent plantas & ungulas, ut ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per saxa & montes currant. Abundat præterea regio ipsa uenatione bestiarum & auium. Habet quoque herodios, seu optimos falcones. Fert ager eius triticum optimum, hordeum & milium in magna copia. Oliuis caret, sed ex nucibus & sosima oleum conficiunt. Incolæ extraneas gentes minime metuunt, eo quòd introitus in prouinciā sunt multum arcti, nec possunt in hostes facile irrumpere. Ciuitates eorum & castra arte & natura munita sunt. Sagittarios habent certos, & uenatores optimos. Induūntur utplurimum corio: nam uestes laneæ & lineæ ibi haberi nequeunt, nisi pro magno pretio. Mulieres tamē nobiles utuntur pannis lineis & bombicinis.

De prouincia Basciæ. Cap. XXXV

PROVINCIA Basciæ distat à regione Balasciæ decem dietis. Et est regio ipsa ualde calida: unde fit ut homines nigri sint, sed astuti atque mali. Linguam habent propriam: & in auribus gestant inaures aureas & argenteas, atque margaritas. Vescūtur carnibus & riso: idololatræ sunt, incantationibus & dæmonum inuocationibus uacantes.

De prouincia Chesimur. Cap. XXXVI.

PROVINCIA Chesimur distat à Bascia per dietas septem. Incolæ eius linguam propriam habent, & idololatræ sunt, idola consulentes, atque responsa à dæmonibus recipientes. Faciunt quoque arte diabolica, ut aer in caliginem condensetur. Bruni coloris sunt, hoc est, nigricantis: nam regio temperata est. Carnibus uescuntur & riso, & tamen macilentissimi sunt. Ciuitates ibi multæ sunt & oppida. Rex eorum nulli tributarius est, quia neminem timent, desertis undique uallati, quo fit ut difficilis ad eos sit accessus. Sunt in hac prouincia quidam eremitæ, qui in monasteriis & cellis idolis seruiunt, cum magna cibi & potus abstinentia deos suos honorantes, quos etiam plurimum reuerentur, & cauent ne eos offendant, nepharia illorum mandata transgrediendo. Vnde & uulgo in magno honore ii habentur eremitæ. Monachi.

De prouincia Vocam, & montibus in ea altissimis.
Cap. XXXVII.

HIC IAM iterum occurret India, si iuxta priorem tramitem progrederer, sed quia illam in tertio libro descripturus sum, iam aliam uiam pergere statui, ad Balasciam scilicet redeuntes, & hinc inter plagam Aquilonarem atque orientalem iter facientes. Igitur spatio duorum dierum uenitur ad flumen quoddam, ubi multa sunt castra & uillæ: & homines illorum locorum probi sunt, & in armis strenui, sed Mahumetū colunt. Rursus spatio aliorum duorum dierum uenitur ad prouinciā Vocam, quæ subiecta est regi Balasciæ, ha- Vocam.

Christianis,in fundamento columnæ locatus est.De quo Saraceni dolentes hi scere non audebant,cum princeps ad hoc ipsum annuisset. Factum est autem, ut aliquanto post tempore princeps ille moreretur, & illi filius eius succederet in regno,non autem in fide.Tunc Saraceni ab eo obtinuerunt,ut Christiani lapidem illum,quem columnæ suppofuerant,reddere cogerentur.Et cum illi pretium satis dignum offerrent,recusarũt Saraceni quicquam aliud accipere quàm lapidem.Quod hac impostura faciebant, ut Christianorum ecclesia funditus destrueretur.Christiani itaque uidentes durum esse contra stimulum calcitrare, aliò confugere nequiuerunt,quàm ad deum,& ad sanctum suum Ioannem Baptistam,quem lachrymosis oculis inuocare cœperunt. Adueniente itaque die quando lapis sub columna auferendus erat,ne ecclesia diutius maneret,nutu diuino longe aliud accidit,quàm perfidi sperauerant Saraceni. Siquidem columna ipsa adeo subleuata est ab ipsa basi,ut trium palmorum spatium inter utriusque lapidis superficiem intercesserit,& columna ipsa iam testudinem ecclesiæ non ferret, sed uiceuersa testudo columnam portaret, id quod in hunc usque diem perseuerat.

De prouincia Carcham. Cap. XL.

RVRSVM ab hac urbe digressi uenimus in prouinciã Carcham,quinq; quasi dierum itinere in longum procedentes. Hæc omnium uictualium habet copiam,subiecta dominio nepotis magni Cham.Incolæ Mahumetum colunt. Habitant tamen inter eos quidam Christiani Nestoriani.

De prouincia Cotam. Cap. XLI

PROVINCIA Cotam sequitur prouinciam Carcham, sita inter plagam orientalem & aquilonarem. Subiecta est dominio nepotis magni Cham, habétque ciuitates & oppida multa.Metropolis eius uocatur Cotam. Extenditur prouincia in longum itinere octo dierum. Nullius rei quæ ad uictum pertinet in ea est defectus. Habet copiam bombicis,atque uineas multas & optimas. Homines uero sunt imbelles,sed boni artifices & negociatores. Mahumetum agnoscunt.

De prouincia Peim. Cap. XLII.

PROGREDIENTIBVS ultra per eandem plagam occurrit prouincia Peim,extensa in longum quinque dierum itinere. Subiecta est magno Cham,habétque multas ciuitates & castra.Metropolis eius uocatur Peim,iuxta quam currit fluuius,in quo pretiosi inueniuntur lapides, nempe iaspides & chalsedonii. Incolæ regionis reuerentur Mahumetũ,& sunt eximii artifices atq; negociatores. Abundant bombice,& uictualium habent copiam. Est consuetudo in hac prouincia,quando maritus quispiam ob certam causam in alium locum commigrat,& infra uigesimam diem domũ non redit,licebit uxori aliũ accipere maritum priore relicto. Id idem licitum est uiro, posteaquam domũ reuersus fuerit,ut scilicet impune matrimonium cum alia contrahat uxore.

De prouincia Ciartiam. Cap. XLIII.

POST HAEC uenitur ad prouinciam Ciartiam,quæ est sub dominio magni Cham,habétque ciuitates & castra multa.Metropolis eius, unde etiam ipsa denominata est, uocatur Ciartiam. Reperiuntur ibi in fluminibus multi

lapides pretiosi, præsertim iaspides & chalcedonii, quos negotiatores deferunt ad prouinciam Cathai. Est prouincia Ciartiam multum sabulosa, plurimas habens aquas amaras, unde sterile solum redditur. Quando extraneus aliquis exercitus hanc transit prouinciam, incolæ eius omnes cum uxoribus, filiis, animalibus, & cuncta suppellectile fugiunt in aliam regionem uiciniorem, ubi pascua & aquam bonam inueniunt, ibique morantur donec hostium exercitus transierit & cum hostium effugiunt conspectum, uentus adeo delet uestigia eorum arenæ impressa, ut superuenientes hostes illorum iter nequaquã explorare possint. Si uero Tartarorum exercitus, quibus subiecti sunt, eorum pertransierit terram, ipsi non fugiunt, sed animalia duntaxat in alium abigunt locum, quod Tartari pro acceptis uictualibus nihil rependant. Recedendo ab hac prouincia, sabulum quinque dierum spatio terendum est, ubi nulla ferè alia aqua, quàm amara inuenitur, donec perueniatur ad ciuitatem Lop nomine. Et nota quòd omnes iam memoratæ prouinciæ: nempe Cascar, Carcham, Cotam, Peim, & Ciartiam usque ad ciuitatem Lop, ponuntur intra magnæ Turchiæ terminos.

De ciuitate Lop & deserto maximo. Cap. XLIIII.

LOP EST ciuitas magna, ad introitum deserti magni, inter orientem & Aquilonem sita. Incolæ eius Mathumetum colunt. In ea faciunt sibi mercatores, qui desertum transire cupiunt, parare cuncta necessaria. Quiescunt etiã in ea aliquantisper, prouidentes sibi de fortibus asinis & camelis, quos uictualibus onerant. Et quando in deserto uictualia deficere incipiunt, interficiunt asinos, uel in deserto relinquunt: quia non poterunt amplius illis de pabulo prouidere quousque desertum superauerint. Camelos tamen libentius seruant, quòd pauco sustententur cibo, & grauia onera ferant. Offert desertum illud magnum uiatoribus aliquando aquas amaras, sed frequentius aquas dulces, ut ferè singulis diebus per illos triginta dies, quibus desertum ipsum uix pertransiri potest, aquam recentem inueniant: sed quæ interdum adeo modica est: ut non omnibus mercatoribus simul euntibus sufficiat. Est desertum illud multum montuosum: & ubi ad planiciem peruenitur, illic per sabulum eundum est. Est in uniuersum sterile & squalidum, nullúmque propter pabuli penuriam animalibus præstat habitaculum. Cernuntur & audiuntur in eo interdiu, & sæpius noctu, dæmonum uariæ illusiones. Vnde uiatoribus summe cauendum est, ne multum ab inuicem seipsos dissocient: aut aliquis à tergo sese diutius impediat: alioquin quamprimum propter montes & colles quispiam comitum suorum aspectum perdiderit, non facile ad eos perueniet: nam audiuntur ibi uoces dæmonum, qui solitarie incedentes propriis compellant nominibus: uoces fingentes illorũ quos comitari se putant: & à recto itinere abductos in perniciem deducunt. Audiuntur interdum in aere concentus musicorũ instrumentorũ, sed frequentius sonitus tympanorũ. Est igitur huius deserti transitus periculis plenus.

De ciuitate Sachion, & combustione corporum mortuorum. Cap. XLV.

SVPERATO deserto peruenitur ad ciuitatẽ Sachion, quæ sita est in ingressu prouinciæ magnæ Taguth ubi inter Mathumeti cultores pauci inueniũtur Christiani Nestoriani. Sunt quoq; ibi plurimi idololatræ qui etiã linguam propriam

propriam habent. Vrbis huius incolæ negotiationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. Habet denique urbs ipſa multa monaſteria diuerſis idolis conſecrata, in quibus multa offeruntur ſacrificia, & dæmonibus magna à populo exhibetur reuerentia. Et quando homini filius aliquis naſcitur, ſtatim commendat eum idolo alicui, atque in honorem eius anno illo in domo ſua nutrit arietem, quem anno à natiuitate filii reuoluto, proximo illius idoli feſto unà cum filio offert cum multis ceremoniis & magna reuerentia. Poſtea coquuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittuntúrque ante idolum tandiu ſuſpenſæ, donec completæ fuerint nefande orationes, quas ante ipſum iuxta conſuetudinem ſuam murmurare ſolent. Et in primis rogat pater idolum cum magna inſtantia, ut filium ſibi commendatum conſeruet. Officio finito, immolatas carnes ad locum alium deferunt, & conſanguinei illius omnes pariter congregati, carnes illas cum magna religione comedunt: oſſa uero decenter in uaſculo quodam conſeruant. Cæterum in mortuorum parentatione his utuntur ceremoniis. Curant proximi quique ut corpora exanimata comburantur in hunc modum. Primo interrogant aſtrologos, quando mortuus in ignem ſit coniiciendus. Tum illi quærunt quo anno, quo menſe, die & hora is qui in fata conceſſit, ſit natus: conſtellationéque perſpecta, indicant diem quando ſit comburendus. Alii uero mortuũ corpus aliquot diebus reſeruant, aliquando ſeptem diebus, quandoq; per menſem, nonnunquã per ſex menſes, domi capſam illi parãtes, & tali ingenio latera compaginantes, ut nullus fœtor ex ea exalare poſſit. Corpus etiã ipſum aromatibus condiunt, & capſam pulchre depictam panno pretioſo operiunt: & ſingulis diebus quibus cadauer domi tenetur, hora prandii menſa iuxta capſam præparatur, uino & cibis per integræ horæ ſpatium deſuper poſitis, putantes defuncti animam de appoſitis manducare. Et quando defuncti corpus eſt efferendum, aſtrologi conſuluntur qua ex parte id ſit faciendum. Nam ſi porta aliqua dum conſtrueretur caruit bonis fatis, illam indicant fugiendam atq; incongruam per quam mortuorum cadauera efferantur, indicántque aliam quæ huic rei accommoda ſit, aut nouam iubent in pariete fieri aperturam. Dum uero funus per ciuitatem portatur, lignea tuguria in uia conſtruuntur, atque ſericis & aureis pannis cooperiuntur: & cum defuncti cadauer ante ea portatur, effundunt in terram uina & delicata cibaria, putantes defunctum in alia uita his recreari rebus. Antecedunt etiam funus ipſum uaria inſtrumenta muſices, in quorum concentu maxima eſt iucunditas. Et cum ad locum combuſtionis uentũ fuerit, ſcribunt & pingunt ſuper chartas imagines uirorum ac mulierum, itémque multorum denariorum, quæ omnia ſimul cum cadauere comburuntur. Aiunt enim defunctum illum tot ſeruos & ancillas, animalia & denarios in alia uita habiturum, quot cum eo fuerint imagines combuſtæ, uicturúſque ſit perpetuo in diuitiis illis & honore. Hanc ſuperſtitionem ſeruat ferè ubique cæcitas paganorum in partibus orientis, cum cadauera defunctorum comburunt.

Dæmonum cultus.

Funerandi mos.

De prouincia Camul. Cap. XLVI.

CAMVL prouincia eſt intra magnam prouinciam Tanguth, ſubiecta imperio magni Cham, habens ciuitates multas & oppida. Attingit autem terra Camul duo deſerta, magnum ſcilicet, de quo iam ſupra diximus, & aliud

in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi, ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit pontifici.

De prouincia Suchur. Cap. XLVIII.

A' TERGO relicta prouincia Chinchintalaſi, ducit iter ad orientem, & per decem continuas dietas nulla reperitur habitatio, niſi in paucis locis, quibus ſuperatis, uenitur ad prouinciam Suchur, quæ plures habet habitationes & oppida. Metropolis eius uocatur Suchur. In hac prouincia inter multos idololatras pauci inueniuntur Chriſtiani. Sunt autem omnes magno ſubiecti Cham. Negotiationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. In cunctis huius prouinciæ montibus inuenitur reubarbarum, quod inde per mercatores ad diuerſas mundi portatur terras.

De ciuitate Campition. Cap. XLIX.

EST CAMPITION ciuitas magna & inſignis, principatum habens in regione Tanguth. Sunt in ea Chriſtiani, Mahumetani, & idololatræ. Habent idololatræ multa monaſteria, in quibus idola ſua colunt. Porrò idola illa ſunt formata uel ex lapide, uel ex ligno, uel ex luto, deſuper deaurata. Inter hæc quædam ſunt tam magna, ut decem paſſus contineant longitudine, terræ ac ſi ſupini iacerent affixa, iuxta quæ parua ſunt poſita idola, quæ maioribus reuerentiã exhibere uidentur. Habent hæc idolorum portenta etiam ſuos ſacrificulos & religioſos, qui cæteris honeſtius uiuere uidentur: nam quidam ſeruant caſtitatem, multúmque cauent ne deorum ſuorum legem præuaricentur. Totum anni circulum per lunationes computant, nec alios habent menſes, aut hebdomas præter lunares. In his lunationibus obſeruant quinq; continuos dies, in quibus nullam beſtiam uel auem occidunt, nec carnem comedunt: uiuunt etiam honeſtius quàm in reliquis diebus. Habent idololatræ in hac ciuitate hunc morẽ, ut quis triginta aut plures ducat uxores, iuxta quod multas nutrire poteſt: prima tamen cæteris dignior habetur, & magis legitima cenſetur. Non recipit uir ab uxore dotem, ſed ipſe in animalibus, uel ſeruis, aut pecunia iuxta poſſibilitatem ſuam conuenientem aſſignat dotem. Si uxor uiro fiat odioſa, licitum eſt illi eam à ſe repudiare iuxta quod ei libuerit. Accipiunt etiam uxores in ſecundo gradu ſibi attinentes, ſimiliter nouercas. Et multa peccata quæ apud nos grandiã cenſentur, apud illos licita reputantur. Viuunt in multis non ſecus quàm beſtiæ, ut ſatis mihi mores eorum ſunt perſpecti, qui unà cum patre meo atque patruo per anni ſpatium ob quædam negotia in hac ciuitate manſi.

De ciuitate Ezina, & alio deſerto magno. Cap. L.

A' CIVITATE Campition itur per duodecim dietas uſque ad Ezinã ciuitatem, quæ affinis eſt arenoſo deſerto Aquilonem uerſus. Sunt ibi cameli multi, & alia animalia multa, atq; aues diuerſi generis. Incolæ uero idololatræ ſunt, de terræ fructibus uiuentes, & à negotiationibus abſtinentes. Præparant quoque ſibi uiatores in hac ciuitate commeatum, qui uolunt tranſire per deſertum illud magnum, quod uergit ad Aquilonem, & non niſi quadraginta dierum ſpatio pertranſiri poteſt. Nulla inuenitur in hoc deſerto uirens herba, ſicut nec ulla habitatio, niſi perrara in montibus quibuſdam & uallibus, ubi aliqui homines æſta-

tis tempore morantur. In quibusdam etiam locis inueniũtur feræ syluestres, præsertim onagri, qui ibi in magna discurrunt multitudine. Omnes autem iam memoratæ prouinciæ pertinent ad prouinciam magnam Tanguth.

De ciuitate Carocoram, & origine dominii Tartarorum.

Cap. LI.

SVPERATO memorato deserto, peruenitur ad ciuitatem Carocoram, quæ est ad Aquilonarem plagam, unde originem duxit Tartarorum dominiũ. Nam habitauerunt primum in campestribus regionis illius, carentes ciuitatibus & oppidis, solum pascua quærentes, & aquas pro pecoribus nutriendis, nec habebant de gente sua principẽ, sed tributa pendebant magno cuidam regi Vncham nomine, quem hodie uulgo presbyterum Ioannem uocãt. Sed indies incrementa sumentes, & seipsis fortiores euadentes, cœpit rex Vncham timere, ne aliquando ab ipsis offenderetur, atque in rebellionem prorumperent. Vt igitur potentia eorum minueretur, cogitabat operæpretium se facturum, si illos ab inuicem in partes secerneret, atque in diuersas regiones collocaret. At illi nolentes à se inuicem disgregari, transierunt omnes pariter in desertum uersus plagam Aquilonarem, magnam occupantes regionem, in qua tuti esse possent, nec regem suum timerent, negato etiam illi tributo.

Vncham.

Tartari regem ex seipsis eligunt, & discordia inter eum & regem Vncham nascitur. Cap. LII.

PAVCIS transactis annis, Tartari omnium consensu eligunt ex seipsis uirum probum & sapientem in regem, Chinchis nomine, anno scilicet domini MCLXXXVII, cui coronam imponentes, & omnes circunquaq; qui de gente illa erant concurrentes, uoluntario animo illi obedientiam & subiectionem pollicentur. Ille igitur ut erat uir prudens, subiectos optime gubernabat, atque breui tempore octo prouincias cepit, & regno suo adiecit. Et quando ciuitatem aliquam aut castrum cepit, neminem sinebat occidi, aut rebus suis spoliari, qui saltem imperio suo sponte se submittebat, atq; secum ad alias proficiscens ciuitates, illi operam suam libens impendebat. Hac itaque humanitate usus, effecit ut mirum in modum ab omnibus amaretur. Itaque uidens se in tanta sublimari gloria & potentia destinatis nuntiis ad regem Vncham, cui quondam tributa pendebat, rogabat ut illi filiam suam in uxorem collocaret. Quod ille ægerrime ferens, cum indignatione respondit, Malo filiam meam Vulcano consecrare, quàm seruo meo dare in uxorem. Et eiectis Chinchis nuntiis aiebat, Dicite domino uestro, Quia ad tantam creuisti superbiam, ut præsumens petere filiam domini tui in uxorem, en ne potiaris uoto tuo, faciam eam amara interire morte.

Vincitur rex Vncham à Tartaris. Cap. LIII.

AVDIENS uero rex Chinchis molestam regis Vncham responsionem congregato magno exercitu, profectus est hostili animo contra regem Vncham, castráque posuit in planicie quadam magna Tanduc nomine, & mittens ad regem, denuntiat illi ut se defenderet. At ille ueniens cum maximo exercitu, descendit ad campestria, & castra sua posuit iuxta castra Tartarorum. Tunc Chinchis Tartarorum rex præcepit incantatoribus & astrologis suis, ut illi indicarent qualem

qualem euentum prælium futurum esset habiturum. Tunc astrologi scindentes arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, unámque uocauerunt Chinchis & alteram Vncham, dixerúntque regi, Interim quo nos inuocationes legerimus deorum, nutu ipsorum fiet, ut hæ duæ partes arundinis adinuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille rex uictoriā in prælio obtinebit. Multitudine itaq; ad spectaculum illud concurrente, cœperunt astrologi murmurare præcationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham, Quo uiso, Tartari de futura certiores facti uictoria confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis utrinque cadentibus, uictoria tandem penes Chinchin remansit. Sicq; factum est, ut Tartari regnum Vncham penitus sibi subiugarint. Regnauit autem Chinchis post mortem Vncham sex annis, in quibus multas acquisiuit prouincias: & cum ultimo castrum quoddam expugnare moliretur, accessissétque propius, sagitta in genu percussus, interiit, sepultus in monte Alchai, ubi & reliqui Tartarorum principes huius successores, & qui de eius sunt progenie omnes sepeliuntur, etiam si centū dierum spatio funus fuerit adducendum.

Catalogus regum Tartarorum, & de sepultura eorum in monte Alchai. Cap. LIIII.

PRIMVS Tartarorum rex uocatus est Chinchis, secundus Cui, tertius Barchim, quartus Allau, quintus Mongu, sextus Cublai, qui modo rerum potitur, cuius potentia maior est quàm omnium suorum prædecessorū: imò omnia Christianorum regna atque Saracenorum si unum essent regnum, uix adæquarent regnum Tartarorum, id quod suo loco manifestius fiet, ubi potentiam eius & dominium descripsero. Porrò quando corpus magni Cham tumulandum defertur ad montem Alchai, hi qui ipsum ad sepulturam comitantur, perimunt passim eos quos in uia obuios habent, dicentes, Ite & domino nostro regi seruite in alia uita. Tanta enim insania percussi sunt à Satan, ut credant taliter occisos, in futura uita regis obsequio mancipandos. Nec modo sic contra homines insaniunt, uerum & in equos sæuiunt, quos obuiam uenientes iugulant unà cum defuncti regis optimis equis, putantes illos regi usui futuros. Quando corpus magni Cham Mongu huius prædecessoris ad montem Alchai sepeliendum ductum fuit, milites funus concomitantes, feruntur circiter uiginti milia hominum prædicta occasione interfecisse. Crudelis superstitio.

De generalibus moribus & consuetudinibus Tartarorum. Cap. LV.

MVLIERES Tartareæ uiris suis fidelissimæ sunt. Absurdum est apud eos & intolerabile uitium, si quispiam ad proximi sui uxorem præsumat accedere: & hoc unico studio apud eos cauetur, ne alter alteri in hac re iniuriam inferat. Id tamen apud eos honestum & licitum ducitur, ut quisque tot ducat uxores quot nutrire potest, licet prima cæteris principalior & honorabilior iudicetur. Præter sorores omnes consanguineas quæ in lateralibus lineis comprehēduntur

ducunt uxores, etiam nouercam, si pater mortuus fuerit. Sic fratre defuncto licebit superstiti fratri fratris relictam ducere uxorem. Viri ab uxoribus non recipiunt dotes, sed ipsi uxoribus atq; earum matribus dotes assignant. Propter uxorum multitudinem, Tartari plurimos habent filios. Nec est uxotum multitudo Tartaris admodum onerosa, cum illæ suis laboribus multa lucrentur. Sunt præterea ad familiæ gubernationem, & ad ciborum præparationem multum solicitæ. Non minori cura reliqua domus exequuntur officia. Viri uero uenationi, aucupiis atque armorum exercitiis sunt intenti. Nutriunt Tartari multos greges boum, ouium, & aliorum iumentorum atque pecorum, & cum illis morantur in locis pascuosis, æstate quidem in montibus & frigidioribus locis ubi pascua & ligna inueniunt, hyeme uero ad calidiores regiones se trasferunt, ubi pabulum pro animalibus inueniunt. Domunculas habent in modum tabernaculorum filtro opertas, quas secum deferunt quocunque migrant. Nam possunt eas plicare & extendere, leuare & deponere. Ostia earum semper Austro obuertunt. Habent quoque quadrigas filtro coopertas, quæ à camelis trahuntur, in quibus uxores, filios & utensilia necessaria secum uehunt, atq; à pluuiarũ iniuria defendunt.

De armis & uestibus Tartarorum. Cap. LVI.

ARMA quibus Tartari prælii tempore induũtur, non sunt ex ferro fabrefacta, sed ex corio forti atque solido parata, quale est corium bubalorum & aliorum animalium quæ habent duriora tergora. Sunt sagittarii optimi, à pueritia ad arcuum exercitia assueti. Vtuntur etiam clauis & gladiis, sed rarius. Illi qui cæteris ditiores sunt, utuntur indumentis sericis & aureis, & sub his deferunt pelles delicatas uulpium, aut armelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ uulgo Zebellinæ uocantur, quæque reliquis pellibus pretiosiores iudicantur.

De cibis Tartarorum. Cap. LVII.

VESCVNTVR Tartari cibis grossioribus, præsertim carne, lacte & caseo. Inhiant quoque uenationibus tam mundorum quàm immundorum animalium. Nam equos & canes comedunt, atque reptilia quædam quæ in magna copia apud illos inueniuntur. Bibunt lac equarum, quod taliter præparant, ut uideatur esse uinum album, non admodum insipidus potus. Vocatur ab ipsis Chuinis.

De Idololatria & erroribus Tartarorum. Cap. LVIII.

COLVNT Tartari pro deo numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai uocant, putántque illud deum esse terræ, qui curam de ipsis ac filiis eorum, de fructibus terræ atque gregibus pecorum gerat. Hoc numen in maximo habent honore, nec est aliquis qui in domo sua illi non imaginem dedicauerit. Et quoniam credunt numini Natagai esse uxorem & liberos, collocãt etiam ipsi iuxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco: uxoris quidem simulachrum ad sinistram, & filiorum imagines ante faciem idoli collocantes. His idolis magnam exhibent reuerentiam, præsertim quando uadunt ad prandium & cœnam: tunc enim antequam ipsi comedunt, perungunt ora imaginũ pinguedine carnis coctæ, & partem prandii aut cœnæ extra domum in honorẽ illorum ponentes, credunt deos hinc cibari. Quo facto, ipsi ad mensam euntes comedunt. Si Tartari alicuius moriatur filius, qui nondum duxit uxorẽ, & item alterius

Coniugiũ inter mortuos.

alterius

alterius moriatur filia innupta, conueniunt utriusque defuncti parentes, & inter defunctos connubium faciunt: conscriptísque contractus illius literis iuuenem & puellam in charta pingunt, & hanc cum pecunia contributa atque utensilibus & suppellectile Vulcano deuouēt, credentes defunctos in alia uita matrimonialiter coniunctos. Faciunt quoque pro hac re solennes nuptias, & de præparatis cibis nonnihil hinc & hinc diffundunt, ut sponsus & sponsa bis quoque uescantur. Quo facto, parentes & consanguinei defunctorū tali putant se affinitatis uinculo coniūctos, ac si nuptiæ illæ sponsis adhuc uiuētibus fuissent celebratæ.

De strenuitate & industria Tartarorum.

Cap. LIX.

SVNT Tartari homines bellicosi, strenui in armis, & ad subeundos labores intrepidi. Non sunt effœminati, molles, & deliciis assueti, imò tolerantissimi laborum & inediæ. Fit non raro ut per integrum mensem nihil aliud comedant præter lac iumentorum & carnes animalium quæ in uenationibus capiūt. Equi quoque eorum dum belligeratum uadunt, sola herba quam in pascuis inueniunt nutriuntur. Insident armati equis suis tota nocte, & equi interim nihilominus pascuntur ubicunq; bona inuenerint pascua. Ipsi quoq; exiguo contenti sunt cibo, quantumlibet magnos subeant & perficiant labores. Ad capiendum ciuitates & fortalicia, singulari & magna utūtur astutia. Cum bellandi causa in remotas partes expeditionē parant, nihil secum præter arma portant atq; parua tentoria, sub quibus pluuiæ tempore latitāt. Portat etiam quilibet secum duo uascula, quæ uulgo flascones, uocant in quibus lac quod bibant ferunt, & ollam coquendis carnibus adaptandam. Cum uero sine mora ad remotissimas partes concedere uolunt, accipiunt secum lac in modum solidæ pastæ siccatum quod in aquam tritum, potum illis & cibum præbet.

De iudiciis & iustitia Tartarorum. Cap. LX.

MALEFACTORES hoc modo puniunt. Siquis furatus fuerit rem parui ualoris, & uita priuari non commeruit, cæditur fuste septem uicibus, aut decem & septē, aut uiginti & septem, aut quadraginta & septem, pro mensura peccati ictus inferendo, idque usq; ad centum, addendo semper decem. Aliqui tamen nonnunquam ex his percussionibus moriuntur. Quòd siquis furatus fuerit equum uel rem aliam, pro qua occidi meruit, merso mucrone in uentrē eius occiditur. Quòd si uitam suam liberare uoluerit, restituet furtum in noncuplo. Qui equos, boues, & camelos habent, signa sua pilis eorum inurūt, atq; sine custode ad pascua emittunt. Minutis tamen animalibus adhibent pastorū custodiam. Hæ primæ Tartarorū fuerunt consuetudines, uerum cum iam inter uarios mixti sint populos, nonnihil à prioribus degenerauerunt moribus, & populis quibus coniuncti sunt, conformes se fecerunt.

De campestribus Bargu, & extremis insulis Aquilonis.

Cap. LXI.

RETARDATI sumus nonnihil in Tartarorum moribus & consuetudinibus describendis, nunc uero alias orientalis regionis lustrabimus prouincias, eo incedentes ordine, quo reliquas hactenus descripsimus. Relicta ciuitate Carocaram, à monte Alchai Aquilonem uersus uenitur ad campestria Bargu,

quæ in longitudine quadraginta habent dietas. Incolæ illorum locorum uocantur Meditæ, parentque magno Cham, Tartarorum habentes mores. Sunt homines syluestres, & uescuntur carnibus animalium, quæ uenatione capiunt, maxime ceruorum, quorũ magnam habent copiam, & adeo cicures faciunt, ut illis atque equis uel asinis insideant. Carent blado & uino. In æstate maximas exercent auium & syluestrium animalium uenationes, quorũ carnibus per hyemẽ uiuant, nam hyeme tam uolatilia quàm alia animalia propter immensum illius regionis frigus aufugiunt. Post terminum dictarum quadraginta dietarũ, peruenitur ad oceanum, ubi in montibus nidificare solent herodii siue falcones peregrini, qui inde ad magni Cham curiam perferuntur. Nec inueniuntur ullæ aliæ aues in montibus præter herodios & aliam auiculæ speciem, qua pascuntur herodii. In insulis maris illius nascuntur grifalchi in magna copia, qui inde ad magnum Cham deferuntur. Grifalchi uero qui de Christianorũ terris ad Tartaros portantur, non perferuntur ad magnum Cham, cum ille iis abundet auibus, sed perueniunt ad eos Tartaros, qui Armenis & Cumanis confines sunt. In illis Septentrionibus partibus insulæ sunt quædam, quæ tantum uergunt ad Aquilonem, ut polus Arcticus illis uideatur ad meridiem deflectere.

De regione Ergimul, & ciuitate Singui. Cap. LXII.

HINC REDEVNDVM erit nobis ad ciuitatẽ Campition, de qua paulo superius mentionẽ fecimus, ut inde ad alias digrediamur prouincias, quas nondum descripsimus. Igitur si à ciuitate Campition uersus orientem itinere quinque dierum procedatur, audiuntur in locis intermediis nocturno tempore horribiles uoces dæmonum, donec ueniatur ad regnum Ergimul, & ad regnũ Cerguth, quæ sunt regna magna magno Cham subiecta. Ibi inueniuntur Christiani Nestoriani, idololatræ & Mahumetani. Sunt ibi multæ ciuitates & castra Hinc si inter orientem & meridiem procedatur, uenitur ad prouinciã Cathai. Est tamen inter Cathai & regnum Cerguth ciuitas quædam Singui nomine, magno Cham tributaria: ubi etiam triplex illa memorata inuenitur hominũ secta. Inueniuntur etiam ibi boues syluestres pulcherrimi & grandes ueluti elephantes, pilos habentes albos & nigros, longitudine trium palmorum. Multi etiam ex his bobus domestici facti, ad onera ferenda instituuntur: alii ad aratrum ligati, breui tempore magna inuertunt arua. Inuenitur in hac prouincia
Muschum. muschum optimum, & quo melius in mundo non inuenitur. Est enim animal quoddam pulchrum in hac prouincia, catti habens magnitudinem, & pilos grossos ut ceruus, pedes quoque habens uulgatos, & dentes quatuor, duos supra & duos infra longitudine trium digitorum: iuxta umbilicum uero inter cutem & carnem uesicam habet sanguine plenam, & sanguis is est muschum, à quo tam suauissimus exhalat odor. Incolæ huius regionis idololatræ sunt, & libidinis sectatores, corpore pingues, & naso paruo, pilis labia obsidentibus. Mulieres pulchræ sunt & albæ. Et uiri quando uxores ducere uolunt, quærunt magis pulchras quàm nobiles aut diuites. Vnde sæpe fit ut uir nobilis & magnus pauperem ducat uxorem, sed formosam, matri illius dotem assignans. Negotiatores & artifices plurimi ibi inueniuntur. Patet hæc prouincia longitudine uiginti quinque dietarum, & est admodum fertilis. Sunt in ea maximi fasiani, caudas

caudas habentes longitudinis decem palmorum aut octo. Inueniuntur etiam ibi alia multa auium genera, quæ pulcherrimas habent pennas, diuersis & elegantibus distinctas coloribus,

De prouincia Egrigaia. Cap. LXIII.

PROCEDENDO ulterius uersus orientem, septémque exactis dietis, occurrit prouincia Egrigaia, in qua plurimæ sunt ciuitates & castra. Est enim de prouincia magna Tanguth, cuius principalis ciuitas uocatur Calacia. Incolæ eius idololatræ sunt præter aliquos Christianos Nestorianos, qui ibi tres habent ecclesias. Subiecti sunt omnes magno Cham. Inueniuntur in ciuitate Calacia panni, quos Zambilotti uocant, lana alba & camelorum pilis contexti, quibus uix pulchriores in mundo inueniuntur. Deferuntur autem per negotiatores ad diuersas mundi regiones.

De prouincia Teuduch, Gog & Magog, & ciuitate Cianiganiorum. Cap. LXIIII.

AB EGREGIA prouincia eundo ad orientem, ducit iter ad prouinciam Teuduch, in qua sunt ciuitates & castra multa, ubi etiam manere consueuit rex ille magnus, & toto orbe terrarum nominatissimus, uulgo presbyter Ioannes dictus. Modo autem prouincia illa tributa pendet magno Cham, habens regem qui est de progenie presbyteri Ioannis. Cæterum omnes magni Cham post mortem illius qui à Cinchis in prælio fuit occisus, tradiderunt filias suas illis regibus in uxores. Et licet ibi sint aliqui idololatræ, & item aliqui Mahumetani, tamen maior pars prouinciæ fidem obseruat Christianam: & ibi Christiani primas tenent in hac prouincia: præsertim est ibi gens quædam, Argon uocata, quæ reliquis populis sagatior est & elegantior. Sũt etiam ibi regiones Gog & Magog, quos illi nominant Lug & Mungug. In his locis reperitur lapis Lazuli, de quo fit azurum optimum. Fiunt quoque ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum: & item panni de auro & serico diuersarum habitudinum. Est ibi ciuitas Sindacui nomine, in qua fiunt arma pulcherrima & optima, diuersorum generum, pro exercitibus necessaria. In montibus huius prouinciæ sunt magnæ mineræ argenti, & multiplices uenationes syluestrium bestiarum, uocatúrque regio montium Ydifa. Distat tribus dietis à memorata ciuitate alia ciuitas Cianiganiorum, in qua est palatium maximum, magni Cham habitatio, quando ad illam diuertit ciuitatem. Proficiscitur autem sæpius illuc, quia iuxta ciuitatem sunt lacunæ, in quibus diuersorum generum aues inueniuntur, præsertim grues, fasiani, perdices, & his similes aues. Hæ aues capiuntur grifalchis, herodiis seu falconibus, habétque rex ipse in hoc summam delectationem. Sunt ibi quintuplices grues: quædam habent alas nigras ut corui, aliæ sunt albæ & candidæ, habentes pennas plenas oculis aurei coloris, ut sunt apud nos caudæ pauonum: rursum aliæ inueniuntur ibi nostris haud dissimiles: sunt deinde aliæ quæ sunt paruæ, sed habentes pennas longas & pulcherrimas, rubeo nigróque permixtas colore. Quinto sunt ibi grues grisei coloris, oculos habentes rubeos ac nigros, & hæ sunt ualde magnæ. Est iuxta hanc ciuitatem uallis quædam, in qua multæ sunt casæ, in quibus maximus numerus nutritur perdicum, qui seruatur pro rege illuc pro tempore diuertente. Grues quintuplices.

De ciuitate Ciandu & nemore eius, itémque de festiuitatibus quibusdam Tartarorum. Ca. LXV.

A CIVITATE Cianiganorum tres sunt dietæ contra Aquilonem ad ciuitatem Ciandu, quam ædificauit magnus Cham Cublai, extruens in ea maximum ac pulcherrimum palatium, marmore constans, & auro adornatum. Iuxta palatium istud est nemus regale, muris undique cinctum, quorum circuitus patet miliariis XV. In nemore uero sunt fontes & flumina, atque prata, & uariæ bestiarum species, ut cerui, damulæ, capreoli cum falconibus, qui regi in uoluptatē & cibum seruantur pro tempore, quando illuc diuertit. Diuertit autem sæpe uenationi operam daturus equo insidens, ducitque secum leopardum domesticum, quem in ceruos & damulas prouocat, captámque bestiam grifalchis tradit, atque in hac re spectanda miram capit uoluptatem. In medio nemoris domus quædam arundinibus constructa pulcherrima consistit, intus & foris deaurata, & uariis picturis adornata, atque tali artificio communita, ut à pluuia nequaquam illi iniuria fieri possit. Potest quoque domus ipsa in modum tabernaculi dissolui atque deponi. & rursum erigi. Nam sustinetur quando erecta fuerit circiter ducentis funibus sericis. Porrò arundines ex quibus constat, habent singulæ quindecim passus in longitudine, & in spissitudine tres palmos: ex quibus fiunt non solū columnæ, tabulæ & compagines, sed& imbricamenta. Nā diuiduntur arundines iuxta nodos, & pars illa per mediū scissa duas præbet tegulas, quæ domo superpositæ eam à pluuiarum defendunt stillicidiis. Solet magnus Cham tribus mensibus per annū illic habitare, scilicet in Iunio, Iulio atque Augusto, nam est ibi aeris conueniens temperies, caretque locus ipse solis ardoribus. His igitur mensibus domus erecta manet, cæteris uero temporibus deposita & conuoluta seruatur. Proinde die uigesimo octauo Augusti rex à ciuitate Ciandu discedens, proficiscitur ad locum alium, diis suis solenne facturus sacrificium, à quibus sperat sibi, uxoribus, filiis, & animalibus quæ possidet uitam & sanitatem concedi, Nam habet armenta magna equorū alborum & equarum albarum, quæ putantur excedere numerum decem milium. In hac autem festiuitate præparatur lac equinum in uasis decentibus, & rex ipse manibus suis propriis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum arbitrans & à Magis suis sic edoctus, quod dii lac bibant effusum, & solliciti sint conseruatores omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud nefandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec ulli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach uocatum, qui hoc etiā gaudet priuilegio, propter uictoriam quandam magnā, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hic igitur ritus die uigesimo octauo Augusti soléniter in perpetuum à Tartaris obseruatur. Hinc etiam fit ut equi albi atque equæ in magno à populo illo habeantur honore. Comeduntur etiam in hac prouincia carnes hominum, qui publico iudicio ad mortem condemnati sunt. Qui uero ex ægritudine moriuntur, horum carnes non comeduntur. Habet magnus Cham Magos, qui dæmonum arte obtenebrāt & in caliginē conuertunt aerem, luce super palatiū regis clara permanēte. Aiunt etiam hi Magi, ut rege iuxta mensam sedente, scyphi eius aurei dæmonū

arte

arte ab alia mensa quæ in medio aulæ consistit, regia portans uasa, super mensam regis exiliant, dicúntque se id secreta quadam efficere arte. Et quando festa idolorum suorum celebrant, dantur illis à rege arietes, quos cum lignis aloes & thure ceu odoriferum sacrificium diis offerunt, coctásque arietis carnes cum cantu & maxima lætitia idolis deuorandas exhibent: ius uero carnium ante idola effundunt, asserentes sic deorum suorum promereri clementiam, qui terris fertilitatem largiantur.

De monachis quibusdam idololatris. Cap. LXVII.

INVENIVNTVR in regione illa plurimi monachi, idolorum cultui deputati. Habent hi monasterium quoddam magnum, oppiduli habés magnitudinem, in quo sunt circiter duo milia monachorum, qui idolis seruiunt, rasura & ueste à laicis sequestrati. Nam radunt caput & barbam, uestémque induunt religiosam. Hi in idolorum solennitatibus magnis clamoribus cantant, luminaria multa in templo accendunt, aliísque compluribus destinentur stultis ceremoniis. Sunt & in aliis locis monachi & uarii idololatræ, quorum quidam multas habent uxores, alii uero prò honore deorum suorum caste uiuunt, uitam austeram ducentes, nam nihil comedunt præter farinæ purgamenta aquis diluta. Vestiuntur quoq; pannis rudibus & asperis, coloris abiecti, & lecti mollicìem uitantes, dormiunt super rigentia stramina. Alii tamen monachi qui laxioris sunt uitæ, iudicant hos tam austere uiuentes hæreticos, quòd non debito uiuendi modo deos colant.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ET PROVINCIIS ORIENTALIBVS LIBER II.

De potentia & magnificentia Cublai regis maximi Tartarorum. Cap. I.

IN HOC secundo libro scribere institui de magnificentia, pompa, sumptuositate, potentia, diuitiis, & imperii administratione Cublai Tartarorú summi Imperatoris, qui nostro æuo regni sceptra gubernat. Is enim in sua magnificentia & dominio longe superat omnes prædecessores suos, adeo ampliauit imperii sui limites, ut ferè totum orientem suæ habeat subiectum potestati. Is ex prosapia Chinchis primi Tartarorum principis satus, sextus Imperator illius terræ fuit, anno scilicet domini M CCLVI regnare incipiens, & populo magna sapientia atque grauitate præsidens. Est uir strenuus, in armis exercitatus, corpore robustus, atque animo ad res gerendas promptus, consilio pollens, & in populi gubernatione prouidus atq; circunspectus. Nam prius quàm imperii consequeretur fasces, sæpe strenuú in bellis se gessit militem, atq; in cunctis ut prudentem uirum se gerebat. Interim tamé quo regno præfuit, non nisi semel ad pugná processit, sed filios suos & alios aulicos loco sui illuc destinauit.

Qualiter Cublai rex à patruo suo Naiam rebellionem sustinuit. Cap. II.

DIXIMVS Cublai regem semel ad pugnam egressum, sed modo causam explicabimus. Anno domini M CCLXXXVI, patruus eius Naiam nomine cum triginta esset annorum, & multis populis atque regionibus esset præfectus, iuuenili elatus uanitate, motus est contra dominum suum Cublai, maximū contra eum ducens exercitum, & ut felicius pugnaret, asciuit in auxilium aliū quendam regem Caydu nomine, qui nepos erat Cublai Imperatoris, sed odio habebat eum. Rebellioni igitur assensum præbens, promisit se in propria uenturum persona, conductis centum milibus militū. Hi igitur ut condixerunt, conuenire decreuerunt cum suis copiis in planicie quadam, pariter Imperatoris terras inuasuri. Porrò Naiam in exercitu suo habuit circiter quadringenta milia militū.

Qualiter Cublai se contra hostes muniuit. Cap. III.

NON AVTEM latuit Cublai Imperatorem, quid consanguinei sui molirentur contra eum, & quàm acerbo animo contra ipsum concitati essent, publica facta conspiratione. Quapropter per caput suum & imperialem coronam iurauit, quòd se defenderet ab illis, & uindicaret hostium suorum audaciā. Vnde in uiginti duobus diebus comparauit exercitum maximum, nempe trecenta sexaginta milia equitum, & peditum centum milia, idque ex his qui uicini erant ciuitati Cambalu. Et quanquam longe maiorem potuisset congregare exercitum, tamen quia subito & quasi ex improuiso uoluit irruere in hostes, noluit diutius moram trahere im aggregando maiori exercitu, ne institutū eius Naiam hosti patefieret & fugam meditaretur, aut ad tutiora loca exercitum suū perduceret. Habuit quidem imperator tunc & alios exercitus in armis, sed quos contra diuersas miserat prouincias expugnandas, & hos quoq; reuocare noluit, quo minus hosti consilium suum aperiretur. Interim autem mandauit omnes uias maxima custodiri diligētia, ne expeditio sua ullo pacto Naiam hosti innotesceret, atque præsentire posset aduentum suum. Vnde cuncti euntes & redeuntes à regis custodibus tenebantur, ne uel aliquid rumoris ad Naiam perueniret. Rebus itaque sic se habentibus, cōsulit rex Cublai astrologos suos quando fata felicem sibi indicarent profectionem, & qua hora itineri se accingere debeat. Qui omnes paribus uotis regi cuncta felicia prædicunt, adesseque aiunt tempus quo de hostibus triumphet.

Quomodo Cublai deuicerit Naiam. Cap. IIII.

IGITVR Cublai Imperator cum exercitu suo soluens, profectus est usq; ad planiciem ubi Naiam adhuc præstolabatur aduentum Caidu regis, qui illi suppetias erat laturus. Et Cublai ad collem quendam castrametatus, quieuit illa nocte cum exercitu suo. Populus uero Naiam nihil sibi metuens, nec periculi aliquid adesse sciens, inermis per planiciem uagabatur, genio largius uacans. Et transacta nocte, ut dies terris reddi cœpit, Cublai Imperator in collem ascendens, exercitum suum in duodecim distinxit acies, tria milia militū una habente acie. Pedites uero iuxta milites tali collocati sunt ordine, ut in quibusdā aciebus duo pedites lanceas tenentes, duo militū stiparent latera. Rex uero ipse sedebat in castro quodā mirabili super quatuor constructo elephantos, in quo etiā regale

regale erat uexillum. At exercitus Naiam ubi uidisset insignia, & acies Cublai, uehementer expauit, quippe qui adhuc expectabant subsidium regis Caydu. Et continuo currentes ad tentorium Naiam, qui cum concubina quam adduxerat dormiebat, excitauerunt illum. At ille quantocyus potuit, exercitum suum in acies disposuit. Est autem consuetudo omnium Tartarorum, ut tubis primum clangorem edant, & tangant cuncta exercitus instrumenta, atque altis uocibus cantent, & tandem signo à rege dato, arma contra hostem corripiant. Sic cum uterque exercitus suas absoluissent cantilenas, iubet Cublai buccinis signum dare, & hostem aggredi. Ilico autem manus conserere cœperunt, & tam atrox prælium inierunt, ut putares imbrem sagittarum & iaculorum per aerem descendere. Balistis laxatis, mutuo gladiis & lanceis se conficiunt. Erat quidem Naiam professione & nomine Christianus, sed non fidei sectator, signauerátque principale uexillum suum crucis signo, habens secum non paucos Christianos. Commissum est itaque prælium ab initio diei usque ad meridiem, & ceciderunt multi ex utroque exercitu, donec tandem Cublai superior euaderet, & hostem in fugam uerteret. Mox autem ut populus fugere cœpit, Naiam captus est, & ingens multitudo in fuga ipsa occisa.

Quomodo Naiam suffocatus fuerit. Cap. V.

REX ITAQVE Cublai captum habens hostem suum, iussit ut confestim occideretur, qui ausus fuerat contra dominum suum arma mouere, & rebellionem excitare. Sed quoniam erat de prosapia sua, noluit ut sanguis regius de stirpe sua funderetur, ne terra regium biberet sanguinem, aut sol uel aer uiderent mala morte quenquam de regali progenie natum interire. Iussit igitur ut tapeto inuolutus atque ligatus, tandiu hincinde duceretur, agitaretur, traheretur, & impelleretur, donec contracto anhelitu suffocaretur. Hoc autẽ mortuo, optimates sui & cunctus populus qui euadere potuerunt, inter quos multi fuerunt Christiani, sponte se submiserunt dominio & obedientiæ Cublai Imperatoris. Et tunc quidem quatuor prouinciæ accesserunt ditioni eius, quarum nomina sunt, Funotia, Cauli, Barscol & Sinchintingui.

Compescit Cublai Iudæos & Saracenos crucis Christi contemptores. Cap. VI.

PORRO' Iudæi & Saraceni qui in exercitu Cublai fuerunt, cœperunt Christianis, qui cum Naiam uenerant exprobrare, & dicere quòd Christus, cuius signum Naiam in uexillo habuerat, non potuerit suis auxilio esse: hásque contumelias quotidie Christianis obiecerunt, Christi potentiam ut inanem irridentes. Christiani uero qui ad regis Cublai obedientiam uenerant, indignum rati ut talia ferrent conuitia, quæ gloriam Christi minuerent, conquesti sunt Imperatori quales illis inferrẽtur iniuriæ. At ille conuocans Iudæos, Saracenos, & Christianos, ad Christianos conuersus ait, Deus uester & crux eius noluit quidem Naiam præsidium ullum ferre, uerũ uos propterea nolite erubescere, quoniam deus bonus & iustus, iniustitiæ & iniquitati patrocinari minime debuit. Naiam domini sui proditor extitit, atq; contra omnem æquitatem rebellionem excitauit, & quidem dei uestri auxiliũ in sua malitia implorauit. Sed ille ut deus bonus & rectus, noluit fauere illius criminibus. Vnde mandans Iudæis & Saracenis, cæterísque

Christiani nominis blasphematoribus interdicebat, ne ullus eorum Christianorum deum aut crucem eius amplius blasphemare præsumeret. Sic illis silentium impositum est. Cublai uero tumultu sedato, cum uictoria & gaudio ad ciuitatem suam Cambalu est reuersus.

Qualiter magnus Cham remuneret milites suos parta uictoria.
Cap. VII.

PORRO' præfectos, exercituum duces, atque alios antesignanos milites, rex Cublaicum uictor è bello redit, honorat hoc modo. Eum qui ante præerat centum militibus, in gradum sublimiorem collocat, atque mille præficit militibus: & sic gradatim reliquos belli duces in digniorem ponit statum, donátque illis aurea & argentea uasa, tabulas, priuilegia atque immunitatem. Et hæc quidem priuilegia tabulis uel bracteis per sculpturas imprimuntur. Ex uno latere scriptura huius tenoris continetur, Propter dei magni uirtutem, & propter gratiam magnam quam Imperatori contulit, nomen magni Cham benedictũ sit. In alio uero latere sculpta est imago leonis cum sole uel luna, uel imago grifalchi, aut reliquorum animalium. Quicunq; autem habet tabulam cum leone & sole atq; luna, quando procedit in publicũ, defertur pallium supra eum in signũ magnæ auctoritatis. Qui autem grifalchi habet imaginem, potest secum de loco uno ad alium ducere uniuersam cuiuscunque principis uel regis militiam. Sicq; omnia in suum distributa sunt ordinem, tabulis indicantibus quibus obediri oporteat. Et si quis iuxta tabularum expressionem obedire noluerit, contempséritque præscriptam auctoritatem, ut rebellis Imperatori interficitur.

De forma Cublai atque uxoribus, filiis & ancillis eius.
Cap. VIII.

REX CVBLAI est homo admodum pulcher, statura mediocri, non nimis pinguis, nec nimis macilentus, faciem habet rubicundam atq; candidam, oculos magnos, nasum pulchrum, & omnia corporis lineamenta debita proportione consistentia. Habet uxores IIII, quas legitimas censet, & succedit ei in regno primæ primogenitus. Et quælibet harum quatuor, peculiarẽ curiam, eámq; regalem in proprio palatio tenet, habens circiter trecentas electas pedissequas & famulas, multósque ministros eunuchos, & aliam familiam plurimam. Habet præterea rex ipse concubinas multas. Nam est inter Tartaros natio quædam, quæ dicitur Vngrac, quæ mulieres habet admodum formosas, & moribus conspicuas, de quibus nutrit in palatio suo circiter centum, quæ scilicet elegantiores sunt formæ: & super has constituit matronas quasdam, quarum officium est, ut illarum curam gerant, & diligenter considerent, quando in infirmitatem ceciderint, aut maculam aliquam contraxerint: alioquin regis complexibus frui non poterunt. Ex his concubinis sex deputantur tribus diebus ac noctibus pro custodia regiæ cameræ: & dum rex uadit dormitũ, aut è lecto mane prosilit, assistunt ei ut ministræ, atque in cubiculo eius dormiunt. Quarta uero die sex aliæ prioribus in dicto ministerio succedunt, tribus diebus & totidem noctibus regi obsequentes. Et his rursum aliæ sex succedunt, continuatúrque hæc permutatio, donec omnes centum ministerio regis fuerint adhibitæ. Porrò de quatuor legitimis uxoribus habet rex Cublai XXII filios, uocatúsq; fuit primæ uxoris primogenitus

Chinchis,

Chinchis, qui illi successurus erat imperio, nisi ante patrem in fata concessisset. Is itaque reliquit filium, nomine Temur, qui est homo strenuus, prudens, & in militia exercitatus, succedétque auo in imperio loco patris sui defuncti. Cæterum de ancillis & famulabus suis habet rex Cublai XXVII filios, qui omnes in aula sua sunt magni barones.

De palatio eius quod est in Cambalu, & loci amœnitate.

Cap. IX.

TRIBUS anni mensibus, nempe Decembri, Ianuario, & Februario, Cublai rex in regia ciuitate Cambalu moratur, ubi palatium habet miro artificio extructum. Ambitus enim eius continet miliaria IIII, quadratura qualibet unũ miliare complectente. Et est murus is spissus ualde, decem passibus in altum con surgens. Superficies eius extrinseca colore albo & rubeo nitet. In singulis quatuor muri angulis palatium pulchrum & magnum, fortalicii loco conditum est. Sic in medio cuiuslibet quatuor murorum, palatium egregium extructum est: eáque in uniuersum octo sunt. In his conseruantur arma, instrumenta, tormenta & uasa bellica, nempe arcus, sagittæ, pharetræ, calcaria, frena, lanceæ, clauæ, funiculi arcuum, & reliqua, quæ in bello necessaria sunt, singuláque armorum genera in singulis posita sunt palatiis. Porrò facies palatii quæ meridiem respicit, quinq; habet portas, quarum media maior est omnibus, nec unquam aperitur, nisi pro regis introitu. Nam nulli per eam patet ingressus nisi soli regi. Sed hæc habet duas minores collaterales portas, per quas ingrediuntur reliqui qui regem comitantur. Quælibet uero reliquarum trium facierum, unicã duntaxat in medio habet portam, per quam quisque ingredi potest. Cæterum intra iam memoratum murum, alius murus cingit hoc regium castrum, habens ut prior murus, in angulis & meditulliis eorum octo palatia, in quibus continentur alia uasa & preciosa iocalia regis. In spatio uero medio interiori est regium palatium, habitaculum scilicet in quo rex moratur. Hoc palatium caret solario, pauimentum uero eius exteriori fundo præeminet decem palmis. Tectum eius altum est ualde, pictura decoratum. Parietes aularum & conclauium auro & argẽto fulgent. Vbique picturæ pulcherrimæ & bellicarum rerum historiæ sese ingredientium oculis offerunt, uiuaci colore & rutilanti auro coruscãtes. In aula maiori ad mensam simul recumbunt circiter sex hominum milia. Intra dictos muros totum castrum ambientes, sunt plurima uiridaria atque prata lignis pomiferis atque uariis consita arboribus. Discurrunt etiam per hæc uiridaria, animalia syluestria, ut cerui & animantia, ex quibus muscum colligitur, capreæ, damulæ, & aliarũ specierum animalia. Versus Aquilonem uero sunt uiuaria, in quibus meliores quique pisces, qui haberi possunt, nutriuntur. In lacũ illum ingreditur fluuius quidam, & rursus egreditur, cratibus ferreis loco introitus & exitus communito, ne pisces elabi queant. Extra palatium spatio unius leucæ, est monticulus quidam centum passibus in altum erectus, cuius circumferentia miliaris continet spatium arboribus semper uirentibus consitus. In hunc mõtem iubet rex arbores quasq; optimas à remotis partibus adduci, onerans illis elephantos: extrahuntur enim cum radicibus & transplantantur in hunc montem. Et quoniam is mons perpetuo uiret, uocatur Mons uiridis. In cacumine eius est palatium egregium, uiridi

disterminatum colore, in quo magnus Cham sæpe genio uacat. Est & aliud magnificum palatium seu castrum iuxta magni Cham extructum castrum, in quo Temur primogenitus eius illi in imperio successurus, cum aulicis suis magnifice & regaliter uiuit. Nam amplissimam habet auctoritatem & sigillum imperiale, uerum magno Cham ut domino subiectus.

Descriptio ciuitatis Cambalu. Cap. X.

CIVITAS Cambalu in prouincia Cathai iuxta magnum sita flumen, ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis. Sonat autē Cambalu, ciuitas domini. Hanc magnus Cham transtulit in aliam fluminis partem: nam didicerat ab astrologis, quòd imperio rebellis futura esset. Ciuitas in quadrum constructa, in gyro complectitur uiginti quatuor miliaria, quolibet quadrati latere sex habente miliaria. Muros habet dealbatos, altitudinis XX passuū, latitudinis decem, spissitudo tamen illa ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in uniuersum duodecim sunt, constitutis iuxta singulas magnificis palatiis. In angulis quoque murorum sunt egregia palatia, ubi ciuitatis conseruantur arma. Transeunt per hanc ciuitatem uici & plateæ rectissimæ, ut ab una porta liber aspectus pateat per ciuitatem ad portam oppositam, domibus elegantissimis palatiorum instar utrinque constructis. Porrò in medio ciuitatis, ædes quædam magnifica est extructa, in qua cāpana pendet prægrandis, cum qua uesperi tria fiunt signa, post quæ nemini licet domum egredi usque ad initium sequentis diei, nisi infirmorum aut parentum causa. Et qui noctu per ciuitatem ire necessitate cogente uolunt, lumen secum deferre coguntur. Singulæ ciuitatis portæ à mille custodiuntur hominibus, non quidem propter hostium timorem, sed latronum & prædonum. Cauet enim rex summo studio, ut fures & prædatores arceantur.

De suburbiis & mercatoribus ciuitatis Cambalu.
Cap. XI.

EXTRA ciuitatem Cambalu duodecim sunt magna suburbia, singulis duodecim portis contigua, in quibus iugiter mercatores inueniuntur, & aduenæ homines. Nam propter curiam regis & multiplices mercantias innumerus indies confluit populus, qui in suburbiis illis rerum negotia tractat. Nec habent suburbia, ut aliàs fieri solet, domos, quæ à splendore & magnificentia domorum ciuitatis degenerent, solo regali excepto palatio. Intra hanc urbem nullum hominis cadauer sepelitur, sed extra suburbia idololatrarum corpora comburuntur, & reliquarum sectarum funera sepeliuntur. Et quoniam ingens multitudo exterorum hominum semper illic uersatur, habentur in suburbiis circiter XX milia meretricū: intra uero mœnia ciuitatis nulla sustinetur. Dici non potest quanta uis mercimoniorum & opum in hanc urbem conuehatur, putares toti orbi illa sufficere posse. Aduehuntur autem lapides pretiosi, uniones, sericum, & diuersarum specierum aromata ex India, Mangi, Catham & aliis regionibus. Nam urbs hæc quodammodo omnium circumiacentium prouinciarum est centrum. Nec transit dies ulla per integrum annum, in qua non circiter mille quadrigæ serico oneratæ huc ab exteris negotiatoribus conuehantur, ex quo per ingeniosos urbis artifices mira parantur indumenta.

Magnus

Magnus Cham satellitio maximo stipatur & custoditur. Cap. XII.

HABET magnus Cham in curia sua XII milia equitũ, quos uocant Quesitam, id est fideles domini milites, qui corpus suum custodiunt. Et istis quatuor præfecti sunt duces, quorũ quilibet tribus præest milibus. Horum officium est, ut diximus, die noctúq; regẽ obseruare, & eius custodiæ mancipatos esse. Vnde etiã à curia regis recipiunt impensas. Custodias autem suas tali distribuunt ordine, ut cum per triduũ dux unus cum tribus milibus militũ intra palatiũ regem stipauerit, tribus sequentibus diebus dux alius cum aliis tribus militũ milibus, qui interim quieuerunt, obit hoc custodiæ munus, cui iterũ dux alius cum militibus suis succedit: sicque per totum annum hæc custodiæ seruatur uicissitudo: non quòd regem tanta maneant pericula, sed ut magnificentia sua maior appareat.

De magnifico apparatu conuiuiorum eius. Cap. XIII.

POMPA quæ in conuiuiis regis obseruatur, tali celebratur ordine, Cum propter festum aliquod, aut aliam rationabilem causam, Imperator uoluerit in maiori aula conuiuium instituere, mensa eius cæteris mensis sublimior ad Aquilonarẽ aulæ partem ponitur, & rex iuxta eam sedens uertit faciem ad meridiem, habens ad sinistram reginam maiorem, principalem scilicet uxorem, & ad dextram filios atque nepotes, & qui de regali sunt prosapia. Ipsorum tamen mensa est in demissiori loco, ut uix regis attingant pedes capitibus suis. Reliqui uero barones & milites sedent adhuc in demissiori loco, habentes singuli uxores suas ad sinistram collocatas, tenẽtque quilibet dux & nobilis gradum & ordinem suum, sicut & uxores eorum. Nam omnes nobiles in curia Imperatoris tempore solennitatis pransuri, ducunt secum uxores suas. Et Imperator ipse dum in mensa sua recumbit, poterit ad omnes deflectere oculos suos, qui in aula illa conuiuantur. Porrò extra aulam illam regiam sunt etiam aliæ aulæ collaterales, in quibus solennitatum tempore nonnunquam quadraginta milia hominum cibantur, quorum multi sunt aulici, alii uero feuda ab Imperatore renouantes: ioculatorum quoq; & mimorũ concurrentiũ non est numerus. Proinde in medio aulæ regiæ, uas quoddam aureũ erigitur, ex quo uinum aut alius quispiam optimus potus in modum fontis scaturit, IIII aliis doliis aureis hinc inde sitis, quæ uini illius fluẽta suscipiunt. Ex his doliis hauritur uinum quod discumbentibus largiter apponatur. Nemo autẽ in hac discumbẽs aula, alio quàm aureo utitur poculo. Dici non potest quantus sit apparatus, & quanta magnificentia in uasis & omnibus utensilibus, quando magnus Cham in aula sua regia publice discumbit. Porrò principes qui regi discumbenti ministrant, omnes delicatissimo serico panno ora sua cooperiunt, ne ipsorum flatus seu halitus quoquo modo regiũ cibum aut potum cõtingere queat. Et cum Imperator scyphũ leuat ut bibat, omnes circunstantes citharœdi & musicorũ instrumentorũ lusores, instumentorum suorũ chordas tangunt, & suauissimam edunt melodiam: atq; cæteri aulæ ministri interim genu flectunt. De cibis qui ad mensam deferuntur, non est ut quicquam scribam quàm opipari sint & delicati, & quàm magnifice atq; pompatice inferantur. Prandio finito, accedunt citharœdi & harmoniaci quique concentores, ioculatores, & nigromantici, qui miras melodias & miros gestus ante regis mensam edunt, quibus illius animum iucundum reddunt, & in hilaritatem soluunt.

Qualis magnificentia seruetur in natali regis. Cap. XIIII.

SERVANT omnes Tartari hunc morem, ut diem natalem domini sui honorificentissime celebrent. Festum uero natale magni Cham Cublai, est uigesimo octauo die Septembris, & hunc diem celebriorem ducit quàm ullum totius anni diem, excepta festiuitate Izalendarum Februarii, qua annum suum incipiunt. In natali itaque suo rex induitur ueste aurea pretiosissima, & omnes aulici similiter optimis & melioribus quæ habent uestiuntur indumentis, quibus singulis rex donat aureas zonas magni ualoris, & calciamenta de camuco parata, filo consuta argenteo, adeòque singuli ad honorem regis ornare se student, ut nullus non regiam præseferat formam. Hæc autem pompa nedum in regis natali fit, uerum & aliis festiuitatibus, quas Tartari per annum habent, numero tredecim: pro quibus rex annuatim aulicis suis pretiosissimas largitur uestes, ornatas auro, margaritis, & lapidibus aliis pretiosis, unà cum zonis & calciamẽtis, ut iam præmisimus. Nec sunt aulicorũ uestes discolores à regio ueste. Seruatur etiã hæc consuetudo apud Tartaros, ut in natali magni Cham omnes reges, principes & nobiles, qui ditioni illius subiecti sunt, mittant illi ut Imperatori suo donaria. Et qui conditionem aliquam aut officium ab eo impetrare cupiunt, postulationes suas duodecim baronibus, qui ad hoc ipsum constitui sunt, offerunt, & quod illi decernunt perinde est ac si Imperator ipse respondisset. Astringuntur etiam omnes populi, cuiuscunque sint fidei aut sectæ, siue Christiani, siue Iudæi, siue Saraceni, siue Tartari, cæterique pagani, ut deos suos solenniter inuocent pro uita, incolumitate & prosperitate magni Cham.

De initio anni quod solenniter celebrant Tartari. Cap. XV.

IN DIE Izalendarum Februarii, qui initium est anni Tartarici, magnus Cham & omnes Tartari ubicunque sunt, maximũ & solenne celebrant festum, omnésque unanimiter tam uiri quàm mulieres student albis indui uestibus, uocantes diem illum, festiuitatem alborum. Nam credunt uestam albam bonum habere fatum: ideo ut toto anno fortuna illis sit propicia, in anni initio albis induuntur. Porrò ciuitatum rectores & prouinciarum præfecti, memores officii sui, mittunt Imperatori hoc die munera aurea & argentea, uniones & gemmas, pannos pretiosissimos, & equos candidi coloris: unde nonnunquam fieri solet, ut regi in hoc festo offerantur centum milia alborum equorum. Sic cæteri Tartari sibi inuicem munera mittunt ab initio anni, ídq; omnis gratia, credentes omnia per annum felicius successura. In hoc deniq; festo, omnes elephanti quos habet Imperator, numero quinque milia, ducuntur ad curiam, uestiti tapetiis, in quibus pictæ sunt imagines uariæ animalium & auium, portantes in humeris suis capsas plenas aureis & argenteis uasis, quibus opus habetur pro festo alborũ magnifice celebrando. Multi quoq; cameli pulcherrimis cooperti pannis adducuntur, qui alia apportant, quæ pro tanto conuiuio sunt necessaria. Illucescente autem die Alborum, omnes reges, duces, barones, milites, medici, astrologi, præfecti prouinciarum atque exercituum, & alii Imperatoris officiales, ad aulam regis conueniunt, & quibus locus in ea contingere nequit ob hominum multitudinẽ, hi collaterales ingrediuntur aulas. Cunctis itaque in suo ordine & gradu sedentibus iuxta cuiuslibet officii dignitatẽ, surgit unus in medio, & alta uoce clamat,

Xenia.

Inclinate & adorate. Hac uoce facta, consurgunt omnes celeriter & genuflectunt, fronteque ad terram demissa, quasi deum adorant, & id quatuor faciunt uicibus. Adoratione completa, uadunt omnes suo ordine ad altare, quod in aula positum consistit super unam tabulam depictam rubeo colore, in qua scriptũ est nomen magni Cham, arreptóque thuribulo pulcherrimo, & redolentibus speciebus illi impositis, ad honorem magni Cham cum multa reuerentia tabulam ipsam & altare suffumigant, & ad sua redeunt loca. Thurificatione ista nefaria completa, quilibet in conspectu Imperatoris offert munera illa, de quibus supra diximus. His omnibus rite peractis, parantur mensæ, & fit solennissimum prandium, edentes & bibentes cum lætitia magna. Quo finito, modulatores & ioculatores accedunt, & suis consentibus atque gestibus omnium mentes exhilarant. In huiusmodi deniq; festis, ducitur ad regem leo unus domesticus, qui ad pedes illius ut catulus mansuetus iacens dominum suum agnoscit.

De feris quæ magno Cham undequaque mittuntur. Cap. XVI.

TRIBVS illis mensibus, quibus, ut supra diximus, Imperator moratur in ciuitate Cambalu, scilicet Decembri, Ianuario & Februario, omnes uenatores quos Imperator habet in singulis prouinciis prouinciam Cathai circumiacentibus, uenationi intendunt, omnésque bestias grandiores, puta ceruos, ursos, capreas, apros, damulas, & huiusmodi feras offerunt præfectis suis, qui si minori spatio quàm in triginta diebus peragrari potest, distant à curia Imperatoris, mittunt huiusmodi captas bestias per quadrigas & naues ad Imperatorem, exenteratis tamen prius illis. Qui uero pluribus quàm triginta dietis ab eius curia distant, solum pelles mittunt, quæ pro armis parandis sunt necessariæ.

Quomodo magnus Cham cum feris mansuefactis feras syluestres capit. Ca. XVII

NVTRIT domi magnus Cham uarias bestias domesticásque factas secum ad uenationes ducit, & mira afficitur uoluptate, quoties uidet domesticam feram cum syluestri pugnare. In primis autem habet cicuratos leopardos, qui mirum in modum uenationi inseruiunt, multásque capiunt bestias. Habet & lynces non minus ad uenandum industrios, & item leones maximos atque pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonia, in quorum pilis radioli quidam uarii coloris apparent, scilicet albi, nigri, atque rubei, & illi quoq; docti sunt artem uenatoriam. Nam plurimum prosunt uenatoribus ad capiendum apros, ursos, ceruos, capreas, onagros, atque boues syluestres. Duci autẽ solent duo leones in uehiculo quodam, dum uenatum itur, sequente utrúmque eorum caniculo paruo. Habet quoque Imperator multas aquilas cicuratas, quæ adeo efferatæ sunt, ut lepores, capreas, damulas & uulpes capiãt: inter quas aliquæ tam præfractæ sunt audaciæ, ut non deleantur cũ magno impetu in lupos insilire, eósq; in tantum diuexare, ut ab hominibus sine labore & periculo capi possint.

De spectaculo quod magnus Cham in uenatione facere solet. Cap. XVIII.

HABET magnus Cham in curia sua duos barones, qui regiæ præfecti sunt uenationi, quorum uterque decem præest milibus hominum, qui ea curãt quæ ad uenationem sunt necessaria. Nam nutriunt canes magnos, & ad uena-

tionem assuefaciunt. Et quando magnus Cham cupit se uenatione oblectari, & singulare ostentare spectaculum, duo memorati barones ducunt secum illa uiginti milia hominum, atque canũ magnam turbam, qui communiter circiter quinq; milia sunt, & cum rege in campum proficiscentes ubi feras uenari uolunt, hoc pacto rem ipsam aggrediũtur. Rex cum nobilibus suis in medio planiciei locum tenet, & duo uenatorii præfecti cum populis suis stant ad dextrã & sinistram regis: unius populus induitur uestibus rubeis, & alterius uestibus aerei seu cœlestis coloris. Stant autẽ singuli in una acie seu linea, unus scilicet alterius assistens lateri, & tantã campi occupant longitudinem, ut uix itinere unius diei perueniri possit ab una extremitate ad aliã. Habẽt autem canes memoratos secum. Et postquã sic in unum ordinẽ digesti sunt, laxant canes suos in uenationẽ & ipsi procedẽtes in illo ordine, maximũ capiunt ferarum numerũ, nam & terra illa animalibus syluestribus plena est, nec ullum facile ipsorũ effugere poterit laqueos & canes.

De aucupio magni Cham. Cap. XIX.

MENSE Martio ingrediente, discedit Cham magnus à ciuitate Cambalu, procedítque ad campestria quæ uersus oceanum sita sunt, ducens secum magnum aucupum numerum, circiter decem milia, qui habẽt falcones, accipitres, grifalchos, & alia rapaciũ auium genera aucupio idonea, numero circiter quingentas aues. Hi igitur aucupes per regionẽ illam se diffundentes, falcones & accipitres suos in capturã laxant auium, quibus regio illa plena est: & aues quæ capiuntur, deferuntur pro maiori parte ad regem. Rex uero sedet in ligneo habitaculo, quod gestant quatuor elephanti, leonũ coopertum exuuiis, & intus deauratum, habens secũ pro sua recreatione aliquos duces, & XII accipitres electos. Porrò iuxta elephantes qui regiũ portant habitaculum, obequitant multi nobiles & milites, regis latera stipantes. Qui cũ uiderint fasianos aut grues, aut alias aues in aere uolitantes, indicant id aucupibus qui iuxta regem sunt. Et hi id ipsum regi significantes, discooperiunt habitaculum regium, laxántq; falcones uel accipitres, & rex in lecto sedens, auiũ intuetur ludum. Migrant quoq; cum rege & alia decem milia hominũ, qui in illo aucupio bini & bini per campos discurrunt, & aduertunt quò emissi uolitent falcones atq; accipitres, & si opus fuerit illis subsidium ferant. Et hi lingua Tartarica uocantur Toscaor, id est custodes, certum scientes edere sibilum quo emissas uocant aues. Nec opus est ut auceps qui emittit auẽ, sequatur illam, cum hi de quibus iam diximus, intenti sint auibus capiẽdis, & solliciti sint ne aliquo modo lædantur, aut perdantur. Qui enim aui periclitanti uiciniores sunt, hi tenẽtur illi subuenire. Quælibet autem emissaria auis tabellam paruã argenteam signo domini aut aucupis sui consignatam in pede gestat, ut si amissa fuerit, domino suo restitui possit. Quòd si signũ non cognosci possit, traditur auis baroni cuidam, qui ob hoc ipsum uocatur Bularguci, id est custos auiũ perditarum. Nam conseruat omnes aues sibi oblatas, donec à dominis suis fuerint repetitæ. Idem fit de equis & aliis rebus in uenatione amissis. Et qui rem quampiã in uenatione repertã huic præfecto non ilico tradit, sed ea aliquandiu utitur, hic pro fure censetur. Vnde is perditarum rerum præfectus in uenationibus locũ tenet eminentiorem uexillo suo signatum, ut in tanta populi frequentia cognosci possit, & amissa facile illi uel offerri uel ab eo repeti possint.

De magnificis

De magnificis tentoriis magni Cham. Cap. XX.

INTERIM autem quo sic ludendo cum auibus aucupio intenditur, per uenitur ad planiciem quandam magnam Caciamordim, ubi sunt regis & omnium aulicorum præparata tentoria, numero circiter decem milia. Hæc autem tali ordine sunt disposita. Primum est ingens tentorium, sub quo commode manere possunt mille homines, ingressum habens ad meridiem, & sub hoc morantur barones, nobiles & milites. Iuxta hoc ad occidentem aliud est erectũ tentorium, in quo regis est aula & consistoriũ, quod intrat quando cum aliquibus uult loqui. Et huic in altera parte adiunctum est cubile, in quo rex dormire solet, & his mansionibus rursum aliæ aulæ & cameræ adhærent. Regiæ uero aulæ, hoc est cubile regis, consistorium & habitaculum militum, sic disposita sunt, Sustentantur singulæ tribus columnis de lignis aromaticis cum uariis & elegantibus sculpturis fabricatis, & cooperiuntur exuuiis leonum nigri & rubei coloris. Nam discolores leones in partibus illis inueniuntur. Nec possunt tentoria illa à uentis uel pluuiis iniuriam ullam recipere, cum coria illa quibus teguntur solidiora sint quàm quæ facile lædi possint. Intus uero parietes tentoriorum pellibus nobilissimis armelinorum & zebellinorũ sunt operti, etiam si in regionibus illis hæ pelles pretiosissimæ habeãtur, ut quandoq; uix pro duobus milibus Bysantiorum aureorũ pelles pro una tunica sufficiant. Porrò funes quibus hæc tria sustentãtur tentoria, ex serico sunt. Sunt præterea & alia erecta tentoria iuxta illa tria, in quibus uxores, filii & ancillæ regis morãtur. Deinde habent etiam falcones, accipitres, bubones, grifalchi, & reliquæ aues, quæ aucupio inseruiunt, sua tentoria, in quibus continentur. Tanta enim est tentoriorũ multitudo, ut à longe aduentantibus appareat illic insignem conditam urbem. Confluit etiam undique multitudo hominum otiosorum ad spectaculum illud contuendum, præter eos qui in regis ministerio sunt, qui sua loca in tentoriis non secus habent quàm in ciuitate Cambalu, ut sunt regis medici, astrologi, & cæteri uates. Manet uero rex in planicie illa per totum Martiũ, & capit innumera animalia, atq; infinitas aues. Nemini enim alioquin licet uenationi intendere in omnibus regni illius prouinciis, saltem quæ in uiginti diebus & citra pedestri itinere attingi possunt: nec ulli permittitur canis aut uolucris uenaticus: & præsertim à principio Martii usque ad mensem Octobrem nemini permittitur, quocunque etiã utatur ingenio, capere ceruos, damulas, capreas, lepores, & huiusmodi syluestres feras. Hinc igitur est quòd terra illa talibus abundat animalibus, & plerunque adeo familiaria fiunt hominibus, ut transeũtia prope eos minime horreant aut paueant aspectũ illorũ. Aucupio expleto rex domũ redit, & per tres dies celebratis conuiuiis, omnes quos ad hoc uocauit spectaculũ, ad propria reuerti cõcedit.

De moneta & opulentia magni Cham. Cap. XXI.

MONETA magni Cham non fit ex auro uel argento, aut alio metallo, sed corticem accipiunt medium ab arbore mori, & hunc consolidant, atque in particulas uarias & rotundas, magnas & paruas scindunt, atque regale imprimunt signum. Minimi denarii ualent pretiũ parui Turonensis: & maiusculi dimidium grossum Venetũ: qui uero maiores sunt, habent ualorẽ duorũ Venetorum, aut quinq; aut decẽ. Sunt qui Bysantiũ aureũ ualent, aut duos aut quinq; Corticea moneta.

Bysantios. De hac itaque materia facit Imperator in ciuitate Cambalu cudi immensam uim pecuniæ, quæ pro toto sufficit imperio: nullique sub pœna mortis in omnibus regnis & terris suis licet aliam cudere uel etiam expendere monetam, aut illam recusare. Nec aliquis ex alio ueniens regno, quod magno Cham non est subiectum, audet aliam expendere pecuniam in imperio magni Cham. Vnde fit ut non raro negotiatores ex longinquis terris & regionibus ad ciuitatem Cambalu uenientes, secum portent aurum, argentum, margaritas & gemmas, & pro illis accipiant monetam regiam. Et quoniam hæc in terris suis non recipitur, commutant rursus eam in imperio magni Cham pro mercimoniis quæ secum abducant. Mandat quoque nonnunquã Imperator his qui in Cambalu morantur, ut qui aurum uel argentum, aut lapides pretiosos habent, ea quantocyus officialibus suis tradant, & consuetam ab illis monetam iuxta illorũ ualorem recipiant. Hoc itaque modo fit ut mercatores & ciues imdemnes seruentur, & nihilominus rex omne aurum & argentum corradens maximũ congreget thesaurum. De memorata factitia moneta, soluit etiam officialibus & exercitibus suis stipendia, & quacunque tandem re in curia sua opus habet, hac emit pecunia. Vnde cum tantam uim pecuniæ ex re nihili conflet, & tamen per eam aurum & argentum plurimum consequatur, ea quæ curiæ necessaria sunt, emat, ministris suis stipendia soluat, cuilibet facile constabit nullum in mundo reperiri regem, qui diuitiis illum superet.

De duodecim præfectis prouinciarum, & eorum officio. Cap. XXII.

HABET Cham magnus duodecim barones aulicos, qui triginta quatuor præfecti sunt prouinciis: & horum officium est, ut singulis prouinciis duos præficiant rectores, atque regiis exercitibus in locis ubi morantur de his quibus opus habent prouideant: & quicquid ordinant, regi indicant, qui sua auctoritate id confirmat quod illi statuendum duxerint. Hi multa beneficia & priuilegia passim concedunt, & propterea plurimum à populo obseruantur & ambitur fauor eorum. Habitãt in quodam palatio magno in ciuitate Cambalu pro eorum officio deputato, in quo uarias habent aulas & cameras pro se & ministris suis. Habent etiam assessores & notarios, qui illis à consiliis sunt, quique ea quæ agunt diligenter annotant.

De cursoribus & nuntiis magni Cham, atque multiplici mansione eorum. Cap. XXIII.

EXTRA ciuitatem Cambalu multæ patent publicæ uiæ ad uiciniores ducentes prouincias, & in singulis castra seu diuersoria sunt extructa cum pulcherrimis palatiis, uiginti quinque distantia miliaribus ab urbe Cambalu, ubi diuertunt emissaru & nuntii regis. Vocantur autem mansiones illæ Ianli, id est, mansiones equorum: nam expectant ibi trecenti, aut quadringenti equi regis nuntios. Qui hinc soluentes post uiginti quinq; miliaria alia inueniũt diuersoria, prioribus haud dissimilia: & ea hoc ordine & distantia continuantur usque ad extremas imperii limites: ita ut per uniuersum imperiũ in publicis uiis circiter decẽ milia inueniantur regia hospitia. Equorũ uero numerus, qui in illis diuersoriis nuntiorũ officiis sunt deputati, est circiter ducenta milia. In locis quoq;

desertis & sylvestribus, ubi alioquin nulla est humana habitatio, huiusmodi regia inueniuntur diuersoria, triginta aut quadraginta miliariis à seinuicē distantia. Ministratur autem pabulum equis, & uictus custodibus eorum, ab his ciuitatibus & incolis, qui diuersoriis uiciniores sunt, aut intra quorum terminos illa consistunt hospitia. Diuersoria autem quæ in desertis posita sunt, recipiunt necessaria à regis curia. Igitur quando rex noua ex remotis partibus cito audire cupit, destinat equites dicto suo quantocyus parentes, qui uno die ducenta aut trecenta conficiunt miliaria, & paucis diebus immensum terræ peragrant spatium: quod in hunc modum fit. Emittuntur duo cum equis, qui concitatissimo cursu sine ulla mora ad proximum declinant diuersorium: ubi dimissis fessis equis duos alios ascendunt, & ad sequens citissime se transferunt diuersorium, sicque fit ut continue cursum suū eundo & redeundo continuent, & mandata regis ad remotissima loca pauculis diebus perferant, & rursum ex remotissimis partibus noua ad regem portent. Sunt etiam inter iam dicta diuersoria alia habitacula spatio trium aut quatuor miliarium ab inuicem distantia, ubi paucæ sunt domus, in quibus habitant cursores pedestres, habentes singuli cinctoria plena sonoris tintinnabulis. Hi semper præparati sunt, ut quoties literæ regiæ ad eos destinantur, citissime illas ad proximum perferant habitaculū. Et prius quàm ad illud ueniant, à longe audientes cursoris uenientis sonitum, præparati illum expectant, & susceptis literis e uestigio illas ad sequentem deferunt custodiam: sicque literæ per uarias transeuntes manus, sine ulla impediente mora ad locum illum deferūtur, quò peruenire debent. Et sæpe fit ut rex in triduo noua perdiscat, aut nouos fructus recipiat à loco, qui decem dierum itinere à sua habitatione distat. Omnes autē memorati cursores liberi sunt ab omni tributi exactione, & præterea à regis quæstoribus bonā laboris sui accipiunt mercedē.

De prouidentia imperatoris tempore caristiæ.

Cap. XXIIII.

SOLET magnus Cham singulis annis nuntios suos mittere ad diuersas prouincias imperio suo subiectas, ad inquirendum num damnū aliquod à locustis aut aliis uermibus frumento sit illatum, aut alia pestis sterilitatem in prouinciam aliquam inuexerit. Et cum sibi innotuerit prouinciam aliquam aut ciuitatem detrimentum passam, remittit illi populo tributa pro illo anno mittitque de horreis suis blada pro uictu & semente. Nā tempore magnæ ubertatis emit rex copiosam uim frumenti, & per annos tres uel quatuor in thecis conseruat, ut cum in una regione frumenti penuria præualuerit, defectus ille ex regiis horreis sarciri possit. Vendit autem bladum suum minimo pretio, ut pro uno modio in quadruplo plus pecuniæ exponendum esset, si ab alio quopiam emeretur. Similiter quando pestis aliqua animalia inuaserit, remittit anno illo consuetum tributum, uenditis illis aliis pecoribus & armentis. Præterea ne uiatores & cursores in prouinciis Cathai errarēt, prospexit illis prudens imperator hoc consilio, Plantari fecit plurimas arbores, una ab alia modico distāte interuallo, eásq; iuxta uias sic constituit, ut iter agentibus ceu digito ostendant ueram semitæ lineam. Quantum uero numerum pauperum hominum per totum annum nutriat, & de horreis suis frumentum & panes illis elargiatur, incredibile puta-

bis si narrare perrexero: id tamen pro uero asserere possum, eum quotidie per totum annum circiter triginta milia pauperum pane pascere: nec ulli finit fragmentum negari panis. Quapropter à pauperibus quasi deus reputatur.

Qualis potus uini loco in prouincia Cathai fiat. Cap. XXV.

CONFICIVNT in prouincia Cathai potum optimum ex riso & uariis aromatibus, qui suo sapore etiam uini excellit suauitatem. Et qui eo auidius potiuntur, quàm ratio æquum esse iudicet, aut bibentis natura egeat, citius inebriantur quàm si uinum bibissent.

De lapidibus qui ut ligna ardent. Cap. XXVI.

PER TOTAM prouinciam Cathai ex montibus eruũtur lapides quidam nigri, qui in ignẽ missi ut ligna ardent, & accensi aliquandiu ignem conseruant, ut si uesperi accendatur, per totam noctem uiuũ ignem retineant. Vtuntur autem multi iis lapidibus, quòd lignorum in quibusdam locis sit penuria.

De fluuio Pulisachniz & egregio ponte eius. Cap. XXVII.

INDICAVIMVS hactenus in hoc secundo libro situm, magnitudinem, & negotiationem ciuitatis Cambalu, itémq; obiter scripsimus de magnificentia, pompa & opulentia magni Cham: nunc rerum ordo exposcit, ut finitimas quoq; regiones lustremus, & quid in illis uel fiat, uel inueniatur, breui sermone aperiamus. Igitur cum Cham magnus me Marcum ad remotas partes pro quodam regni sui negotio destinasset, quod quatuor mensium spatio me in itinere retinuit, omnia diligẽtius considerauí, quæ uel eundo, uel redeundo obtutibus meis occurrerunt: nam cum à ciuitate Cambalu itinere decem miliariũ recessissem, inueni fluuium quendam magnum Pulisachniz nomine in oceanũ sese exonerantem, per quem naues multæ cum plurimis mercibus ascendunt. Est autem in eo loco pons marmoreus pulcherrimus, trecentos in longitudine continens passus, & in latitudine octo: arcubus uero fornicibus uiginti quatuor innitens, sculptis leonibus utrunq; eius superiorem marginem adornantibus.

De locis ultra fluuium Pulisachniz sitis. Cap. XXVIII.

TRANSITO fluuio & ponte, procedendo per miliaria triginta, continuo occurrunt castra, aliæque elegantes domus: item uineæ electæ & agri fertiles. Sed finito itinere triginta miliarium peruenitur ad ciuitatem Geogui, quæ quidem magna est & pulchra, plurima habens monasteria idolorum. Fiunt ibi panni optimi auri & serici, itémque sindones mundissimæ. Habentur & multa communia hospitia pro aduenis & uiatoribus in illa ciuitate. Ciues autem sunt artifices & negotiatores. Extra hanc ciuitatẽ peruenitur ad biuium quoddam, cuius una uia ducit per prouinciam Cathai, altera uero uersus regionem Mangi ad mare. Ea quæ transit per prouinciam Cathai, habet ciuitates, castra, uiridaria, & optimos agros, in quibus multi quoque sunt negotiatores & ingeniosi artifices: & homines illi multum sunt affabiles, & omnibus familiares.

De regno Tainfu. Cap. XXIX.

ITINERE dierum decem à ciuitate Geogui confecto, peruenitur ad regnum Tainfu, quod quidem magnũ est atq; cultissimũ: nam sunt in eo uineæ multæ. In prouincia uero Cathai nullũ crescit uinũ, sed ab hac regione illuc defertur. Exercentur in hoc regno mercationes multæ, abundátque artificibus, & omnia

omnia arma, quibus utitur Cham pro exercitibus suis, fabricantur in eo. Hinc uero progrediendo ad occidentalem plagam, uenitur ad regionem amœnissimam, castris multis & ciuitatibus cultam, in qua etiam mercimonia fiunt magna. Emenso hinc itinere septem dierũ, peruenitur ad ciuitatem quandam prægrandem Piansu nomine, in qua serici maxima est copia.

De castro Chincui, & rege eius ab hoste capto. Cap. XXX.

AB VRBE Piansu duæ sunt dietæ ad castrum quoddam elegantissimũ. Chincui nomine, quod quidam Darius nomine extruxit, hostis magni illius regis, quem presbyterum Ioannem uocant. Est castrum illud adeo arte & natura munitum, ut præses eius Darius neminem metueret etiam potentissimũ regem: de quo plurimum circumiacentium prouinciarum præsides dolebant, ut hominem illum nemo unquam superare potuerit. Porrò habuit presbyter Ioannes in aula sua septem iuuenes præfecti animi, qui iureiurando promiserunt illi, se Darium regem traditúros in manus illius. Qui uicissim illis multa bona pollicetur, si effectu id compleuerint. Illi igitur abeuntes ad curiam Darii ueniunt, obsequiisque illius se offerunt, dissimulata mentis malitia. Qui eorum minime timens aut obseruans calliditatem & uersutum animum, ut fideles ministros suo mancipauit obsequio. Factum autem est, ut illi per totum bienniũ id efficere nequiuerint, quod iam diu animo conceperant. Rex uero illis per omnia ut iam biennio probatis ministris confidens, animi recreandi gratia cum illis & aliis paucis militibus quodam tempore extra castrũ per miliare unũ equitauit. Tunc proditores illi horam adesse putantes, qua excogitatam militiam publicarent, euaginatis super eum gladiis captum duxerunt ad presbyterum Ioannem, sponsioni suæ satis facturi. Qui mirum in modum lætus effectus, deputauit eum ad custodiam animalium, optiméque custodiri iussit. Et elapso biennio, quo cum pastoribus rex captus uixerat, iussit eum presbyter Ioannes coram se regio apparatu decoratum adduci: & alloquens eum dixit, Experimento nimirum nunc didicisti, quàm nihil fuerit potentia tua, quando te in tuo regno capi feci, & per duos annos cum pecoribus deputaui: possem iam te, si uellem, occidere, nullúsq; mortalium te eripere posset è manibus meis. Cui ille respondens ait, Verum ais, est ita. Tum rex Ioannes, Quia te adeo humiliasti, ut te nihil esse duxeris respectu mei, en uolo te deinceps agnoscere pro amico: & pro uictoria abunde satis mihi est, quòd potuissem, si uoluissem te occidere: traditísque illi equis & deputatis ministris cum honore fecit eum reduci ad castrum suum. Et ille quoad uixit, presbytero Ioanni honorem exhibuit, & iussis quibusque obediuit.

De fluuio quodam magno Caromoram nomine, & adiacente regione. Cap. XXXI.

TRANSITO itinere iuxta castrũ Chincui uiginti miliariũ, peruenitur ad flumen Caromorã, quod ob nimiã latitudinem & profunditatẽ nullum habet pontẽ: fluit uero ad oceanũ. Sunt in littore eius multæ extructæ ciuitates & castra, in quibus multæ exercẽtur nundinationes. Abundat hæc regio zinzibere, serico & auibus, præsertim phasianis. Traiecto fluuio post duorũ dierũ iter peruenitur ad nobilem ciuitatẽ Cianfu nomine, ubi de auro & serico pulcherrimi fiunt pãni. Omnes incolæ huius ciuitatis & ferè totius prouinciæ Cathai idololatræ sunt.

De ciuitate Quenquinafu. Cap. XXXII.

VLTRA uero procedendo per iter dierum octo, inueniuntur passim ciuitates & oppida multa, agri pulcherrimi, & uiridaria. Abundat terra serico & uenationibus bestiarum atque auium. Quòd si ulterius aliis octo dietis progrediaris, peruenies ad ciuitatē grandem Quenquinafu nomine, quæ est regni Quenquinafu metropolis. Et regnum istud fuit olim opulentum & magni nominis. Hodie præest illi filius magni Cham Mangala nomine. Producit ea regio magnam copiam serici, & omnia ea quæ ad hominis uitam conseruandam sunt necessaria. Exercentur etiam in ea plurimæ nundinationes, Incolæ idola colunt. Extra ciuitatem est regale palatium in planicie situm, in quo Mangala cum aulicis suis uersatur. Est quoque in medio ciuitatis palatium quoddam elegantissimum, ab intra parietes habens deauratos. Vacat rex cum aulicis suis uenationi animalium & capturæ auium, quibus illa regió abundat.

De prouincia Cunchi. Cap. XXXIII.

RECEDENDO à dicta urbe & palatio itinere trium dierum itur per planiciem quandam pulchrā, in qua ciuitates plures sunt & castra, & ubi abundantia est serici, usq; dum ueniatur ad regionē montuosam, ubi nedum in montibus, uerum & in montium conuallibus inueniuntur ciuitates & castra, & sunt de prouincia Cunchi. Incolæ sunt idololatræ & terræ cultores. Sunt etiam in ea regione uenationes leonum, ursorum, ceruorum, capreolorum, damularum, & id genus animalium. Patet regio illa itinere uiginti dierum, habens montes, & ualles, atque nemora multa, sed ubique pro uiatoribus conuenientia inueniuntur diuersoria.

De prouincia Achalechmangi. Cap. XXXIIII.

IAM DICTAE prouinciæ contigua est prouincia alia, nomine Achalechmangi, quæ est ad occidentalem plagam: & sunt in ea multæ ciuitates & castra: sed principalior regionis ciuitas uocatur Achalechmangi, & est confinis prouinciæ Mangi. Hæc prouincia itinere triū dierū planiciem habet, deinde sequuntur montes & ualles atque nemora, patétque itinere uiginti dierum, habens ciuitates multas & oppida. In cæteris rebus non differt à priori prouincia: nam habet negotiatores, artifices & cultores terræ: itémque uenatores multarum syluestrium animalium. Habet quoque animantia quæ muschum producunt. Crescit in hac prouincia zinziber in magna copia, sicut & triticum atque risum.

De prouincia Sindinfu. Cap. XXXV.

PRIORI prouinciæ contermina est alia prouincia Sindinfu nomine, quæ etiam cōtingit prouinciam Mangi. Huius principalior ciuitas est Sindinfu, quæ olim fuit magna & locupletissima, habens in circuitu uiginti miliaria. Habuit etiam regem ditissimum & potentem: qui cum tres reliquisset filios regni successores, trifariam diuiserunt ciuitatem, partes singulas propriis cingentes muris, quæ tamen omnes intra priorem continebantur murū. Magnus uero Cham ciuitatem illam & regnū suæ subiecit ditioni. Per medium huius ciuitatis transit fluuius qui dicitur Quiansu, habens in latitudine dimidium miliare, & est profundus ualde atque piscosus. Positæ sunt in ripis eius multæ ciuitates & castra. Ostia eius distant ab hac urbe nonaginta dierum itinere. Naues & merces per

ipsum

ipsum ascendunt in maxima multitudine & copia. Transit etiam pons lapideus per ipsum in ciuitate Sindinfu, habens longitudinem unius miliaris, & latitudinem octo passuum. Et supra ipsum construuntur mane uariæ domunculæ, quæ artificum sunt officinæ, & sero iterum deponuntur. Est & alia super eum constructa domus, in qua manent regis ministri, qui à transeuntibus pedagia & uectigalia exigunt. Vlterius uero procedendo per iter quinque dierum tansitur per planiciem quandam, in qua sunt ciuitates, castra, & uillæ multæ, in quibus sunt sindones in magna copia. Reperiuntur etiam ibi animalia syluestria multa.

De prouincia Tebeth. Cap. XXXVI.

POST planiciem, de qua iam diximus, uenitur ad prouinciam Tebeth, quam magnus Cham expugnauit atque deuastauit: nam multæ in ea sunt ciuitates destructæ, & castra diruta. Patet autem in longum itinere uiginti dierum. Et quoniam omnino in solitudinem est redacta, habitatoribus carens, necesse est ut uiatores uictualia secum ferant, quæ illis sufficiant per iter uiginti dierum. Et postquam hominum habitatione cœpit destitui, feræ syluestres totam eam occupantes periculosum iter transeuntibus fecerunt, præsertim noctu. Verum contra hoc periculum mercatores & alii uiatores tale excogitauerunt commentũ. Nascuntur in regione illa maximæ arundines, quæ habent in longitudine passus quindecim: crassitudo uero in gyro tribus mensuratur palmis. Porrò inter duos uiciniores nodos distantia est trium palmorum. Itaque quando uiatores noctu uolunt quiescere, accipiunt fasces magnos de illis arundinibus, & in unam ponũt congeriem, subiectóq; igne succendunt. Quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantúsque in eis excitatur stridor & fragor, ut eminus ad aliquot miliaria audiri possit. Quem terribilem sonitũ animalia audientes, obstupescentes fugiunt tandiu, donec crepitus ab auribus eorum euanescat, illísque sic elusis mercatores & uiatores tuti pertranseant prouinciam illam. Porrò equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere utuntur, hoc audito strepitu plurimũ inhorrescunt, & multa in fugam conuersa dominis suis elapsa sunt: sed prudentiores uiatores pedes eorũ compedibus ligantes, ui quadam ea secũ retinent, ne territa aufugiãt.

De regione alia Tebeth, & turpi eius consuetudine.
Cap. XXXVII.

PERACTO itinere uiginti dierum, transitáq; prouincia Tebeth, occurrunt ciuitates & uillæ plurimæ, in quibus idololatriæ occasione pessima inoleuit consuetudo: nam nullus uir ibi ducit uxorem uirginem, sed si quam ducere instituit, necesse est ut prius à multis uiris sit cognita: aiunt enim mulierem non esse coniugio aptã, nisi prius fuerit stuprata. Vnde quando uiatores & aduenæ aliunde uenientes hanc transeunt regionem, & quietis gratia tabernacula sua ponunt, mulieres eius loci habentes filias nubiles, ducunt illas ad peregrinos, aliquando uiginti, quandoq; triginta aut plures iuxta numerum mercatorum seu aduenarum, rogantes eos, ut quilibet unam è uirginibus sibi associet, atque concubitu eius fruatur quandiu illic manserint. Illi igitur matronarum precibus uicti, deligunt sibi ex puellis quas uolunt, & matrimonio aptiores reddunt. Et cum recedere uolunt, nullam secum abducere permittuntur, sed parentibus fideliter restituunt. Exigit etiã puella ab eo qui eam deflorauit, iocale aliquod, seu munuscu-

lum, quod ostendere possit ceu argumentum suæ deflorationis. Et quæ à pluribus uiris fuit amata atque corrupta, & multa habuerit talia iocalia quæ ostendat procis, hæc nobilior habetur, faciliúsque & honorificentius maritari potest. Et quando honorifice uult incedere, suspendit ad collum omnium amatorum insignia: quantóque pluribus fuit grata, tanto maiori honore digna iudicatur. Sed quando cum maritis nuptias inierint, iam non permittuntur amplius extraneis uiris copulari, sed maritis suis fidem seruare coguntur. Et plurimū cauent huius regionis uiri, ne in hac re alterutruin se offendant. Idololatræ sunt atque crudeles homines, pro nullo reputantes peccato, si prædantur & latrocinia exerceant. Viuunt uenationibus atque fructibus terræ. Inueniuntur etiam apud eos multa animantia quæ muschum producunt, quæ Gadderi uocantur. Venantur incolæ huiusmodi animalia canibus, abundántq; muscho. Linguam habent propriam atque peculiarem monetam, & pellibus induuntur bestiarum, aut canabeo rudi. Pertinet hæc regio ad prouinciam Tebeth: nam est Tebeth latissima prouincia, diuiditúrque in octo regna, habens ciuitates & oppida multa. Terra montuosa est, súntque in ea loca quædam, atq; quidam fluuii in quibus aurum inuenitur. Vtuntur quoque ibi corallio pro moneta: nam est is lapis apud eos in magno pretio, & omnes fœminæ deferunt eum ad collum, appendúntq; ipsum quasi rem pretiosam ad colla idolorum. Sunt in hac regione canes maximi, asinis æquales, qui syluestres capiunt bestias. Habent etiam falcones, & alias aues uenaticas. Crescunt apud eos in magna copia cinamomum & aliæ species aromaticæ. Subiecta est prouincia ipsa magno Cham.

Gadderi.

De prouincia Caniclu. Cap. XXXVIII.

PROVINCIAE Tebeth adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet, sed qui tributarius est magno Cham. Est ibi lacus, in quo tanta est margaritarum copia, ut pretium earū omnino uilesceret, si pro hominum libito asportari permitterentur. Vnde sub capitis pœna cautum est, ne ullus in hoc lacu piscari margaritas absque magni Cham indulto præsumat. Sunt quoque in hac prouincia animantia Gadderi, quæ muschum ferunt in magna abundantia. Scatet etiam lacus ille, qui margaritas in tanta copia nutrit, piscibus: & tota terra plena est syluestribus bestiis, puta leonibus, ursis, ceruis, damulis, lyncibus, capreolis, & diuersis auium speciebus. Vinum non crescit in ea, sed loco eius potū optimum conficiunt ex tritico, riso, & aliis uariis speciebus. Inueniuntur ibi gariophylli in magna copia, qui colligūtur ab arboribus quæ habent ramusculos paruos, atque album florem, ex quo natum pirum loco grani habet gariophyllum. Crescit denique ibi zinziber in magna copia, cinamomum & aliæ uariæ aromaticæ species, quæ ad regiones nostras non deferuntur. Inueniuntur etiam in montibus huius regionis lapides qui Turchisi nominātur, pulchri ualde, sed qui hinc absque licentia magni Cham auferri non possunt. Incolæ huius terræ idola colunt, à quibus adeo sunt dementati, ut putent eorum promereri gratiam, si uxores suas & filias uiatoribus abutendas prostituant. Nam cum peregrinus quispiā ad eos hospitii gratia diuertit, confestim paterfamilias uxorem, filias, & reliquas mulieres quæ in domo eius sunt conuocat, mandátque ut hospiti & sociis eius per omnia obediant: & ipse recedens peregrinum & comites eius in domo sua

relinquit,

relinquit, nec redit donec illi abierint. Et peregrinus interim quo illo fruitur hospitio, suspendit pallium suum, aut aliud signum ante fores illius domus: & quando paterfamilias redit, atque per signum illud animaduertit hospitem nondum discessisse, non intrat domum suam, sed iterum abit, foris expectaturus donec ille emigrauerit. Et in hunc modum potest peregrinus duobus aut tribus diebus illo uti hospitio. Et obseruatur consuetudo ista per totam illam prouinciam Ganiclu, nec quisquam putat sibi illud esse dedecori, si peregrino uxoris suæ aut filiæ copiam fecerit, quod in deorum facit gloriam, sperans illos sibi magis propicios futuros. Moneta eorum sunt uirgulæ quædam aureæ, certum habentes pondus, & iuxta pondus uirgulæ est ualor monetæ. Et hæc quidem est moneta maior. Habent etiam minorem, quam hoc modo faciunt, Coquunt sal in caldario, & postea faciunt ex eo in formellis massulas paruas, quas consolidatas pro moneta exponunt. Relicta hac prouincia proceditur itinere decem dierum, & interim occurrunt castra & pagi multi, quorum incolæ easdem habent consuetudines quas prouincia Caniclu, tandémque peruenitur ad flumen quod Brius uocatur, ad quod prouincia Caniclu terminatur. Inuenitur autem in hoc flumine aurum in magna copia, quod paglola dicitur: & in ripis eius crescit cinamomum in maxima abundantia.

De prouincia Caraiam. Cap. XXXIX.

TRAIECTO flumine Brio peruenitur ad prouinciam Caraiam, quæ septem continet regna. Subiecta est autem magno regi Cham, cuius filius Esentemur nomine, meo tempore regno illi præfuit. Incolæ eius sunt idololatræ. Nutrit regio equos optimos: habet etiam linguam propriam & difficilem. Metropolis eius uocatur Iaci, & est ciuitas magna & insignis, in qua multæ fiunt nundinationes. Habitant etiam ibi pauci Christiani Nestoriani, & plurimi Mahumetani. Habent triticum & risum multum, licet triticeo non uescantur pane, cum hunc digerere sine stomachi afflictione nequeant, sed ex riso panem conficiunt. Faciunt quoque potum ex uariis speciebus, sed qui eos facilius quàm uinum inebriat. Vtuntur pro moneta lapillis quibusdam aureis & albis, qui in mari reperiuntur. Fit in hac ciuitate sal plurimum ex aqua puteorum, de quo rex magnũ habet emolumentum. Sunt uiri in hac regione adeo stupidi & stolidi, ut non curent si quispiam accedat ad uxores suas, modo illæ assensum præbuerint. Est etiã illic lacus ualde piscosus, centum in gyro complectens miliaria. Edunt homines illi carnes crudas, sed hoc modo paratas, Primo terunt illas minutim, deinde condiunt eas oleis odoriferis atque optimis speciebus, & sic deuorant.

De regione quadam in prouincia Caraiam sita, in qua sunt maximi serpentes. Cap. XL.

DISCEDENDO à ciuitate Iaci peruenitur ad regnum aliud, emenso scilicet decem dierũ itinere, cuius metropolis dicitur Caraiam, cui præsidet Cogracam filius Cublai imperatoris. Et ab hac urbe tota illa regio denominationẽ habet. Suppeditant ibi flumina plurimũ auri, quod paglola nominatur. Inuenitur quoq; in lacunis & mõtibus aurum, sed quod alterius est speciei. Incolæ sunt idololatræ. Nascuntur in hac regione serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossiciei decem palmos.

Aliqui ipsorum prioribus carent pedibus, quorum loco ungulas habent in modum ungularum leonis aut falconis. Caput ipsorum est magnum, & oculi prægrandes, ut duorum panum adæquent quantitatem. Os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire ualeant. Dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt. Nec est homo aliquis, aut aliud animal, quod sine terrore serpentes illos aspicere, ne dicam adire possit. Capiūtur uero in hunc modum, Solet is serpens interdiu latitare in cauernis subterraneis, aut aliis specubus in montibus uel petris repertis: nocte uero egreditur, circumiens terram, & potissimū aliorū animalium lustrat latibula, quærens cibum quem deuoret: nec formidat ullius bestiæ genus: deuorat enim bestias magnas & paruas, leones & ursos: & ubi uentrem exaturauerit, redit ad speluncam suam. Et cum terra illa admodum sit sabulosa, mirum est quantam foueam corporis sui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod uino plenum per sabulum uolutatum. Venatores itaque beluæ insidiantes, interdiu figunt multos palos in sabulum, fortes & acuto ferro in superiore extremitate dentatos, & hos sabulo tegunt, ne à serpente uideri possint: multósq; passim terræ infigunt, præsertim ubi in uicino norunt latitare. Et quando nocte solito more progreditur, ut escam sibi quærat, & molem corporis sui per cedentem arenam reptando & trahendo mouet, fit aliquando, ut pectus in latentem sudem ferro acuminatam uiolenter immergat, & seipsum interficiat, aut graui læsione sauciet: & tunc latentes uenatores accurrentes beluā interficiunt, si adhuc uiuit, & fel extrahunt, quod magno uendunt pretio: nam est medicinale, unde qui à rabido cane læsus fuerit, si uel modicū, quantum est pondus unius denarii, de illo biberit, statim sanatur. Et mulier in partu laborans si uel tantillum de hoc felle gustauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficum anus sustinuerit, & locum illum secretū hoc perunxerit felle, post paucos dies à morbo liberatur. Carnes uero illius serpentis uendunt in cibum: nam libenter uescūtur ea homines. Abundant quoq; in hac prouincia equis optimis, & qui à negotiatoribus in Indiam mercatus gratia ducuntur. Incolæ uero solent illis equis auferre de osse caudæ nodos duos uel tres, ne equus currens sessorem cauda feriat, & ne caudam nunc huc, nunc illuc flectere possit: nam turpe hoc iudicant. Vtuntur in bello scutis & armamentis de corio bubalorum factis, & sagittas atque lanceas omnes intoxicant. Et prius quàm magnus Cham Cublai hanc prouinciam suæ subiecisset ditioni, præualuerat apud eos ista detestanda consuetudo, ut cum uir aliquis exteræ nationis bonis adornatus moribus, prudens in uerbis & factis, & omni honestate conspicuus apud eos hospitaretur, occidebant eum nocte, putantes quòd mores, prudentia, honestas, gratia, imò anima uiri illius in domo illa deinceps manerent. Et hæc perfidia seu discredulitas, effecit ut plures uiatores illo loco occisi fuerint. Verum magnus Cham ut regnum illud suo subiugauit dominio, eliminauit impietatem illam, & summam illam stultitiam.

Pharmaca ex felle.

Crudelitas in hospites.

De prouincia Arcladam. Cap. XLI.

EVNTIBVS nobis de prouincia Caraiam, post quinque dietas occurrit prouincia Arcladam, quæ etiam paret magno Cham. Metropolis eius uocatur Vnchiam. Vtuntur incolæ eius pondere auri pro moneta: nam argentum in regione

gione illa, & multis aliis circumiacentibus regionibus minime inuenitur. Qui autem argentum aliunde important, hi commutant illud pro auro, & multum lucrantur. Potu factitio utuntur, ex riso & aromatibus confecto. Viri & mulieres regionis illius dentes cooperiunt subtilibus laminis aureis, quas sic illis adaptant, ut dentes ipsi in laminis quodammodo sedere uideantur. Viri omnes militarem edocti sunt artem, quippe qui soli militiæ & uenationi bestiarũ atq; uolucrum intenti sunt. Mulieres uero domus curam gerunt, habentes seruos emptitios, qui eorum mancipati sunt obsequiis. Est quoque in hac prouincia consuetudo, ut cum mulier pepererit, quàm cito poterit, lectum deserit, surgénsque gubernationi domus intendit: & tunc maritus eius decumbit lecto quadraginta diebus, nati infantis curam gerens. Mater uero aliud nihil circa infantem agit, nisi quòd lac illi sugendum præbet. Et amici atque consanguinei interim uisitãt uirum illum decumbentem non secus quàm hic puerperæ uisitantur. Aiunt enim mulierem, cum uterum gestaret atque euacuaret, longo tempore grauiter afflictam, & nunc conueniens esse, ut diebus quadraginta ab infantis cura & labore quiescat: affert tamen uiro cibum ad lectum. In hac prouincia idola alia non sunt, nisi quòd quælibet familia progenitorem suum adorat. Habitant plerunque in locis syluestribus atque montanis. Ad montes autem illos extranei non accedunt, quia aerem qui ibi corruptus esse censetur, ferre non possent. Literas non habent, sed contractus suos & obligationes faciunt per tesseras, quarum medietatem seruat unus, & aliam alius: quæ postea in unum collatæ, signis conuenientibus adhibitis, rei causam exponunt. Non sunt in hac prouincia medici, sicut nec in Canidu & Caraiam: sed cum quis infirmatur, conuocant Magos seu idolorum ministros, & illis exponit ægrotus morbum suum: tunc Magi choream agunt, instrumenta quædam sonant, & in honorem deorum suorum magnos reboant cantus, donec tandem unus ex eis in chorea saltantibus & ludẽtibus à dæmone corripiatur. Tunc chorea relicta, arreptitiũ in terra iacentẽ consulunt, ex qua causa id morbi illi acciderit, quídque pro ipsius liberatione sit agendum. At dæmon per arreptitiũ respondet: Quia id uel illud fecit: aut, quia hunc uel illum offendit deum, ideo in hunc incidit morbum. Tunc Magi orãt ut deus illi noxam illam remittat, promittentes ægrotum illum si conualuerit, de sanguine suo proprio sacrificium oblaturum. Quòd si dæmoni uideatur infirmum tali laborare morbo, ut hinc liberari non possit, respondere solet, Iste tam grauiter deũ illum offendit, ut per nulla sacrificia placari possit. Et si à morbo conualiturus sit, iubet ut tot arietes, nigra habentes capita offerat tot etiam & tales paret potiones, tot ad se conuocet Magos, totidémque Magas, per quorum manus sacrificium offeratur, & tum placetur illi deus. Quo audito, consanguinei eius cito curant illa fieri quæ dæmon iussit: occidunt arietes & sanguinem ipsorum in cœlum spargunt, conuocatíque Magi cum sagis suis, accendunt luminaria magna, & domum totam thurificando suffumigant, sed & fumum de lignis aloes faciunt, atque ius carnium in aera spargunt unà cum potione de aromatibus confecta: quibus omnibus rite peractis, in chorea rursum saltant in honorẽ illius idoli, quod infirmo putatur propitium factum, cantant & horribiliter uocibus suis strident. His factis, interrogant rursum arreptitium, num

Vir puerperus.

Idololatria.

per hæc idolum sit placatũ. Si respondet, non, confestim parãt se ad implendum aliud eius mandatum. Si autẽ respondet sibi satis factum, phanatici & incantatores sedent ad mensam, & carnes idolo immolatas comedunt cũ magna lætitia, & bibunt confectiones quas in dæmonũ sacrificio libauerunt. Et finito prandio quisq; ad sua redit. Et cũ æger ex diuina prouidentia sic morbũ euaserit, & inco lumitati restitutus fuerit, id cæci homines non uero deo, sed dæmoni gratũ ferut

De prælio magno quod fuit inter Tartaros, & regem Mien.

Cap. XLII.

ANNO domini M CCLXXXII magnum est ortum bellum propter regnum Caraiam, cuius præcedenti capite meminimus, & regnum Botiam nã misit magnus Cham unum de principibus suis Nescordim nomine cum duodecim equitum milibus, qui prouinciam Caraiam à qualibet tutarentur infestatione. Erat autem dictus Nescordim uir prudens & strenuus, habebátque sibi adiunctos milites probos & bellicis rebus assuetos. Horum aduentum ut audiuerunt rex Mien & rex Bangala, perterriti sunt plurimum, putantes quòd ad regna eorum expugnanda uenissent. Et conuocantes militias suas coadunauerunt equites & pedites circiter sexaginta milia, elephantos autem duo milia, castra gestantes, & in quolibet castro erant positi duodecim uiri armati, aut quindecim, aut sedecim. Cum hoc exercitu properauit rex Mien uersus ciuitatem Vociam, ubi quiescebat Tartarorum exercitus, & per tres dies in campestribus illis quietus mansit. Audiens uero Nescordim tantum contra se uenisse exercitum, plurimum timuit: tametsi metum illum omnino dissimularet. Roboratus est nonnihil animo, quòd sciret se in suo exercitu habere uiros fortes & strenuos bellatores. Egressus itaque uirili animo ut pugnaret contra hostem, castra posuit contra nemus quoddam magnum, quod proceras & maximas habebat arbores, non nescius quod elephati cum turribus seu castris illis portatilibus nemus ingredi minime ualerent. Tunc Mien rex audiens adesse Tartaros, contendit occurrere illis. Tartarorum uero equi elephantos adesse sentientes, quippe qui in prima acie constituti erant, tanto terrentur pauore, ut nulla ui, aut ullo ingenio potuerint à suis sessoribus contra elephantos excitari. Coguntur igitur Tartari ab equis descendere, illísque ad nemoris arbores ligatis, pedestres contra elephantos pugnaturi ueniunt. Et quoniam in prima acie omnes milites balistas habebant, & sagittis iaciendis assueti erant, tantam sagittarum uim in hostem torquent, ut elephanti uulnerati, & sagittarum ictus minime ferre ualentes, fugam arriperent, omnésque rapido cursu uersus nemus proximum contenderent. Rectores uero eorum cum summa ui illos in hostem arcere molirentur, incassum laborauerunt: nam dispersi sunt huc atque illuc, & ingressi nemus portatilia castra ruperunt, & armatos uiros in illis sedentes deiecerunt. Quod uidentes Tartari currunt ad equos suos, illísque conscensis cum magno impetu irruũt in acies regis. Hostis uero territus, quòd elephantorum dissipata esset acies, quantum potuit manu se defendit, Et cum utrinque atrociter pugnarent, atque multi de utroque caderẽt exercitu, rex Mien cum suis tandem in fugam uersus, Tartaris insequentibus & plurimos adhuc interficientibus uictoriã reliquit. Quibus superatis Tartari in nemus properãt, atque elephantos capere

conantur:

conantur: uerum illis fugientibus nullum cepissent, nisi inter captiuos quidam illis auxilio fuissent. Ceperunt autem circiter ducentos. Ab hoc prælio & deinceps cœpit magnus Cham uti elephantis in exercitu, quos prius ad hoc assuetos officium nō habuit. Paulo post deuicit idem magnus Cham terras regis Mien, suóque subiugauit imperio.

De regione quadam syluestri, & prouincia Mien. Cap. XLIII.

RECEDENDO à prouincia Caraiam peruenitur ad descensum quendam, in quo ferè per tres dies itur in præceps, nec est ibi ulla habitatio, etiamsi sit latissima quædam planicies, in quam tribus diebus per hebdomadam multi conueniunt homines mercandi gratia. Descendunt multi de magnis regionis illius montibus, aurum secum deferentes quod pro argento commutant, nempe unam auri unciam pro quinque argenti uncils dantes: unde de exteris nationibus multi illuc ueniunt negotiatores, qui argentum afferentes aurum asportant. Ad montes uero illos excelsos, in quibus illi cum magna securitate habitant qui aurum in regione illa colligunt, nemo extraneorū uenire poterit, cum iter illud inuium sit, & adeo perplexum, ut potius teipsum perderes, quàm absconditos inuenires homines. Post hæc uenitur ad prouinciā Mien, quæ à meridie confinis est Indiæ, & hæc maxima habet loca syluestria & nemorosa, in quibus innumeri discurrunt elephanti, unicornes, atque aliæ feræ agrestes, sed nulla ibi est habitatio humana.

De ciuitate Mien & sepulchro regis. Cap. XLIIII.

ITINERE peracto quindecim dierum peruenitur ad ciuitatem quæ uocatur Mien, & hæc magna est atque nobilis, quippe quæ caput est regni, magno subiecta Cham. Habitatores eius linguam propriam habent, & sunt idololatræ Fuit in hac ciuitate rex prædiues, qui moriturus iussit sibi parare sepulchrum in hunc modum, In quolibet capite seu angulo monumenti fieri iussit turrim unā marmoream altitudinis decem passuum, spissitudinis iuxta proportionem altitudinis seruata. In cacumine uero turres illæ rotundæ fieri iubebantur, atq; una earum undique auro cooperiri. Super cacumen uero turris multæ suspendi debebant aureæ campanellæ, quæ ad flatum uenti sonū quendam redderent. Alia autem turris argento debebat operiri, habens in sua summitate campanellas argenteas, quæ similiter tinnitum ederent flante uento. Hoc sepulchrum fieri iussit pro honore nominis sui, & ut memoria sua apud homines nunquam interiret. Et cum magnus Cham sibi subiiceret hanc prouinciam Mien, noluit ut exercitus uiolaret sepulchrum illud, quod rex ille fecerat ad honorem nominis sui: nam est mos Tartarorum, ut non præsumant uiolare ea quæ spectant ad pietatem defunctorum. Sunt in hac prouincia multi elephantes, boues syluestres magni & pulchri, cerui & damulæ, aliáque diuersarum specierum animalia syluestria.

De prouincia Bangala. Cap. XLV.

BANGALA prouincia à meridie confinis est Indiæ, quam magnus Cham nondum subegerat, cum ego in curia illius uersarer, sed ad expugnandum exercitum miserat. Habet regio regem proprium atque propriam linguam. Incolæ eius sunt omnes idololatræ: uescuntur carne, riso & lacte: habent bombycē in magna copia, & gratia illius multæ & magnæ fiunt ibi nun-

dinationes. Abundant etiam spico, galaga, zinzibere, saccaro, & aliis diuersis aromatibus. Sunt quoque ibi maximi boues, qui crassitudine, sed non altitudine elephantos æquant. Fiunt in hac prouincia multi eunuchi, qui postea negotiatoribus uenduntur, distrahendi in diuersas prouincias.

De prouincia Cangigu. Cap. XLVI.

POST memoratam prouinciam orientem uersus sequitur prouincia Cangigu, quæ proprium habet regem, atque propriam linguam. Incolæ eius idola colunt, & sunt tributarii magno Cham. Rex eorum habet circiter trecētas uxores. Inuenitur in ista prouincia aurum multum, & multa aromata, sed quæ nō facile distrahi possunt, cum regio ipsa longe dissita sit à mari. Sunt quoque in ea elephanti multi, & uenationes multarum ferarum. Incolæ eius uiuunt carnibus, lacte & riso. Vino carent, sed ex riso & aromatibus potum conficiunt bonum. Solent tam uiri quàm mulieres pingere acubus facies suas, colla, manus, uentres & crura, facientes imagines leonum, draconum, & auium, adeòque eas impressas firmant, ut non facile aboleri possint: & quo quis plures huiusmodi habuerit imagines, eo pulchrior æstimatur.

De prouincia Amu. Cap. XLVII.

AMV PROVINCIA ad orientalem sita plagam, magno subiecta est Cham, cuius incolæ idola colunt, habéntq; linguam propriam. Abundant gregibus animalium, habéntque copiam uictualium, & equos multos, eósque optimos, quos negotiatores in Indiam ducunt. Habent quoque bubalos multos & boues, quia sunt illic pascua delicata. Tam uiri quàm mulieres gestant in brachiis monilia aurea & argentea magni ualoris.

De prouincia Tholoman. Cap. XLVIII.

PROVINCIA Tholoman distat ad orientem ab Amu itinere dierum octo, subiecta magno Cham, habens linguam propriā, & idola colens. Viri & mulieres eius sunt elegantis formæ: tametsi bruno sint colore. Terra cultissima est, castra & ciuitates habens multas & fortes. Viri in armis sunt exercitati, & ad bella assueti. Mortuorum suorum corpora comburunt, & ossium reliquias capsæ includentes, in cauernas montium recondunt, ne uel ab homine, uel à bestia tangi possint. Aurum est ibi in magna copia, & loco monetæ utuntur auri glebis in mari repertis.

De prouincia Gingui. Cap. XLIX.

A PROVINCIA Tholoman ducit iter uersus orientem ad prouinciam Gingui, itúrque duodecim diebus iuxta fluuium quendam, donec perueniatur ad ciuitatē grandem Sinulgu. Subiecta est regio magno Cham, & sunt incolæ eius idololatriæ addicti. Parantur in hac prouincia panni elegantes de corticibus arborū, quibus æstate induuntur. Sunt in ea plurimi leones, ut etiam præ timore eorū nullus audeat noctu extra domos dormire: nā quoscunq; inueniunt lacerant atq; deuorant. Naues quæ ascendunt & descendunt per flumen propter leonum metum ad ripam non ligantur, sed in medio fluminis ancoris iectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur, & quicquid uiuū in eis reperirent deuorarent. Et licet leones illi sint magni & feroces, sunt tamē in eadem regione canes tam audaces & fortes, ut non uereātur leones inuadere.

Et sæpe

Et sæpe fit ut duo canes & uir sagittarius equo insidens leonem sternant: nam cum canes leonem adesse sentiunt, magno latratu eũ inuadunt: præsertim quando sciunt se hominis auxilio fultos: non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atque cauda: & licet leo sæpe rictum illis minetur, huc illúcque se uertens, ut illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præsertim cum insequens eques tunc leoni iaculum infigere studeat, quando canes trucidare conatur. Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alii quoque canes & homines prouocentur in eum: & cum arborẽ apprehendere potest, ilico confugit ad eam, & ceu tuto fortalicio ea fruitur à tergo, uersóque rictu contra canes, tota ui sese tutatur contra illos. Vir autem eques appropians non cessat iaculari leonem, donec interficiat: nec aduertit leo iaculantis ictus, donec ruat: usqueadeo faciũt canes illi negotium. Abundat regio ista serico, quòd per mercatores ad diuersas portatur prouincias.

De ciuitatibus Cacausu, Canglu & Ciangli. Cap. L.

RECEDENDO à prouincia Cingui plures passim occurrunt ciuitates & castra: & ubi absolueris iter quatuor dierũ, offert sese Cacausu nobilissima ciuitas, quæ prouinciæ Cathai annumeratur, sita ad meridiem, & serico abundans, unde pretiosi fiunt panni atque sindones, auro illis intertexto. Ab hac ciuitate tres numerantur dietæ uersus meridiem ad ciuitatem aliam magnã, Canglu nomine, quæ sale abundat: nam est terra illa salsissima, & ex ea eliciunt sal hoc pacto. Congerunt terram in modum collis, & superfundentes aquam, quæ salsuginem terræ attrahat, eam iterum sub congesto colle hauriunt, & tam diu iuxta ignem coquunt, donec in salis coaguletur densitatem. Vltra ciuitatẽ Canglu itinere quinque dierum est ciuitas alia Ciangli nomine, per cuius medium transit fluuius magnus, nauibus mercibus oneratis commodissimus, nam est illic emporium insigne.

De ciuitatibus Tadinfu & Singuimatu. Cap. LI.

VLTERIVS procedendo post dietas sex uersus meridiem peruenitur ad ciuitatem magnam Tadinfu, quæ regem proprium habuit, prius quàm subiiceretur magno Cham: & habet quadraginta ciuitates iurisdictioni suæ subditas: quæ omnes elegãtissima habent uiridaria. Rursum eundo uersus meridiem, absolutis tribus dietis, peruenitur ad aliam insignem ciuitatem Singuimatu nomine, ad quam à meridie magnus quidam currit fluuius, qui à loci incolis in duos diuisus riuos, partim ad orientem uersus Mangi, & partim ad occidentem uersus Cathai fluit. Per hos riuos innumeræ naviculæ cum mercibus adducuntur. A Singuimatu si uersus meridiem duodecim dietis contendas, continue occurrunt ciuitates & oppida, in quibus nundinationes multæ fiunt. Incolæ harum regionum sunt idololatræ, magno Cham subiecti.

De fluuio magno Caromaran, & ciuitatibus Corgangui & Caigui. Cap. LII.

PRIORE continuato itinere peruenitur ad flumen magnum Caromoran nomine, quod ex regno presbyteri Ioannis fluere dicitur. Occupat in latitudine spatium unius miliaris: profunditas uero eius est tanta, ut oneratæ naues per ipsum ascendere & descendere queant: abundat etiam piscibus. Haud longe

ab ostio huius fluminis, ubi scilicet ruit in oceanum, sunt circiter quindecim milia nauium, quas illic instructas habet magnus Cham, ut si necessitate ingruẽte nauigandum sit ad insulas maris, exercitus per paratas naues facile adduci possit Harum nauium plurimæ sunt tam magnæ, ut quindecim ferre possint equos, ac eorum sessores, cum uictu & pabulo illis & istis necessario. Nautæ uero circiter uiginti sunt in qualibet naui. Porrò iuxta stationem illarum nauiũ duæ sunt ciuitates iuxta fluminis sitæ ripam, quarum una dicitur Corgangui & alia Caigui. Traiecto uero illo flumine, mox uenitur in nobilissimã prouinciam Mangi, cuius præconium explicabitur in sequentibus capitibus.

De prouincia Mangi, & pietate atque iustitia regis, Cap. LIII.

HABVIT prouincia Mangi regem quendam Facfur nomine, diuitem & potentem, quo præter magnum Cham nullus in regionibus illis maior inueniebatur. Regnum eius fortissimum erat, & inexpugnabile putabatur, ut nemo ipsum inuadere præsumpserit. Vnde factum est, ut tam rex quàm populus bellorum & armorum usum & exercitium amitterent. Erant singulæ ciuitates foueis atque fossis latissimis aqua redundantibus cinctæ. Carebant equis, quia neminem timebant. Hincque factum est, ut rex genio plus æquo indulgens, deliciis frueretur continuis. Alebat domi circiter mille domicellos, & aliud satellitiũ magnum & honorificũ habuit. Fouebat tamen iustitiam, conseruabat pacẽ, & diligebat misericordiam. Nemo audebat proximum offendere, & fraternã pacem interturbare, alioquin pœnam luisset. Tanta erat in regno illo concordia, ut artifices sæpe noctu dimitterent officinas suas apertas, & tamẽ nemo præsumeret intrare. Viatores & peregrini tutissimi per totum illud regnum ambulabant die ac nocte, nullũ metuentes hominẽ. Erat quoq; rex ipse pius & misericors in pauperes, & non deserebat eos qui necessitate premebantur, aut penuria laborabant. Colligebat præterea singulis annis pueros & infantes à matribus suis abiectos, aliquando circiter uiginti milia, & eos sumptibus suis nutriri faciebat: nam in regione illa pauperes mulieres communiter à se abdicant atq; abiiciunt proprios natos, ut ab aliis collecti enutriantur. Rex tamen infantes, quos sic colligi iubet, tradit diuitibus quibusque, quos in regno suo habet: præsertim illis qui liberis carent, & ut in adoptionis suscipiant filios mandat. Eos uero quos ipse nutrit, matrimonio tradit puellis eiusdem conditionis, quas scilicet in pueritia à parentibus reiectas colligi fecit, & commodum suppeditat uictum unde uiuant.

Quomodo Baian princeps exercitus magni Cham expugnauit prouinciam Mangi. Cap. LIIII.

ANNO ab incarnatione domini MCCLXVIII magnus Cham Cublai inhians prouinciæ Mangi, hoc modo eam expugnauit, atq; suo subiecit imperio, Misit exercitum maximum ex equitibus & peditibus conflatũ, illique ducem præfecit Baian Chinsan, quod sonat, lumina centũ oculorum, quasi Baian centum habens oculos. Hic itaque cum exercitu suo ad prouinciã Mangi perueniens, primo obsedit ciuitatẽ Conigangui, & ut imperatori suo obedientiã pollicerentur postulauit. Quibus id recusantibus, recessit, nulla ciuitati illata iniuria, atq; idem requisiuit à secunda ciuitate. Qua similiter recusante, processit ad tertiam, & deinde ad quartã & quintã, & ab omnibus simile accepit respõsum.

Sextam

Sextam uero aggressus est ciuitatem cum audacia multa: & hac ui expugnata contra alias processit, breuíque tempore duodecim obtinuit ciuitates: nam habuit in exercitu uiros strenuos & fortes, optimósq; bellatores. Ad hoc misit magnus Cham post illum exercitum, alium grandem, priore non infirmiorẽ: sicq; factum est ut contremuerint corda uirorum Mangi, atq; dissoluerentur. Baian uero mouit exercitũ cõtra metropolim Quinsai, ubi curia erat regis Mangi. Rex itaque Mangi uidens Tartarorum audaciam & fortitudinem, uehementer expauit, conscensáque naui cum maximo comitatu ad insulas quasdam inexpugnabiles se recepit, habens secum circiter mille naues, committens reginæ custodiam ciuitatis Quinsai, atque magnum in eam collocans præsidium. Regina uero uirilem induens animum prudenter se gessit, atq; nihil eorum omisit, quæ ad ciuitatis defensionẽ necessaria uidebantur. Et cum audiret ducẽ exercitus Tartarorũ uocari Baian Chinsan, id est centum oculi, plurimum territa est, elanguítq; uirtus eius: præsertim cum audisset ab astrologis suis atque Magis, ciuitatem Quinsai à nullo expugnandam, quàm ab eo qui centum haberet oculos. Et quoniam contra naturam esse uidebatur, ut quisquam hominum centum haberet oculos, & ducis illius nomen præsagio quadraret, fato nolens repugnare, uocato duce exercitus Tartarorum, tradidit illi libere ciuitatem & regnum. Quo audito, totius regni ciues & incolæ ad magni Cham defecerunt obedientiam, excepta ciuitate una Sanifu nomine, quæ per triennium ad deditionem cogi non potuit. Regina uero migrauit ad curiam magni Cham, maximóque ab illo suscepta est honore. Vir autem eius rex Mangi in insulis perseuerans, residuum uitæ suæ in illis consumpsit.

De ciuitate Conigangui. Cap. LV.

CIVITAS prima, quæ prouinciam Mangi ingredientibus occurrit, uocatur Conigangui, & est magna, insignis, atque opibus pollens, iuxta flumen Caromoram sita. Sunt ibi naues in maxima multitudine. Fit etiam ibi sal in magna copia, ut quadraginta ciuitatibus sufficiat, de quo magnus Cham magnum habet emolumentum. Incolæ huius ciuitatis, & omnium circumiacentium locorũ idololatræ sunt & comburunt corpora mortuorum.

De ciuitatibus Panchi & Cain. Cap. LVI.

VLTRA ciuitatem Conigangui uersus Sirochum uentum itinere unius diei est ciuitas Panchi grandis & insignis, in qua mercatura magna exercetur: & est in ea serici atque uictualium magna copia. Recipitur per eam regionem moneta magni Cham. Porrò uia quæ ducit à ciuitate Conigangui, ad ciuitatẽ Panchi, pulchris constrata est lapidibus, ad dextram & ad sinistram fluentis decurrentibus: nec aliunde patet accessus in prouinciam Mangi, nisi per uiam istam. Ab ista ciuitate Panchi ad ciuitatem Cain est iter unius diei: & hæc quoque insignis est ciuitas, abundans piscibus & uenatione bestiarum atque auium: præsertim phasiani in maxima ibi inueniuntur copia.

De ciuitate Tingui. Cap. LVII.

PROCEDENDO hinc per iter unius diei peruenitur ad ciuitatẽ Tingui, quæ tametsi magna non sit, habet tamen uictualium maximã copiam. Sunt etiam ibi plurimæ naues: nam haud longe ab oceano est sita: & intermedio

ſpatio ſalinæ ſunt plurimæ, poſitáque eſt iuxta illas memorata ciuitas Tingui. Recedendo uero ab hac ciuitate itinere unius diei uerſus Sirochum occurrit pulchra ciuitas in pulcherrima ſita regione, ſub cuius præfectura ſunt aliæ ciuitates multæ, numero uiginti ſeptem. Et ego Marcus iuſſu magni Cham tribus annis in hac ciuitate egi præfectum.

Quomodo ciuitas Sianfu cum machinis fuit capta. Cap. LVIII.

AD OCCIDENTALEM plagam eſt regio quædam Nauigui nomine, opulenta & amœna, in qua multi fiunt panni ex auro & ſerico, & ubi magna frumenti eſt copia. Ciuitas præcipua illius regionis Sianfu uocatur, habétq; duodecim alias ciuitates ſibi ſubiectas. Hæc ciuitas tribus annis obſeſſa expugnari non potuit ab exercitu Tartarorum, cum ſubiugaretur prouincia Mangi: nam undique cingitur aquis & lacubus: ut nulla ex parte adiri potuerit, quàm ab Aquilone. Interea uero quo à Tartaris obſidebatur, continue accedebant & recedebant naues uictualium copiam adducentes: quod non parum affligebat magnum Cham. Illo enim tempore ego & pater meus atq; patruus fuimus in Imperatoris aula: unde accedentes eum, conſuluimus & indicauimus illi, ſi nobis obtemperaret, quo pacto urbs breui capi atque expugnari poſſet, machinis ſcilicet quibuſdam, quarum uſus in regione illa non fuit. Quo aſſentiente, parari fecimus per fabros lignarios Chriſtianos, quos nobiſcum habuimus, tres machinas ſeu catapultas tantæ magnitudinis, ut quælibet earum excuteret lapidem trecentarum librarum: quas nauibus impoſitas miſit rex ad exercitum ſuum. Erigentes igitur eas ante ciuitatem Sianfu, proiicere cœperunt lapides grandes in ciuitatem: & primus cadens ſuper domum quandam, impetu ſuo illam pro maiori parte confregit. Quod uidentes Tartari, ciuitatem obſidentes plurimum obſtupuerunt. Hi uero qui intra ciuitatem erant uidentes tantum illis ab hoſte imminere periculum, ut etiam intra mœnia & in domibus ſuis tuti non eſſent, magno concuſſi ſunt terrore: & ne ciuitas tota lapidum iactu deſtrueretur, & homines quoque opprimerentur, deditionem fecerunt, magníque Cham ſe ſubdiderunt obedientiæ.

De ciuitate Singui, & flumine quodam magno. Cap. LIX.

A' CIVITATE Sianfu quindecim numerantur miliaria ad ciuitatem quandam Singui nomine, quæ tametſi magna non ſit, habet tamen maximam nauium multitudinem, ad ripam ſita maximi fluuii, quo maior in orbe non putatur, nomine Quiam: nam latitudo eius in quibuſdam locis habet miliaria decem, in aliis octo, & in quibuſdam ſex. Longitudo uero eius patet itinere centum dierum. Fluitant in hoc amne naues ſine numero. Putares in toto mundo tot naues non reperiri. Eſt autem in hac urbe emporium celebratiſſimum, & magna uis mercium per fluuium adducitur. Sunt & aliæ ciuitates plurimæ, numero circiter ducentæ ad ripam huius fluuii extructæ: nam fluit per terminos ſedecim prouinciarum: nec eſt ulla earum quæ non quinque milia nauium habeat. Maiores uero harum regionum naues ſunt ſingulæ uno coopertæ ſolario: nec habet ulla nauis plures quàm unum malum pro uelo expandendo. Canabeis funibus non utuntur, niſi pro malo & uelo: ſed pilorchas, ſeu chordas faciunt de arundinibus magnis, quibus naues quandoque per flumen trahuntur. Scindunt autem

arundines

atũdines illas magnas, quæ quindecim in longitudine cõtinẽt passus, & scissuras colligantes & contorquentes, funes longissimos faciunt, ut quidam longitudinẽ contineant trecentorũ passuum. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis.

De ciuitate Caigui. Cap. LX.

CAIGVI ciuitas quædam patua est, supra memoratum fluuium uersus Sirochum sita, & crescit in agro eius tanta uis bladi & risi, ut inde ad curiam magni Cham deuehatur: nam sunt inter utrunque locum multi lacus & fluuii qui industria magni Cham in unum ferè contracti riuum, nauibus ituris & redituris congruam præbent semitã: tametsi aliquando naues sint exonerandæ, & frumenta per terram portanda, donec ad alium perueniatur lacum, ubi rursum in naues recipiantur & ulterius deducãtur. Iuxta ciuitatem Caigui insula quædam est in medio fluminis sita, in qua monasterium est monachis plenum, qui idolis seruiunt: & est monasterium illud caput omnium monasteriorum quæ idolorum seruitio sunt consecrata.

De ciuitate Cingiansu. Cap. LXI.

CINGIANFV ciuitas est in prouincia Mangi sita, in qua opera multa fiunt ex auro & serico. Sunt in ea ecclesiæ Christianorum Nestorianorum, quas ædificauit Marsarcis Nestorianus, qui à magno Cham in ciuitate illa præsulatũ obtinuit, anno scilicet domini MCCLXXXVIII.

De ciuitate Cingingui, & interfectione ciuium eius. Cap. LXII.

POST recessum à ciuitate Cingiansu itinere trium dierum peruenitur ad ciuitatem Cingingui, occurrentibus in itinere multis ciuitatibus & oppidis, in quibus mercantiæ fiunt, & artificia multa exercentur. Est autem Cingingui ciuitas magna & opulenta, omnibus abundans uictualibus. Cum Baiam dux militiæ Tartarorum expugnaret prouinciam Mangi, misit multos Christianos qui dicebantur Alani contra hanc ciuitatem, qui tam acriter eam impugnare cœperunt, donec ciues eius deditionem liberam fecerunt. Ingressi igitur ciuitatem, neminem læserunt, cum sponte magni Cham dominio se subiecissent. Inuenientes autem in ea ciuitate uinum optimum, idque in magna copia, bibere cœperunt tam largiter, donec omnes inebriati sunt: & nocte mox insequenti omnes sopore pressi, nullam constituerunt custodiam. Quod uidentes ciues, qui prius illos in pace susceperunt, subito irruentes in dormientes, omnes interfecerunt nullo euadente. Baiam uero hoc audiens misit alium exercitum magnum contra ciues illos, qui breui ciuitatem expugnans, in uindictam proditionis & infidelitatis omnes interfecit, nullo superstite relicto.

De ciuitate Singui. Cap. LXIII.

SINGVI ciuitas magna & egregia, continet in circuitu miliaria circiter sexaginta. Est in ea magna populi multitudo, sicut & tota prouincia Mangi populosissima est, sed non bellicosa: uerum habet mercatores & artifices multos: habet quoque medicos complures atque philosophos. In ciuitate Singui sunt pontes lapidei circiter sex milia, tam altos habentes fornices, ut magnæ naues sine mali inclinatione transire possint. Crescit in montibus huius ciuitatis reubarbarum & zinziber in maxima copia. Habet hæc ciuitas sub sua iurisdictione sedecim ciuitates, in quibus multæ fiunt mercantiæ, atque plurima exercentur artifi-

cia. Ciues eius indumentis sericis utuntur, necnon plurimi panni ex secico ibi parantur. Porrò uocabulum Singui lingua eorũ sonat ciuitatem terræ, sicut etiam aliam habent urbem, quam uocant Quinsai, id est ciuitas cœli, quòd hæ duæ urbes nobilissimæ sint in partibus orientis.

De nobili ciuitate Quinsai. Cap. LXIIII.

DISTAT ab urbe Singui quinque dierum spatio alia urbs insignis nomine Quinsai, quod sonat ciuitatem cœli: & est tam magna, ut maior in orbe non putetur. Et ego Marcus fui in hac ciuitate, & omnia diligenter lustraui, aduertens consuetudines eius & mores populi: & quæ illic uiderim breuiter & fideliter referam. Continet circuitus huius urbis in gyro miliaria circiter centum: pontes uero lapideos habet duodecim milia, eósque tam altos, ut naues magnæ erecto malo pertransire possint. Fundus autem ciuitatis est in loco paludinoso ferè ut Venetiæ: unde si careret pontibus, de uico ad uicũ peruenire non posset. Habet artifices innumeros, atque plurimos mercatores, ut incredibile putaretur si numerum illorum recenserem. Magistri artifices non operantur, sed habent ministros quos ad hoc instituunt. Homines ciuitatis in magnis uiuunt deliciis, & præsertim mulieres, unde & cæteris formosiores apparent. Versus meridiem est lacus magnus intra mœnia urbis, qui triginta miliaria in circuitu suo continet, habens in littore plurimas domos nobilium, foris & intus ornatas. Sunt quoque ibi delubra idolorum. In medio uero lacus sunt duæ paruæ insulæ, & in qualibet est elegantissimum castrum seu palatium, in quibus continentur præparamenta & uasa quæque necessaria pro nuptiis & solennibus conuiuiis. Nam quicunque ciues insignia uolunt celebrare conuiuia, illuc inuitatos ducunt, & cum honore suscipiunt. In hac ciuitate Quinsai sunt pulcherrimæ & elegantissimæ domus. Sunt quoque per uicos plurimæ publicæ turres, in quas tempore conflagrationis uicini quique res suas portant atq; ab incendio saluant: nam habet urbs plurimas ligneas domos, & non raro fit ut ignis aliquas earum absumat. Ciues eius adorant idola: comedunt carnes equorum, canum, & aliorum immundorum animalium: moneta utuntur magni Cham. Collocauit magnus Cham in hanc urbem maximam custodiam, quo rebellio caueatur, atque furta & homicidia arceantur: in quolibet enim ponte interdiu & noctu decem habentur custodes. Est mons quidam intra mœnia huius urbis, qui sustinet turrim, in cuius cacumine sunt tabulæ ligneæ, quæ in hunc usum illic seruantur ut quamprimum ignis in urbe conflagrauerit, custodes malleo percutiant eas tabulas, cuius sonitu, qui per totam auditur urbem, excitati ciues concurrunt, & ignem restingunt. Pulsantur etiam hæ tabulæ, quando in urbe tumultus aliquis & populi commotio nascitur. Omnes plateæ ciuitatis lapidibus sunt constratæ, unde fit ut mundissima sit. Inueniuntur etiam in ea circiter tria milia thermarum, quibus homines pro abluendis corporibus utuntur: nam hoc unum gens illa studet, ut sit munda corpore. Distat hæc urbs orientem uersus ab oceano uigintiquinque miliaribus, ubi in littore maris sita est ciuitas Cansu, portus commodissimus, ad quem locum infinitæ conueniunt naues ex India & aliis regionibus. A Quinsai uero transit fluuius ad portum illum, per quem magna uis mercium adducitur. Prouincia Mangi cum sit latissima, diuisit eam magnus

Cham

Cham in nouem regna, cuilibet proprium assignando regẽ. Et hi reges omnes sunt potentes, sed magno Cham subiecti, cui etiam singulis annis de omnibus regnorum prouentibus aliquid soluunt & rationem reddunt. Et unus illorũ mo ratur in urbe Quinsai, habétque sub ditione sua centum & quadraginta ciuitates. Habet autem uniuersa prouincia Mangi mille & ducentas ciuitates, & in singulis posita sunt à magno Cham præsidia, ne rebellare audeant. Sunt uero custodes illi colluuies quædam multarum gentium, & stipendiarii undecunq; conducti, ex diuersis exercitibus magni Cham delecti. Est in regione illa, & præsertim in prouincia Mangi, diligens obseruatio motuum cœlestium, ut etiam cuiuslibet nascentis pueri horoscopum accuratissime obseruent, aduertentes diem & horam natiuitatis, & quis planetarum tunc dominium principale habuerit: his enim reguntur astrologorum iudiciis in cunctis factis & itineribus suis. Est etiam consuetudo in hac prouincia, cum quis moritur, consanguinei eius canabeis induti saccis, extinctum corpus cum magno cantu efferunt, & pingunt in chartis imagines seruorum, ancillarum, equorum, & denariorum, & ea omnia comburunt cum cadauere, credentes quòd defunctus his omnibus in alia uita fruiturus sit, atque tale habiturus satellitium, quod illi obsequatur. Postea pulsant uaria instrumenta musica, dicentes quòd dii sui cum tali honore & pompa eos suscipiunt, qualis illis in combustura ab amicis & propinquis exhibetur. In hac ciuitate Quinsai est palatium quoddam magnificum, in quo Facfur prouinciæ Mangi olim rex, curiam suam habuit. Extremus murus qui castrũ illud per quadrum cingit, continet in suo ambitu miliaria decem, habétque competentem altitudinem. Intra hunc murum sunt uiridaria pulcherrima cum fructibus delicatissimis. Sunt quoque ibi fontes & uiuaria piscibus redundantia. In medio uero est palatium illud regium amplissimum quidem & pulcherrimum, quale uix in toto orbe inuenitur, habens uiginti aulas æqualis magnitudinis, in quibus singulis decem milia hominum simul discumbere possunt. Sunt etiam omnes istæ aulæ regio more pictæ & ornatæ. Cæterum familiæ, qualem pater cum filiis, uxore & reliqua familia constituit, putantur esse in urbe Quinsai sexcenta milia. Vna solum in ea est ecclesia Christianorum Nestorianorum. Est etiam consuetudo in hac urbe & tota prouincia Mangi, ut quilibet paterfamilias scribat super ostium domus suæ nomen suum, & nomina uxoris atque totius familiæ suæ, sed et numerum equorum suorum. Et cum aliquis moritur ex familia sua, aut cum domicilium mutat, delet nomen mortui aut discedentis, & adscribit nomen recenter nati, aut in familiam suam cooptati: & per hunc modum absque magna difficultate sciri potest numerus hominum totius ciuitatis. Similiter hospites & tabernarii scribunt in tabulis ante ostium expositis, nomina uiatorum & hospitum, qui ad diuersoria ipsorum declinauerint, & quo mense atque die ingressi sint.

De prouentibus, qui magno Cham in urbe Quinsai & prouincia Mangi penduntur. Cap. LXV.

EXIGIT Cham magnus singulis annis de sale quod paratur in urbe Quinsai & terminis eius myriades octoginta aureorum. De rebus etiam aliis, præsertim mercibus, tantam recipit uim pecuniæ, ut uix numerari possit. Habet

prouincia maximam copiam ſaccari, & aliarum multarum ſpecierum aromaticarum. Recipit autem magnus Cham ex centum menſuris aromatum, tres & dimidiam. Idem facit de reliquis mercatorum bonis. De uino quoque quod ex riſo & aromatibus conficiunt, non paruum habet emolumentum. Similiter ab artificibus, præſertim duodecim generum habet commodum ſuum. De ſerico autem, cuius in prouincia Mangi maxima eſt copia, de centum ulnis decem exigit. Ego Marcus ſemel audiui computum fieri ſingulorum reddituum, qui magno Cham penduntur annuatim in regno Quinſai, quod eſt nona pars prouinciæ Mangi: aſcenditque ſumma omnium, ſale tamen excepto, ad quindecim milia milium aureorum, atque ſexcenta milia.

De ciuitate Tampingui. Cap. LXVI.

PROGREDIENDO à ciuitate Quinſai, & eundo uerſus Sirochum, continue inueniuntur uiridaria pulchra & optime culta, donec unius diei itinere expleto perueniatur ad ciuitatem Tampingui, inſignem & pulcherrimam. Vltra hanc ciuitatem tribus diebus uerſus Sirochum eundo, inueniuntur ciuitates & caſtra in maximo numero, ut è longinquo conſpecta uiatori quaſi una urbs magna eſſe uideatur: tanta uicinitate ſunt coniuncta. Eſt ibi uictualium magna copia. Creſcunt quoque ibi maxime arundines, longitudinis quindecim paſſuũ: in circunferentia uero continent quatuor palmos. Procedendo ultra, triduiq; confecto itinere, occurrit Gengui, ciuitas grandis & pulchra, ultra quam per Sirochum eundo plurimæ aliæ uiatori ſeſe offerunt ciuitates & caſtra. Sunt etiam in ea regione multi leones, magni & feroces. At uerueces nulli reperiuntur in ea, ſicut nec in prouincia Mangi, ſed boum, caprearum, hircorum & porcorum ibi magna eſt copia. Itinere quatuor dierum conſummato, occurrit alia inſignis ciuitas Ciangian nomine, in mõte ſita, qui mons fluuium quendam in duas ſecat partes, quæ paulo poſt in oppoſitas tendunt plagas. Vlterius procedendo itinere trium dierũ inuenitur ciuitas Cugui, quæ ultima eſt in regno ciuitatis Quinſai.

De regno Fugui. Cap. LXVII.

RELICTA à tergo ciuitate Cugui, patet ingreſſus in regnum Fugui, in quod ſi pedem moueris itinere ſex dierũ, eundum eſt per montes & ualles, multis tamen occurrentibus ciuitatibus & caſtris. Habet regio illa copiam uictualiũ: habet etiam uenationes plurimas beſtiarum & uolucrum: habet denique plurimos leones. Creſcit ibi zinziber in magna copia: creſcit quoq; flos quidam haud diſſimilis croco, alterius tamen ſpeciei, ſed qui croci præſtat uſum. Comeduntur in hac regione humanæ carnes cum magna uoluptate, dummodo homines illi non morbo aliquo occubuerint. Quando ad bellum procedunt, quilibet ferro calido inurit ſibi in fronte ſignum, nec ullus eorũ equum ducit ad bellum, præter ducem exercitus. Vtuntur lanceis & ſpatis: & quos in bello perimunt, eorũ bibunt ſanguinem, & comedunt carnes: nam ſunt homines crudeliſſimi.

De ciuitatibus Quelinfu & Vnquen. Cap. LXVIII.

ITINERE ſex illorum dierum completo de quo iam diximus, peruenitur ad ciuitatem Quelinfũ nomine, quæ magna eſt & celebris, ſita ſuper fluuiũ quendam, qui iuxta ciuitatis mœnia labens tres habet lapideos pontes, marmoreis ſuperne ornatos columnis. Hi pontes in latitudine continent octo paſſus, & in longi-

in longitudine mille. Abundat in illa ciuitate sericum, zinziber, & galanga. Viros & mulieres habet eximiæ pulchritudinis. Inueniuntur ibi gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent ut catti, nigri scilicet coloris, sed oua edunt optima. Et quoniam regio illa plena est leonibus, periculosum est per eam ambulare. Ab hac ciuitate spatio quindecim miliarium est alia ciuitas Vnquen nomine, ubi saccarum in maxima crescit copia, & hinc portatur ad curiam magni Cham, quæ scilicet est in ciuitate Cambalu.

De ciuitate Fugui, Cap. LXIX.

PROCEDENDO ultra per miliaria quindecim, occurrit ciuitas Fugui, quæ metropolis & caput est in regno Concha, quod unum è nouē illis est regnis in quæ prouincia Mangi est taxata. Moratur magnus exercitus magni Cham in hac urbe, ad tuendum prouinciam & ciuitates eius, & ad reprimendum factiosos homines, qui parati sunt rebellionem mouere contra imperatorem. Transit per medium huius ciuitatis ingens quidam fluuius, cuius riuus in latitudine unum occupat miliare. Et quoniam urbs ista parum distat à mari oceano, est ibi insigne emporium, ad quod ex India portantur plurimæ margaritæ, & alii lapides pretiosi. Est quoque in ea urbe maxima saccari copia, & uictualium sufficientia.

De ciuitatibus Zarten & Figui. Cap. LXX.

TRAIECTO memorato fluuio, itur quinque dierum itinere uersus ciuitatem Zarten, & nullibi non occurrunt uel ciuitates, uel castra. Abundat regio illa uictualibus, habétque montes & nemora: ex nemorum arboribus colligitur pix. Ciuitas uero Zarten grandis est ualde, habétque portum optimum, ad quem naues Indianæ mercibus onustæ ueniunt sine numero: est enim illic unum de maioribus emporiis quæ in mundo inueniuntur: nam piper & aromata, quæ Alexandria ad partes mittit Christianorũ, hæc ab illo emporio Alexandriam deferunt. Penditur magno Cham in hac urbe uectigal immensum: nam nulla adducitur nauis, à qua non habeat maximũ commodum: parum enim abest quin cuiuslibet speciei aromaticæ media pars sit illi soluenda. Est etiam in hac regione ciuitas quædam Figui nomine, quæ celebris habetur in partibus illis, ob pulchras scutellas quæ in ea fiunt. Habet quoque ipsa prouincia linguam propriam. Hæc tandem de prouincia Mangi dicta sufficiant: & licet de nouem eius regnis duo duntaxat explicuerimus, consulto tamen alia præterimus, stylum ad Indiam torquentes, in qua aliquanto fuimus tempore, & plurima quæ in ea inueniuntur mirabilia, coràm positi uidimus, atque ut ita dicam, manibus contrectauimus.

Zipangri deputati erant,iussi sunt à duce exercitus gladio feriri:inter quos octo fuerunt,qui lapides quosdam pretiosos in brachiis ligatos gestabant,tam efficacibus diabolicis inauguratos incantationibus,ut nullo modo uulnerari aut occidi ferro potuerint,quandiu illos lapides secum portarent.Et consilio adinuento ligneo fuste percussi,interierunt.

Franguntur naues Tartarorum,& multi submerguntur.

Cap. IIII.

ACCIDIT uero quadam die,ut magna in mari oborta tẽpestate, Tartarorum naues graui collisione ad terram & ripam maris quassarentur.Et cõsulentibus nautis,elongantur naues à terra,in quibus uterque Tartarorum erat exercitus,sed procellis maris uehementius sæuiẽtibus,franguntur plurimæ naues & quidam submergũtur,sed plures correptis tabulis & lignis ad insulam quandam paruam,à qua haud longe aberant,quæque non multum distabat ab insula Zipangri,natando peruenerunt.Alii uero quorum naues integræ manserunt,ad propria redierunt.Porrò eorum qui fractis nauibus incolumes ad insulam peruenerunt,fuerunt circiter triginta milia.Et quoniam naues non habebant quibus hinc discederent,nec uictualia illis insula suppeditaret,quippe quæ ab hominibus non habitabatur,nihil præter mortem expectabant.

Qualiter Tartari mortis euadunt periculum,& in Zipangri insulam redeunt. Cap. V.

MARIS uero tempestate sedata,habitatores insulæ Zipangri cum multis nauibus & grandi exercitu uenerunt contra inermes Tartaros in insula ad quam natando appulerunt:uagantes,eósque in uniuersum trucidare moliũtur, quippe qui omni auxilio destituti erant.Relictis itaque in littore nauibus , terram ingrediuntur hostem quæsituri.At illi prudenter aspectum Zipangriorũ fugientes,delitescunt haud longe à littore maris,tantisper expectantes,donec illi in terram effusi à nauibus sese elongauerunt:& subito prorumpentes naues apprehendunt,& ingressi eas ab insula salui recedunt,dimissis Zipangriis in insula.Et rectà contendentes ad insulam Zipangri,acceptis hostium uexillis , quæ in nauibus inuenerunt,processerunt ad principaliorem insulæ ciuitatem.Cuius habitatores ut uiderunt suæ gentis uexilla,existimabant suos cum uictoria reuerti,& egressi illis obuiam,hostem incaute in ciuitatem intromittunt. Qua potiti,omnes qui in ea fuerunt,præter paucas mulieres,expulerunt. Stratagema.

Quomodo Tartari ab obtenta ciuitate iterum excluduntur.

Cap. VI.

REX VERO Zipangri his auditis,mox alias conducit naues,& exercitum in insula conclusum reducit,atque obsidet ciuitatem quam occuparunt Tartari,tantáque diligentia omnes ciuitatis introitus & exitus custodit,ut nullus ad hostem ingredi nec ullus egredi ualuerit. Id enim in primis cauendum ducebat,ne inclusi Tartari magno Cham principi suo quod acciderat indicare possent,alioquin de insula actum fuisset.Manet itaque hostis inclusus & obsessus septem mensibus :& uidentes se omni auxilio destitutos,restituũt regi Zipangri ciuitatem,liberíque & salui ad propria redierunt.Et hæc gesta sunt anno domini MCCLXXXIX.

De idololatria & crudelitate uirorum Zipangri. Cap. VII.

COLVNT uiri Zipangrii uaria idola, quorum quædam habent caput bouis, quædam caput porci, & quædam caput canis atque aliorum diuersorum animalium. Sunt etiam quædam quæ habent quatuor facies in uno capite: alia tria capita, unum super collum, & duo alia super utrunq; humerum. Sunt rursus quædam quæ quatuor habent manus, alia uiginti, & alia centum. Et quod plures habuerit manus, maioris putatur ueritatis. Et cum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere quàm quòd ab illis acceperunt. Est etiam hæc consuetudo apud Zipangrios, quando hominem extraneum capiunt, si ille potest se pecunia redimere, dimittunt eum: si autem pretium non habet quo se liberet, occidunt illum & coctum deuorant, conuocantes ad conuiuium illud consanguineos & amicos quosque.

De uariis insulis regionis illius, atque fructibus earum. Cap. VIII.

IN LITTORE maris oceani, in quod desinit ab oriente prouincia Mangi, circa insulam Zipangri plurimæ inueniuntur paruæ insulæ, quæ à nautis numeratæ putantur esse septem milia quadringentæ & quadraginta octo, quarum maior pars ab hominibus habitatur. Nec est ulla in qua non crescant arbores odoriferæ atque uirgulta suauem spirantia odorem. Inueniuntur ibi aromata in maxima copia. Verum negotiatores extranei illuc non ueniunt, nisi habitatores Mangi, qui hyeme ad insulas nauigant, & æstate iterum redeunt. Nam flant in regione illa duo tantum uenti oppositi, unus hyeme, & alter æstate. Et quoniam in insulis illis non fui, nihil de illis scribere statui, sed stilum reducam ad portum Zarten, ut inde ad alias transeam regiones.

De prouincia Ciamba. Cap. IX.

SOLVENTES à portu Zarten, & nauigantes uersus Garbinium peruenerunt ad prouinciam Ciamba, quæ mille & quinquaginta miliaribus distat ab eo portu: & est magna ualde, abundans opibus, idola colens, atq; propriam habens linguã. Anno incarnationis dominicæ M CCLXVIII misit magnus Cham ducem quendam Sogatu nomine cum ualido exercitu, ut prouinciam illam sibi subiugaret. Sed cum in prouinciam uenisset, uidit ciuitates adeo munitas, & castra tam fortia esse, ut nulla ui illa posset expugnare. Combussit tamen uillas, & incidebat arbores, tantáque prouinciæ intulit damna, ut rex eius libens magno Cham tributarius fieret, modo dux ille ex prouincia recederet. Inierunt autem fœdus tale, ut rex Ciamba annuatim uiginti pulcherrimos elephantos pro tributo magno penderet Cham. Et ego Marcus fui in hac prouincia, cuius rex tunc tantam habuit uxorum multitudinem, ut illi essent nati trecenti & uiginti sex filii atque filiæ, quorum cẽtum quinquaginta iam arma ferre poterant. In hac regione plurimi sunt elephanti, & lignum alces in ea abundat. Inueniuntur etiam ibi nemora de lignis ebani.

De insula Iaua. Cap. X.

RELICTA prouincia Ciamba nauigatur uersus meridiẽ mille & quingentis miliaribus usque ad insulam magnam Iaua nomine, quæ in circuitu

suo

suo patet tribus milibus miliarium. Habet regem qui nemini est tributarius. Ibi est maxima copia piperis, nucum muscatarum, spissi, galangæ, & cæterorum aromatum. Conueniunt illuc multi negotiatores, nam multa lucrantur ex alla tis speciebus. Incolæ insulæ idololatræ sunt: nec potuit magnus Cham hactenus eam suæ subiicere ditioni.

De prouincia Boeach. Cap. XI.

NAVIGANDO ab insula Iaua, numerantur septingenta miliaria ad duas insulas, Sondur & Condur dictas, à quibus ultra procedendo inter meridiem & Garbinum, sunt quingenta miliaria ad prouinciam Boeach, quæ amplissima & ditissima est. Regem habet proprium, & propriam linguam. Adorant idola. Producit hæc prouincia ursos domesticos, magnos ut leones, itémq; elephantos habet multos, & aurum copiosum. Vtuntur incolæ pro moneta glebis quibusdam aureis. Pauci sunt qui ex alienis regionibus prouinciam hanc adeant, adeo inhumani sunt habitatores eius.

De insula Petan. Cap. XII.

RECEDENDO à prouincia Boeach, nauigatur per miliaria quingenta uersus meridiem ad insulam Petan, quæ maiorem in partem syluestris & nemorosa est. Arbores eius odoriferæ sunt, & magnam præstant utilitatem. Inter prouinciam Boeach & Petan per miliaria sexaginta, mare adeo est undosum, ut nautæ cogantur leuare gubernacula. Nam profunditas eius uix est quatuor passuum. Hinc uenitur ad regnum Maletur, ubi maxima est copia aromatum: & habent incolæ eius propriam linguam.

De insula quæ Iaua minor uocatur. Cap. XIII.

VLTRA insulam Petan, per Sirochum nauigando, est Iaua minor, centum distans miliaribus à Petan: & hæc in circuitu continere dicitur circiter duo milia miliarium. Diuiditur insula in octo regna, habétque linguam propriam. Producit etiam uaria aromata, qualia in his nostris partibus nũquam uisa sunt. Incolæ eius idola colunt. Protenditur hæc insula intantum ad Austrum, ut polus Arcticus, & stellæ eius minime uideri possint. Ego Marcus fui in hac insula, lustrauíque sex eius regna, nempe regnum Ferlech, Basman, Samara, Dragoiã, Lambri & Fansur. In aliis uero duobus non fui.

De regno Ferlech, Cap. XIIII.

HABITATORES regni Ferlech qui montana occupant, nullã habent legem, sed bestialiter uiuentes, quicquid illis mane primo occurrit adorãt, comedúntque carnes omnium animalium mundorum & immundorum, atq; carnes humanas. Qui uero in maritimis habitant locis, Mahumeti sunt addicti legi, quam ex Saracenis negotiatoribus illuc diuertentibus didicerunt.

De regno Basman. Cap. XV.

HABET regnum Basman linguam propriam, uiuúntque incolæ eius bestialiter. Agnoscunt magnum Cham pro domino, sed tributa ei non soluunt, nisi quòd interdum illi mittunt munera de feris syluestribus. Inueniũtur apud eos elephanti & unicornes in magna multitudine. Et sunt unicornes paulo minores elephantis, pilum habentes bubali, & elephanti pedem. Habent caput ut aper, & more porcorũ libenter morantur in luto, & aliis immunditiis. In me- Vnicornium forma.

dio frontis gestant cornu unum, grossum & nigrum. Linguam habent spinosam, & hac lædunt homines & animalia. Abundat quoque regio ipsa diuersis simiis magnis & paruis, hominibus simillimis. Hos capiunt uenatores, & totos depilant, nisi quòd in barba & in loco secreto pilos relinquunt, & otiosos speciebus aromaticis condiunt, & postea desiccant, uendúntque negotiatoribus, qui per diuersas orbis partes corpora illa deferentes, homines persuadent tales homuntiones in maris insulis reperiri.

De regno Samara. Cap. XVI.

IN REGNO Samara fui ego Marcus cum sociis meis quinque mensibus, non sine magno tædio, tempus expectans nauigationi aptum: Nam incolæ eius bestialiter uiuētes, carnibus humanis edendis sunt assueti. Quapropter consortiū eorum spernentes, castra lignea nobis haud longe à mari extruximus cū propugnaculis, in quibus tuti essemus cōtra incolas. In hoc regno nec Vrsa minor nec maior, quā uulgo Currum magnū uocant, apparet usque adeo insula illa uergit in Austrum. Incolæ idola colunt. Sunt ibi optimi pisces, & in magna copia. Triticum uero illic non crescit, sed de riso panes conficiunt. Vineas quoq; non habent, sed potum ex arboribus hoc modo eliciunt. Sunt in ea insula arbores multæ & paruæ, habentes singulæ ramos quatuor, quos certo anni tempore incidentes, colligunt stillantem liquorem, qui tam largiter ex incisura profluit, ut per diem & noctem urceum plenum colligant ex uno ramo. Quo euacuato, rursum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentant, donec stillicidium illud defierit. Et hæc est uindemia eorum. Prouocāt quoque arborem ad largiora fluenta per aquarū rigationes, quas fundunt in arboris radices, quādo tardius cœperit emittere lachrymam. Sed is liquor non est tam sapidus, ut ille qui suapte fluit natura. Mittit quoq; hæc regio nuces Indicas in magna copia

De regno Dragoiam. Cap. XVII.

HABET quoque regnum Dragoiam homines syluestres, qui idola colūt & linguam atque regem propriū habent. Apud hos talis est consuetudo, quando quis grauiter infirmatur, propinqui & consanguinei eius conuocant Magos & incantatores, illósq; interrogant, an ægrotus sit sanitatē recuperaturus. Et illi respondent id quod dæmonū suggestione didicerint. Si dixerint infirmū nō posse liberari, quin illa ægritudine intereat, adsunt qui infirmo os concludunt, ne respirare possit, atque sic occidunt prius quàm ab infirmitate extinguatur & carnes eius incidunt, coquunt atq; deuorant, & id potissimū faciunt propinqui & consanguinei infirmi simul congregati. Aiunt enim, Si carnes illius putrescerent, conuerterentur in uermes, & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima grauissimas passura esset pœnas. Porrò ossa in cauernis montiū sepeliunt, ne ab homine uel bestia contingātur. Et quando hominem extraneæ nationis capiunt, si ille se pecunia non potest redimere, occidunt eū & comedūt

De regno Lambri. Cap. XVIII.

EST ALIVD regnum in memorata insula, quod Lambri uocatur, in quo multa crescunt aromata, præsertim habentur ibi birci in maxima copia, quos posteaquā creuerunt transplantāt, & tribus annis in terra dimittentes, iterū cum radicibus euellunt. De illis bircis ego Marcus quosdam mecū in Italiam

portari,

portaui, curauíque ſeminandos, ſed deſtituti calidiori regione, non creuerunt. Regni huius incolæ idololatræ ſunt. Inueniuntur etiam quidam in hoc regno, qui caudas habent ut canes, longitudinis unius palmi, & hi in ciuitatibus non ha bitant, ſed in montibus. Habet quoque hæc terra unicornes & alia multa atque diuerſa animalia.

De regno Fanſur. Cap. XIX.

IM REGNO Fanſur naſcitur optima Camphora, quæ auro adæquatur. Incolæ huius regni panem de riſo faciunt: nam tritico carent. Potum ex arboribus eliciunt, ut iam ſupra diximus. Sunt in regione iſta arbores quædam craſſæ, quæ habent corticem ſubtilem, ſub quo inuenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non ſine uoluptate comedi.

De inſula Necuram. Cap. XX.

AB INSVLA Iaua numerantur per mare centum quinquaginta miliaria ad duas inſulas Necuram & Anganiam. Populus autem inſulæ Necuram ualde beſtialiter uiuit. Regem non habet. Tam uiri quàm fœminæ nudi incedunt, nulla corporis parte tecta. Habent nemora plena arboribus ſandalorum rubeorum, nucum Indicarum & gariophyllorum. Habet quoque copiam bircorum & diuerſorum aromatum.

De inſula Angania. Cap. XXI.

INSVLA Angania magna eſt, & incolæ eius beſtialiter uiuentes crudeliſſimi ſunt & ſylueſtres. Idola colunt: riſo, lacte & carnibus uiuunt. Carnem quoque humanam non abominantur. Sunt homines deformes: nam habent ca put quaſi caninum, & dentes atq; oculos canibus ſimiles. Eſt in ea inſula omniũ aromatum mira copia. Sunt etiam ibi uarii & diuerſi arborum fructus.

De inſula magna Seilam. Cap. XXII.

A' MEMORATA inſula uerſus Garbinum, mille numerantur miliaria ad inſulam Seilam, quæ una putatur de melioribus mundi inſulis, habens in gyro miliaria duo milia & quadraginta. Fuit tamen aliquando maior: nam ut fama in illis partibus eſt, comprehendit olim in circuitu tria milia & ſexcẽta miliaria: ſed uento impetuoſo ab Aquilone multis annis irruente, mare tam impor tune illiſit ad littora, ut etiam temporis ſucceſſu montes ruerent in mare, & plu rima terra indies ab eo abſorberetur. Habet inſula ditiſſimum regem, qui nulli tributarius eſt. Incolæ idololatræ ſunt, & omnes nudi incedunt, niſi quòd obſcœ na loca panno quodam operiunt. Nullum habent bladum præter riſum, de quo uiuunt & de lacte. Habent copiam ſeminum ſoſimæ, de quibus oleum faciunt. Potum ex arboribus eliciũt iuxta modum paulo ſuperius expreſſum. Mittit hæc inſula multos lapides pretioſos, præſertim rubinos, ſapphiros, topaſios, amethyſtos, & alios nobiles lapides. Habet rex inſulæ rubinum, quo pretioſior in orbe non putatur eſſe. Nam habet longitudinem unius palmi, & craſſitudinem trium digitorum. Rutilat ut ignis ardens, omni carẽs macula. Obtulit magnus Cham inſignem ciuitatem quandam illi regi pro hoc lapide: uerum recuſauit rex, ſaltem eo nomine, quod à prædeceſſoribus ſuis illum habuerit. Homines huius inſulæ bello non ſunt aſſueti: ſed cum belligerandum eſt, conducunt ſtipendiarios, præſertim Saracenos.

De regno Maabar, quod est in India maiori. Cap. XXIII.

VLTRA insulam Seilam spatio sexaginta miliarium, est prouincia Maabar, quæ & India maior appellatur, terra continés, non insula. Sunt in ea quinque reges, & est ditissima. In primo eius regno nomine Var, regnat Senderba, inueniuntúrque ibi margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulam quandam sinus maris fermè uadosus, quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem passuum, in quibusdam trium, & duorũ, ubi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt homines qui in profundum maris se demittant, piscentúrque marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piscatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt enatant, & rursus se præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in sinu illo grandes pisces, qui homines facile occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modum, Conducuntur à negotiatoribus Magi quidam, qui Abraiamim dicuntur, & hi incantationibus suis & diabolica arte coniurant pisces illos, ut neminem lædere possint. Nocte uero quando à negotiatoribus margaritarũ piscatio intermittitur, relaxãt Magi coniurationem suam, ne fures nocte sine periculo sese in mare demittant & sustollant conchas cum margaritis. Porrò præter incantatores Abraiamim, nemo est qui illius coniurationis sciat uerba. Et fit hæc unionũ piscatio non per totum annũ, sed duntaxat per Aprilem & Maium: uerum in tantillo tempore colligitur immensa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem, Magis uero tribuunt uigesimam partem, & piscatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterum à medio Maii margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, sed in alio quodam qui trecentis miliaribus ab isto distat, & ibi colliguntur per Septembrẽ & Octobrem. Incedunt incolæ huius prouinciæ semper nudi, nisi quòd panniculo uerenda contegunt. Rex quoque ipse ut alii nudus incedit, deferens in collo torquem auream, sapphiris, smaragdis, rubinis, & aliis pretiosis lapidibus oneratam. Pendet quoque in collo eius chorda quædam serica, cui innectuntur centũ & quatuor pretiosi lapides, margaritæ scilicet grandiusculæ, quæ eum admoneãt centum & quatuor orationum, quas quotidie in honorem deorum suorum mane & uesperi obmurmurat. Gestat quoq; in utroque brachio & utroque crure tres aureos circulos, quibus pretiosi inclusi sunt lapides. Ornantur denique digiti manuum & pedum eius lapillis quibusdam pretiosissimis, auro etiam inclusis. Habet circiter quingentas uxores, & iam nouissime uni ex fratribus suis abstulit uxorem, fratre iniuriam dissimulante.

De regno Var, & uariis erroribus incolarum eius. Cap. XXIIII.

SVNT habitatores regni Var omnes idololatræ, multíque eorum adorant bouem, ut rem sanctam, nec ullum occidunt. Cum autem bos aliquis moritur, perungunt domos suas adipe eius. Sunt tamen quidam inter eos, qui licet boues non occidant, tamen ab aliis occisos comedant. Aiunt in hac prouincia diuũ occisum Thomam apostolum, corpúsque illius adhuc in quadam conseruari ecclesia. Sunt in ea prouincia multi Magi, auguriis & diuinationibus uacãtes. Sunt etiam ibi multa monasteria, in quibus idola coluntur: & his aliqui consecrant filias

filias suas, quas tamen domi conseruāt, nisi quando idolorum sacerdotes uolunt sua sacra facere, tunc uocant puellas consecratas, & cum illis in conspectu idolorum choreas ducunt, atq; magnos & inconditos reboant cantus. Portant etiam hæ puellæ cibos secum quos in mensa ante idolum ponunt, & interim quo cantant & tripudiant, putant deos comedere de apposito cibo, & præsertim ius carnium profundunt illis, quo potissimum delectari ab illis putantur. His ceremoniis peractis, puellæ domum redeunt. Seruiūt autem idolis in hunc modum, donec maritatæ fuerint. Seruatur etiam in hac regione hæc consuetudo, ut quando rex mortuus ad comburendum ducitur, multi ex militibus eius qui cum eo uiui uersati sunt, sponte ad cadauer eius in ignem se coniiciunt, putantes in alia uita se ab eo nunquam dissociandos. Idem faciunt uxores cum mariti eorum defuncti comburuntur, sperantes se uxores illorum futuras in alia uita. Et quæ id non faciunt, nullius pensi apud illos homines habentur. Est etiā alia detestabilis consuetudo in hac regione, ut cum quis commerente iniquitate sua, publico iudicio condemnari debet, is pro magna gratia ducit, si impetret à rege ut ad honorem alicuius idoli seipsum iugulet. Nam ubi id sibi à rege concessum fuerit, congregantur ad eum omnes consanguinei eius, & ad collum eius decem aut duodecim acutos ponunt cultellos, ipsumque in cathedra collocatum circunducunt per ciuitatem, alta uoce clamantes, Iste homo pro illius aut illius dei honore seipsum occisurus est. Et cum ad locum ubi malefactores puniuntur peruentum fuerit, arripiens manu sua unum è cultellis, alta uoce exclamat, Ego meipsum occido pro illius dei honore: quo dicto, uulnus sibiipsi infligit: & accipiens aliud ferrū, confodit se etiam cum illo. Et tot quidem uulneribus consauciat corpus suum, donec tandem moriatur, pro quolibet uulnere aliud & aliud sumendo ferrum. Consanguinei uero eius, corpus illius cum magna lætitia comburūt. Sunt etiam huius regionis homines tam immundi, ut nullam luxuriæ speciem putent esse peccatum.

De multis & uariis consuetudinibus regni Var. Cap. XXV.

EST CONSVETVDO in hac terra, ut tam rex quàm cæteri homines in terra sedere soleanr. Et cum ob hoc ab aliis redarguuntur, respondere solent, De terra nati sumus, & in terram conuertendi, ideo terram honorare uolumus. Non sunt assueti ad arma: & quando ad bella procedunt, non induuntur uestibus & armamentis, sed ferunt secum scuta & lanceas. Nullum occidunt animal, sed quando uolunt comedere carnes, satagunt ut per homines alterius nationis animalia mactentur. Tam uiri quàm mulieres corpora sua bis in die lauant. Et siquis id intermitteret, pro hæretico iudicaretur. Homicidia & furta districte iudicant. Vini usus apud eos interdictus est. Et siquis uinum bibisse deprehensus fuerit, pro infami habetur, nec potest in iudicio testimonium dicere. Similiter hi in iudicio pro testimonio ferendo repelluntur, qui in mari nauibus se committere ausi fuerint: nam aiunt homines illos desperati esse animi.

De aliis quibusdam conditionibus huius terræ. Cap. XXVI.

NON PRODVCVNTVR in hoc regno equi, sed rex Var aliiq; quatuor reges prouinciæ Maabar annuatim ingentem uim pecuniæ expendunt pro equis. Nam emunt singulis annis circiter decem milia equorum, qui ex re-

gionibus Curmos, Chisi, Durfar, Ser & Eden à negotiatoribus adducuntur, unde maximum habent emolumentum. Emuntur autem singulis annis alii & alii equi, quia equi in ea regione diu uiuere non possunt: nec custodes eorum sciunt qualiter illis ægrotantibus mederi debeant. Et siquando equæ apud eos pariant, habet fœtus aut retortos pedes, aut alium defectum, ut ad equitandum idoneus esse non possit. Non crescit ullum bladum in hac prouincia præter risum, unde equis conueniens pabulum dari non potest, nisi quòd carnes coctæ cum riso illis edendæ proponuntur. Est in hac terra maximus calor, ideo incolæ eius nudi incedunt. Nec pluuia ibi descendit, nisi in Iunio, Iulio & Augusto. Et si in his mensibus non plueret, unde aer refrigerari solet, nemo mortalium illic uiuere posset ob intensissimum calorem. Habet regio multiplices & uarii generis aues, quæ in partibus nostris minime inueniuntur.

De ciuitate in qua corpus diui Thomæ apostoli sepultum est.
Cap. XXVII.

IN PROVINCIA Maabar, quæ est India maior, seruatur corpus beati Thomæ apostoli, qui in illa prouincia pro Christo passus est. Quiescit autem corpus eius in ciuitate quadam parua, ubi multi sunt Christiani & Saraceni, debito honore sancti uenerantes corpus. Pauci uero illuc contendunt mercatores, cum merces ferè nullæ ad eum perueniant locum. Incolæ regionis illius dicunt apostolum prophetam magnum fuisse, uocántque eum Auariiam, hoc est sanctum uirum. Et Christiani à longe uenientes, & sancti corpus uisitantes, asportant secum de terra illa in qua uir sanctus occisus dicitur, & de ea in potum missa faciunt infirmos bibere, & credunt illos hinc melius habere, atque à diuersis liberari infirmitatibus. Aiunt anno domini MCCLXXXVII, tale apud eius tumbam factum miraculum, Cum princeps terræ illius messem risi haberet multam, & locus illi sufficiens non esset ad recondendum risum, usurpauit sibi domos & ecclesiam diui Thomæ, & in eas inuitis custodibus reposuit risum. Factum autem est ut paruo post tempore nocte quadam sanctus illi appareret, & manu fuscinulam ferream tenens, & ad guttur eius applicans, minaretur illi exitium: dicens, Nisi domos meas quas temere occupasti, citius euacuaueris, mala peribis morte. Et ille euigilans, statim ut edoctus fuerat, ecclesiam apostoli euacuauit. De qua uisione Christiani lætificati, deo & sancto suo gratias egerunt.

De idololatria paganorum illius regni. Cap. XXVIII.

OMNES habitatores prouinciæ Maabar tam uiri quàm mulieres nigri sunt, sed arte quadam nigredinem illam corporibus illinunt, putantes eximiam nigredinem illis decori esse. Vngunt enim paruulos ter in hebdomada oleo de sosima expresso, & ex hoc fiunt nigerrimi. Et quo quis nigrior inter eos fuerit, hoc pulchrior æstimatur. Idololatræ etiam qui inter eos sunt, deorum suorum imagines nigerrimas faciunt, dicentes deos nigros esse, & omnes sanctos. Dæmonem uero album pingunt, asserentes dæmones candidi esse coloris. Et cum hi qui boues adorant, ad bella procedunt, deferũt secum pilos bouis syluestris, eósq; ligant ad crines equorum suorum quibus insident: pedites uero ad scuta & crines suos pilos illos ligant, credentes se in bello tutos esse ab omni periculo, nam bouem syluestrem magnæ sanctitatis esse affirmant.

De regno

De regno Murfili, in quo adamantes inueniuntur. Cap. XXIX.

VLTRA regnum Maabar per mille miliaria est regnum Murfili, quod nemini est tributarium. Habitatores eius lacte, carnibus & riso uescuntur, atque idola colunt. In quibusdam huius regni montibus inueniuntur adamãtes. Nam cum pluit egrediuntur homines ad riuos aquarum, qui de montibus descendunt, & in arena multos legunt adamantes. AEstatis quoq; tempore ascendunt montes cum magna difficultate propter feruentem calorem undique æstuantem, periculo etiam magno sese exponentes, propter magnos serpentes qui ibi in maxima uersantur multitudine, & quærunt in uallibus montium atque aliis decliuis & retrusis locis adamantes, & quidem fit, ut illos nonnunquam in magna reperiant copia, idque in hunc modum, Morantur in montibus illis aquilæ albæ, quæ memoratis uescuntur serpentibus: & homines qui per montes discurrunt, & sæpe ob prærupta saxa & præcipitia montium ad conualles peruenire non possunt, proiiciunt in illas frusta recentium carnium uidentibus aquilis, & hæc deinde ab aquilis sublata, nonnullos habent adhærentes adamantes, quos homines hoc ingenio uenantur, Aduertunt quò auis sublatam portet carnis portionẽ, & accurrentes abigunt aquilam, & lapillos carni adhærentes colligunt. Quòd si aquilæ in ualle proiectam comederint carnem, aduertunt lapidum scrutatores locum ubi aquila noctu dormit, & egesta stercora discutientes eliciunt adamantes, si quos cum carne deuorauit, Reges & nobiles harum regionum emunt pulchriores adamantes pro se, reliquos sinunt in orbem per mercatores dispergi. Abundat prouincia ipsa uictualibus, & præsertim tanti sunt in ea arietes, ut maiores in mundo non inueniantur.

De regno Lae. Cap. XXX.

RECEDENDO à prouincia Maabar occidentem uersus, occurrit prouincia Lae, in qua habitant Abraiamim, qui supra modum horrent mendaciũ: non ducunt nisi unam uxorem: raptum & furtum execrantur: uino & carnibus non utuntur, nullúmq; occidunt animal. Idololatræ sunt, & auguria sectantur. Quando quippiam emere uolunt, umbram suam prius in sole considerant, & tunc iuxta errorem suum mercatum absoluunt. Cibo modico utuntur, & magnas faciunt abstinentias. Vtuntur in cibo herba quadam, quæ plurimum digestionem iuuat. Nunquam per phlebotomiam sanguinem minuunt. Sunt inter eos idololatræ quidam, qui pro honore idolorum suorum religiosissime uiuunt. Nudi incedunt, nullam corporis tegentes partem, dicentes se minime erubescere, quòd sine peccato sint. Boues adorant, & cum magna reuerentia perungunt se unguento, quod de ossibus bouinis contritis faciũt. Scutellis dum comedunt non utuntur, sed cibos super arida ponunt folia, decerpta ab arboribus quæ poma paradysi proferunt, aut super alia folia arida. Super folia recentia non comedunt, nec uirides herbas aut fructus comedunt: nam dicunt ista omnia cum uirent uiuere & animam habere, ideo nolunt ea occidere, ne scilicet grande committant peccatum, si ullam creaturam priuarent uita sua. Super nudam terrã dormiunt, & cadauera defunctorum comburunt.

De regno Coilum. Cap. XXXI.

DVM DISCEDITVR à regno Maabar, ad aliam mundi plagam

per miliaria quingenta, occurrit regnum Coilum, in quo sunt Christiani multi & Iudæi atque pagani. Rex eius nulli tributa pendit. Est quoque in ea regione lingua propria: & crescit ibi piper in magna copia. Nam nemora & campestria arbustis eius plena sunt. Colligitur uero in Maio, Iunio & Iulio. Crescit etiam ibi herba quædam, unde fit color quo tinctores utuntur, uulgo Eudici dictus: quæ primum in uasis aqua repletis humectatur, & deinde in sole torrefacta, in minutas diuiditur partes, qualis ad nos deferri solet. Sunt in illa regione tanti calores, ut molestissimum sit illic uiuere. Flumina etiam adeo calescunt, ut ouum ad aquam eorum positum, citra magnam moram decoqui possit. Fiunt mercimonia multa in hac regione, propter ingens lucrũ quod negotiatores hinc consequuntur. Inueniuntur quoque ibi animalia multa, cunctis aliarum regionum animalibus dissimilia. Nam inueniuntur illic leones nigri, psitaci seu papagalli albi cum pedibus & rostris rubeis, & gallinæ nostris omnino dissimiles. Hanc diuersitatem putant accidere propter nimium calorem, qui ibi existit. Frumentum nullum ibi præter risum crescit. Potum loco uini faciunt ex saccaro. Habent plurimos astrologos & medicos. Nudi omnes incedunt, uiri & mulieres, obscœnis locis pãniculo opertis. Vacant supra modum rebus uenereis. Adustione solaris caloris nigri fiunt & deformes, sed quod illis elegans esse uidetur. Ducunt consanguineas in tertio gradu uxores, similiter nouercam defuncto patre, & ianitricem fratre defuncto: quod etiam per totam Indiam obseruatur.

De prouincia Comari. Cap. XXXII.

COMARI regio est in India, ubi polus Arcticus uideri potest: ab insula uero Iaua usque ad regionem istam uideri non potest: cum omnes intermediæ regiones ultra æquinoctialem sint circulum. Est regio ista ualde syluestris, habétque animalia multa & dissimilia animalibus aliarum regionum, præsertim simias hominis effigiem exprimentes. Discurrunt quoque illic leones & leopardi in magna copia.

De regno Eli. Cap. XXXIII.

EVNDO à prouincia Comari uersus plagam occidentalem per trecenta miliaria, peruenitur ad regnum Eli, quod proprium habet regem & propriam linguam. Incolæ eius idola colunt. Rex ditissimus est, habétq; thesauros multos, sed non est potens in populo: licet regio ipsa natura munita sit. Est in ea magna copia piperis, zinziberis & aliorum nobilium aromatũ. Siquando nauis aliqua onerata præter rectorum eius intentionem ad illam prouinciam appulerit, puta tempestate aut alia necessitate id cogente, habitatores eius rapiunt quicquid in naui inuenerint, gubernatoribúsque eius aiunt, Instituebatis ad aliam diuertere prouinciam cum mercibus uestris, sed deus noster & fortuna uos ad nos direxit, & idcirco accipimus quod deus & fortuna nobis miserunt. Sunt in hac regione multi leones & feræ agrestes.

De regno Melibar. Cap. XXXIIII.

POST regnum Eli peruenitur ad regnum Melibar, quod in India maiori est ad occidentalem plagam, & habet regem proprium nulli tributarium, atque linguam propriam. Incolæ eius idola colunt. Inueniuntur in hoc regno sicut & in regno Gozurath illi propinquo piratæ multi, qui singulis annis cum centum

nauibus

nauibus uagantur in mari,& capiunt transeuntes mercatores, atque bona eorũ prædantur. Ducunt secum uxores & filios,& tota æstate uersantur iu mari, præcludentes mercatoribus semitam,ut non facile euadere possint laqueos eorum. Nam cum uiginti nauibus occupant in transuersum centum miliarium spatiũ, quinque miliarium spatio uni assignato naui. Et cum uident aduentare nauẽ aliquam mercatorum bonis oneratam,signum faciunt cum fumo, proximiori id indicantes naui,& hæc rursum naui tertiæ sibi collaterali id significat, unde fit ut ferè in momento temporis omnium nauium gubernatores sciãt adesse nauim quam diripianr. Concurrunt igitur tot naues quot necessariæ sunt ad prædandum nauem aduentitiam,& hominibus quidem captis nihil mali inferunt, sed exponunt eos in littus maris,& rogant eos,ut eant & alias adducãt merces, transeántque per terminos eorum. Est in hac regione mira abundantia piperis, zinziberis,& Indicarum nucum.

De regno Gozurath. Cap. XXXV.

EST REGNO Melibar uicinum aliud regnum,quod Gozurath uocatur,habétque regem & idioma proprium. Et est hoc regnum in India minori ad plagam occidentalem. Apparet in hoc regno polus Arcticus super Horizontem,sed brachiorum altitudine,hoc est,septem uel octo gradibus cœlestibus. Sunt in hoc regno plurimi piratæ,qui cum mercatores ceperint,cogunt eos bibere tamarendos cum aqua maris,& ilico fluxum patiũtur uentris. Quod ideo faciunt,quia mercatores quando à longe uident aduentare piratas,solent deglutire margaritas & lapides pretiosiores,ne illis per piratas eripiantur: sed illi horum astutiam non ignorantes, cogunt eos ilico egerere glutitos lapides. Est in hac regione copia endici,piperis,& zinziberis. Sunt etiam ibi arbores, de quibus bombyx in magna colligitur copia. Hæc arbor crescit sex passibus in altum, & fructũ producit per uiginti annos,deinde ad nihilum ualet ultra. Paratur etiã in hoc regno corium quoddam nobilissimum,& quo uix melius inueniri potest.

De regnis Tana,Cambaeth & aliis quibusdam.
Cap. XXXVI

A PRAEDICTO regno itur per mare ad regna Tana, Cambaeth, Semenath,& Resmacoram,ad occidentalẽ scilicet sita plagam, in quibus mercimonia multa fiunt. Vnumquodque autem illorum regnorum habet regem & idioma proprium. De his scribere multa non præualeo, quia sunr in India maiori,quam intactam ferè relinquam,nisi ubi maris littus contingit.

De duabus insulis,in quibus uiri & mulieres separatim habitant.
Cap. XXXVII.

VLTRA regnum Resmacoram per quingenta miliaria uersus meridiem in alto mari sunt duæ insulæ triginta miliaribus à seinuicem distantes,in quarum una morantur uiri sine mulieribus,uocatúrque insula masculina: & in alia fœminæ sine uiris,& hæc quoque uocatur insula fœminina. Sunt autem Christiani,& habent inter se matrimonia. Mulieres nunquam ueniunt ad insulam uirorum,sed uiri uisitant mulieres,morantúrque cum illis tribus continuis mensibus, unusquisque scilicet cum uxore sua in domo propria. Post hæc reuertunur ad insulam suam ubi per residuum anni tempus manent. Et retinent mu-

lieres filios masculos secum usque ad decimumquartum annum, postea mittũt eos ad patres. Mulieres aliud nihil agunt, nisi quod curam habent filiorum, & fructus quosdam legunt. Viri uero laborant & curam habent quomodo uxores & filios nutriant. Vacant piscationibus, & infinitos capiunt pisces, quos recẽtes & desiccatos uendunt negotiatoribus, & hinc multum habent lucri. Vescuntur lacte, carnibus, piscibus & riso. Abundat mare illud cetis & magnis piscibus. Viri regem non habent, sed episcopum suum dominum agnoscunt, subiecti archiepiscopo de Scoira.

De insula Scoira. Cap. XXXVIII.

PROCEDENDO ulterius uersus meridiem per quingenta miliaria, occurrit alia insula Scoira nomine, cuius incolæ Christiani sunt, & habent archiepiscopum. Exercentur in ea insula multa mercimonia, nam abundat bombyce & piscibus. Præter risum aliud non habent frumentũm. Omnes nudi incedunt, & uiuunt lacte, carnibus & piscibus. Deferuntur à piratis multa bona ad hãc insulã, quæ rapta illic uendunt. Illi autem scientes non Christianis, sed Saracenis & idololatris illa ablata, libenter ea emunt. Sunt in hac insula inter Christianos multi incantatores, qui pro libito suo naues in mari reuocare possunt ut uolunt: etiam si prospero nauis uehatur uento, illi arte sua diabolica possunt contrarium excitare uentum, qui nauem etiam inuitam reducat.

De magna insula Madaigascar. Cap. XXXIX.

RECEDENDO ab insula Scoira, & uersus meridiem per mille nauigando miliaria, peruenitur ad Madaigascar, quæ inter maiores & ditiores mundi computatur insulas. Continere dicitur in gyro quatuor milia miliarium. Habitatores eius Mahumetani sunt, nullum habentes regem, sed quatuor senioribus per totam insulam parent. Producit hæc insula plurimos elephantos, ut nulla in orbe sit regio quæ plures illa habeat. Est in ea sicut & in alia insula quæ Cuzibet uocatur, magna eboris nundinatio. Nam in toto orbe nõ putatur maior esse elephantinorum dentium copia, quàm in his duabus insulis. Non comeduntur in hac insula aliæ quàm camelorum carnes, cum illæ saniores incolis sint. Est autem illorum animalium maxima & penè infinita multitudo in hac insula. Sunt præterea in hac insula multa nemora sandalorum rubeorum, quorum gratia multæ ibi fiunt mercantiæ. In mari uero cete grandia capiũtur, ex quibus ambrum colligitur. Sunt ibi leones, leopardi, cerui, damulæ, & capreæ multæ, aliarúmque bestiarum & auium multiplex uenatio. Inueniuntur deniq; ibi uariæ species auium, quæ in terris nostris nunquã uisæ sunt. Confluunt passim ad hanc insulam multi mercatores, facillimeq; illuc nauigare possunt propter maris fluxum: nam à prouincia Maabar uenitur in uiginti diebus ad hãc insulam Madaigascar, iuuante nauem fluxu maris: sed difficillime reuerti possunt, cum uix in tribus mensibus aduersum fluxum superare possint. Nam tota ui mare in meridiem fertur.

De maxima aue Ruc. Cap. XL.

SVNT ET aliæ insulæ ultra Madaigacar uersus meridiem, sed quæ difficillime adiri possunt, propter uelocissimum maris cursum. Et in illis certo anni tempore apparet mirabilis species auis, quæ Ruc appellatur, aquilæ quidem

habens

habens effigiem, sed immensæ est magnitudinis. Aiunt qui illas uiderunt aues, pleráſque alarum pennas in longitudine continere duodecim paſſus, ſpiſſitudinem uero eius proportionem tenere longitudinis: & totum auis corpus pennis in proporrione reſpondere: auis uero ipſa tantæ fortitudinis, ut ſola ſine aliquo adminiculo elephantem capiat, & in ſublime ſuſtollat, atque rurſum ad terram cadere ſinat, quo carnibus eius ueſci poſſit. Ego Marcus cum primum hæc de illa aue audiſſem, putabam eſſe gryphonem, qui inter quadrupedia dicitur eſſe pennatus, leoni ex omni parte ſimilis, niſi quòd faciem habet aquilæ ſimilem: ſed hi qui aues illas uiderant, conſtanter aſſerebant, nihil illis commune eſſe cũ ulla beſtia, & quòd duobus ut reliquæ aues incederent pedibus. Habebat meo tempore magnus Cham Cublai nuntium quendam, qui in inſulis illis tamdiu captus tenebatur, donec incolis earum ſatis factum eſſet: & hic poſtliminio domum reuertens mira tetulit de conditione illarum regionum, & de uariis animalium ſpeciebus quæ in illis inueniuntur.

De inſula Zanzibar. Cap. XLI.

INVENITVR etiam illic alia quædam inſula, quæ in gyro continet duo milia miliarium, habens regem proprium & linguam ſingularem. Incolæ uero eius idola colunt. Sunt homines illi corpore groſſo, ſed breui. Et ſi ſtaturæ longitudo corpulentiæ reſponderet, gigantes uideri poſſent. Sunt fortiſſimi, ut etiam unus tantum ferre poſſet onus, quantum alii uix quatuor. Comedit etiã unus tantũ cibum, qui quinque noſtratibus ſufficere poſſet. Sunt omnes nigri, & nudi incedunt, uerenda duntaxat tegentes. Capillorum tam denſam habent criſpitudinẽ, ut cum aqua deliniti uix extendi in longum queant. os eſt illis magnum, & nares ſurſum patentes. Aures quoque habent grandes, & oculos horribiles. Mulieres etiam ob oculos prominentes, os magnum, & nares groſſas admodum deformes ſunt. Viuunt lacte, carnibus, riſo & dactylis. Carent uino, ſed conficiunt potum optimum ex riſo, ſaccaro, & aliis ſpeciebus. Veniũt illuc multi mercatores propter ebur & ambrum. Nam ſunt ibi plurimi elephanti & cete grandia. Viri huius inſulæ fortes & bellicoſi ſunt. Et licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis ad bella procedunt, extruentes caſtella lignea ſuper elephantos, quæ tanta ſunt ut quindecim uel uiginti uiri muniti ex uno pugnent portatili caſtro. Pugnant autem cum lanceis, gladiis & lapidibus: & ſunt huiuſmodi caſtra aſſeribus cooperta. Porrò quando ad bellum procedere uolunt, exhibent potum elephantis, quem ipſi pro uino in terra bibunt, quo audaciores ſint in bello. Abundat iſta inſula leonibus, leopardis, & aliis uariis beſtiis ſylueſtribus, quæ in aliis regionibus non inueniuntur. Habet præterea ſpeciem animalis quod graffa uocatur, habens collũ longiſſimum, paſſuum ſcilicet triũ, cuius anteriora crura multo longiora ſunt poſterioribus. Caput eius eſt paruum & color uarius, albus ſcilicet & rubeus cum roſeis punctis per corpus diſperſis. Eſt autem animal manſuetum, neminem lædens.

De multitudine inſularum Indiæ. Cap. XLII.

SVNT præter memoratas inſulas etiam plurimæ aliæ inſulæ in partibus Indiæ, prioribus quidem ut principalioribus ſubiectæ: quarũ numerus ob multitudinem earũ certo haberi nequit. Et quidem ſi nautis credimus & his qui diu

ſulcauerunt maria, eſt numerus earum duodecim milia & ſeptingentæ, compu tando tam habitatas quàm non habitatas.

De prouincia Abaſiæ. Cap. XLIII.

DESCRIPSIMVS hactenus obiter inſulas & regiones Indiæ utriuſque, maioris ſcilicet & minoris: maior incipit à prouincia Maabar, & terminatur ad regnum Reſcomoran: minor uero incipit à regno Ciamba, & terminatur ad regnum Murſili. Nunc breuiter attingemus Indiam intermediam, quæ proprie Abaſia appellatur. Igitur Abaſia eſt regio maxima in ſeptem diuiſa regna, quibus ſingulis ſinguli præſunt reges. Et hi omnes ſunt Chriſtiani, præter tres Saracenos. Chriſtiani crucem auream in frõte geſtant, quod eis in baptiſmo imprimitur. Saraceni uero habent ſignum à fronte uſque ad medium naſi Sunt etiam illic multi Iudæi, qui ignito ferro in utraque maxilla ſignati ſunt. Contingit hanc regionem alia quædam prouincia, Aden dicta, in qua beatus Thomas Chriſti fidem docuiſſe dicitur, & multos ad eandam cõuertiſſe. Poſtea tranſtulit ſe ad regnum Maabar, in quo pro Chriſto mortem obiit.

De quodam epiſcopo Chriſtiano uiolenter à Sultano circunciſo. Cap. XLIIII.

ANNO à Chriſto nato M CCLXXVIII rex unus & qui principalior erat in regnis Abaſiæ, deuotione motus uoluit Ieroſolymam uiſitare, atque ſepulchrum domini. Et cum id conſiliariis atque aulicis ſuis indicaſſet, illi omnino diſſuadent propoſitum arripere iter, ſcientes plurima in itinere eſſe diſcrimina, præſertim cum illi per multas Saracenorum terras ambulandum eſſet: ſed ut epiſcopum aliquem ſui loco mitteret conſulunt, qui adeundo terram ſanctam munus perferret in Ieruſalem. Acquieſcit rex ſano conſilio, mittítque epiſcopũ cum regia oblatione. Veniens autem epiſcopus in regionem Aden, quam Saraceni inhabitabant, & Chriſtianos implacabili perſequebantur odio, comprehenſus à Saracenis, ad regem Aden ducitur. Rex uero cum ex eo didiciſſet quòd nuntius eſſet regis Abaſiæ, miſſus ad terram ſanctam, minis nititur cogere hominẽ, ut abnegato Chriſti nomine, Mahumeti ſuſcipiat legem. Epiſcopus uero conſtanti animo in Chriſti perſeuerans fide, reſpondet ſe potius mortem ſubiturum, quàm deſerto Chriſto, Mahumeto nomen dare. Tunc Sultanus ille iubet epiſcopum in iniuriam Chriſti & deſpectum regis Abaſiæ circuncidi, & circunciſum iterũ mittit ad regẽ Abaſiæ. Quo cognito rex Abaſiæ, uolens Chriſti ulciſci iniuriam, coacto in unum magno exercitu cum peditibus, equitibus & elephantis caſtella geſtantibus, mouet expeditionem contra regem Aden. At Sultanus conuocatis aliis duobus regibus, cum ualido exercitu properat in occurſum regis Abaſiæ, commiſſóque prælio, plurimi de exercitu Aden interficiuntur, & euadit rex Abaſiæ uictor. Et intrans cum exercitu ſuo in interiora regni Aden, cœpit deuaſtare regionem, & occidere Saracenos, qui conglobati illi reſiſtere conabantur, ſed incaſſum, manſítque per integrum menſem in regno illo, & illatis plurimis damnis, uictor cum magno honore domum rediit, gaudens impii Sultani ultam perfidiam.

Quàm

Quàm diuersæ bestiæ inueniantur in prouincia Abasiæ. Cap. XLV

VIVVNT habitatores Abasiæ carne, lacte & riso: oleo uero utuntur de sosima facto. Habet regio ipsa multas ciuitates & oppida, in quibus plurimæ fiunt negotiationes. Inuenitur ibi buchiranus optimus, & bombicini panni in magna copia. Habent quoque Abasini plurimos elephantos, sed qui ibi non nascuntur, uerum ab aliis regionibus & insulis importantur. Giraffæ autem, leones, leopardi, onagri, & diuersæ auium species quæ alibi non uisuntur, in magna ibi nascuntur abundantia. Habet præterea regio illa gallinas pulcherrimas, & struthiones grandes, asinis haud minores, aliarúmq; bestiarum & auium multiplicem uenationem. Habet psitacos & epimachos pulcherrimos, habet denique cattos diuersarũ specierum, quorum aliqui humanam in facie exprimunt effigiē

De prouincia Aden. Cap. XLVI.

HABET prouincia Aden regem proprium, quem Sultanum uocant, habens sub se Saracenos, qui supra modum exosos habent Christianos. Habet autem regio ipsa multas ciuitates & castra, & præsertim habet portum optimum, ad quem ex India plurimæ appellunt naues aromata deferentes. Et negotiatores quidem Alexandrini illic ementes aromata, ponunt ea in naues paruas, atq; septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere per terram usque ad fluuium AEgypti deportant, & rursus in naues exonerantes, tandem usque ad Alexandriã perducũt. Nec potest cõpendiosior haberi uia ab oriẽtis partibus usq; Alexãdriam. Negotiatores uero illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia in Indiam concedunt. Exigit autem rex Aden ab illis mercatoribus qui per regionem suam aromata & alias merces ducunt, uectigal maximum, unde plurimũ ditescit. Cum Sultanus Babyloniæ obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, anno scilicet domini M CC, misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta milia equitum, & quadraginta milia camelorum, non quòd usq; adeo illius cuperet augeri felicitatem, sed quòd omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden eundo uersus Septentrionem sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio regis Aden. Est quoque iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atque optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incolæ crebris incisionibus perforãt harum arborum cortices, ut thus extrahant, tametsi calor quoque, qui ibi maximus est, plurimum eliciat liquoris. Habet quoque regio ipsa palmas cum dactylis: sed præter modicum risum nullum producit frumentum, uerum aliunde importandum est. Abundat autem piscibus optimis, præsertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent, sed ex dactylis, riso & saccaro optimum faciunt potum. Verueces qui in hac regione inueniuntur sunt statura parui, auribus omnino carentes, sed loco earum cornua parua habent. Equi, boues, cameli atque oues uescuntur piscibus, qui quotidianus illorum sunt cibus, cum illic ob immensum calorẽ herbæ & frumenta ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet Martio, Aprili & Maio, tantúsq; illorum capitur nume-

rus, ut non facile explicari possit. Hos pisces siccant & seruant, atque per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Vescuntur autem animalia libentius desiccatis piscibus quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus, idque in hunc modum, Concidunt pisces minutatim, atq; contundunt in modum farinæ, & postea commiscent & subagitant quasi pastũ panis, atque ad solem desiccari faciunt, & uiuunt ipsi & iumenta ipsorum illis panibus factitiis per totum annum.

De regione quadam, in qua Tartari habitant. Cap. XLVII

SCRIPSI hactenus de regionibus orientalibus ad meridiem expositis, nunc quasdam in Septentrionali plaga positas, quæ supra in primo libro sunt omissæ, breuiter attingam, & quæ de illis didici annotabo. Igitur in interioribus Aquilonis partibus multi habitãt Tartari, quorum rex est de progenie Imperatoris Tartarorum: & seruant ritus & mores antiquorum Tartarorum. Sunt omnes idololatræ, colũntque unum deum, quem Natigai appellant, putantes illum terræ habere dominium, & omnium eorum quæ ex ea producuntur. Sonat enim Natigai in lingua eorum deum terræ. In honorem illius dei multa faciunt simulacra & imagines. Non habitãt in ciuitatibus uel oppidis, sed in montibus & cãpestribus regionis illius: suntq; in maximo numero, frumento carẽtes & lacte atque carnibus uiuentes. Est magna pax & concordia inter illos, pariq; uoto suo obediunt regi. Habent equorum, camelorum, boum, ouium, & aliorũ pecorum ferè infinitum numerum. Sunt etiam apud eos ursi maximi atq; uulpes insignes. Sed & onagri in magna illic inueniuntur multitudine. Inter parua uero animalia est quædam species apud illos, quæ delicatissimas suppeditat pelles, quas uulgo zebellinas uocant. Sunt quoque alia quamplurima syluestria animalia ibi, de quibus multam percipiunt carnem ad comedendum.

De regione alia, ad quam propter lutum & glaciem difficilis patet accessus. Cap. XLVIII.

SVNT etiam regiones aliæ in hac Septentrionali plaga, sed priore adhuc interiores, quarum una est montosa, uaria producens animantia, ut sunt rhondes, armelini, erculini uarii, uulpes nigræ & alia quædam, quæ hominibus illis lenissimas præbent pelles, & ad nostras per mercatores deferũtur regiones. Equi uero, boues, asini, cameli, & alia quæcunque corpulẽta animalia, ad illa loca accedere nequeũt, usque adeo est regio illa paludinosa & stagnis plena, nisi in medio hyemis quando omnia frigore rigent & constricta sunt dura glacie. Cæteris uero temporibus tametsi multa illic sit glacies, & magnum frigus, non est tamen glacies illa tam solida, ut currus & iumenta ponderosa ferre possit, quinimmo homines ipsi cum magna difficultate possunt pertransire terram illam, usqueadeo stagnantur omnia loca aquis & paludibus. Patet regio hæc uersus Septentionem itinere tredecim dierum, in qua supra modum abundant animantia ea quæ memoratas pretiosas suppeditant pelles, unde incolæ multa assequuntur lucra. Nã accedunt ad eos mercatores & abducunt pelles illas in magna copia. Introducuntur autem in regionem ipsam hoc modo. Habent canes maximos asinorum instar, qui rhedis trahendis sunt assueti. Carent autẽ uehicula illa rotis, facta lignis leuibus & planis, ut duo homines in uno sedere & uehi

uehi possint, nec facile in luto mergantur propter latitudinem eius. Igitur quando mercator aliquis uenit, imponitur uehiculo, & ligantur ordine quodam sex canes ad uehiculum illud trahendum, & quocunque à ductore qui cum mercatore in rheda sedet diriguntur, illuc trahunt rhedam, transeuntes per lutum & aquam. Nec possunt ultra unius diei spatium laborē illum sustinere, sed transacto die, alii ad rhedam ligantur canes, cum pagi multi passim in regione illa inueniantur, & illic canes in hoc officium nutriantur. Per hunc itaque modum potest mercator ad interiora illius peruenire regionis. Non autem ponuntur magna onera super rhedas, cum canes præter mercatorem, aurigam & pellium fascem nihil ferè aliud trahere possint. Fit igitur, ut negotiator quolibet die mutet uehiculum, canes & aurigam, donec perueniat ad montes ubi emat pelles.

De regione tenebrarum. Cap. XLIX.

EST adhuc alia regio, prioribus regionibus multo uersus Aquilonē interior quippe quæ extremū Septentrionis occupat locum, quam obscuritatē appellant, eo quòd multo per annum tempore ibi sol non appareat, & tunc nedum noctu ibi tenebræ sint, uerum & interdiu aer in modum crepusculi caliginosus fit: cuius regionis homines pulchri sunt, magni & corpulenti, sed pallidi. Regem non habent nec principem cui pareant, sed in morem bestiarum uiuentes, quod libet faciunt, nec mores nec ciuilitatem ullam curantes. Tartari uero qui illis hominibus sunt confines, sæpe regionem illam obscuram ingredientes, rapiūt animalia illorum, & quicquid inueniunt, aliáque multa inferunt damna. Et quoniam propter subito irruiturā noctem periculum direptoribus imminet, ut illud euadant, hac utuntur cautela. Quando regionem ipsam prædam abducturi intrare disponunt, accipiunt secum equas pullos habentes, illósque in ingressu regionis custodibus committunt, ut illic expectent donec ipsi cum præda reuertantur, ut cum illis noctu sit regrediendum, equæ nocturni itineris obseruatrices rectā ad pullos suos contendant, omni uitato discrimine. Laxant enim noctu equabus habenas, illásque libere quò suo instinctu feruntur, ire permittunt: & hæ naturali ad filios tracti affectu, ducunt sessores suos ad pristinum locum, quem ipsi in tenebris minime inuenire potuissent. Habent etiā huius regionis incolæ uaria animantia, de quibus pretiosas abstrahunt pelles, & ad alias deferentes regiones magna hinc reportant lucra.

De prouincia Ruchenorum. Cap. L.

INHABITANT Rucheni prouinciam maximam, quæ ferè usq; ad polum Arcticum excurrit: & sunt Christiani, Græcorū ritum in ecclesiasticis seruantes officiis. Sunt albi & pulchri, tam uiri quàm mulieres, flauos habentes capillos. Tributa pendunt Tartarorum regi, cui ad orientalem plagam confines sunt. Est etiam apud eos ingens copia pretiosarum pellium. Habent quoque mineras multas argenti. Regio uero ipsa est frigidissima, quippe quæ ad mare protenditur congelatū. Sunt tamen in eo mari insulæ quædam, in quibus grifalchi, herodii seu falcones in maxima inueniuntur copia, & inde ad diuersas mundi partes deferuntur.

MARCI PAVLI VENETI LIBRI TERTII ET VLTIMI DE REGIONIBVS ORIENTALIBVS FINIS.

IDEM accidit Haythono quod Marco Paulo Veneto: uterque enim primo librum suum uernacula scripsit lingua, ille in Italica, iste uero in Gallica, deinde ut seculum illud nihil præter barbariem coluit, uterq; infelicem & incultum nactus interpretem, rudiori styllo latinis legendi traditi sunt, quàm ut tenerioribus auribus simplicitas illa arridere possit. Sed ueritatis simplex est oratio. Etiam ineleganter scribentibus suus debetur honor, quòd alios ad ueritatis excitent inquisitionem. Fuit Haythonus iste Armenus, è regio natus stemmate, sed nobilitatem suam in Christo nihil esse arbitratus, seculum & ea quæ in illo sunt contemnens monasticam elegit uitam, quo à seculi sequestratus tumultibus, Christo liberius uacaret. Scribit autem hæc de seipso. Porrò interpres eius fuit Nicolaus Salconi, qui ex mandato summi pontificis Clementis quinti in ciuitate Pictauiensi, primo hunc librum Gallice scripsit, prout illi ab Haythono dictabatur, ac deinde in latinum ut potuit uertit, anno scilicet domini MCCCVII.

HAITHONI ARMENI ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS DE TARTARIS LIBER.

De regno Cathay. Cap. I.

REGNVM Cathay eſt maximum quod in orbe ualeat inueniri, & eſt repletum gentibus, & diuitiis infinitis, & in oceani littore habet ſitum. Tot etiam ſunt ibidem maris inſulæ, quod numerus nullatenus poteſt ſciri. Nam nullus penitus inuenitur, qui omnes illas inſulas aſſerat ſe uidiſſe. Illæ uero quæ calcari poſſunt, reperiuntur innumerabilibus abundare diuitiis & theſauris. Et illud ferè quod in illis partibus carius emittitur, & habetur, eſt oleũ oliuarum: & reges & magnates illud quaſi medicamen præcipuum, cum magna diligentia faciunt cuſtodiri. In ipſo etiã regno Cathay plura ſunt mirabilia monſtroſa, quæ dicere prætermitto. Homines illarum partium ſunt ſagaciſſimi, & omni calliditate repleti, & ideo in omni arte & ſcientia uilipendunt omnes alias nationes: & dicunt, quòd ipſi ſunt ſoli qui duobus luminibus reſpiciunt, latini uero uno lumine tantum uideant: ſed omnes alias nationes aſſerunt eſſe cæcas. Et per hoc certiſſime demonſtratur, quòd omnes alios reputant eſſe rudes. Et uere tot res mirabiles & diuerſæ, ac ineffabilis ſubtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, quòd non uidetur eſſe aliquis, qui in talibus illis ſe ualeat comparare. Omnes illi de illo regno Cathayni uocantur, & iuxta nationes ſuas multi tam uiri quàm fœminæ pulcherrimæ reperiuntur: tamen omnes cõmuniter paruos habent oculos, & naturaliter barba carent. Iſti uero Cathayni ualde pulchras habent literas, quæ latinis literis in pulchritudine quodammodo ſimiles ſunt. Secta uero illius regni gentium, uix poſſet aliquo modo enarrari. Quoniam aliqui ſunt qui colunt idola de metallo, alii uero boues adorant, quia terram laborant, ex qua creſcunt frumenta & alia nutritiua. Aliĩ colunt magnas arbores, alii naturalia, aliĩ aſtronomiam, alii ſolem colunt, alii uero lunam, alii uero nullam habent fidem uel legem, ſed ſicut bruta animalia, ducunt beſtialiter uitam ſuam. Et licet ſint perſpicaciſſimi ingenii ad omnia opera corporalia exercenda, nulla tamen inter eos ſpiritualium notitia inuenitur. Homines illius patriæ non ſunt audaces, ſed ſunt mortis timidi plus ſatis quàm armigeros eſſe deceat, multum tamen ſunt ingenioſi, & magis per mare quàm per terram de inimicis ſuis uictoriam reportarunt. Multa habent armorum genera, quæ non inueniuntur inter alias nationes. Moneta uero quæ in illis partibus expenditur, fit de papyro in forma quadrata, & eſt regali ſigno ſignata, & ſecundum illud ſignum illa moneta eſt maioris pretii uel minoris: & ſi forte illa moneta, propter uetuſtatem incipiat deuaſtari, ille uero qui illam habuerit, ad regalem curiã deportabit, tunc pro illa dabitur ſibi noua. De auro uero & aliis metallis faciũt uaſa & alia ornaměta. De iſto regno Cathay, dicitur quod eſt in principio mundi, quia eſt in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla eſt aliarum habitatio gen-

Recenſet illa M. Paulus

tium, ut refertur. Ex parte occidentis ſuos habet confines cum regno Tarſæ. Ex parte Septentrionis cum deſerto de Belgiam. Ex parte uero meridiei, ſunt inſulæ maris oceani, de quibus ſuperius eſt expreſſum.

De regno Tarſæ. Cap. II.

IN REGNO Tarſæ ſunt tres prouinciæ, quarum dominatores ſe reges faciunt appellari. Homines illius patriæ nominantur Logour, ſemper idola coluerunt, & adhuc colunt omnes, præter decem cognationes illorũ regũ, qui per demonſtrationẽ ſtellæ uenerunt adorare natiuitatẽ in Bethlehem Iudæ. Et adhuc multi magni & nobiles inueniuntur inter Tartaros de cognatione illa, qui tenent firmiter fidem Chriſti. Alii uero idololatræ de partibus illis, ſunt homines nullius ualoris in facto armorũ. Perſpicaciſſimi tamen ſunt ingenii ad omnes artes & ſcientias addiſcendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abſtinent à carnibus & à uino, nec aliqua ratione occiderent quicquam uiuens. Illorũ ciuitates ualde ſunt amœnæ, & templa magna habent, in quibus idola uenerantur: frumenta ibi creſcunt abundanter, & alia bona grana. Vino uero carent, & bibere uinum reputant eſſe peccatũ, ſicut faciunt Agareni. Iſtud regnum Tarſæ, ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Cathay ſupradicto. Ex parte occidentis, cum regno Turqueſtan. Ex parte Septentrionis, cum quodam deſerto. Ex parte uero meridiei, cum quadam ditiſſima prouincia, quæ uocatur Sym, quæ inter regnum Indiæ & regnum Cathay habet ſitum, & in illa prouincia inueniuntur lapides adamantis.

De regno Turqueſtan. Cap. III.

REGNVM Turqueſtan, ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Tarſæ, ex parte occidentis cum regno Perſarum, ex parte Septentrionis cum regno Coraſinæ, ex parte uero meridiei protenditur uſque ad deſertum Indiæ. In iſto regno paucæ ſunt bonæ ciuitates: planicies habet latas, & bona pabula pro armentis, & ideo habitatores illius patriæ, ut plurimum ſunt paſtores, habitantes in tentoriis, & in talibus domibus, quæ de loco ad locum poſſunt faciliter deportari. Maior ciuitas illius regni uocatur Ocerra. Parum ibi colligitur de hordeo uel frumento. Vino totaliter carent. Bibunt Curſiam, & alia poculenta quæ conficiunt, & lac. Riſum & milium comedunt atq; carnes, & uocantur Turcæ. Et ferè omnes tenent dogma peſſimi Mahumeti. Aliqui uero ſunt inter eos, qui nullam penitus fidem habent uel legem. Literas non habet proprias, ſed utuntur literis Arabicis in ciuitatibus ſiue caſtris.

De regno Coraſminorum. Cap. IIII.

REGNVM Coraſminorum eſt bene munitum bonis ciuitatibus atq; uillis, & multi ſunt ibidem habitatores, quia terra illa eſt fertilis & amœna, frumenta & alia bona grana colliguntur ibi in maxima quantitate, tamen modicũ habent uini. Iſtud regnum ſuos habet confines cum quodam deſerto, cuius per centum dietas extenditur longitudo. Ex parte occidentis uſque ad mare Caſpium protenditur: ex parte ſeptentrionis confines habet cum regno Cumaniæ: ex parte meridiei cum regno Turqueſtan, ſuperius nominato. Maior ciuitas illius regni uocatur Coraſme, & Coraſmi homines nominantur. Pagani ſunt, non habentes literas ſiue legem. In armis ſunt ferociſſimi qui uocantur Soldini, & habent

bent propriam linguam, literas atque ritum Græcorum:& modo Græcorũ conficiunt corpus Christi,& sunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

De regno Cumaniæ. Cap. V.

REGNVM Cumaniæ est ualde magnum,sed propter aeris intemperiem male ab hominibus habitatur.Fit enim in locis aliquibus hyemali tempore tantum frigus,quòd homines, siue animalia non possunt uiuere ullo modo:in aliquibus uero locis fit tantus calor in æstate,quòd nemo potest ibi esse per æstum, & etiam propter muscas. Regnum istud Cumaniæ est quasi totum planum, & in illa planicie non reperiuntur arbores siue ligna,nisi forte iuxta aliquas ciuitates, quæ pomeria quædam habent. In campis & tentoriis habitant illæ gentes: stercora comburunt animaliũ loco ligni. Regnũ Cumaniæ ex parte confines habet cum regno Corasme,& cum quodam deserto. Ex parte occidentis est mare maius & mare detenue: ex parte Septentrionis confines cum regno Cassiæ: ex parte meridiei protenditur usque ad quoddam flumen magnum, quod reperitur in urbe quæ uocatur Etil.Anno quolibet congelatur,& quandoque per totum annum permanet ita firmiter congelatum,quòd glacies calcatur ab hominibus & animalibus sicut terra. In littore illius fluminis inueniuntur quædam arbores satis paruæ:ultra uero & ex alia parte illius fluminis sunt gentes habitantes uariæ & diuersæ,quæ non computãtur de regno Cumaniæ,obediunt tamen regi.Et quidam sunt qui habitant circa montem Cocas,qui mirabiliter est magnus & altus.Astures & aliæ aues rapaces albæ sunt,quæ in illis montibus oriuntur. Et iste mons residet inter duo maria: quia ex parte occidentis est mons, ex parte orientis mare Caspium: & istud mare Caspium nullum habet introitum cum mari oceano, sed est sicut lacus:mare tamen propter ipsius magnitudinem appellatur:est enim maior lacus quàm reperiatur in orbe:quia protenditur à dicto monte Caspio usque ad caput regni Persarum,& diuidit totam terram Asiæ in duas partes:& illa pars quæ est in parte orientis dicitur Asia profunda: & illa quæ est in occidente dicitur Asia maior,& multos retinet bonos pisces.Circa illum montem Caspium inueniuntur bubali, & alia multa animalia syluestria. Sunt etiam in illis partibus multæ insulæ,in quibus aues nidificant, & præcipue falcones,quæ pegrim uulgariter appellantur,& esmerliones,& bonsacci,& multæ aliæ aues nascuntur ibidem, quarum nusquam origo nisi in illis insulis inuenitur.Maior ciuitas regni Cumaniæ uocatur Sara,quæ fuit antiquitus nobilis & famosa:fuit tamen prostrata,& quasi totaliter destructa per Tartaros,qui illam uiolenter ceperunt,sicut inferius exprimetur.

De regno Indiæ. Cap. VI.

REGNVM Indiæ est ualde longũ,& est situm super mare oceani, quod in illis partibus dicitur mare Indiæ.Istud regnũ incipit à confinibus regni Persarum,& extenditur per orientem usq; ad unam prouinciã quæ uocatur Balarẽ: & in illa prouincia reperiuntur lapides pretiosi,qui balais appellantur. Ex parte septentrionis perlongũ est & magnum desertum Indiæ,ubi tot serpentes,& animalium diuersitates habitantes imperator Alexander dicitur inuenisse. In ipso regno prædicauit beatus Thomas apostolus fidem Christi, & multas conuertit prouincias atque gentes: sed quia distant multum ab illis terris & locis,

in quibus fides colitur Christiana, ibi fides nostra est multum diminuta, nec est ibi nisi quædam ciuitas, in qua habitant Christiani: omnes uero alii fidem Christi totaliter reliquerunt. Ex parte uero meridiei perlongum est mare oceanum, in quo sunt multæ insulæ, sed homines degentes in illis sunt nigri, & nudi incedunt totaliter propter æstum, & colunt idola uelut stulti. In illis insulis inueniuntur lapides pretiosi, margaritæ, & aurum, & multa genera specierum & rerum medicinaliũ, quæ conferũt sæpe hominibus huius mundi. Ibi etiam est quædam insula, quæ uocatur Celan, & in illa reperiuntur lapides qui uocantur rubini & sapphiri, & rex illius insulæ habet maiorẽ rubinũ & meliorem quàm ualeat reperiri. Et quando rex illius insulæ debet coronari, lapidem illum manibus suis tenet, & sedens super equo circuit ciuitatem, & extunc omnes sibi obediunt tanquam regi. Terra Indiæ est quasi insula à deserto superius nominato, & mari oceano circundata, ita quòd uix posset aliquis introire illam terram, nisi ab uno latere tantum, uidelicet ex parte regni Persarum. Et mercatores qui ad illam terram uolunt accedere, primo uadunt ad quandam ciuitatem quæ uocatur Hermes, quam Hermes philosophus fundauit artificialiter, ut præfertur, & exinde transeunt per quoddam brachium maris, quousque ueniunt ad quandam ciuitatem quæ Combaech nominatur: & ibi inueniuntur aues quæ uocantur papagai, quæ sunt uiridi colore: & tanta est in illis partibus illarum auium multitudo, quãta passerũ in hac terra. In illo portu inueniũt quæcunq; uolunt uenalia mercatores. Et si ultra uellent procedere, absq; molestia possent ire. In illa prouincia non habent abundantiam hordei uel frumenti: comedunt tamen illarum partiũ habitatores risum, milium, lac, butyrum, & fructus qui multi crescunt ibidem.

De regno Persarum. Cap. VII.

REGNVM Persarum diuiditur in duas partes, quæ dicuntur solummodo unum regnũ, eo præcipue quòd unus solus dominus illarũ terrarum semper obtinuit principatum. Prima pars Persarum incipit in oriente à confinibus regni Turquestan, & protenditur per occidentem usque ad magnum flumen Phison, quod est primum inter quatuor flumina quæ fluunt de paradyso terrestri. Et ex parte septentrionis extenditur usque ad mare Caspium: ex parte meridiei usque ad desertum Indiæ. Prouincia illa est quodammodo tota plana: in medio illius duæ sunt sitæ magnæ & opulentissimæ ciuitates: quarum altera uocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Persæ, & habent propriam linguam: de mercationibus & terrarum laboribus uiuunt, uerum de armis se non ingerunt, nec de guerra. Antiquitus colebant idola, & ignem tanquam deum præcipuum adorabant. Postquam uero secta Mahumeti illarũ partium dominium occupauit, effecti sunt uniuersaliter Saraceni, Mahumeti credentes falsissimis documentis. Alia uero pars incipit à Phison flumine supradicto, & extenditur per occidentem usq; ad confines regni Mediæ, & partim maioris Armeniæ. Ex parte uero septentrionis extenditur usque ad mare Caspium. Ex parte uero meridiei habet confines cum quadam prouincia regni Mediæ. In illa prouincia sunt duæ maximæ ciuitates, quarum una uocatur Nesabor, & alia Spachen: & tamen in secta moribusque sunt similes aliis supradictis.

Videtur esse Ganges.

De regno

De regno Medorum. Cap. VIII.

REGNVM Mediæ est ualde longum & strictum: ex parte enim orientis incipit à regno Persarum, & partim cum regno Indiæ maioris, & extẽditur per occidentem usque ad regnum Chaldæorum. Ex parte Septentrionis incipit à regno Armeniæ maioris, & extenditur per meridiem usque ad ciuitatem Aquisſam, quæ est sita supra mare oceanum: & ibi reperiuntur margaritæ grossiores, quæ portantur per orbem. In regno Mediæ sunt montes magni & paruæ planicies: & duæ sunt ibi regiones: & gentes quæ in una ipsarum habitant, dicũtur Saraceni, & alii uocantur Corduis. Duas habent etiam ciuitates magnas: una uocatur Soracet, alia Queremon: legem & sectam tenent perfidi Mahumeti: literas habent Arabicas, & ad arma sunt boni sagittarii, pedites & ualentes.

De regno Armeniæ. Cap. IX.

IN TERRA Armeniæ sunt quatuor regna: tamen unus solus rex dominium semper occupauit. Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Persarũ, & extenditur per occidentem usq; ad regnum Turquiæ. Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali ciuitate, quæ dicitur porta ferri, quam rex Alexander firmauit, propter nationes gentiũ uarias & diuersas, in profundo Asiæ habitãtes, quas nolebat posse habere ingressum in Asiam maiorẽ absq; suo mandato: & est illa ciuitas sita in quodam districto maris Caspii, & tangit magnum montem Cocas. Latitudo Armeniæ extenditur usq; ad regnum Mediæ. In regno Armeniæ sunt plures magnæ & ditissimæ ciuitates: & ciuitas Taurisii est famosior, & plus aliis opulenta. In Armenia sunt magni montes, latæ planicies, & flumina magna, & lacus aquarũ dulcium & salsarum, in quibus piscium magna copia inuenitur. Gentes in terra Armeniæ habitantes, diuersis nominibus nuncupantur, secundum terras & regiones in quibus degunt, & sunt equites & pedites strenui bellatores: in armis, equis & uestibus mores sequuntur & habitũ Tartarorum, qui sub eorum dominio longo tempore sunt detenti. Literas habent Armenicas, & alias etiam quæ dicuntur Haloen. In Armenia est altior mons quàm sit in toto orbe terrarum qui Arath uulgariter nuncupatur, & in cacumine illius montis arca Noe post diluuium primo sedit. Et licet propter abundantiã niuium, quæ semper in illo monte reperiuntur, tam hyeme quàm æstate nemo ualeat ascendere montem illum, semper tamẽ apparet in eius cacumine quoddam nigrum, quod ab hominibus dicitur esse arca.

Taurisium. אררט Gene. 8.

De regno Georgiæ Cap. X.

REGNVM Georgiæ ex parte orientis incipit à quodam magno monte qui uocatur Alboris: ibi multæ habitant gentium nationes, & ideo uocatur illa prouincia Alania: exinde extenditur regnũ Georgiæ per occidentem uersus septentrionem usq; ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipsius regni Georgiæ extenditur supra mare maius. Ex parte meridiei confines habet cum regno Armeniæ maioris: & istud regnum diuiditur in duo regna: unũ uocatur Georgia, alterum uero Abcas nominatur: & semper ibi duo reges fuerunt: quorum alter est subiectus imperatori Asiæ, scilicet rex Georgiæ: sed rex Abcas est potẽs gentibus, & fortissimus munimentis: nec per Imperatorem Asiæ, nec per Tartaros potuit subiugari. In isto regno Georgiæ apparet quoddam stupendũ mi-

raculum & monstrosum, quod dicere non auderem, neq; credidissem, nisi propriis oculis perspexissem: sed quia personaliter ibi fui, & uidi, dico quod in illis partibus est quædam prouincia quæ uocatur Hamsem, quæ in circuitu bene habet tres dietas: & quantum extenditur illa prouincia tota, quadam caliginosa & tenebrosa caligine locus ille taliter obfuscatur, quòd nullus est qui aspicere possit quicquam: nec est aliquis qui audeat ingredi terram illam: quoniã ad redeundum tramitem ignorat. Habitatores illarũ partium asserunt se sæpius audiuisse uoces hominum uociferantium, cantum galli, hinnitus equorũ in sylua. Et per meatus cuiusdam fluminis, quod de loco illo egreditur, apparent signa certa quòd sit gentium habitatio in eodem. Verũ est quod legendo inuenitur in historiis regni Armeniæ & Georgiæ, quòd quidam pessimus fuit imperator & dominator Persarum, qui nuncupabatur proprio nomine Sauoreus: idola colebat iste, & persequebatur crudelissime Christianos. Quadam uero die præcepit, ut omnes habitatores Asiæ uenirent, & sua idola adorarent: & quicunq; eius dictis imperialibus cotrairet, pœnam succendii pateretur. Vnde accidit quod quidam fideles Christiani potius quàm idola colerent, martyrium elegerunt: aliqui uero adorauerunt idola præ timore & ne bonis temporalibus priuarentur: alii uero petierunt montes & monumenta, & in illis tutarũr se uiriliter contra permuniti. Quidam uero boni Christiani tunc temporis in quadam planicie habitabant, quæ Mogon dicebatur, & dum nollent modo aliquo idolis immolare, cogitauerũt de fuga, bonis tẽporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent se transferre, ipse pessimus Imperator obuiauit fugientibus Christianis in illa uidelicet planicie Hamsem, superius nominata. Cúmq; iussu Imperatoris deberẽt Christiani frustatim omnes detruncari, clamauerunt ad dominum Iesum Christum, & continuo tenebrositas illa per syderum lumina obfuscauit, & Christiani pergentes recto tramite euaserũt: iniqui uero in illa tenebrositatis ualle usque nunc resident, & residere debent usque ad finem seculi, ut ab omnibus creditur & enarratur.

De regno Chaldæorum. Cap. XI.

REGNVM Chaldæorum ex parte orientis, à montibus Mediæ incipit, & protenditur usque ad Niniue, maximam & uetustissimam ciuitatem prope flumen Tigris, & illa est ciuitas Niniue, de qua sancta scriptura loquitur. Ista ciuitas ad præsens est totaliter deuastata. Sed per ea quæ adhuc sunt apparentia in eadem, firmiter credi potest, quod fuerit una ex maioribus ciuitatibus huius mundi. Latitudo regni Chaldæorum ex parte Septentrionis incipit à quadam ciuitate, quæ uocatur Maraga, & extenditur per meridiem usq; ad mare oceanũ Maior ciuitas Chaldæorum uulgariter nominatur Babylonia, & sic antiquitus dicta fuit, in quam Nabuchodonosor filios Israel captiuos abduxit de Hierusalẽ sanctissima ciuitate. In regno Chaldæorũ multæ sunt planicies, pauci montes, & modicæ aquæ per regnũ discurrunt. Illi qui in Chaldæa habitãt, Nestorini uocantur aliqui in errore Nestorii, & liberas habent Chaldæas. Alii uero sunt ibi, qui literis utuntur Arabicis, & sectam tenent falsissimam Mahumeti.

De regno Mesopotamiæ. Cap. XII.

REGNVM Mesopotamiæ ex parte orientis habet initium à magna ciuitate Mosel, quæ sita est prope flumen Tigris, & per occidentem dilatatur usque ad flumen

ad flumen Euphratis,& ciuitatem Rohais,quæ fuit ciuitas regni Abagari, ad quam fuit transmissa Veronica,quæ hodie Romæ inuenitur. Et prope Rohais est terra Haran,in qua Abraham antiquitus habitabat,quam terram dominus præcepit relinquere,& se ad terram promissionis ultra flumen Euphratis transferre:secundum quod in Biblia plenius cõtinetur. Istud regnum Mesopotamiæ Græco idiomate nominatur,eo quòd inter ista duo paradisi flumina Tigris & Euphratis habeat situm. Latitudo istius regni habet initium ab uno monte Armeniæ qui uocatur Sanson,& dilatatur per meridiem usque ad desertum Arabiæ minoris. Istud regnum multas habet planicies fertiles & amœnas,duos habet montes ualde longos,& fructibus copiosos. Mons ille qui est ex parte orientis uocatur Siniar. Alius mons uocatur Lisson. Modicæ labuntur aquæ per illã terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & cisternis, & ipsorum aliqui sunt Christiani, Syriani uidelicet & Armeni. Alii uero sunt Saraceni, & illorũ tenentes legem & sectã. Christiani Armeni,sunt in facto equites & pedites ualde boni. Saraceni uero & Syriani non ingerunt se de armis,sed sunt artifices & cultores agrorum,& aliqui sunt pastores ouium,ueruntamen in loco quodam, qui dicitur Meredin,sunt aliqui Saraceni sagittarii ualde boni,eorum idiomate Cordins appellantur.

Gene.11. שִׁנְעָר

De regno Turquiæ. Cap. XIII.

REGNVM Turquiæ est ualde magnum,& diuitiis opulentum. Venas habet argenti,ferri,æris & aluminis in maxima quantitate. Ibi etiam omnium frugum & fructuum atque uini copia inuenitur,& multa sunt ibi animalia, & præcipue boni equi. Confines habet ex parte orientis cum Armenia maiori, & partim cum regno Georgiæ. Ex parte occidentis dilatatur usque ad ciuitatem Nataliæ,quæ supra mare Græciæ situm habet. Ex parte Septẽtrionis nullos habet cum aliqua terra confines, sed de longo in longum extenditur,supra littora maris maioris. Ex parte meridiei partim habet confines cum secunda Armenia, & partim cum Cilicia,& partim usque ad mare Græciæ dilatatur, & respicit insulam Cypri. Istud regnum à diuersis nationibus partium orientis Græcia appellatur, quia antiquitus Imperator Græcorum, terram istam Turquiæ quasi pro suo proprio seruabat, & per duces atque officiales Imperatoris tunc temporis regebatur. Postquam uero Turchi occupauerunt terram illam, & habitauerunt ibidem,elegerunt dominum super eos,& illum uocauerũt Soldan, quod idem est quod rex in idiomate latinorum, & extunc terra illa fuit uocata Turquia,præcipue à Latinis. In regno Turquiæ sunt plures prouinciæ, quæ magnas & principales obtinent ciuitates. In prouincia Ligoniæ famosa ciuitas Comi inuenitur, quæ est maior ciuitas totius regni Turquiæ. In secunda prouincia,quæ dicitur Cappadocia, est ciuitas Cæsareæ Græciæ. Tertia prouincia dicitur Sauria, & ibi est ciuitas antiqua Seleucia. Quarta est Briquia nominata, & ibi est ciuitas Zichiæ Græciæ. Quinta dicitur Quisitan, & ibi est ciuitas Epheson. Sexta Bithynia, & ibi est ciuitas Nichor. Septima Paphlagonia, & ibi est ciuitas Gynapolis. Octaua dicitur Genech,& in ista est ciuitas Trapezonda. Et ista sola prouincia à paucis temporibus effecta est regnum per hunc modum, Quando Turchi occupauerunt dominium regni Turquiæ non potuerunt ciuitatem Trapezondæ,nec eius per-

שולטן Hebraicæ & Chaldaicæ sonat prætectũ

dica quantitate. Longitudo regni Syriæ XX dierum ſpatio terminatur: latitudo uero dierum quinque,& in aliquo loco minus,ſecundum quod deſertum Arabiæ,& mare Græciæ longius uel propinquius adhæret.

De imperio Saracenorum. Cap. XV

SICVT in euangelio inuenitur,tempore natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti,cum Imperator Ro.Auguſtus Cæſar totius orbis monarchiæ imperiū obtinebat:poſtmodum uero quidam rex Perſarum,nomine Coſſoraſſath, fuit primus auſus Romano imperio rebellare,qui fecit ſe Imperatorem Aſiæ nominari,iſte occupauit dominium Perſarum,Medorum,Armeniæ & Chaldæorū, & ipſius potentia tantum creuit,quòd uiolenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter uacuauit. Et durauit dominiū regni Perſarum CCCXXIX annis. Poſtea uero Saraceni ab eis Aſiæ imperium abſtulerūt,ſicut inferius clarius exprimetur. Anno domini DCXXXII maledictum ſemen perfidi Mahumeti regnum Syriæ introiuit,& Saraceni expugnantes Damaſci opulentiſſimam ciuitatem,de manibus Græcorum,qui illam longo tempore tenuerant abſtulerunt,& poſtea in breui tempore totum regnum Syriæ occupauerunt. Poſtea uero obſederunt magnam Antiochiæ ciuitatem,in qua Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Auguſtus,Romanum adminiſtrans imperium, hoc audiens,miſit ſubſidium magnum Græcis, ut ciuitatem tuerentur à perfidis Saracenis,& dum gentes Imperatoris Eraclii ad quandam planiciem perueniſſent,quam Poſſene nominant, Saraceni ex oppoſito uenientes,cum eis bellum crudeliſſimum inierunt:magna quidem fuit altercatio inter eos,ſed obtinuerunt finaliter Agareni,& in illo conflictu bellatorum innumerabilis cecidit multitudo,& uſque nunc apparent ibi oſſa cadauerum in maxima quantitate. Vnde accidit,quòd Græci qui in ciuitate degebāt,nimio pauore perterriti,ipſam ciuitatem Antiochiæ Saracenis cum certis pactis & conuentionibus dediderūt, Exinde præfati perfidiæ filii ingreſſi fuerūt Ciliciam,Cappadociam, Licaoniā, opulentiſſimas regiones, quas in paucis diebus eorum dominio ſubdiderunt: non enim erat qui eorum potentiæ poſſet contraire,& ideo in magnam fuerūt ſuperbiam elati:unde parauerunt galeas,& alia nauigia multa, & uerſus Conſtantinopolim carbaſa direxerunt :ſed primo deſcenderunt in Cyprum, & ceperunt maiorem ciuitatem illius regni,quæ Conſtantia uocabatur,ubi erat B. Barnabæ apoſtoli ſepultura. Expoliata igitur infinitis diuitiis ciuitate, & innumerabilibus populis captis, funditus ipſam diruerunt, quod nunquam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes quoque fuerunt inſulam Rhodi,& plures alias Romanas inſulas deprædati,& multos inde abduxerunt captiuos:finaliter uero Conſtantinopolim applicuerunt,tam per terram quàm per mare illam ciuitatem magnificam obſederunt. Chriſtiani quidem tantam inimicorū copiam intuentes,terrore ualido ſunt perculſi,& dei miſericordiam humiliter implorarunt: unde accidit nutu dei, quod licet tunc tempus eſſet æſtiuum, & mare à fluctibus quaſi immobile permaneret,ſubito ſurrexit tempeſtas ualida, quæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia ſubmerſit in mari,& inimicorum qui erant in illis nemo euaſit. Alii uero hoc uidentes,continuo receſſerūt. Chriſtiani quidem uidentes per Chriſti miſericordiam ſe ereptos, cum magna

exultatione ordinauerunt diem annuum ad honorem saluatoris perpetuo solenniter celebrandum,& usque hodie ab omnibus Christianis illatum partium deuotissime obseruatur. Præfati uero iniquitatis filii Agareni per aliquod tempus dederunt se quieti: postea uero copioso exercitu congregato, regnum Persarum inuadere cogitarunt. Et primo fuerũt ingressi regnũ Mesopotamiæ, deinde perrexerunt ad regnum Chaldæorum, quod erat sub dominio Persarum regis, qui non poterat resistere Saracenis, unde de terra illa fecerunt omnia uota sua. Rex uero Persarum Ascaiorth nomine, timens Saracenorũ potestati subiugari, nuncios suos misit ad terras & regna, quæ erant circa flumen Phison, & ab eis subsidium implorauit, promittendo uenientibus magna stipendia & honores. De regno igitur Turquestan, quod propinquius erat regno Persarum, congregauerunt se circa sex milia uirorum, qui nominabantur tunc temporis Turquiniani, & iter arripientes regi Persarum dare subsidiũ intendebant. Transierunt quoq; flumen Phison, ex eo quòd eorum consuetudo est talis, quòd quocunq; uadant secum ducant filias & uxores, non poterant ire celeriter, sed per dietas paruulas incedebant. Saraceni uero, qui erant in regno Chaldæorum, quod subiugauerant, ut est dictum, timentes quòd si exercitus Turquorũ & Persarum congregarentur in unum, non possent eorum uota de facili adimplere, accepto consilio saniore, regem Persarũ inuadere properant, ante quàm ei subsidium præberetur. Rex uero Persarũ dum non posset prælium euitare, cum gente sua se opposuit Saracenis, & inito bello iuxta quandam ciuitatem quæ Marga appellatur magna fuit altercatio inter eos, & ab utraque parte bellatores innumerabiles ceciderunt. Demũ uero Persæ terga uerterunt, & Saraceni uiriliter persequẽtes regem Persarũ inter alios occiderunt, & uictoriã reportarunt. Actum anno DCXXXII. Persarum itaq; rege taliter interempto, & tam regno Persarum, quàm pluribus aliis subiugatis, præfati iniquitatis filii Agareni sibi imperatorem elegerunt, quendam uidelicet de progenie Mahumeti, & ipsum uocauerunt Caliph, & ordinauerũt quod sedem teneret in * Baldac opulentissima ciuitate. In quolibet uero aliorum regnorũ, quæ subiugauerant Agareni, constituerũt unum dominum, quem uocauerunt Soldan, deinde ceperunt ciuitates & uillas, & totam maiorem Asiam tenuerũt, præter regnũ Abcas, quod est in Georgia, & præter quandam aliã regionem regni Armeniæ, quæ Haloen uulgariter appellatur. Istæ duæ regiones tenuerunt se contra Saracenos, nec uoluerunt eis modo aliquo obedire: & sic sumpserunt refugium & tutelã omnibus Christianis, quos Saraceni persequebantur, illos compellẽtes obedire Mahumeti falsissimis documẽtis. De Turquinianis uero superius nominatis, qui regi Persarum dare subsidiũ intendebant, breuiter sumus aliqua loquuturi, ut eorũ historia, quæ inferius exprimetur, clariorẽ habeat intellectum. Isti uero Turquiniani superius nominati peruenerunt usq; ad quandam terrã quæ Corasen nuncupatur, ibiq; intellexerunt qualiter rex Persarum in conflictu fuerat interẽptus: & ideo ulterius procedere noluerunt, sed ad detentionẽ illius Corasen potius aspirãtes, ipsam contra Saracenos crediderunt defendere & tenere. Hoc quoq; Saraceni uidẽtes copiosum exercitũ congregauerunt, ut Turquinianos prædictos modis omnibus subiugarent. Sed Turquiniani uidentes Saracenorum innumerabilẽ quantitatẽ, de prælio

* Olim Babylon.

prælio dubitantes, suos ad Caliphũ nuntios destinarunt, offerẽtes se obedire suis beneplacitis & mandatis, & rogauerũt ut eos sub suo dominio conseruaret. Hoc quidem gratum extitit Saracenis, & sic receperunt eosdem, & in alia terra illos habitare fecerunt, ubi rebellionis audaciam non timerent. Et imposuerũt eis certum annuum censum domino persoluendum, & plures alias seruitutes: & sic Turquiniani sub iugo Saracenorum longo tempore extiterunt, quousque regna Persarũ, Medorũ, & Chaldæorũ redacta fuerunt ad falsam fidem pessimi Mahumeti. Et post hæc Caliphus seniores Turquinianorũ fecit ante suam præsentiam conuocari, & suasit eisdem, ut legem & sectã acciperent Mahumeti, & procurarent quòd idem illud facerẽt omnes alii Turquiniani, promittẽs eis facere gratias & honores, si in hoc casu suis beneplacitis obedirent, Turquiniani autẽ, qui nullam legem penitus sequebantur, mandatis Caliphi faciliter consenserunt, & effecti omnes perfidi Saraceni. Et tantũ in processu temporis procurarunt, quòd sectæ Mahumeti adhæserunt Turquinianorum sexaginta quatuor nationes, & fuerunt omnes Turquiniani conuersi ad fidem Saracenorum, præter duas tantummodo nationes, quæ fuerunt omnes ipsi ab aliis segregati illi qui noluerũt se conuertere. Extunc Saraceni cœperunt diligere Turquinianos, & eis gratias & beneficia impendebant: unde multiplicati fuerunt in diuitiis & personis: sciuerunt enim sub dominio Saracenorum sagaciter pertransire, quousq; rebellionis locũ & materiam inuenerunt, quibus captatis dominiũ abstulerunt à Saracenis, sicut in sequenti describetur. Annis uero CXCVIII regnauerũt in Asia Saraceni antequam dominiũ amiserunt. Sed exorta fuit quædam magna discordia inter eos, ita quòd Soldani & alii principes terrarum, qui tenebantur obedire Calipho, cœperunt rebelles fieri contra ipsum. Ob hanc causam Saracenorum potestas fuit plurimum diminuta. In Constantinopoli uero erat tunc temporis quidam ualentissimus imperator, qui Diogenes uocabatur, iste uiriliter & potenter cœpit inuadere Saracenos & recuperauit plures ciuitates & castra, quæ redacta fuerant sub potentiam inimicorum tempore imperatoris Eraclii: & inter alias liberauit Antiochiæ ciuitatem, & fortes ciuitates Ciliciæ, quæ hodie Armenia appellatur, & partem regni Mesopotamiæ. Idem dominium Christianorum reduxit. Alia uero regna Asiæ sub Saracenorũ dominio remanserunt, & illa tenuerũt quousq; Turquiniani eisdem terris & dominio præualuerunt, sicut inferius clarius exprimetur. Anno M LI Turquiniani cœperunt primo in Asia dominari, hoc modo uidelicet, quòd quando Turquiniani fuerunt repleti diuitiis, & multiplicati plurimũ in personis, uidentes discordiam quæ inter Saracenos uigebat, cogitauerunt de facili posse imperium occupare: unde super eos regẽ & dominum elegerunt, nec unquam prius de natione eorum habuerunt dominum generalem. Primus quidem eorum dominus uocatus fuit Sadoc. Assumpto domino, Saracenos uiriliter inuaserunt, & in breui tempore acquisierunt maioris Asiæ totam terram. Calipho uero nullam intulerunt molestiam uel grauamen. Et Turquiniani postquã dominium terræ Asiæ occuparunt, Caliphus timore potius quàm amore uolens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum dominũ, Imperatorẽ totius Asiæ ordinauit. Sed post modicum tẽporis spatium Sadoc sæpe dictus diem clausit extremum: huic uero successit quidam eius filius, qui uocatus

fuit Dogrissa: & iste cœpit pugnare contra imperatorem Græcorum, & plures ipsorum occupauit terras & castra: & misit quendam suum consanguineũ, qui uocabatur Artot, ad inuadendum regnum Mesopotamiæ, & concessit sibi quicquid posset acquirere contra Græcos. Vnde idem Artot iuit cum magna gentiũ comitiua, & obsedit ciuitatem Rohais, quam sine moræ dispendio occupauit: deinde inuasit alias terras & loca, & totum regnum Mesopotamiæ dominio suo subdidit. In ciuitate uero Meredin tenuit sedem suam, & fecit se Soldanum ab omnibus appellari. Eo uero tempore obiit Dogrissa imperator Asiæ, & quidam eius filius, Aspasalem nomine, sibi successit. Iste Aspasalem quendam nepotem habebat, qui uocabatur Soliman, qui erat perstrenuus in armis, & diu seruierat patri suo, & istum cum magno exercitu in Cappadociam misit, & concessit sibi omnia quæ posset acquirere contra Græcos. Soliman itaque pergens cepit quãplures ciuitates regni Turquiæ, & dominium ipsius regni totum suo subiugauit dominio, & fecit se nominari Soldanum, & mutato suo proprio nomine, uocari se fecit Solimansa: & de isto Solimansa faciunt mentionem historiæ Passagii Godefridi de Bulliono: quia ille fuit primus qui se belliger opposuit Christianis. Postea uero obiit Aspasalem imperator Turquorum, & successit sibi quidam eius filius, uocatus Melecla. Iste misit Soldanum Mesopotamiæ Artot, & Solimansa Soldanum Turquiæ ad obsidendam ciuitatem Antiochiæ: qui post paucos dies ceperunt eandem: erat enim illa ciuitas ualde magna, & pauci erant in ea defensores, qui se opponerent Saracenis: & hoc modo fuerunt Græci de tota terra Asiæ pulsi per potentiam inimicorum fidei Christianæ. Post hæc uero Melecla imperator Turquorum decessit, & duos filios reliquit: primogenitus uero successit in imperio patri suo, qui uocatus fuit Belchiaroc: sed frater suus qui audacior eo erat, occupauit imperii magnam partem: & eo tempore quo Passagiũ Godefridi de Bulliono transiuit per Turquiam, Belchiaroc erat imperator Persarum, & Solimansa erat Soldanus Turquiæ, qui multas inuasiones intulit Christianis antequam transiret ad regnum Turquiæ. Postquam uero Christiani regnum Turquiæ transiuerunt, ciuitatem Antiochiæ obsederunt: quo audito imperator Turquorum misit ad subsidium ipsius ciuitatis quendam suum ducem nomine Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorum. Sed antequam illud subsidium ueniret, Christiani iam occupauerunt ciuitatem, unde obsederunt illam undique: & sic Christiani, qui prius obsederunt, sunt obsessi. Demum uero Christiani egressi fuerunt de ciuitate per turmas & acies ordinati, & contra infideles prælium iniuerunt, & ipsos contriuerunt omnes uelut stipulam, nutu dei. Illi uero qui euaserunt per fugæ remedium, ad regnum Persarum fuerũt reuersi, & inuenerunt quòd Belchiaroc eorũ dominus, finem clauserat uitæ suæ. Frater uero suus uoluit succedere sibi, & imperium occupare: sed certi eius aduersarii irruerunt in eum, & ipsum in frusta dissecuerunt: quia nec postea potuerũt esse concordes ad eligendum imperatorem, uel generalem dominum super eos: imò diuisi inter se inuicem præliantes. Georgiani uero & Armeni maioris Armeniæ, hoc uidentes inuaserunt prædictos Turquos uiriliter & potenter, & ipsos de toto Persarum imperio fugauerunt: unde iuerunt cum uxoribus & filiis habitare in regno Turquiæ: & per hoc multũ creuit potentia Soldani Turquiæ, ita quòd potentior

potentior omnibus est effectus, & usque ad Tartarorum aduentum tenuit pacifice regnum suum, à quibus postmodum fuit debellatus, sicut inferius exprimetur. In regno Corasminorum erant quidam populi ad arma strenui, qui semper habitabant in tentoriis & campis, armentorum greges pascentes: isti audientes de regno Persarum, quòd esset absque rectore & domino derelictum, ac defensoribus uacuatum, cogitauerunt illud posse faciliter occupari. Accepto itaque consilio, inter eos sibi ducem & dominum elegerunt quendam, qui uocabatur Ialaladinus, & in facto unanimiter pergentes, ingressi fuerunt regnum Persarũ, & iuerunt usque ad ciuitatem Corosii absque contradictione cuiusquam: & ibidem residentiam facientes, præfatum eorum dominum Ialaladinum, Imperatorem Asiæ coronauerunt: crediderunt enim alia regna Asiæ ita faciliter subiugare, sicut fecerant in regno Persarum, quod inierunt regnum, totum defensoribus uacuatum. Dicti Corasmini itaque dederunt se solatio & quieti: & diuitiis regni Persarum repleti, in magna sunt superbia eleuati: unde procedentes iuerunt ad regnum Turquiæ, illud inuadere cogitantes. Sed Soldanus Turquiæ nomine Aladinus suum exercitum congregauit, & obuiauit Corasminis in introitu regni sui. Inter eos quidem fuit ingens prælium inchoatum: demum uero Corasmini terga uerterunt, & amiserunt eorum imperatorem & dominum, qui fuit in prælio interfectus. Illi uero qui potuerunt fugere, congregauerunt se in planiciebus Rohais, quid facturi essent de cætero cogitantes. Vnde ingressi fuerunt regnum Syriæ quod per unam dominam tunc temporis regebatur: & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis domina in ciuitate Halap fecit suum exercitum congregari, & se opposuit Corasminis, & iuxta flumen Euphratem prælium inierunt, ibíque fuerunt iterum Corasmini, & fugam arripuerunt uersus desertum Arabiæ. Postmodum uero transiuerunt flumen Euphratem prope castrum Cacabe: & ingressi fuerunt terras Assyriorum, & iuerunt usque ad prouinciam Palæstinæ, uidelicet in regno Hierosolymitanorũ: ibi quædam damna intulerunt non modica Christianis, sicut in historiis Godefridi Passagii plenius inuenitur. Finaliter uero ista Corasminorum progenies ad nihilum est redacta, & tempore satis breui. Quia dum prædicti Corasmini nollent suis maioribus obedire, separabant se per societates & turmas, & ibant alii ad Soldanum Damasci, alii ad Soldanum Ames, alii ad Soldanum Haman, alii uero ad alios Soldanos regni Assyriorum, qui tunc temporis erant quinque, & sicut stipendiarii seruiebant. Dux uero Corasminorum, qui uocabatur Bartat, præuidens se à gente sua taliter derelinqui, iuit ad Soldanum Babyloniæ, & obtulit se & suos ad eius beneplacita & mandata. Vnde Soldanus benigne suscepit Corasminos, & eos per exercitum suum diuisit, quoniam nolebat quòd insimul morarentur, & ducem Corasminorum plurimum honorauit, & eidem dedit magnos redditus & prouentus, & usque hodie hæredes illius ducis in Babylonia honorantur. Per prædictos uero Corasminos potentia Soldani Babyloniæ multũ creuit, quæ ante ipsorum aduentum erat modica & exilis. Corasmini quoque modo prælibato diuisi demum ad nihilum redierunt. Et sic Corasminorum destructa natione, post modicum temporis spatium cœperunt postea Tartari in Asia dominari, sicut inferius plenius exprimetur.

De regione ubi prius Tartari habitabant. Cap. XVI.

REGIO illa, in qua Tartari primitus habitabant, est sita ultra magnum montem de Belgian, de quo monte fit mentio in historiis Alexandri. In illa uero regione habitabant Tartati tanquam homines bestiales, non habentes literas neque fidem: greges pascebant animalium, & de loco ad locũ incedebant, quærentes pascua armentis. Ad armorum exercitũ non ualebant, sed erant ab omnibus uilipensi, reddentes uectigal uniuersis. Plures Tartarorum fuerunt antiquitus nationes, quæ Moglos communi nomine dicebantur: & creuerunt tantum, quòd in septem principales nationes sunt diuisi: & illæ nationes magis nobiles fuerunt habitæ inter eos. Prima istarum nationum Tartarorũ nominatur Tatar, quæ à prouincia in qua degebant primitus, nomen sumpsit: secunda appellatur Tangot, tertia Cunat, quarta Ialair, quinta Sonich, sexta Monghi, septima Tebeth. Cúmque istæ septem Tartarorum nationes starent sub obedientia uicinorum, ut superius est expressum, accidit quòd quidam homo senex, pauper, faber ferrarius, uisionem uidit in somno, militem uidelicet totum album, armatum, & super albo equo sedentem, qui ipsum nomine proprio appellauit, & dixit: Changie, uoluntas dei immortalis est, quòd tu Tartarorum sis rector, & dominus super istas nationes Moglorum, & quòd per te à seruitute uicinorum, in qua steterunt diutius, liberentur: & dominabuntur uicinis eorum, & uectigalia quæ præstare consueuerant, recipient ab eisdem. Changius fuit magna iucunditate repletus, audiens uerbum dei: & narrauit uisionem quam uiderat uniuersis. Sed duces & maiores istorũ noluerunt credere uisioni, imò senem quodammodo deridebãt. Nocte uero sequenti prædicti duces uiderunt militem album, & uisionem, sicut senex Changius omnibus referauerat: & præceptum fuit eis ex parte dei immortalis, quod obedirent Changio, & sua mandata facerent ab omnibus obseruari: unde prædicti duces & maiores septem nationum Tartarorũ congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reuerentiam Changio superius nominato, tanquam eorum domino naturali. Post hæc uero sedem suam statuerunt in medio ipsorum, & extendentes quoddam filtrum nigerrimum super terram, desuper sedere fecerunt Changium, & septem duces maiores eleuantes illum posuerunt in sedem cum magno tripudio & clamore, & uocauerunt eum Cham primum imperatorem, solennem reuerentiam cum genuflexionibus eidem tanquam imperatori & domino facientes. De tali uero solennitate quam Tartari fecerunt, qui eorum primum imperatorem & dominum posuerunt, & de filtro nemo debeat admirari, quoniam forte pulchriorem pannum super quo ipsum ponerent non habebant: aut erãt forsitan ita rudes, quod melius uel pulchrius facere ignorabant. Sed de hoc an non posset aliquis admirari, quòd cum prædicti Tartari acquisiuerunt multa regna, & diuitias infinitas (quoniam dominium Asiæ tenent & opes, & usque ad confines Hungariæ dominantur) nec propter hoc uoluerũt antiquã consuetudinem relinquere, siue modum: imo oportet quod confirmatione imperatoris Tartarorum ille modus totaliter teneatur, quem eorum ueteres ab initio tenuerunt. Et ego in confirmatione Imperatoris Tartarorum bis personaliter fui præsens. Sed ad propositum redeamus. Changius Cham, qui factus fuit Imperator de communi uoluntate & consensu

Tartari olim Mogli.

Cham imperatoris cognomẽ apud Tartaros.

consensu omnium Tartarorum, antequam procederet ad alia, tentare uoluit an Tartari omnes sibi fideliter obedirent: unde præcepta fecit quæ iussit ab omnibus obseruari. Primum præceptum fuit, quòd Tartari omnes crederent & obedirent deo immortali, cuius nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem: & hoc mandatum Tartari tenuerunt, & ex tunc cœperunt nomen dei immortalis inuocare: & usque hodie in omnibus eorum operibus Tartari inuocant nomen domini. Secundo præcepit, quòd computarentur omnes uiri, qui poterant arma ferre: & facta computatione præcepit, quod sub quolibet denariorum præponeretur unus, & super decem milia præponeretur unus, & super mille præponeretur unus: & uocauit aciem decem milia armatorum, turmam. Præcepit etiam septem ducibus, qui præerant septem nationibus Tartarorum, quod priores omnes dimitterent dignitates: & continuo hoc fecerunt. Aliud uero præceptũ quod fecit fuit ualde stupendum: præcepit enim septem maioribus ducibus præ libatis, quod unusquisque primogenitum suum adduceret, & sibi caput manu propria amputaret. Et licet tale mandatum uideretur esse crudelissimum & iniquum, nullus tamen fuit ausus in aliquo contraire, eo quod sciebant eum esse dominum prouisioné diuina: imo sicut præceperat Imperator, continuo adimplerent. Postquam uero Changius * Can uota suorũ cognouit, & uidit quod usque ad mortem erant obedire parati, certum diem omnibus assignauit in quo essent parati ad pugnam. Equitauerunt itaque Tartari contra illos, qui magis erant uicini, & subiugauerunt eosdem, & redacti fuerunt, qui prius erant eorum domini, in maximam seruitutem. Et inde processit Changius Can contra plures alias nationes, quas suo subdidit imperio absque nimia tarditate. Nam omnia Changius Can faciebat cum modica quãtitate, & prospere succedebat ei. Quadam uero die accidit, quòd Changius Can equitabat cum modica quantitate suorũ, & obuiauit inimicis, qui erãt numero satis plures. Inito quoq; bello, dum imperator Changius Can se uiriliter tueretur, accidit quod equus super quo sedebat cecidit, interfectus in pugna. Tartari uero cum uiderent eorũ dominum prostratum inter acies bellatorũ, nulla fuit spes ulterius salutis, unde terga uertentes, inimicos per fugæ remedium euaserunt. Cúmque omnes simul intenderent ad persequendum celeriter fugitiuos, & de rege prostrato notitiã non haberent, Changius Can cucurrit, & se inter quædam arbustula occultauit, ut mortis periculum euitaret. Cúmq; de pugna redeuntes campum expoliarent, & quærerent occultatos, accidit quod quædam auis, quæ bubo à pluribus nominatur, ueniens super arbustula illa sedit, quibus maiestas imperatoria tegebatur. Quærentes uero uiderunt auem illam sedentem super illis arbustulis, & propterea crediderunt neminem ibi esse, & absque eo quod quærerent recesserunt, dicentes intra se, Si esset hic aliquis occultatus, auis illa nullatenus hic sederet. In silentio uero noctis Changius Can propter metum inimicorum per deuia incedendo peruenit ad suos, & narràuit eis omnia quæ sibi acciderant seriatim. Tartari quidem immortali deo gratias reddiderunt: & auis illa, per quam post deum Changius Can creditur euasisse, in tanta reuerentia postmodum fuit habita inter eos, quod quicunque potest habere de pluma illius auis, reputat se felicem, & portant illam plumã Tartari in maiorem reuerentiam super capitibus reuerenter.

* Alias Cham.

Ego uero feci mentionē de ista materia in hoc libro, ut sciatur causa, quare Tartari super capitibus plumas portant. Changius Can Imperator Tartarorum de eo quod à tanto discrimine euaserat, gratias egit deo, & post hæc suos exercitus congregauit, & præfatos inimicos strenue inuadendo omnes sub iugo suo posuit seruitutis, & sic fuit Changius Can Imperator omnium regionum, quæ erant citra montem Belgian, & illas possedit absque inquietatione cuiusquam, quousq; aliam uidit iterum uisionem, sicut in sequentibus describetur: & non est mirandum, si in istis historiis non posui tempus certum, quoniam licet à multis scire quæsiuerim ueritatem, non tamen potui inuenire qui super talibus plenarie me doceret: & credo quòd talis sit ratio, quare tempus certum istarum historiarum penitus ignoratur, quia ab initio Tartari literas non habebant, & sic tempora & rerum gesta transibant absque eo, quod ab aliquo notaretur, & per hunc modum obliuioni postea tradebantur.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum.

Cap. XVII.

POSTQVAM uero Changius Can omnia regna & terras quæ citra montem Belgian erant, suo dominio subiugauit, quadam nocte uidit aliam uisionem. Vidit enim iterum militem album, qui ait, Changi Can, uoluntas immortalis dei est, quòd tu transeas montem Belgian, & uersus occidentem dirigas gressus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo subiicies multas gētes: & ut certus sis, quoniam ea quæ tibi dico sunt ex parte immortalis dei, surge & uade cum gente tua ad montem de Belgian, ad locum ubi mare iungitur cum eodem, ibiq; descendes, & uersus orientē cum nouem genuflexionibus nouies immortalem deum adorabis, & ipse qui est omnipotens, tibi uiam ostendet, per quam montem poteris commode pertransire. Visa itaq; uisione Changius Can, gaudens surrexit, nec in aliquo hæsitauit. Nam prima uisio uelut uera de aliis certitudinem sibi dabat: unde festinanter suos undique congregauit, & præcepit, quòd sequerentur eum cum uxoribus & filiis & omnibus quæ habebant. Perrexerunt itaque quousque peruenerunt ad locum, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi uia siue transitus aliquis apparebat. Statim uero Changius Can, sicut præceptum sibi fuerat ab immortali deo, de equo descendit: illud idem omnes sui uniuersaliter facientes, uersus orientem flexis genibus nouies adorabant, ab omnipotenti & immortali deo misericordiam & gratiam implorantes, ut transitum & uiam eis ostenderet abeundi. Steterunt quidem in orationibus nocte illa. Mane uero surgentes, uiderunt quod mare per nouem pedes retrocesserat à montibus, & dimiserat uiam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari, hoc uidentes, & deo immortali gratias deuotissime reddentes, per uiam quam patentem uiderant transierunt, & uersus occidentem eorum uestigia direxerunt. Sed sicut inuenitur in historiis Tartarorum, postquā Changius Can & Tartari montes transiuerūt prædictos, passi fuerunt famis & sitis penuriam aliquibus diebus, quoniam terram inuenerunt desertam, & aquas amaras & salsas, quæ gustari non poterant quoquo modo, quousq; peruenerunt eis omnia necessaria affluenter. Per plures uero dies traxit moram Changius Can in illa fertili regione. Sed accidit nutu dei, quod quædam uehemens infirmitas

inuasit

inuasit eundem, de cuius conualescentia medici desperabant. Vnde Changius Can Imperator Tartarorum conuocauit ante se duodecim filios suos quos habebat, & monuit eos ut semper essent unanimes & cõcordes, & dedit ei tale exemplum. Præcepit enim, quod unusquisque filiorum portaret unam sagittam, & cum simul adessent omnes, præcepit maiori, ut omnes simul frangeret si ualeret. Ipse uero accipiens sagittas duodecim, conatus est illas frangere, sed non potuit ullo modo: deinde tradidit sagittas secundo filio, & tertio, & sic de singulis, sed nullus fuit qui frangere posset illas. Hoc facto, præcepit quod diuiderentur sagittæ, & iussit minori filio, quod diuisim sagittas acciperet & frãgeret unãquamque, & ille faciliter omnes fregit. Tunc Changius Can uertit se ad filios suos, & ait, Quare filii mei non potuistis frangere sagittas, quas uobis dedi frangendas? At illi dixerunt, Domine, quia erant plures simul. Et quare fregit illas iste minimus frater uester? Domine, quia singulariter & diuisim. Ita erit de uobis, ait Changius Can, quamdiu eritis unanimes & concordes, durabit imperium uestrum semper: sed quàm cito eritis diuisi, dominia uestra ad nihilũ reducentur. Multa alia bona exempla dedit Changius Can, quæ fuerunt à Tartaris obseruata: & dicuntur in lingua eorum Iasaclz Changii Can, id est, constitutiones Changii Can. Post hæc antequam decederet, sapientiorem & meliorem filium quem habebat, fecit recipi in dominum & imperii successorem, & uocabatur ille filus suus Hoccota Can. His finitis, Changius Can requieuit in pace, & filius suus Hoccota Can fuit positus in sede imperatoria patris sui. Sed antequam finem huic historiæ imponamus, dicemus qualiter nonus numerus inter Tartaros plurimum ueneratur. In memoriam enim nouem genuflexionum, quas fecerunt in monte Belgian immortali deo, sicut eis præceperat miles albus, & latitudinis uiæ nouem pedum, per quam transierunt, numerum reputant esse felicem. Vnde, quicunque uult domino Tartarorum aliqua præsentare, oportet quòd offerat nouem res, si uult quod donũ suum recipiatur gratiose: & dummodo sint nouem res quæ præsentantur, sic donum illud reputatur pro felici & bono, & talis consuetudo usque hodie inter Tartaros obseruatur.

De Hoccota Can secundo imperatore Tartarorum.

Cap. XVIII.

HOCCOTA Can qui in imperio patri suo successit, fuit homo strenuus atque prudens, dilexerunt eum Tartari, & fidem & obedientiã erga ipsum fideliter seruauerunt. Cogitauit itaq; Hoccota Can, qualiter posset totã Asiam subiugare, & primo uoluit expediri potentiam regis Asiæ, quàm personaliter se moueret, & uoluit cognoscere principem fortiorem. Decem itaque milia equitum bellatorum transmisit, & dedit eis capitaneum strenuum & sagacem, qui uocabatur. * Iste uero procedens cum Turcis ad pugnam, debellatus fuit ab eisdem, unde Tartari per fugæ subsidium se defendebant. His itaque peractis, Hoccota Can elegit quendam ducem strenuum & prudentem, qui uocabatur Baydo, & dedit sibi triginta milia militum Tartarorum, qui dicebantur Tamachi, uel conquisitores, & præcepit eis, quod per illam uiam recte incederent, quam iuerant decem milia Tartarorum, superius nominatorum, nec deberent in loco aliquo diutius commorari, quousque peruenissent ad regnum

Turquiæ, & tantarent si possent Soldano Turquiæ resistere, qui inter omnes principes Asiæ potentior dicebatur:& si forte tantæ esset potentiæ, quod eidem resistere non ualerent, non properarent ad pugnam, sed in aliqua terra bona darent se quieti,& significarent alicui ex filiis suis, qui propinquior esset eis, ut ipsis subsidium delegaret, & postmodum bellum possent securius inchoare. Baydo igitur cum comitiua triginta milium Tartatorum per dietas suas incedens, peruenit ad regnum Turquiæ, ibique audiuit, quod Soldanus ille, qui priores fugauerat Tartaros, decesserat,& sibi successerat quidam eius filius, nomine Guiatadin. Iste uero de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit ualde sibi, unde ad sua stipendia conuocauit quoscunq; habere potuit tam barbaros quàm latinos,& inter alios habuit ad sua seruitia duo milia latinorum, qui duos duces siue capitaneos habuerunt, alter quoque habebat nomen Ioannes de Liminada, qui fuit in insula Cypri: alius uero uocabatur Bonifacius de Castro, qui fuit de Ianua oriundus. Misit etiam ad uicinos Soldanus, promittens uenientibus gratias atque dona: unde congregata magna multitudine bellatorum, gressus suos direxit ad locum, in quo Tartari morabantur. Tartari uero non fuerunt ullatenus stupefacti, imo prælium uiriliter susceperunt, in quodam loco uocato Clonsedraclz. Demum uero obtinuerunt Tartari,& Turqui fuerunt uiriliter debellati,& sic occupauerunt Tartari regnum Turquiæ, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

De Gino Can tertio imperatore Tartatorum.

Cap. XIX.

POST modicum uero temporis spatium. Hoccota Can diem clausit extremum: successit autem sibi in imperio quidam eius filius, qui uocatus fuit Gino Can, cuius uita breuis fuit,& sibi successit quidam consanguineus suus, qui uocabatur Mango Can, qui fuit ualentissimus, atque multas prouincias suo imperio subiugauit. Demum uero tanquam magnanimus, per mare Cathay se transtulit ad quandam insulam capiendam:& dum in obsidione illius insulæ permaneret, homines illarum partium qui sunt ualde sagaces & ingeniosi, miserunt homines qui se occulte immerserunt in aquã,& sub naui, in qua erat Mango, constiterunt tamdiu, quoad nauẽ illam in locis pluribus perforarunt. Aqua quidẽ diu noctúq; paulatim per foramina ingrediebatur in nauem, nec aliquis perpendebat, quousque lignum funditus est demersum, & Mango Can fuit continuo suffocatus. Tartari uero qui cum eo uenerant, redeuntes fratrem suum Cobila Can in dominum elegerunt:& iste * Cobila Can XLII annis tenuit imperium Tartarorum. Christianus fuit,& fundauit quandam ciuitatem quæ uocatur Ions, in regno Cathay, quæ maior est Roma, ut dicitur. Et in illa ciuitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, usque ad ultimum diẽ uitæ suæ. Sed dimisso Imperatore Tartarorum, de tribus filiis Hoccota Can, & de Haolono,& suis hæredibus sumus aliqua narraturi.

Cublai in M. Paulo.

De Iochi primogenito Hoccato Can. Cap. XX.

IOCHI primogenitus Hoccota Can, equitauit uersus occidentem cum tota gente illa, quam sibi dederat pater suus: inuenit quasdam regiones illas,& terras fertiles & amœnas,& in omnibus diuitiis opulentas, unde ibi tentoria sua fixit.

sua fixit. Acquisiuit igitur regnum Turquestan, & minorem Persiam, usque ad flumen Phison suum dominium se extendit: cum gente sua traxit ibi moram semper, quæ multiplicatæ sunt in diuitiis & personis, & hæredes ipsius Iochi usque nunc successiue illarum partium dominium tenuerunt. Et illi qui nunc tenēt terras illas, sunt duo fratres, quorum unus uocatur Capar, alter Doax & illi inter se diuiserunt terras & gentes, & illas possident pacifice & quiete.

De Baydo secundo filio Hoccota Can. Cap. XXI.

BAYDO secundus filius Hoccota Can, cum Tartaris quos sibi dederat pater suus, equitauit uersus partes Septentrionales, quousque peruenit ad regnū Cumaniæ. Cumani uero, qui magnam habebant copiam armatorum, opposuerunt se Tartaris, credentes posse defendere terram suam. Sed demum fuerūt debellati, & fugerunt usque ad regnum Vnguariæ, & adhuc sunt multi Cumani ibidem habitantes. Postquam uero Baydo extra regnum Cumaniæ omnes fugauit Cumanos, ad regnum Cassiæ se transtulit, & illud etiam subiugauit, & occupauit terram * Gaczariæ, & regnum Bulgariæ, & per uiam qua Cumani fugerant, peruenit usque ad regnum Vnguariæ. Post hæc fuerunt Tartari uersus partes Alemaniæ, quousque peruenerunt ad quoddam flumē quod labitur per ducatū Austriacum. Tartari uero cogitauerunt transire per quendam pontem ibi factum. Sed dux Austriæ, & alii conuicini, munierunt pontem, unde Tartaris fuit transitus denegatus. Baydo quidem furore accensus, præcepit quod omnes transirent, & ipse fuit primus ingressus, exponens mortis periculo se & suos. Nam antequam possent ad aliam ripam fluminis peruenire, equi fuerant fessi propter latitudinem fluminis & fortitudinem aquæ, unde Baydo submersus & suffocatus fuit cum magna quantitate suorum. Illi uero qui nondum ingressi fuerant aquas, hoc uidentes, magno dolore confusi, redierunt ad regnum Cassiæ & Cumaniæ, quæ occupauerant ut est dictū. Deinde uero Tartari Alemaniam minime petierunt. Hæredes quidam prædicti Baydo successiue terras quas acquisiuerat, postmodum tenuerunt. Et ille qui dominium nunc tenet, uocatur Tochay, & uiuit pacifice & quiete.

*Alias Rasciæ

De Gohagaday tertio filio Hoccota. Cap. XXII.

GOH AGADAY tertius filius Hoccota Can, cum Tartaris quos sibi pater suus concesserat, equitauit uersus meridiem usque ad partes Indiæ minoris. Multa quidem inuenit deserta, montes & terras aridas, & totaliter derelictas, quod illas regiones non potuit pertransire, imò amisit gentium & animalium maximam quantitatem. Tunc uero uertit se ad partes occidentis, & post multos labores peruenit ad fratrem suum Iochi, & quæ sibi in uia acciderant enarrauit. Iochi uero compatiens fratri suo, de terris quas acquisiuerat, sibi & gēti suæ partem benignam concessit, & illi duo fratres semper simul postea habitauerunt, & usque nunc eorum hæredes in illis partibus commorantur: ita tamē quod hæredes minoris fratris reuerentiam portant hæredibus maioris, & contenti portionibus suis, simul uiuunt pacifice & quiete: & successor Iochi qui nunc uiuit, uocatur Barachi

De Mango Can quarto Imperatore Tartarorum. Cap. XXIII

ANNO DOMINI MCCLIII rex Armeniæ dominus Haithonus

uidens quod Tartari fere subiugauerant omnia regna, regiones & terras usque ad regnum Turquiæ, accepto consilio sapientum, cogitauit ad Imperatorem Tartarorum personaliter se transferre, ut facilius captare posset eius beneuolentiam & amorem, & secum inire pacis fœdus. Sed primo transmisit dominum Sinibaldum Conestabulum regni Armeniæ fidelem suum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentia, securius posset ire. Vnde prædictus frater regis dominus Sinibaldus cum xeniis multis, & pulchra gentium comitiua, iuit ad dominum Tartarorum, & negotia pro quibus transmissus fuerat, optime adimpleuit. Veruntamen per spatium annorum quatuor traxit moram, antequam Armeniam remearet. Postquam uero rediit, regi ea quæ uiderat & fecerat seriosius enarrauit. Absque igitur tarditate rex Armeniæ recessit occulte, dubitabat enim cognosci in terra Turquiæ, per quam ipsum transire modis omnibus oportebat: & sicut deo placuit, Soldanus Turquiæ tunc fuit uiriliter debellatus per quendam ducem Tartarorũ, quem rex Armeniæ inuenit, & sui notitiã sibi dedit. Cúmque capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ, quod ad Imperatorem iret, suscepit illum honorifice & benigne, & fecit illum secure conduci usq; ad regnum Cumaniæ, & ultra etiam portam ferri. Postea uero inuenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum conduci per omnes terras & loca, quousque peruenit ad Almalech, ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus residebat. Gauisus fuit Mango Can de aduentu regis Armeniæ, eo præcipue, quòd postquam Changius Can montem Belgiam transiuit, nullus magnus princeps ei uenerat in occursum, & ideo cum magna beneuolentia & honore suscepit eundem, deditque sibi de maioribus domus suæ, qui eum associarent, & in omnibus honorarent. Et ipse Imperator multas gratias fecit regi Armeniæ. Rex autem Armeniæ postquam per dies aliquos requieuit, supplicauit Imperatori, quatenus super expeditione negotiorum pro quibus ad eum uenerat, intendere dignaretur, & daret sibi licentiam redeundi. Imperator uero benigne respondit, quod omnia uota sua libentissime adimpleret, & quod ualde gratum erat sibi, quod ad imperium suum uenerat sua spontanea uoluntate. Rex itaque septem petitiones cum deliberatione formauit. Primo enim rogauit, ut Imperator cum gente sua conuerteretur ad fidem Christi. 7 sectis aliis omnibus derelictis, & se facerent baptizari. Secundo petiit, quod pax & amicitia perpetua inter Christianos & Tartaros firmaretur. Tertio requisiuit, quod in omnibus terris quas Tartari acquisiuerant, & quæ acquirerent, omnes ecclesiæ Christianorum & clerici illarum, siue laici, siue religiosi, ab omni seruitute & datia essent liberi & exempti. Quarto requisiuit, ut terram sanctam & sanctum sepulchrum domini de manibus Saracenorum auferret, & restitueret Christianis. Quinto, ut intenderet ad destructionem Caliphi de Baldaclz qui erat caput & doctor sectæ perfidi Mahumeti. Sexto requisiuit, ut sibi concederetur priuilegium speciale, quod à quibuscunque Tartaris, præcipue regni Armeniæ propinquioribus auxilium imploraret, sibi dare omni mora postpositi tenerentur. Septimo requisiuit, quòd omnes terræ iurisdictiones regni Armeniæ, quas Saraceni occupauerant, & in manus Tartarorum postmodum redierant, regi Armeniæ restituerentur: illas omnes quas rex acquirere posset contra

Regis Armeniæ ad Imp. Tartarorũ petitiones.

Saracenos

Saracenos illos, haberet & teneret pacifice & quiete. Mango Can ergo petitionibus regis Armeniæ intellectis, suos fecit proceres & consiliarios conuocari, & regi Armeniæ in sua præsentia constituto, coram omnibus astantibus sic respondit, Quoniam rex Armeniæ de longinquis partibus ad imperium nostrũ uenit non compulsus, sed sua propria uoluntate, decet imperatoriam maiestatẽ suis supplicationibus annuere, in his præcipue, quæ sunt licita & honesta. Vobis itaque regi Armeniæ taliter responsurus sum, quòd preces uestras acceptamus, & omnes faciemus cũ dei beneplacito adimpleri. Primo quidem ego Imperator & dominus Tartarorum me faciam baptizari, tenebo fidem quã tenent hodie Christiani, & omnibus aliis sub meo imperio constitutis consulam quod faciant illud idem, non tamen intendendo uiolentiam facere alicui. Ad secundam requisitionem uestram taliter respondemus, Quia uolumus quod pax perpetua uigeat inter Tartaros & Christianos, ita tamen, quod uos principalem fideiussorem constituere debeatis, quod Christiani pacem & concordiam erga nos sicut nos erga ipsos inuiolabiliter obseruent. Volumus etiã, quod omnes Christianorum ecclesiæ, & clerici Christiani, cuiuscunque conditionis existant, seculares siue religiosi gaudeant in omnibus terris nostri imperii priuilegio libertatis, nec liceat alicui ex eis inferre molestiam quoquo modo. Super facto terræ sanctæ dicimus, quoniam si possemus commode, personaliter ueniremus ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi, sed quia multum habemus in istis partibus expedire, fratri nostro Haolono dabimus in mandatis, quod negotium istud sicut decet, ducat per omnia ad effectum. Eruet enim ciuitatem Hierusalem, & totam terram sanctam de manibus paganorum, & illam restituet Christianis. Super facto Caliphi de Baldaclz nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qui sunt in regno Turquiæ, & aliis, quæ circa illas regiones inueniuntur, quod omnes obedire debeant fratri nostro, & uolumus quod ipse destruat Caliphum tanquam nostrum capitalem & pessimum inimicum. De priuilegio uero illo, quod quærit habere rex Armeniæ super habendo subsidio Tartarorum, uolumus quod illud dictetur iuxta suam plenariam uoluntatem, & illud faciemus libentissime confirmari. Vltimo uero de eo, quod rex Armeniæ requirit, quatenus terras regni sui per Saracenos ablatas, & postmodum per Tartaros occupatas, sibi restitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenrer, & uolumus quod frater noster Haolonus omnes dictas terras restituat sine mora: & ulterius uolumus & mandamus, quod de terris quas acquisiuimus, plana castra dicto regi in augmentum & tutelam regni sui de speciali gratia concedantur.

Imp. Tarta. responsio.

De Mango Can, qualiter baptizatur in Christo.

Cap. XXIIII.

POSQVAM igitur Mango Can petitiones regis Armeniæ liberaliter adimpleuit, & confirmauit per priuilegia mihi facta continuo uoluit baptismatis recipere sacramẽtum, unde baptizatus fuit per manus cuiusdam episcopi, qui erat cancellarius regni Armeniæ, & omnes illi de domo sua fuerunt etiam baptizati, & multi alii utriusq; sexus nobiles & magnates, & ordinauit de illis qui sequi debebant Haolonum fratrẽ suum, pro subsidio terræ sanctæ. Equitauerũt

ergo Haolonus & rex Armeniæ ambo simul, quousque transierunt magnũ flumen Phison. Haolonus quidem cum suo exercitu copioso inuasit regiones & terras undique, & antequam sex mensium spatium laberetur, totũ regnum Persarum, quia carebat domino & rectore, fuit faciliter subiugatum, cepítque Haolonus absque resistentia omnes terras, usque ad terram Assassinorum. Isti uero Assassini, sunt homines infideles, nullam habẽtes legem, uel fidem, nisi sicut eorum princeps & dominus instruebat, qui Sex montium uulgariter dicebatur, ad cuius beneplacitum & mandatum, morti se sponte & faciliter offerebant. Habebant enim præfati Assassini, quoddam inexpugnabile castrum, quod Tigado dicebatur. Erat autem illud castrum omnibus necessariis præmunitum, & ita forte, quod à nulla parte timebat insultum. Præcepit itaque Haolonus cuidã duci, ut assumeret decem milia Tartarorum, quæ dimisit in custodia regni Persarum, quod subiugauerat, ut est dictum, quibus castrũ illud obsideret, & quousque illud caperet, non discederet ullo modo. Vnde prædicti Tartari in obsidione illius castri steterunt per uiginti septem annorum spatium tam hyeme quàm æstate: finaliter uero Assassini dediderunt castrum propter defectum uestium, & non propter penuriam uictualium uel alia ratione. Eo uero tempore, quo Haolonus uacabat circa custodiam regni Persarum, & obsidionem castri Assassinorum, rex Armeniæ ab eo accepit licentiam redeundi, quia longo tempore steterat extra regnum. Haolonus itaque licentiam dedit regi, & eidem contulit magna dona, & insuper mandauit præcipiendo Baydo, qui in regno Turquiæ, quod occupauerat residebat, ut regẽ Armeniæ conduci faceret secure usque ad introitum regni sui. Cuius mandatum fuit per omnia adimpletum, & sic post spatium trium annorum & dimidium reuersus fuit rex Armeniæ sospes & hilaris per gratiam Iesu Christi.

De Haolono fratre Mango, qui destruxit Assyrios, & introiuit in regnum Persarum pro fide Christi. Cap. XXV

POSTQVAM uero Haolonus de custodia regni Persarum, sicut erat decens & rectum, ordinauit, transtulit se ad quandam Armeniæ prouinciam, quæ uocabatur Sorloch: ibi tota æstate dedit se solatio & quieti: & ipse quoque hyeme ueniente obsedit ciuitatem Baldach, in qua erat Caliphus, qui magister erat & doctor sectæ perfidi Mahumeti, fecítque Haolonus ad exercitum conuocari triginta milia Tartarorum, qui erant in regno Turquiæ: & postquam congregauit undique gentem suam, insultari fecit ante littus ciuitatis, quæ uelociter absque nimio moræ dispendio fuit capta. Caliphus quidem captus uiuus adductus fuit ante præsentiam Haoloni: & inuenti fuerunt in Baldach tantæ diuitiæ, quod uix credendum esset, esse totidem in residuo huius mundi. Capta autem fuit ciuitas Baldach anno domini MCCLVIII.

De Haolono, qualiter cepit ciuitatem Baldach, & destruxit Caliphum summum Pontificem Saracenorum. Cap. XXVI.

POSTQVAM uero Haolonus de ciuitate Baldach fecit omnia quæ uolebat, iussítque Caliphum ante se adduci, & præcepit quod ante se totum eius thesaurũ poneret. Tunc uero Haolonus interrogauit Caliphum dicẽs, Cognoscisne totum fuisse tuum quod uides? Vtique, ait ille. Haolonus dixit, Quare tu tanto

tu tanto thesauro non conuocabas stipendiarios & uicinos, ut te & terram tuam tuerentur à potentia Tartarorum? At ille respondit, Quoniam credebam satis sufficere gentem meã. Tunc dixit Haolonus Calipho, Tu diceris doctor omniũ credentium in falsa secta Mahumeti, & à tuis munerabaris: talis ergo magister & tantus aliis cibis cibari non debet: unde tibi damus in cibum ista omnia pretiosa, quæ tantum dilexisti & cum magna auiditate custodisti: & præcepit ponere Caliphum in una camera, & ante ipsum proiici margaritas & aurum, ut de illis comederet quantum uellet: & præcepit, ne aliquis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem: & sic morte pessima miser ille & auarus miserabilem uitam finiuit: nec unquam Caliphus postea extitit in Baldach.

De morte Caliphi. Cap. XXVII.

POSTQVAM uero Haolonus subiugauit Baldach, & terras alias circumcirca, prouincias diuisit per duces & rectores, sicut suæ placuit uoluntati, & præcepit, quòd ubique Christiani tractarentur benigne, & quòd eis castrorum & ciuitatum custodiæ traderentur. Saracenos quidem iussit ponere in maxima seruitute. Haolono quidem erat uxor Christiana, nomine Doucoscaron, & fuit de progenie illorum regum qui uenerunt ab oriente uisa stella natiuitatis domini, & ista domina deuotissima Christiana in perpetuum licentiam diruendi templa Saracenorum petiebat, & inhibendi, ne solennitas fieret in nomine Mahumeti, & fecit Saracenorum templa funditus deuastari, & in tantam seruitutem posuit Saracenos, quòd non erant ausi ulterius apparere.

De persecutione sacerdotum in lege Mahumeti. Cap. XXVIII.

POSTQVAM uero Haolonus requieuit per spatium unius anni, tunc misit ad regnum Armeniæ, quod ueniret cum gente sua ad ciuitatem Rohais in regno Mesopotamiæ: quoniam intendebat ire ad terram sanctam, ut illam redderet Christianis. Vnde rex Haithonus bonæ memoriæ, iter suum arripuit cum magna proborum armatorum uirorum, equitum & peditum comitiua: quia tunc temporis regnum Armeniæ in tam prospero statu erat, quòd facere poterat duodecim milia equitum, & quadraginta milia peditum armatorum: & ego qui hoc tempore meo uidi, possum perhibere testimonium ueritati. Cũmque rex Armeniæ uenisset, sicut mãdauerat Haolonus, & super negotio terræ sanctæ colloquiũ simul habuisset, ait rex Armeniæ Haolono, Domine, Soldanus Halappi tenet totius regni Syriæ principatũ, in quo quidem regno sancta Hierosolymitana ciuitas inuenitur: & postquã intenditis terram sanctam acquirere, sicut mihi uidetur, primitus est Halappi ciuitas obsidenda, quæ totius regni Syriæ est caput & magistra: nam si ciuitas Halappi uestro subditur dominio, alias terras omnes poteris faciliter obtinere. Consilium itaque regis Armeniæ placuit Haolono: unde fecit obsidere ciuitatem Halappi, quæ erat fortissima ciuitas, muris circummunita, habitata, plena populis, & diuitiis opulenta. Haolonus quoque cum meatibus subterraneis, cum onagris, arcubus & balistis, & aliis generibus armorum uariis & diuersis, inuadi fecit undique sic uiriliter ciuitatem, quòd licet inexpugnabilis uideretur, ipsam tamen uiolenter nouem dierum termino occupauit. In ipsa quidem ciuitate Halappi tantam diuitiarum incredibilem multitudinẽ inuenerunt, quod uix esset credendum. Erat autem quoddam Halappis Syriæ metropolis.

castrum in medio ciuitatis, quod se tenuit per undecim dies postquam ciuitas iam extiterat occupata:demum uero per meatus subterraneos fuit captum:& capta fuit ciuitas Halappi, & deinde regnum Syriæ per Haolonum anno domini M CCXL.

De Haolono qualiter cepit ciuitatem Halappi & Damascum,& acquisiuit terram sanctam usque ad desertum AEgypti. Cap. XXIX.

QVANDO uero Soldanus Halappi, qui uocabatur Melecnaser, qui tunc erat in ciuitate Damasci, intellexit quod ciuitas Damasci capta fuerat cum filiis & uxore, qui erant ibidem, nesciuit ad consilium ponere seipsum, nisi quod ad pedes Haoloni uenit, misericordiam implorando: sperabat enim per hoc, quod sibi uxor & filii redderentur, & pars aliqua ad suum dominiũ tenendum: sed Soldanus fuit in sua opinione deceptus:quoniam Haolonus ad regnum Persarum destinauit ipsum cum filiis & uxore, ut absque inquietatione dominium Syriæ obtineret. His itaque sic peractis, de spoliis acquisitis in captione ciuitatis Halappi, regi Armeniæ Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam quas occupauerat, regi quamplures concessit. Vnde rex Armeniæ accepit plura castra regno suo uicina, & illa fecit muniri ad suam liberam uoluntatem. Post hæc Haolonus misit per principem Antiochiæ, qui regis Armeniæ gener erat, dona,& ipsum principem plurimum honorauit,& dedit sibi priuilegia gratiosa, & omnes terras suæ iurisdictionis, quas occupauerant Saraceni, & quæ ad suum dominium redierant, iussit quòd principi redderentur libere & quiete. Et postquam Haolonus ordinauit ea quæ fuerant ordinanda, circa negotia ciuitatum & terrarum quas occupauerat, dum intenderet se transferre ad regnum Hierosolymitanum, ut terram sanctam liberaret de manibus,& illam restitueret Christianis:Et ecce nuntius uenit tertia die, noua ferens de obitu fratris sui, & narrauit qualiter post obitum Mango Can uacauerat imperium Tartarorum, quod eius quotidie præstolabatur aduentus, ut ipsum in sede poneret fratris sui. Haolonus quidem intellectis rumoribus de obitu fratris sui, fuit ineffabili tristitia circumuentus, unde ulterius non processit, sed ordinauit quendam suum ducem, nomine Guiboga,& dimisit ipsum cum decem milibus Tartarorum in custodiam regni Syriæ,& præcepit, quòd terram sanctam acquireret & restitueret Christianis. Quo facto, Haolonus festinanter recessit, uersus partes orientis dirigens suos gressus,& dimittens in Thaunisio natum suum, per dietas suas processit.

De Cobila Can quinto Imperatore Tartarorum, Cap. XXX.

SED ANTEQVAM ad regnum Persarũ peruenisset, ecce sibi nuntii quidam occurrerunt, qui narrauerunt qualiter omnes proceres & maiores fratrem suum Cobila Can posuerant in sede imperatoria Tartarorum:quo audito Haolonus dum in Thaunisio moraretur, ecce nuntii uenerunt ad eum, qui retulerunt sibi, quòd Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hæreditare si posset. His quoque rumoribus intellectis Haolonus, continuo gentem suam congregauit, & obuiauit inimicis suis super quodam flumine congelato, ibiq; fuit ingens prælium inchoatum. Propter multitudinem gentium & equorum glacies rupta est,& submersi fuerunt tam ab una parte quàm ab alia triginta milia Tartarorum. Exercitus uero utriusque partis absque alio processu redierunt

dierunt tristes propter amissionem suorum, Guiboga uero, quem Haolonus dimiserat in regno Syriæ, & in prouincia Palæstinæ, terras illas tenuit pacifice, & diligebat multum Christianos. Nam ipse fuerat de progenie trium regum, qui uenerunt natiuitatem domini adorare. Cúmque dictus Guiboga solicite laboraret, ut terram sanctam reduceret in potentiam Christianorum, ecce diabolus inter ipsum & Christianos illarum partium semen scandali & discordiæ seminauit, & hoc accidit tali modo: in terra enim de Belfortis, quæ est de dominio ciuitatis Sidonensis, erant plures uillæ, in quibus Saraceni certum censum Tartaris exhibebant, unde accidit, quòd certi homines Sidonis & de Belfortis congregati, in unum iuerunt ad uillas Saracenorũ & casalia, & deprædauerunt eos, plures interfecerunt Saracenos, alios uero cum magna multitudine bestiarum ducebant cum præda. Quidam uero nepos Guibogæ, qui ibi prope morabatur, cum parua equitum comitiua sequutus est celeriter Christianos, qui talia fuerant operati, ut diceret ex parte auunculi sui, quòd dimitterent prædam. Quidam ex ipsis Christianis irruerunt in eum & occiderunt eum, & quosdam alios Tartaros cum eodem, & noluerunt restituere prædam. Quando Guiboga intellexit, quòd Christiani interfecerant nepotem suũ tali modo, confestim equitauit & cepit ciuitatẽ Sidoniensem, & destruxit magnam partẽ murorũ, paucos perdidit Christianos, qui ad insulam fugerãt, nunquã tamen postea de Christianis Syriæ Tartari fiduciã habuerunt, neq; Christiani Tartaris sunt confisi: postea uero Tartari pulsi fuerunt de regno Syriæ per potentiam Saracenorum, sicut inferius exprimetur.

De morte Haoloni, & qualiter Soldanus recuperauit terrã Syriæ & AEgypti. Cap. XXXI.

INTEREA quoque dum Haolonus haberet guerram cum Bartat, sicut superius est expressum, Soldanus AEgypti suo exercitu congregato, egressus est de AEgypto, & uenit ad prouinciam Palæstinæ, & in quodam loco uocato Henyaleclz, prælium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commisit, & idem Guiboga fuit debellatus & occisus in bello. Tartari uero, qui de prælio illo euadere potuerunt, iuerunt in Armeniam, & ex tunc regnum Syriæ sub potestate Saracenorum fuit totum redactum, præter aliquas ciuitates Christianorũ positas prope mare. Quando uero Haolonus intellexit de Soldano AEgypti, qui regnum Syriæ inuaserat, & fugauerat gentem suam, continuo suum exercitum congregauit, & misit ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Christianos partium orientis, ut uenirent parati contra Soldanum AEgypti & alios Saracenos. Cúmque Haolonus iam suum exercitum congregasset, inuasit eum quædam infirmitas, quæ eũm detinuit per spatium quindecim dierum, & ex illa infirmitate obiit Haolonus: cuius rei causa terræ sanctæ negotium iam inceptum, fuit taliter perturbatum post obitum Haoloni. Abaga filius eius tenuit dominiũ patris sui, & rogauit Cobila Can Imperatorem auunculum suum, ut ipsum in dominio suo confirmaret, & hoc fecit libenter: unde uocatus fuit Abaga, & cœpit dominari anno domini M CCLXIIII.

De Abaga filio Haoloni, qui patri in imperio successit. Cap. XXXII.

ABAGA fuit prudens, & dominium suum prospere gubernauit, & fuit in

omnibus fortunatus, præter in duobus, unum uidelicet, quia noluit effici Christianus, sicut extiterat pater suus, imò colebat idola, & fidem dabat presbyteris idololatriæ. Aliud, quia semper guerram habuit cum uicinis: & propter hoc Soldanus fuit longo tempore in quiete, & ex hoc Saracenorum potentia multũ creuit. Tartari uero qui euadere poterant, de terris Tartarorum fugiebant ad Soldanum, ut euitarent grauia onera quæ eis Tartari imponebant: propterea Soldanus fecit quandam magnam sagacitatem, quia misit nuntios per mare ad Tartaros, in regno Cumaniæ, & regno Russiæ, & fecit cum illis Tartaris compositionem & pactum, uidelicet, quòd quandocunq; Abaga moueret guerram contra terram AEgypti, quod ipsi inuaderent terram suam, & promisit dare magna dona eis: & hoc modo Abaga non poterat inuadere terrã AEgypti: & Soldanus sine contradictione cuiusquam potuit inuadere Christianos, & terras Syriæ faciliter occupare: unde Christiani amiserũt ciuitatem Antiochiæ, & alia plura castra quæ in regno Syriæ possidebant.

De Soldano AEgypti, qualiter debellauit regem Armeniæ, & unum de filiis eius cepit, alterum occidit. Cap. XXXIII.

PRAETEREA Benedeclar Soldanus AEgypti ita extitit fortunatus, quod postea regnum Armeniæ conquassauit. Nam accidit, quod rex Armeniæ cum magna gente iuerat ad Tartaros, & Soldanus hoc sciens, cogitauit inuadere regnum Armeniæ, unde misit quendam capitaneum suum loco sui, cui tradidit gentem suam. Filii autem regis Armeniæ scientes Saracenorum aduentum, congregatis omnibus qui poterant arma ferre in confinibus regni, obuiauerũt AEgyptiis, cum quibus uiriliter pugnam inierunt: finaliter tamẽ fuit Armeniorum exercitus debellatus: ex duobus filiis regis, alter fuit captus, alter uero occisus in bello. Saraceni itaque per regnum Armeniæ discurrentes, ferro totam planiciem deuastarunt, & bona infinita inde asportarunt in Christianorum maximum detrimentum. Exinde uero inimicorum potentia multum creuit, & regis Armeniæ posse fuit mirabiliter diminutum. Rex uero Armeniæ, qui semper solicite conabatur ad destructionem infidelium toto posse, intellectis infelicissimis rumoribus regni sui, fuit animo mirabiliter perturbatus, & die noctũq; cogitabat qualiter Saracenis posset inferre grauamen, unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad destructionem sectæ perfidi Mahumeti, & Christianorum subsidium & iuuamen: sed Abaga propter guerram quam habebat quotidie cum uicinis, se sæpius excusabat. Rex Armeniæ uero perpendens, quod non poterat ad præsens habere subsidium Tartarorum, misit suos nuntios ad Soldanum AEgypti, & treugas cum ipso iniuit & firmauit, hoc faciens, ut de Saracenorum carceribus posset redimere natum suũ. Vnde Soldanus promisit regi, quod si sibi redderet quendam suum socium nomine Sangolascar, qui captiuus penes Tartaros tenebatur, & sibi restitueret castra ciuitatis Halappi, quæ occupauerat tempore Haoloni, ipse filium restitueret pristinæ libertati. Soldanus itaque restituit filiũ regis, & recepit socium suum, & rex restituit Soldano castrum de Tempesaclz, & alia duo castra fecit dirui, ad requisitionem Soldani, & hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Post hæc uero rex Haithonus, bonæ memoriæ, qui XLV annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Christianis regnum

gnum & dominium suum contulit & concessit filio suo Dn. Tiuono, de AEgypti carceribus liberato: & ipse renuntians pompis huius seculi, est religionem ingressus, & uocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, secundum consuetudinem Armenorum, qui quando ingrediuntur religionem, mutari faciunt sibi nomen. Et post modicum temporis spatium rex Haithonus requieuit in pace, anno domini MCCLXX.

De Abaga, qualiter introiuit AEgyptum, & destruxit Turquiam. Cap. XXXIIII.

ILLE AVTEM rex Armeniæ supra nominatus fuit sapiens atque prudens, & suum regnum prouide gubernauit, dilectus fuit ualde tam à sua gente quàm à Tartaris, & ex toto anno studuit destruere Saracenos, unde suo tempore accidit, quod Abaga pacem composuit cum uicinis suis, qui longo tempore sibi fuerant inimici. Tunc uero temporis Soldanus AEgypti ingressus fuit regnum Turquiæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus uillis fugauit eosdem. Nam quidam Saracenus, qui Paruana uocabatur, erat in regno Turquiæ Capitaneus Tartarorum, & iste rebellis effectus contra Abagan, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare. Abaga uero hoc audiens, equitauit ita propere, quod quadraginta dietas in quindecim dierum spatio peregerit. Soldanus AEgypti audiens aduentum Tartarorum, subito de regno Turquiæ recessit, nec fuit ausus ulterius expectare, non tamen potuit ita celeriter arripere iter suum, quin Tartari qui uelociter sequebantur, attingerent exercitus sui finem, in introitu regni AEgypti in quodam loco, uocato Pas blanclz. Irruentes itaque Tartari in posteriori custodia exercitus, ceperunt duo milia equitum Saracenorum, & diuitias multas acquisiuerunt, & ceperunt etiam quinque milia domos Cordinorum, qui in illa regione degebant. Perueniente uero Abaga usque ad confines terræ AEgypti, consultum erat sibi, ne ultra progrederetur propter æstum: terra enim illa est calida ultra modum, & Tartari, & eorum animalia, quæ à longe uenerant festinanter, non potuissent pondus ferre laboris & æstus: unde Abaga rediit in Turquiam, & fecit dissipari & destrui omnes terras, quæ rebelles extiterant & reddiderant se Soldano. Paruanam uero proditorem cum suis sequacibus iuxta morem Tartarorum per medium fecit scindi, & iussit quod in omnibus cibis quos erat comesturus, poneretur de carne illa Paruanæ proditoris, de qua comedit Abaga, & dedit suis proceribus comedendum, & talem ultionem sumpsit de Paruana proditore rex Abaga.

De Soldano AEgypti mortuo per uenenum. Cap. XXXV.

POSTQVAM ergo Abaga de regno Turquiæ sua uota compleuit, & Tartari fuerunt repleti prædis & diuitiis, quas acquisiuerant contra rebelles Saracenos, uocauit ad se regem Armeniæ, & sibi obtulit regnũ Turquiæ, eo quod pater suus & ipse semper se gesserant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex uero Armeniæ tanquam sapiens & discretus, de tanto dono obtulit Abaga multas grates, & à retentione regni Turquiæ se curialiter excusauit, asserens se non posse sufficere ad duo regna commode gubernanda. Nam Soldanus AEgypti erat in integro posse suo, & ad grauamen regni Armeniæ toto conamine intendebat: quare satis sibi facere uidebatur, si ad defensionem regni Armeniæ

poterat consilium adhibere. Consuluit tamen rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turquiæ taliter ordinaret antequam recederet, quòd de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turquia. Abaga quidem acceptauit regis consilium, & nunquã postea uoluit quòd Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaque completis, rex Armeniæ requisiuit & rogauit, quòd Abaga uellet intendere ad liberationem terræ sanctæ, & ipsam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promisit facere toto posse, & consuluit, quod rex nuntios suos mitteret ad Papã, & ad alios dominos & principes Christianorum, pro subsidio terræ sanctæ, Abaga uero in regno Turquiæ ordinatis quæ fuerant ordinanda, ad regnum Corosten, ubi familiam suam dimiserat, est reuersus. Benedeclar uero Soldanus AEgypti, cum Tartari damnum sibi intulerunt, fuit ueneno potatus, & subito obiit in Damasco: de quo Christiani partium orientis fuerunt ualde gauisi, & Saraceni cœperunt multipliciter contristari. Nam post mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter asserebant. Quidam uero filius suus Meleclzsait nomine successit in dominio: sed post modicum temporis spatium de dominio fuit expulsus per quendam qui uocatus fuit Ersi, qui uiolenter dominium usurpauit, & constituit se Soldanum.

De Mangodanior duce Tartarorum, qualiter aufugit de pugna propter timorem. Cap. XXXVI.

TERMINO itaque ueniente, in quo Abaga debuit & potuit guerram mouere contra Soldanum AEgypti, ordinauit quod Mangodanior frater suus ad regnum Syriæ, cum triginta milibus Tartarorũ se transferret, & si forte Soldanus ueniret belliger contra eum, ipsum uiolenter debellaret, & si Soldanus uitaret prælium, occuparet terras & castra, & custodiendas traderet Christianis. Quando Mangodanior itaque per dietas suas processisset, quousque Armeniæ appropinquauit, tunc misit pro rege Armeniæ, qui continuo uenit cum pulchra equitum comitiua, & ingressi fuerunt regnum Syriæ, & iuerunt totam prouinciam deuastando usque ad ciuitatem Hames, quæ Camella hodie appellatur à pluribus, & est sita in medio regni Syriæ, ut fertur. In facie uero illius ciuitatis est quædam planicies ualde pulchra, ibiq; Soldanus AEgypti congregabat posse suum, intendens cum Tartaris præliari. Saraceni itaque ex una parte, & Christiani cum Tartaris ex aduerso ingens prælium iniuerunt. Rex itaque Armeniæ cum Christianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu, unde ipse inuasit sinistrum cornu exercitus Soldani, & fugauit inimicos usque ad ciuitatem Hames per tres dietas longas & ultra uiriliter. Almach etiam quidam Tartarorum, aliam partem exercitus Soldani uiriliter debellauit, & per tres dietas Saracenos fugauit, quousque peruenit ad quandam ciuitatem quæ uocatur Tara. Cúmq; crederent Soldani potentiam fuisse contritam, & ecce Mangodanior, qui nunquam uiderat discrimina præliorum, de quibusdam Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, absque rationali causa timens retrocessit, campum uictoriæ derelinquens, dimisitque regem Armeniæ & alium ducem suum qui inimicos fuerant persequuti. Quando uero Soldanus, qui omnia crediderat amisisse, uidit campum belli uacuũ & totaliter derelictum, ascendit quendam monticulum cum qua-

cum quatuor armatis firmiter ibi ftando. Rex uero Armeniæ rediens de confli ctu, cum non inueniffet in campo Mangodanior, fuit plurimum ftupefactus, cogitans uiam quam gradiebatur, poft ipfum tenuit greffus fuos. Almach uero prædictus, qui perfequutus fuerat Saracenos quos fugauerat, per biduum expectauit, fperans dominũ fuum Mangodanior poft ipfum, ficut debuit, equitaffe, ut inimicos & prouinciam fubiugaret, de quibus fuerãt uictoriam confequuti, Cognita uero ueritate, de receffu Mangodanior, poft ipfum ire feftiuauit, uictoriam derelinquens, & inuenerunt Mangodanior fuper littore fluminis Eufratis expectantem. Poft hæc Tartari ad eorũ prouinciam funt reuerfi. Rex nero Armeniæ cum gente fua in illo itinere paffus fuit multa incõmoda & labores. Nã propter uiarum longitudinem, & penuriam pabulorum equi Chriftianorum regni Armeniæ fuerunt totaliter fatigati, quod incedere non uolebãt: & fic fepa ratim Chriftiani per deuia incedentes, à Saracenis qui degebant in illis partibus fæpius inneniebantur, & abfq; mifericordia cædebantur, unde maior pars totius exercitus regni Armeniæ amiffa fuerat, & proceri quafi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit an. M CCLXXXII. Poftquã uero Abaga Can hæc omnia intellexit, congregauit undique gentem fuam, & cum iam effet paratus contra Saracenos pocedere toto poffe: & ecce quidam filius diaboli Saracenus uenit ad regem Perfarum, & quibufdam qui Abaga familiariter feruiebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinauit, quod una die Abaga & fratri fuo Mangodanior uenenum mortiferum propinaretur, ex quo ambo, proh dolor, exefferunt è uita in octo dierum fpatio: per illos eofdã, qui fcelus iftud perpetrauerant, fuit primo comperta ueritas huius rei, & fic obiit Abaga Can anno domini M CCLXXXII.

De Tangodor fecundo filio Haoloni, qui fucceffit Abaga in regno. Cap. XXXVII.

POST obitum Abaga Can congregauerunt fe Tartari, & conftituerunt dominum fuper eos, quendam fratrem Abaga, qui Tangodor uocatur, & alios fratres fuos præcefferat. In diebus quidem iuuentutis fuæ datum fuit fibi baptifmatis facramentum, & uocatus fuit in baptifmate Nicolaus. Sed poftquam fuit ætate perfectus, propter focietatem Saracenorum quam dilexerat, effectus fuit peffimus Saracenus, & renuntians fidei Chriftianæ, Mahumet Can uoluit fe appellari, & toto conamine ftuduit facere quod omnes Tartari conuerterentur ad fectam iniquitatis filii Mahumeti, & quibus uiolentiam inferre forfitan non audebat, dona, gratias, honores conferebat. Tempore iftius igitur Mahumeti Can conuerfi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, ficut hodie euidenter apparet. Præcepit itaque ifte filius diaboli Mahumeti, omnes ecclefias Chriftianorum dirui, & ne Chriftiani auderant amplius celebrare legem & dogmata Chrifti. Faciebat publice prædicari Mahumeten, & Chriftianos exules fecit ire, & in ciuitate Taurifii fecit Chriftianorum ecclefias totaliter deuaftari. Mifit etiam fuos nuntios ad Soldanum AEgypti, & firmauit pacis & concordiæ fecũ fœdus, & promifit quod omnes Chriftianos qui in terris dominii fui erãt compellerentur ad Saracenos, aut capitibus priuarentur: unde Saraceni fuerunt magna exultatione repleti: Chriftiani uero triftes & timidi incedebant, nec

eis aliud residebat, nisi dei misericordiam inuocare: uidebant enim persequutionem Christianorum maiorẽ quàm unquã fuerat temporibus retroactis. Transmisit etiam prædictus diabolus Mahumetes ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Christianos, ut ad ipsum accederent sine mora: sed Christiani cogitauerunt potius mori in prælio, quàm suis placere mandatis, quia nesciebant aliud remedium inuenire. Cúmque fideles Christiani in tanta essent cordis amaritudine positi, quod mori potius quàm uiuere affectabant: ecce deus qui sperantes in se nullatenus derelinquit, consolamen transmisit Christianis omnibus. Nam quidam frater istius Mahumeti, & quidam eius nepos, nomine Argonus, fuerunt isti Mahumeto propter mala opera sua contrarii & rebelles, & significauerunt Cobila Can maiori Imperatori Tartarorum, qualiter iste Mahumetus antecessorum suorum uestigiis derelictis, effectus fuerat pessimus Saracenus, Tartaros omnes quos poterat inducendo, ut efficerentur etiam Saraceni. Quo audito Cobila Can Imperator fuit plurimum perturbatus, unde Mahumeto præcipiendo mandauit, quatenus corrigere se deberet, & à malis operibus abstinere, alioquin procederet contra ipsum. Ipse quidem Mahumetes mandato Imperatoris intellecto, ira & indignatione fuit repletus, & quia nullus erat qui auderet suis uoluntatibus contraire, præter fratrem suum & prædictum nepotem suum Argonum, laborauit tantum diabolicus ille Mahumetus quod fecit interfici fratrem suum, & de nepote suo Argono intendens facere illud idem, iuit cum exercitu copioso, ut ipsum caperet & teneret. Argonus uero qui contra potentiam inimici non poterat belliger apparere, montes petiit, & in quoddam castrum fortissimum introiuit. Idem uero iniquitatis filius Mahumetus dictum castrum obsedit, stans circumcirca cum suo exercitu infelici. Finaliter uero Argonus se reddidit Mahumeto cum pacis interiectis conditionibus, uidelicet, quod sibi & suum dominum seruaret. Postquam Mahumetus Can tenuit Argonũ, tradidit eum conestabulo suo, & pluribus aliis magnatibus sub custodia concludendum. Et dum reuerteretur ad ciuitatem Taurisii, ubi dimiserat filios & uxores, dedit omnibus in mandatis, quod post ipsum incederent paulatim: conestabulo uero & quibusdam aliis, in quibus præcipue cõfidebat, iussit quatenus nepotem suum occiderent, & occulte sibi caput afferrent. His itaque taliter ordinatis, festinãter præcepit eis Mahumetus. Inter illos uero qui mandatum susceperant tanti sceleris adimplendi, inuentus fuit quidam potens uir, quem Abaga nutriuerat, pater ipsius Argoni, qui pietate motus, armis susceptis, conestabulum Mahumeti, & omnes suos sequaces nocte gladio iugulauit, & Argonum à mortis periculo liberauit, & constituit Argonum rectorem & dominum super omnes. Vnde alii timore, alii uero amore obedientes fuerunt suis beneplacitis & mandatis. His itaque sic peractis, Argonus cum comitiua suorum fidelium, fuit persequutus celeriter Mahumetum, & antequam Taurisium perueniret, personaliter cepit illum, quem captum iussit per medium detruncari, & sic fuit interfectus canis ille pessimus Mahumetus inimicus fidei Christianæ, antequam duorum annorum spatium in suo solio compleret.

De Argono

De Argono filio Abaga, qualiter fuit dominus Tartarorum post mortẽ Tangodor pessimi Saraceni. Cap. XXXVIII.

ANNO domini MCCLXXXV post necem pessimi Mahumeti, Argonus filius Abaga Can, primi Imperatoris, noluit se uocari Can, quousque haberet à maiori domino in mandatis: & super eo misit Argonus ad magnum Can nuntios speciales, quos magnus Can Tartarorum benigne suscepit, & honorifice tractauit, & de morte pessimi Mahumeti fuit plurimum consolatus, & transmisit de maioribus domus suæ, & Argonum in dominio confirmauit. Et extunc Argonus fuit ab omnibus Can uocatus, & fuit ab omnibus honoratus. Iste uero Argonus fuit aspectu pulcherrimus, & dominium suum tenuit uiriliter & prudenter, Christianos dilexit, & ipsos plurimũ honorauit. Ecclesias quas Mahumetus dirui fecerat reparauit, unde accesserunt ad eum rex Armeniæ, & rex Georgiæ, & alii Christiani partium orientis, & supplicauerunt ei, quod consilium apponeret, & iuuamen, ut terra sancta liberaretur de manibus paganorũ. Argonus quoque benigne respondit, quod libenter faceret quicquid posset ad honorem dei & fidei Christianæ, unde intendebat fœdus pacis componere cum uicinis, ut securius posset ire ad subsidium terræ sanctæ. Cúmque Argonus in hoc bono proposito perseueraret, pacem quærens cum uicinis, Ecce quarto anno sui dominii transmigrauit. Quidam uero frater eius nomine Regayto, sibi successit, sed fuit homo nullius ualoris, sicut inferius exprimetur.

De Regayto successore Argoni. Cap. XXXIX

ANNO domini MCCLXXXVIII post obitum Argoni Can frater eius Regayto nullam habebat legem uel fidem, ad arma erat penitus nihil ualens, totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanquam brutum animal uitam suam, uentris ingluuiem satiando superfluis potibus atque cibis, per spatium sex annorum uixit in dominio: nihil aliud faciebat, unde per suam miseriam suis fuit exosus, & ab extraneis extitit uilipensus: finaliter fuit à suis proceribus suffocatus. Et post obitum suum factus fuit dominus quidam eius consanguineus, nomine Baydo: iste Baydo fuit in fide Christi fidelis, & rectus, & multas fecit gratias Christianis: sed dies uitæ suæ subito defecerunt, sicut inferius exprimetur.

De Baydo domino Tartarorum, & qualiter obierit. Cap. XL.

ANNO domini MCCXC post mortem Regayto, Baydo tenuit dominium Tartarorum: Iste Baydo tanquam bonus Christianus reædificauit ecclesias Christianorum, & præcepit, quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et quia multiplicati erant ualde illi, qui sectam tenebant perfidi Mahumeti, moleste tulerunt mandatum Baydo, & ideo occulte miserũt nuntios ad Casanum, qui fuit filius Argoni, & promiserunt sibi dare dominiũ, quod Baydo tenebat, & ipsum constituere dominum super eos, si uellet renuntiare fidei Christianæ. Casanus uero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promisit facere quicquid uellẽt, & propter hoc Casanus fuit rebellis effectus. Baydo uero congregauit gentem suam, intendens Casanum capere & tenere: proditionem enim, quam gens sua sibi fecerat ignorabat. Cúmque ad campum belli uenissent, ecce omnes illi qui sectæ adhæserant

L. ii.

Mahumeti, relinquentes Baydo, fugerunt ad Casanum. Baydo quoque uidens se ab omnibus derelictum, fugam arripuit, credens euadere, sed persequentibus inimicis fugiendo interiit.

De Casano filio Argoni, qualiter dominium usurpauerit, & gestis eius. Cap. XLI.

POST mortem Baydo Casanus fuit factus dominus Tartarorum, initio sui dominii non audebat contraire his; quæ promiserat illis, qui eum in dominio posuerunt, qui Mahumeti sequebantur legem & sectam, & ideo se ostendit nimium Christianis. Sed postquam in sede dominii firmus fuit, cœpit honorare & diligere Christianos, multa fecit in uita sua ad commodum Christianorum, sicut in sequentibus audietis. Et primo destruxit quàm plures magnates qui suadebant ei, ut Saracenorum fidei adhæreret, & persequeretur undique Christianos. Post præcepit omnibus Tartaris, qui in dominio suo erant, quod essent armis & omnibus necessariis præmuniti, quoniam intendebant ingredi regnum AEgypti, & Soldanum destruere si ualerent, & hoc mandauit regi Armeniæ, & regi Georgiæ, & aliis Christianis partium oriẽtis. Verum uerno tempore adueniente, Casanus suum exercitum congregauit, & direxit gressus suos per uiam de Baldach cum exercitu copioso. Quando uero Casanus peruenit ad terras AEgypti, congregauit in simul gentem suam. Soldanus qui uocabatur Melecnaser, iamdudum de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis, congregauit posse suum, & uenit ante ciuitatem Hames cum maximo apparatu, quæ ciuitas est sita in medio regni Syriæ, ut refertur. Cùmque Casanus intellexisset, quod Soldanus contra ipsum intenderet præliari, ad obsidionem ciuitatis uel castri noluit perdere tempus suum, sed recto tramite celeriter uenit ad locum ubi erat Soldanus, & se posuit ex aduersa parte per unam dietam in quibusdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum. Vnde præcepit Casanus omnibus suis, quod in illo campo essent, quousque equi requiescerent à labore quem passi fuerant in uia celeriter ueniendo. In societate uero Casani erat quidam Saracenus nomine Calphaclz, qui fuerat seruus Soldani, & fugerat ad Casanum propter metum Soldani, qui propter excessus intendebat illum carceribus mancipare. Iste Calphaclz à Casano receperat gratias & honores, & Casanus de eo plurimũ confidebat, sed tanquam proditor maledictus per literas notificauit Soldano & Saracenis consilium & intentionem Casani & misit qualiter Casanus morari intendebat in pratis illis, ut daretur requies equis suis, qui erãt mirabiliter fatigati, & consuluit Soldano quod properaret ad pugnã quamdiu aduersariorum equi erant fessi, quia faciliter posset de Tartaris uictoriã reportare. Soldanus AEgypti, qui apud ciuitatẽ Hames Tartaros proposuerat expectare, acquieuit tamen consilio proditoris, & cum electa multitudine suorũ equitauit festinanter, ut ex improuiso insultũ faceret in Casanum. Speculatores quidẽ exercitui Casani notũ fecerunt aduentũ Soldani. Casanus uero fecit edictũ ut omnes sui equitarent per acies ordinati, ut uiriliter reciperẽt inimicos. Casanus ergo leone audacior, cũ illis quos circa se inuenit: equitauit obuiã Saracenis, qui iam tantum appropinquauerãt, quod præliũ nõ poterat euitari. Et cæteri qui per campum erant dilatati: ut requiẽ darent equis, non

poterant

poterant ad ipsum accedere festinanter, unde Casanus præcepit militibus qui secum erant de equis descendere, & de illis circuitum facere uelut murum & cum arcubus & sagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari uero descenderunt, & in circuitu ipsorum posuerunt equos suos, & acceptis in manibus arcubus & sagittis, expectauerunt quousque sagittæ possent ad inimicos commode peruenire. Et sic omnes simul Tartari sagittantes, qui in arte sagittandi mirabiliter sunt periti, equos inimicorũ præcedẽtes taliter percusserunt, quod ante alios ceciderunt: unde illi qui sequebantur, qui cursu uelocissimo properabant, inuenientes præcedentes prostratos, præcipitabantur super illos: unde de multis Saracenis euaserunt pauci, qui nõ erant prostrati, aut sagittis Tartarorum letaliter uulnerati. Soldanus AEgypti, qui in acie illa erat, quàm ocyus potuit retrocessit. Cassanus hoc uidens, statim præcepit equos ascendere gẽtem suam, & inuadere uiriliter inimicos, & ipse fuit primus, qui Soldani aciẽ est ingressus, & tamdiu Soldanus cum modica societate suorum bellum sustinuit, prostrando & occidendo strenue inimicos, quoad Tartari muniti, & per acies ordinati uenerunt ad pugnam: tunc inceperunt omnes acies undique præliari & durauit altercatio inter eos ab ortu solis usque ad nonam. Finaliter uero Soldanus non potuit resistere audaciæ Casani, qui manu sua mirabilia fecit, & sic uertitur in fugam Soldanus cum omnibus Saracenis. Casanus itaque cum gente sua persequutus fuit usque ad noctis caliginem inimicos diuersimode occidẽdo, unde tanta fuit ibi Saracenorum strages, quod tota terra dispersa extitit corporibus mortuorum. Post conflictum nocte illa requieuit Casanus in quodam loco qui uocatur Cametum, gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho quẽ contra Saracenos obtinuerat nutu dei. Actum hoc anno domini M CCCX. die mercurii ante festum natiuitatis domini.

De uictoria quam habuit Casanus contra Soldanum AEgypti, & qualiter spolia diuisit inter socios. Cap. XLII.

HIS ITAQVE sic peractis, Casanus præcepit regi Armeniæ, & cuidam duci Tartarorum, qui uocabatur Molay, quod cum X L milibus equitum Tartarorum persequerentur Soldanum usque ad desertum AEgypti, quod distabat à campo belli per duodecim dietas & ultra. Et præcepit quod apud ciuitatem Gaccaræ ipsum expectarent aut eius mandatum. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum X L milibus Tartarorum ante solis ortum recedentes, Soldanum fuerunt celeriter persequuti. Post triduum uero Casanus mittit ad regem Armeniæ quod rediret, eo quod intendebat obsidere ciuitatem Damasci, & præcepit quod Molay procederet, sicut habuerat in mandatis, Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus uero quoque fugit uelociter diu noctúque dromedarios equitando, & in societate quorundam Beduinorum qui eum conducebant, Babyloniam mirabiliter est ingressus. Alii uero Saraceni diuersimode fugerunt, quo quilibet opinabatur se posse melius receptare: quorum magna quantitas perrexit per uiam Tripolis, qui per Christianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo rege Armeniæ ad Casanum, inuenit quod ciuitas Casana dediderat se Casano, & totum ærarium Soldani & exercitus sui quod ibi erat, fuit ante Casani præsentiam depor-

tatum, cuius multitudo extitit infinita: mirati fuerunt omnes super eo, quod Soldanus tantas diuitias secum tulerat, dum intenderet præliari. Casanus ergo congregatis omnibus illis diuitiis, & omnibus spoliis quas lucrati fuerant Tartari, post triumphum diuisit omnia liberaliter inter suos, ex quibus omnes locupletes sunt effecti. Ego uero Fr. Haithonus, qui hanc hystoriam compilaui, interfui omnibus negotiis & præliis quæ Tartari habuerunt cum Soldano à tempore Haoloni: sed nunquam uidi uel audiui dici de aliquo domino Tartarorũ, qui plura faceret in duobus diebus, quàm fecit Casanus. Nam prima die belli cũ parua societate suorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorũ prælium sustinuit, & de persona sua taliter se probauit, quod inter omnes alios bellatores famam & laudem merito est adeptus. Et de sua probitate inter Tartaros narrabitur in secula seculorum. Secunda uero die tanta erat libertas & liberalitas cordis sui, quod de omnibus diuitiis & infinitis thesauris quos acquisiuerat, sic inter quoddam marsupium, in quo erant scripturæ terræ AEgypti, & innumerus exercitus Soldani, & similia. Et omnia alia distribuit liberaliter, ut est dictum. Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantillo corpusculo tanta uirtutum copia inueniri poterat. Nam inter XX mille milites, uix potuisset staturæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aspectus, omnes tamen alios in probitate & uirtutibus excedebat. Et quia iste Casanus tempore nostro fuit, dignum est quod de suis gestis plenius enarremus: & ille Soldanus, qui per Casanum extitit debellatus, adhuc uiuit. Præterea illi qui ad Saracenorum intendunt præcipitium, & grauamen inferre uolunt, multa poterunt sumere documenta, his historiis plenius intellectis.

Postquam uero Casanus per quinque dierum spatium requieuit, & inter suos diuisit spolia innumerabilia, ut superius est expressum, per dietas suas iter suũ direxit rectà ad ciuitatem Damasci. Cùmque ciues Damasci cognouerunt aduentum, timuerunt ualde, ne si Casanus eos caperet uiolenter, absque misericordia perderentur. Vnde de consilio sapientum, & concordi omnium uoluntate, suos ad Casanum nuntios transmiserunt, qui dederunt sibi multa dona, & ei claues ciuitatis etiam obtulerunt, ab eo misericordiam implorantes. Receptis ergo xeniis & clauibus ciuitatis Damasci, præcepit Casanus nuntiis quod redirent, & uictualia sufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat destruere ciuitatem, sed eam intendebat pro camera sua reseruare. Recedentibus itaque nuntiis cum exultatione ingenti, Casanus post modicum equitauit ad flumen Damasci, in cuius littore tentoria sua fixit, & inhibuit, ne inferrentur damna aliqua ciuitati. Ciues uero Damasci miserunt plurima dona Casano & de uictualibus dederunt exercitui affluenter, mansítque ibi Casanus per XLV dies cum omnibus suis, præter quadraginta milia Tartarorum, quos miserat cum Molay, qui apud ciuitatem Gaccaræ morabantur, Casani expectantes aduentum uel mandatum.

De Capchiclz qualiter fuerit proditor erga Casanum, & restituerit terras Soldano. Cap. XLIII.

CVMQVE Casanus taliter moraretur, & daret se solatio & quieti, ecce rumores

rumores uenerunt de quodam ſuo conſanguineo, nomine Baydo, qui ingreſſus fuerat regnum Perſarum, damna Caſano plurima inferendo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, conſultum fuit Caſano, quod ad propria remearet. His itaq; rumoribus intellectis, Caſanus præcepit maiori duci ſui exercitus, qui uocabatur Cotuloſſa, quod cum parte exercitus ad cuſtodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac aliis Tartaris, qui erant in terra Gaccaræ mandauit, quod obedirent Cotuloſſæ, quem dimiſerat loco ſui. Poſt hæc ordinauit Caſanus Baiulos, & rectores ſuper qualibet ciuitate, & tradidit ciuitatem Damaſci Capchiclz proditori ſuperius nominato, nondum enim Caſanus cognouerat uelle ſuum. Poſtea uocari fecit ad ſe regem Armeniæ, & ſuum ſibi reſerauit receſſum, dicens, Libenter tradidiſſemus terras, quas acquiſiuimus, cuſtodiendas Chriſtianis, ſi ueniſſent: & ſi uenerint, Cotuloſſæ dabimus in mandatis, quod eis reſtituat omnes terras, quas hactenus tenuerunt, & ad reparationem caſtrorum det eis ſubſidium opportunum. His omnibus ſic completis, Caſanus arripuit iter ſuum, tendens uerſus Meſopotamiam. Cúmque ad flumen Eufraten perueniſſet, mandauit Cotuloſſæ, ut dimiſſis Molay XX millibus Tartaris, ad eum cum reſiduo exercitu accedere feſtinaret. Cotuloſſa quidem fecit, ſicut receperat in mandatis, unde Molay ſtetit in cuſtodia regni Syriæ pro Caſano, & ſuadente Capchiclz proditore, Molay ſe tranſtulit uerſus partes Hieroſolymitanas, in quodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula pro equis, & alia neceſſaria inueniret. A Eſtiuo uero tempore ueniente, Capchiclz prædictus, qui erga Caſanum iamdudum conceperat falſitatem, occultate miſit ad Soldanum, quod redderet ſibi Damaſcum & alias terras, quas Caſanus & Tartari occupauerant in regno Syriæ. Et Soldanus promiſit Capchiclz, quod ſi ea quæ promiſerat adimpleret, ſibi daret perpetuo dominium ciuitatis Damaſci, & de theſauro ſuo etiam magnam partem, & ſororem ſuam ſibi traderet in uxorem: & ita poſt modicum temporis ſpatium. Capchiclz rebellis effectus, fecit omnia caſtra Tartaris rebellare: ſpes enim illorum erat æſtus æſtiui temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neque ſuis ſubſidium impertire. Quando Molay uidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit auſus ſtare cum tam modica gentium quantitate, unde per uiam breuiorem ſe tranſtulit ad regnum Meſopotamiæ, & notificauit Caſano omnia quæ in regno Syriæ euenerant ſeriatim. Caſanus uero tunc non potuit aliud facere per æſtum temporis. Sed ueniente tempore hyemali, ſuper littora fluminis Eufratis ſuum fecit maximum apparatum, & tranſmiſit Cotuloſſam cum XXX milibus equitibus Tartaris, & præcepit, quod quando ad partes Antiochiæ perueniret, regẽ Armeniæ conuocaret, & alios Chriſtianos partium orientis & Cypri, & adiungeret eos ſibi. Et dum Caſanus cum robore ſui exercitus ſequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaque Cotuloſſa fecit ſicut habuit in mandatis. Acceptis itaq; XXX milibus Tartarorũ, per dietas ſuas perrexit, quouſque Antiochiam applicuit, & deinde miſit ad regẽ Armeniæ quod ueniret, unde rex Armeniæ cum ſuo exercitu equitauit. Chriſtiani etiã qui erant in regno Cypri, de aduentu Cotuloſſæ rumoribus intellectis, abſque moræ diſpendio cũ galeis & aliis lignis peruenerunt ad inſulam Anteradenſem, & ibi fuerunt dominus Tyrenenſis frater

regis Cypri, qui erat militiæ dux & rector, & magistri domorum, hospitalis & templi, cum conuentibus fratrum suorum: & dum parati essent uolūtaria Christi seruitia adimplere, ecce rumor uenit de quadam infirmitate Casani, à qua taliter uexabatur, quod de conualescentia medici desperabāt, unde Cotulossa cum suis Tartaris rediit ad Casanum. Rex etiam reuersus fuit Armeniā & alii Christiani, qui uenerant ad insulam Anteradensem, redierunt in Cyprum. Et ob hāc causam incœptum terræ sanctæ negocium fuit totaliter derelictum: hoc accidit anno domini MCCCL.

De maximo damno quod habuerunt Tartari in planicie Damasci propter aquarum abundantiam. Cap. XLIIII.

ANNO domini MCCCIII. Casanus congregato iterum exercitu copioso cum magno apparatu, peruenit usque ad flumen Eufraten, intēdens regnum Syriæ introire, & sectam Mahumeti totaliter destruendo, terram sanctam libere restituere Christianis. Saraceni uero Casani timentes aduentum, & cum in bello non confiderent se esse pares, totam terram eorum combusserunt ante faciem Tartarorum, ita quod collectis frugibus, & aliis in terra crescentibus, ac animalibus in castris & in munitionibus congregatis, residuum totum ignibus deuastarunt, ut cum Tartari uenirent, non inuenirent uictualia, neque pabula pro iumentis. Quando Casanus intellexit ea quæ fecerant Agareni, & qualiter dissipauerant totam terram, cogitans quod equi illis in terris taliter deuastatis non possent sustentari, accepit consilium remanendi super littora fluminis Eufratis illa hyeme, & ueris tempore ueniente, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter suum. Maiorem enim curam habebant Tartari de equis suis quàm de seipsis, quia dum modico & uili cibo sciant esse contenti, de seipsi quodammodo non curabant. Tunc Casanus misit pro rege Armeniæ, qui sine tarditate ueniens, super flumine se locauit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Casani per tres dietas extendebatur in longum, à quodam uidelicet castro quod uocatur Caccabe, usque ad aliud castrum nominatum Labire: quæ quidam castra erant Saracenorum, sed absque insultu aliquo reddiderunt se Casano. Cūmque Casanus taliter moraretur, tempus congruum expectando, ut posset de Saracenis perficere uota sua, & terram sanctam de ipsorum manibus liberare. Et ecce, diabolus obstaculum interiecit. Nam Baydo superius nominatus, terras Casani iterum introiuit, & intulit damna multa, sicut Casano extitit enarratum. Vnde consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. Casanus quidem plurimum perturbatus, pro eo quod tam diu differebatur negotium terræ sanctæ, iussit Cotulossæ duci suo, quod cum XL milibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & ciuitatem Damasci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex quoque Armeniæ cum gente sua præfato duci Cotulossæ est associatus. Casano itaque ad propria redeunte. Cotulossa cum XL milibus Tartaris, & rex Armeniæ cum suo posse regnum Syriæ introiuerunt, omnia deuastantes, quousque peruenerunt ad ciuitatem Hames, ibique crediderunt, sicut aliàs fecerant AEgyptii, exercitum inuenire, sed certos intelligentes rumores de Soldano, quod esset in ciuitate Gaccaræ, inde nullatenus egressurus. Obsederunt ergo uiriliter ciuitatem Hames, quam post paucos dies uiolenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio

peremerunt

peremerunt, ibíque inuenerunt diuitiarum copiam & magnam multitudinem armatorum. Deinde uero se transtulerunt ad ciuitatem Damasci, ut eandem quoque obsiderent, & ecce ciues suos miserunt nuntios, supplicando quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias habuerunt. Præcursores uero Tartarorum, qui fere per unam dietam transiuerant iam Damascum, ceperunt quosdam Saracenos, quos transmiserunt ad Cotulossam, ut per eos inquireret certa noua. Cotulossa ergo per illos Saracenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas dietas erant mille ducenti equites Saracenorum, qui aduentum Soldani quotidie expectabant: cum festinatione equitauit, ut ex improuiso illos caperet & teneret. Et quando Cotulossa & rex Armeniæ peruenerunt ad locum, ubi erant mille ducenti equites Saracenorum, erat quasi hora uespertina, & paulo ante applicuerat iam Soldanus. Cotulossa ergo & rex Armeniæ, qui credebant occupare solos illos mille ducentos Saracenos, uidentes se in sua opinione deceptos, steterunt ut consilium caperent. Consultum itaque fuit Cotulossæ, quod requiesceret nocte illa, & inimicos in crastinum impugnaret: cum dies iam ad uesperam declinasset. Cotulossa uero qui uilipendebat Soldanum, & etiam gentem suam, noluit in hoc casu quiescere consilio alicuius, imò præcepit festinanter acies ordinari. Saraceni uero hoc uidentes, steterunt, quia à quodam lacu & quodam monte erãt à duabus partibus præmuniti. Et scientes quod Tartari absque eorum discrimine ad eos accedere non ualebant, noluerunt exire ad pugnam, sed ibi firmiter expectauerunt. Cúmque Tartari crederent absque obstaculo inuadendos Saracenos, & ecce quendam ante se riuulum inuenerunt, qui in certis locis transitum non habebat, unde tardauerunt Tartari multum, antequam possent transire riuulum supradictum. Sed postquam Cotulossa & rex Armeniæ cum maiori parte suorum riuulum transiuerunt, in inimicos uiriliter insultarunt. Soldanus stetit, nec de loco quidem ubi erat inter lacum & montem, noluit se mouere. Noctis uero caligine appropinquante, dum uideret Cotulossa Soldanum stantem, & nolentem ad pugnam egredi, ut sperabat, congregatis suis iuxta montem, nocte illa quieuit: ueruntamen circa mille Tartarorum, qui non potuerunt eo die riuulum pertransire, non fuerunt cum aliis nocte illa. Veniente uero die, ad pugnandum se Tartari parauerunt, & in Soldanum uiriliter insultarũt: sed Soldanus noluit in campum uenire more bellorum, sed stetit in illo tutiori loco, cum gente se quantum poterat defendendo. Tartari uero conabantur extrahere Saracenos, sed nullo modo potuerunt. Durante uero insultu à mane usque ad nonam, propter defectum aquæ, quam non inuenerant nocte illa nec die, tædio & siti nimium fatigati retrocesserunt, & dimisso Soldano recesserunt unus post alium paulatim per turmas & acies ordinati, quousq; peruenerunt ad Planiciẽ Damasci, ibiq; inuenerũt abundantiam magnam aquæ, & pascua ualde bona, & ordinatum fuit ibi stare, quousq; hominibus & equis daretur requies opportuna, ut postmodum melius possent redire ad prælium cum Soldano. Habitatores uero Damasci scientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planicie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quosdam meatus & riuulos discurrere permiserunt, & antequam octo horæ noctis illius pertransissent, aquæ in tantum creuerũt ubiq;, quod Tartari coacti sint fur-

gere & recedere festinanter. Cùmque nox illa esset multum tenebrosa, & fossata forent, omnia plena aquis, & nulli tramites apparerent, omnes fuerunt quasi confusi, & multa animalia, arma, & arnesia amissa fuerunt in illa planicie propter aquas, & etiam plures homines suffocati, & inter cæteros rex Armeniæ plura dicitur amisisse. Veniente uero die, per gratiam dei aquarum pericula euaserunt. Sed cum arcus & pharetræ Tartarorum, cum quibus præcipue præliantur, ac alia arma ipsorum essent totaliter madefacta, quod illa non poterant exercere, unde fuerunt totaliter stupefacti: quod si inimici eos persequuti fuissent, nullus penitus euasisset, imò illos uelut aues capere potuissent. Post hæc uero paulatim Tartari propter illos qui equos suos amiserant, incedentes ad littora fluminis Eufratis sunt reuersi, nec aliquis inimicorũ ausus fuit illos sequi, siue inuadere quoquo modo, quandoquidem peruenerunt ad flumen, quod transire oportuit natando, & sicut melius fieri poterat super equis, dum flumen illud esset turbidum & inflatum propter abundantiam pluuiarum, multi Armeni perierunt in illo, etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerunt in flumine suffocati: & sic accidit, quod non per potentiam inimicorum, sed casu & malo consilio tanquã confusi ad propria redierunt. Hoc quidem dicitur euenisse, eo quod Cotulossa nolebat acquiescere consilio alicuius. Nam si sapientibus credidisset, illa potuisset pericula faciliter euitasse. Ego enim Fr. Haithonus huius historiæ compilator, præmissis omnibus præsens fui, & si forte super hac materia loquor prolixius quàm decet, mihi quæso uenia tribuatur. Nam hoc facio, ut in casu simili similia discrimina ualeam reminisci. Rebus enim consulte actis, consueuerunt fines laudabiles obtineri, & econtra, quæ improuide fiunt, optatis successibus sæpius carent. Postquam itaque rex Armeniæ flumen Eufraten pertransiuit non sine damno suorum, decreuit ire ad Casanum antequam ad regnum Armeniæ remearet, unde recto tramite perrexit ad ciuitatem Niniue, in qua Casanus tunc residebat, & Casanus regem suscepit honorifice & benigne, & super amissionibus atque damnis regi plurimum est compassus, unde eidem fecit gratiam specialem. Nam sibi concessit mille Tartaros, qui suis expensis semper essent stantes in custodia regni sui. Et de regno Turquiæ præcepit Casanus certam quantitatem pecuniæ regi dare, de qua posset alios mille equites stipendiarios ad suum placitum retinere. Rex igitur accepta licentia, ad regnum Armeniæ est reuersus, & Casanus ei iniunxit, quod prudenter uigilaret circa custodiam regni sui, quousque ad subsidium terræ sanctæ personaliter, dante domino posset ire.

Qualiter Casanus ante mortem suam Carbagandam suum fratrem successorem in regno constituerit. Cap. XLV.

REX ITAQVE Armeniæ ad terram suam rediit, sed postquam ibi applicuit, parũ habuit de quiete. Post hæc uero, sicut deo placuit, Casanus fuit quadam graui infirmitate detentus. Et quia sapienter in uita sua egerat, uoluit etiam ultimo commendari, unde suum sapienter condidit testamẽtum, & sibi instituit hæredem & successorẽ Carbagandam fratrẽ suum. Postquam ordinauit prudenter ea quæ erant ordinanda circa negotiũ regni sui & domus suæ, fecit pulchras constitutiones & leges, quas suis dimisit in memoriã, quæ quidem à Tartaris firmiter obseruantur. Post hæc Casanus diẽ clausit extremũ, & successit sibi in regno

Carbaganda

Carbaganda frater suus. Iste Carbaganda, fuit filius cuiusdam bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit uocata Eroclzcaton, quæ fuit in fide Christi deuotissima & fidelis, & quandiu uixit, faciebat sibi diuina officia quotidie celebrari, & tenebat Christianum presbyterum, & sacellum, unde iste Carbaganda fuit baptisatus, & nominatus in suo baptismate Nicolaus, & quandiu mater eius uixit, in fide Christianorum permansit. Sed post obitum dominæ matris suæ, dilexit societatem Saracenorum, unde fide Christianorum relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti. Rex uero Armeniæ de obitu Casani fuit plurimum perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna superbia eleuati. Vnde accidit, quod Soldanus regem habebat ualde exosum, & etiam gentem suam. Nam per totum illum annum fere mēse quolibet, Soldanus Babyloniæ misit magnam copiam armatorum, qui totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipue planiciem circundabant, damna multa sæpius inferendo, & sic nunquam scitur regnum Armeniæ tantā habuisse molestiam temporibus retroactis: sed deus omnipotēs & misericors, qui sperantes in se nullatenus derelinquit, compassus est miserabilibus Christianis. Vnde accidit mense Iulii, ut septem milia Saracenorum de melioribus domibus Soldani, regnum Armeniæ fuerint ingressi, & iuerint omnia deuastando usque ad ciuitatem Tarsensem, in qua Beatus Paulus apostolus natus fuit. Et cum multa damna intulissent prouinciæ, & redirent, ecce rex Armeniæ suis undique congregatis, Saracenis deprædatoribus obuiauit, & prope ciuitatem Ayatil bellum iniit cum eisdem: sed nutu dei potius quàm bonitate nostra, prædicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, quod de illis septem milibus Saracenorum non euaserunt trecenti qui non essent capti, aut diro gladio interempti, licet ferocitate sua crederent inuadere totum regnum, & Christianos regni Armeniæ in uno hiatu gutturis absorbere posse: & hoc actum fuit quadam die dominica XVIII mensis Iulii. Post illum conflictum Saraceni non fuerunt ausi regnum Armeniæ introire: & misit Soldanus AEgypti, & treugas cum rege Armeniæ iniit & firmauit.

De distinctionibus huius operis, & qualiter habuit originem. Cap. XLVI.

EGO VERO Fr. Haithonus interfui omnibus prælibatis, qui dudū proposueram habitum sumere regularem, sed propter inconuenientia discrimina & ardua negotia regni Armeniæ, cum honore meo non poteram in tantis necessitatibus derelinquere consanguineos & amicos. Vnde postquā deus sua pietate mihi concessit gratiam dimittendi regnū Armeniæ, & populum Christianum, post multos labores meos in statu pacifico & quieto, confestim uotū quod diu uoueram, uolui adimplere. Accepta itaq; licentia à domino meo rege, & ab aliis cōsanguineis & amicis in campo illo, ubi deus de inimicis triumphum cōcesserat Christianis, arripui iter meū, & perueniēs in Cyprum, in monasterio Episcopæ Præmonstratensis ordinis suscepi habitum regularem, ut qui in iuuentute mea militaueram mundo, in seruitiis dei residuum uitæ meæ, pompis huius seculi relictis, consumerē. Anno domini MCCCV. Gratias igitur ago deo, quoniam regnum Armeniæ hodie est in statu æquo, bono & pacifico reformatum: præcipue per modernum regem dominum Liuonum, filium quondam domini Theodori, Haithonus fit monachus

qui tanquam indolis gloriose uirtutibus illustratus, omnibus regentibus est speculum gratiosum. Et firmiter creditur & speratur, quod in diebus istius regis iuuenis, qui bonitate suos antecessores praecellit, cum auxilio dei regnum Armeniae ad statum pristinum reducetur. Praeterea huius operis compilator, ea quae narrat & scribit in isto libro, tribus modis asserit se sciuisse. Nā ab initio Changii Can, qui fuit primus Imperator Tartarorum, usque ad Mango Can, qui fuit quartus Imperator, narrat ea fideliter, quae in Tartarorum historiis continētur. A Mango Can uero usque ad mortem Haoloni, ea quae narrat & scribit, sciuit & audiuit per dominum auunculum suum quod dominum Haithonum regem Armeniae rescribere fecit, qui praesens fuit illis temporibus, omnibus praenotatis, & cum magna diligentia narrabat haec filiis & nepotibus, & faciebat redigi in scriptis, ut melius memoriter tenerentur. Ab initio quidem Abaga Can usque ad finem tertiae partis huius libri, ubi finem capiunt historiae Tartarorum, sciuit ipse tanquam ille qui praesens fuit, unde de his quae suo tempore euenerunt, perhibet testimonium ueritati. Et licet hucusque narrauerimus de historiis & gestis Tartarorum, adhuc restat de ipsorum dominio & potentia, praecipue qui nunc uiuunt aliquid referandum, ut melius cognoscantur.

De Tamor Can sexto Imperatore Tartarorum, & de potentia sua, & subiectorum suorum. Cap. XLVII.

MAGNVS itaque Imperator Tartarorum, qui nunc tenet imperium, uocatur Tamor Can, & est sextus Tartarorum Imperator: sedem Imperii sui tenet in regno Cathay, in quadam maxima ciuitate, quae uocatur Ions, quam aedificari fecit pater suus, sicut superius est expressum. Potentia quidem eius est ualde magna, plus enim posset Imperator solus ille, quàm omnes simul alii principes Tartarorum. Gentes istius Imperatoris reputantur nobiliores & ditiores, & sunt melius munitae necessariis: quoniam in regno Cathay, in quo nunc degunt, diuitiarum multarum abundantia maxima inuenitur. Praeter magnum Imperatorem, sunt alii tres magni reges & principes Tartarorum, quorum unusquisque dominium magnum tenet, obediunt tamen Imperatori tanquam eorum domino naturali. Et quaestiones quas inter se habent, ad Imperatoris curiam deferuntur, & per eius iudicium deciduntur. Primus quidem istorum regum uocatur Chapar, alter uocatur Hochtay, & alius Carbanda appellatur. Iste Chapar dominium suum tenet in regno Turquestan, & magis appropinquat genti Imperatoris quàm alii. Potest etiam, ut dicitur, ad pugnam congregare quatuor centum milia equitum armatorum. Homines illi sunt audaces & strenui bellatores, non tamen habent equorum siue armorum abundantiam, sicut necessarium esset eis. Multotiens gens Imperatoris mouet istis guerram, & isti quandoque mouent guerram contra Carbanda & gentem suam. Dominium istius Chapar antiquitus fuit unius domini per magnam partem, qui Doay nomine appellabatur. Hochtay rex Tartarorum, dominium suum tenet in regno Cumaniae in quadam ciuitate quae uocatur Sara. Potest etiam, sicut dicitur, congregare ad pugnā sexcentum milia equitum bellatorum: isti non tantum commendantur in facto armorum, sicut gentes Chapar, licet equos habeant meliores. Quandoq; mouent guerram contra gentem Carbanda, quandoq; contra Vngaros, quandoque inter se

ter se rixantur. Præsens uero Hochtay dominium suum tenet pacifice & quiete. Carbanda suum habet dominium in regno Asiæ maioris, & moratur in ciuitate Taurisii: ducere potest ad pugnam tercētum milia equitum bellatorum. Isti sunt à diuersis partibus congregati, diuites sunt, & omnibus necessariis bene muniti. Chapar & Hochtay quandoque mouent guerram contra prædictum Carbanda. Carbanda uero nulli guerram mouet, nisi Soldano AEgypti, cōtra quem sui antecessores sæpius pugnauerunt. Chapar & Hochtay libenter auferrent terram & dominium Carbandæ, si ualerent, sed non possunt, licet potentiores sint eo terris & gentibus, ut dictum est. Et hæc est ratio, qualiter Carbanda potest resistere tantæ potentiæ inimicorum, & defendere terram suam. Asia enim tota in duas partes est diuisa, una enim pars dicitur Asia profunda, & in illa parte habitat Imperator & duo reges superius nominati, Chapar uidelicet & Hochtay. Alia uero pars uocatur Asia maior, & in illa moratur Carbanda sæpe dictus. Tres uiæ sunt solummodo, per quas itur de profunda Asia ad Asiam maiorem: una uidelicet uia, per quam itur de regno Turquestan ad regnum Persarum. Alia uia est quæ dicitur Ledorbent, quæ uia est prope mare, ubi Alexander construxit ciuitatem uocatam Portam ferri, sicut in historiis regni Cumaniæ plenius continetur. Alia uia est per mare maius, quæ transit per regnum Abcas: per primam uiam non possunt habere ingressum gentes Chapar ad terram Garbanda absque magno discrimine & labore, quia nulla pabula inuenirentur pro equis usque ad plures dietas, quia terra illa est arida & deserta, & antequam possent peruenire ad terras cultas & habitatas, equi totaliter deficerent propter famē: aut essent ita fessi, & uiribus uacuati, quod à parua quantitate inimicorum possent faciliter debellari, & sic uolunt capere illud iter. Ex parte uero de Ledorbent possent gentes Hochtay habere ingressum ad terras Carbandæ sex mensibus anni solummodo: uidelicet tēpore hyemali. Sed Abaga fecit fieri magna fossata, & alia munimenta in quodam loco uocato Ciba, & ibi stat semper, præcipue tempore hyemali, custodia armatorum, qui defendūt transitum ab inimicis. Gentes uero Hochtay toties tentauerunt occulte transire per uiam, sed non potuerunt, uel possent aliqua ratione. Nam in quadam planicie, quæ uocatur Monga, stant in hyeme quædam aues magnitudinis fasianorū, quæ pulcherrimas habent plumas, & uocantur Seyferach, unde quando aliquæ gentes ingrediuntur illam planiciem, statim fugiunt illæ aues, & transeunt per illas custodias & fossata, & illi qui sunt deputati ad custodiam illius loci, per illas aues manifeste cognoscunt inimicorum aduentum, & ad defensionem continuo sunt parati. Per uiam uero maioris maris nunquam attentauerunt ire, quia ibi est regnum Abcas, quod est gentibus & terris bene munitum, & nullā possunt habere fiduciam in eisdem, & hoc modo Carbanda & sui antecessores usque modo defenderūt se à tanta potentia uicinorum. Insuper aliqua dicemus breuiter de modis & moribus Tartarorum.

De fide, uita, moribus & conditionibus Tartarorum. Cap. XLVIII

TARTARI sunt ab aliis nationibus gentium modis & moribus sic diuersi, quod uix posset absq; tædio ipsorū diuersitas explicari. Confitentur enim unum deum esse immortalem, & inuocant nomen dei, aliter uero parū faciūt,

quia non ieiunant, uel orationes siue afflictiones faciunt ob dei reuerentiam, siue alia bona opera. Nec dei timore mala perpetrare permittunt Tartari. Homines interficere non reputant esse peccatum: & si dimitterent frenum in equorum suorum ore, quando pascere se deberent, deum crederent mortaliter offendisse. Fornicationem & luxuriam non reputant esse peccatũ. Plures uxores ducunt: & oportet secundum consuetudinem, quod filius nouercam suam ducat post obitum patris sui, & frater relictam fratris, & thorum faciunt cum eisdem. Tartari in facto armorum sunt strenui bellatores, & sunt obedientes eorum superiori plus quàm aliæ nationes: & in pugna omnes cito cognoscunt per signa & documenta uoluntatem ducis eorum, unde absque magno labore Tartarorum exercitus ab illis qui præsident gubernantur. Dominus Tartarorum nulla stipendia dat eis, imò oportet quod uiuant de prædiis & uenationibus quas acquirunt: & si uellet dominus, posset ab eis auferre quicquid haberent. Quando Tartari equitant, secum ducunt magnam copiam armatorum, & de lacte equorum pocula sumunt, & carnibus uescuntur, & illas reputant ualde bonas. Tartari in equis sunt agiles, & sagittarii ualde boni: pedites nesciunt incedere nisi pigre. Tartari sunt sagaces & ingeniosi ad expugnandas ciuitates & castra, & semper uolunt habere prærogatiuam contra suos inimicos. In pugna nec uerentur fugere, si fuga prosit. Hanc habent Tartari prærogatiuã in campo belli existentes, quia si eis placuerit, præliabũtur: & si uoluerint prælium euitare, aduersarii cum eis non poterunt dimicare. Pugna Tartarorum est ualde periculosa, quia in uno conflictu Tartarorum moriuntur plures & uulnerantur, quàm in uno magno prælio alterius nationis, & hoc accidit propter sagittas, quas iactant cum arcubus fortiter & directe: & sunt in arte sagittandi ita periti, quod sagittæ eorum ferè armorum penetrant omne genus. Quando debellantur, fugiunt omnes simul per turmas & acies ordinati, & ualde periculosum est illos sequi, quoniam retrograde sagittas iaciunt fugiendo, & homines & equos uulnerant & occidunt. Exercitus Tartarorum non est magnæ apparentiæ, quia omnes simul congregati incedunt, ita quod acies mille Tartarorum, quingentorum apparentiam uix habeat. Tartari curialiter hospites suscipiunt, & cibum libenter diuidunt cum eisdem, & uolunt sibi per uiam similem responderi, alioquin accipiunt uiolenter. Tartari sciunt occupare alienas terras, sed ipsas nesciũt custodire. Tartari quando sunt debiliores, efficiuntur humiles & benigni: & quando sunt fortiores, sunt pessimi & superbi. Tartari nolunt quod coram eis aliquis mentiatur, & ipsi libentissime mentiũtur: in duobus tamen mentiri nesciunt, in facto armorum uidelicet, quia nullus erit ausus de probitate quam non fecerit, se iactare, aut negare si fecerit utilitatem. Aliud est, quod qui scelus aliquod fecerit, de quo etiam debeat condemnari ad mortem, interrogatus à domino, ueritatem continuo confitetur. Et hæc de Tartaris dicta sufficiant, quia longum esset mores ipsorum per omnia enarrare.

De conditione quam habere debet bellum incœpturus.
Cap. XLIX.

RATIO postulat & requirit, quod quicunque contra suos inimicos guerram mouere intendit, debeat quatuor præuidere. Primo, quod iustam causam habeat

habeat guerram cum suis aduersariis inchoandi. Secundo, considerare debet posse suum, utrum sufficiat in expensis & aliis necessariis ad guerram manu tenendam, & ipsam sine debito terminandam. Tertio inuestigare debet sapienter inimicorum intentionem & statum. Quarto guerram debet inchoare tempore competenti. Ego uero Fr. Haithonus, qui ex mandato summi pontificis sum de hac materia loquuturus, dicere possum, quod Christiani iustam habent causam guerram mouendi cum filiis Ismaelis, quoniam hæreditatem eorũ obtinent occupatam, uidelicet terram sanctam, & sanctum sepulchrum domini nostri Iesu Christi, in quo fuit origo fidei Christianæ, & alia sancta loca Christianis plurimum reuerenda. Insuper propter atroces iniurias, & nimium horrenda opprobria, quæ cum multa nostri sanguinis effusione Agareni intulerũt Christianis, temporibus retroactis, & etiam propter alias rationes & causas uarias & diuersas. De potentia uero dico, quoniam nemo debet penitus ignorare, quia sacrosancta Romana ecclesia, quæ totius orbis est domina & magistra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Christianorum, & fidelium crucisignatorum, terram sanctam eruendi de seruitute inimicorum fidei Christianæ, qui peccatis nostris exigentibus illam detinent occupatam. De cognoscendo uero statu inimicorum, hócque de tempore competenti, in quo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqua enarrare. Nam sicut bonus medicus, ut ad conualescentiã ægrum perducat, causam debet ægritudinis perscrutari: Ita decet prouidum bellatorem, inimicorum inuestigare conditionẽ & statum, ut guerram possit incipere prouide & audacter, & illi finem laudabilẽ imponere. Sapienti enim & strenuo duci, nihil debet esse occultatum de potentia inimici, quoniam præuisa non lædunt, & improuisa consueuerunt sæpius animos perturbare, præcipue in bellorũ discrimine, ubi loci uel temporis spatium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere potest correctionis medela facilius adhiberi, quàm in pugna, in qua pœna errorem cõtinuo sequitur. Vt igitur de his quæ dicturi sumus, super passagio terræ sanctæ clarior intelligentia adhibeatur, aliqua narrabimus de statu & conditione terræ AEgypti, de exercitu Babyloniæ, & potentia inimici.

De conditione regni AEgypti & Soldani potentia. Cap. L.

SOLDANVS ille, qui regnorum AEgypti & Syriæ hodie obtinet principatum, uocatur Melomaser, & de natione Cumanorum extitit oriundus. Milites sui exercitus sunt de diuersis partibus & nationibus cõgregati, quia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus sunt ualentes, unde oportet, quod de alienis gentibus eius potentia roboretur. Potentia quidem Soldani peditum armatorum est modica: equitum uero est plurimum copiosa. Maior pars exercitus AEgypti, sunt serui empti pretio, quos mali Christiani sæpe portant cupiditate lucrandi, aut in præliis acquisiti, quos compellunt eorum sectæ & fidei adhærere. Et illi qui empti pretio pecuniæ extiterunt, chariores sunt & habentur, & plus aliis honorantur. Soldanus AEgypti semper est timidus & suspectus, ne gens sua in eius præcipitium aliqua machinetur. Sunt enim illi serui talis naturæ, quod semper aspirant ad dominiũ occupandum, & ob hanc causam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniæ circa

uiginti milia poteſt eſſe equitum, ex quibus ſunt aliqui in arte armorum periti & ſtrenui bellatores, maior tamen pars illorū magni pretii non habetur. Quando Soldanus equitat & gens ſua, magna & multa arneſia ſecum trahunt, & onera camelorum, equos pro armis habent ſatis bonos, & equas ſatis agiles ad currendum: non tamen poſſent magnos ſufferre labores, & mularum & ronimorum copiam non habent. Exercitus Soldani eſt promptus ad ſeruitia & paratus, quia milites habitāt omnes ſimul in ciuitate Chayri. Conditio uero ipſorum eſt talis, Quia unuſquiſq; habet ſtipendia ſua de quibus uiuit, quæ ſumma centum & uiginti florenos annuatim uix excedunt, & oportet tenere tres equos & unum camelum. Et ſi forte Soldanus AEgypti extra regnum duceret gentem ſuam, aliquid daret ſibi ſi uellet de gratia ſpeciali. Milites uero iſtos dat Soldanus regendos proceribus ſuis, quos nominat Amurates, & dat alteri centum alii ducentos, plus uel minus, ſicut eis placebit, & quantum aſcendunt in ſumma ſtipendia militum, quos conceſſerit Amurato, tantundem dabit Soldanus Amurato pro ſua perſona, & ſoluit ſibi etiam ſtipendia militum quos tenebit: unde illi, quem Soldanus uoluerit ad magna promouere & honorare, dat plures milites ad tenendum. Secundum uero ordinem prætaxatum, magna fit Soldano derogatio ſeruitiorum & defectus, quia Amurates emunt ſeruos pretio pecuniæ, & ponunt illos ad ſtipendia, & in numero militum armatorum, aut ponunt ad ſeruitia gentem parui pretii, quibus concedunt equos & arma, & pro ſuis ſtipendiis dant eis aliquid, & reſiduum totum conſeruant, unde in multis talibus pauci inueniuntur, qui ſint ad arma ualentes.

De potentia Soldani in regno Syriæ. Cap. LI.

POTENTIA uero Soldani in regno Syriæ circa quinque milia militū poteſt eſſe, qui de terris & redditibus uiuunt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turquorum, qui ſunt aduenæ & forenſes, de quibus magnum habet iuuamen, præcipue ad obſidendum ciuitates & caſtra, quia ſecum uadunt ſola intentione aliquid acquirendi. Ad alia uero ſeruitia non poſſet Soldanus illos trahere abſque ſtipendiis, & ſi forte uellet illis uiolentiam inferre, ipſi recederent ſine mora, Turquiniani uidelicet aſcenderent magnos mōtes, & deſertum Arabiæ peterent Beduini. Aliquos etiam habet Soldanus pedites ſagittarios in terra de Malbeclz & circa montem Libani, & in terra Aſſaſſinorum, qui etiam ad caſtra & ciuitates obſidendas, ſeruitia magna præſtāt, ſunt enim Chriſtianæ fidei inimici, ualde ingenioſi ad ciuitates capiendas & caſtra, quas capere ſciūt per machinas, arcus, baliſtas, ignes inextinguibiles, meatus ſubterraneos, & alia diuerſa genera inſultandi.

De regno AEgyptiorum, qualiter de gente in gentem tranſlatum eſt. Cap. LII.

IMPERATOR Græcorum conſueuit terræ AEgypti dominium obtinere, & per duces & rectores terrā illam regebat, qui redditus colligebāt, & Imperatori Conſtantinopolim tranſmittebāt, & curauit dominium Græcorū uſq; ad annos domini DCCIII. AEgyptii uero nequeuntes pati dominiū Græcorum, à quibus mirabiliter grauabantur, reddiderūt ſe Saracenis, & elegerunt dominum ſuper eos quendā de progenie Mahumeti, quem uocauerunt Caliph, & tenue-

& tenuerunt isti dominium AEgypti, annis CCCXLVII. Postea uero amiserunt dominium, & Medi, qui Cordins uulgariter appellantur, dominium occupauerunt, sicut clarius inferius exprimetur. Anno domini MLIII bonæ memoriæ Amanricus rex Hierosolymitanus cum omnibus Christianis quos potuit congregare, ingressus fuit terram AEgypti, & plures acquisiuit ciuitates & uillas. Caliphus uero uidens, quod non poterat resistere Christianis, misit nuntios ad Soldanum Halappi, implorans subsidium ab eodem, unde Soldanus Halappi, qui sectam sequebatur Caliphi, misit ad subsidium Caliphi quendam suum ducem, qui uocabatur Xacaron cum magna copia armatorum, qui tantum fecerunt, quod de regno AEgypti fugauerunt Christianos, & recuperauerunt terras quas occupauerant Christiani. Post hæc quidem accidit, ut uideret terram AEgypti diuitiis opulentam, & Caliphi potentiam quasi nullam, ad illius terræ dominium aspirauit: unde cepit Caliphum personaliter, & illum carceri mancipauit, & regnũ AEgypti inuasit uiriliter, & ipsum dominio suo subdidit, & constituit se dominum & Soldanum. Iste Xacaron fuit de regno Medorum, de natione Corasminorum, & fuit de natione sua primus dominus in AEgypto. Post obitum uero Xacaron, successit sibi in dominio quidam filius suus nomine Soladinus, & tantum creuit potentia istius Soladini, ut ipse regem Hierosolymitanum & Christianorum potentiam debellarit, & ceperit uiolenter sanctam ciuitatẽ Hierosolymitanã, & alias plures terras. Et post obitũ istius Soladini fratres sui & nepotes successiue AEgypti dominiũ tenuerunt usque ad tempus cuiusdã Soldani, qui uocatus fuit Melecsala. Iste Melecsala dominabatur in AEgypto tempore illo, quo Tartari subiugauerunt regnum Cumanorũ. Et audiens qualiter Tartari pro modico pretio uendebant Cumanos quos ceperant, misit cum magua summa pecuniæ per mare mercatores, & fecit emi de iunioribus Cumanis in maxima quantitate, qui fuerunt deportati in AEgyptum. Melecsala multum dilexit Cumanos quos emerat, & ipsos fecit cum magna diligentia enutriri, & in arte equitandi, sagittandi, & arma tractandi illos instruxit, & magnam gerens fiduciã penes seipsos detinuit, quodãmodo omnes alios elongando. Et eo tempore quo B. Ludouicus rex Francorum bonæ memoriæ transfretauit, & Christiani nominis amore fuit carceribus mancipatus, prænominati serui empticii Cumani interfecerunt Melecsala eorum dominũ & Soldanum, & constituerunt eorum dominum quendam ex ipsis nomine Turquinianum. Et ob hanc causam rex Franciæ & frater suus qui Saracenorũ carceribus trudebantur, fuerunt redempti & facilius liberati, & hoc modo cœperunt prædicti Cumani in AEgypto primitus dominari, & uocatur ista progenies Cumanorum in partibus orientis Capchac. Post paucos uero dies quidam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turquinianum gladio iugulauit, & fecit se dominum & Soldanum, & uocatus fuit Melecmees, & iste Melecmees debellauit Guiboga capitaneum Tartarorum, quos in custodia regni Syriæ dimiserat Haolonus, Cũmque Melecmees ad AEgyptum rediret, quidam alius Cumanus nomine Bandecar, ipsum interfecit in uia, & se constituit dominum & Soldanum, & fecit se uocare Melecdaer. Iste fuit sagacissimus, & in facto armorum strenuus, atque audax, & suo tempore multum cre-

Rex Francorum in carcerẽ coniectus.

uit Saracenorum potentia in AEgypto,& in regno Syriæ,& multas occupauit ciuitates & castra quas Christiani tenebant,& iste cepit nobilissimam ciuitatem Antiochiæ anno domini M CCLXVIII. Et postmodũ regno Armeniæ intulit multa damna. Tempore uero istius Soldani Melecdaer, transtulit se ad partes Syriæ rex Angliæ bonæ memoriæ, dominus * quem Soldanus interficere cogitauit per quendam Assassinum, qui ipsum regem uulnerauit gladio uenenato, sed per dei misericordiam & per multos labores ad conualescentiam est deductus. Post hæc fuit idem Soldanus Melealzdaer ueneno potatus, obútq; in Damasco. Post obitũ uero Melecdaer factus fuit Soldanus filius suus Melecsayt, sed confestim quidam alius Cumanus nomine Elsi, deiecit ipsum de sede & constituens seipsum dominum & Soldanum, illum fugauit extra regnum AEgypti. Prædictus Soldanus Elsi ciuitatem Tripolitanam obsedit anno domini M CCLXXXIX,& uiolenter occupauit eandem.

De ciuitate Acon, qualiter à Christianis sit amissa.

Cap. LIII.

ANNO uero sequenti prædictus Soldanus Elsi congregauit undiq; posse suum,& egressus fuit de AEgypto, intendens obsidere ciuitatẽ Acon,& dum in quodam amœno loco requiesceret quadam die per quendam seruum suum, quem totius exercitus sui constituerat ducem & rectorem, fuit ueneno potatus: qui dum crederet dominium usurpare, fuit continuo per alios frustatim cæsus, & factus fuit Soldanus filius Elsi, qui uocatus fuit Melatasseraff, & ille fuit qui cepit nobilem ciuitatem Acon, anno domini M CCXCI. Postquã uero prædictus Soldanus Melatasseraff rediit in AEgyptum,& quadam die iuisset uenatum, per quendam seruum suũ fuit in nemore interfectus, qui dum crederet se futurum Soldanum, fuit statim ab aliis detruncatus. Postea uero fecerunt dominum ac Soldanum illum, qui hodie est Soldanus, qui uocatur Melecnaser, qui fuit frater Melatasseraff, superius nominati. Et quia iste Melecnaser erat ualde iuuenis, datus fuit sibi baiulus & tutor quidam nomine Guiboga, qui fuit Tartarus natione,& fuerat seruus emptitius patris sui. Iste Guiboga usurpauit dominium,& Soldanum iuuenem posuit in quodam castro Crac de Monreal, eidẽ faciens necessaria ministrari. Iste Guiboga fecit se appellari Melechadel. Tempore uero istius Guiboga, fuit in regno AEgypti tanta rerum uictualium caritas, quod omnes Saraceni fame defecissent & penuria, sicut canes, nisi forte aliqui fuissent Christiani, qui eisdem multa uictualia detulerant cupiditate lucrandi. Post hæc autem Guiboga prædictus, qui fecerat se Soldanum, intellectis rumoribus de aduentu Tartarorum, congregauit exercitum suum,& uenit ad regnum Syriæ, ut terras à Tartaris tueretur. Iste Guiboga honorabat & diligebat multum homines suæ nationis, unde Cumani per inuidiam sibi dominiũ abstulerunt,& fecerũt Soldanum quendam ex ipsis nomine Lachim, & iste fecit se nominare Melecnaser. Iste Lachim noluit destruere Guiboga, qui eius extiterat socius & amicus, imò dedit sibi dominiũ cuiusdam terræ, quæ uocatur Sarsac,& ciuitatem Hamac: inhibuit tamen sibi, ne staret in regno AEgypti. Præfatus uero Soldanus Lachim stetit in castro Cayri per triennium, nec fuit ausus inde exire præ timore suorum, nisi forte quadam die quod descendit ad planiciẽ

Mons regalis vulgo Crac.

causa

causa ludendi,& tunc equus cecidit sub eo,& fractum fuit crus eius. Finaliter cũ luderet ad ludum Scachorum,quidam ex seruis illius arripuit ensem Soldani,& percussit eum in capite & occidit,sed interfector fuit ab aliis continuo detruncatus. Post hæc fuerunt in magna discordia Saraceni de Soldano & domino eligẽdo. Demum uero posuerunt in sede dominii Melecnaser iuuenem superius nominatum,quẽ Guiboga posuerat in castro mõtis Regalis, ut superius est expressum. Et iste Melecnaser est ille Soldanus,quem Casanus debellauit in campo,& qui regnat hodie in AEgypto. Parcatur mihi, si prolixius quàm deceret, uerbũ tenui de Cumanis,qui sunt serui empti & uenditi,& de Soldanorũ eorum natione,qui sæpius inter se occiduntur. Nam hoc feci,ut clarius demonstrarẽ,qualiter non possunt stare longo tempore,qui talem aduersitatẽ incurrãt quod non possent egredi de AEgypto, nec ad partes alias cum exercitu se transferre.

De situ & conditione regni AEgypti. Cap. LIIII.

REGNUM AEgypti est ualde locuples & amœnum,longitudo eius per quindecim dietas extenditur,& per tres solummodo latitudo. Istud regnum est quasi insula à tribus partibus deserto & sabulo circundatum, & ex alia parte habet mare Græciæ. Ex parte orientis uicinum est regno Syriæ magis quàm alteri terræ: ueruntamen inter unum regnum & aliud est iter octo dierum, semper per sabulum incedendo. Ex parte occidentis habet quandam prouinciam Barbariæ, quæ uocatur Bartat,sed inter unam terram & aliam, est desertum quindecim dietarum. Ex parte uero meridiei est regnum Nubianorum, qui sunt Christiani, & sunt nigri sicut pix propter solis æstum, & inter unam terram & aliam est desertum Aranæ duodecim dietarum. In regno AEgypti sunt, quinq; prouinciæ, prima & maior nominatur Sayt, alia Demesor, tertia Alexandria, quarta Resit,& ista quidem est insula, & fluminibus circundata. Quinta uero dicitur Damiata. Maior ciuitas regni AEgypti uocatur Chayre, & est ualde magna ciuitas & diuitiis repleta, & ibi prope est quædam alia antiqua ciuitas, quæ uocatur Meser, & illæ duæ ciuitates situm habent supra littora fluminis, quod labitur per medium AEgypti, quod uocatur Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Istud flumen est utilius flumen quod ualeat reperiri, irrigat enim omnes terras per quas labitur, & illas facit fertiles & amœnas: per istud flumen potest uenire nauigium,quod ualde est profundum,abundantiam habet bonorum piscium,& posset per omnia commendari, nisi esset quod quædam animalia resident in eodem,quæ ad similitudinem sunt draconis,& deuorãt equos & homines,& alia quæcunque animalia in flumine si illa inueniant,& etiã super ripam, & ista animalia Cocatrix uulgariter appellantur. Istud flumẽ semel crescit in anno, & incipit crescere à medietate mensis Augusti,usque ad festum B. Michaelis, quotidie augmentando: & quando est in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aquas discurrere per meatus & riuulos ordinatos,& omnes terræ fructiferæ irrigantur,& XL diebus stat aqua supra faciẽ terræ. Deinde incipit decrescere & siccari,postea semina seminantur,& crescunt solummodo per irrigationẽ fluminis,quia in partibus illis non pluit,ita quod uix hyems cognoscitur ab æstate. Insuper habitatores terræ AEgypti posuerunt quandam columnam marmoream in medio fluminis ante ciuitatem Meser,& in illa columna se

Nubiani.

Nili descriptio Hebraice.

Crocodili.

cerunt signa, & quando flumen crescit usque ad perfectum augmentum, respiciunt illa signa columnæ, & si aqua creuerit usque ad summum signum, tunc sciunt se habere fructuum ubertatem, si uero minus creuerit, sciũt per illa signa, quod contrarium debeat euenire, & secundum hoc pretia rerum imponunt. Aqua ipsius fluminis est sanissima ad bibendum. In regno AEgypti sunt duo portus maris, uidelicet Alexandria & Damiata: ciuitas Alexandriæ est bene munita, & circundata muris fortissimis. Aquam uero quam bibunt ciues Alexandriæ, uenire faciunt de flumine Nili, per quendam meatum subterraneũ & occultum, & implent multas cisternas quas habent in ciuitate ordinatas. Aliam uero aquam non habẽt, de qua possent bibere præter illam, unde si auferretur ciuibus illa aqua fluminis, non possent diutius permanere. Altera uero ciuitas Alexandriæ esset difficilis ad expugnandum uiolenter, ciuitas Damiatæ sita est super flumine Nili, & antiquitus fuit circunuallata ambitu murorum, sed capta fuit bis per Christianos, semel uidelicet per regem Hierosolymitanum, & alios Christianos partium orientis, & alia uice per Beatum Ludouicum regem Franciæ, pro cuius redemptione Saracenis fuit postmodum restituta, unde diruerunt illã Saraceni, & transposuerunt illam longe à flumine & à mari, nec ibi fecerunt muros, siue alia munimenta, & uocant terram illam nouam Damiatam: uetus uero Damiata est sine habitatione totaliter derelicta. De portubus uero Alexandriæ & Damiatæ, Soldanus recipit magnos redditus à mercatoribus, & aliis multis modis. Terra AEgypti dat omnium frugum & fructuum ubertatem, & optimã chacharam in maxima quantitate: uinum modicum, tamen bonum, & odoriferum ualde. Saraceni non audent uinum bibere, quia eis inhibitũ est lege. Carnes castinas, hœdinas, gallinaceas, & uolatilia satis habẽt, modicũ de bouinis, tamen camelos comedunt loco boum. In regno AEgypti degunt simul cum Saracenis quidam Christiani, qui uocantur Rapti. Ritum tenent Iacobitarum, & multas habent in illis partibus Abbatias, quas libere tenent, & sine censu, & illi sunt antiquiores habitatores terræ AEgypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt, postquam illius terræ dominium occupauerunt. Res uero quæ deficiunt in AEgypto, quibus maxime indigent Saraceni, nec alias habere possunt, nisi ab extraneis partibus deferantur, sunt ligna, pix, ferrum, sclaui, & serui empti, de quibus eorum exercitus roboratur, & oportet quod prædictæ res deportentur per mare, & sine ipsis stare non possunt. In toto regno AEgypti non est ciuitas siue castrum, seu alia terra munita murorum ambitu, præter ciuitatẽ Alexandriæ, quæ fortis est, & præter castrum Chayre, quod posset absque difficultate maxima expugnari, & in illo castro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra AEgypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qua exercitus AEpti debellatus, & equitum potentia conquassata, tota illa terra subiugaretur absq; resistentia alicuius.

De tempore competenti, mouendi bellum contra filios Ismael. Cap. LV.

POSTQVAM rationabiliter ostendimus iustam causam quam Christiani habent mouendi guerram contra perfidos Saracenos, & sufficienter diximus de potentia sacræ Romanæ ecclesiæ, tractauimus etiam de conditione & statu

ſtatu regnorum AEgypti & Syriæ,ac de poſſe Soldani & gentis ſuæ: ultimo reſtat aliquid dicere de tempore competenti: breuiter dico ergo, quoniam merito poſſumus dicere uerbum iſtud, Ecce nunc tempus acceptabile, nunc tempus ſalutis: nam nunc eſt uere acceptabile tempus impertiendi ſubſidium terræ ſanctæ quo corda fidelium debent ſuccendi ad paſſagium terræ ſanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur ſanctum ſepulchrum domini, origo & fundamenta ſpei noſtræ: nec recolimus habuiſſe tempus tam acceptabile, támque ſalubre, temporibus retroactis, ſicut deus omnipotens nunc per ſuam miſericordiam multis indiciis demonſtrauit. Primo enim conceſſit nobis omnipotens & miſericors deus paſtores, & patrem ſanctiſſimum, qui poſtquam ſedit in ſede pontificatus, prouiſione diuina, toto mentis affectu, diu noctúque anxie cogitauit, qualiter terræ ſanctæ ſubſidium ualeat impertiri, qualiter ſepulchrum domini debeat liberari à ſeruitute inimicorũ blaſphemantium nomen Chriſti: unde firmiter eſt credendum quod deus ſuos miſericordes oculos cõuertendo, ſibi in terris conſtituit ſummum uidelicet pontificem ſanctiſſimum patrem noſtrum, cuius tempore acceptabili, diuina fauente clementia, ſancta ciuitas Hieruſalem ſub iugo ſeruitutis Mahumeti diutius iam detenta, proculdubio erepta, reducetur ad priſtinam libertatem. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quo adeo firmiter demonſtratur, quod terra ſancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per gratiam Ieſu Chriſti omnes reges & principes Chriſtiani, & Reſpublicæ inter ſe ſunt in ſtatu pacifico & quieto, nec aliqua procella odii uel ſcandali perturbãtur, ſicut olim fieri conſueuit. Vnde deus omnipotens hoc nobis demonſtrat, uolens terræ ſanctæ miſericorditer opitulari. Præterea omnes Chriſtiani diuerſarum partium & regnorum, fide ac deuotione accenſi parati ſunt, tam humeris quàm cordibus figere ſignum crucis, & ad terræ ſanctæ ſubſidium tranſfretare, nõ parcendo laboribus, nec expenſis, & pro nomine Ieſu Chriſti exponere ſe & ſuã uiriliter & feruenter. Ecce nunc tempus acceptabile, quod Chriſtianis à domino demonſtratur. Nam potentia inimicorum fidei Chriſtianæ, eſt ad præſens mirabiliter diminuta: tum propter guerras Tartarorum, cum quibus nuper bellando paſſi fuerũt conflictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit reſtaurari. Tum propterea, quod ille Soldanus, qui regnat hodie in AEgypto, eſt homo nullius ualoris, & nullius penitus bonitatis. Eſt etiã aliud, quia omnes principes & Soldani Saracenorum, qui conſueuerunt impertiri ſubſidium & iuuamen Soldano AEgypti tempore opportuno, totaliter defecerunt per potentiam Tartarorum, quod non remanſit niſi unus, qui dicebatur Soldanus Meredini, cuius etiam poſſe & dominia redacta ſunt ſub ſeruitute & potentia Tartarorum, & ipſe perſonaliter eſt detentus: unde his temporibus abſque magno diſcrimine & labore poterit recuperari terra ſancta, & acquiri regnũ Syriæ & AEgypti, ac totaliter deſtrui ac confundi potentia inimicorum impiorum, facilius per gratiam Ieſu Chriſti, quàm fieri potuiſſet multis temporibus iam elapſis. Ecce nunc tempus acceptabile Chriſticolis à domino demonſtratũ. Nam Tartari offerent ſe paratos, Chriſtianis dare ſubſidium & iuuamen toto poſſe contra perfidos Saracenos: & ob hanc cauſam rex Tartarorum Carbanda ſpeciales nuntios deſtinauit, qui fratris ſui Caſani ueſtigiis inhærendo, offert ſe

exponere libentissime posse suum ad subuersionem, & totalem destructionem inimicorum nominis Iesu Christi. Et tempore quidem isto, præcipue cum auxilio Tartarorum terra sancta recuperari posset, & regnum AEgypti absq; magno discrimine faciliter subiugari. Deceret igitur Christianos dare subsidium terræ sanctæ, & absque tarditate. Nam mora ad se trahit magnum periculum & discrimẽ, uidelicet, ne forte, quod absit, Carbanda Christianorum amicus deficiat, & loco eius resurgat pessimus inimicus, & qui forte adhæreret sectæ & fidei Mahumeti, & per consequens cũ Saracenis unanimis deueniret, & hoc posset Christianis ad maximum grauamen & periculum redundare.

De prosperitatibus, & aduersitatibus inimicorum fidei. Christianæ. Cap. LVI.

ADHONOREM igitur dei & domini nostri Iesu Christi, de cuius misericordia meũ spero supplere defectum: Dico quod ad acquirendam terrã sanctam cum minori periculo & labore, oportet quod Christiani terram sanctam ingrediantur, & posse inimicorum inuadant, eo tempore, quo inimici uexari aduersitate aliqua dignoscantur. Nam si prosperitatis inimicorum tempore Christiani hoc facere attentarent, non sine labore maximo & periculis possent perficere uota sua. Quæ uero sit inimicorum fidei Christianæ aduersitas, quæ uero sit prosperitas, breuiter enarrabo. In his quidem consistit prosperitas eorundem, quando uidelicet inimici habent dominum & Soldanum strenuum & sagacem, & talem qui cauere sciat & possit à fraudibus suæ gentis, & absque pauore rebellionis & perditionis suum possit dominium regere & tenere. Item, quando inimici in requie, absque guerrarum uexatione Tartarorum, uel aliorum longo tẽpore perstiterunt. Item, quando in regnis Syriæ & AEgypti frugum fertilitas est abundans. Item, quando per mare, & per terram uiæ secure patẽt, & eis absque contradictione cuiusquam res necessariæ abundanter ab extraneis partibus deferuntur. Item, quando treugas habent cum Nubianis & Beduinis deserti AEgypti, nec ab eis modo aliquo infestantur. Insuper quando Turquiniani & Beduini, qui degunt in regnis Syriæ & AEgypti, fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim prosperitatibus in tantum inimicorum potentia roboratur, quod non possent de facili subiugari. Sed econuerso, aduersitates possent inimicis accedere multis modis, quando uidelicet infideles suum perimunt dominum & Soldanum, & hos sæpe & sæpius faciunt & fecerunt. Nam postquam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in AEgypto, sicut superius enarratur, nouem fuerunt Soldani, & domini ordinati: & de nouem eorum dominis & Soldanis, qui fuerunt in AEgypto, usque ad præsens tempus, quatuor fuerunt diro gladio interempti Turquiniani, Cothos, Melec, Afferat & Lachinus, & duo potati ueneno mortifero Benedeclar uidelicet, & Elsinus. Alii, Meleclzsayt & Guiboga, uiriliter exultauerunt: & iste Soldanus Melecnaser, qui regnat hodie in AEgypto, extitit semel pulsus, & adhuc stat in suspendio uita sua, finem sui pessimum expectando. Item, alia inimicis potest aduersitas euenire, uidelicet, quando flumen Nili non crescit, ita quod terras AEgypti posset, ut conuenit, irrigare, quoniam tunc famem & penuriam patiuntur: & hoc eis quod accidit, non est diu: fame enim & inopia tũc periissent Christianæ fidei inimici, &

& regnum AEgypti totaliter dereliquissent, nisi forent cupidi Christiani, qui eis portauerunt uictualia abundanter. Tunc etiam propter defectum uictualium milites AEgypti efficiuntur pauperes & mendici, & ipsos oporteret equos & arma uendere, & familias minuere propter famem, & sic non possent per consequens recedere de AEgypto. Milites enim AEgypti talis conditionis existunt, quod quando uolunt egredi de regno AEgypti, & ad partes alias se transferre, oportet quod per octo dietas omnia necessaria secum ferant, quia in itinere octo dierum nihil penitus inuenirent, cum sit totum sabulum, quod incedunt: unde si militi deficiat unus equus uel camelus, non posset se à prouincia elongare, & ob hanc causam Soldanus AEgypti taliter impeditur, quod non posset ad regnum Syriæ se transferre. Item, quando inimici diutius guerra aliqua uexarentur. Item, magna aduersitas esset inimicis, & multipliciter tædiosa, si per mare eis uiæ taliter arctarentur, quod res quibus carent, & quibus magis indigent ad sustentationem, eorum exercitus non haberent, sicut ligna, pix, ferrum, seruos emptos, de quibus reficiunt eorum exercitum & augmentant, & alias res quam plures, quas habere non possent, nisi ab extraneis partibus portarentur, & sine illis stare diutius non ualerent. Item, quando Nubiani mouerent inimicis guerram, uel etiam Beduini, per hanc enim guerram potentia inimicorum posset taliter impediri, quod ad defendendum regnum Syriæ de AEgypto egredi non ualerent. Item, quando terra Syriæ deficeret in redditibus per temperiẽ temporibus, uel propter guerras Tartarorum, uel alio quoquo modo. Nam si in regno Syriæ deficerent uictualia, ita quod exercitus Soldani copiam non haberet, non posset in regno Syriæ commorari. Nam ab AEgypto siue alia regione nullum potest ad regnum Syriæ deportari, unde inimici nõ possent recedere de AEgypto. Quandocunque ergo inimici ab una quauis aduersitatum prædictarum uexantur, sine dubio essent taliter impediti, quod ad defendendum regnum Syriæ, de AEgypto recedere non ualerent: unde Christiani regnum Hierosolymitanũ faciliter occuparent, & possent ciuitates & castra diruta reædificare absq; contradictione cuiusquam, & interea se taliter præmunirent, quod potentiam inimicorum postmodum non timerent.

De primo passagio terræ sanctæ. Cap. LVII.

PROSPERITATIBVS & aduersitatibus inimicorũ non sine causa rationali superius enarratis, de initio passagii effudi, iuxta meæ paruitatis notitiã deuote & fideliter aliqua explicabo, ad correctionẽ tamen uestræ sanctissimæ sanctitatis. Mihi ergo uideretur pro maiori securitate & cõmodo passagii generalis, quod prius præmitterẽtur aliquæ copiæ militum & peditum armatorum, ad prætendendam & cognoscendam potentiam inimici, cuius codiæ quantitatẽ sufficientem esse indico in præsenti mille equitum, decem galearum, & trium miliũ militum peditum armatorũ: super his etiam legatus à se de passagio mitteretur, & capitaneus strenuus & fidelis, qui ipsos omnes regerent & fouerent, & feliciter cum eis, dante domino, transfretarent iuxta eorum discretionem & prouidentiã, in insulam Cypri, aut ad regnũ Armeniæ applicarent, deinde absq; moræ dispendio ex parte legati, & capitanei ipsius armamenti, per consilium & iuuamen regis

Armeniæ, nuntii mitterentur ad Carbanda dominum Tartarorum: duo inter cætera requirendo, unum uidelicet, quod per totam terram sui dominii faceret inhiberi, ne mercationes seu uictualia siue animalia ad inimicos portarentur. Aliud, quod mittere uellet suorum militum quantitatem in confines Meleti, qui prope terras inimicorum figerent castra sua, & terras Halappi sæpius prædarentur, circuncirca quotidie deuastando. Nostri quoque peregrini cum fidelibus regis Armeniæ atque Cypri, Saracenis guerram mouerent, & tam per terram quàm per mare, impugnarent inimicos, & præcipue conarētur taliter maritima custodire, quod inimicis nihil penitus portaretur. Possent insuper nostri Christiani à nostra insula præmuniri, quæ quidem insula in loco competenti & utili noscitur esse sita, pro commodo galearum. Exinde possent Christiani inimicis inferre non modica detrimenta. Veruntamen modum incipiendi guerram, & terras inimicorum inuadendi, ad præsens dicere prætermitto, quoniam iuxta inimicorum conditionem & statum oportet consilium mutari, & operari consilio sapientum, qui præsentes his negotiis intererunt. Commoda uero, quæ de isto primo scilicet paruo passagio consequi poterunt, dante domino, Christiani, inferius breuiter describentur.

De commodis primi passagii. Cap. LVIII.

PRIMVM igitur commodum esset istud, primum passagium poterit taliter ordinari, cum auxilio aliorum fidelium partium orientis, uel etiam Tartarorum, quod nulla dabitur requies inimicis, & incurrere poterunt damna plurima, & etiam detrimēta. Nā si per Christianos & Tartaros guerra moueatur Soldano AEgypti, per terram & per mare, ut superius est expressum, ad defensionem terrarum suarum, Soldanus compelleretur transmittere gentem suam, ut tam terras illas quæ mari sunt propinquæ, quàm alias quæ possent inuadi, faciat custodiri. Si ergo moueatur guerra per Tartaros & Christianos in prædictis partibus Meleti, inde Babyloniæ usque ad ciuitatem Halappi, quæ distat per XXV dietas oportebit inimicos uenire ut terras tueantur, & Christianis & Tartaris se opponant. Et illi qui pro isto seruitio transmittentur post modicum temporis spatium erunt taliter fatigati, affecti tædio, equis & expensis etiam denudati, quod nullatenus ibidem poterunt diutius commorari, multis rationibus atque causis, quas exprimere seriatim esset forsitan tædiosum: unde redeuntibus primis ad propria, alii ad terræ custodiam mitterentur: & in tribus uel quatuor mutationibus sic peractis, inimici prædarētur, uacuarentur expensis, & damna incurrerent infinita. Per primum passagium inimici possunt plurimum infestari, uidelicet quod si cum armamento decem galearum passagii, & alias quæ armati poterunt in regnis Armeniæ atque Cypri, terræ Saracenorum positæ, prope mare uiriliter inuadantur, de facili poterunt deuastari, & bonis omnibus spoliari, & Christiani cum galeis ad insulam Anteradensem possent sospites remeare. Vnde oportet Soldanum de Babylonia cum toto suo posse ad regnū Syriæ se transferre, ut sufficientem habere posset copiam armatorum, per quos daret subsidium omnibus terris, quæ prope maris littora situm habent. Egressio quidem Soldani de AEgypto, causa ueniendi ad regnum Syriæ, eidem esset periculosa, & plurimum damnosa. Periculosa, propter dolum & proditionem suæ gentis. Tædiosa, quia

sæpius

sæpius posset à fidelibus Christicolis infestari. Damnosa, quia suum ærariũ consumeret & uastaret. Vix enim crederetur, si dicerem summam Thesauri quam Soldanum & gentẽ suam oportet expendere, quotiescunque egreditur de AEgypto. Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes uiæ maris poterunt taliter coarctari, quod inimici non poterũt habere quicquam de rebus illis, præcipue quibus magis indigent, & sine quibus diutius stare non possent, sicut ferrum, ligna, pix, & serui empti & alia, sine quibus non possent eorum exercitum sustentari, nec ista habere possunt, nisi per mare ab extraneis partibus deferantur. Præterea inimici amitterent redditus portuum maris, qui excedunt pecuniæ magnam summam. Item, si inimici aduersitate aliqua turbarentur, per quam impedirentur taliter, quod de regno AEgypti egredi non ualerent, nec terris Syriæ præstare iuuamen, tunc enim Christianis primi passagii cum auxilio aliarum partium orientis sufficientes essent ad reædificandam ciuitatem Tripolis. Sunt enim in monte Libani Christiani degentes sagittarii, pedites ualde boni circa XL milia uirorum, qui libenter subsidium & iuuamen impenderent peregrinis, qui multoties fuerũt Soldano rebelles, & Saracenis damna plurima intulerunt. Et postquam ciuitas Tripolis esset reædificata. Christiani possent illam defendere & tenere usque ad aduentum passagii generalis, & per consequens possent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc caderet ad magnũ commodum Christianorum generalis passagii, qnia inuenirent ibi portum paratum, ubi possent commode applicare. Item, si Tartari acquirerent regnum Syriæ, & per consequens terram sanctam, Christiani primi passagii inuenirẽtur parati recipere ciuitates & castra, aut Tartaris eas munirent & tenerent. Nam ego qui satis bene noui Tartarorum modum, credo firmiter quod Tartari libẽter terras quas acquirerent, custodiendas & tenendas traderent Christianis libere & quiete, & absque censu seu aliqua seruitute. Nam propter æstum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent, unde gratum esset eis plurimũ & acceptum, quod Christiani illas terras caperẽt & tenerent: non enim præliantur Tartari cum Soldano AEgypti, ut terras occupent & acquirant, cum tota Asia eorum dominio sit subiecta: sed ideo quòd Soldanus semper eorum extitit inimicus, & plura eis intulit grauamina, præcipue quando habuerunt guerram cum Tartaris conuicinis, unde ad omnia prædicta negotia inchoanda satis credo sufficere quantitatem superius nominatam, uidelicet milia militum, decem galearum, & trium milium peditum bellatorum. Et uidetur mihi quod in his principiis plura non operarentur plures, etiamsi totidem adderẽtur, & expensas plurimum augmentarent. Præterea de isto primo passagio, alia duo commoda sequi possunt. Nam postquam peregrini primi passagii per spatium temporis stetissent in partibus Syrianis, & uidissent conditionẽ prouinciæ, & nouissent potẽtiam inimici, & modũ etiam præliandi, instruere possent consocios uenientes passagio generali. Item, posito quod Tartari propter guerras, quas forsitan haberent cum Tartaris conuicinis, non possent aut uellent Christianis subsidium impertiri, & quod Soldanus in sua prosperitate persisteret ita quod laboriosum esset nimium eruere terram sanctam de manibus paganorũ. Reuerenda S. V. conditione terræ sanctæ plenius intellecta, uisa etiam & cognita potentia pas-

ſagii generalis,poſſet melius diſcernere quid ſuper his fieri expediret, utrum uidelicet tranſfretare deberet paſſagium generale,an deceret tempus magis congruum expectare,& ſic poſſent multa incumbentia diſcrimina euitari. Inſuper ſi mihi uenia tribuatur,audeo dicere duo uerba,unum uidelicet, quod S.P.V. ſcribere dignaretur regi Georgianorum qui ſunt Chriſtiani,& terræ ſanctæ peregrinationibus deuotiores quàm aliæ nationes,mandantes quod peregrinis darent ſubſidium & iuuamen,credo firmiter,quod ob reuerẽtiam domini noſtri Ieſu Chriſti,& ueſtræ etiam ſanctitatis,libenter & deuote ueſtrũ ſtuderent adimplere mandatum, ſunt enim,ut diximus, deuotiſſimi Chriſtiani, & ſunt potentes,& multi atque ſtrenui bellatores,& regno Armeniæ quodammodo ſunt uicini. Aliud,quod S.P.V. dignaretur etiam ſcribere regi Nubianorum, qui per B.Thomam apoſtolum ad fidem Chriſti in AEthiopia ſunt conuerſi,mandantes quod Soldano AEgypti guerram mouere debeant,& poſſe ſuum impediant & infeſtent. Credo etiam firmiter quod illi Nubiani ob amorem domini noſtri Ieſu Chriſti,& ob reuerentiam V.S.terram AEgypti Soldani inuadere conabuntur, Soldano & genti ſuæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et iſtæ literæ de mandato V.S.procedentes,mandari poterunt regi Armeniæ, qui ipſas faceret transferri eorũ idiomate,& per bonos nuntios deſtinabit. Huc uſque deuotiſſime & fideliter reſeraui ea,quæ parua mea notitia ſentiebat, ſuper initio paſſagii & ſubſidũ terræ ſanctæ. Nũc uero S.V. obediendo mandatis ad generale paſſagiũ me conuerto,de his quæ expediũt aliqua loquuturus ad correctionẽ ſemper S.P.V.

De paſſagio generali. Cap. LIX

GENERALE paſſagium per tres uias poteſt arripere iter ſuum, per uiã uidelicet Barbariæ. Sed de iſta uia conſulendũ relinquo illis,qui ſtatum & conditionem nouerunt illius regionis. Item per uiam Conſtantinopolitanã,per illam uidelicet,quam tennit dux Godefredus de Bolicino,& alii illius terræ peregrini. Et per hanc uiam paſſagiũ generale uſque ad ciuitatẽ Conſtantinopolitanam ſecure,ut credimus,poſſet ire. Vlterius nominatur per Turquiã uſq; ad regnum Armeniæ procedendo:uia illa non eſt libera,nec abſq; diſcrimine peregrinis,propter Turquos qui in partibus illis degũt:poſſet tamẽ per Tartaros uia illa ſecurari,& totaliter expediri. Poſſent inſuper Tartari ordinare,ut peregrini de terra Turquiæ haberent uictualiũ copiam,& equorum etiam pretii competentis. Alia uero uia eſt per mare,quæ eſt omnibus manifeſta:unde ſi per mare uoluerint incedere peregrini,oportebit quod in omnibus portubus eis marinæ naues parentur,& alia bona ligna ſufficientia ad paſſagiũ tranſportandum, & oportet quod in termino prætaxato, & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad littora maris,parati naues incendere,& cum dei adiutorio faciliter tranſfretare:in Cyprum enim poterunt applicare peregrini, ut,tam ipſis quàm eorum equis in itinere plurimum fatigatis, requies tribuatur. Poſtquam uero in Cyprum paſſagium incolume applicaſſet per dei gratiam,& per dies aliquos quieuiſſet, ſi primi paſſagii peregrini ciuitatem aliquam firmauiſſent in partibus Syrianis per breuem uiam,ad illam poſſet paſſagium ſe transferre. Et ſi forte primi paſſagii peregrini non firmaſſent ibi aliquod munimẽtum,oportebit paſſagium per regnum Armeniæ arripere iter ſuum, hoc modo uidelicet,

quod

quod peregrini in regno Cypri cum equis suis pacifice requiem sibi darent usq; ad festum B. Michaelis, ut infirmitas planiciei regni Armeniæ æstiuo tempore euitetur. Post uero festum prædictum ad regnum Armeniæ secure poterunt se transferre, & ibi inuenirent omnia necessaria affluenter. Veruntamen in ciuitate Tarsensi poterunt commodius permanere, quia ibi est abundantia aquarum & pabulorum, & tam de regno Turquiæ, cui uicina est, quàm de regno Armeniæ, equos, uictualia, & omnia necessaria habere poterunt abundanter. Post hæc autem ueris tempore ueniente, passagium poterit per terram dirigere gressus suos, ad nobilem ciuitatem Antiochiæ: quæ distat à regno Armeniæ solummodo per dietam, & nauigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita quod exercitus terrestris maris nauigio appropinquabit. Obsessa igitur ciuitate Antiochiæ, quæ captiuabitur faciliter, deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus requiescere in eadem, & inimicorum terras undique deprædari, ac interea scire & cognoscere in eadem. Sunt præterea in illa regione Christiani sagittarii ualde boni, qui sine dubio ad exercitum Christianorum uenirēt, & multa possent passagio impertiri. Post hæc uero de Antiochia recedentes, peregrini poterunt incedere per littora maris uersus ciuitatem Lyciæ, & illa uia esset breuior & melior, & semper nauigiū exercitui appropinquaret. Veruntamen prope castrum Margati in maris littore, est quidam transitus magnæ genti, plurimum tædiosus, quem quidem transitum si non haberent, possent absque discrimine Antiochiam remeare, & incedere per uiam Fenicl? uersus Cæsaream, per littora cuiusdam fluminis ascendendo, quod flumen Kenel uulgariter appellatur, & per illam uiam inuenirent aquas & pascua, & terras inimicorum abundantes frugibus, uictualibus, & aliis bonis, ex quibus Christiani prædas caperēt, & exercitui necessaria ministrarent, & sic possent per uiam illam ire de Antiochia usque ad ciuitatem Hamam, quæ est ciuitas opulenta, & per potentiam passagii cum auxilio dei faciliter caperetur. Et si forte Soldanus se opponeret Christianis resistendo ne caperent ciuitatem, tunc Christiani in illo loco magnam haberent prærogatiuam si prælium iniretur. Et si per dei gratiam peregrini possent debellare Soldanum, nullam postmodum resistentiam inuenirēt, unde recto tramite possent ire ad ciuitatem Damasci, quæ cum cæteris conditionibus libenter se redderet Christianis. Nam postquam ciues Damasci scirent debellationem Soldani, resistendi audaciam non haberent, imò fauerent in omnibus Christianis, sicut fecerunt Haolono & Casano, qui Damasci dominiū habuerunt absque labore aliquo post debellationem Soldani. Et postquam Christiani occupassent Damascum, residuum regni faciliter obtinerēt. Et si forte Soldanus prælium euitando non ausus contra Christianorum potentiam belliger apparere, Christiani recedentes inde ad Tripolim possint ire, & ibidem in quatuor dierū spatio peruenirēt, ibiq; etiā posset nauigium applicare, unde posset Tripolitana ciuitas reparari, & magnum possent peregrini habere subsidiū & iuuamen, per Christianos qui in monte Libani sunt degentes. Et per hunc modum ciuitatem Tripolitanam acquirerent & tenerent, deinde possent regnum Hierosolymitanum occupare, cum auxilio domini nostri Iesu Christi.

De societate Christianorum & Tartarorum. Cap. LX.

DE SOCIETATE uero Christianorũ & Tartarorum, uidetur mihi quod aliqua quãtitas Tartarorũ, uidelicet circa decem milia, possent multa conferre cõmoda Christianis per uias & itinera incedendo. Nam propter timorem Tartarorũ Beduini, neq; Turquiniani essent ausi Christianorum exercitui appropinquare. Præterea uictualia & alia necessaria exercitui procurarẽt, & uendẽda de longinquis partibus deferrent, & inde aliquid lucrarentur. Itẽ per Tartaros posset inuestigari intẽtio & conditio inimicorũ, quia Tartari sunt agiles ad currendum itinera, bene sciunt unde possunt ingredi & egredi ad eorũ liberam uoluntatẽ. Insuper ad inuadendũ inimicos in campo, & ad insultandũ ciuitates, castra, seu alia munimenta Tartari necessarii & utiles esse possent, quia ad talia sunt ualde ingeniosi. Si uero Carbãda uel alius loco sui, ingrederetur AEgyptũ cum magna multitudine Tartarorũ, tunc eorũ esset societas euitanda. Nam dominus Tartarorũ non dignaretur sequi uoluntatem Christianorum, imò uellet quod Christiani suis parerent mandatis. Præterea Tartari sunt omnes equites, & ualde festinãter incedunt, unde Christianus exercitus eos sequi nõ posset propter peditũ comitiua. Insuper Tartari habent talẽ modum, quia quando sunt debiliores, mirabiliter se reddunt obsequiosos, humiles, & deuotos. Quando uero sunt fortiores, ualde sunt austeri, tumidi & superbi: & non possent stare, quoniam debilioribus iniurias irrogarent, quod quidẽ Christiani nullatenus paterẽtur, unde posset per hoc materia scandali pullulare. Sed super his posset tale remedium adhiberi, uidelicet quod Tartari per uiam Damasci, sicut consueuerũt incederent, & per partes illas occupatẽt, & Christiani ad regnũ Hierosolymitanum dirigerent gressus suos. Et hoc modo inter Christianos & Tartaros cõcors amicitia per utrorumq; distantiã seruaretur, & facilius per duos quàm per unũ totaliter destrueretur potentia inimicorũ fidei Christianæ. Vnum insuper reducere audeo ad memoriam P. V. reuerendissimæ, uidelicet quod omnibus modis sagaciter occultetur intẽtio & consiliũ Christianorũ, ita quod inimici ignorent Christianorum propositũ atq; uelle. Nam quod Christiani noluerunt sua consilia præteritis temporibus occultare, multa dignoscuntur incõmoda incurrisse: & econtra inimici propterea multa sibi incumbentia pericula euitarẽt, auferendo Christianis materiam adimplendi eorũ uota diutius affectata. Et licet non ualeat occultari fama passagii generalis, quæ longe lateq; diffundetur per orbem, ad nullum tamen potest cadere commodum inimicis, quia eis ab aliquo Saracenorum non potest præstari subsidium quoquo modo. Et multis modis poterit euitari, ne Christianorum uolũtas uel propositum ad inimicorũ notitiam deferatur, aliqua uidelicet uelle facere simulando. Illud uero quod Tartari nequeunt sua consilia occultare, ad magnum incommodum eis cessit. Nam Tartari talem modum obseruant, prima quidem luna Ianuarii consilium capiunt super his quæ intendunt facere anno futuro: unde si intendant mouere guerras Soldano AEgypti, scitur ab omnibus Saracenis, qui continuo Soldano significãt ea quæ Tartari ordinant, & ipse circa hoc conatur apponere remedia opportuna. Saraceni uero bene faciunt, suum propositum occultando, & hoc sæpius confert eis. Et hæc dicta sufficiant de passagio terræ sanctæ.

MATHIAE

MATHIAE AMICHOV MEDICINAE DOCTORIS ET CANONICI CRACOVIENSIS PRAEFATIO.

LICET multi fuerint qui orbem & partes eius descripserint, tamē utramque Sarmatiam transsilientes, nihil ferè de ea scripserunt, nisi quod quidam in genere de hac & illa mentionem fecerunt, sed adeo obscure, ut nihil certi hinc colligere possis, quibus figmenta multa & meras nugas immiscuerunt, dum ultra Sarmatiam ad oceanum Septentrionalem campos ponunt Elysios, ubi scilicet aura sit temperatissima, uita placidissima & perpetua, omni referta iucunditate: homines uero multorum seculorum confecti ætate & tædioso grauati senio, sponte sese in oceanum præcipitent, quo miseræ senectutis euadant molestias. Scripserunt quoque illic reperiri terræ nascentia ambrosia, succo prædulci, & odore suaui, quibus homines quasi paradysi fructibus diu in uita conseruentur: itémque terram producere aurum in magna copia, & nutrire griphones, aues horribiles raptu uiuentes, quæ equum cum sessore in altum leuare queant, atque aurum effodi & exportari prohibeant. Aiunt præterea illic solem & lunā cæteráſque stellas perpetuo gyrantes & lucentes, dies temperatissimas & iucundissimas constituere. Verum hæc omnia conficta sunt, caréntque ueritate. Ponunt etiam moderni scriptores Tartarorum terribilem gentem indigenam esse Asianæ Sarmatiæ, & à seculo Scythiam inhabitantem, cum tamen constet eam esse gentem nouam & aduentitiā à partibus orientis mutatis sedibus, paulo plus ab hinc trecentis annis Asiæ Sarmatiam ingressam, antehac uero incognitam quemadmodum ab initio huius libri indicabo. Sed & montes Alanos, Hyperboreos & Riphæos in orbe terrarum uulgatissimos in illis Septentrionalibus regionibus affirmauerunt, ex quibus nominatissima flumina originem trahere dixerunt, nempe Tanaim Boristhenem maiorem & minorem, atque Volham ingentem fluuium: sed cum id à uero alienum sit, hodierna docente experientia, non sine causa reiicimus quicquid ueteres somniarunt de his montibus & fluminum originibus. Nam scimus & experientia didicimus prædicta tria flumina Volham, Tanaim & Boristhenem maiorem ex Moscouia originē ducere: minorem uero Boristhenem, quem Aristoteles Diaboristhenidē uocat, ex Russia superiori erumpere, & in maiorem Boristhenem transire. Montes autē Hyperboreos, Riphæos & Alanos scimus & uidimus illic non esse, nec dicta flumina ex eis, sed ex planicie terræ scaturire, id quod sequenti libro clarissime indicabimus, nihil nisi quod uerum scimus & experti sumus scripturi. Immutata quidē sunt prisca regionum illorū uocabula, id quod aliis quoq; accidit terris & habitationibus, sed nos ea intacta nō præteribimus, indicaturi quid ueteres senserint, quibúsque usi sint uocabulis, & in quæ hodie migrarint. Aperuit nobis rex Portugalliæ nauigationibus suis regiones Indicas & Africanas ad meridiē expositas: & rex Poloniæ qui Tartaris & Moscouitis confinis est, indies patefacit nobis per militiā suam plagam Septentrionalem cum gentibus quæ ad oceanum Aquilonis sunt expositæ, & extenduntur in orientem.

MATHIAE A MICHOV DE SARMATIA ASIANA ATQVE EVROPEA, LIBRI DVO.

De duabus Sarmatiis in genere. Cap. I.

ANTIQVIORES duas Sarmatias posuerunt, unam in Europa, alteram in Asia, sibiinuicem cohærentes & contiguas In Europiana sunt regiones Russorum seu Rutenorũ, Lithuanorum, Moslzorũ & eis adiacentes, ab occidente flumine Visſæ, & ab oriente Tanai inclusæ: harum regionum gentes olim Getæ nuncupabantur. In Asiatica uero Sarmatia, nunc commorantur & degunt plura genera Tartarorum, à flumine Don seu Tanai ab occidente usque ad mare Caspium ab oriente contenta. Horũ imperia, genealogiæ, ritus & mores, latitudóque terrarum, flumina & circumcirca adiacentia in subscribendis explanabuntur.

De ortu & aduentu Tartarorum. Cap. II.

ANNO domini MCCXI apparuit grandis cometes in diebus mensis Maii, octodecim diebus durans, & supra Poloucos Tanaim ac Russiam gyrans caudámque in occasum porrigens, & aduentum Tartarorum significans: unde sequenti anno gens Tartarorum in illam diem ignota, occiso ut fertur proprio rege Dauid, de submontibus Indiæ, confluxísque pluribus nationibus Septentrionis ad Poloucos uenit. Polouci siquidem fuerunt gentes secundum latus Septentrionale Euxini maris commanentes, ultra paludes Mæotidis, quos alii Gothos appellant. Polouci autem lingua Rutenorum sonant & interpretantur uenatici seu rapaces, quia sæpenumero inuadentes eos spoliabant, & bona ipsorum rapiebant atque abducebant, quemadmodum & Tartari hisce temporibus faciunt. Itaque Tartaris ingredientibus terras Ploucorum, postularunt per ambasiatam, ipsos principes Rutenorum uniuersis copiis & potentiis se adiuuarent, quoniam par exitium & discrimen eos sicut & Poloucos expectaret. Superuenerunt autem & Tartarorum nuntii denuntiãtes ducibus Rusciæ, ne immiscerent sese bello & adiutorio Poloucorum, sed potius exterminium eorum tanquam aduersariorum procurarent. Russitæ uero immaturo usi consilio, nuntiis Tartarorũ cõprehensis & occisis, perrexerunt exercitualiter Poloucis in adiutorium, terra mariq; uidelicet Msciſlaus Romanouic cum militia Kiouiensi. Msciſlaus Msciſlauic cũ militia Haliciẽsi. Item cæteri duces Russiæ Vlodimir, Rurilzouicz: duces Cirneouien. & duces Smolnenses. Iunctiq; exercitui omniũ Poloucorum peruenerũt in Protolce, & abinde singuli ascensis equis, uenerunt duodecim statiuis ad fluuium Kalcza, ubi iam Tartari castra metati fuerunt, & ilico respirandi spatio non dato, Tartari in eos irruerunt, & contritis ac diffugientibus Poloucis acies Rutenorum difiiciuntur, plurimáque cæde peracta bini duces Msciſlaus Kiouiensis, & Cirneouiensis captiuantur. Reliqui fugientes

(abominabile

(abominabile dictu) à Poloucis sociis, per quorum terrã fugam maturabant trucidabantur. Equites quoque propter equos, pedites propter uestes occidebantur, & in aquis suffocabantur. In illa ergo die Ruteni in pessimum horrendúmque inciderunt periculum, quale in terris Russiæ nunquam auditum est. Eáque prima clades extitit quam Ruteni à Tartaris pertulerunt. Mściflaus autem Mściflauic Haliciensis dux dum ad naues fugiendo peruenisset, superatis fluuiis persecutionem Tartarorum ueritus naues abrumpi præcepit, abindéque fugax in Halic pauore & trepidatione plenus peruenit. Vladimirus autem Rurilzouic fuga & ipse saluatus in Kiou perueniens, sedem accepit Kiouiensis. Alia uero omnis multitudo Rutenorum dum ad naues fugiendo peruenisset, & eas abruptas offendisset, in mœrorem uersa, dum undas tranare non posset, fame contabescens illic consumpta est, præter paucos duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios traiecerunt. Præterea anno domini millesimo ducentesimo uigesimo octauo, in maxima multitudine Tartari Russiam ingredientes, uniuersam terram Renesansca uastauerunt, ducem occiderunt, senes & impuberes necauerunt, reliquam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, castra incenderunt. Iterum hyeme eiusdem anni uenerunt Tartari in terram Susdalorum, & ea uniuersa uastata, ducem Georgium & filios eius, pluresque alios Susdalorũ principes interfecerunt, castrum Rostou incenderunt, captiuos & prædam pro libito abduxerũt. Sequenti quoque anno in Smolnensem & Cirnyeouiensem regiones uenientes, eas crudelissima cæde nulli ætati parcentes peruastauerunt, castra & fortalicia ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incenderunt, & onusti captiuorum multitudine in terras suas redierunt.

De crudeli uastatione Poloniæ & Hungariæ per Tartaros. Cap. III.

POST PRAEDICTA, Tartarorum horrenda uastatio ex ordine narrationis subnectenda est. Anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo primo. Tartari in Russiam uenerunt, & Kiou amplissimam urbem & metropolim Rutenorum magnifice constructam funditus deleuerunt. Habuit siquidem præfata urbs portas & turres firmiter ædificatas, & aliquarum portarum tecta deaurata & splendentia, habuit & usque nunc habet Metropolitanum de ritu Rutenorum seu Græcorum, plurimis Vladicis & Episcopis à Danubio per Moldauiam, Valachiam, Russiam, & Mosẑouiam præsidentem, in Kiouia iam post destructionem non residentem. Habuit insuper ecclesias supra trecentas ornatissimas, quatũ aliquæ in campis inter uepres & arbusta in hanc diem permanent, & stant desolatæ pro latibulis ferarum: ex quibus binæ ecclesiæ, uidelicet sanctæ Mariæ & sancti Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenent deauratas, quas Tartari prædatum uenientes, & inspicientes altim bassina uocant: altim bassina, id est, aureum caput habentes, quia partem tecti deaurati habent. Hac uero tempestate in monte ubi olim castrum Kiouiense stabat, Lithuani domini illius loci, fortaliciũ amplum de roboribus & lignis extruxerũt & tenent. Itaq; tota Russia cum sua metropoli & Podolia omni quaq; pessundata, Bathus Tartarorum Imperator uolens Hungariã ingredi, misit ducem Petam nomine cum magno exercitu uastandum Poloniam. Aiunt

Kiou metropolis Russiæ.

Poloni Bathum regem Tartarorum Poloniam, Slesiam, Morauiam uastasse. Verior tamen historia eorum, sicut & chronica Hungarorum referunt, Bathum non fuisse in Polonia, sed duces ipsius, qui trucidatis tyrãnis & principibus Rutenorum, receptáque præda, in oppidum Lublin & Z auichost, uiciniúsque eorũ, reduxerunt eam in Russiam, festinantérque redeuntes, expugnauerunt Sandomiriam cum castro. Illicque occiderunt abbatem Polzrziunicen cum fratribus eius, & magnum numerum utriusque sexus nobilium & ignobilium uirorum ac matronarum ad conseruandum uitam Sandomiriæ collectorum. Inde exeuntes per Vissicam, in Slzarbiniriam uenerunt, & reuertebantur prædam deducturi in Russiam. Dúmque statiua tenerent ad fluuium Z arna, apud uillam quæ maior Thursl zo uocatur, irruit in eos Vlodimirus Cracouiensis palatinus cũ militibus Cracouiensibus. Vbi inter pugnandum omnis captiuorũ multitudo diffugiens, in propinquas syluas se recepit: superati tamen sunt pauci à multis, Vlodimirus palatinus Cracouiensis cum suis à Tartaris. Verum strage suorũ perculsi Tartari, per syluam Stremech in Russiam recesserũt, & in supplemẽtum accersitis plurimis Tartaris cum fremitu & ira in Poloniam redierunt, & quia maximum exercitum habuerunt, ad Sandomiriam peruenientes, bifariam diuiserunt eum, minorémque exercitum in Lancitiam, Siradiam & Kuiauiam destinarunt cũ principe Cadano, quem Poloni Caydanum nuncupant, qui nullo obice apparente uastauerunt crudelissime illos tractus cædibus atque igne. Maior autem exercitus Tartarorum, cuius ductor fuit Peta Tartarorum princeps uersus Cracouiam iuit, omnem oram transitui propinquam cæde & incendio peruastans. Occurrũt ergo ei in uilla Chmelilz prope oppidum Sidlou, Vlodimirus palatinus, Clemẽs Castellanus Cracouiẽsis Pacoslaus palatinus, Iacobus Raciborouic Castellanus, Sandomirien. cum nobilibus & militibus Cracouien. & Sandomirien. & facto conflictu cum una turma Tartarorum, ipsáque attrita pedem referente, & ad alteram præstantiorem turmam sese diuertente, Poloni certamine priori fessi, pauci à plurimis aduerso pectore confossi ceciderunt: reliqui uero in fugam conuersi, per itinera nota euaserunt. Ceciderunt in eo conflictu desiderati Christinus Sullzouic de Nyedued, Nicolaus Vitouic, Albertus Stampotic, Zementa, Grãbina, Sulislaus, milites strenui, & alii plures ualidi. Ex quorum strage tantus pauor irrepsit, ut alii in alias regiones fugerent: agrestes uero cum pignoribus & pecoribus in paludes & syluas, & in inuia se conderent. Sed & Boleslaus Pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum Grzimislaua matre, & Kinga coniuge sua primum uersus Hungariam in castrũ Piennide prope oppidum Sandecz, postea uero in Morauiam ad monasterium Cistercien. effugit. Tartari autem post cladem apud Chmelilz peractam, Cracouiam in die cinerum peruenerunt, & eam uacuam hominibus inuenientes (omnes siquidem in abdita diffugerant) in ecclesias & domos incendio sæuierunt. Ecclesiam uero sancti Andreæ tunc extra muros Cracouien. extantem, uallantes oppugnabant, expugnare tamen non ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine se & sua illic defendentibus, irrito cœpto recesserunt, & in Vratislauiam perrexerunt, eam similiter ut Cracouiam desertam habitatoribus, sed & conflagratã habitationibus reperientes. Ciues enim Vratislauien. pauore consternati, ferè omnibus relictis, pretiosioribus

ribus duntaxat festine raptis, fugam inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce uidentes descenderunt, & opes cum uictualibus in arcem inducêtes, urbem cum tectis eius flammis exusserunt. Et Tartari in urbe nil reperientes, castrum uallarunt, & post aliquot dies obsidionẽ soluentes (ut aiunt) orationibus & lachrymis Ceslay prioris ordinis prædicatorum & fratrum eius in castrum admissorũ depulsi, recesserunt. Interimque feria secunda pascæ Tartaris qui Kuiauiam uastauerunt, superuenientibus simul iuncti in Leguiczam profecti sunt. Dux etenim Henricus secundus sanctæ Heduuiis filius per illud tempus illi collegerat gentes & armigeros, tam nobiles quàm agrestes maioris Poloniæ & Slesiæ. Aduenerãt & principes cum suis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opoliẽsis, Boleslaus filius Depoldi marchionis Morauiæ expulsi, qui Syepiolha cognominatus est, & Pompo de Hosterno magister cruciferorum de Prussia cum fratribus sui ordinis, insupet & cruci signati plures. Cúmque ex oppido Legnicensis duceret agmina, & ea obequitaret, lapis de summitate ecclesiæ beatæ Mariæ decidit, parúmq; abfuit, quin caput ducis Henrici diruperit, quod re uera infaustum omẽ fuit. Suburbana itaque oppidi Legnicensis prætergressus, quatuor acies instruxit & ordinauit. Primam de cruce signatis uoluntariis, & de auri fossoribus oppidi Goltbetclz, aliísque peregrinis militibus: hanc Boleslaus Syepiollza filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies fuit militum Cracouiensium & maioris Poloniæ, hanc Suliflaus frater Vlodimiri olim palatini Cracouiensis circa Chmyelilz occisi ductitauit. Tertiam aciem gubernauit Myeclaus dux Opoliensis, in qua erant milites Opolienses, & Pompo magister Prussiæ cum fratribus & militia sua. Quartam aciem ipsemet dux Henricus ex præstantioribus militibus Slesiæ, & maioribus Poloniæ, ac pretio conductis militibus rexit. Totidem erant Tartarorum agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, ita ut unum agmen eorum omnia Polonorum agmina excederet. In campo igitur qui bonus campus dicitur, porrecto, & in omnes partes lato uterq; exercitus quinto idus Aprilis, aliàs feria secunda post octauas pascæ conuenit. Primúmque crucesignatorum & aurifossorum exercitus cum Tartaris magno impetu congressus, uelut teneræ aristæ à grandine percussæ, à sagittis Tartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Suliflai militis, & Myeczlai ducis Opoliensis consistentia, pugnare cum tribus Tartarorũ agminibus ingressi, ualidam in Tartaris stragem ediderunt, ita ut pedem referrẽt, & fugam inirent. Quidam autem celerrimo cursu circa utrunque exercitum discurrens, terribili uoce clamauit, Byegayce byegayce, quod sonat, fugite fugite, Polonis terrorẽ incutiens. Quam uocem Myeczlaus dux Opoliensis audiens, deserto prælio fugit, & secum magnam partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus, ingemiscens dixit, Gorze se nam stalo, id est, peius & moleste nobis accidit. Inducénsque suam quartam aciem fortissimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus Polonorum disiectas prostrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies Tartarorum, & maior omnium cum suo duce Peta superueniens, horribili impetu bellum intulit, & bellum acerrimum inter utrosque durauit, magnáque ex parte Tartaris cæsis, & in fugam spectantibus, quidam Tartarorum uexillifer ualde magnum ferens uexillum, in quo χ litera Græca depicta erat, talis χ, &

in summitate hastilis imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex quo ilico fumus & nebula horrendi & intolerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut penè exanimati, & inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuersus, acies eorum quæ interim integræ erant, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Boleslaus filius Marchionis Morauiæ dictus Syepiollza, & Pompo magister crucisignatorum de Prussia cum multis insignibus militibus necati sunt. Dux uero Henricus corona à Tartaris circunfusus est, ut à tergo & fronte cæderetur, iámque suis omnibus unà pugnantibus prostratis, ad extremum circa eum non nisi quatuor milites uersabantur. Sulislaus frater olim Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis, Conradus Izonrathouicz, & Ioannes Iuanouicz, qui quanta potuerunt ui & conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum disponebant: sed ducis equus sauciatus subsistebat. Tartari igitur ne Henricus euaderet, ueloci cursu consequutum cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne Iuanouicz ab eis segregato uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore decertabat. Ioannes uero Iuanouicz equum recentem à Roscislao aulico ducali receptum, penetratis hostium cuneis duci administrauit. Quo ascenso dux sequebatur Ioannem Iuanouicz, uiam per medios hostes ei parantem. Ipsoque in cursu uulnerato, & euadente, dux Henricus intercipitur, & tertio circumuallatur: dúmque audacissime contra Tartaros dimicaret, & manu sinistra eleuata, Tartarum sibi obuium feriret, ab altero Tartaro lancea sub ascella transfixus, ex equo demisso brachio moribundus defluxit: quem Tartari ingenti strepitu inconditarum uocum facto capiunt, & extra locum certaminis quantum esset geminus balistæ iactus pertractum, framea caput absciderunt, corpúsque insignibus omnibus despoliatum nudum reliquerunt. Occisa est in eo prælio multitudo nobilium Poloniæ, inter quos clari & insignes fuerunt Sulislaus frater Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemēs palatinus Glogouiensis, Conradus Konrathouicz, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemēs filius Andreæ de Peltznica, Thomas Pyotrlzouic, Petrus Kussa & cæteri. Corpus ducis Henrici post cladem in sexto digito sinistri pedis uix cognitum, & repertum per Annam coniugem eius in medio chori ecclesiæ sancti Iacobi apud fratres minores Vratislauiæ sepultum est. Pomponis uero magistri Prussiæ, & militum insigniorum supra expressorum, in eodem monasterio sancti Iacobi Vratislauiæ corpora tumulata sunt. Boleslai autē filii Marchionis Morauiæ funus in Lubens in choro conuersorum humatum est, super cætera corpora fidelium in loco prælii sepulta. Ecclesia in hanc diem durans constructa est. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis Tartari potiti, lectis spoliis unicuique interemptorum unam auriculam absciderunt, & nouem saccos grandes ad sciendum numerum occisorum repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrum Legnica (oppidum enim metu Tartarorum exustum fuerat) applicuerunt, mandantes ut duce eorum occiso, castrum eis aperirēt. Castrensibus cōuenienter respondentibus, quod pro uno duce occiso plures duces filios occisi haberent. Illi uero circa Legnicz

Nobiliū Polonorum strages.

uastatis

uastatis & incensis uillis, in Othmuchou se receperunt: ubi quindecim diebus statiua continuando, omnem regionem per circuitum uallauerunt. Exinde Ratiboriensem oram adeuntes, in Bolesislzo octo diebus cōmorati, in Morauiam secesserunt, & Venceslao rege Bohemiæ in castris se continente, eam plus quàm uno mense incendiis & cædibus uastauerunt: ab Olomunc septimis castris in Hungariam peruenerunt, & maiori hordæ ipsius Bathi quæ Hungariam intrauerat, sese consociauerunt.

De cruenta uastatione Hungariæ per Bathi Imperatorem Tartarorum. Cap. IIII.

BATHI uastata & ad nihilum redacta Russia, Hungariā cum quinquies centūm milibus ingredi contendebat. Resistentem ergo inter montes Sarmaticos, & in clausa dicta Russiæ introitum prohibentem, comitem palatinum Hungariæ à Bela quarto rege Hungariæ cum gētibus missum præfatus Bathi obruit & expugnauit, festinantérque exurendo oppida & uillas, ad Titiam fluuium qui uulgariter Cisa appellatur, ex montibus Sarmaticis uersus meridiem in Danubium fluentem peruenit. Et exinde gentes Tartarorū excurrentes, Vatiam cum sua cathedrali ecclesia uastauerunt & incenderunt. Ad Pest quoque ubi rex Bela quartus exercitum contra Tartaros colligebat, ibant & redibant, aliquando appropinquando, nonnunquam uero fugiendo, prout est mos pugnandi Tartaris: Cúmque copiosum exercitum, tam ex nobilibus quàm spiritualibus rex Bela coadunauerat, aduersus Tartaros procedens ad fluuium Titiam applicuit, & castra metatus est, adhibitáque custodia mille armatorum ad pontem, putabat Tartaros non transire fluuium, quoniam altus est, limosus multum, & impermeabilis. Tartari autem qui multo maiores fluuios transierant, inuento uado Titiam noctu transnatarunt, & in aurora exercitum Hungarorum cum Bela rege eorum undique circundederunt, missísque densis, & quasi infinitis sagittis, uelut cum grando nebulosus ac densus cum fragore descendit, Hungaros perturbarunt, multos occidendo, plurimos uero uulnerando. Hungari ergo ueluti impræparati, & absque ordine contrauenientes cadebant. Quod alii uidentes, meticulosi clàm discedebant & fugiebant. Tartari uero tanquam astuti, sinebant eos per medium sui transire. Vnde Colomannus frater regis sic, & rex Bela quartus tanquam ignoti euaserunt. Reliquos uero conclusos Tartari crudelissime ad unum necauerunt. Inter quos spirituales maiores ceciderunt, Mathias Strigoniensis archiepiscopus, Vgolinus Colocensis archiepiscopus, Georgius episcopus Iauriensis, Reynaldus episcopus Transsyluaniensis & ecclesiæ Nitriensis episcopus, Nicolaus Scibiniensis præpositus uicecancellarius regis, Eradius archidiaconus Bachiensis, magister Albertus Strigoniensis archidiaconus. De aliis autem secularibus nobilibus & ignobilibus ferè infiniti occisi sunt: & qui fugerant consequuti in uiis necati iacuerunt. In Pest etiam multi plebeii collecti in ore gladii superuenientibus Tartaris perierunt. Rex autem Bela quartus properè fugit ad metas Austriæ, ubi captus & detentus fuit per ducē Austriæ: tandem dimissus ad reginam coniugem suam perueniens, secessit in Slauoniam, illic usq; ad persequutionem Cadan commorarus. Vastata itaq; Hungaria ex una parte Danubii, in hyeme proxima gelato Danubio in partem alteram

penetrauerunt,& sedes inter Iaurinum & Strigonium fixerũt,ubi in hanc diem fossæ & tumuli habitationis eorum cernuntur. Ex quo loco præfatam trans Danubium regionem spoliis, incendiis & occisionibus crudelissime afflixerunt. Cúmque in Tartariam secedere proponerent, diuiso exercitu, princeps Cadan aduersus regem Belan in Sclauoniam diuertit. A cuius facie territus rex,ad mare,tandem ad Polam ciuitatem fugit. Cadan autem quemadmodum cum Bathi constituerat,pertransitis & uastatis Bosna, Seruia & Bulgaria,substitit circa Danubium,donec horda Imperatoris Bathi superueniret. At Bathi post discessum Cadan uallauit & expugnauit Strigonium urbem illa tempestate nobilem, cuius incolæ erant uarii mercatores,Almani,Gallici & Italici: & quia thesauros quos Tartari expetebant in terra suffoderant & occuluerant,idcirco omnes necauerunt,nulli sexui nullíque ætati parcentes:destructáque Strigonio,secus Danubium transeuntes ad exercitum principis Cadan opperientem & expectantem peruenerunt. Tandem iuxta paludes Mæotidis uia priori in Tartariam abierũt. Tempus autem quo Tartari Hungariam afflixerunt,& multimode uastauerũt, erat ferè biennium.

Quomodo Innocentius Papa quartus misit ad Cham Tartarorum,ne Christianos persequeretur:& quomodo fidem Mahumeti susceperit.

Cap. V.

DISCEDENTIBUS Tartaris tota Europa contremuit, & principes Christianorum timore perculsi,ne redirent consulebant inuicem. Innocentius quoque Papa quartus ex concilio Lugdunensi fratrem Ascelinum ordinis prædicatorum cum pluribus fratribus eiusdem & aliorum ordinum ad eos misit,anno domini MCCXLVI qui per Almaniam & Bohemiam in Vratislauiam uenit,exceptúsque & ueneratus est à Boleslao Slesiæ & Vratislauiæ duce. Exinde transiens ad Lancitiam peruenit,à Conrado duce Mazouiæ cum suis recollectus & hospitatus. Dehinc ad Crocauiam deductus,à Boleslao pudico, genitricéque eius Grimislaua,& à Prandotha ordinario loci benigne suscepti & habiti sunt:pluribus pellibus subtilibus prouisi,supra id quod proprio ære potuerunt emere,quoniam principes Tartarorum sine munere adire nephas est. Tulit autem fortuna,ut esset apud Boleslaum pudicum principem Crocauiæ atque Sandomiriæ, Vasillzo princeps Russiæ,nepos matris suæ:huic itaque commendati,in Russiam per ipsum deducti sunt:ad Kiouiam uero uenientes,equos acquisiuerunt pro conditione terrarum Tartarorum ualentes,qui pedibus aquam & pabulum sub niuibus sibi quærerent. Tandem ex Kiou procedentes,plures duces Tartarorum pertransierunt donec ad Cham seu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocentii quarti exposita, postulauerunt ut deum uniuersorum agnosceret atque coleret,& eum quem misit Iesum Christum:útque gentem Christianam crudeli nece quemadmodum fecit in Polonia,Hungaria & Morauia nõ perderet. Et accepto responso,quod Cham per quinquennium gentem Christianã non inuaderet,per eandem uiam ad dominum apostolicum cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in speculo historiali Vincentii libro XXXII hanc historiam,quam caute legas necesse est,quoniam in aliquibus superstitiosa est. Post discessum legatorum Christianorum

Vincentii historia fabulosa.

norum superuenerunt legati Saracenorum, persuadentes Tartaris, ut sectam & fidem Mahumeti acceptarent, tanquam faciliorem & tolerabiliorem, uoluptatibus plenam, uirisque belligeris competentiorem. Christianorum autem religionem confutando dicebant esse otiosorum, imbecillium, & idololatrarum imagines colentium. Saracenorum uero legem multis utilitatibus atque uoluptatibus refertam, & cæterarum religionum ui & armis expugnatricem, ut superbos debellaret, humiliatis uero tributum constitueret. Placuit barbaris & ipsi primum Imperatori Bathi & omnibus Tartaris tanquam uiris cordatis audacibus & sensualibus persuasio Saracenorum, ideo illam & non alteram susceperunt. Et cum dicant Eissa Rocholla, id est, Iesus est spiritus domini: Mahumet uero Ros solai, id est, Mahumet est iustitia dei, noluerunt spiritũ dei Iesum benedictũ spiritualiter uiuere docentẽ acceptare: sed iustitiã dei, hoc est Mahumet carnaliter & tanquam bestiam sensualem in spurtitiis uolutantẽ, ab omnipotẽti deo iuste in lacu pœnarum die ac nocte cruciandum amplexati sunt. Itaque extunc uelut & nunc Mahumetum uenerantes sequuntur. Pentateucho Moysi obediunt, circũciduntur, & legalia obseruant, campanis carent: sed quotidie lahi illo illoloth, quod in latino sonat, Non est deus nisi unus deus clamant: ingenue se profitentur Ismaelitas, quia de Ismael ortos: Christianos uero dzintis, id est paganos, & gaur, id est infideles, & sine religione appellant. Celebrant uelut alii Saraceni, tria in anno festa, primum Izuiram, id est oblationis pasca in memoriam oblationis Isaac, quando Abraam multarum gentium pater præcepto dei ipsum necare & offerre proposuerat. In isto festo offerunt arietes, aues, alites &c. Aliud festum colunt pro animabus, tunc uisitant sepulchra suorum maiorum, operibus misericordiæ insistunt, & alunt pauperes. Tertium festum agunt pro se suaque salute. Pro primo festo rite peragendo triginta diebus ieiunant, pro altero uno mense, pro tertio duodecim diebus. Religio Tartarorum.

De moribus Tartarorum, & de contentis in terra eorum.

Cap. VI.

TARTARI sunt homines ut frequenter staturæ mediæ, pectore, & scapulis ampli, facie lati, naso simi, colore tetri & deformes, robusti uiribus & fortes, famem, frigus & æstum facile patientes, equitatu ab ineunte ætate & arte sagittandi gaudentes. Omnia sua secum ducunt, uagi & instabiles loco cum uxoribus, pueris atque pecoribus in campis degunt. Ciuitates, uillas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandum à frigore, ad mare Caspium diuertunt, quoniam illic ratione maris temperiem aeris inueniunt. Ad æstatem in suam regionem redeunt. Aliqui eorum unam porcam, duas, tresue in longum per iugera tria, quatuor & ultra sulcant, arant, & milio seminant, inde cibos & bairam, id est, pastas faciunt. Non habent frumentum nec aliquod aliud legumen, pecora & pecudes plurimas tenent, præcipue caballos & caballas pro equitatu & uictu ualentes. Incidunt & uulnerant equos, cruorẽmque & per se & cum milio uorant, carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt, etiam semicrudas. Cabalos pridie tum sponte tum morbo mortuos exciso loco apostemato perlibenter comedunt. Bibunt aquam, lac, & ceruisiam ex milio coctam. Aquam Turci & Tartari uocant, Su: interdum Tartari dicunt Suha, & est aqua. Ceruisiã

autem miliarem seu ex milio factam, buzam nominant, eandem Ruteni Braha uocant. Laudāt lac, præsertim Izomiz, id est acetosum, eo quòd stomachum eorū confortet, & medicinā purgatiuā faciat. In conuiuiis & cum hospitibus aduenísque bibunt Aralza, quod est lac sublimatū, quod mirabiliter & cito inebriat, Non furantur, neque fures inter se patiuntur, rapto tamen uiuere uicinos spoliando periucundum & deificum est apud eos. Non sunt artificia inter eos nec pecuniæ, sed res pro rebus commutant. Verum in horda Zauolhensi, incęperunt aspros, id est argenteos obolos Turcorum accipere & tenere. In horda uero Prelzopensi ducatos acceptant. In horda Nohaiſlxa res pro rebus dant, ua

Oponce. fri & perfidi sunt exteris, sibiinuicem uero & suis omnibus fidelissimi. Indumēta sæpenumero ex filtro & lana alba grosse & plane facta gerunt. Oponce plurimum diligunt, in expressione huius nominis præponunt literam I, Ioponce, & non oponce nuncupantes, & est pallium album spissum inconsutile pro imbribus & fluuiis bene utile. Terra eorum terra plana & absque montibus, absque lignis & arboribus, graminibus duntaxat abundans. Vias non habent, neq; nauigia, sed per dies iter suum computant, ut terra Zauolhensium Tartarorū citissimæ equitationis à flumine Volha ad mare Caspium est quasi triginta dierum: equitant una die uiginti miliaria magna Germanica, pedibus non gradiū

Snalz. animal. tur nec itinerant. Ferè apud eos reperiuntur, cerui, damæ, dorcæ, & snalz, quod est animal quantitatis ouis, in terris aliis non uisum, lana griseū, duo parua cornua habens, cursu uelocissimum, & esu carnium eius suauissimum, Et dum grex snalz in aliquo campo inter gramina conspicitur, Cham seu Imperator Tartarorum cum suorum multitudine equestres uadunt, & omniquaque circundant in altissimis graminibus delitescentes. Dúmque tympanis incipiunt sonare, tūc snalz tanquam metu perculsæ, rapidissime hinc atque illinc ab una parte circunstantium ad alteram procurrunt, & iterum atque iterum decursando uadunt, usquequo fatigati deficiant, tunc irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur.

De finibus & metis Tartarorum Zauolhensium. Cap. VII.

CLAVDITVR terra Cham & Tartarorum Zauolhensium ab ortu solis mari Caspio seu Hircano. A Septentrione campis longissime latissiméque protensis. Ab occasu fluminibus Tanai & Volha. A meridie partim mari Euxino seu Ponto, partim altissimis montibus Iberiæ & Albaniæ. Mare Caspium uocant Ruteni Chualens Izemore: & est mare non ab oceano, sed à fluminibus illic defluentibus congestum, Fluunt multa ac magna flumina in aluearium illius maris, de ripis altis impetuose & quasi per saltum ex alto in medium decidentibus, & iuxta ripas sub ipsas transeuntibus iter præbentibus. Vnde fit ut ibi æstate à Persis & Medis refrigerium quæratur: & in hyeme ratione euaporationum temperies conflatur. Iuxta illud mare & post ad orientem, ut Ruteni pro-

Tartari criniti. ferunt, sunt Tartari criniti, quos Tartari Calmuchi & paganos nuncupant, quoniam ritum Mahumeticum non colunt, nec crines capitis abradunt, quemadmodum Tartari omnes radunt, præter adolescentes, qui rasa coma binos radios crinium ab aure dextra, & alium à sinistra usq; in brachia prominentes, in signū innubilitatis aut uirginitatis relinquunt. Ab occasu sunt flumina Tanais

Don fluuius & Volha. Tanaim Tartari Don appellant, qui secundum fontes suos ex ducatu

Resensco

Resensco à duce Moscouiæ occupato uersus Septentrionem fluit. Post flectitur in meridiẽ,& tribus ostiis paludes Mæotidas ingreditur:imò ipse paludes Mæotidas causar. Sunt iam circa Tanaim arbores pomáq; & alii fructus:sunt & mellificia quercina nonnulla,& pauciora de pino. Inde est quod Tartari sanctum Don dicunt:quia iuxta illum,uictum ex fructibus, melle & piscibus reperiunt. Volha fluuius Tartarice Edel nuncupatus,ex Moscouia profluit,ex fontibus septentrionalioribus & occidẽtalioribus quàm Tanais: qui cum ad septentrionẽ flueret,longo Tanaim circuiens interuallo,deflectitur in orientem & meridiẽ, & uiginti quinq; ostiis seu fluminibus in mare Euxinum delabitur. Distat Tanais à Volha quinque hebdomadarum itinere:ad minus ueloci cursu triũ hebdomadarum equitatione, uel plus. Et est Volha triplo maior quàm Don. Edel fluu

Viginti quinq; autẽ partitiones, seu particularia flumina ipsius Volhæ sunt magna:minora autem ex eis sunt tanta, quantus Tyberis Romæ, aut Visla post Cracouiam. Sunt multum piscosi præfati fluuii,ita quod framea Tartari cæterique transeuntes in ripa stando pisces cum aqua decurrentes secent & tollant. Est iuxta hos fluuios Tanaim & Volha Air,id est,calamus aromaticus, qui & brostuorce dicitur,in maxima copia. Ibidem reuponticũ, quod Tartari nominant cinireuent,crescit:& cinireuent nomen est Persicum. Itẽ cucilabuca,uel ut alii exprimunt Izilcabuha:& in latino sonat oculus cornicis:& est multæ calefactionis. De ortu horum fluminum Don & Edel,cum de Moscouia tractauero clarius dicam. Quoties autẽ Tartari Zauolhenses in terras nostras spoliatum ire uadunt, per hæc & alia flumina absq; nauigio, alligatis sarcinis desuper, coniugibúsque & pueris in dorsis equorũ sedentibus, ipsimet caudas caballorũ tenentes transnatant,& rapinas crudelitatésq; plurimas inferunt. Ad meridiẽ uersus mare Caspium sunt montes Iberiæ & Albaniæ, quos Rutenia gente Piacihorsci Circaci,quasi quinquemontani Circaci uocant. Inter illos siquidẽ montes sunt Gazarorum gentes,quas ut Morauica legenda depromit, sanctus Cirullus & Metudius fratres, per Michaelem imperatorem Constantinopolitanum missi,ad fidem Christi conuerterunt,& usque nunc fidem & ritum Græcorum profitẽtur:sunt homines bellicosi,in tota Asia & AEgypto acceptabiles. Apud hos Tartari Zauolhenses tela comparant. Verum hac ætate Græci illas gentes Abgazari & Abgazeli nominãt,& uicinæ iuxta illos sunt gentes Circassi & Mẽgrelli,omnes de ritu Græco per beatum Cirullum in fidem Christi reductæ. Inde sanctus Cirullus rediens ex mari Euxino seu Pontico,in quo omnipotens deus mirabilis & gloriosus in sanctis suis,dederat habitaculũ & ecclesiam marmoream per manus angelorum sancto Clementi structam,quam singulis annis in festo sancti Clementis & septem diebus, mari recedente & siccato, secure circumsiti incolæ aggrediebantur, sanctum dei uenerando, colendo & extollendo, sustulit corpus sancti Clementis, & in Morauiam prædicaturus Christum dominum secum tulit & asportauit. Deinde Romam euocatus, & per Papam Nicolaum citatus,prædictum corpus sancti Clementis Romam detulir, & in ecclesia sancti Clementis honorifice deposuit. Ipse Cirullus cum Metudio fratre in eadem basilica beati Clementis Romæ sepulti: sed non sunt reperta ossa illorum,quantumlibet summe desiderata in eadẽ basilica quæsita.

Ex montibus Circassorum piacihorslzi, seu quinque montiū fluit magnus fluuius Tirlz in Tartarico nuncupatus, rapidissimo cursu lapides secū uoluens, & multos pisces, in mare Caspium defluit. Post hunc ex eisdem montibus fluuius Cohan, minor quàm Tirlz, in prænominatum mare Caspium descendit.

De genealogia imperatorum trans Volham incolentium.

Cap. VIII.

QVATVOR sunt hordæ Tartarorum, totidem imperatores eorundem scilicet horda Zauolhensium, horda Precopensium, horda Cosanensium, & quarta horda Nohacensium, quintámque addunt quæ imperatorem non tenet, & nuncupant eā Cazacca: de his inferius dicetur. Horda in Tartarico multitudinem significat. Principalis ergo horda est Czahadaiorum siue Zauolhensium, quæ Talz Xi, id est capitalem hordam, uel homines principales & liberos sese nominat, tum quia nulli subiicitur, tum quia ab ipsa cæteræ hordæ propagatæ sunt. Ob hoc & Moscouitæ magnam hordam Zauolhensium hordā appellant. Inde etiam imperator eorum Ir Tli Xi lingua ipsorum, hoc est, liber homo dicitur. Dicitur & Vlu cham, quod sonat magnus dominus, siue magnus imperator: Vlu enim magnus, Cham uero dominus & imperator est. Eundē aliqui magnum canem dixerunt, & male interpretati sunt: quia Vlu cham nō significat magnum canem: Cham etenim cum aspiratione dominum & imperatorem: & cam sine aspiratione cruorem & nunquam canem sermone Tartarorum designat. Produnt itaque & referunt Tartari, quod quædā uidua concepit & peperit filium nomine Cinglzis, & cum filii ipsius tanquam adulteram necare uoluerūt, finxit & excusauit se non ab homine, sed à radiis solis concepisse. Cui figmento filii credentes matrem liberam dimiserunt. Natus ergo eius Cingos uel Cinglzis, homo fortis humilis, creuit in uirum magnum & fortem: & is fuit primus propagator & sator imperatorum Czahadaiorum seu Zauolhensium. Huius filius fuit Iocucham gentilis & paganus. Iocucham genuit Zain cham tertium imperatorem, qui in orbe terrarū, & maxime in Polonia, Hungaria & Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiam & Russiam, & uastauit Poloniam, Slesiam, Morauiam & Hungariam, prout à principio dictum est. Idem Bathi fuit gentilis primum: tandem sectam Mahumeti persuasus cum Tartaris suscepit, quam in hanc diem tenent & sequuntur. Quartus imperator ex Bathi genitus fuit Temir Cutlu, & interpretatur ex Tartarico felix ferrum: Temir felix, & Cutlu ferrum: erat siquidem felix & bellicosus. Iste est ille Temerlanes in historiis celebratus, qui totam Asiam uastauit, & usque ad AEgyptum pertransiit. Iste imperatorem Turcorum Pesaitem primum conflixit, & captiuatum catenis aureis alligauit, & post in breui dimisit. Iste habuit exercitum duodecies centena milia. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore Acsac Cutlu, quod in Latino sonat claudus, uel claudum ferrum, quoniam claudus erat, sed ferox. Is multa bella feliciter gessit, & ciuitatem magnam in terra Czahadai, id est, Tartarorum Zauolhensium, nomine Cumumedczar, expugnando decertauit, & in solitudinem redegit. Stant domus illius ciuitatis muratæ uacuæ, & ecclesiæ olim Gothorum trecētæ in ritum Mahumeticum & Mesquitas absq; habitatoribus redactæ. In castro illius ciuitatis fuit sepultura

Horda.

Vlu cham.

Catalogus imperatorū Tartarorum

pultura imperatorum Zauolhensium. Quintus imperator ex Temir Cutlu progenitus fuit Temirczar. Iste, ut dicitur, per Vitoldum ducem Lithuaniæ & Vladislaum regem Poloniæ in auxilium contra cruciferos Prussiæ euocatus fortiter pugnans ferro occubuit. Sextus imperator ex Temirczar genitus fuit Macmetczar. Ex isto genitus est Achmetczar septimus Imperator: & Achmet sermone Tartarorũ exponitur componibilis. Achmet genuit Sziachmet octauum imperatorem. Sziachmet sonat quasi religiosus achmet: & Tartari cognominãt ipsum Sziachmet, quod est martyrizatus achmet: quia per Lithuanos captus detinetur in Couno incarceratus. Iste euocatus per Albertum regem Poloniæ, & per Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ in solatium cõtra Mendligeri imperatorem Precopensium Tartarorum, anno domini millesimo quingentesimo uenit sub hyemem cum sexaginta milibus pugnatorum: mulieres uero & pueri fuerunt supra centum milia: & quia hyems fuit horrida intensique frigoris, coniunx eius per imperatorem Precopensem clàm uocata, frigus & inediam nõ ferens, in Precopa Sziachmet marito suo cum magna parte exercitus fugit. Itaq; Sziachmet militibus diminutus, & intensissimo frigore pressus, per Mendligeri Precopensem oppugnatus, disiecto eius exercitu conflictus est, & cũ trecentis equis uersus Baizetum Turcorum imperatorem fugit. Cũmq; in Bialigrod, quod sonat album castrum iuxta mare ponticũ peruenisset, intellexit se captiuandũ mandato imperatoris Biazet. Idcirco præpeti cursu retro cũ quinquaginta equis fugit, & in campos prope Kiou euasit. Capitaneus uero Kiowẽsis per exploratores de ipso certior redditus, circundedit eum cum suis & captiuauit, in Vilnámque Lithuanis misit, unde aliquotiens fugerat, & consequutus, comprehensus & reductus est, Alexandro autem rege Poloniæ & magno duce Lithuaniæ conuentionem generalem in Bresce Rutenorũ agente, aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna, & magnifice per regẽ Alexandrum ad unum miliare obuiam sibi eũti susceptus est: deinceps in Radom per Polonos, ut reduceretur in Tartariam trans Volham, conductis aliquot milibus armatorum leuis armaturæ, decretum est: & ut competentior reductio, & à suis laudabilior susceptio fieret, præmiserunt Cazac Soltan fratrem germanum Szachmet: qui trans Volham peruenit, & cũ Albugerim Czar patruo Szachmet in Czahadai terra eorum cognata moratur. Szachmet uero pro expeditione armatorum in Lithuaniam transiens, ad suggestionem Mendligeri Precopensis imperatoris captiuatus est denuo per Lithuanos, & in Couno, quod est castrum iuxta mare Balteum, detrusus ac incarceratus est, uere Szachmet, id est martyrizatus, à suis nuncupatus.

Quod gentes Scythiæ inquietæ sunt & semper rapaces.
Cap. IX.

NON POSSVNT Tartari in quiete uiuere, quin semper uicinos impetant ac inuadant, prædámque ex spoliis hominum ac pecorum abigant & reportent; & hoc commune est omnibus hordis Tartarorũ, ab exordio & ingressu eorum in hanc diem: unde pauca pro multis exemplificando, Anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, ingens Tartarorum exerci-

tus ex multis legionibus conflatus,& per gentes Rutenorum atque Lithuanorũ adauctus,cum ducibus Tartarorum Nogay & Thelebuga post festum sancti Andreæ in terram Sandomiriensem aduenit,transiénsque per glacies induratas fluuii Vislæ,tam ciuitatem quàm ecclesias eius incendit,castrũmq; in quod uniuersa Sandomiriensium regio cum uxoribus,pignoribus,ac fortunis confugerat cinxit,& illud nocte ac interdiu expugnauit,sed cum non præualuisset duces Russiæ Vasilco & Leo filii Danielis regis Russiæ dolose suaserunt omagium & subiectionem præstituros propter securitatem , quod Sandomirienses fecerunt. Tartari autem fide uiolata clamore ualido & concursu inuecti in castrum omnes crudelibus suppliciis truculentissime enecauerunt, fluxítque sanguis occisorum de colle arcis tanquam quidã riuus in Vislam. Alios uero homines occidere fastidientes,tanquam gregem cumulatos in Vislam impulerunt & submerserunt,effusique è Sandomiria Tartari ducatum præbentibus Rutenis, in Cracouiam uenientes,& eam uacuam habitatoribus reperientes,in tecta & ualetudinarios sæuierunt,tribúsque mensibus grassati nullam resistentiam passi,onusti præda in Tartariam reuersi sunt. Præterea apud Cracouiam puer natus uix semestris(mirabile dictu)articulata uoce Tartaros uenturos & Polonorum capita præcisuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus, an ipse etiã Tartarorum aduentum timeret,respondit plurimum sese timere , cum inter alios suum caput essent præcisuri. Et ecce sub intensissimis frigoribus & densissimis niuibus ferocissima gens Tartarorum famem sedatura,ducibus Nogay & Thelebuga primum in Lublienses & Mazouiæ,& post in Sandomiriensium, Siradiensium & Cracouiensium oras in numero locustarum uenit. A castro & ciuitate Sandomiriensi cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio erant, strenue tutantibus repulsi,plures ecclesias, monasteria & munitiones obtinuerunt & incenderunt. Ad Cracouiam autem in uigilia natiuitatis Christi applicantes,& eam expugnare adorsi,aliquot insignes eorum amiserunt, ululatúque edito ab ea discesserunt,& depopulationem cum spoliis longius extenderunt. Dux Lesco niger de uiribus suorum militum diffidens,in Hungariam cũ Grifina sua cõiuge secessit. Et Tartari grassantes ad alpes Pannonias & ad Slesiam peruenerunt. Terris itaque prædictis spoliatis,sacerdotibus,lactantibus, & senibus trucidatis,cum ingenti præda hominum ac pecorum abscesserunt, quam apud Vladimiriam Russiæ partientes uiginti unum milia de uirginibus duntaxat nondum nuptis computauerunt: ex quo multitudo cæterorum uirorum & fœminarum poterit æstimari. Eodem ferè tempore Tartari per Cumanos inducti, Vngariam cædibus & spoliis usque ad Pest uastauerunt, & in ea ab octaua epiphaniarũ usque ad festum Paschæ commorati sunt. Item eodem anno Tartari imperium Constantinopolitanum inuaserunt,& pluribus hominibus trucidatis,multa loca decertauerunt. Vnde ex his liquet, quod Tartari nunquam sine spoliis uiuunt,& quod uicinas gentes turbant & inuadunt, ueluti istis annis Tartari Precopenses sæpenumero Valachiam,Russiam,Lithuaniam & Moscouiam affligunt. Tartari uero Nohaienses & Cosanenses Moscouiam inuadunt,& spoliis atque cædibus implent.

Quæ gens,

Quæ gens, quæue natio habitet in Scythia. Cap. X.

CVM SINT trecenti & sex anni, quod Tartari ingressi occupauerunt Sarmatiam Asiaticam seu Scythiam, pulsaret forsan quempiam dubitatio, quænam gentes inhabitarint præfatam Sarmatiam Asiaticam, & nunc & priscis temporibus Scythiam appellatam. Ad hoc ex præcedentibus facile est secundum historias respondere, quoniam Gothi illas terras tempore aduentus & ingressionis Tartarorum incoluerunt, à uicinis Polouci nuncupati, quod sermone Sclauorum, Rutenorum & Moscouitarum rapaces & spoliatores sonat: quia tunc Gothi quemadmodum nunc Tartari tanquam canes uenatici uicinas inuadentes nationes molestabant ac spoliabant. Sed altius exordiendo dicamus quod secundum Ptolemæum Pheludianum in secundo quadripertiti, angulus Aquilonis Septentrionalis, ubi nunc resident Tartari, est de partitione trianguli signorum septentionalium aureorum: dominatúrque in eo Saturnus cum signo Aquarii, qui reddit præfatum angulum ferocem & horrendum secundum incolas eius: sic enim inquit idem Ptolemæus, Qui in confinibus terrarum Sarmatiæ & terræ Ascardæ cõuersantur, Aquario & Saturno assimilantur: unde maioris sunt crudelitatis, qualitatésque animarum suarũ ferocissimæ. Hæc ille. Malignæ siquidem est influentiæ ille falcifer Saturnus, & humano generi infestissimus, suis contrariis qualitatibus frigiditatis & siccitatis semper contrarius. Ex illo ergo angulo consurrexerunt, & usque in hanc diem insurgunt nationes rigidæ & crudeles, humanum genus perturbantes, secundum quod Hieremias primo capitulo dixit, Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. Quod cui placeret examinare, manifestissimum & uerum, quia diuinum oraculum, apparebit. Ibi enim historiæ, & Ptolemæus in loco præallegato tradunt mulieres quæ Amazones dicuntur, habitasse, illis temporibus terror mundi: nam fragilitate sexus abiecta, plures terras uexauerunt, Asiámque minorem occupauerunt, & Ephesum famosam urbem construxerunt. His deletis & exterminatis successerunt aliæ nationes Scythæ communiter nuncupatæ, orbi terrarum ut plurimum molesti. Tandem superuenerunt Gothi, qui & Getæ uocantur, quorum captiui à Græcis & comicis eorum Geta, & à Dacia Dauus & Dacus, tanquam Sclaui & serui tenti & nuncupati fuerunt. Hi longo tempore possederunt illas terras, ciuitatésque & castra mutauerunt: præda ut semper uixerunt, donec ex Iuhra à finibus septentrionalis Scythiæ superuenerunt Iuhri qui postea Hugui, deinde Hungari sunt dicti. Hi Gothos sui multitudine presserũt & expulerunt. Ciuitates tamen & quædam castra nõ obtinuerunt. Gothi pulsi alienas sedes intrauerunt: primúmque Alanos, Roxolanos, Rutenos, & Vandalos eiecerunt: tandem iuxta mare Ponti commorati, Bulgariam, Thraciam, & imperium Constantinopolitanum inuaserunt, quos Zeno imperator perhorrescens & suspectos habens, ad Italiam liberandam de manibus Odoacri Eruli misit, prout infra dicetur. Vandali uero & Alani uagi, à Constantino magno sedem petierunt, & pro mansione Pannonias acceperũt. De his specialiter inferius tangetur. Iuhri autẽ multiplicati per flumina magna transeuntes, ut fertur, per uenatores ceruam sequentes ducti & animati, terras Russorum intrauerunt, & Pannoniam propere aggressi sunt: præficientésque eis Attilam

[Margin notes: Amazones. — Getæ. — Hungari. — Iuhri.]

in ducem, ferè toti Europæ molesti fuerunt. Deinceps Gothi qui super remanse rant, pace oblata multiplicati sunt, & Tartaros inuasores, imò & exterminatores, prout in principio huius operis diximus, acceperunt. Hæc summarie de habitatoribus Sarmatiæ Asiaticæ dicta sunt. In sequentibus autem amplius & particularius dicetur.

De Gothis. Cap. XI.

GOTHI de Scythia pulsi partim in Taurica insula, & iuxta eam, iuxtàque mare Ponti commorati sunt: partim uero cum Ragaso rege eorum plus quam ducenta milia Italiam inuaserunt: & cum Roma tremeret, & tantam potentiam expauesceret, multitudo eorum in aspero montis Fesulani iugo inedia consumpta est: captúsque & in uincula coniectus est Ragasus rex: exercitus uero eius tanquam pecudes disiectus, trucidatus, & uenundatus est. Hi auté qui circa Tauricam & Pontum sederunt, bifariam diuisi sunt, & qui cum duce Alarico ad occasum in Italiam & Galliam profecti sunt, Visigothi, id est occidentales Gothi uocati sunt. Qui uero cum principe Frigiderno in locis suis ad mare Ponti permanserunt, Ostrogothi, hoc est orientales Gothi sunt appellati. Exinde apertum & manifestum est, unde Ostrogothi & Visigothi dicti sunt. Patet etiá, quod Gothi sub rege Daciæ in Gothia degentes, friuole & inepte eis nomina Ostrogothorum & Visigothorum appropriant, cum nó de ipsis, sed de his quos diximus circa Pontum & Mysiam commorantibus, & illis ad Gallias transeuntibus, orientales & occidentales Gothi primum & uere dictum sit. Illi autem in Gothia, in septentrione ad oceanum in terra algidissima, haud in oriente degunt: maléque & absurde aliena nomina eis usurpant. De hoc uide Paulum Diaconum libro decimo sexto, capite secundo. Orientales quoque Gothi Mysiam & Thraciam, cæteràsque Constantinopolitani imperii prouincias ingressi sunt: quos imperator expauescens, & ab imperio Constantinopolitano semouere cupiens, cum Theoderico rege eorum ad liberandam Italiam contra Odoacrum misit. Hi per Seremium & Pannoniam gradientes, cum prope Aquileiam circa fluuium Sontiú se suáque iumenta reficerent & pabularent, Odoacrum cum grandi exercitu uenientem, & eis oppugnationem inferentem fuderunt. Qui fugiens Romam peruenit: & quia clausas ei portas reperit, retrocedendo ad Rauennam cucurrit: qué Theodericus obsidione cinxit, & post triennium cum eo compositione facta, dolo occidit, totíq; Italiæ dominatus est. Qui auté reges Gothorú in Italia, Gallia, & Hispania fuerunt, de facili ex historicis colliges: quoniam de his non est mihi intentio principalis scribendi. Iuhris autem, siue Hungaris de Sarmatia Asiana in Pannoniá abeuntibus, reliquiæ Gothorum auctæ & multiplicatæ sunt, quas Tartari ab oriente superuenientes in toto deleuerunt: sed & ciuitates castráq; demoliti sunt, ut solum in Taurica insula residui reperirentur. Verum Ianuenses ex Italia Theodosiam seu Caffam urbem famosam in Taurica insula sub ipsis obtinuerunt, & coloniam fecerunt. Tandem Tartari de familia Vlanorum, de quibus infra dicetur, per portam septentrionalem insulam ingressi, totam cum oppidis, pagis & campis occupauerunt, ducibus de Mancup, qui generis & linguæ Gothorum fuerunt, duntaxat castrum Mancup retinentibus. Postremo Mahumet octauus imperator Turcorum, auus moderni Selambeci imperatoris, Tauricam

insulam

insulam comprehendit, Caffam expugnauit, Tartaros Præcopenses seu Vlanos cum toto Cherroneso omagiales sibi fecit, & ultra insulam ad septentrionem ca strum Azou in ripa Tanais incastellauit, & in hunc diem Turci tenent. Binos quoque duces & fratres de Mancup unicos Gothici generis & linguagii superstites, ad spem gregis Gothorum prolificandorum, gladio percussit & castrũ Mancup possedit. Sicque Gothi penitus tam circa Sarmatias, quàm in Italia, Hispania, & Gallia exstincti sunt, nec eorum genealogia amplius comparet.

De Alanis, Vandalis & Sueuis. Cap. XII.

ALANI fuere gentes in Alania regione Sarmatiæ Europianæ, flumini Tanai contiguæ & conterminæ: & est regio plana, sine montibus, paucas simositates & colles habens: caret colonis & habitatoribus, quoniam ab inuasoribus eiecti & dispersi, in alienis prouinciis consumpti & extincti sunt. Stant campi Alaniæ late profusi, tam Alanis quàm aduenis possessoribus orbati ac deserti: duntaxat interdum Cazaci eam pertranseunt, quærẽtes, ut moris eorum est, quem deuorent. Cazac Tartaricum nomen est, Cozac uero Rutenicum, ualens in lingua Latina seruilem stipendiarium, grassatorem seu reytteronem: spoliis enim uiuunt nulli subiecti, gregatim latissimos & uacuos campos tres, sex, decem, uiginti, sexa ginta & centum numero percurrentes. Crescit in illa terra calamus aromaticus uberrime, Tartarslziezele à Polonis nomine à Tartaris muruato nuncupatus: quoniam non longe à Tartarorum regione crescit & multiplicatur. Ast Vandali sunt & fuerunt populi Germaniæ, ut suis traditionibus celebrant Plinius, Suetonius Tranquillus, & Cornelius Tacitus, secus flumen Vandalum à regina eorum in libamẽ & sacrificiũ diis suis pro uictoria ex inimicis adepta, sponte in ipso submersa appellatum. Hoc flumen Istula & Visla uocatur. Vt autem de Vandalis completior historia referatur, accipiendum est quod Sclaui ex Iauan filio Iaphet per Helisam procreati sunt. Noe siquidem genuit Sem, Cham & Iaphet. Iaphet uero Iauan quartogenitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & AEgæum Græcos edidit & multiplicauit, simul & Helladicos & AEolios Sclauósque per filium suum Helisam propagauit: à Iauan enim Ionium mare dictũ est. Hebræi quoque Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Hæc est sententia Iosephi de filiis Noe. Sclaui itaque mox post Græcos ad occidentẽ terras possederunt, Seruiam, Rasciam, Dalmatiam, Mysiam, Bulgariam, Bosnam, Croaciam, Pannoniam & Sclauoniam. Fuerunt autem principes Lech & Czech bini fratres, Iauan nepotes de femore Helisæ descendentes, Croaciam ac Sclauoniam per Crupam fluuium rapidum & uelocem distermìnatas, forte cum cognatione & familiis eorum inhabitantes, regiam locúmque principalem suæ residentiæ in Psari castro ac uillagio eius nominis tenentes: uilla usque in hodiernum diem cum suo nomine Psari permanet ad fluenta Crupæ, plures inhabitatores & colonos, nostro æuo etiam linguagii Sclauonici habens. Castrum uero demolitum solas ruinas & fundamenta arcis demonstrat. Cum autem ex multiplicatione hominum & genealogiarum Dalmatia, Croacia & Sclauonia eas nõ comprehenderet, & sæpenumero iurgia & cædes inter fratres, principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Cech uitando pessima facinora parricidia & mortes hominum animo concordi & consilio salubri, collectis re-

bus & gentibus eorum, per familias & colonias cum tota suppellectile, quantula cunque tunc habebatur, relictis sedibus natiuis, ad occidentales diuerterũt regiones exploratum ire & percontari nouas sedes. Sciebant nanque orientales meridionalesque regiones colonis & habitatoribus occupatas atque refertas: & idcirco frustra eas aggrediendas & quærendas. Profecti itaque peruenere in Morauiam & Bohemiam, & lustrata uniuersa illa regione, uasta quidem & nondum culta, perspecta & aura eius salubri, & gleba fertili, fixerunt tẽtatoria in mõte qui Rzip dicitur: cœpitq; Cech frater minor, loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano suo Lech plurimis instantiis petere terras Morauiæ & Bohemiæ in hæreditatem suam posterorũmque suorum perpetuandas & populandas. Lech autẽ ad obeundam & nutriendam beneuolentiam fraternam, consensit uotis petitionibúsque Cech, & ualedicens processit cum suis uersus orientem & septentrionẽ, deueniénsque in terras incultas, à nemine unquam habitatas, Slesiæ & maioris Poloniæ, suos suáque omnia exposuit & firmauit. Multiplicatique Lechitæ, qui & Poloni, in his locis maioris Poloniæ & Slesiæ, creuerunt deo uolente in maximo numero, & impleuerunt Vandaliam, id est Poloniam, iuxta flumen Vandalum, qui nunc Visla nominatur. Impleuerunt Pomeraniam, Cassubiam, & totã regionem secus mare Germanicum, ubi nunc est Marchia, Lubec & Rostoc usque ad Vestualiam, sortitiq; sunt uarias nominationes secundum uarietatem locorum quæ inhabitarunt: & hi qui penes fluuium Sueuum, nunc in Teutonico Spre seu Spreua dictum commorati sunt, Sueui nuncupati: & alii iuxta eos Burgundi, à casis & aceruis, quos lingua sua Polonica brogi uocant, appellati sunt: sicq; de reliquis, Dreuianiæ & Trauianæ à copia lignorum & graminum nomina perceperunt. Tempore autem imperatoris Augusti, ut refert Bergomensis in supplemento Burgundorum, octuaginta millia ex septentrione uenientes, ripas Rheni insederunt, quos Drusus & Tiberius nepotes Octauiani, ut refert Paulus Orosius, expulerunt, & repedare in cognatas sedes compulerunt. Tandem Drusus Rhenum & Albim fluuios transeundo pugnauit: Albis fluuius est per Bohemiam & Misnam usque in mare Germanicum decurrens, Labya in Bohemico nuncupatus, & in Sueuos & Burgundos incidit, quibus cum cruentissimam pugnam egit cum uictoria. Sed uictor Drusus in eodem prælio per ferocissimam Sueuorum gentem necatus occubuit, & in Maguntiam relatus sepultus quieuit. Exinde Cæsar Octauianus, ut mitesceret sub mitiori cœlo, Sueuos, ut inquit Suetonius Tranquillus, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit: ubi urbs Augusta in honorem imperatoris Augusti structa est: qui translati in hanc diem Sueui à priori patria, & Vindelici à linguagio Vindelicorum atq; Sclauorum nominantur, ipsáque urbs Augusta, Vindelicorum Augusta dicitur. Hæc referunt præfatus Suetonius Tranquillus, & Martinus in sua Martiniana parte secunda, sub descriptione Cæsaris Augusti: tametsi Sueui de prouincia eorum cis mare Germanicum sita, educti fuerunt: alii tamen Poloni, Vindelici & Sclaui subintrauerunt, & illam regionem repleuerunt. Vnde tempore Valentiniani imperatoris, ut dicit Orosius & Bergomensis in supplemẽto, Burgundi iterum ex septentrione de terra Vindelicorum surgentes, ad Rhodanum fluuium pertransierunt: & quia pacifice illas terras coluerũt, à uicinis eorũ intacti Burgundiam

[Margin notes: Bohemi & Poloni ex Sclauis. — Sueuus fluuius. — Albis fluuius — Augusta.]

diam ex ſuo nomine uocatam conſtituerunt. Sed Vindelicos circa Lubec Roſtoc, Melzelſburg, & fluuium Sueuum imperatores Henrici, tanquam gentiles Chriſtum colere nolentes expugnauerunt: ſicque ad extremum Henricus tertius deuictis prædictis gentibus Teutonicos in eorum loca induxit & locauit. Refert quoque hiſtoria Henrici tertii, quod quatuor reges Vindelicorum capti, diebus feſtis & diebus coronationis ſuæ, lebetes & caldaria in ignominiã eorum ad coquinã eius ferebant. Et uerum quidẽ eſt, quod uſque in hodiernam diem perdurant Vindelici ſeu Sclaui in illis locis circa Lubec, Roſtoc, Miſnam & Marchiam, non in urbibus, ſed in pagis & uillagüs, præcipue hi qui Sarbi & Vindæ uocantur: permanent & nomina Polonorum atque Vindelicorum priſca in nominatione locorum, caſtrorum & ciuitatum. Nam Lubec, Roſtoc, Melzelſburg &c. nomina ſunt Polonica.

Continua narratio de Vandalis, Alanis & Sueuis.

Cap. XIII.

EXPVLSI Alani è ſuis ſedibus ad Vandalos declinauerũt, & ſimul Pannoniam intrauerunt, ipſamque quaſi ſexaginta annis inhabitarunt: poſtea rem publicam Romanorum inuadentes Gallias afflixerunt: & exinde, ut referunt hiſtorici, ad Vandaliam ſeu Poloniam redierunt, & uſque ad tempora Stiliconis commorati ſunt: intulerũntque, ut ex quibuſdam ſignis coniicio, immenſam multitudinem argenteorum, cum figura & effigie Adriani imperatoris, prout titulus & ſuperſcriptio oſtendit. Quam monetam in hanc diem eſt repetire apud Polonos ſecus decurſus aquarum, & illuuia pluuiarum, & in campis in cultura agrorum, uocántque eam ruricolæ denarios ſancti Ioannis Baptiſtæ, propter expreſſam imaginem capitis & colli ad ſimilitudinem capitis ſancti Ioannis in diſco. Tempore autẽ Honorii imperatoris Stilicon comes Romanus cupiens filio ſuo Eucherio apicẽ & culmen imperii conquirere, Vandalos, Sueuos, Alanos & Quados concitauit ad arma, & ad perturbandum dominiũ Romanorum. Qui in Galliis debaccantes, diuina & humana peſſundarunt atque deſtruxerunt. Deinde Gothis cedentes Hiſpanias penetrauerunt, & nunc has, nunc illas terribili mente afflixerunt. Deinceps ad Africam occupandam per Bonifacium principem Roman. euocati tranſierunt, & illam ferro & igni uaſtantes conquiſiuerunt. Primo itaque anno Gratiani, puta anno domini III octuageſimo primo, & deinceps ſuper Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigiſilus annis triginta. Poſt hunc filius eius Gundericus in Hiſpaniis annis ſedecim: hic capta Hiſpali cum manus in eccleſiam ipſius ciuitatis extendiſſet, à dæmone correptus interiit: cui Genſericus frater ſucceſſit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hiſpaniis ad Africam tranſiens, cunctã penè Africam ferro, flamma, rapinis crudeliſſime deuaſtauit, fidem catholicam impietate Ariana infectus ſubuertit, epiſcopos profligauit. Sub hoc turbine, teſte eodem Paulo diacono & Poſſidonio beatus Auguſtinus epiſcopus Hipponenſis, ne ſuæ ciuitatis ruinam cerneret, expletis annis uitæ ſuæ ſeptuaginta ſex migrauit ad Chriſtum. Deinde Genſericus Carthaginem inuadit, atque capit cum ualidiſſimo exercitu: ex Africa aduectus Romam ſpoliat, multa milia captiuorum cum regina Eudoxia & duabus filiabus in Carthaginẽ duxit, quam Traſamũ-

Genſerici crudelitas.

do filio suo in matrimonium copulauit, Campaniam & Appuliam flammis consumpsit, Capuam & Nolam pari ruina strauit. Inter has procellas uir piissimus Paulinus Nolanæ urbis Episcopus, pro cuiusdam uiduæ filio sese in seruitutē tratradidit. Regnauit Gensericus annis quadraginta octo. Eo mortuo successit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius quàm CCCXXXIIII catholicis episcopis, & ecclesiis eorum clausis, plebem uariis suppliciis affecit, & quidem innumeris manus & linguas abscidit: illis tamen expeditissime loquentibus, ut refert beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum, & Paulus Diaconus in gestis Romanorum. Tandem iudicio dei percussus, scatens uermibus miserabiliter expirauit. Post hunc Guntamundus nouem annis regnauit. Post quem Trasamundus, qui ducentos & uiginti episcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingentesimo uigesimo regnauit Hildericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani imperatoris à Genserico captiuata genitus. Hunc pater Trasamundus ad mortem ueniens, sacramenti nodis astrinxit, ne unquam in regno suo catholicis consuleret. Qui mox patre mortuo antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exiliis iussit reuocare, & episcopis ecclesias reformare. Regnauit annis octo Hunc Gilimer perimens, annis quinque post eum regnauit, qui tantæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandem Belisarius patritius à Iustiniano imperatore missus est ad Africam, qui magnas copias Vandalorum fudit, regémq; eorum Gilimerum uiuum capiens catena argentea uinctum Iustiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorum regnum in Africa destructum est. Habes ex prædictis, quod Vandali, Sueui & Burgundi fuerunt de regno Poloniæ, à locis Poloniæ, quæ inhabitarunt, appellationē & nomina sortiti, linguam & sermonem Polonicum profitentes & loquentes. Habes secundo, quod præfati populi Vandali, Sueui & Burgundi, Germani & non Sarmatæ neque Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali, & cæteri antiquiores, inconcinne & iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio, quod prædictæ gentes non de Scandia insula, sed de Polonia oriundi, partem Europæ occidentalem & Africam perturbauerunt. Vnde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinauia insula, cum Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad oriētem: Scandia uero, siue Scandinauia fuit & est ad occasum solis post mare Germanicum in septentrione, Daciæ cohærens, quam rex Daciæ possidet, multis milibus passuum à Scythia distans. Valde ergo indistincte ac impertinenter iam dictæ gentes Alaníque, Gothi & Huni ab inexpertis de Scandia dicuntur exiisse, cum in ea nunquam fuerunt, nec eam penetrauerunt aut contigerunt. Collige quarto, quod Poloni & Bohemi, Sueui, & omnia genera Sclauorum post diluuium in hanc ætatem in suis sedibus & cognatis regnis permanēt, & non aliunde superuenerunt. Nec est uerum quod fassus est Blondus (salua uenia tanti historici, in aliis doctissime scribentis, & modernorū sequaciúmque eorū) quod Sclaui à Tanai & Bosphoro ascenderunt in Illyricum, Dalmaciam & Croaciam. Lech quoque & Cech principes Polonorum & Bohemorum ad occidentem diuerterunt, & terras Vandalorum post egressum ipsorum in Gallias intrauerunt, cum Sclaui in ipsorum prouinciis, & principes Lech & Cech in Polonia & Bohemia à diluuio in nostram ætatem permanserunt, permanent, & deo fauente permanebunt.

Scādiæ situs.

bunt. Veruntamen Ruteni cum suis principibus ascenderũt eo tempore & aliis de Russia & Bosphoro in Illyricum & Croaciam,& spolia referabant pinguia nec illic permanserunt. Etiam exeunt de Vandalia seu Polonia armigeri sexaginta milia, nonnunquam centum milia ad oppugnandum hostes: nec per hoc decertatur regnum Polonorum, cum ciues, mercatores & coloni agrorum in oppidis & uillagiis intacti permanent absq; desolatione, sic quod non sint loca ingrediendi & occupandi exteris: sicut fuit & tempore Honorii Cæsaris, quando Vandali pugnatores duntaxat exiuerant in Gallias. Et adhuc inquiunt historici quod regressi Vandali, qui primum Gallias affligebant, sedes eorum in Vandalia inhabitauerunt: ergo alii ipsas non occupauerunt. Collige quinto, quod linguagium Sclauorum amplissimum est & diffusum, plurimas terras & prouincias possidens, ueluti sunt Seruii, Mysii, Rasci seu Bulgari, Bosnenses, Turco hac tempestate subiugati, ueluti sunt Dalmatæ, Croatæ, Pannonii, Slaui, Carni, Bohemi, Moraui, Slesitæ, Poloni maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Cassubitæ, Sarbi, Ruteni, Moscouitæ: hi omnes Sclaui & Vindelici sunt, perampla regna inhabitantes. Sed & Lituani iam sclauonizant: Nugardi quoque Plescouienses, Smolnenses & Ohulici. Vide chronicas eorum & cosmographias. Collige sexto, quod cis mare Germanicum Poloni, Sueui & Burgundi, consumpti & exterminati sunt per Henricos imperatores, duntaxat Sarbis & Vindis seu Vindelicis adhuc manentibus, ut expressum est supra.

Lingua Sclauorum latissima.

De Iuhris. Cap. XIIII

IVHRI de Iuhra terra Scythiæ septentrionalissima & frigidissima, iuxta oceanum septentrionis, à Moscouia ciuitate Moscorum ad orientem & septentrionem quingentis miliaribus magnis germanicis distante, ascenderunt & uenerunt per terram planam ad meridiem in regionem Gothorũ in Scythia, ubi nunc Tartari Zahadaienses seu Zauolhenses degũt, presseruntq; sui multitudine & eiecerunt Gothos de Gothia in Sarmatiam. Cumq; coaluissent, & pene in infinitũ multiplicati fuissent, audientes à uenatoribus, qui ceruã sequẽtes transierant flumina Volhæ & Tanais, quod esset terra Sarmatarum Europæ fertilior & auræ mitioris, coaceruatim præfata flumina transnatantes, Sarmatas & Rutenos conflixerunt, Gothósq; insequẽtes cum eis in Mysia & Thracia bellarunt, & eos superarunt: intrantésq; Pannoniã solo uino & regionis ubertate delectati, mansionẽ in ea fixerunt: Maternum & Detricum capitaneos Romanorum cum eorũ gentibus aggressi conflixerunt, & Materno occiso Detricum in fugam uerterunt: præterea regem elegerunt, & supra se constituerunt uirum uafrum, animosum & strenuũ, Attilam nuncupatũ, quem Hungari suo idiomate Ethele uocãt. Is aduocatis & recensitis multis regibus & gentibus, Gallias ingressus, eas tyranniter & crudeliter uastauit. Et cum ad campos Cathalaunicos longe latéque patentes deuenisset, AEtius Patritius cum Romanorũ cohortibus cum Theodorico rege Gothorũ, multísq; aliis gentibus aduersus eum accelerabat. Quo comperto Attila aruspices de uictoria consuluit, qui inspectis extis superatum iri inferiorémq; ipsum in illo bello fore dixerunt, adiicientes quod maior de inimicis occideretur: putabat quæ Attila quod AEtius supremus dux partis aduersæ caderet, aliquo modo de morte ipsius gaudens (terribilis enim

uisa est ei potentia AEtii)acies ordinauit & instruxit,cauteq; ad uesperũ,non in meridie tubas canere iussit & congredi. Vbi numerosissimus populus cæsus est, & Theodericus rex Gothorũ,non AEtius,quod Attila optabat,cecidit & occubuit. Attila uidens se uictum,se & suos inter currus in medium castrorũ recepit nox enim aderat:præcepitq; è sellis equitum in struem congestis focum accendere,ut si impeteretur præcipitaret sese in ignem,& arderet,potius quàm in manus hostium deueniret. Altera autem die Thorismundus filius Theoderici regis Gothorum,ultum iri cupiens necem genitoris contra Attilam acies instruebat. AEtius uero suspectã habens potentiam Gothorum tanquã,& Hunorum,persuasit Thorismundo,ut omissa pugna ad possidendum soliũ paternum properaret,ne frater eius regnũ præoccuparet:quo permotus discessit, AEtiusq; & omnis exercitus ipsius solutus recessit. Tunc Attila exhilaratus,spes iniquas ultionis coquebat,& è loco secedens urbem Remensem obsedit & expugnauit, sanctũmq; Nicasium eiusdem urbis præsulẽ cum sorore eius Eutropia & omnibus ciuibus trucidauit. Ad Trecas autem cum accessisset,occurrit ei pontifex sanctus Lupus,& percontando dixit: Tu quis es? Cui ille: Attila sum,inquit,flagellũ iræ dei. Et Lupus arrepto freno equi eius introduxit eum cũ suo exercitu in ciuitatẽ dicens: Bene ueneris flagellũ iræ dei. Ille autem cum suis cæcitate percussus, ut aiunt,pertransiit urbem in partem alterã pacificus. Mulier autẽ pauperrima habens decem filias,timore perculsa de suburbio fugiebat, filiam postremo editã & in bimatu natam,in sindone ad collum ligata gestabat,duásque minores puellulas in iumento,quod ante se pellebat,portabat:reliquæ filiæ circũ circa matrem gradiebantur & ambulabant. Hanc cũ bellatores Attilæ consequuti sunt, filiæ eius territæ ad matrẽ concurrerunt. Mater autem stupida & sui incompos, uiso fluuio properanter currebat,uolens se præcipitare,& in fluuio submergere Sed milites eam insequuti in ripa fluuii rapuerunt,& cum filiabus ad Attilam perduxerunt. Quæ supplex ad terrã procidens gratiam precabatur. Cui Attila misertus,datis pluribus nummis & uestibus,liberã cum prole sua dimisit. Sed & aliis qui cum ea adducti fuerunt propter ipsam pepercit. Deinceps Attila in Germaniã descendit,castráq; oppida & uillas eius uastabat,donec audiret quod AEtius & Gothi denuo nouum militẽ contra eum pararent:quo permotus ad Pannoniam abscessit,& renouato exercitu uir ultiuus in Italiam per Stiriam & Coritaniam properabat. Ab exploratoribus autẽ certior redditus,quod AEtius & innumeræ gentes in radicibus alpium operirentur eum,declinauit & diuertit ad Dalmatiam & Histriam,euersisq; notabilibus urbibus,iuxta mare Adriaticũ ad Aquileiam uenit,& eam per trienniũ obsedit. Et cum uictualia obsessoribus etiam in longinquo defecissent, militésq; præ inedia contra eũ murmurarent, cœpit iterũ obequitare urbem,prospiciens qua parte impeteret eam & dirumperet:uiditq; auem quæ ciconia uocatur,pullum suũ è summitate arcis rostro in propinquum arundinetũ portare,sic consequenter & alium:& exclamans dixit, auem præsciã futurorum nosse urbem perditũ iri,ideo fugere:& inualescens contra ciuitatẽ cepit eam,& more tyrannico omnes quos in ea reperit,in ore gladii trucidauit. Eo tempore urbs magnifica & præpotens Venetiarum ob metum Attilæ extructa est. Progrediens autem ad Lombardiam Attila, crudeliter afflixit &

xit & uastauit eam. Cúmque ad Rauennam uenisset, aduolauit Leo Papa, obni xe & humiliter supplicans, ut à uastatione urbis Romæ & totius Italiæ supersederet & cessaret, quod & fecit. Et dum pugnatores eius admirantes adinuicem replicarent, quod Attila neminem timeret, nisi bina animalia, lupum & leonē, de pontificibus propter quos genti eorum pepercit, parabolam sumentes. Respondit Attila. Maturum uirum clericali habitu indutum iuxta leonem cum gladio bisacuto stetisse, & uibrato gladio mortem ei comminasse, nisi pacē redderet, petitorem exaudiendo. Abscessit itaq; & in Panoniā rediit. Celebránsq; nuptias cum una pulcherrima uirgine, multum uini hausit, & in nocte inter cubandum apoplexia suffocatus, cētum & uiginti quatuor annis ætatis expletis interiit, & sanguis per nares & os ipsius fluxit. Illa nocte Marcianus Imperator in Constātinopoli per somnium uidit Attilæ arcum fractum, arcubus enim gens Iuhrorum potissime utebatur. Defuncto autem Attila, insurrexerūt inter Hungaros dissensiones, digladiationes & strages, ita ut plures eorum occisi perirent, reliquos cum Chaba filio Attilæ rex Gepedarum, & alii olim Atilæ subiecti de Pannonia expulerunt, qui in Gothiam per paludes Mæotidas transierunt, tria uero milia ex eis inter eundum de Pannonia segregauerunt se ab eis, & in Transyluania manserunt, & ne à uicinis impeterentur, Siculos in uulgari eorum Czalzle se nominauerunt, Qui autem trans Mæotidas & mare Euxinum pene trauerunt, sæpenumero reminiscentes fertilitatis abundantiæque panis & uini ipsius Pannoniæ, suis posteris differebant & narrabāt, utque in Pannoniam redirent hortabantur. Factúmque est, ut post mortem Attilæ anno tricentesimo primo, recensitis pugnatoribus ducentis & sedecim milibus, uiam patrum eorū ingressi, iuxta paludes Mæotidis per Sarmatiam, in Pannoniā peruenerint, temporibus Constantini Imperatoris quinti, & Zachariæ Papæ, uidelicet anno domini septingentesimo quadragesimoquarto. Primúmq; in Iazyges ascenderūt, & illic septem capitaneos elegerunt, unicuique eorum propter insultum inimicorum triginta milia pugnatorum consignantes: & ut melius ab hostibus tuerentur, septem castra, cuique capitaneo unum assignando, rude & grosse de terra fecerunt & erexerunt, à quibus septem castris in hanc diem terra Septemcastrensis dicitur. Præterea miserūt exploratum ire Pannoniā quendā è suis militibus Cusid appellatū. Is offenso & reperto rege Pannoniæ Suyatoplug nomine: Sclauus hic erat, nam & tota Pannonia terra Sclauorum fuit, licet Romani eis capitaneos & armigeros extraneos præficiebant, ipsum nomine Iuhrorum aduenarum præsalutando, equum album cum sella & freno deauratis obtulit, & parū terræ, aquæ & herbæ ab eo postulauit: quod rex Suyatoplug concessit, æstimabat enim agricolas fore, & tanquā hospites aliquidpiam terræ pro cultura exposcere: ideo subridens ait, Habeant quantum uolunt. Cusid ergo lagenam terræ, alteram aquæ Danubii, tertiam graminis reportauit, & quæ egit suis exposuit. Iuhri cognoscentes Pannoniam terram feracem & optimam esse, nomine primi præfecti Arpad nuncupati, Suyatoplug intimauerūt, ut peramplius in terra eorum, pro equo albo sella & freno deauratis empto nō maneret. Is sero intelligens bellū ei imminere exercitum coadunabat. Iuhri autē festine acceleran tes ad regē prope Danubium uenerunt, & facta pugna Pannonios cum rege eo- Attilæ mors.

rum profligauerunt. Rex quoque Suyatoplug à facie eorum fugiens in Danubium incidit, & aquis uehementibus absorptus periit. At Iuhri Sclauos incolas Pannoniæ trucidarunt, terrámque eorum in hanc horam possederunt, Sclauis undique in finibus Pannoniæ remanentibus & habitantibus. Accipe primo,
Huni aliàs. quod Iuhri à Iuhra regione Scythiæ, de qua oriundi exiuerunt, uocati sunt, & usque in nostra tempora à Bohemis, Polonis & Sclauis * Hugri appellantur, ab aliis autem Hugui, tandem & Hungari dicti sunt. Accipe secundo, quòd idem linguagiũ & loquela pronuntiatióque acuta sunt Iuhrorum in Hungaria, & illorum qui in Scythia in Iuhra degunt. Verum Hungari in Pannonia Christicolæ sunt & politiores abundantioresque in omnibus. Iuhri autem in Scythia usque huc idololatræ sunt & agrestes. Accipe tertio, quòd Iuhra Septentrionalissima est absque altissimis & inaccessibilibus montibus, nec tantis ut sunt alpes iuxta Italiam, neque sicut montes Sarmatici. Non recte ergo quidam histo rici tradiderunt, dicentes Huguos exisse de prouincia eorum de montibus maximis & inaccessibilibus. Enimuero sunt montes in Iuhra cum densis syluis pa tentes & bene permeabiles, quantitatis mediæ & altitudinis, petrosi & saxosi quales sunt per totum Septentrionem in fine terræ iuxta oceanum septentrionis. Et scias quòd ex oceano Septentrionis quidam pisces idiomate Moscouita-
Morss piscis. rum morss nuncupati, in summitatem montis mari adiacentis scandunt, & den tem fricando se in ascendendo appendunt, de culminéque montis deorsum in partem alteram prolabuntur & cadunt, quos Iuhri & cæteri incolæ Septẽtrionis capiunt, dentésque eorum qui ponderosissimæ sunt grauitatis, in Moscouiã mittunt, & post ad Turcos & Tartaros, De quibus manubria & tenacula ensiũ framearum & cultellorum faciunt, ut impetuosiores ictus grauitate adiuuante impellant. Accipe quarto, quòd montes Riphæi & Hyperborei non sunt in rerum natura, non in Scythia, non in Moscouia, nec usquam locorum: & cum se rè omnes cosmographi asserãt Tanaim, Edel seu Volham, Dzuina, & magnos fluuios ex prædictis montibus effluere, conficta confìcte, & potius fabulosa inexperti scripsere. Fluit Tanais, Volha & maxima flumina ex Moscouia, de terra plana, cœnosa & nemorosa, nullis montibus obsita, prout de Moscouia cum peruentum fuerit dicam, si deus annuerit. Bone lector hic est barathrum profundissimum propter clarissimos scriptores montes Riphæos & Hyperboreos ponentes. A quorum contradictione ueritas ipsa me tueatur & defendat, pro omnibus argutis rationibus, experientiam rerum opponendo, ut qui non credit, uideat & experiatur quod ita est quemadmodum dixi. Accipe quinto, quod Iuhri in Iuhra Scythiæ non colunt agros, non seminant, non habent panem, uinum aut ceruisiam, degunt miserrime in syluis & foueis subterratis, piscibus uescendo & carnibus ferarum, quarum copiam habent, & aquam bibunt, pellibus induuntur ex diuersis animalibus in unum consuendo, pellem lupi, cerui, uulpis, marduris &c. Misera ergo regio est sub polo Arctico, ut dixit Hippocrates in libro de regionibus, aere & aqua. Subiecti sunt duci Moscouiæ, & pendunt pro tributo pelles sabellorum, schismorum & similium, quoniam aliis donatiuis carent. Accipe sexto, quòd aliqui famosi cosmographi & historici in illo angulo ad mare Septentrionis temperatissimas regiones confinxerunt, in qui-

In quibus propter temperiem & auram placidissimã beate & diutissime uiuant, donec tædio affecti, de montibus sese in oceanum præcipitent. Hoc totum fabulosum est: qualis etenim beatitudo sit, non habere panem, merum, & cætera delectabilia: qualis temperies est, continuum frigus quod illic est pati: In solstitio hyemali perpetuam & continuam noctem sentire: In solstitio uero æstiuo permanentes & parum tepentes soles uidere: sed hæc omitto. Accipe septimo, quod in Iuhra & locis Septentrionis non effoditur aurum, argentum, nec aliæ mineræ, nec correspondent fabulæ, quod illic essent griffi & magnæ aues prohibentes fodere & efferre aurum. Vnde secundum hoc dico, contrarium auctoribus antiquis, quod griffi non sunt in rei ueritate in illa parte Septentrionis, nec in aliis partibus orbis. Affertur autem ad nos auis quædam rapina uiuens, quantitatis aquilæ, sed alis & cauda prolixioribus quàm aquila, in similitudinem accipitris & uocant eam Moscouitæ Kiczoth, nostri uero homines uocãt ipsam Byalozor, quasi albicans splendor, quia subalba est secundum uentrem. Hanc omnes rapaces aues, accipitres, falcones, & cæteræ rapto uiuentes in tantum metuunt, quod inspecta ea tremunt & cadunt, & extinguuntur. Accipe octauo, quod in Septentrione post Gothiam, Sueciam, Filandiam, Iuhram, & post mare Caspium nõ sunt monstrosi homines, scilicet monoculi, bicipites, canina capita habentes &c. sunt nobis similes, rare, sparsim, & abinuicem distantes, pauci numero habitantes, colore ut frequenter liuidi, propter frigus liuiditatem corporibus eorum imprimens. Hæc uera sunt, & qui scripsit uerum scripsit, & scimus quia uerum est testimonium eius. Error cosmographorum.

De Turcis. Cap. XV

HACTENVS diximus de quibusdam nationibus ante aduẽtum Tartarorũ, Sarmatiam Asianam seu Scythiam per tempora & tẽpora inhabitantibus, si de Amazonibus, de Scythis, de Gothis & Iuhris seu Huguis. Consequenter dicemus de ualidis gentibus ex Tartaris Czahadaiẽsibus originaliter dissemi natis, quales sunt Turci, Vlani seu Tartari Prezecopẽses, & Tartari Cosanẽses itẽ Tartari Nohaienses Et primo de Turcis pauca dicamus. Post aduentum Tartarorum ex oriente, in terrẽ Gothorum quam ipsi Czahadienẽsem uocant anno quasi nonagesimo. Quidam miles magni Cham nomine Otumanus, fortis humilis & fortuna tunc obscurus, uiribus tamen corporis robustus & audax, propter certas ut ei uidebatur iniurias, è Tartaris in quadraginta equis secedens, cœpit occulte in Cappadocia montes & aditus opportunos occupare, & ex opportunitate loci & temporis prædas agere: ad quem plurimi grassatores, ut fit in huiuscemodi genere hominũ confluxerunt & coaluerunt uehementer, ita ut quod prius occultis insidiis egit, palam & pari marte tunc cœperit oppida, ciuitates & gentes inuadere & occupare. Et quia non reperit resistentes, ipse celer, manu audax, & dexteritate fortunatus per terrores, comminationes, & per aliquarum ciuitatum direptiones, occupauit & possedit Cappadociam, Pontum, Bithyniam, Asiam minorem, Pamphiliam & Ciliciam. Itaque ex ipsa familia Otumanorum siue Turcorum originem duxit, quia ab Aquilone pandetur omne malum super uniuersam terram. Quòd autem Turci propago & soboles sit Tartarorum, identitas morum, loquelæ & pugnandi demonstrat. Nam ha-

bitum modúmq; equitandi & curte insedédi sagittis quoq; & arcubus pūgnan di eundē habuerunt,& nunc ut plures habent cum Tartaris. Sermonē etiam & linguagiū Tartarorum cognatū habent:non differt loquela Tattarus & Turcus,nisi modice,uelut exēplariter diceretur,sicut Italus& Hispanus,uel Polonus & Boemus.Otumano ex humanis rapto,filius eius Archanes secundus rex Turcorū successit,audacia & ambitione patri haud absimilis,sed disciplina rei familiaris longe peritior:quo factū est ut dominiū & imperiū à patre cœptū , suapte industria auxerit& cōseruauerit.Deinde tertius rex subsequutus est filius Archanis nomine Ammurates,hic Græcis dissentientibus,& Imperatore Trapesuntino & Constantino de imperio certantibus,in adiutoriū per Trapesuntinū Imperatorē pretio euocatus,& in Thraciā per Hellespontū traiectus,uafer & astutus euentum belli prorogauit atque protraxit, donec Græcis uiribus & diuitiis fractis& eneruatis,occasione habita,in eos arma uertit,& Thraciam occupauit. Eo defuncto Pesaites quartus rex filius surrexit, qui rerum maximarum cupidus,Macedoniam,Tessaliam,Phocidem,Bœotiam,Atticam sui iuris effecit,Bulgarósque & Illyricos assiduis excursionibus debilitauit, & suburbia egregiæ urbis Constantinopolitanæ spoliauit,& ciuitatem obsidione atque fame intantū excruciauit,ut Imperator Constantinopolitanus ad Italiam & Galliam auxilia mendicaturus profectus sit. Sed deo disponente,Temir Cutlu magnus Cham Tartarorum,quem historici Temerlanem dixerunt, affligendo & tanquam ful gul Asiam pertranseundo,incidit in Pesaitem præparatum & occurrentem ei, quem profligauit,& captiuatum catenis aureis alligauit & abduxit,breuíque di misit,qui paulo post obiit. Post hunc quintus rex Alpinus appellatus regnauit. Aduersus istum Sigismundus Hungariæ & Bohemiæ rex ac Romanorū Imperator copiosum duxit exercitum.Collatísque signis,tumultuose fusus castra reliquit,& paruo nauigio uix per Danubium turpem sibi inuenit salutem.Amplius sextus in ordine rex Turcorum Mahumetes tributa grauia imposuit, excursionibúsque fines sui imperii dilatauit: præterea sublato Mahumete morte, filius eius Ammurates secundus regnauit,hic Thessalonicam urbem illustrem euertit,Cyprum & AEtholiam subegit,Tribulos,Illyricos & Hungaros uastauit,Vladislaum Poloniæ & Hungariæ regem in primis feliciter pugnantem, ultimo congressu ad lacum Varnensem,Ioanne Hunyad cum Hungaris è prælio secedētibus superauit,& misere cum suis occidit,elatúsque uictoria, Peloponnesum ui cepit,& muros Isthmi Corinthiaci funditus deiecit:uita denique functus,Mahumetem filium octauum regem reliquit,qui Constantinopolim anno Christi M CCCCLIII,die ultimo Maii,post obsidionis quartū & quinquagesimum diem,summa ui & extrema oppugnatione cepit, Peram subinde opulentissimum oppidum per deditionem demolitis muris accepit, Bulgariáq; & Rascia potitus,Smyderou magnificum castrum Rasciæ supra Danubiū situm adeptus est,& ex eo Dalmatiam & Croaciam in solitudinem redegit,Stiriam quoque & Austriam penetrauit. Deinde Nigropontum sub Venetis expugnauit,Theodosiam,nunc Caffam nuncupatam in Taurica insula,Ianuensium coloniam unà cum præfata insula expugnauit & comprehendit,binósque principes de castro Mancup,ut fertur,postremas Gothorū reliquias gladio percussit

cussit

cussit,& Mendligeri Imperatorem Tartarorum in prædicta Chersoneso Taurica,sui iuris fecit.Moldauiam & Valachiam uastauit, & cum Venetis sedecim annis continuis pugnauit,cum Husaeassan rege Persarum similiter continuum bellum gessit,sæpe uictus nonnunquã & ipse uictor fuit.Obiit prima die Maii, anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo,in Constantinopoli sepultus,pro ipso Turci * Baissetum filium eius ad imperium assumpserunt. Zeliabus uero minor natu , filius Mahumeti indignatus,ad Soldanum AEgypti recurrens,& exercitum comparans, cum Baisseto infeliciter pugnauit,& ad Rhodienses fugit,quem magister ordinis Rhodiensis captiuũ in Franciam misit,& postea Alexandro Papæ sexto obtulit.Ludouicus autem rex Galliarum ad Apuliam consequendam per Romam transiens, Zeliabum à domino Papa per contractum accepit,& inter eundum ueneno,an fatigatione itineris,incertum est,extinxit.Expugnauit autem Baissetus nonus rex Turcorũ Ciliam & Album castrum in Moldouia.Modon quoque insulam & urbem eiusdem nominis,sub Venetis ui & obsidione conquisiuit.Cum Sophi rege Persarum sæpe pugnauit,& quasi semper succubuit.Dum autem senuisset,filius ipsius Selimszabeg,quem nostri homines Selembeg uocant, imperium sub eo arripuit,& Baissetus ad insulam in qua nutritus erat,deductus breui occubuit. Decimus rex Turcorum Zelembeg modernus surrepto imperio,fratres suos necauit & extinxit,deinde minax Christianis præcipue Pannoniæ bellũ inferre proposuit.Deus autem omnipotens excelso suo iudicio aduersus eum Sophi regem Persarum concitauit, & aliquot præliis conflictum superare concessit . Tribus autem Imperatoribus postremo dictis Constantinopolis sedes imperii, quondã secunda Roma dicta,domicilium assiduum factum est,ita ut à circumsitis incolis,præsertim à Sclauis,non Bysantium nec Constãtinopolis,sed Czarou dom, id est,domus Cæsaris diceretur,& est Constantinopolis triquetræ figuræ, duobus angulis mari adiacens,tertio campos prospectans,eius ambitus decem octo miliaria Italica continet,non habet grandia palatia,nisi thermas & scholas philosophantium magnifice nouiter structas:templũ uero sanctæ Sophiæ, hoc est, sapientiæ dei,qui est Christus uera sophia patris,egregie olim ædificatũ,per Mahumetem Imperatorem secundum Turcorũ deiectum est,& stabulum ferarum factum.Roma uero Italiæ rotundæ figuræ,ambitu murorum triginta duo miliaria continet,ferè duplo ambitum Constantinopolis excedens, & habet septẽ colles & palatia pretiosa.

Alias Baiazeth.

De familia Tartarorum Vlanorum siue Precopensium. Cap. XVI.

ALTERA Soboles & genealogia ex Tartaris Zauolhensibus deriuata est Tartarorum Vlanorum, ab Vlano inuasore insulæ Tauricæ cognominata. Vlan puella est & uirgo,& quia Vlanus de uirgine uel puella genitus est sine legitimo thoro,Vlanus nuncupatus est, suisque posteris in Chersoneso Taurica-no nomen indidit.Etiam uirgines impregnari & concipere absque uiro apud Machometistas nullum miraculum est,cum apud ipsos hoc sæpius contingat & prædicetur,Est autem Tauricana insula inter paludes Mæotidas , longitudinis uiginti quatuor miliarium,latitudinis uero quindecim miliariũ:habet tres ciuitates,Solat , Kitlzel , Caffam:& duo castra , Manlzup & Azau. Solat Tartari

Virginẽs puerperæ.

appellant Chrim,& Cæſarem Precopenſem,exinde Chrimenſem Imperatorem uocant:& ciuitas illa domus exiles habet,& eſt deſerta pro maiori parte. Alia ciuitas minor eſt Kirkel,& ſupra eam in rupe alta eſt caſtrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe,ut fertur,draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta, propter quem incolæ fugientes, habitationes propinquas uacuas reliquerunt,& quia Græci & Italici inſulam inhabitantes glorioſam dei genitricem Mariam precati ſunt,ut eos à dracone liberaret,uiderunt ſucceſſu temporis candelam ardentem intra rupem:inciderunt ergo & ſecuerunt gradus aſcendendi in rupe,& peruenientes ad candelam ardentem,imaginem ſanctiſſimæ genetricis Mariæ conſpexerunt,coram qua lumen arſit, draconémq; deſubtus per medium ruptum iacentem. Egerunt itaque gratias de tam miranda liberatione, & draconem in fruſta ſectum, proiecerunt extra rupem,& quia incolæ glorificantes beatam uirginem,ad imaginem eius aſcendebant ueneratum. Acigeri Cæſar Præcopenſis contra fratres ſuos pugnãs,exemplo eorum motus,ſupplicauit beatæ uirgini Mariæ,ut eum adiuuaret,uotum uouens quòd uirginem benedictam remuneraret. Nam Mahumetici uenerantur beatam Mariam, profitentes eam uirginem abſque thoro uirili magnum prophetam Ieſum benedictum cõcepiſſe & peperiſſe. Cúmq; e adiutus ſuperaret ſuos æmulos, binos equos quos habuit meliores uendidit,& exinde cera empta,maxima duo lumina ſiue candelas fecit, & ante imaginẽ coram ardere quotannis iuſſit, quod in hanc uſque diẽ per ſubſequẽtes Imperatores continuatur. Tertia ciuitas eſt urbs Theodoſia, nũc Caffa dicta,quam expugnauit ſub Ianuenſibus Mahumetes ſecundus Imperator Turcorum:caſtrum uero Mankup,quod eſt uerſus occaſum à Caffa,præfatus Turcus Nahumetes ui accipiens,binos fratres principes & dominos caſtri Mankup, ut dicitur,reliquias ultimas Gothorum gladio occidit. Azou quoque caſtrum circa oſtia fluuii Tanais ſitum incaſtellauit,& Turci uſque nunc tenent. Tartari uero Vlani ab ingreſſu inſulæ in campeſtribus eius,ut eſt innata conſuetudo Tartarorum,degunt,& extra inſulam iidem campeſtria Sarmatiæ Europianæ iuxta paludes Mæotides & mare Ponti uſque ad Album caſtrũ occupando poſſident. Ingreſſúmque in inſulam ſeu introitũ ad occaſum ſolis fecerunt aggerem de terra longitudinis unius miliaris,in modum Pontis ſternentes,rude tamen & ſemiplene,ita ut aquæ maris in aliquibus locis aggerem pertranſeant. Inſula ergo antiquitus Taurica dicebatur:nunc uero Prezekop, quod ſonat foſſatum, quoniã aquæ circundederunt & eam protegunt,tanquam foſſata aquis plena ciuitates: ſed hæc hactenus. Videamus deinceps genealogiam. Poſt Vlanum in Taurica regnauit Tachtamis Czar,qui unà cum Vitoldo duce Lithuaniæ contra fratrem ſuum Temir Cutlu Czar Imperatorem Zauolhenſem pugnauit, & ſuperatus eſt. Ex Tachtamis Czar filius eius Szidachmeth Czar regnare uoluit: ſed Acikerei Czar expulit eum,& ipſemet pro eo; regnauit. Szidachmet autem pro auxilio in Lithuaniam perrexit,& captiuatus per Lithuanos cum uxore & filiis in caſtro Couno incarceratus eſt,ibi cum cõiuge & filiis mortuus,in diebus Cazimiri tertii regis Poloniæ & magni ducis Lithuaniæ,defuncto Adzigeri Czar : quia ſeptẽ filios reliquerat,ſenior filius Haider nominatus obtinuit imperiũ. Mendligeri uero unus ex præfatis filiis ad Imperatorem Turcorum confugit,& accepto ſubſidio

Theodoſia urbs.

ſubſidio & uxore à Turco, diſperſit & eiecit Haider & Iamurci cum aliis fratribus. Hi ad Iuam Vaſilouicz Moſcouiæ ducem fugerunt, qui ſuſcepit eos, & ducatum Coſanenſem eis donauit. Ex Mendligeri Czar nouem filii nati ſunt, primus Mahumet Cerei, alter Achmet Cerei, tertius Machmut Cerei, quartus Bethi Cerei, & eſt ſubmerſus dum prædam ageret per fluuium in Valachia, anno domini M D X. Quintus Burnas Cerei, ſextus Mubarec Cerei, ſeptimus Sadech Cerei, octaui & noni nomina nõ teneo. Nũc pro patre ſuo regnat Mahumet Cerei Czar. Et ſcias quòd licet Tartari Prezecopenſes magis ciuiles mitioréſque ratione auræ ſexti climatis quod inhabitant deberent eſſe, tamen non deſeruerunt priſcam ſuam lupinam rapacitatem & ferinam crudelitatem, ſicut beſtiales qui campos & ſyluas inhabitant, & non ciuitates nec uillas. Inuadunt enim ſingulis annis, uaſtant & deprædantur Ruſſiam, Lithuaniam, Valachiam, Poloniam, & quandoque Moſcouiam.

De Tartaris Koſanenſibus, & Tartaris Nahaienſibus.

Cap. XVII.

TERTIA horda Tartarorũ Koſanenſium nuncupata eſt ſic à caſtro Koſan ſupra flumen Volha circa metas Moſcouiæ ſito, penes quod commorantur. Et exiuerunt de principali horda omnium Tartarorũ uidelicet de Tartaris Czahadaien. ſiue Zauolhen. ſicut & cæteri Tartari omnes. Habet autem prædicta Coſanenſis horda quaſi duodecim milia pugnatorum: in neceſſitate autem, quando aduocant alios Tartaros, ad triginta milia bellatorum conſtituunt. Iſtorum principes, & facta eorum, genealogiáque non ſcribuntur, quoniam omagiales ſunt ducis Moſcouiæ, & pendent ex arbitrio eius in uiuendo, in bellando, & duces ſibi eligendo: idcirco quod de Moſcorum principe dicetur, de ipſis poterit accipi & adaptari. Quarta horda recens & noua, ultimo ex Tartaris Zauolhenſibus orta eſt Occaſſorum ſiue Tartarorum Nahaienſiũ. Nam poſtquã Occaſſ inſignis ſeruus & miles magni Cham, habens triginta filios, occiſus eſt: filii ſeceſſerunt à capitali horda Zauolhenſiũ & iuxta caſtrum Sarai degere cœperunt ante hunc annum Chriſti milleſimum quingenteſimum decimum ſeptimum, circiter ſeptuaginta annos, uel paulo minus, ſubitóque in immenſum creuerunt, intantum, ut hac tẽpeſtate numeroſiſſima & maxima ſurrexerit horda ipſorum. Iſti ſunt ſeptentrionaliores & frigidiores omnium Tartarorum, Moſcouiæ à parte orientali adiacentes, & ſæpenumero eam inuadentes atque ſpoliantes. Dominantur inter eos filii & nepotes Occaſſ. Nõ habent pecuniam nec monetam, ſed res pro rebus uendunt, puta pro ſeruis, pro filiis, pro pecoribus & iumentis.

trione Lithuania, ab occasu uero Polonia. Ex Moscouia autem aduenit Borysthenes, ab incolis Dienpr nuncupatus famosus fluuius, per Lithuaniam & Russiam currēs, & sub Smolensco & sub Kiou labens, in hunc ab occasu circa Chmyelnilz oppidum consurgens, Boh nō exiguus fluuius illabitur: & cum mensus esset Borysthenes, quasi trecēta miliaria Germanica, in mare Ponti cadit. Amplius terra Russiæ cum sit fertilis, abundat melle & medone, potu ex melle facto, adducitur & uinum ex Pannonia, & uinum ex Moldauia atque Valachia, quibus adiacet: sed & uinum Græcum ex Græcia, & est forte: etiam ceruisiam ad nutum habet. Abundat equis, bobus, & ouium gregibus, abundat cera in maxima copia, abundat pellibus mardarum, scismorum, uulpium & boum. Abundat fluminibus quibus irrigatur, & aquis pisculentis, ita ut ubi aqua inuenitur, & pisces in ipsa reperiantur: non impiscantur stagna & piscinæ Russorum, sed ubicunque aquæ reperiuntur, illic & pisces de rore celi, ut aiunt, demittuntur, absque hominum cura & impiscatione: suntque in tractu Leopoliensi lucei magni & laudabiles, & in petras tanquam in lamina diuisibiles. Abundat Russia calamo aromatico in terris uersus Tanaim & paludes Mæotidas. Item reupontico in eisdem terris & in Lithuania, sic & pluribus herbis ac radicibus alibi non uisis. Abundat tota terra Russiæ granis tinctorum quæ copiosissime excrescunt: & cum priscis temporibus ad Ienuam & Florentiam urbes Italicas importarentur, nunc uix aliquid de eisdem colligitur, ferèque in toto frustrata & non collecta pereunt. In tractu Chelmensi rami pini arboris desecti, & in terra iacentes, in anno aut in duobus in saxa & silices uertuntur: estque ibi creta seu terra alba in copia quæ ad nos ducitur. Est & sal quod in lacu Kaczibeio temporibus siccis colligitur, & quia prope est Oczarkzou castrum Tartarorum, intercipiuntur & capiuntur interdum per Tartaros ductores salis unà cum plaustris ducentis quandoque & trecentis. In terra quoque Præmissiensi & in Drohobiz sal coctum & in bolas ac portiones collectum reponitur. Præterea in Russia sunt plures sectæ, est enim religio Christiana Romano pontifici subiecta, & illa regit, & præualet, quanquam sit exigua numero. Est altera secta Rutenorum amplior, quæ ritum Græcorum insectatur, totam Russiam adimplens. Est tertia secta Iudæorū non usurariorum uelut fit in terris Christianorum, sed laboratorū agricolarum & mercatorum magnorū, præsidéntq; ut sæpe teloneis & exactionibus publicis. Est quarta secta Armenorum, præcipue in ciuitate Kamyenyecensi & Leopoliensi. Hi sunt mercatores peritissimi, ad Caffam, Constantinopolim, ad Alexandriā AEgypti, ad Allzairam & partes Indiæ penetrantes & merces afferentes. Ruteni habitu & ecclesiasticis officiis Græcos insequuntur, habéntque proprias literas, & abecedarium instar & proximum græcis. Hebræi similiter Hebræorū literis utuntur & disciplinis, uerumetiam artes liberales, astronomiam & medicinam perscrutantur. Armeni suo ritu gaudent & literis. Inter sanctos colūt plus Taddeum apostolum, asserētes quòd eos conuerterit, & fidem Christi docuerit. Deinde & Bartholomæū sanctum dei apostolum uenerantur, per quem multos articulos, ut asserunt, de fide acceperunt: habēt magnifica & plurimum decora ecclesiastica apparamenta, planetas & ornatus non scissos, sed omniquaque rotundos, libros, calices, & cæteram Christianorum

Russitarū religio.

ueteranorum splendidam supellectilem. Quo autem ad spirituales præsides & pastores, Christianorum archipræsul est Leopoliensis Metropolitanus Russorum & Lithuanorum, habens sub sua ditione Kiouien. Kamyenyen. Præmemilien. Chelmen. Lucerien. & Mednicen. episcopos. Rutenorum uero metropolitanus est Kiouiensis quæ olim metropolis Russiæ fuit: habet subiectos Vladicas, & episcopos de ritu Græco in Moldauia & Valachia usque ad flumen Histri seu Danubii, unum in Russia Chelmensem, alterum in dominio Lithuanorũ Vladimiriensem siue Brestensem tertium Pinsci seu Murouusci, quartum Polocen. quintum Lucen. sextum Smolensem, & passim omnes alios Vladicas ac episcopos in terris Moscorum & in Septentrionem de iurisdictione Moscorum protensorum. Isidorus metropolitanus olim Kiouien. lingua & doctrina Græcus peritissimus, tempore Eugenii Papæ quarti ad concilium Florentinum in centum equis iuerat, & unione ecclesiæ Romanæ percepta in Russiam redierat: hunc Moscouitæ obedientiam Romanam eis prædicantem spoliauerunt, & in necem extremam impulerunt. Sequuntur Ruteni doctores & theologos Græcorum, præcipue Basilium magnum, Gregorium Nazanzenum, & Ioannem Chrysostomũ Gregorium Nazanzenum eorum sermone Bogoslou nuncupant, quod in latino sonat, laudans deum. Acceptant & nostrum sanctum Gregorium Papam Romanum, præcipue in libris moralium, quem translatum legunt, & lingua eorũ Byessednic, quod ualet concionantem, persuadentem uel prædicantem, uocant. In ecclesiis Rutenorum lingua Seruiorum quæ est Sclauonica, diuina celebrant, legunt & cantant. In ecclesiis Armenorum sermone Armeno. In synagogis Iudæorum lingua Hebræa orant. Christiani autem ritu Romano latino sermone cantant, orant & legunt. Et scias quod in fluminibus Russiæ & Lithuaniæ, præcipue in Boristhene & Boh, tempore æstatis multiplicantur ephimeræ, & sunt uermes & uolatilia alata, quaternis, interdum senis alis oriuntur & generantur, mane currunt super aquas, & uolant super ripas circa meridiem: in occasu autem solis extinguntur. De his loquitur Aristoteles primo de historiis animalium & in Problematibus: & medici de febre ephimera.

De Lithuania & Samagithia. Cap. II.

MAGNVS ducatus Lithuaniæ est regio latissima, in ea sunt plures duces Lithuaniæ & Russiæ: unus autem præses & monarcha, cui cæteri omnes subsunt, magnus dux Lithuaniæ uulgo nũcupatus. Aiunt autem uetustiores & antiquitatum relatores, quod quidam Italici propter Romanorum dissensiones deserentes Italiam ingressi sunt terras Lithuaniæ, & nomẽ patriæ Italia, genti uero Itali indiderunt: quæ per pastores terra Litalia & gens Litali L, litera præposita cœpit nuncupari. Ruteni autem & Poloni eorum uicini maiorem immutationem facientes, usque in hodiernam diem terram Lithuaniam, gentes uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidum Vilno, eleuationis poli quinquaginta septem graduum, & ex nomine ducis Vilii, quo cum illas regiones ingressi sunt, Vilno uocauerunt, fluminibus quoque circa ipsum fluentibus Vilia & Vilna ex eiusdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagithiam autem de suo sermone sic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior sonat. Aliqui autem ignari historiæ, à lituo quod est cornu, & tuba uenatorũ, eo quòd regio illa plures

Litalia.

uenationes

uenationes exerceat, Lithuaniam appellari uoluerunt, quod ad effectum, non ad historiæ originem spectat. Hæc gens Lithuanorum annis superioribus adeo obscura, contempta, & uilis apud Rutenos fuit, ut principes Ciouienses ab ea sola perizomata & subera ob egestatem & soli natiui sterilitatem in signum tantum modo subiectionis exigerent: donec Vithenen dux Lithuanorum rebellionem primum contra Rutenos inducens, & seipsum ducē inter populares constituens astu principes Russiæ aggressus conflixit, sensimque adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Russiæ iniecto, etiā in tributa eos redigeret sibi pendenda, quæ per plures ætates Rutenis ipse penderat. Posterique duci Vithenen succedentes furtiuis lupinis & subitis incursionibus finitimas gentes Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ & Poloniæ inuadebant & diripiebant: donec fratres cruciferi Theutonici ordinis beatæ Mariæ per Conradum ducem Nazouiæ aduocati, & in auxilium assumpti, Prussia ui & continuis armis conquisita, Samagitas & Lithuanos aggressi, debellare, captiuare, & opprimere pluribus oppugnationibus cœperunt, tandiu donec ad Olgerdum & Ceystutum duces Lithuaniæ successiue peruenerunt. Fuit autem Olgerdus magnus dux Lithuaniæ, cuius filius erat Iagello postea baptizatus, & Vladislaus nominatus, in regem Poloniæ coronatus. Frater autem ipsius Olgerdi fuit Ceystuth, maximus expugnator & persequutor Christianorum, qui inter pugnandum cum cruciferis Theutonicis in Prussia ter captus, terque astu & mira euasione contra uoluntatem cruciferorum liberatus è uinculis fugerat. Huius Ceystuth filius fuerat Viraudus seu Vitoldus magnæ uirtutis princeps. Iagello autem qui postea & Vladislaus, sub treugis pacis captiuando Ceystuth, & filium eius Vitaudum, Ceystuth in carcere occidit, Vitaudum uero in uincula coniecit. Tandem à cruciferis & Christianorum exercitibus sæpenumero Iagello pressus, deo miserāte ad Polonos declinauit, fideq; Christiana cum fratribus suis, quos octo in numero habuit, unda baptismatis ablutus, & in regem Poloniæ coronatus, Heduigim filiam Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis illustrissimam ac speciosissimam in consortem accepit, anno Christi millesimo tricentesimo octuagesimo sexto, die Iouis, quartadecima mensis Februarii, quæ fuit sancti Valentini. Cœpitque præfatus rex Vladislaus secundum promissa uigilare & instare, ut gentem Lithuanicam à tenebris erroris ac idololatria expurgaret, assumptis quoque secum Bodzanta archiepiscopo Gneznensi, & pluribus uiris ecclesiasticis atque religiosis. Item regina Heduigi Semouito & Ioanne Mazouiæ, Conrado Olesnicensi ducibus, & complurimis baronibus, anno domini millesimo tricentesimo octuagesimo septimo, in Lithuaniam intrauit, & baptisma suscipere Lithuanos procurauit. Colebant autē ab origine Lithuani numina, ignem, syluas, aspides & serpentes: ignem qui per sacerdotem lingua eorum zincz nuncupatum, subiectis lignis adolebatur: syluas autem & lucos sacrosanctos & habitacula deorum putabant: aspides uero atque serpentes in singulis domibus uelut deos penates nutriebant & uenerabantur. Rex itaque Vladislaus ignem sacrum putatum in ciuitate Vilnensi, barbaris inspectantibus, extingui, templum & aram in quibus fiebat hostiarum immolatio dirumpi, syluas uero succidi & confringi, serpentes quoque necari præcepit barbaris flentibus deorum suorum falsorum exterminium, contra regem autē

& ignem disiecit & extinxit. Succidit deinde per milites suos Polonicos syluas, quas non secus quàm sanctas & deorum habitacula Samagittæ iuxta illud poeticum, Habitarunt dii quoque syluas, uenerabantur, in eam caliginem mentis prolapsi, quod & syluæ præfatæ & aues, feræque in illis consistentes sanctæ forêt & quicquid in illas ingrederetur, ut sanctum deberet censeri, uiolenti quoque nemus, feras uel alites, manus aut pedes dæmonum arte curuabantur. Maxima itaque barbaros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum excidentes, nulla læsio qualem ipsi in se frequentius experti erant, sequeretur. Habebant præterea in syluis præfatis focos, in familias & domos distinctos, in quibus omnibus charorum & familiarium cadauera cum equis, sellis & uestimentis potioribus incendebant: locabant etiam ad focos huiusmodi ex subere facta sedilia, in quibus escas ex pasta in casei modum præparatas deponebant, medonémque focis infundebant, ea crudelitate illusi, quod mortuorum suorum animæ, quorum illic combusta fuerant corpora nocte uenirent, escáque se exsatiarent. Insuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in syluis præfatis celebratas agebatur, & ex omni regione uniuersus utriusque sexus conueniens illuc populus, cibos & potus quilibet iuxta suæ conditionis qualificationem deferebat, quibus aliquot diebus epulati diis suis falsis præcipue deo lingua eorum appellato Perkzuno, id est tonitru, ad focos quisq; suos offerebat libamina. Rex itaque Vladislaus primum eos pater noster, deinde simbolum docuit, quoniam nullus sacerdotum linguam Samagitticam nouerat, & undis baptismatis ablui iussit. Vnus autem ex maioribus Samagittarum pro omnibus respondit. Ex quo, inquit, serenissime rex, dii nostri ueluti inertes & languidi à deo Polonorum deleti sunt, deos nostros & sacra eorum deserimus, & deo tuo atque Polonorum fortiori adhæremus, sicque baptizati sunt. Rex autem in Myednilzi cathedralem ecclesiam sub honore & titulo sanctorum martyrum Alexandri Theodori & Euancii, in aliis autem locis ecclesias parrochiales fundauit, & illis dotem sufficientem consignauit & inscripsit. Mednicensis ecclesiæ primus episcopus Mathias origine Almanus, in Vilna tamen natus, eo quod linguam Lithuanicam & Samagitticam norat præfectus est & consecratus. Contigit autem in prima plantatione, dum Samagittæ per magistrum Nicolaum Vazic, fratrem ordinis prædicatorum regium prædicatorem per interpretem instruerentur de fide, creatione mundi, & lapsu primi hominis Adæ, unus Samagittarum sufferre sermonem prædicantis non ualens in hæc uerba prorupit, Mentitur, inquit, illustrissime rex iste sacerdos, asserit mundum creatum esse, cum sit homo nõ longæuæ ætatis, sunt etenim inter nos plures annorũ numero seniores eo, centenarium numerũ supergressi qui creationẽ nullam recordantur: sed solẽ & lunam, cæteráq; sydera semper eisdẽ motibus luxisse referunt. Rex autẽ Vladislaus iubẽs eum silere, declarauit magistrũ Varic creationẽ mundi non asseruisse in diebus suis incepisse, sed longe ante, puta ante sex milia annorũ, & paulo plus, ordinatione diuina prouenisse. Cõtulit autẽ rex Vladislaus magnũ ducatũ Lithuaniæ & Samagitiæ Alexandro Vitoldo fratri suo patruelis quia acer & animosus erat pugnando, adiecit Lithuaniæ ducatũ

Mortuorum parẽtationes

Pilzou, quem Plescouiam appellant. Deinde alterum ducatum Nouogrodiensem qui Nugardia agnominatur. Tertium ducatum Smolnẽsem suo dominio apposuit. Factáque in circuitu pace, in orientem penetrauit, & incidens in hordam Tartarorum multitudinem eorum, in Lithuaniã appulit, ac in certo territorio Lithuaniæ locauit, usque in hanc diem permanentem. Congestóque fortiori exercitu, iterum in Tartariam perrexit, & superatis fluminibus, in planiciẽ diffuse porrectam circa flumen Vorzscla, quartadecima die Augusti peruenit. Ibi occurrente ei Imperatore Zauolhensi Temir Kutlu, quem scriptores Temerlanem nuncupant, cum infinita ac innumerabili Tartarorum multitudine, de treugis & pace utrinque tractabant, concordia tamen nequaquam à Tartaris acceptabatur. Vitoldus igitur à suis persuasus cum custodibus corporis sui retrorsum abiit, & in Lithuaniam fugitiue rediit: exercitus uero ipsius ab infinita multitudine Tartarorum obrutus, in toto deletus est. Præterea Sigismundus rex Romanorum iaciendo inter Vitoldum & Vladislaum fratrem eius regem Poloniæ fomitem discordiarum, coronam Vitoldo promisit & in regẽ Lithuanorum sublimari persuasit: uerum cum afferretur corona per loca tutiora Marchiæ & Prussiæ nobiles maioris Poloniæ sese opposuerunt, & cum exploratoribus in custodia permanendo, in loco qui Turzagora uocatur, legatos Imperatoris Romanorum opperiebantur: & expectarũt. Illi uero rem infectam cognoscentes, terrore perculsi retrocesserũt. Vitoldus autem de hoc certior factus, præ tristitia ab anthrace inter scapulas orto, uitam cum principatu finiuit, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo. Post mortem Vitoldi Vladislaus Iagello rex Poloniæ Suitrigellum fratrem suum in ducem Lithuaniæ anulo suo inuestiuit & substituit: qui immemor beneficii, contra Vladislaum Iagellonem tumultuauit & bella gessit, propter quod rex Vladislaus principi Sigismundo de Starodup suggessit, commisitque, ut ducatum Lithuaniæ sub Suitrigello surriperet. Apparente igitur comete exili supra illum ducatum, dux Sigismundus de Starodup Suitrigellum expulit, & ducatum magnum Lithuaniæ possedit. Hunc Sigismundus Iuan dux Czarthoriensis, genere & secta Rutenus post aliquot dies occidit. Ingrediebatur siquidem ex consuetudine ursa ad tabernaculum ducis Sigismundi. Ruteni itaq; more ursæ ostium tabernaculi fricabant & mouebant: quo audito dux Sigismundus ursam aduenisse putando, ostia aperuit, & à Rutenis uulneribus concisus occubuit. AEneas de Picolominibus scripsit, non hunc Sigismundum, sed Vitoldum sicut præmissum est, per suos in forma ursæ delusum interfectum. Sed insciis relatoribus credidit & erronee scripsit, quemadmodum simili errore ductus, plurima de Lithuanis, plurima & de Polonis conficta literis tradidit. Posterique historiographi errantem erronee sequentes, ipsius AEneæ absurditates & loca atq; mores illarum nationum nunquã uisa, aliter quàm fuerunt & quàm sunt, tanquam uera literis demandare non erubuerunt, cum experientia præteritorum atque præsentium ipsum & ipsos inexpertes & aliter quàm res habeat scribentes redarguat. Successit duci Sigismundo de Starodup, Kazimirus Vladislai Iagellonis tertius natus in magno ducatu Lithuaniæ, quẽ ferè quinquaginta annis gubernauit, sub cuius extremis & ultimis annis Iuan dux Moscorũ auulsit, & sibi appropriauit ducatum Nouogrodiensem, aliàs Nugardiam seu Nouogrodiam nũcupatum.

Post

Post Kazimirum in Lithuania dominatus est Alexander filius eius quartogenitus, cuius temporibus præfatus Iuan dux Moscorum principatum Mozaisensem longitudinis septuaginta, latitudinis totidem miliarium, & castra quadraginta surripuit. Alexandro uita functo, Sigismundus modernus in magno ducatu Lithuaniæ suffectus est, sub cuius dominio Vassilo Moscouiæ dux & principatum Pslzou, quem Plesslzouiam appellant, & ducatum Smolnensem expugnauit & possedit.

De amplitudine & contentis magni ducatus Lithuaniæ. Cap. III.

AMPLITVDO magni ducatus Lithuaniæ est talis. A mari Balteo seu Prutenico ad Vilnam capitalem ciuitatem Lithuaniæ sexaginta miliaria: à Riga uero ad Vilnam recto itinere septuaginta miliaria: eundo uero super Poloczlzo ut communiter uadunt, erunt à Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde à Vilna in Kiou sunt centum miliaria. A Kiou usque ad confluentiam, ubi iunguntur fluuii Dinepr, & Boh, quos Græci Borysthenem maiorem & minorem appellant, sunt decem dietæ, quæ faciunt septuaginta miliaria, ibi steterat castrum Dzassou, quod destructum est, & ibi est finis dominii Lithuanorũ, cum prius protendebatur ad Byaligrod, quod latini Album castrum nuncupant, & ipsum Turci expugnarunt & possident: circumcirca uero Tartari in campis degunt. Ista est computatio uersus meridiem, quinimo uerius dicam inter orientẽ & meridiem. Iterum ex transuerso computando, à Parzou & metis Lithuaniæ in Vilnã sunt octuaginta miliaria: sed à Cracouia per eandẽ uiam usq; in Vilnã sunt C & uiginti miliaria. A Vilna in Smolenslzo C miliaria, à Smolenslzo in Moscuuiam ciuitatẽ Moscorum C miliaria, & sunt miliaria Germanica magna. Prima autẽ & capitalis ciuitas in Lithuania est Vilna, & est tanta quãta Cracouia cũ Kazimiria Clepardia, & omnibus suburbiis: uerum domus non sunt cohærentes sicut in nostris ciuitatibus, sed ut sæpe mediãt horti & pomaria: habet Vilna bina castra murata, superum in monte & inferum in basso. Nouigrod uero, quam Latini Nugardiam uel Nouogardiã uocant, fuit de possessione magni ducatus Lithuaniæ, per ducem Vitoldum armis cõquisita, & est Nouigrod in amplitudine paulo maior quàm Roma, quia Roma in ambitu continet triginta duo miliaria Italica, quæ faciunt sex miliaria Germanica, & duo miliaria Italica supersunt. Nouigrod autem continet integra septem miliaria, aliàs trigintaquinque miliaria Italica. Item Nouigrod lignea habet ædificia. Roma uero murata. Distat Nouigrod à mari Balteo duobus uel quasi tribus miliariis. Et fuerunt, adhúcq; sunt in ea ditissimi mercatores, intantum quod apud quemlibet mercatorem iuxta refectorium est Crancz, id est reseruaculum loco testudinis, in quod argentum, aurum & res pretiosæ conquisitæ proiiciebantur absque numero, Vnde Iuan, quod sonat Ioannes princeps Moscorum anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimonono, surripiẽdo Nouigrod de manibus Kazimiri magni ducis Lithuaniæ, huiuscemodi thesauros Nouogrodien. exhausit, & tricentos currus ad summum implendo, duntaxat de auro, argento, & unionibus pretiosis, in Moscouiam abduxit. Et quia in eadẽ Nouigrod perniciosa consuetudo inoleuerat sicariorum & raptorum, sæpéque aliquo reo inuento uel designato pulsabatur campana prætorii, ubi centum senatores tan-

Vilna metropolis Lithuaniæ.

Nugardiæ magnitudo.

quam iudices sedebant, omnes more illius patriæ barbam protensam nutriētes uulgus autem audito sono campanæ, cōcurrebat de tota ciuitate, ita quod quilibet hospes duos acciperet lapides in brachio, & filii hospitum similiter. Cūmq; reus per senatores condemnaretur, lapidibus adstantes obruebant & interficiebant eum, tumultuoseque ad domum condemnati currentes diripiebāt omnia bona occisi, & area domus postea uendebatur, & pecunia exinde pro Republica confiscabatur. Idcirco Iuan dux Moscorum præfatus apprehensa & possessa Nouigrod in quinque famosioribus plateis quinque capitaneos cum armigeris constituit ad sedandum & prohibendum solitos tumultus, inuasiones & spolia. Est in Nouigrod castrum Deczen nuncupatum, in eo principalis ecclesia est sancti Sophiæ, id est Saluatoris, & est tecta aureis laminis splendescētibus, suntq; in eadem Nouigrod septem monasteria Zirnlzorum, id est nigrorum monachorum de regula sancti Basilii, & distant à seinuicem ferè uel propè per medium miliare. In primo monasterio B. Mariæ uirginis sunt mille monachi, in altero sancti Georgii septingenti, in tertio sexingenti, in quarto quadringenti: sic consequenter in aliis monasteriis. Sunt & ecclesiæ sanctorum plurimæ, & solius sancti Nicolai, quem Ruteni inter alios sanctos plus colunt: ecclesiæ sunt tot quot sunt dies in anno. Habet eleuationem poli Nouigrod sexaginta sex graduum, & in æstate circa solstitium æstiuale post occasum solis apparet lux cœli usque in ortum solis, ut artifices, sartores, sutores, & cæteri mechanici suere & laborare possint. Post Nugardiam ad Septentrionem est Suetia & Filandia usq; in occasum Septētrionis. Pslzou urbs nobilis murata & magna, minor tamen quàm Nouigrod, adiacet Moscouiæ & Lithuaniæ, hanc Latini Plescouiam appellant, inhabitatores ipsius omnes sunt lingua & ritu Ruteni, barbam non radunt, & crines capitis non tondent, habitum uero in toto deferunt Almanicū. Habet terra Plescouiæ triginta castra murata, & sunt uersus Liuoniam, & nō sunt tam bona castra in Moscouia, neque in Lithuania. Tota autem terra Plescouiæ sexaginta miliaria in longitudine, & quadraginta in latitudine continet. Vassilo modernus princeps Moscouiæ per compositionem & tradimentum seniorum adeptus est, & possidet Pslzou, deposuitque campanam, ad cuius pulsum tota ciuitas confluebat, & iniuriantes opprimebat. Contra pactum quoque & promissa sua abegit Vladicam, id est episcopū loci, & plures nobiles ac ciues Plescouiæ, & locauit in ciuitate Moscua, & aliis locis Moscouiæ. Deinceps uersus orientem est Poloczlzo castrum & ciuitas magna, & pertinet ad ducatum Smolnensem possidet eam magnus dux Lithuaniæ. Post hanc ad orientem est Smolensco castrum & ciuitas ex roboribus structa, & fossis profundis munita, ipsa autem terra seu ducatus Smolensco continet in longum sexaginta aut septuaginta miliaria Germanica. Præterea linguagium Lithuanicum est quadripartitum, primum linguagium est Iaczuingorum, ut horum qui circa castrum Drohicin inhabitarunt, & pauci supersunt. Alterum est Lithuanorum & Samagitharum. Tertium Prutenicum. Quartum in Lothua seu Lothihola, id est, Liuonia, circa fluuium Dzuina, & Rigam ciuitatem. Et horum quanquam eadem sit lingua, unus tamen non plene alterum intelligit, nisi cursiuus & qui uagatus est per illas terras. Habuit hoc linguagiū quadripar-

Plescouia.

Lingua Lithuanorum.

quadripartitum tempore idololatriæ pontificem maximum unum, quem Criue appellabant, morantem in ciuitate Romoue à Roma dicta, quoniam hoc linguagium de Italia iactat sese aduenisse, & habet nonnulla uocabula Italica in suo sermone. De isto Criue & ciuitate Romoue in legenda sancti Adelberti pontificis & martyris legitur. Et scias quòd in Prussia iam pauci proferunt Prutenicum, subintrauit siquidem lingua Polonorum & Almanorum: sic & in Lothua pauci uillani profitentur hanc linguam, quia subintrauit Almanicum. In Samagithia autem, quæ est longitudinis quinquaginta miliariorum, & in Lithuania, quæ in longum triginta miliaria continet, in uillis Lithuanicum loquuntur, & in magna parte Polonicum profitentur: nam & sermone Polonico sacerdotes eis prædicant in ecclesiis, insuper scito quod hoc linguagium quadripartitum totum est de obedientia & fide Romanæ ecclesiæ, in aliis autem prouinciis circumiacentibus, ut in Nouigrod, in Plescouia, in Poloczo, in Smolensco, & in meridiem usque post Kiou Ruteni sunt omnes, & Rutenicum seu Sclauonicum loquuntur, ritúmque Græcorum obseruant, & obedientiam Constantinopolitano patriarchæ præstant. Amplius sunt in ducatu Lithuaniæ Tartari circum Vilnam, & habent proprias uillas: colunt agros more nostro, laborant & uehunt merces, ad mandatúmque magni ducis Lithuaniæ omnes ad bellum assurgunt, loquuntur Tartaricum, & colunt Mahumetē, quia Saracenorum sectam profitentur. Insuper sunt Hebræi in Lithuania, præsertim in ciuitate Trolzi, hi laborant & mercantur thelonea & officia publica tenent, de usurisq; non uiuunt, post hoc de fluminibus dicamus. A parte orientali dominium Lithuanorum terminant fluuii, Oscol, Iugra Donyecz, id est paruus Don, & est paruus Tanais, hi & plurimi alii in Tanaim decurrunt. Item ex dominio Lithuanorū post castrum Vesnya, quod dux Moscouiæ Modernus Vassilo occupauit, ortus est Dinepr, seu Boristhenes ex terra plana lutosa, ex stagnis in densis syluis, & fluit sub Smolensco & sub Kiou, tandem emensis quasi trecentis miliariis Germanicis, in mare Ponti incidit. Item Vilia alius fluuius triginta miliariis ad orientem Vilnæ ciuitatis ortum cepit, & sub castro Vilnensi cum alio fluuio minori Vilna dicto, & initium eius duobus milliariis à præfata ciuitate Vilna computatur, commiscetur, unáque ad magnum fluuiū Niemen influunt. Niemen autem fluuius ualde flexuose decurrit, naues defert & merces: & post castrum Couno in mare Prutenicum cadit. Item Dzuina magnus fluuius fontes habet in Moscouia, & in dominio Lithuanorum, fluit sub castro Vitepslz, deinde sub Poloczlzo: hostia eius circa Rigam ciuitatem Liuoniæ, ubi in mare cadit, & scias quod quemadmodum in superioribus præmisi tria magna flumina prope se inuicem oriuntur, scilicet Dinepr, Dzuina, & Volha, oriuntur inquā in locis planis, nemorosis, palustribus, non ex mōtibus Hyperboreis, non Riphæis, nec aliquibus montibus qui natura minime sunt, duntaxat figmento olim Græcorum tanquam in rei ueritate existerent gloriose & ampulose prædicati sunt, & quod præfata flumina ex ipsis erumperent ac otirentur per sequaces historicos cosmographos & poetas inexpette descripti decantatique sunt, cum nusquam compareant: plana siquidem est terra per totum, unde illa ortum ducunt. Et Dinepr qui est Boristhenes ad meridiem fluit usq; in mare Ponti inci-

Tartari cohabitant Lithuanis.

Ortus Boristhenis.

Nulli mōtes in iis locis.

dens. Dzuina grande flumen ex Moscouia erumpens, ad occasum solis per domini nia Lithuanorum, & per Liuoniam labens iuxta ciuitatem Rigam, in mare Balteum descendit. Volha maximus fluminum etiam ex Moscouia oriens, in Septētrionem tendit, reuersúsque in orientem, longinque circuit Tanaim: tandem conuersus in meridiem per Scythiam seu Sarmatiam Asianam & campos planissimos Tartarorum peruagatus, in uiginti quinque flumina magna partitus, mare Euxinū ingreditur. Distat Tanais à Volha in Tartaria itinere sex hebdomadarum, ad minus trium aut quatuor uelocissime currentibus. Sunt & alia in Lithuania & Moscouia multa flumina & stagna magna: parua uero flumina & riui sine numero in maiora defluunt. Omnia piscosa abundanter, ita quod in illis terris ubi aqua, ibi & pisces: & sunt pisces sapidiores & delectabilioris gustus quàm in regionibus nostris, piscinæ & fodinæ pro aquis & impiscationibus tanquam inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu Lithuaniæ panis rusticorum nigerrimus est non cribratus, ex siligine aut ordeo unà cum furfuribus: dominorum uero & potentū panis delectabilis de pura similagine tritici albissimus pinsitur & habetur: uino carent, nisi quod aliunde ducitur, præcipue uinum Rhenense, & ex occidentalibus regionibus per mare Germanicum & Balteum, adductum alicubi reperitur, medone & spisso, & tenui & uario modo cocto abundant, & illo reficiuntur & inebriantur. Ceruisias coquunt diuersimode & ex uariis granis, puta frumēto, siligine, hordeo, auena, milio &c. & nō sunt sapidæ: uulgus autem ut semper aquam bibit: oliuæ & fructus dulces ac delicati illic nō crescunt, algida etenim & frigida est prouincia. Armenta habent omnis generis & feras syluarum, plus quàm in orbe Christianorum reperiantur: saltus, deserta, & syluæ sunt magnæ, decem, aliquando quindecim miliariorum, nonnunquam & uiginti quinque miliariorum: ad latera desertorum & syluarum uillæ & habitatores inueniuntur, & idcirco quia magna nemora sunt, magnæ feræ & multæ abundantissime uisuntur & capiuntur, uri & boues syluestres, quos lingua ipsorum thuri & zumbrones uocant, onagri, & equi syluestres, cerui, damæ, dorcæ, capreæ, apri, ursi, mardures, scismi, & cætera genera ferarum. Insuper aues abundant & ficedulæ, quanuis illic uineæ non sunt, aduolant & impinguantur, atque cum suauitate eduntur. Estque in Lithuania & Moscouia animal uoracissimum & inutile, quod alibi non comparet, rossomalza nominatum, quantitatis canis, faciei catti, corporis & caudæ ut uulpis, colore nigrum, cadaueribus uescitur, inuentóque cadauere, intantum uorat, ut extendatur & infletur tanquam tympanum, repertáque angustia, stricta inter arbores intrat & intrudit se cum uiolentia premendo, ut uiolenter comesta uiolentius egerat, sicque extenuatum denuo cadaueri accurrit, & ad summū impletur, cum uicissitudine expressionis, & ad morticinium reuersionis, donec totum absumat & deuoret. Et forsan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit, ut homines simili uoracitate laborantes redarguat. Quoniam potentes cum conuiuari cœperint, sedent à meridie in medium noctis, continuo cibo & potu sese opplendo, & à mensa quoties natura propellit assurgendo & egerendo iterum & iterum uorant usque ad uomitum & amissionem discretionis & sensus, túncque inguinis & capitis quæ sunt discrimina nesciūt: estque illa consuetudo perniciosa in Lithuania & Moscouia, magis

Panis Lithuaniæ.

Crapola Lithuanorum.

magis uero & absque rubore in Tartaria. Est etiam in illis terris Lithuaniæ Moscouiæ & Tartariæ ab origine consuetudo uenditionis hominum: serui natura uenduntur à dominis suis tanquam pecora, puerique eorum & uxores: quinimo pauperes homines, libero uentre nati, uictu carentes, uendunt filios & filias suas interdum, & semetipsos, ut apud patronos siliquis & grossis cibis saturentur.

De Moscouia. Cap. IIII.

MOSCOVIA est regio longissima latissimáque: nam à Smolenslzo usque ad Moscuuam ciuitatem sunt centum miliaria, à Moscuua ad Volochda centum miliaria. Et Volochda est prouincia, & fluuius per ipsam labens eodem nomine uocatur: à Volochda ad Vsczuga centū miliaria: ab Vsczuga ad Viathlzā centum miliaria: & ista quadringenta miliaria sunt de regione Moscouiæ, & sermo per totum est Rutenicus seu Sclauonicus. Vltra prædicta à Viathca ad regionem Permsca centum miliaria, inde ad terram Vahulczlza triginta miliaria, & hæc Scythiæ confinis est. Et istæ prouinciæ subiectæ sunt duci Moscouiæ, additisque terris ad Septentrionem & orietem ab eodem duce Moscouiæ possessis, Iuhra & Corela quæ sunt in Scythia erunt quingenta miliaria Germanica magna. Verum Moscouitæ non per miliaria nostra computāt, sed per uerst: & uerst est quinta pars miliaris Germanici. Numerant itaque à ciuitate Moslzuua ad Vlodomiriam ciuitatē decem & septem miliaria Germanica: abinde ad Vsczuch quingenta uerst: iterum ab Vsczuch ad Iuhram quingenta uerst. Intra Moscouiam autem sunt multi ducatus. Est ducatus seu terra Moscouiæ, de qua triginta milia pugnatorum nobilium ad bellum egrediuntur, agrestium uero sexaginta milia. Est & ducatus seu terra Tuerczlza, de qua quadraginta milia armatorum nobilium duntaxat ad bellum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Tuuerd nuncupatur, & est ciuitas grandis lignea de lignis ædificata: in ea sunt ecclesiæ ligneæ centum & sexaginta: castrum etiam ligneum est, & sunt in ipso noue oracula seu ecclesiæ: principalis est sancti Saluatoris, & illa duntaxat est murata: sub hac ciuitate & castro amplissimus fluuius Volha labitur. Ducatus Chelmsci, de quo septem milia pugnatorum exeunt. Ducatus Z ubsczousl zi, de quo quatuor milia armatorum. Ducatus Klinslzi, de quo duo milia bellatorum prodeunt, ad terram Tuerden. annumerantur. Item ducatus Kubensis triginta miliaria in longū continens. Ducatus Iaroslauien. quadraginta miliaria de terra habens. Ducatus Szuhersien. uiginti miliaria terræ habens. Ducatus Szachouensis triginta miliaria in longum continens: omnes sunt in miliariis Moscouiæ in longum computatis. Insuper ducatus Rzezensis, de quo quindecim milia baronū seu nobilium armatorum euadunt, & fluuius nominatissimus Tanais de ipso oritur. Item ducatus Susdalorum, & plures ei adiacentes desolati & destructi sunt per Tartaros. Est & terra Tartarorum Cozanslza, Horda nominata, triginta milia pugnatorum producens, principi Moscorum subiecta, in campis iuxta castrum Cozan, quod dux Moscouiæ possidet, & alluitur magno flumini Volha, degens. Moscuua est ciuitas principalis satis magna, bis maior quàm Florentia Thusciæ, aut bis maior quàm Praga Bohemiæ urbs. Praga dico quæ extat & quam tu uidisti: nō Praga, quam quidam nouus historicus ficte astruit longissimam trium dierum itinere ciuitatem, quod fabula est. Verum Moscuua lignea est non murata, plu-

Tuuerd.

Moscuua ciuitas.

rimas habens plateas, ut ubi una platea finitur, altera nō ſtatim incipit, ſed campus mediat. Inter domos quoq; ſepes mediant, ita ut domus ſibiinuicem nō cohæreant. Nobilium domus ſunt maiores, plebeiorū uero humiles. Fluit per medium ciuitatis, & ſub caſtro ipſius fluuius eiuſdem nominis cum ciuitate, Moſcua appellatus, & eſt tantus, quātus Multaua in Praga, aut Arnus in Florētia. Caſtrum autē quod eſt in medio ciuitatis in Plano, eſt caſtrum bonum muratum tantæ amplitudinis, ut Buda in Hungaria, habet tria propugnacula: & cum his turres magnæ ſimul computatæ ſunt decē & ſeptem, tegulis latericiis tectæ, ſed unus murus: in eo caſtro eccleſiæ ſunt ſedecim, tres muratæ ſcilicet, ſanctæ Mariæ ſancti Michaelis, & ſancti Nicolai, reliquæ ſunt de ligno. Palatium ducis in præfato caſtro eſt muratum adinſtar Italicum, nouum, nō amplum, nec magnum: tres curiæ nobilium ſunt muratæ, aliæ domus ligno conſtructæ, ſtubæ omnes nigræ. Aliæ ciuitates Moſcorum ſunt minores, & caſtra minora omnia de lignis fabrefacta. Præterea terra Moſcouiæ plena eſt boſcis ac ſyluis, aquis quoq;, fluminibus piſcibus & feris, quemadmodū Lithuania referta, ſed frigidior & Septentrionalior, unde pecudes & pecora parua ſunt & mutila abſq; cornibus quaſi ſemper propter frigus: homines uero proceræ, altæ, & robuſtæ ſtaturæ ſunt, bibunt aquā medonem, & quaſſecz, id eſt, fermentatos liquores. Arant & ſulcant ligno ſine ferramēto, & arpicant frondibus arborū ſupra ſeminata ab equis tractis, raróq; propter intenſum & longū gelu ſegetes matureſcūt, ideo meſſes ſectis frugibus in ſtubis deſiccant, maturant & triturant. Sæpenumero autē utuntur calefacientibus aromatibus, ſæpe & ſublimatis, de aromatibus, de melle, uel alio calefactorio ita ut & de auena aquam ardentem ſiue ſublimatum faciant & bibant ad effugandum & repellendum algorem & frigus, alioquin ex frigore congelarent. Carent uino & oleo, & ne inebrientur, princeps terræ prohibet ne medo aut liquor inebrians in aliqua domo reperiatur ſub priuatione uitæ, niſi bis aut ter in anno ex admiſſione principis. Monetam habent argenteā puri argenti, dzingis nominatam, maiorem & minorem, formæ oblongæ, quadrangularem, non orbicularem, non politam, nec bene planatam. Eſtque terra diues argento, & cuſtodia undique clauſa, ut ne dum ſerui & captiui, ſed & liberi, indigenæ & aduenæ exire abſque literis ducis nequeāt, & hæc hactenus. Flumina in Moſcouia ſunt plurima, aliqua autem maiora ſcitu digna enumerabo. Tanais nominatiſſimus fluuius à Tartaris & Moſcouitis Don nuncupatus, fontes & originem habet in Moſcouia propè in ducatu Rezenſi. Conſurgit de terra plana, ſterili, limoſa, paludinoſa & nemoroſa: Cūmque ad orientem ſolis proceſſiſſet uſque ad metas Scythiæ & Tartariæ, declinat ad meridiem, & perueniens ad paludes Mæotidas illic oſtia tenet & ingreditur. Eſt tantus Tanais, quantum dicerem triplatum Tyberim poſt Romam in mare Tyrrhenum decurrentem, aut quantum Danubium in duplo circa Budam. Et doctrina aſtrologorum tenet, quod Tanais ſit eius longitudinis cuius & Nilus fluuius AEgypti, puta circa ſexaginta gradus longitudinis. Et ſicut Nilus à meridie ad mare Alexandriæ deſcendit, ſic Tanais à ſeptentrione in Mæotidas & mare Ponti defluit. Nec piget repetere quod ſupra dixi, alia magna flumina ex Moſcouia eſſe orta, uidelicet Dzuina, Volha, & Dinepr ſeu Boryſthenem. Et cum Moſcouiæ

Tanais.

scouia sit regio plana, non montosa, prædicta flumina in distantia non ualde longinqua à se inuicem ex terra plana, nemorosa & paludinosa oriuntur, maximúsque fluminum ille Volha in Tartarico dictus Edel, tendens in septentrionē procedit ducentis miliariis usque ad Nisni nouigrod, quod sonat inferius nouum castrum, & est in terra Moscouiæ: & illic accurrit & ei coniungitur magnus fluuius ex media Moscouia procedens, Occa cognominatus. Deinde octuaginta miliariis Germanicis Volha sub castrum Cosan, quod dux Moscouiæ possidet, tandem sub castrum Sarai, quod Tartari tenent, fluit deinceps uersus meridiem uiginti quinque fluminibus tantis ut est Tyberis Romæ, & aliis multo maioribus influit in mare Euxinum. Accipiat itaque lector tua humanitas, & contra omnes aduersantes tueatur, & dicat quod prælibata flumina non de montibus, nec de radicibus montium, quoniā ibi montes sunt nulli, oriuntur & fluūt. Accipiat secundo, quod montes Hyperborei & Ryphei, de quibus emanasse illa flumina ab aliquibus fabulose scripta sunt, nec in Moschouia, neq; in aliis partibus septentrions sunt: rectéque dicetur conficto esse, & nusquam existere, nisi forte in libro scripti aut picti, & non in terra reperiri affirmarentur. Accipiat tertio, quod in dominio Moschorum, quemadmodum & in terris Turcorum, homines de loco in locum, & de territorio in territorium ad incolendum transferuntur, & alii pro his commutati mittuntur & locātur. Accipiat quarto, in Moschouia unam linguam & unum sermonem esse, scilicet Rutenicum seu Sclauonicū in omnibus satrapiis & principatibus, sic quod etiam Ohulici, & qui in Viathca degunt Ruteni sunt, & Rutenicum loquuntur, unámque sectam & religionem instar Græcorum tenent, omnésque Vladicæ, id est episcopi, qui plurimi sunt, patriarchæ Constantinopolitano subsunt, & confirmationem ab ipso postulantes obedientiam promittunt, præter Tartaros Cosanenses, qui ducem Moschorum recognoscentes, Mahumetum unà cum Sarracenis uenerantur, & linguagium Tartarorum loquuntur, etiam præter alienigenas ad septentrionem in Scythia commorantes, qui sermone & linguis propriis loquuntur, & idola coluut, prout in sequenti capitulo dicetur. Accipiat quarto, quod post terram Viathca nuncupatam in Scythiam penetrando iacet magnum idolum Z lotababa, quod interpretatum sonat, aurea anus seu uetula, quod gentes uicinæ colunt & uenerantur, nec aliquis in proximo gradiens aut feras agitando & in uenatione sectando uacuus & sine oblatione pertransit: quinimo si munus nobile deest, pellem aut saltem de ueste extractum pilum in offertoriū idolo proiicit, & inclinando se cum reuerentia pertransit.

De regionibus Scythiæ Perm, Basl zird, Iuhra & Corela, per ducem Moschouiæ subiugatis. Cap. V.

POST Moscouiam sunt gentes & regiones inter septentrionem & orientem in fine Asiæ septentrionalis, quæ proprie Scythia dicitur, principi Moschouiæ subiectæ, per Iuan ducem Moschouiæ principaliter subiugatæ, scilicet Perm, Basl zird, Czriremissa, Iuhra, Corela. Perm monosyllabum est, inde terra Permsca, bissyllabè Permsca pronunciando: & fuit regio idola colens, quam Iuan dux Moscorum citra annos uiginti baptisma percipere coegit, more Rutenorum seu Græcorum: & posuit eis Vladicam, id est episcopum, no-

mine Stephanum,quem barbari post discessum ducis uiuum excoriauerunt & necauerunt:reuersusque dux afflixit eos,& alium denuo præsulem constituit,sub quo tanquam noui Christicolæ,Rutenorum schisma & ritum profitētes permanent. Aliæ uero regiones præexpressæ in infidelitate & idololatria persistunt. Colunt solem,lunā,stellas,bestias syluarū,& quod eis occurrit:habent propria linguagia & idiomata. In terra Permsca propriū idioma,in terra Paslzirdorū proprium,in Iuhra proprium,& in Corela etiam proprium. In his regionibus non arant,nō seminant,panes nō habent nec pecunias:feris syluarum, quæ apud eos abundant,uescūtur,& non nisi aquā bibunt:morantur in densis syluis, in tuguriis ex uirgultis factis. Et quia syluæ illas terras cōtexerunt,homines syluestres & ferinos effecerūt. Sunt uelut bestiæ ratione nō utentes:uestimenta de lana nō habent:pellibus teguntur rude & grosse,consuentes uarias pelles in simul,ex lupo, ceruo,urso,sabellis & scismis & cæteris,prout sors obtulerit. Et quia ipsorū terræ mineras non nouerunt, pro omagio duci Moscouiæ mineras non pendunt, sed pelles animalium syluestriū quibus abundant. Proximiores oceano septētrionis, ut Iuhri & Coreli,piscantur & capiūt balenas seu uitulos & canes marinos,quos ipsi uor uol appellant:& ex cute eorū parant redas,bursas & caletas:axungiā autem pro impinguatione seruāt & uendunt. In Iuhra & Corela sunt aliqui montes mediocris tumoris,nō altissimæ eleuationis,prout quidam putauerunt & scripserunt. Supra montes autē oceani qui mediocres sunt per totam septentrionem oceano adiacentes,scandūt ex mari pisces morss nūcupati,dante sese supra montē continendo,fricando,& ascensum promouendo: dūmq; ad summitatē montis peruenerint,ad ulteriora gressum promouendo,ad alterā partem montium uolitando decidunt. Hos illæ gētes colligendo dentes eorū satis magnos,latos & albos pondere grauissimos capiunt,& Moscouitis pendūt atq; uendūt: Moscouitæ uero his utuntur:ad Tartariā quoque & Turciā mittunt,ad parandū manubria gladiorum,framearū & cultrorum:quoniā grauitate sui maiorem ac fortiorē impressionem impingūt,& præbent impellentibus,laborātibus,præliantibus, & occidentibus. Et memineris quod supra dixi,hanc esse illam Iuhrā regionem Scythiæ, de qua egressi sunt Iuhri,à posterioribus Huni & Hungari dicti, qui ad Gothiam ascendentes uehemēter multiplicati transierunt maxima flumina circa paludes Mæotidas,intrauerūntq; Pannoniā,& secundo regressu eam occupauerunt,possederūt,& in hanc diem tenuerunt,suntque eiusdē sermonis & loquelæ præcisæ,nisi quod addiderūt nostri Hūgari aliqua uocabula ex Sclauonico idiomate,earum rerū quæ in Scythia & Iuhra nō reperiuntur. Verum in Pannonia Iuhri sunt Christicolæ:in Iuhra uero patres eorū idololatræ,politioresque & cultiores sunt Hungari in Pannonia,omnibus deliciis pleni(quanuis in totō ferocitatem nondum deposuerunt)quàm Iuhri septentrionalissimi in Iuhra,qui in toto syluestres sunt,bestiales,& in frigidissima regione miserrime degentes. Insuper memineris in his regionibus Scythiæ ad oceanum septentrionis non esse magna flumina,sed esse quasdam rupes & mōtes mediocris molis,& nō excellentissimæ celsitudinis inaccessibilesque,uelut aliqui historici antiquiores protulerunt & scripserunt. Potius itaque secundum experientiam dixissent,de nemoribus & densis syluis eos exiuisse,quàm de inaccessibilibus montibus.

Homines sine pane uiuunt.

PAVLI IOVII NOVOCOMENSIS DE LEGATIONE MOSCHOVITARVM LIBELLVS AD IOANNEM RVFVM ARCHIEPISCOPVM CONSENTINVM.

EFFLAGITASTI amplissime antistes Ruse, ut ea quæ de Moschouitarum moribus à Demetrio eius gẽtis legato, qui ad Clementem VII Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermonibus didicissem, Latinarum literarum memoriæ commendarem, cum pro uetere tua pietate atque uirtute ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem pertinere arbitrareris si homines intelligerent, nõ fabulosi, aut omnino obscuri nominis regẽ, sed qui numerosissimis extremi Aquilonis populis imperet, in causa religionis omnibus nobiscum sensibus coiungi, fœdereque perpetuo colligari, opportunissimo tempore cupiuisse, quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præstare uideri uolebant, insana atque scelesta defectione non modo à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiabili errore desciuerint. Cæterum id munus impositum quod certe grauioribus studiis occupatus iure optimo poteram recusare, egregia uoluntate celeritateque perfeci, ne nimia mora uel accuratiori castigatione gratiam nouitatis exueret, qua uel una re meæ erga te ueteris obseruantiæ studium, præstandique officii uoluntas manifeste declaratur, cum honoris iacturam facere, siquis ex hac ingenii tenuitate sperandus est, quàm desiderium tuum longe honestissimũ diutius frustrari maluerim. Vale.

REGIONIS primo situs, quem Plinio Straboníque & Ptolemæo parum notũ fuisse perspicimus, pressa breuitate describetur, & in tabula typis excussa figurabitur. Inde gentis mores, opes, religionem, militiæque instituta, Tacitum imitati, qui à perpetuis historiis libellum de Germanorum moribus seiunxit, perstrictiore stylo narrabimus, eadẽ ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio curiosa ac leni uestigatione lacessito, per otium exposita fuere, Demetrius enim haud inepte Latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimẽta didicerit, & insigni uariarum legationum munere functus, plures prouincias Christianorum adierit. Nam cum antea ob spectatam fidem ac industriam apud Suetiæ Daciæque reges & magnum Prussiæ magistrum, oratorem egisset, nouissime apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertissima uersaretur, siquid barbarum quieto docilique ingenio inerat, elegantium morũ obseruatione detersit. Causam uero huiusce suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui cum acceptis à Leone decimo Pontifice commendatitiis literis, mercaturæ causa in Moschouiam peruenisset, cum Basilii principis familiaribus ultro de consociandis utriusque ecclesiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus insano uastóque animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus; fama nanque cognouerat, cum in Syria Ægyptóque &

Demetrius.

Ponto negotiaretur, aromata ex ulteriore India aduerso amne Indo subuehi posse, atque inde modico terrestri itinere superatis Paropanisidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem, qui iisdem ferè montibus, quibus Indus oritur, aduerso fonte in Hyrcanum mare raptis secum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porrò ab ipsa Straua tutam facilémque nauigationem uideri usque ad emporium Citracham ostiúmq; Volgæ amnis, inde uero aduersis semper amnibus, Volga scilicet & Occha & Moscho, in urbem Moscham: ab Moscha autem terrestri itinere Rigam, & in ipsum mare Sarmaticum, omnésque occiduas regiones facile perueniri posse contendebat.

Aromatum caritas unde. Vehementer enim & supra æquum Lusithanorum iniuriis erat accensus, qui India magna ex parte armis domita, occupatísque omnibus emporiis, cuncta arómata coemerent, & in Hispaniam auerterent, atq; ea grauiore quàm antea pretio ac impotēti quæstu omnibus Europæ populis uenditare consueuissent: quin & diligenti adeo cura Indici maris littora perpetuis classibus custodirent, ut eæ negotiationes penitus intermissæ atque desertæ uideantur, quibus per sinum Persicum, ac aduersum Eufratem, & per Arabici maris angustias, secundóque demum Nilo per mare nostrum Asia omnis atque Europa abunde & uiliore quidem pretio complebantur, deteriore etiam Lusithanorum mercimonio, cum remotissimæ nauigationis incommodo, sentinæque uitiis aromata corrumpi, eorúmque uis & sapor, odoratúsque ille spiritus multa demum mora in Olysipponensibus conditoriis promercalibus euanescere atque expirare uideatur, cum asseruatis semper recentioribus, uetera tantum, & multo quidem situ mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus quanquam de iis rebus acerbissime apud omnes disserendo, & Lusithanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, si id iter aperiretur, & aromata ab ipsis Moschouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis absumerent, uilius emi posse perdoceret, nihil tamen quod ad eam negotiationem pertineret, impetrare potuit: quoniam Basilius homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caspium mare & Persarum regna aditum præberent, minime aperiendas esse existimabat. Itaque Paulus omnibus exclusus uotis, ex mercatore legatus factus, Basilii literas Leone iam uita functo ad Adrianum Pontificem retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem ostendebat. Paucis enim ante annis Basilius ardente cum Polonis bello, cum Lateranensis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Christierni qui nuper regno expulsus est, patrem postularat, ut iter tutum legatis Moschouitis ad urbem Romam præberetur.

Verum cum eodem forte die & Ioannes rex & Iulius pontifex ab humanis excessissent, sublato ad id sequestro, consilium mittendæ legationis omisit. Exarsit subinde bellum inter ipsum & Sigismundum Poloniæ regē, quod cum insigni ad Borysthenem parta uictoria, à Polono feliciter confectū esset, Romæ supplicationes sunt decretæ, ueluti deuictis cæsisq; Christiani nominis hostibus: quæ res & regem ipsum Basilium, & uniuersam gentem à Romano pontifice haud mediocriter abalienauit. At cum Hadrianus sextus fato extinctus Paulum iam secundo itineri accinctum destituisset, suffectus ei Clemens septimus illum

etiam

etiam tum orientis iter insano animo uolutantem cum literis in Moschouiam transmisit, quibus Basilium propensissimis adhortationibus inuitabat ad agnoscendam Romanæ ecclesiæ maiestatẽ, feriendúmq; communibus in religione sensibus perpetuum fœdus: quod illi maxime salutare atque honorificum fore testabatur, ita ut põtifex polliceri uideretur, se ex sacrosancta auctoritate pontificia eum regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, si reiectis Græcorum dogmatibus ad auctoritatem Romanæ ecclesiæ se cõferret. Cupiebat enim Basilius regii nominis titulum concessione pontificia promereri, cum id dare sacrosancti iuris esse, & pontificiæ maiestatis iudicaret, quando & ipsos quoque Cæsares à pontificibus maximis diadema aureum & sceptrum Romani imperii insignia accipere inueterata consuetudine cognouisset: quanquam & id pluribus à Cæsare Maximiliano legationibus postulasse ferebatur. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto cursu, quàm multo cum quæstu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat: quanquam senex & antiqua stranguria tentatus, prospero celeríque itinere Moscham peruenit, ubi à Basilio humaniter est susceptus. Fuit interea in eius aula menses duos, diffisúsque uiribus, & eius immensi itineris difficultate deterritus, cum Indicæ negotiationis spes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abiecisset, cum Demetrio legato, prius quàm eum in Moschouiam peruenisse putaremus, Romam rediit. At pontifex magnificentissima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti serici, auleáque eximii operis uisebantur, Demetrium suscipi, & togis sericis uestiri iussit, attribuítque ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monstratorem, Franciscum Cheregatum episcopum Aprutinum, longinquis sæpe ac dignissimis legationibus functum, qui ipsi Demetrio uel in Moschouia Pauli sermonibus erat notissimus. Porrò Demetrius ubi aliquot dierum quiete recreatus est, detersis elotísque sordibus, quas longo ac laborioso itinere cotraxerat, assumptóque insigni patrio habitu ad pontificem deductus, eum de more supplex adorauit, munúsque Zebellinarum pellium suo regísque nomine obtulit: tum uero Basilii literæ datæ, quas ipsi antea, & demũ Illyricus interpres Nicolaus Siccensis in hanc sententiam latinis uerbis transtulerunt. Clementi Papæ, pastori ac doctori Romanæ ecclesiæ, magnus dominus Basilius, dei gratia imperator ac dominator totius Russiæ, necnon magnus dux Volodemariæ, Moschouiæ, Nouogrodiæ, Pleschouiæ, Smoleniæ, Isferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus princeps Nouogrodiæ inferioris terræ, Cernigouiæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeuiæ, Belchiæ, Rostouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniǽque &c. Misistis ad nos Paulum Centurionem ciuem Genuensem cum literis, quibus nos adhortati estis, ut uobiscum cæterísque Christianorum principibus consilio ac uiribus coniuncti esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrísque legatis ultro citróque commeandi tutum ac expeditũ iter pateret, ut mutuo amicitiæ officio de amborum salute & statu rerum cognosci possit. Nos autem deo bene ac feliciter adiuuante, sicut hactenus, aduersus impios Christianæ religionis hostes impigre constantérque stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itémque cum cæteris Christianis principibus consentire, & pacata

Francisci Cheregati laus.

Basilii literæ

itinera præstare parati sumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetrium Erasmium nostrum hominem cum hac nostra epistola, Paulúmque Centurionem remittimus. Demetrium autem celeriter remittetis, eúmque incolumem & inuiolatū usque ad fines nostros esse iubebitis. Idem nos quoque præstabimus, si cum Demetrio legatū uestrū mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis reddamur, sicut perspectis Christianorū omniuū uolūtatibus, nos etiam optima consilia capere ualeamus. Datū in dominio nostro in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi septimo millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Cæterum Demetrius, uti est humanarum rerum, & sacrarum præsertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negotiis mādata habere uidetur, quæ mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, pristinas uires, & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificiis sacris, quæ in honorem diuorum Cosmæ & Damiani solenni apparatu, musicísque concentibus confecta sunt, sexagenarius senex & cū uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, cum Campegius Cardinalis à Pannonica legatione tum primum rediens, à pontifice omnibúsque aulæ ordinibus exciperetur: quin & sacrosancta Vrbis templa, & Romanæ magnitudinis ruinas, priscorúmq; operum deploranda cadauera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio episcopo Scarensi, dignísque acceptis à pontifice muneribus in Moschouiam esse rediturum.

Demetrii laus.

Descriptio Moscouiæ

MOSCHOVITARVM nomen recēs est, quanquā de Moschis Sarmatarū affinibus Lucanus poeta in Pharsal. meminerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad orientem constituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab aris Alexandri Magni circa Tanais fontes ad extrema terrarum, Borealémque oceanum sub ipsis ferè septentrionibus extenditur, campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed æstate pluribus in locis admodum palustris: nam ea omnis terra magnis frequentibúsq; amnibus irrigatur: qui ubi niuibus hybernis multo solis uapore coliquatis, & resoluta ubique glacie contumescunt, campi passim in paludes abeunt, cunctáque itinera continentibus aquis & cœnosa illuuie defœdantur, donec nouæ hyæmis beneficio restagnantia flumina, ipsæq; paludes iterum cogantur, & uias solidissimo constratas gelu, uel transituris curribus præbeant. Hercynia sylua quotam Moschouiæ partem occupat, ipsáque passim positis ubique ædificiis incolitur, iámq; longo labore hominum rarior facta, non eam sicuti plerique existimant, horridam densissimorum nemorum impenetrabiliúmque saltuum faciem ostendit. Cæterum ea immanibus feris plenissima per Moschouiam perpetuo tractu inter ortum solis & Boream ad Scythicum oceanum excurrere traditur, ita ut spes hominū eius finem curiose scrutantium, infinita magnitudine sua semper eluserit. Ea in parte quæ uergit ad Prusiā, uri ingentes & ferocissimi taurorū specie reperiūtur, quos bisontes uocār. itémq; alces ceruina effigie, & cum carnea proboscide altísq; cruribus, & nullo suffraginū flexu, lozzi à Moschouitis, à Germanis uero helenes appellati, quæ animalia C. Cæsari nota fuisse uidemus. Præterea ursi inusitatæ magnitudinis, & prægrādes lupi atro colore formidabiles. Ab ortu

Hercynia sylua

Feræ Hercyniæ

Moscouia

Moſcouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam & bello omnibus ſeculis illuſtrem. Tartaris pro domibus ſunt carri centonibus coriiſque contecti: abs quo uitæ genere Hamaxobios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uero ac opidis immenſa caſtra, non foſſis aut materiæ clauſtris, ſed infinita ſagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per hordas: ea eſt eorum lingua conſentientis in unum populi congregatio ad effigiem ciuitatis. Hordis ſinguli præſunt imperatores, quos genus aut bellica uirtus dedit, ſæpe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitioſe admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitum propè numerũ eſſe conſtat: quippe Tartari ad Cathaium uſque celeberrimam in extremo ad orientem oceano ciuitatem, latiſſimas ſolitudines tenent. Porrò qui proximi ſunt Moſchouitis, mercaturæ commercio, & frequentibus eorum irruptionibus ſunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Cherſoneſo ſunt Præcopitæ, quorum principis filiam Selymus Turcarum imperator uxorem duxit. Ii Polonis maxime ſunt infeſti, latéque inter Boryſthenem & Tanaim cuncta populãtur. & cum Turcis ſicuti religione, ita & cæteris in rebus mirifice conſentiunt; qui in eadem Taurica Caffam Ligurũ coloniam obtinent, Theodoſiam antiquitus appellatã. Ii uero Tartari, qui inter Tanaim & Volgam amnem in Aſia latos campos inhabitant, Baſilio Moſcouitarum regi parent, & imperatorem aliquando eius iudicio deligunt. Inter eos Cremii inteſtinis ſeditionibus laborantes, cum antea opibus & belli gloria maxime ualuiſſent, paucis ante annis uires ſimul ac omnem dignitatem amiſerunt. Trans Volgam Caſanii Moſcouitarum amicitiam religioſe colunt, ac eorum ſe clientes eſſe profitentur. Vltra Caſanios ad Boream ſunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominũ potentes. Poſt eos ſunt Nogai, qui ſummam hodie opum & bellicæ laudis obtinent auctoritatem. Eorum horda quamampliſſima nullum habet imperatorem, ſed reipublicæ Venetæ more multa ſeniorum prudentia, ſtrenuorũmque uirtute gubernatur. Vltra Nogaios haud magno ad meridiem deflexu uerſus Hyrcanum mare Zagathai Tartarorum nobiliſſimi oppida lapide conſtructa incolũt, regiámq; habent Samarcandam urbem eximiæ magnitudinis & claritatis, quam Iaxartes maximus Sogdianæ amnis interfluit, atque inde ad centum miliaria in mare Caſpium effunditur. Cum iis populis ætate noſtra Hyſmael Sophus rex Perſarum dubio ſæpe euentu bella geſſit, timoréque eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniam Tauriſiũmque regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus eſt Tamburlanes ſiue ut Demetrius dicendum monet, Themircuthlu, qui Baiazetem Ottomanũ huius Solymani tritauum, apud Ancyram Galatiæ urbẽ ingenti prælio ſuperatum cepit, & per omnem Aſiam ab ſe terribili maximi exercitus impetu deuictam ferrea incluſum cauea in triumphi pompa circunduxit. Ab hac regione ad Moſcouitas plurima ueſtis ſerica adducitur. Cæterum mediterranei Tartari nihil præter equorum pernicium greges, & nobiles nulla filorum textura, ſed coactis ex lanis candidos centones præbent, è quibus Feltriæ ueſtes penulæ ad perferendam omnem imbrium iniuriam idoneæ atque pulcherrimæ conficiuntur. A Moſchouitis autem laneas tunicas & argenteã monetam petunt, cũ

Scythæ nunc Tartari

Horda quid

Præcopitæ

Caffa

Nogai

Zagathai.

Samarcanda

Hyſmael Sophus.

Tamburlanes

ab iis omnis corporis cultus, superfluǽque supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliam fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quanquam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, principes eorum ferreas galeas & loricas gladiósque falcatos à Persis nostra tempestate coemerint. A meridie Moschouitarum fines iisdem à Tartaris claudũtur, qui supra Mæotim paludem in Asia, & circa fluuios Boristhenem & Tanaim in parte Europæ planitiem ad Hercyniam uergẽ tem tenent. Roxolani Getæ & Bastarnæ, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim: nam Lithuaniæ partem Russiam appellant inferiorem, cum ipsa Moschouia Russia alba nuncupetur. Lithuania itaq; à Cori uenti flatibus Moschouiã spectat: ab occasu uero mediterranea Prussiæ atque Liuoniæ ipsis Moschouiæ finibus inseruntur, ubi mare Sarmaticum ab Cimbricæ Chersonesi angustiis irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uero eius oceani littore, ubi Norbegia atque Suetia amplissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones existũt, gens supra quàm credibile sit agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigiũ nauigiũque conspectum maxime fugax. Ea neque fruges, neque poma, neque ullam omnino uel terræ uel cœli benignitatem nouit: sola sagittandi peritia cibum parat, uariísque ferarum tergoribus uestitur: gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ foliis, cauíque arborum stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas inducta carie fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingens est captura piscium, ineptis sed felicibus artificiis piscantur, duratósque fumo pisces tanquam suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridi contusique uultus, pedes uero uelocissimi. Ingenia eorũ ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerunt, cum eos parua manu aggredi, exitialis insaniæ esse dicant: magnis uero copiis inopem rerum omnium uitam ducentes lacessisse, neq; utile, neque omnino gloriosum unquam existimarint. Ii candidissimas pelles, quas Armelianas uocamus, cum uarii generis mercimoniis permutant, sic tamen ut omne mercatorum colloquium conspectúmque defugiãt, adeo ut mutua rerum uenalium collatione facta, & relictis medio in loco pellibus cum absentibus & ignotis syncerissima fide permutationes transigãtur. Vltra Lapones in regione inter Corum & Aquilonem perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerunt, qui postquã ad summum adoleuerint, nostratis pueri denum annorũ mensuram uix excedant: meticulosum genus hominum, & garritu sermonẽ exprimẽs, adeo ut tam simiæ propinqui, quàm statura ac sensibus ab iustæ proceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uero innumerabiles populi Moschouitarum imperio parent, qui ad oceanum Scythycum itinere trium ferè mensium extenduntur. Proxima Moschouiæ regio est Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorum totius septentrionis longe amplissimus, qui alteri fluuio minori in mare Balthcũ erumpenti, nomen dedit. Is statis & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circũiectos inundat campos, pinguiq; alluuie algẽtis cœli iniuriis, sæuísq; Aquilonis flatibus mirifice resistit, cum niuibus imbribúsq; auctus inflatur, adeo lato alueo in oceanũ per incognitas gẽtes in speciem ingentis pelagi

[Margin notes: Roxolani Russiæ. — Lapones populi. — Pygmæorũ statura. — Diuidna fluuius ingens.]

lagi

lagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione trãsire nequeat: ubi uero aquæ mox resederunt, uastæ passim insulæ fertilitate nobiles relinquũtur. Frumentum nanque terræ traditum nullo aratri beneficio prouenit, admirabilíque celeritate naturæ festinantis, ac nouam superbi amnis iniuriam timentis, oritur simul & adolescit, atque in aristas educitur. In Diuidnam influit Iuga amnis, in ipsóque confluentium angulo celebre est emporium, nomine Vstiuga, à Moscha regia urbe sexcentis miliaribus distans. In Vstiugam à Permiis, Pecerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagísque ulterioribus populis pretiosæ pelles Martarum Zebellinorúmque, Luporum, Ceruariorum, & nigrarum albarúmque uulpium comportantur, & ab iis uario mercimonii genere permutantur. Zebellinos uero leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animantis effigie conteguntur, Permii & Pecerri præbent, sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad oceanum pertinent, per manus traditos accipiant. Permii & Pecerri paulo ante ætatem nostram more gentilium idolis sacrificabant, nunc uero Christum colunt. Ad Inugros, Vgolicósque per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur: ex iis genus unum est candidum guttatis pennis, quod herodium dicunt. Sunt & hierosalchi ardearum hostes & sacri & peregrini, quos antiquorum principum luxus in aucupiis non agnouit. Vltra eos quos modo nominaui populos, Moschouitis regibus tributa pendentes, aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ, quando nemo ad oceanum perueneerit, sed fama tantum, ac ipsis plerunque fabulosis mercatorum narrationibus auditæ, satis tamen constat, Diuidnam innumerabiles trahentem amnes ingenti cursu ad Aquilonem deferri, maréque ibi esse longe uastissimum, ita ut illinc ad Cathayum legendo oram dextri litoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse certissima coniectura credendum sit. Pertinent enim Cathayni ad extremam orientis plagam ad Thraciæ fermè parallelum, Lusitanis in India cogniti, cum proxime ad coemenda aromata per regionem Sinarum Melacham usque ad auream Chersonesum nauigarint, uestésque ex Zebellinis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longe ab Scythicis litoribus Cathaium urbem abesse putamus. Cæterum cum à Demetrio quæreremus, an apud ipsos ulla de Gothis populis uel fama per manus à maioribus tradita, uel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium & urbem Romam omnibus iniuriis deformatum euertissent, respondebat, & Gothicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarum esse atque illustre, in eámque expeditionem coiuisse plures populos, & ante alios Moschouitas, creuisseq; eum exercitum ex colluuie Liuoniorum & circumuolganorum Tartarorum, sed propterea omnes Gathos fuisse appellatos, quoniam Gothi qui insulam Islandiam siue Scandauiam incolerent, auctores eius expeditionis extitissent. Iis maxime finibus Moschouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie autem à Moscho amne haud dubie sic dicti, qui & regiæ urbi, quam interfluit, suum quoque nomen indiderit. Ea est omnium Moschouiæ urbium longe clarissima, tum situ ipso, qui regionis

Zebellinæ pelles præstiores.

Cathaium Gothi.

Moschus amnis Moscha

medius esse existimatur, tum insigni fluminũ opportunitate, domorũmque frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblongo etenim ædificiorum tractu, secundum Moschi fluminis ripam ad spatium quinque miliarium extenditur, domus in uniuersum sunt ligneæ, distinctæ in triclinia, coquinas & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineã dolabratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & consibulatis, exteriora domorum septa singulari firmitate, nec multa impensa, & summa celeritate constituũtur. Domus fermè omnes & ad usum olerum, & ad uoluptatem priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longe maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed conspicuo in loco templum est deiparæ uirgini dicatum celebri structura atque amplitudine, quod Aristoteles Bononiensis mirabilium rerum artifex & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit. Ad ipsum urbis caput Neglina fluuiolus, qui frumẽtarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulámque efficit, in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporum incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi princeps id ad uoluptatem intimis familiaribus uel peregrinis legatis indulserit. Tres fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus, reliqua uero latissima fossa, atque ea multa aqua ex ipsis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiã ab aduerso latere alio flumine, quod Iausa dicitur, munita est, id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moschus ad meridiem excurrens in Ocham amnẽ multo maiorem apud oppidum Columnam sese effundit, nec magno inde itineris spatio Ocha ipse & suis & alienis undis magnus & tumens exoneratur in Volgam, ubi ad confluentes situm est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nuncupatũ. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastísque paludibus, qui candidi lacus appellantur. Sunt eæ supra Moscham inter Aquilonẽ & Corũ, emittũntque cunctos fermè amnes, qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de alpibus uidemus, è quorũ iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanũ, innumerabilésque minores fluuios manare compertum est. Siquidem eæ paludes pro mõtibus perenni scaturigine humorem affatim præbent, cum nulli omnino montes ea in regione multa etiam hominum peregrinatione reperiantur, ita ut Ryphæos montes & Hyperboreos, toties ab antiquis celebratos, plerique cosmographiæ ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrentur. Ex iis itaque paludibus Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais atque Borysthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilum, Tanaim uero Don appellant, ipse Borysthenes Neper hodie nũcupatur. Hic paulo infra Tauricam in pontum Euxinum decurrit. Tanais autẽ à Mæoti palude, ubi Azoum est nobile emporium, excipitur. Volga uero ad meridiem Moscham urbem relinquens, uasto circuitu ingentibúsque mæandris primo ad orientẽ, mox in occasum, ac demum ad Austrum magna aquarũ mole præcipitatus in Hyrcanum mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est Tartarorum nomine Cytracham, ubi à Medis, Armenisque & Persis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore

Aristoteles architectus

Ocha flu.

Rha qui & Volga flu.

Cytracham emporium.

riore Volgæ ripa Tartarorum oppidum est Casanum, à quo Casaniorũ horda nomen ducit, distat à Volgæ ostio Caspióque mari quingentis milibus passuum. Supra Casanum autẽ centesimo & quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietæ gentis motibus proximos finium præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Moschouitarum Imperatores uariis temporibus, uti ex usu præsentium rerũ fuit uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi, longius pertraxit, apud diuersas urbes imperii atque aulæ sedem habuere: siquidem Nouogrodia quæ Caurum & Solem, & ferè Occidentẽ spectat uersus Liuoniũ mare nõ multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summámq; semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum latissimique & piscosi lacus opportunitatem & uetustissimi ac uenerabilis templi famam, quod ante quadringentos annos Byzantiorum Cæsarum æmulatione, sanctæ Sophiæ dei filio Christo dicatũ fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme & tenebris longissimarum noctiũ premitur: nam polum Arcticum ab horizonte sexagintaquatuor gradus eleuatum uidet, sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior qua cœli ratione solstitii tempore propter exiguas noctes, continuatis ferè solis ardoribus æstuare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria regiæ nomẽ adepta est, quæ ad ortũ solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, eóque sedem imperii ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translatum ferunt, ut ex propinquo, cum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharum irruptiones opponerent: est enim citra Volgã in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus dotes, regiæ nomine dignissima indicatur, quoniam medio quodam totius frequẽtioris regionis ac imperii loco sapientissime constituta, munitáque arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentiæ meritam laudem honorémq; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarũ urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingentis milibus passuum, medióque fermè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis ut fonti proximus, nondum receptis tot amnibus exiguus lenísque permeat. Inde per nemora & campestres solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porrò à Nouogrodia ad Rigã proximum Sarmatici littoris portum paulominus quingẽtorum miliarium iter est, isque tractus superiore commodior putatur, cum frequentes habeat uicos, urbémque Pleschouiam uix impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem quæ magni magistri militiæ Liuoniorũ ditionis est, ad Lubeccã Germaniæ portum in sinu Cimbricæ Chersonesi miliaria paulo plus mille periculosæ nauigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moscham duobus millibus & sexcẽtis miliaribus distare compertum est, breuissimo scilicet itinere euntibus per Rauẽnam, Taruisium, Carnicas alpes, Villacúmq; Noricum, & Viennam Pannonicam: atque inde superato Danubio, per Olmutium Morauorum usque ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria existũt. Ab ipsa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput quingẽta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Borysthenẽ situm: & à Smolencho ad Moscham sexcenta

Surciců oppidum.

Nouogrodiæ laus.

Altitudo polaris

Volodemaria urbs

Opportunitas & nobilitas Moschæ urbis

Riga Liuoniæ.

Vilna Lithuaniæ caput

computantur. Verum id iter quod est à Vilna per Smolenchum ad Moscham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricámque, sed multo attritu solidatam glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate conficitur. AEstate uero nisi difficili laboriosóque itinere campestria superari nequeunt: nam ubi niues perpetuis solibus dissolui, eleuaríque cœperint, in paludes cœnosásque uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, nisi ligneis põtibus infinito propè labore consternantur. Terra Moschouia in uniuersum neque uitem, neque oleam, neque paulo suauioris pomi frugiferam arborem præter melopepones & cerasa producit, cum teneriora quæque gelidissimis Boreæ flatibus exurantur: campi tamen tritici, siliginis, milii, panicique, & omnis generis leguminum segetes ferunt, sed certissima messis in cera & melle consistit. Regio enim tota fœcundissimis apibus plena est: quæ non in manufactis agrestium aluearibus, sed in ipsis arborum cauis probatissima mella conficiunt. Hinc per syluas & opacissimos saltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere est, quæ nullo æris crepitu colligere sit necesse. Reperiuntur sæpe fauorum ingentes massæ arboribus conditæ, ueteráque mella deserta ab apibus, cum singulas arbores in uastis nemoribus rari agrestes minime perscrutentur, ita ut in admirandæ crassitudinis arborum stipitibus, per magnos mellis lacus aliquando reperiant. Retulit & cum multo omnium risu Demetrius legatus, ut est ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniæ suæ agricolam, quærendi mellis causa in prægrandem cauam arborem supernè desiliisse, eúmque profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo uitam solo melle sustinuisse: cum uox opem implorantis in ea syluarum solitudine, ad uiatorum aures penetrare nequiuisset, ad extremum uero desperata salute mirabili casu, ingentis ursæ beneficio inde extractum euasisse, cum forte eius beluæ ad edenda mella more humano, se demittẽtis auersos renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset. Nobile quoque linum, & canabum in restes, multáque item boum tergora & massas ceræ ingentes, Moschouitæ in omnem Europæ partem mittunt. Nulla auri argentiue uel ignobilioris metalli, ferro excepto, apud eos uena, secturáue reperitur, nullúmque est tota regione, uel gemmarum, uel pretiosi lapilli uestigium. Ea omnia ab externis populis petunt: naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorsus inuiderit, uno pellium nobilissimarum mercimonio resarcitur, quarum pretium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in singulas uestes suffulturæ millenis aureis nummis ueneant. Fuit autem tempus quo hæc uilius emebantur, cum remotissimæ Septẽtrionis nationes politioris cultus, nostræq; adeo anhelantis luxuriæ penitus ignaræ, summa simplicitate, eas uilibus ac ridiculis sæpe rebus permutarẽt, ita ut uulgo Permii atque Pecerri, tantum pellium zebellinarum pro ferrea securi rependerent, quantum earum simul connexarum ipso securis foramine, quo manubrium inducitur, Moschouitæ mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moschouitæ gẽtilium deos coluere, Iouem scilicet, Martem & Saturnum & plerósque alios quos sibi insano errore hominibus ex industriis, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uero primum Christianis sacris initiati, cum Græci antistites

Itinera difficilia.

Mella nobilia

Casus facete relatus.

Vrsæ miraculum.

Metallo caret Moschouia

Simplicitas mercatorum

Moschouitæ olim gentiles.

ſtites haud ſatis conſtantibus ingeniis, à Latinorum eccleſia diſſentire cœperunt, factúmque eſt, ut Moſchouitæ eos religionis ritus, quos à Græcis doctoribus accepiſſent, iiſdem ſenſibus, & ſynceriſſima quidem fide ſequerentur. Spiritum enim ſanctum tertiam in diuina trinitate perſonam, à patre deo ſolum produci perſuaſum habent, cum rectiſſima ueritate à patre ſimul Chriſtóque filio proficiſci credendum ſit. *Dogmata Moſchouitarum in religione.* Verum ea controuerſia apud conuentum Florentinum, præſidente Eugenio quarto pontifice, magna partium contentione agitata, eum exitum habuit, ut pertinacia Græcorum in ſermone potius quàm in ſenſu caſtiganda uideretur, cum Græci antiſtites euidentiſſimis conuicti rationibus, ſpiritum ſanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus, ſed ex fermentato pane conficiunt, idque ſub utraque ſpecie, ſicuti ſoli apud nos ſacerdotes, panis ſcilicet diuiníque ſanguinis, ab eorum preſbyteris uniuerſo populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum noſtrorum memoriam à latinorum eccleſia deſciuerunt. Cæterum quod ualde alienum à Chriſtiana religione eſſe uidemus, nullis ſacerdotũ ſuffragiis, nullâque propinquorum aut amicorum pietate iuuari mortuorum manes arbitrantur, fabuloſúmque eſſe purgatorii locum putant, è quo tandem piorum *Purgatoriũ nõ admittũt.* animæ, cum diuturna ignis pœna, tum multis parentationibus, indulgentiâque ſummorum pontificum expiatæ, immortalium felicitatem beata in cœli ſede conſequantur. Cæteris in rebus eaſdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis uſurpatæ ſunt, Romanámque eccleſiam cæterarum omnium principatum obtinere, ſuperbè & pertinaciter negant, ſed ante alia, Iudæorum genus, uel memoria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt ueluti peſſimos atque maleficos homines, qui etiam nouiſſime Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Chriſti uitæ miraculorúmque omnium hiſtoria ab euangeliſtis quatuor conſcripta, itémque Pauli epiſtolæ, dum ſacra fiunt, è ſuggeſtu clariore uoce recitantur, *Euangelia Pauli epiſtolæ* probatæq; uitæ ſacerdotes homelias eccleſiæ doctorum publicè legunt, etiam iis *Homeliæ doctorum.* horis quibus ſacra minime conficiuntur, non enim oratores cucullatos qui aduocato populo concionari, & ambitioſe nimis atque ſubtiliter de diuinis diſſerere *Cõcionatores non admittunt.* ſoliti ſunt, admittere fas putant, quoniam rudes imperitorum animos ſimplici potius doctrina: quàm altiſſimis arcanorum interpretationibus ad ſanctiorem morum frugem euadere, uiri ſolidæ religionis arbitrantur. Hos quos modo diximus, ſacros libros, itémque noui ac ueteris inſtrumenti enarratores, præterea *Libri ſacri tranſlati* Ambroſium, Auguſtinum, Hieronymum atque Gregorium, in linguam Illyricam traductos habent, religioſéque cuſtodiunt. Antiſtites, principéſque minorũ ſacerdotum ſingulis urbibus, pagíſque præfecti ſacra curant, controuerſias dirimunt, & moribus deprauatos ſumma quadam uindicandi poteſtate perſequuntur. Regem ſacrorum quem ipſi metropolitam uocant, à Conſtantinopolitano *Metropolita* patriarcha petunt. Archimandritæ autem & epiſcopi, coniectis in urnam *Archimandritæ.* meliorum nominibus, ſorte ducuntur. *Epiſcopi* Eorum uero hominum qui humanis cupiditatibus ultro renuntiarunt, diuinarúmque rerum contemplationi & ſacrorum miniſterio ſeſe dedicarunt, duplex eſt genus, utrunque cœnobia incolit: ſed alterum eſt uagum & paulo ſolutioris uitæ, ſicuti apud nos diuorum Franciſci atque Dominici ſectam profitẽtes: *Sanctioris uitæ profeſſores* alterum conſtat ex ſanctioribus monachis,

quorum ordinem diuus Basilius instituit, iis ne limine quidem uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis prophanorum singulari duritie uitam in occultioribus aditis degunt, summámque subactæ carnis & confirmati in religione animi opinionem præbent. Vniuersus populus quater in anno & pluribus semper diebus ieiunare consueuit, abstinétque ab esu carnium, ouorum, & lactis. In uere primum, more latino post diem cinerum: mox adulta æstate in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumni demũ, cum assumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriã celebramus: postremo sub ipsam hyemem, cum aduentus domini pronunciatur. Per hebdomadam uero, diem Mercurii sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lactéque traducunt, sed Saturni dies mensa omnibus obsoniis oppipare referta hilariter excolitur. Cæterum secus ac nos solemus, nullas festorum dierum uigilias obseruant. Religiosissimè templa uenerantur, adeo ut ea neque uiros neque fœminas uenereis pollutos cõplexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpéque accidit, ut complures utriusque sexus sacra audientes extra limen consistant, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinentiæ notati, facetis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis baptistæ, & in paschate, trium magorũ, presbyteri sacratos panes paruos populo largiuntur, quorũ esu febribus conflictatos alleuari existimant. Alia quoque sacra certo anni tempore apud flumina gelu cõcreta celebrantur. In ripa tabernaculum constituunt, & aduocata nobilitate, hymnos numeroso concentu pronuntiant, sacrãque lymphæ multa aspergine profluentẽ purificant, & solenni ceremonia stratum & consecratum circũcisa & reuulsa glacie protinus aperiunt. His rebus rite confectis, siqui adsunt languentes uel morbosi, in flumen desiliunt, & sacris aquis abluuntur, cum ob id elui morborũ sordes persuasum habeant. Defuncti uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa uelato. Cæterum non in templis, uti apud nos impia propè, uel abominabili certe corruptela usurpatum est, sed in septis ac exterioribus templorum uestibulis sepulturæ traduntur: iis quoque more nostro quadragenis diebus parentant: quod certe mirum uidetur, cum in purgatorio loco expiari animas & criminum pœnam ullis amicorum suppliciis, ulloque pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris eadem quæ à nobis de religione sentiuntur, constantissime credunt. Moschouitæ Illyrica lingua, Illyricísque literis utuntur, sicuti & Sclaui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omnium longè latissima esse perhibetur, nam Constantinopoli Ottomanorum in aula familiaris est, & nuper in AEgypto apud Memphiticum Sultanum & equites Mamaluchos haud ingratis auribus audiebatur. In hanc linguã ingens multitudo sacrorum librorum, industria maximè diui Hieronymi & Cyrilli translata est. Præter quoque patrios annales, Alexandri etiã Magni, Romanorúmque Cæsarum, itémque M. Antonii & Cleopatræ memoriã iisdem literis cõmendatam tenent. Philosophiam uero & sideralem scientiam, cæterásque disciplinas, & rationalem medicinam nunquã attigere, iíque pro medicis se gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, se pluries obseruasse profitentur. Anni apud eos non à natali Christi, sed ab ipso mundi initio numerantur, qui non à mense Ianuario, sed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent simplice

Ieiunia gẽtis quatuor.

Mercurii dies sine carnibus Veneris sine ouis & lacte Saturni dies genialis.

Sacra apud flumina.

Funera.

Sepulturæ

Illyrica lingua omnium latissima.

Historias callent.

Leges simplices.

plices, summa principum & iustissimorum hominum æquitate conditas, & propterea populis ualde salutares, quoniam eas ullis causidicorum cauillationibus interpretari atque peruertere non licet. De furibus, sicariis, & latronibus supplicium sumunt: cum de maleficiis quæstionem habent, reos multa gelida aqua superne demissa profundunt, quod intolerandum tormenti genus esse perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut confessio criminis exprimatur, lineis cuneolis digitorum ungues conuelluntur. Iuuentus omnis uariis ludis, sed militiæ proximus sese exercet: in stadio cursu contendit, in palæstra colluctatur, pernicitati equorum studet, omnibúsq; præmia, & præsertim sagittariorũ peritissimis præponuntur. In uniuersum Moschouitæ statura sunt mediocri, sed quadrata & ualde torosa, cæsii omnibus oculi, prolixæ barbæ, crura breuia, & uetres extenti: equitant contractis admodum cruribus, & peritissime uel auersi & fugientes sagittas emittunt: domi opipare potius quàm laute uiuunt, namque omnium fermè cibariorum quæ uel à luxuriosissimis desiderari possunt, mensæ eorum & paruo quidem pretio passim instruuntur. Gallinæ siquidē, & anates singulis sæpe argenteolis tenuibus nummis ueneunt: maioris minorísque pecoris incredibilis est copia, & occisæ media hyeme iuuencæ, concretis gelu carnibus duorum ferè mensium spatio non putrescunt. Venatione & aucupio uti apud nos, nobiliora obsonia parantur, nam uenaticis canibus & plagis omnis generis feras capiunt, & asturibus atque falconibus, quos mirificos regio Pecerra præbet, non modo phasianos, & anates, sed cygnos & grues consectantur. Astures ex genere infimo aquilarum uel miluorum, falcones uero accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus. Capitur quoque auis subnigra, puniceis superciliis, magnitudine anseris, quæ pulparum sapore phasianorum superat dignitatem, Moschouitica lingua Tetrao nuncupata, quæ Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maxime Rhetis, qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolunt. Ingentes etiam sapidissimósque pisces, & ante alios sturiones, quos Siluros antiquitus fuisse putamus, Volga præbet, & hi quidem hyeme multa inclusi glacie, recentes pluribus diebus asseruantur. Aliorum uero piscium multitudinem fermè incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiscantur. Vino natiuo cum penitus careant, aduectitio uti solent, sed in festis conuiuiis tantum, & sacrificiis. Ante alia Creticum subdulce, maximo in honore habetur, sed in usum medicinæ tantum, uel principalis luxuriæ ostẽtationem: cum miraculi loco fit, eductum Creta per Gaditanas fauces, & tantis conclusi maris oceaníque fluctibus agitatum incorrupta suauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues ebibisse. Populus uero medonem bibit ex melle lupulísque decoctum, quod picatis in cadis ueterascit, & ex antiquitate nobilitatẽ assequitur. In usu quoque sunt birra atque ceruisia, sicuti apud Germanos Polonósque uidemus, quæ ex tritico zeáque, uel ordeo decoctis, omni conuiuio circumferuntur. Hanc quadam cognata cum uino potestate, largius compotantibus ebrietatem inducere affirmant. Medonem ac birram per æstatem infrigidare infusa poculis glacie, uoluptatis gratia solent: nam ingentia glaciei frusta nobilium in cellis subterraneis singulari studio reconduntur. Sunt & qui in deliciis habeant succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui & purpurissi

Supplicia.

Exercitatio gentis.

Victus qualis

Mira de carnibus asseruatis.

Tetrao auis lingua Moschouitica. Plinio Erythratao.

Vino carent

Medonẽ, birram & ceruisiam bibunt.

Succus ex cerasis.

consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quàm ui statariæ pugnæ, uel ipso congressu militiam exercent. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi habentur. Equites præpilatis hastis, clauisq; ferreis & sagittis rem gerunt. Paucis falcati sunt gladii: corpora uero clypeis rotundis, ut Asiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorum, itémque lorica & galea pyramidali proteguntur. Basilius etiam Sclopettariorum equitum manum instituit, multáque ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, suisque imposita curribus in arce Moschæ uisuntur. Ipse insigni apparatu & singulari comitate, qua tamē regia maiestas nulla ex parte corrumpitur, publice cum proceribus atque legatis epulari solet, magnúmque inaurati argenti pondus duobus abacis expositū eodem triclinio conspicitur. Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipsam familiam, corporis custodiæ causa circum se habere uel alibi alere consueuit: ab urbana enim fideli multitudine stationes habentur, nam unaquæque urbis regio foribus, cancellisque sepitur, nec temere per noctem, aut sine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis constat ex regulis & ex ipso militum delectu, qui per statos mensium circuitus, frequentandæ nobilitandǽque regiæ causa per uices ad implenda comitatus officia è singulis regionibus accersuntur. Porrò exercitus omnis cum bellum ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranis, nouisque prouinciarū delectibus cogitur: nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inspiciūt idoneósque in ordines militum transcribunt, quibus ex ærario prouinciarum, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua stipendia persoluuntur. Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, & cæteris paganis præstant, regiáq; gratia omnibus in rebus potentes existunt: patescit nanque ueræ uirtuti nobilis locus, cum bellum geritur, siquidem egregio & in omni rerum administratione salutari instituto, ad suum quisque spectatum facinus, uel perpetui præmii uel ignominiæ sempiternæ fortunam assequitur.

Arma gentis · *Apparatus regiæ mensæ* · *Exercitus regius.* · *Immunitas militaris.* · *Optimum institutum.*

BENEDICTI LAMPRIDII.

Hos dono Iouius mittit tibi Ruse labores
  Anfractus longos, & spatia ampla maris.
Hæc quoniam nemo melius te iudicet, unum
  Vllæ nec terræ, nec maria ulla latent.
Magna quidem Iouius donat tibi Ruse, sed ipse
  Longe maiori munere dignus eras.

PETRVS MARTYR DE INSVLIS NVPER REPERTIS, ET DE MORIBVS INCOLARVM EARVNDEM.

Darienes fluuius.

EX MEARVM decadum libellis in uulgus emiſſis colligere licet, fugitiuos quoſdam ad uicina Darienis appulſos noſtrorum libellos admirantes dixiſſe, terras ſe aliquando incoluiſſe, quorum habitatores inſtrumẽtis uterentur eiuſcemodi, ac politice legibus parentes uiuerent, atriáque ac templa lapidibus constructa magnifice, plateas etiam, ſtratáſque uias ordine compoſito, ubi negotientur, haberent. Eas nunc terras noſtri reperere: qui auctores fuerint, quomodo res proceſſerit, attente audiat quiſquis peregrinorum regionum conditiones & populi mores ſcire deſiderat. De inſula Cuba, quam Fernandinam placuit appellari, Hiſpaniolæ occidentali proxima, Septentrionalis tamen adeo, ut Cancri tropicus mediam ſecet Cubam, Hiſpaniola uero à tropico diſtet ad æquatorem gradus aliquot, pauca tetigimus hactenus. In hac inſula ſex iam ſunt oppida erecta, primarium à diuo Iacobo Hiſpaniarum patrono nomen ſumit. Natiuum eſt ibi aurum, & montanum, & fluuiale: auro ſuffodiendo inuigilatur. Quo anno libelli mei portas clauſerunt, tres Hiſpani ex antiquioribus Cubæ ciuibus, Franciſcus Fernandes Cordubenſis, Lupus Ocho, Caicedus & Chriſtophorus Morantes, nouas quærere terras inſtituunt. Eſt inquietus & ſemper magna moliens Hiſpanorum animus: tria inſtruunt eius generis nauigia, quæ appellat Hiſpanus Carauellas, propriis impenſis, habita à gubernatore Dieco Velaſquem nauigandi poteſtate ex angulo Cubæ occidentali, qui ſancti Antonii nomen adeptus eſt, altum capiunt cum centum & decem uiris. Eſt hic angulus ad reficiendas naues, ac aquationi, ac ſignationi aptiſſimus: cœlo tantum & aqua contenti ſex adnauigant inter Zephyrum & Auſtrum dies ac dimidium, quo tempore ſex tantum & ſexaginta ſe miliaria percurriſſe arbitrantur. Stabant autem in ancoris ubicunque ſol cadens illos deprehendebat, ne per ignotum pelagus errãtes, ſcopulis illiderentur, aut harenoſis uadis impliciti mergerentur. In inſulam incidunt ingentem, nomine Iucatanam, cuius initium incolæ Eccampi uocant. Oppidum in littore ſitum adeunt magnum adeo, ut Cayrum illud noſtri dixerint: hoſpitaliter ab incolis noſtri ſuſcipiuntur: ingreſſi ſumma ſunt repleti admiratione, turritas domos, templa magnifica, uias ordine ſtratas ac plateas, ac nundinaria ibi agi commercia reperiunt: lapideæ ſunt domus, aut ex lateribus & calce, arte & induſtria confectæ, ad prima domorum impluuia, & primas habitationes per duodecim aut decem gradus aſcenditur, non tegulis tantum, ſed culmis aut herbarum fruticibus coopertæ ſunt. Mutuis ſe muneribus afficiunt, bullás aureas & ex auro fabrefacta monilia perpulchre formata barbari noſtris, noſtri autem illis ſericeas ac

In Cuba oppida excitata

Iucatana inſula.

ceas ac laneas uestes, uitreos etiam calculos, & aurichalcea tintinnabula munera illis grata, quia peregrina, sunt impartiti. Specula floccifaciebant nostra, quia illi lucidiora ex quibusdam lapillis assequuntur. Vestita est hæc gens non lana, quia pecudes non habent, sed gosiapio mille modis & uariis fucato coloribus. Fœminæ à cingulo ad talum induuntur, uelaminibúsque diuersis caput & pectora tegunt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uisatur. Templa frequentant, ad quæ primarii uias ex propriis domibus sternunt lapidibus idolorũ culturæ indulgẽt, sunt recutiti, legibus uiuũt & summa fide cõmerciãtur, permutãdo fine pecuniis: Cruces uiderũt, Vnde id habuerint interrogati per interpretes dicunt aliqui, transiisse aliquando uirum quendam formosissimum per eos tractus, qui eis id insigne in sui memoriam reliquerit. Alii, obiisse lucidiorem sole hominem in eo opificio, certi nil habetur. Aliquot ibi dies commorati, iam uidebantur incolis esse molesti: nullius enim hospitis est grata mora longa, commeatum capiunt, recta tendunt ad occidentem per prouinciam Comi & Maiã dictas ab accolis: præterlapsi sunt, aquam tantum & signa ex itinere capientes, barbari littorales nostras admirabantur naues mari innatantes, ad quas uisendas & fœminæ permixtæ uiris cum infantibus passim prodibant. Nam ex mari nõ sine stupore illorum ædificia, sed præcipue templa littoribus proxima, in modũ arcium erecta prospectabant. Iacere tandem ancoras placuit ad miliaria centum decem, in prouincia, cui nomen Campechium, cuius oppidum est domorum trium milium, amice scisuicem complectuntur, nauticam nostrorum artem, nauigiorum magnitudinem, uela, amplustra, résque cæteras barbari attoniti admirabantur. Vbi excussorum tormentorum tonitrua, fumosum ac sulphureum odorémque ignitum senserunt, à deo mitti fulmina arbitrabantur. In atrio regulus nostros benigne magnificéque hospitatus est. Post sumptas more illorũ epulas, in quibus pauones habent & altilia, uolucres etiã montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates & anseres, cuniculos: ultra hæc lupos, leones, tygres, uulpes, & quadrupedes agrestes, ut apros, ceruos & lepores. Ducti sunt nostri cum regio comitatu ad latum compitum in oppidi latere situm, ostendunt nostris quadratum quatuor graduum erectum marmoreum, partim ex tenaci bitumine, partim ex lapillis pulpitũ, cui hominis inhærebat simulacrum superscalptum, adhærentibus illi duobus quadrupedibus ignotis, qui marmorei hominis uterum, uti canes rabidi uidebantur uelle dilacerare. Serpens bitumine ac lapillis compacta, pedum longa septẽ & XL, grassa uti bos magnus marmoreum leonem uorans, recenti cruore irrorata simulacro astabat: proximi solo affixi erant tres tigni, quos tres alii lapidibus suffulti transuersabãt. In eo loco reos puniunt, in cuius rei argumentũ, stratas uiderunt innumeras cruore illitas & confractas sagittas, & mortuorum ossa in uicinã cortẽ proiecta. Domus & hic sunt ex calce & lapidibus ædificatæ. Regulo Lazari nomen indiderunt, quia Lazari die, terrã ceperunt. Abeunt ad milia inde, ad occidentẽ semper, quindecim. Prouinciam captant nomine Aquanil, cuius oppidũ Moscobo dicitur. Regulus Chiapotón, ultima acuta. Hostiliter inspectat nostros hic regulus, insidias stratagemate nostris struit, petẽtibus aquã, tras collem proximum fontes esse innuunt, quã iter erat per angustas semitas.

Campechia

Aquanil.

Moscobo

S. iii.

Ex mutatis in fronte coloribus, & arcuum & telorum gestamine, fraudem sensere, tendere ulterius nostri recusant. Palantes & imparatos adoriuntur nostros barbari, mille amplius sternunt fugientes nostros, cœnoso in littore (erat enim ibi mare cœnosum) implicantur, duos & uiginti sagittis transuerberatos perimunt, reliquos maiori ex parte uulnerant. Tribus & triginta inquiunt classis ipsum prætoré Franciscum Fernanden uulneribus percussum. Ferè nullus euasit incolumis, Si ad monstratos colles processissent, perempti fuissent ad unum. Mœsti ergo redeunt, qui superfuere ad Fernandinam insulam unde uenerant, ac cum fletu & gemitibus ob relictos & præsentes uulneratos à sociis recipiũtur. His intellectis Cubæ Fernandinæ gubernator Diecus, Velasquem quatuor Carauellarum classem instruit cum hominibus circiter trecentis. Huic classiculæ præfecit nepotem suum Ioannem Grisaluam, additis sub prætoribus Alfonso Auila, Francisco Montegio, & commendatario Petro Aluarado, Nauclero autem eodem Antonio Alamino prioris classiculæ rectore. Idem iter capiunt, sed australius aliquanto ad milia forte septuaginta, turrim ex alto uident, terrā minime. Ea turri duce, insulam apprehendunt nomine Cozumellā, à qua suaues se olfecisse odores spatio trium miliariorum uento inde perflante, inquiũt. Ambitu reperiunt esse miliariorum quinque ac quadraginta: plana est, gleba fortunatissima: aurum habet, sed peregrinum aliunde allatum: melle abundat & fruticibus ac hortensibus, uolucribus etiam & quadrupedibus. Est horum incolarum, ut breuibus absoluam, ea œconomia & politica, quæ de Iucatana: domus, templa, uiæ, commercia, uitotum ac fœminarum gestamina ex gosipino, non laneo uel serico: domus lapideæ, culmo contectæ, ubi sit lapidum penuria, sed ubi sit lapicidinarum copia, laminis lapideis conteguntur, marmoreos postes in plerisque, ueluti apud nos pleræque domus habent. Turres ibi uetustas dirutarum uestigia redolentes repererunt, unam præ cæteris graduũ octodecim, ut ad illustria templa conscenditur. Nostras sunt admirati naues, & nauticam artem, noluerunt hospites primo impetu, benigne eos tandem admiserunt: turrim conscendunt duce primario, quem sacerdotem credunt: uexillum in cacumine sistunt, regi Castellæ imperium adiudicant, Sanctæ crucis nomen insulæ assignant, quia ad nonas Maii Sanctæ crucis festo sunt insulam ingressi. Cozumellam uero, inquiunt, appellari à regulo Cozumellao, cuius maiores ipse iactat fuisse huius insulæ habitatores. Cameras in turri reperere, statuis tum marmoreis, tum fictilibus ursorum simulacris instructas, quos unisono cantu elato inuocant, suauibus adolent odoribus, uti penates eos colunt: res ibi diuina celebrata est, sunt recutiti. Regulus hic eleganter ex gosipino uelamine indutus, pedis unius digitos abscissos habebat: natanti, piscis uorax qui Tuberon dicitur, uno morsu digitos raptauerat, laute copioseque nostros aluit. Post triduum abeunt ad occidentem semper, uident procul montes, Iucatana erat insula, quæ à Coxumella quinque tantum milibus passuum distat, Iucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circumeunt, illam nequeunt uniuersam, ob frequentes scopulos, & ob harenosa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus nauclerus naues reducit. Ad idem oppidum Campechium & Lazarum regulum, ad quem priores superiori anno proficiscuntur, placide susce-

Cozumella insula.

sucepti

ſcepti ad oppidum inuitantur: inuitaſſe pœnituit: ad lapidis iactum ab oppido no ſtros ſiſtere iubent: accolæ abire imperant, aquandi petunt copiam prius quàm diſcedant noſtri, puteum à tergo relictum monſtrant, licere inde aquam hauri re, aliunde minime inquiunt: pernoctatum eſt in uicino putei campo: diffidunt barbari, armatorum tria circiter milia caſtra locant non longe à noſtris: pars utraque noctem duxit inſomnem: illi noſtrorum eruptionem in pagum, noſtri barbarorum impetum repentinum ueriti, tubarum clangoribus, & tympanorũ boatu ſomnolentos excitabant: ubi illuxit, accedunt barbari appellant interpretes Cubenſes noſtros, quorum idioma, ſi non idem, conſanguineum tamen: face thurea inter utrunque agmen accenſa, minantur internecionem, ni prius abire properauerint quàm fax extinguatur: nolle ſe hoſpites proteſtantur: fax conſumitur, deuenitur ad manus, perimunt è noſtris unum, quem ſagitta male ſcutatum reperit, multi feriuntur: ad tormenta quæ apud puteum erant locata, ſe reducunt noſtri, ut inde globos iaculentur in barbaros: retrocedunt ad oppidum barbari, milites feruenti animo cupiebant illos perſequi, uetuit Griſalua prætor. Inde procedunt ad Iucatanæ calcem ultimum, ducentorum reperiunt eſſe miliarium, amplius productam ab oriente in occidentem: portum petunt egregium, cui nomen dedere Portus deſideratus. Ad terras deinde tranſfretant alias, & terram prehendunt Iucatanæ uicinã ab occidente: dubitant ſit inſula nec ne, continenti eſſe annexam arbitrantur. Eſt ibi ſinus quem ſuſpicantur ambitum utraque terra, nil certi, Caluacam, aliàs Oloan ab accolis hæc tellus appellatur. Flumen ingens ibi repertum, dat ſuo furore in pelagus potabiles aquas, duorum milium ſpatio à prætore Griſaluam appellarunt flumen. Admirati noſtras moles mari natantes barbari accolæ utrinque fluminis ripam ad ſex milia armatorum, ſcutis aureis, arcubus & ſagittis, enſibus etiam latis, & haſtis aduſtis armati obſident, prohibituri deſcenſum & littus tutaturi. Stat ea nocte pars utraque in alis, prima luce ecce Canoas circiter centum armatis plenas: diximus aliàs Canoas eſſe lembos uniligneos: & hic ſe Cubenſes interpretes, & hi ſat commode conueniebant in lingua: pax oblata per interpretes admittitur, accedit una Canoa, reliquæ ſiſtunt. Canoæ rector quid noſtri quæritẽt per alienas terras percontatur: aurum cupere reſpondetur, permutatione tamen, non gratuito aut uiolenter. Redit Canoa, quid actum ſit regulo referunt nautæ: accerſitus regulus uenit libens: narratu dignum, cubicularium ad ſe uocat regulus, cubicularia iubet afferre ornamenta, ut prætorem noſtrum Griſaluã ornet imperat, à calceo incipit aureo illum induere, ocreas, thoracem, & quicquid armorum ex ferro aut calybe ſolet cataphractus noſter aliquis proditurus ad pugnã ſibi ſumere, uniuerſum id ex auro miris modis formato regulus Griſaluæ impartitur. Compenſat Griſalua ſericeis, laneis ac lineis ueſtibus, rebúſque aliis noſtratibus. In huius Iucatanæ initio, quando in Cozumellam traiecerunt, in Canoam piſcatoriam inciderunt: nouem inerant hamis aureis piſcantes incolæ inermes, capiunt omnes nil timentes. Ex illis unum agnouit hic regulus, ſe tantundem auri miſſurum in craſtinũ pollicetur ad Griſaluam, quanti ponderis uir ille reperiretur: negauit redemptionẽ ſociis inuitis prætor, illum retinuit ac diſceſſit, quid ultra faciat recogniturus, ad milia centum circiter, ad zephyrum ſemper, ſinum ingentem reperiunt, in quo

Portus deſideratus. Caluacã alias Oloan ab accolis appellatus.

tres paruæ insulæ sitæ erant, adeunt grandiorem: proh crudele facinus, pater sancte proh truculentas hominum mentes, stomacho claudat portas quisque pius ne perturbetur, pueros puellásque ibi suis diis immolant passim, sunt recutiti, simulacra quæ colunt, sunt marmorea quædam, alia fictilia, marmoreus inter imagines stat leo pertusa ceruice, in quem miserorum sanguinem proiiciunt, ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus ceremoniis miserorum sanguinem litet referamus, non iugulis, sed pectoribus apertis ex infausta uictima cor eruunt, ex cuius calido cruore idolorum labia illinunt, reliquum fluere patiuntur in lacunã inde in apertum, cor & exta comburunt, gratum fumum diis fore arbitrantur. Ex idolis unum est uirile, quod inflexo capite lacunã sanguinariam superinspectat, tanquam acceptans sacrificium hostiarum. Torulos brachiorum & femorum, ac surarum pulpas edunt, præcipue si hostem bello uictum sacrificauerint. Riuum concreti sanguinis, ueluti ex carnificina exeuntem repererunt. Ex insulis uicinis ad id facinoris miseros transportant, capita cadaueráque truncata ibi uiderunt innumera, integra etiam pleraque uelaminibus contecta. Vniuersi tractus illi auro gemmísque abundant. Pererrans insulam unus è nostris in duos semisuffusos urceos alabastrinos perpulchre laboratos lapillis incidit, diuersorum colorum plenos. Aiunt lapillum se reperisse, qui missus est ad gubernatorem, ualoris duorum milium Castellanorum auri. Sacrificii hanc insulam appellarunt.

Sacrificii insula.

Extant & in huius Coluacanæ lateribus aliæ sitæ insulæ, in quibus solæ mulieres habitant sine uirorum commercio. Putant aliqui Amazonico uiuere more, qui prudentius rem ponderant, cœnobitas esse uirgines, secessu gaudentes, uti apud nos, & multis in locis apud ueteres Vestales, aut Bonæ deæ sacræ. Certis anni temporibus traiiciunt ad eas uiri, non [illegible] causa, sed moti pietate, campos & hortos illis composituri, quo cultu queant uitam ducere. Fama tamẽ uiget, esse alias insulas fœminarum sedes, sed corruptarum, quæ mammillam à teneris scindunt quo agilius queant sagittariam artem exercere: ad eásque traiicere coitus causa uiros, nec retinere mares. Fabulam puto. Ad littus ergo Coluacanæ terræ se applicant nostri, placide negotiantur, aureum regulus cacabum, armillas, torques, bullas, multáq; præterea diuersorum generũ monilia nostris impartitus est: nostri cõtra nostratibus illum alacrem reddunt. Figere hic pedem, & coloniam deducere socii cupiebant: prohibuit Grisalua prætor, desperatis animis uixerũt eo tempore cõmilitones in prætorẽ. Turritis constat ædificiis hæc prouincia, oppidis amplissimis quindecim, & alicubi uiginti miliũ domorum se oppida uidisse attestantur. Sunt nõ ubiq; connexæ domus, hortis & cortibus intersecantibus, multæ distant à seipsis, plateas habent mœnibus circunseptas, in quibus fora nundinásq; exercent, uias ordine stratas, furnos, fornacésque, calcem ac lateres coctos habent, figulos, lignariósque fabros, & artifices, mœchanicarúmque artium omnium opifices assequuntur egregios. Tanascus hic regulus dicitur, regio Palmaria, eius oppidum regium nomine Pontachianum aiunt, esse domorũ quindecim milium.

Amicitiæ fœdus.

Quando nouos hospites suscipiunt, qui pacem in illis terris admittunt, in amicitiæ fœdus sibiipsis nouacula uel gladio lapideo sanguinis parũper ex lingua uel manu, aut lacerto, uel alia quauis corporis parte, hospite inspectante eruunt. Sacerdotes uiuunt cœlibes & incorrupti. Quid sit coire nemo intelligit, donec nubat.

bat. Nephas & morte piandum est aliter accidere. In fœminis mira castitas. Licet unicuique potenti, postquam unam duxerit uxorē, habere pellices quotquot uoluerit: sed nupta adulterio comprehensa uenditur à marito, primario tamen principi, à quo licet mulieris propinquis illam redimere. Nemini non coniugato fas est iungi in mensa, uel eadem lance uesci, aut poculo bibere, parémque coniugato se præbere. Augusto Septembríque mense quinque ac triginta dies abstinent, non à carnibus modo, quas assequuntur optimas, sed neque piscibus uescuntur, aut re aliqua, quæ sanguinem nutriat: hortensibus ac leguminibus illos dies peragunt. Menses uiginti dierum numero claudunt: annum uero mensibus uiginti: aliquot ibi dies lautos egere. Abeunt, littus idem sequuti, regulum conueniunt alium, cui nomen dedere Ouandus: regulus ubi nostros aurum cupere intellexit, laminas conflatas attulit aureas, se copiam eius metalli desiderare prætor significauit per interpretes. Postero die aureum hominis simulacrum, pigmeum flabellúmque aureum, & artificio uario laruam iubet afferri, calculorúmque serta, pectoralium, & bullarum copiam, & diuersorum generum ornamenta & uariorum colorum lapillos nostris est impertitus, dapibus quoque lautissimis persapide conditis saturauit. In littore inuitatos properanti cursu, frondentibus ramis ex reguli mandato erectis, ilico scænis contegebant, inertes in ramis ferendis familiares regulus percutiebat sceptro, quod manu gestabat: serui demisso uultu quæcunq; uerbera patienter sustinebant. Interrogatus, ubi nam auri tanta colligeretur copia, proximos digito monstrauit montes, & flumina ab illis decurrentia. Sunt hi fluminibus ac lacubus adeo assueti, ut idem illis sit natare, quod terra incedere. Merguntur flumine quando aurum placet colligere, manúsque arenis efferunt plenas, demum de manu in manum cribrantes arenā, aurum deligunt. Spatio duarum horarum dicunt auro implere cannulam digitalem. De suffumigiis & harum terrarum odoribus dulcia molliáque dici queunt, quæ prætermittimus, quia magis ad effœminandos animos faciunt, quàm ad bonos mores. Puerum annorū duodecim oblatum à regulo recusauit prætor, puellam admisit pulchre ornatam, sociis inuitis puerum abiecit. Ex lapillis ab hoc regulo habitis, unū scribunt esse ualoris duorum milium castellanorum auri. Discedunt tandem ab hoc regulo auro & gemmis onusti. Grisalua prætor unā è Carauellis ad patruū gubernatorem destinat ad Fernandinā cum nuntiis & habitibus auro & gēmis. Littus interea secant, reliqui occidentem uersus, una uero propius fere littus abradebat, qua Franciscus Montegius subprætor uehebatur: duæ per altū tendebant in prospectu: admirati accolæ, rem nouam miraculo ascribunt. Duodecim ad Montegium ueniunt Canoæ, per interpretes colloquuntur, benigne se inuicem salutant, supplices orant incolæ ut descendant, magna pollicentur si regulum patriæ adierint: precibus eorum negat Mōtegius se posse annuere, quia socii nimis à se distarent, contentos tamen dimisit, datis quibusdam nostratibus muneribus illis gratis, quia ignota sunt. Celebre oppidum aliud adeunt, ad littus sese applicant unà tres Camarellæ, prohibentur ab accolis descendere, scutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis ensibus atq; hastis adustis armati, ad nostros prodeunt, sagittas iaculantur eminus illi, tormētorum globulos in barbaros nostri. Machinarum strepitum admirati, ac furore perterriti aufugiunt, pacem

classiculæ præfectus adiuit,& perturbatos reliquit:fugatur ab accolis, floridámq; appellauerat,quia resurrectionis die eam insulam repererint,uocat Hispanus pascha floridum resurrectionis die. Sex & uiginti, inquiunt, se uidisse insulas,sed à colono prius prætetlapsas,tanquã Hispaniæ Cubæq; custodes,in quibus uenientes oceani procellæ illiduntur. Natiuum in plærisque Granatũ aurum reperiunt monilia & isti uaria gestant,& laruis utuntur,tum ligneis deauratis, tum aureis perpulchre ornatis.Opifices sunt ubique argutissimi.Ex laruis unam secum attulit Franciscus Chieregattus,ex ea colligere licebit,quali polleant ingenio.Nouacularum structurã mirũ est uidere, ex lapidibus flauis quibusdam diaphonis uti crystallinis eas formant,& cum eis radunt haud secus ac si ex egregio calybe factæ essent:sed,quod spectatu dignum est,quando obtusam iam habent ex exercitatione aciem,non cote,non lapide,neq; puluere illas acuunt,sed tantũ aqua imposita temperantur. Sunt & apud hos instrumentorum & elegantiũ rerum mille genera,quæ longum esset narrare.Redeamus ergo unde sumus digressi,ad Cozumellam,Iucatanam,ac Colluacanam siue Olloam,terras dites ac elysias recenter repertas,à quibus diuertetam reuertor:ubi quanti sint momenti tractus illi, cognitum est.Cubæ insulæ habitatores Hispani,gubernatore Annũnciæ, nouã classem instruunt Carauellarum decem,cum uiris quingentis,additis,uti leuis armaturæ,equis duobus bergantinis,quorum opera utuntur ad uadosa littora,frequentium scopulorum discrimina tentanda.Equos nauibus imponunt,quinque mares, fœmellas uero sedecim bello aptas. Fernandum Cortesium,qui tunc erat prætor urbanus,generalem eligunt classis gubernatorem & prætorem, subprætores uero Alfonsum Fernandem Portucarerium,Franciscum Montegium, Alfonsum Auilam,Alueradum commendatarium Spatensem, Ioannem Velasquem,Diecum Ordassum:uentum sequuntur eundem,ab angulo Cubæ ultimo,ad occidentem. Quamprimum Franciscus Fernandes Cordubensis,mox Ioannes Grisalua,ad prospectum insulæ sacrificiorum,de qua mentionem fecimus, deueniunt,insperatus acer turbo captare terram uetuit,uersis illos uestigiis ad Cozumellam Iucatanæ orientalem fera tempestas transportauit.Portum habet unicum hæc insula,cui nomen Sancti Ioannis porta, latine indiderunt, sex oppidis tantum contenta est,& aqua puteali, aut cisternali, fluminibus caret & fontibus,quia plana,quinque tantum ac quadraginta mille passuum spatio ambitur. Aufugiunt incolæ ad syluas nemorosas,oppida deserũt præ timore: uacuas domos ingrediuntur nostri,patriis fruuntur cibis,domorum ornatus uariorum colorum, aulæa, uestésque, ac lodices, amaccas appellant, ex gossapio natiuo repetiunt. Habent etiam innumeros libros. De his cum cæteris ad nouum Cæsarem nostrum aduectis late dicemus. Perlustrant uniuersam nostri milites,compositis tamen agminibus, ne quauis ingrueret: paucos repererunt accolas,una fœmina comite,per interpretem Cubensem, Iucatanos tres alios abductos à primis Hispanis, fœminam hortantur,ut absentes accersat regulos. Fœminæ familiares erant accolæ cum ea ducti, à fœmina uocati per nuntios ueniunt reguli, fidem amicitiæ præstant, domos patrias alacres repetunt, multa ex raptis suppellectilibus restituuntur,idololatras & recutitos esse reperiunt:pueros puellásq; Zemibus immolant. Sũt Zemes nocturnorũ nostrorũ lemurum

Florida insula

Nouaculæ ex lapidibus.

remis, fine uelis misere raptantur à pelago defluenti: diximus nanque in Decadibus, esse ibi maria perpetuo meatu labentia in occidentem: tredecim errarunt dies inscii quò tenderent, nil esui aptum repererunt unquam, septem ex eis consumpsit fames, fuerunt ipsi marinis piscibus esca, in Iucatanam transportantur. Superstites iam inedia deficientes in crudelis reguli potestatem inciderunt. Valdiuiam prætorem unà & socios quosdam trucidauit, mox immolauit Zemibus demum inuitatis amicis comedit. Hostes tantum, aut aduentātes hospites hi depascunt, de reliquo, à carne humana abstinent. Hic Hieronymus Aquillaris, & socii sex in tertium diem immolandi seruabantur, noctu ruptis uinculis truculēti manus tyranni euasere: ad regulum huic infensum, supplices confugiunt, admittuntur, sed in seruitutem. Miserandum auditu est de huius Aquillaris genitrice: ubi rem intellexit, ilico insaniuit præ dolore, licet in nube tantum filium audiuerit, in potestatem carnes humanas edentium incidisse. Hæc si quando carnes assatas inspectat, aut uerubus affixas, clamoribus domum replet, inquiens, En matrem omnium fœminarum miserrimam, en filii mei frusta. Habita igitur epistola prætoris Aquillaris per Cozumellanos nuntios, coram regulo Hero, qui Taxmarus dicitur, quid Cozumellani afferant enarrat, de potentia regis eorum, qui ad eas partes appulerunt, déque uirorum fortitudine, de illorum beneficentia in amicos, de sæuitia in detractantes, uel eorum postulata respuentes, multa edisserit: trementem reddidit Taxmarum. Det operam, ne hostes suam ditionē ingrediantur, seruum rogat, sed pacato ueniant animo. Pollicetur Aquillaris pacem, &, si opus fuerit, contra reguli hostes auxilium & fauorem. Aquillarem dimittit, trésque illi dat familiares comites. His ita prospere actis, Cortesius obseruatum Aquillarē lætus cuius opera ut interpretis commodissimi erat usurus discedit ex Cozumella. Nunc ergo quò tenderit ea classis quidue illi successerit referamus. Ad fluuium Alamino naucleto regente, alias repertum sub Grisalua primum labuntur, fauces eius arenis erant conclusæ, uti de Nilo AEgyptio legitur, flantibus Etesiis, propterea maioribus non licuit nauibus quàm Bergantinis aduerso flumine procedere, quanuis sit aliàs huiusmodi nauibus aptus suscipiendis. In Bergantinos ac nauium lintres ducentos uiros in littus exponit prætor. Per Aquillarem pax offertur. Quid sibi uelint percontantur accolæ, Dapes inquit Hieronymus Aquillaris. Spatium erat arenosum ingens ad latus oppidi, illuc tendant, insinuant accolæ. Eunt postero die afferunt gallinas octo eorum more, quæ sunt pauonibus neque minores, neque insipidiores, suffusci coloris, & Maiicii, quantum uix sufficeret decem famelicis. Est autem Maiicium frumenti granum quo ipsi panem conficiunt, nostro panico non multum dissimile. Protestantur unà ut inde discedant propere, ingēs armatorum ad nostros discedere renuentes multitudo concurrit, iterum, quid sibi uelint per alienas terras uagantes interrogant barbari, pacem se cupere, per Aquillarem respondent nostri, & rerum permutatione dapes, aurúmque, si aurum possident: nolle se pacem aut bellum cum eis, respondent: abeant iterum, ni malint usque ad unum trucidari, nolle se abire, nostri inquiunt, non habita ciborum copia, quæ alendis militibus præsentibus sufficiat, repetēt, crastinum adferenda cibaria signant barbari: mentiti sunt, in tertium diem nostris, qui castra locarent in harena, & fue- Maiicium.

rant pernoctati, tantundem afferunt epularũ, & sui reguli nomine iubent abire. Cupere se oppidũ uidere, & potiores dapes, nostri dicunt. Recusant illi, & terga uertunt submurmurãtes: inedia nostri urgebantur, uictũ quærere coguntur. In terrã mittit subprætores prætor cum uiris centũ quinquaginta: Per diuersa tendunt ad oppidana rura: è turmis unam, obuii barbari male tractabant: non longe aberant socii, audito strepitu, laborantibus sociis opem ferunt. Alia ex parte prætor tormenta in Bergantinos & scaphas locat, ad littus se applicat cum reliquis militibus & equis sedecim littus tutaturi, & prohibituri descensum properanti cursu ad pugnã parati, occurrunt barbari, sagittis & iaculis eminus nostros impetunt, feriunt imparatos, uiginti circiter tormẽta in hostes prætor exonerat: strage globorũ & stridore, ac flammarũ eruptione perturbãtur, in palentes crurumtenus, in aquas se proiiciunt nostri, & hostes insequuntur fugientes, unà cũ perterritis oppidum ingrediuntur: continuo cursu barbari transeunt oppidum, & domos deserunt. Ad fluminis ripam protentũ dicunt esse oppidum, quantũ non ausim dicere, mille quingentorũ passuum, ait Alaminus nauclerus, & domorum quinque ac uiginti milium: stringunt alii magnitudinem & numerum ingens tamen fatentur & celebre: hortis intersecãtur domus, quæ sunt egregie lapidibus & calce fabrefactæ, maxima industria & architectorũ arte. Ad quarum sedes habitabiles per decem & duodecim gradus ascenditur, & spatiis interiectis secantur. Nemini quippe licet uicini murũ trabibus aut tignis onerare, sunt domus omnes trium passuũ intercapedine separatæ culmis tamẽ & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis laminis pleræq;. Quadraginta hominum milia barbari professi sunt eo die pugnæ interfuisse, uictos tamen à paucis ob nouũ equestre genus cum tormentis, & quia prætor in terram equites sedecim exposuerat, qui pugnæ interfuerunt, à tergo barbaros adorti, turmas findebant celeri cursu, non aliter quàm si greges ouiũ interficerent, perimendo, feriendo à dextris & à sinistris uti greges miraculo perculsi miseri hæsitabãt, neq; exercendi tela locus dabatur, idem animal arbitrabantur hominẽ equo annexũ, uti de centauris nata est fabula. Duos & XX dies sunt potiti oppido, laute sub tecto nostri, sub dio barbari esurientes degunt, neq; sunt ausi nostros adoriri: munitiorẽ oppidi partem, ueluti arcẽ elegerunt, nocturnisq; freti custodiis, suspecti semper eruptionẽ timentes, somno uacabãt sub regulo Tanosco: Pontanchianum dicitur ab accolis oppidum, & à uictoria ibi adepta, Victoriam nostri appellarunt. Mira etiam de atriorum ruralium ad delicias in prædiis ædificatorũ magnificentia, magnitudine atque elegantia, cum solariis, impluuiis, & tabulatis egregiis more nostro: ut quatuor Hispani rurale quoddam ingressi, per horas quattuor in eo uagati fuerint, antequã ipsius exitum ob magnitudinem comperire potuerint. Per interpretes tandem & captos in prælio, regulũ & eius primarios accersunt, ut inermes & supplices ueniant: datur opera, parent dicto, domos quisq; suas repetit, pacem illis præstant lege proposita, ut ab horrendis humanorum corporum cerimoniis erga manes & perniciosos dæmones, quorum simulacra uenerãtur, abstinerent, nostróq; deo Christo cœli terrarúmq; satori, ex uirgine munda præstito, & ad humani generis leuamẽ crucifixo, dirigãt mentis oculos & statuas diruant ut quæ regi Hispaniæ se subditos fore profiteantur. Pollicentur utrunque quantum breuitas temporis passa est instruuntur, restitutos nostratibus mu-

neribus contentos reddunt. E coelo missos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero ausi sint contra ingentem multitudinem manum conserere: nostros & illi quibusdam aureis donis affecerunt, seruas etiam fœminas uiginti donarunt. His ita relictis, alias eorundam littorum terras quæsituri abeunt, sinum repeiût sub Grisalua repertum ab Alamino, cui nomen dedere Baiam sancti Ioannis: Balam uocat Hispanus sinum, pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat distans miliare, domorum, ut isti aiunt, mille quingẽtarum, super tumulũ erectum: ad oppidi hospitia inuitant nostros, dimidiam oppidi partẽ offerunt, si perpetui uelint esse habitatores secum: putant nostri uel Potanchianensium exemplo perterritos, ad quos iam forte fama peruenerat, uel sub talium uirorum umbra sperasse in uicinos hostes fauorem & auxilium habituros. Perpetuo nanque & isti naturalique morbo laborãt, ut reliquum genus humanum in rabiem ambitionem imperii mutuis se bellis conficiunt imperii cupiditate. Recusant æternam sedem nostri, annuunt temporaneam. Redeuntes ad littus nostros sequitur populus, scenas illis & ramata mapalia summa cum diligentia erigunt, & tutissimis tegminibus à pluuia cooperiunt: castra ibi locant, ne marcescant socii. Prætor Alamino nauclero & Francisco Montegio dat negotium, ut illius terræ occidentem uestigare intendant, fessos interea ipse recreaturus, & curaturus saucios. In Potanchiano manet ergo prætor cum reliquis, Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad hunc usque sinum lenis erat decursus aquarum: ubi paulo inferius ad occidentem adnauigarunt, ac si ex montibus altis à torrente raptarentur, ita impetus illos æquoris breui spatio ad quinquaginta à sociis transportauit miliaria in aquarum concursum incidũt. A læua uasta maris planicies sese ostendit, quæ descendẽtibus ad occidentem undis obuiabat, uti duo ingentia flumina, quando conueniunt ex aduerso, ita uidebãtur à meridie uenientes aquæ, tanquam hostibus in ius alienum pedem inferentibus, primis possessoribus uelle obsistere. Ex opposito terram uiderunt à longe, & à læua dextráq; minime fluctuabant, inter eos conflictus uorticibus agitabantur in diuersa, qui fere illos deglutierãt, sine spe uitæ diu hæsitarũt, flectunt proras, aduerso torrente quàm uenerant, luctantur remis uelísque innixi, superare uix potuerant impetum, quando se processisse putarunt ad minus passuum duo milia, una nocte quatuor se fuisse retractos inuenerunt. Vicerunt tandem illud graue certamen deo fauente. Duos & uiginti dies in eo paruo maris spatio consumpserũt, ad socios tandem redeunt, rem aperiunt, finem eum esse terræ Coluacanæ, putatique continentis adiudicarunt. Terram uero procul uisam à fronte, uel continẽti nostro annexam, uel Septẽtrionalibus coniungi plagis ad Bachalaos, de quibus late in decadibus. Restat adhuc res hæc in dubio, detegetur aliquando. Dum Alaminus & Franciscus Montegius hæc secreta inuestigarent à rege prouinciæ, qui Multeczma dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto imperantem oppido, nomine Quitalbitor, multis pretiosis mirísque modis laboratis muneribus aureis, argenteísque & lapillis ornatis nostri donanturrea statuunt ad nouũ Cæsarem nostrũ mittere de colonia deducenda, progubernatore Cubæ. Dieco Velasquez incõsulto, qui eos cum mandatis miserat, ut prouinciis peragratis, & redempto auro, regrederentur. Consiliũ ineunt, in diuersa tendũt,

errorem fore proponunt aliqui: pars maior astu à Cortesio seducta. Hic multa contra Cortesium feruntur de insidia, quæ aliquando apertius intelligentur, missa nūc fiant. Non esse de progubernatore curandum, aiunt, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regē scilicet deduceretur: uincit populus. A Quitablitor rege commeatum petunt. Ad milia inde duodecim in gleba fortunatissima cōdendæ coloniæ locum assignant, generalem eligunt gubernatorem, prætorem ipsum Cortesium: non desunt qui putent eo inuito. Is magistratus alios creat, ad condendæ urbis regionem. Portucarerium & Montegium, de quibus satis, nuntios ad regem mittendos eligunt eodem Alamino nauclero duce, quatuor sponte sua primarii, nostras uisum terras ueniunt, regēmque adeo potentem, ut eius auctoritas tam in infinitum protendatur: ducuntur & fœminæ duæ, quæ nostris more patrio pareant & obsequantur. Suffusca gens est auricalarū torulos uterq; sexus perforat, gemmatósque aureos perpendiculos circunferunt. Sed uiri quicquid spatii est inter inferioris labii marginem extremum, & dentium inferiorū radices perturant (uti nos auro digitos gestando circunligamus) in eo labiorum foramine, illi ampliori, lamina subtili retinente interius prodeuntem, argenteum Carolenum æquat eius morulis rotunditas, crassitudo digitū. Fœdius nihil unquam me uidisse recordor. Putant tamen illi elegantius nihil esse sub orbe lunæ. Quo exemplo quàm fatue ruat gens humana in sui cæcitatem, quámq; fallamur omnes edocemur. Existimat AEthiops nigrum colorem candido pulchriorem, putat & candidus aliter: detonsus capillato, barbatus imberbi se credit esse spectabiliorem. Appetitu ergo urgente, non ratione suadente tendit gens humana ad ineptias huiusmodi, regitúrque suo sensu quæque prouincia, ut inquit diuus Hieronymus, Vana eligimus, à certis & commodis abhorremus. Vnde habeant aurum satis dictum est, sed unde argentum nostri sunt admirati Montes altos ostendunt, horum cacumina perpetuis canescunt niuibus, & paucis anni temporibus uerticem ostendunt, ob nubium aut nebularum densitatem. Plana ergo uel mitia montana, aurum procreare uidentur, asperi uero montes & gelidæ eorum ualles argentum: aurichalcum etiam assequuntur. Secures bellicas nanque ac ligones fossorios apud hos inueniunt, ferrum aut chalybem minime. Ad munera ergo regi allata deueniamus, & à libris ordiamur. Diximus libros habere gentes has, libros attulerūt unà cum cæteris muneribus, hi Colluacanæ noui coloni, procuratores, nuntii multos. Scriptibilia sunt eorum folia ex interiore arborum tenui cortice, sub libro superiore creato, Puto dici philira uti uidemus, non in saliceo aut ulmeo, sed uti cernere fas est in palmularum esui aptarum, tela dura folia exteriora intersecante, ueluti retia foraminibus & maculis angustis contexta, bitumine tenaci retiacula compingunt. Ad optatam hinc formam mollefacta conuertunt, & extendunt ad libitum, duréq; facta liniūt gipso. Putandum est autē eos aliquā gipso consanguinea materia tabellas uidisse. Credendum est gipso in farinam cribrato superfultas, in quibus quicquid uenit in mentem, scribi potest, dehinc spōgia uel pannulo deleri, ut denuo reiteretur. Ex ficuum tabellis fiunt libelli, quos magnarum domorum dispensatores per fora secum deferunt, stilóque metallico merces emptas coaptāt, delendas quādo iam in cōputatorios codices traduxerint. Non foliatim libros concinnāt, sed in longum distendunt, ad plures cubitos: materias in quadratas

dratas reducunt partes, non solutas, sed tenaci bitumine, flexibili adeo coniunctas, ut ligneis cōpactæ tabellis, arguti compaginatoris uideantur manus subiisse Quacunque pateat liber apertus, duæ sese facies inscriptæ offerunt, duæ paginæ apparent, totidem sub illis latent, nisi protendatur in longum. Sub uno nanque folio multa coniuncta folia consistunt. Sunt characteres à nostris ualde dissimiles, taxilis, hamis, laqueis, limis, stellisque ac formis eiusmodi, lineatim exarati nostro more, AEgyptias ferè formas æmulantur: interlineatim hominum, animaliūmque species, regum præcipue ac procerum depingunt, quare credendum est gesta esse ibi maiorum cuiusque regis conscripta, quemadmodum nostra fit tempestate. Videmus sæpenumero eos generalibus histotiis, fabulosis etiam codicibus, ipsius rei, quæ narratur, ad alliciendos emere cupientium animos auctorum figuras interserere, arte quoque grata superiores tabulas ligneas confingunt nil differre à nostris libris clausi uidentur. legū quoque & sacrificiorum, cæremoniarūmque ritus, astronomicásque annotationes, & computationes quasdā, seminandíque rationes & tempora, libris cōmendāt. Annum ab occasu heliaco Vergiliarum incipiunt, & mensibus claudunt lunaribus. Mensem autem à luna nominant, hinc cum menses signare intendunt, lunas inquiunt: lunam eorum lingua tona dicūt. Dies autē à sole, unde tot soles tot dies: eorū idiomate sol tona ticus dicitur, alicubi tamē aliter: sed nulla ratione moti, annū distribuūt in menses uiginti, menses autem etiā diebus uiginti concludunt. Templa ingentia quæ frequentant, aureis ornant auleis, & supellectilibus gemmis admixtis, die illucescente thurificant templa, piásque spargunt preces ante rerum initia. Horrendum facinus in sacrificiis, & istorum tractuum habitatores omnes pro uictimis pueros puellásque sacrificant, eo modo quo supra dictū est. Quo tempore semina iaciuntur in terrā, & quando iā spicāt segetes, populus pueris deficiētibus seruos pretio emptos, laute depastos, & pretiosis uestibus ornatos suis Zemibus destinat sacrificandos: per dies uiginti immolandos circumcidunt, transeuntes per uicos oppidani suppliciter salutant, ueluti inter cœlites propediem annumerandos. Acri alia pietate Zemes uenerantur, suum proprium sanguinem offerunt, è lingua, hic è labiis, ille ex auribus, aliqui à pectore uel femore, aut cruribus, multi acutis nouaculis uulneratim emungunt sanguinem, quem manu receptum roratim proiectum cœlum uersus, per templi pauimenta conspergunt, ita placatos reddi deos arbitrantur. A uilla Ricca, id est, noua colonia, distat ab oriente miliaria nouem, oppidum domorum quindecim milium, ueteri incolarum nomine Cempoal, nouo Sibylla: regulum reperiunt clausos habentem immolandos seruos quinque: abductos regulus supplex repetiuit, inquiens, perniciem mihi regnóque huic meo uniuerso astruitis, si seruos immolandos mihi auferetis. Irati nostri Zemes sata omnia à gurgulionibus corrodi, uel grandinibus deturbari, aut siccitate consumi, uel torrentibus imbribus uastari permittēt cessantibus sacrificiis. Ne desperati desciscerent Cempoalani, minus malum elegerunt, in præsentia rati non esse tempus eis inuitis prohibere, quin ueteres ritus exerceant, seruos restituerunt. Licet illis sacerdotes gloriam æternam, & perpetuas delicias polliceantur, deorúmque familiaritatem post huius seculi procellosos dies: mœsti tamen hæc promissa auscultabant, maluissentque liberari quàm

Tona.

Quines. cædi. Sacerdotes Quines appellant, ſingulari numero Quin, cœlibes uiuunt & incorrupti. Cum timore reuerenti ſacerdotes uenerantur: hoſtium & in bello captorum oſſa carnibus exeſis in faſciculos ligata, ad Zemium pedes ſuſpendunt ueluti uictoriæ trophæa, uictorum titulis ſuperpoſitis. Notandum aliud, Referunt, anniculos iam pueros puellásque cum piis ceremoniis, ſacerdotes in templis aqua in crucem cum urceolo capiti ſuperiniecta baptizare uidentur, uerba non percipiunt, actus & murmura licet animaduertere: neque illi, uti Mahumetici aut Iudæi, putant eorum templa uiolari, ſi alienigenæ legis quiſquam eorum ſacris interſit. De libris, templis, ac ſacrorum ritibus ſatis dictum putamus, ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerunt molas, uti truſatiles, unam auream, argenteam alteram, ſolidas, tenues tamen: circunferentia ferè pari ſpitanarum octo & uiginti ponderis Caſtellanorum, eſt aurea trium miliũ octingẽtorum. Diximus caſtellanum eſſe monetam auream quæ ducatum triente ſuperat, Eius centrum occupat ueluti regis in throno ſedenti cubitalis imago dimidia, ad genu uſque ueſtita, Genii ſimilis, eo uultu quo nocturnos lemures pictores noſtri pingere ſunt ſoliti, campus ramis, floribus effigiatus: eadem eſt argenteæ facies. Ferè idem pondus utrumque metallum purum. Aurea etiã grana rudia, non cõflata, in argumentum auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. Torques quoque aureos duos, quorum alter cõſtat catenulis octo quibus inſerti ſunt rubri lapilli, non pyropi tamen, duo & triginta ſupra ducentum: uirides autem tres & octoginta ſupra centum, non ſmaragdi tamen. Eiuſdem ſunt exiſtimationis illi, qua hi apud noſtros nobiles. Ab eius torquis fimbria tintinnabula pendẽt aurea ſeptem & uiginti, figuris quatuor gemmeis auro ligatis interſecta. Dependẽt à ſingulis aurei perpendiculi. Torquis alter eſt quatuor catenularum aurearum, per gyros rubris ornatarum lapillis centum duobus, uiridibus autem centum ſeptuaginta duobus, ſex & uiginti aureorum tintinnabulorum elegãter comptorum. In ipſius torquis medio decem ſunt inſertæ magnæ gemmæ auro circunligatæ: à quibus centum perpendiculi ſuſpenſi egregie laborati. Coriaceos cothurnos diuerſorum colorũ afferunt, forte duodecim, hos auro, argento illos, gemmis alios fultos, coloribus tum glaucis, tum uiridibus, à ſingulis tintinnabula pendent aurea. Tiaras mitras, uariis gemmis inſutas, glaucis ſapphyros æmulantibus refertas portant. De criſtis, zonis, & flabellis plumeis quid referre queam non ſentio. Siquid unquam honoris humana ingenia in huiuſmodi artibus ſunt adepta, principatum iure merito iſta conſequentur. Aurum gemmáſque non admiror quidem: qua induſtria, quóue ſtudio ſuperet opus, materiam ſtupeo: mille figuras, & facies mille perſpexi, quas ſcribere nequeo. Quid oculos hominum ſua pulchritudine æque poſſit allicere, meo iudicio uidi nunquam. Notarum nobis uolucrum ſunt pennæ lucidiſſimæ, uti pauonum aut phaſianorum caudas uiſas admirarẽtur: ita & nos illorum pennas, quibus & flabella & criſtas conficiunt, & elegantia ornant cuncta. Glaucos, uirides, flauóſque ac rubros, ac candidos, ſuffuſcos etiam colores pennis ineſſe natiuos inſpeximus: auro cuncta illa inſtrumẽta confingunt. Galeas attulere duas gemmis glaucis coopertas: unam tintinnabulis aureis fimbriatam, & aureis pluribus laminis, duobus aureis calculis tintinnabula ſuſtinen-

sustinentibus: altera gemmis eisdem, sed quinque ac uiginti fimbriata est tintinnabulis aureis, cristata uiridi uolucre conum occupante, cuius pedes, rostrum, & oculi, aurea. Singula uero tintinnabula singuli sustinēt aurei calculi fuscinas quatuor tridentes pennatas uariis coloribus intextas, quarum dentes sunt gemmei, filis aureis colligati. Eodem ordine sceptrum ingens gemmatum cum duobus aureis tintinnabulis. Aureum etiam brachiale, calceos ex corio ceruino, aureo filo consutos, solea candida subiecta: ex lucido lapillo semiglauco, unà & candido circumseptum auro speculum, sphingem, forte lapidem diaphonium auro circumligatum: magni lacerti caput, & cochleas ingentes duas, anates aureas duas, & uariarum uolucrum species aureas. Quatuor & pisces cephalos aureos & ex aurichalco uirgam: pennis miris modis insuta omnia. Portarunt bellicas peltas, & ancylia. Scuta quatuor & uiginti aurea, & argentea quinque. Mitram plumis uariis contextam, in cuius fronte media lamina insculpta est aurea, effigiata Zemi idolo. Figuram quatuor aliæ sepiunt in modum crucis aureæ laminæ, uariorum animalium, leonum puta, tygrium, & luporum capita, uirgis & tabellis formata animalia, ipsorum coriis superinsutis, aurichalceis tintinnabulis ornata, & diuersorum animalium coriis integra, & egregie confecta. Lodices uarias gossapinas, candido, nigro & flauo coloribus intextas, duas auro & gemmis dites, trésque alias pennis & gossapino intextas scacorum ludo: quod argumentum est & scacorum fritillos habere eos in usu. Aliam à fronte nigro, candido, rubróque coloribus intrinsecus rasam sine uarietate. Aliam eodem modo intextam, aliorum colorum, tota nigra medium tenente, radiata pennis lucentibus intermixtis: candidas & alias lodices duas, peristromata, aulæa, & sagulum patrio more uiri gestamen, & textas interiores, & capitis uelamina uaria tenuissima, & pleraque alia pulchra uisu magis quàm pretiosa, quæ arbitror iam plurimorum lectorum ingeniis, quod harum rerum cognitio parum sit frugifera, tædiosa potius fore, quàm delectabilia narratu. Prætermitto & innumeras nauigantium particulas, de laboribus, egestate, & periculis, & de monstris, & aduersis multis, quibus interdum non absque uitæ discrimine exerciti fuerunt, quæ in suis annotationibus quisq; edisserit, in nostróque regio rerum Indicarum senatu leguntur, ex uariis & multis eorum indicibus & priuatis literis hæc pauca collegi. Munerum tamen latores & Ferdinandus Cortesius, classis ipsius præfectus, & condendæ Coloniæ nouæ in extremis terris auctor, à regio Indico senatu contra rectum iustúmque fecisse iudicantur, qui inconsulto Cubæ gubernatore, qui eos auctoritate regia mi serat, prouinciam susceperint ab eius mandato alienam, quíque uenerint, licet ad regem, se insalutato. Per procuratorem fugitiuos latrones, & læsæ maiestatis reos Cubæ gubernator appellat, ac in ius uocat. Illi autem se maius multo præstitisse regi obsequium, uenisséque ad maius tribunal arguunt. Petit capite puniantur gubernator. Petunt magistratus isti, & sumptorum tot laborum & periculorum præmium. Præmium & mulcta differtur: ut pars utraque audiatur, statutum & sancitū est. Iam ad Darianenses Vrabæ sinus in putato continenti habitatores ueniamus. Dariené diximus esse fluuium in occidentale Vrabæ sinus cadentem latus. In huius ripa Hispani coloniam, regulo Cemato ui

armorum pulso, posuerunt. Coloniæ nomen ex uoto pugnæ tempore promisso, dixere Sanctā Mariā antiquā. Ad hos diximus in calce decadum fuisse missos eo anno quo scribere desiimus, duce Petro Aria Abulensi, uiros mille ducentos, id petente Vasco Mugnoe Balboa, qui primus australe pelagus latens adhuc detexerat, & Darienensibus præerat. Appulso ad Darienem Petro Aria gubernatore cum ampla regia potestate, diximus fuisse destinatos per diuersa cum uariis peditum turmis diuersos centuriones. Breuibus absoluam, quia horrida omnia, suauia nulla: ex quo nostræ decades desierunt, nil aliud actum est, nisi perimere ac perimi, trucidare ac trucidari. Ad uoluntatem creauerat rex Vascum: nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperium: dissiderunt animis: confuderunt omnia: intercessit episcopus Ioannes Caicedus Franciscanæ religionis pulpitarius. Vasco promisit filiam in uxorem Petrus Aries. Ars inter rerum duces, qua conueniant, nulla reperitur, Dissident multo acrius, & res ad talem casum deducta est, ut occasionem nactus in Vascum Petrus Aries, processu per prætores urbanos formato, iugulari Vascum mandauerit, & unà primarios quinque alios: inquiens Vascum sociósque defectioni studuisse in mari australi, ubi classiculam nauigiorum quatuor Vascus ipse construxerat, ad australia putati continentis littora inuestiganda, dixisse ait Vascum cōmilitonibus trecentis, quos secum habebat: En quid uiri tot laborum & periculorum mecum participes, alieno semper subiecti imperio erimus? Quis ferre possit iam huius gubernatoris insolentiam? litora hæc sequamur quò sors dederit & inter tot Elysias prouincias tam uastæ telluris unam eligamus, in qua nobis ipsis quod uitæ superest, liberi iam tandem uiuere possimus. Quis hominum nos reperire poterit, aut repertis uim inferre? Res ad gubernatorem delata est: Vascum ab Austro accersit Petrus Aries paret dicto Vascus: in catenas coniicitur: negat Vascus tale consilium cogitasse: testes quæruntur malefactorum quæ patrauerat: ab initio dicta colliguntur: morte dignus censetur, perimitur. Ita laboribus & periculis, quæ subiuit innumera miser Vascus, quando maiores se titulos adepturum sperabat, finem imposuit. Classiculam Petrus Aries ipse, uxore in Dariene relicta, conscendit, scrutaturus litora, nondum an redierit intelligimus, neque ipsi deest fortuna. Iam alius est designatus gubernator, dictus Lupus Sosa, ex fortunatis insulis, ubi extitit diu prorex, reuocatur ab Dariene, quid stomachi sit habiturus si redierit Petrus Aries, boni iudicent, nil unquā gloria dignum sub eo actum est, nimium remissus ab initio fuisse hinc arguitur, hinc illinc autem nimis indulgēs, & parum seuerus in corrigendis erroribus. De hoc satis. Omissa quædam repetamus de flumine ingenti Dabaida profundissimo, quem nostri ob latitudinem ac magnitudinem eius immensam Grandem uocitarunt, qui labitur in ultimum Vrabæ sinus angulum, per portas uti Nilus in AEgyptium mare) septem. Cuius copiosam descriptionem reperies in decadibus nostris. Quod eius montana sint auro ditissima, ex accolarum quos super iis rebus accurate interrogauimus, relatu dixi. Dabaidæ arcana scrutaturi Vascus & prætores alii compositis agminibus aduerso flumine cum nauibus diuersarum specierum, quater conscenderunt, quadraginta milia passuum primo, mox quinquaginta, demum octuaginta, ex transuerso aliās. O ingēs facinus, ô nostram detestandam ignauiam, gens nuda uestitam, inermis armatā in omni ferè conflictu profligauit

profligauit semper, trucidauit ad unum, aliquando uulneribus confecit omnes. Sagittis bella gerẽtes uenenatis hostem lacessentem impetunt: & quà uisu hostiũ carnes assequuntur detectas, ictum figunt certissimũ. Habent & iacula, quæ pugnæ tempore tam crebrà iaculantur eminus, ut more nubis solem hostibus eripiant. Habent & ligneos durefactos enses latos, quibus cominus certãt ferociter, si ad manus deueniatur, & Vascum ipsum multis uulneribus confecerunt aliquando. Ita flumen Debaida propulsantium accolarum rabie inexploratum relinquitur. Restat ut de Hispaniola reliquarum insularũ genitrice ac ceu primaria earum, de quibus narrare instituimus, pauca dicamus. Resarcitus est in ea senatus, quinque sunt additi iudices, qui uniuersis illis tractibus leges præbeãt. Sed propediem in ea colligere aurum, licet sit auro prægnans, desinent, quia fossores deerunt: ad exiguum miseri accolæ redacti sunt numerum, quorum opera, auro legendo usi sunt. Absumpti sunt ab initio bellis acribus, fame multo plures: quo anno radicem, qua panem nobilium conficiebant, eruerunt, & à maiicio granò seminando pane populari abstinuerunt: reliquos uarii morbi, ignoti hactenus, anno millesimo quingentesimo decimo octauo, qui tanquã morbosas pecudes contagioso halitu eos inuaserant, & unà, ne mentiamur, auri cupiditas: in quo effodiendo, cribrando ac legendo miseros post iacta semina, ociosis ludis ac tripudiis, & piscationi, aut parui cuniculi uenationi assuetos inhumane nimis exagitarunt. Iam per regium uniuersum senatum sancitum est, ut liberi reducantur in populos & agriculturæ generationique indulgeant. Serui autẽ & aliunde empti, ad id aurifodinarum opificium trahantur. De auri mortifera fame satis dictum. Auditu est mirandum, quantũ in hac insula coalescant omnia. Octo & uiginti in ea sunt torcularia erecta, quibus magna saccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores crassioresq; in hac insula creari quàm alibi usquã reperiantur, ad crassitudinem lacertalem aiunt & uirilis staturæ, ac semis altitudinẽ nutriri & quod malus, Valentiæ Hispanæ, ubi ingens saccari copia quotannis elicitur, ubicunq; saccareis cannis inuigilatur, quinq; uel sex, aut quando copiosius, septẽ phialas cannas quæq; radix parturit: in Hispaniola uiginti aut triginta interdum. Quadrupedum est in ea copia immensa. Auri rabida sitis à cultura Hispanos hactenus diuertit. Triticum augetur in immensum, ut centesimum aliquando reddidisse dicatur: ubi cura sit, in collibus aut montanis iugis, ad Boream præcipue uersis, tritico serendo intendere. Coalescunt & uites in eisdem partibus. De arboribus uero cassiam fistulam gignentibus, ex insulis putato continenti uicinis asportatis (de quibus mẽtionem fecimus in decadum libellis) quid dicemus? Tanta est iam copia, ut post paucos annos libram simus unciæ loco à pharmacopolis habituri. De syluis coccineis, deque reliquis huius beatæ insulæ prærogatiuis, & naturæ in illam porrecta beneficentia, satis multa in decadibus. Placuit tamen pleraque repetere, quia à grandium negotiorum mole arbitror ab huiuscemodi rerum recordationem multorum lectorum ingenia diuertisse: nec labia detorquent, quæ sunt sapida, modo materia pretiosa pretiosis uestibus induatur.

Hispaniola

Saccari copia.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM Federicum ſacroſanctæ militiæ ordinis diuæ uirginis Teutonicorum protomagiſtrum, Saxoniæ ducem, Thuringiæ Lantgrauium, ac Marchionem miſniæ, Eraſmi Stellæ Libonothani in antiquitates Boruſſiæ præfatio.

ETSI VEREOR Federice princeps, res Boruſſicas altius & à prima origine repetiturus, antiquitatem in his quæ uſque eò latuit, ueluti ex cauea in ſcenam theatrúmque producturus, multorum riſus, ronchos & cachinnos, demúmque exploſionem magis quàm applauſum legentis turbæ me incurſurum, tum quod id ſecum ferat antiquitas, ceu Ariſtoteles in problematis perhibet, ut res anilibus fabulis ſimillimas narrare uideatur, tum quod res Boruſſiæ diuturna barbariæ, ſine ullis literarum monumentis quaſi perpetuis tenebris mancipatæ, & in ipſo lethæo demerſæ penè obriguiſſe extimantur, adeóque concretæ, ut etiam phœbeo calore agitatæ uix incaleſcere poſſint, quo iterum lucem ſolémque admittant. Verum dum hi blaterones tuam celſitudinem iſtius ludi agonothetam in orcheſtra conſpexerint, ſub cuius umbraculis me in hanc ſcenam prodiiſſe pernoſcant, forte ne lingulaces infrenique ore à te ſapientiſſimo principe iudicentur, maledictis temperabunt, ſimul & naſum continebunt. Quod ſi nec reueriti tuam maieſtatem, effrenatáque lingua uerbis non æquis defluant, malignitatis quoque aculeos haud recondere uelint, imò blaterare malint, nihil eſt quo perhorreſcere oppidò poſſim, ut cœptam ſcenam interturbem. Ronchilent hi naſutuli, obſtrepant, clament, arguant, criminentur, exibilent denique, dummodo tibi plauſibilis, lepida ac iucunda noſtra actitatio ui ſa fuerit. Antigonidas olim muſicæ artis peritiſſimus, cum diſcipulo in arte probe inſtituto, populo tamen non admodum grato, in ſcenam progreſſus cunctis audientibus dixiſſe fertur, Mihi cane & Muſis: quia uidelicet ars bene cœpta, quanquam populi lenocinio deſtituatur; iuſta tamen comprobatione non exuitur. Sed ut tandem his reſpondeam, qui longe petitas hiſtorias calumniantur, ceu minus fidei illis inſit: cæcutientibus id forſan euenit & noctuinis oculis, ſed penes clare cernentes plus dignitatis antiquitati ineſſe, nemo ſanæ mentis ambigit. Ne quoque res Boruſſicas ceu ſempiternis tenebris obnoxias, & minime ad ſolem lucémque ex caliginoſo uetuſtatis receſſu redituras, poſſint argumentari, meminerint ſaltem quæ de Hercule feruntur, qui Cerberum tricipitem ab inferis, ſolémque hunc noſtrum ac calorem ferre coegiſſe dicitur, Threicium & uatem raptam ſibi Eurydicen ex tartareis ſedibus diuina ſua ſuauiloquentia eduxiſſe. Ob id nec inficias eant locutulei, res Boruſſicas quantumcunque umbra uetuſtatis contectas ac rubigine obductas, imò in abditiſſimos receſſus actas, curioſa indagatione nō poſſe nō reſtitui, ex noctiſq; caliganti nebula eximi, ac claritate dei illuſtrari ornariq;: cum hæc ipſa indagatio, puta induſtria, unica ab omnibus eſſe aſſeritur, cui nihil occluſum, nihil inacceſſum relictū ſit. Hæc res quomo- Induſtriæ uis dolibet obſtruſas, & in penetralibus reconditas elicit, exprimit & promit. Hæc cœlū petit, & ſubterranea regna ſubintrat, maria ſcrutatur, oculis ſubiicit, quicquid uſquam latet ſepultúmque eſt. Illa ipſa Homerum cæcum plus Argo mille

mille oculos habente uidere dedit. Hæc Zeusim Helenam nunquam à se uisam tanta uenustate depingere docuit, ut eius forma digna iudicaretur; propter quam tantum laboris subiisset Græcia, & alta Pergama ruerent. Hæc Phidiam, statuarium dignissimum, simulacrum Iouis exprimentem eò usque euexit, ut diuinitatis effigiem è cœlo mutuatus diceretur. Hæc eadem fores antiquitatum Borussiæ uectibus è cardine semotis, ut paterent effecit, extráque latebras quicquid de his obuallatum fuerat produxit. Hac adminiculatrice eximo lethæi fluminis cœno hæ ipsæ conquisitæ erutæque sunt, & utcunque à sordibus detersæ, sese ceu postliminio reuersæ, tuis luminibus conspectuíque illustrissime princeps, primum ostentantes, te ut felicem moderatorem suum salutant, ut patrem patriæ uenerantur: & quicquid usquam in secundiorem sortē, faciémque splendidiorem commutatum, ceu fermè singula aspexerint, id totum tibi sacróque sanctæ militiæ, cuius tu magister, imò dictator perpetuus extas, tribuunt. Quod si sunt qui te circunstant, & has ineffigiatas rudésq; Borussiæ imagines toruis luminibus respexerint, abigendásque duxerint, quod sine cultu ornatiori, & penè inuestes in hunc augustissimum concessum productæ sunt, his responsum sit: Fœminam probam pigmenta fucúmque non decere, nec orationē fidem habituram unguenta usqueadeo redolere. Logographis id tribuimus, ut quodcunque suauius quàm uerius narrent. Nos in his commentariolis sine fraude, omni apparatu orationis seposito. Borussiæ antiquitates exposuimus: ut siqui futuri sint, cultiori sermone res Borussicas describere uolentes, hinc sumere possint, quod ornatum iri tantopere uelint. Nuda nanque hæc oratio facile quem quis imponet cultum perferet. Vt autem fidem sine scoria habituri sint hi nostri commentarioli uetustate & carie oppleti, ipsos ex præclarissimis rerum scriptoribus elucubratos esse fidem facio, Plinio scilicet, Solino, Pōponio Mela, Cornelio Tacito, Strabone, Ptolemæo: ex neotericis Gordano, qui primus res Gothorū literis mandauit, nostro Alberto Magno, qui has inuisit & peragrauit, Othone Freisingensi episcopo, qui quinque Imperatorum Romanorū res gestas luculenter scripsit, Helmodo Lubecensi presbytero, qui res Sclauorum haud ineleganter prosequutus est, Borussicásque simul attigit, Blondo Foroliuiensi, AEnea Syluio, & præter hos quicquid annales Borussiæ usquam uetustatis habuere, pleraque etiam per acceptionem. Nam apud Valerium Maximum locus est, quo res suo seculo cognitas, & absque literarum monumentis conseruatas manare ad posteros indicantur, sola scilicet traditione patrum. Id genus disciplinæ Hebræis etiam usitatissimum est. Huiuscemodi innixus fulcimentis, commentariolos nostros non temere edi posse arbitratus. Ne autē manus nostras excedentes absque patrocinio uagabundi errent, ipsos nomini tuo illustrissimo dedicandos duxi, tum quod neminē magis rerū Borussiæ cognitio deceat, quàm Borussiæ principem, tum quod pari tutela hac nostra ætate ac prisca Borussia fruatur. Cum igitur princeps illustrissime simul & in uictissime à curis publicis feriatus fueris, frequenti quoque ueterū, quibus inhias, lectitatione satiatus magis quàm lassatus, etiā domestica peculiariáq; inuisas legásq;: subinde agnosces in his Borussiæ præter ueteres eius limites, uarios ipsius cultores: crebro enim illinc magratum est, aliquorū maiore numero cogente, moresque uetustiores: quos si adpræ-

miſceue Sarmatis Germaníſque populis habitata aſſeueret. Venedos enim Germanis cõnumerandos cenſet, quod & domos fingunt & ſcuta geſtant, peditũ uſu ac pernicitate gaudent. Quæ omnia, diuerſa Sarmatis extitere, in plauſtris ſolũmodo ac equis uiuentibus: quanquã & ipſi ex Sarmatarum moribus traxerant, quod uicinos latrocinio infeſtarẽt. Quicquid enim inter Peucinos, quos quidam Baſternas dixere, ſyluarũ ac montiũ erigitur, latrocinio pererrauere. Erant autẽ Peucini & Baſternæ, ut Plinius teſtatur, cõtermini Dacis, ſermone, cultu, ſede ac domicilio Germanos referentes, multa tamẽ fœditate Sarmatarum contacti: nã & cõnubiis promiſcuis utebantur, & proceres eorũ pari ſorde ac plebs torpebat. In dubiũ Tacitus uertit. Sarmatiſne an Germanis aſcribantur: uerũ hæc loca hodie Poloniæ aſcribuntur. Plinius tamẽ ipſos Germanis cõnumerat: cui & Varini & Gothones Germani ſunt, ex Vindelicorũ genere. Vltimo autem regionẽ Boruſſii intrauerunt, populi qui Ptholemæo teſte ad Riphæos mõtes, ubi in ſeptentrionem fuſius excurrũt, nec longe quã Tanais ex eis erumpit, ſedes habuere, qui infelicitate ſua conciti (perpetuis nanque niuibus algoribúſque illic terra riget, ad omnéque naturæ miniſteriũ damnata eſt) ad nouas ſedes capeſſendas patriã egreſſi in hæc loca delapſi ſunt: quæ tũ ſoli fertilitate, tum paſcuorũ lacuúmque amœnitate ipſis cum primũ placuere, necnon ultra progreſſi ſunt, hic ſedes unanimi conſenſu ſibi deſumentes, útque ſibi ac poſteris perpetuò eſſent duraturæ, terram uocabulo gentilio Boruſſiam appellauere, quæ uſque hodie unius literæ ſuppreſſione Bruſſia uulgo dicitur. Hæc eſt uera huius gentis origo: Et cæterũ quicquid dicitur, perinde ac anilem fabulam habendum eſſe cenſeo. Facit iſtius rei fidem permaximam, quod uſque hodie populi ad Riphæos habitantes eodem pariq; ſermone quò hi utuntur. Boruſſii uero ſedibus formatis, terram cultoribus uacuam (Gothi enim populariter eam exceſſere) nullo repugnante facile occupauerũt, citra eam portionẽ quæ ad Viſtulam eſt. Hæc adhuc à pauciſſimis Germanis tenebatur. Propagantes igitur ſeſe à Chrono flumine uſque in contingẽtiam Hulmigerorum: quæ nuncupatio poſt pulſos per Gothos ueteres colonos è medio oræ huic regioni accommodari cœperat, nomine ſuo breui cæterorum hic habitantium nomina obfuſcauere: quod forte euenit, quia Boruſſii conterminis gentibus, puta Germanis, notiores extitere, uel quod multitudine ſuorum ampláque ac ſpatioſa oræ occupatione, ipſos etiam indigenas ſuperarunt. Terrarum nanque limites pro nutu potentiorum ſæpenumero nomina ſortiuntur: durátque hodie ea nũcupatio, quod qui ex Germanis uel Viſtulam, uel illic maris tractum accolunt, Boruſſii uocentur, qui tamen cum illiſipſis præter cœlum commune habeant nihil, iuſtiúſque Boruſſienſes nuncupandi forent. Terram hanc Boruſſii undiquaque fœcundam longe latéque incolentes, ipſam tamen minime excoluere, uel ob ignorationem rei ruſticæ, uel ne bonitate ſoli deprehenſa, & ipſi finitimorum metui obnoxii fierent, indéque eliminarentur, uel quod uictum è terrænaſcẽtibus nondum nouere: carnibus nanq; ferinis, & quidem crudis pro cibo, lactéque pro potu uteſcebantur: quandoque etiã ſanguine equino mixto, & eo uſque ad ebrietatem. Domos non fingebant, ſed ſpecubus & arborum ſubere (unde etiam Subaria dicta comperitur) ab imbribus & algoribus ſeſe hac infantes protexere. Nulla eis ſacra aliquandiu fuere: tandem in

Peucini Baſternæ.

Boruſſia.

eam deducti insaniam, ut serpentes feràsque & arbores religiose colerent, ceu
Anarchia. de his in subsequentibus dicemus. Non leges, non magistratus nouere: tantũ cuique licuit, quantum audebat: nihil à feris uita illorum distabat. Erga tamẽ naufragos, & maris tempestate iactatos, humaniores & illis ipsis undequaque auxilio fuere: in reliquis mira fœditas ac fœda paupertas: nam eis nec arma, nec ferrum fuerant. Si quando ad prælia inter se concurrerẽt, sudibus præustis & perticis utebantur, Non autem multi effluxere anni, cum Germani Hulmigeriam incolentes resumptis uiribus (nam per Gothos multum attriti fuerant) accitisque trans Vistulam sociis, qui amne lintribus transmisso eis consedentes, & iunctis uiribus contra Borussios bella parant: penitiora quoque regionis ingressi, quotquot Borussiorum offenderant aut in seruitutem acceperant, aut retrocedere, coegerant, breuíque sese suósque à metu barbarorum asseruere, Borussii uero quo à Germanis finitimis tutiores forent, se cum Sudinis, qui ultra Chroni fluenta sedes habent, eiúsq; regionis aborigines credũtur, societatem iniere qui tum
Sudini
uirtute & potentia plurimum pollebant. Est autem Chronus, fluuius qui hodie Pergulus dicitur, quem in finibus Borussiæ ortum brumalẽ uersus, multi lacus eodem fermè loco se mutuo influentes efficiunt, qui Borussios à Samiis primum, ut Strabonis nomine utar, deinde à Sudinis disterminat, populis etiam Ro. armis tentatis magis quàm uictis. A Druso enim Germanico, testante Plinio, classibus oppugnati sunt: qui primus Ro. ducum septentrionalem oceanum ingressus est, & post eum, Domitianũ Cæsarem in expeditione quã contra Sarmatas, quod legionem cum legato necarant, instituit, ob succinum quod abundantius barbari illic inter maris eiectitia, soli omnium gentium excepere, bello
Chronus flu.
petiti sunt, sed se magna eius rei propter quam peti se senserant copia, succini scilicet, redimentes, illacessiti remansere. Sed hic de succino obiter dicamus: abundat enim eo hæc ora, quæ quasi peninsula est ob sinuosos flexus maris, terrámq; spatiose in freta excurrẽtem, in quam ui tempestatũ idipsum aduehitur: id olim à Germanis Glessum dictum est, ut eruditi scriptũ reliquere. Inde Glessaria regio ipsa à Ro. milia nuncupata, & ab aliis Subaria à subere, cum patrio nomine Sudinia uocetur: ab eruditis uero Austrasia. Succinum etiam sualternicum Scythico uocabulo barbari appellant. Vbiuis autem loci succinũ gignatur, scriptores non conueniunt. Præter enim ea quæ fabulose de ipso in Phaethontis fabula prodita sunt, Pitheas Gothonibus Germaniæ gentis accolis æstuariũ Mentonomon nomine esse ait, ab oceano stadiorum sex milium: ab hoc diei nauigatione insulã abesse Abalum, ex illa uernis fluctibus succinum aduehi, & esse cõcreti maris purgamentum: incolásque pro lignis eo uti dicit, proximísque Teuthonis uendere: huic & Timæus assentit: sed insulam Basiliam uocauit. Nitias autem solis radiorum succum esse uoluit, hósque circa occasum, ut ipse credit, uehemẽtiores in terram actos, sudorem pinguem in eam partem oceani relinquere: deinde æstuante mari in Germaniæ littora eiici. Mithridates in Germaniæ littoribus insulam esse asserit, uocaríq; eam Cedron, cedri genere syluosam inde & in petras defluere. Cornelius Tacitus Effluorum gentẽ, qui dextro Suionici maris alluuntur, núncque Liflom uulgo nominantur, ipsum legere inter uada, ac cætera maris eiectitia ipso littore asserit, quod & hodie fieri cernimus.
Succini descriptio.

Quidam

Quidam nostri temporis experti, ipsum è limo quorundam montium sole excalescente fluitare existimant, in herbidóque solo atque algido, quod his montibus subest, indurari: oceano illic efferuescente inde rapi, in proximáque littora expelli. Indiciū istius esse, quod ipsum aliquando ex solido eruitur, quod & ipsi uidimus: quanquam cerea molitie, & penè lentum sit, ob idipsum mari denuo immergunt, cuius rigore lapidescit. Hanc uero opinionem neque omnino adstruere, neque refellere in animo est. Quod autem hos montes nominatim non edunt, mihi suspicionem incertitudinis facit. Plinius uero naturæ fidissimus interpres, Germanicis Cæsaris classibus bellum, ut dictum est, in septentrionali oceano, gerentis experiētia innixus, tradit succinum gigni in insulis septentrionalis oceani, ipsúmque nasci defluente medulla ex pinei generis arboribus (ceu enim resina in cerasis, ita & in pinis humoris abundantia erumpit) densarique rigore maris, eo intumescente ex insulis rapi, certóque littore expelli: ita inuolutum herbis, ut ex his pendere uideatur, salo expui: succum uero arboris esse, ipsúmque primum liquidum distillare, argumento sunt quædam intus lucentia, ut formicæ, aut apes, etiam lacertæ, cæteráque id genus, quæ adhæsisse musteo non est dubium, indurescente uero humore inclusas remanere. Pineæ autem arboris indicium est pineus in attritu odor, & quod accensum tædæ modo fragrat. Rude est informéque ac glebæ simillimum, dum ex aquis excipitur, corticibus ac aliis rebus sibi inhærētibus: ob id diu incognitum barbaris, inter maris quisquilias iacebat. Germani idipsum primum nouisse traduntur, in Pannoniámq; ad Carnuntum oppidum aduexisse: inde Veneti ipsum accipientes, primum rei famam fecere, mox proximi Pannoniæ circa Adriaticum mare Transpadaníque, quorum agrestes fœminæ monilium uice, & decoris gratia succinum gestauere. Hinc natam fabulam de Pado omnibus notam credimus. Eius esse genera quamplurima constat: candida, sed odoris præstantissimi sunt, quibus diu minus pretium erat: hac uero tempestate & fulua & cerea mercede præstant: ex fuluis etiā translucētibus amplior erat auctoritas, præterquam si nimio ardore flagrent: imaginem enim igneam non ignem inesse placet. Summa laus Phalernis tum fuit, à uini colore dictis, molli fulgore conspicuis: id ab aliquibus Chrysolectrum dici comperimus, quasi coloris aurei: rapacissimum id est ignium, & si iuxtà fuerit celerrime ardescens. Sunt in quibus decocti mellis lenitas placet. Domitius Nero Romanus imperator, capillos coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, ipsos quodam carmine succinos appellando. Ex eo tertius hic colos à matronis expeti cœpit in capillis. Dum quoq; is gladiatorum munus Popul. Roman. exhibiturus esset, Iuliano quodā equite Roma. id curante, ad ipsum comparandum misso, qui hæc littora peragrauit, uidit, ac commercia tentauit, tantámque copiam Romam inuexit, ut retia in uenatione publice edita eo nodarētur, armáque & librilla, totúsque simul diei unius apparatus è succino esset, uisa tunc fuit gleba tredecim librarum. Solinus tamen refert id succinum à rege Germaniæ Neroni dono datum, cui sententiæ magis accedo. Tanta fuit eius, ut eruditi scriptum reliquere, in deliciis taxatio, ut hominis quanuis parua effigies uiuorum hominū uigentiúmque pretia superaret. Cúmque in aliis ad luxuriam quæsitis ostentatio & usus placeret,

Succini prouentus.

Fuluum succinum.

Succini pretium.

ceu in Corinthiis æs auro argentóque mixtum, in cælatis ars & ingenium: uniones quod capite, gemmæ quod digitis circunferuntur. In fuccino, ut Plinius inquit, tantum deliciarum confcientia luxuriáque expetita eft. Eft ufus eius multiplex in medicina: nam ab infantibus pro amuleto geftatur: contra lymphationes & noctis metus cuicunque ætati prodeft: urinæ difficultatibus potũ alligatúmq;, quod Chryfolectrum uocant, collo alligatum mederi febribus Calliftratus prodidit. Tritum cum melle ac rofaceo auriũ uitiis, & fi cum Attico teratur, oculorum caliginem remouet. Stomachi etiam uitiis uel per fe farina eius fumpta, uel cum maftice ex aqua pota, quod de candidis maxime crediderim. Tonfillis quoque refiftere creditur, & faucium uitiis: ob id mulieres Padanæ ipfum circa colla longo feculo geftauere: uario genere aquarum iuxta illos infeftante guttura ac carnes uicinas: quod hodie Turcarum equeftres copiæ in equis fuis obferuant. Neotericorum pariter experienta ad citandos partus candida operari depromit: notiffimum id Germaniæ mulieribus. Calculos quoque uefica & renum eo poto elidi euocaríque quamplurimi teftantur. Venena peftilentémque aerem eius nidore fugari compertum eft. Diftillationes quoque fifti, uulneratis fi in potu fumpferint, prodeft: malagmatis ob id etiam affumuntur. Verum & hoc notum fieri oportet. Succinum quocunque libeat colore tingi hœdorum feuo & anchufæ radice: quippe etiam ipfum cõchylio infici tradunt. Quæ uero tranflucida funt, ad gemmas adulterandas magnam habent uicinitatem, & maxime ad amethyftos. Politur fuccinum adipe fuis lactantis incoctum. Ramenta eius oleo addito dilucidius ac diutius flagrant quàm lini medulla. Notiffimum cuíque eft quod attritu digitorum caloris ui accepta, attrahunt ad fe paleas & folia arida, ut magnes ferrum. Vifum effe quidam retulere, quod æris etiã ferri laminas attraxerit. Ego glebam uidi cui ferrum quafi adnatum inhæferat, quod ui fua forte attraxerat. Multi tentauerunt fuccinum flexile ac ductile reddere, fed nequicquam ceffit, mirum, cum nimia humida & fucculenta prodeant, uti indicauimus. Hæc tumultuarie de fuccino, Sudinorum opibus dicta fint, propter quas fæpenumero ab exteris gentibus bello petiti. Senfere nanque præter Ro. arma & Saxonum Angliam occupantium oppugnationem, à quibus fe terra & mari impigre defenfarunt. Habuere enimuero hi populi, ut de moribus eorum aliquid tranfeunter dicam, regulos fuos, quorũ legibus obtemperabant: agrófque coluere & commercia nouere. Veftium cultus apud eos fuit, ut mares lanea, fœminæ linea tunica uterentur, circulóque ex ære uel orichalco colla circundabant. Auribus etiam crotalia fufpenderunt, rem friuolam, quod tamen neque hodie defitũ. Domos in uillarum modum extructas inhabitauere uicófque, ac fine muro & uallo omnia, quod forte ab externis, ipfos commercii gratia adeuntibus didicere: alioquin alienum à Sarmatis. Sed ut ad Boruffios repedemus, focietatẽ cum Sudinis eos iniiffe diximus ob Germanorum finitimorum metum. Nec à Sudinis afpernati funt: uerum eorum potentia adiuti, & contra quofuis conterminos populos tutiores facti, aliquandiu in fua fœditate degerunt, de qua pofthac. Nunc de cæteris Boruffiæ rebus editis profequamur. Generat & terra hæc, feras multiiugas, eas etiam nec alibi cognitas. Præter enim urfos, apros, ceruos, quibus abundat, Vros excellenti ui & uelocitate profert, qui uaftitate

Succini pharmaca. — *Sudinorum mores.* — *Beftiæ Boruffiorum.* — *Vri.*

uastitate corporis parum infra elephantum sunt, eáque ferocitate, ut neque homini neque feræ si quam conspicati fuerint, parcant. Cornutúmque id animal est, eius cornuum magnitudo tãta uisa est, ut urnas binas unius capitis cornua, ut, Plinius testatur, impleuerint. Barbari ex his potant, argenteo circulo parte qua labris admouetur circunducto. Sunt enim caua & in mucronem demum concreta. Alii pila his præfixa cuspidant, Romani in laminas ea secabant, ut lumen quod his includebant latius funderent, ipsisque pro lichnuchis ac laternis usi sunt. Qui sese uenatione eorum exercẽt, si plurimos interfecere, relatis in publicum cornibus, quæ testimonio sunt, magnam laudem adipiscuntur. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera factis eos capere, captósque iugulare, forte quòd ea tempestate ferro caruere: sed eo mortis genere, feram tam insignem posteriores ætatis iuuenes præcipuæ uirtutis & audaciæ, interire dignum censentes, ob id canibus ipsos insequi placuit, uenabulísque cominus ac eminus petere, arboribus sese robustioribus semper condentes, ne & ipsi à fera rursus impeterentur, quæ cornibus arbori insertis, uindictæ auida, inhæret, donec insequentium telis saucia concidat: tali morte feram dignantur atrocissimam. Fera hæc sub mento uillos longiusculos habet in arunci speciem, cæteris tauro persimilis existit. C. Caligula Romanus imperator primus Romæ Vros in arena ostendit, quos tum imperitum uulgus bubalos falso credidit. Gignit hæc terra & bizontes iubatos, qui è boum syluestrium genere sunt, sed nostra ætate admodum infrequentes. Aiunt hos solipedes, maribúsque ac fœminis iuxta iubas cornua, eadem utrique forma & magnitudo, colore quoque & specie haud dissimiles tauro sunt. Aliqui ex horum genere unicornes perhibẽtur: quod uerum sit, nec ne, incompertum habeo. Plinius tamen Indicos boues syluestres unicornes tricornésque esse scripsit: ob id non incongruens uidetur eos & alio loco nasci, uerum esse alterius generis à bizonte suspicandum est. Tale forte est cornu quod hodie in Archiuo protomagistri integrum custoditur, ac Monocerotis asseritur cum nigrum illud sit, hoc uero luteum conspicitur. Sunt & in ea regione greges ferorum equorum, quos Græcia non uidit, nec Romanus, quapropter alio uocabulo nominari non possunt. Hi cicuribus equis omnino similes extãt, præterquam quòd dorso molliori sunt, ob id nec usui apti. Dicúntque ipsos nequaquam mansuescere posse. Carnibus eius incolæ etiam hodie uescuntur, quas nõ insuaues asserunt. Gignit & alces (quos falso syluestres asinos quidam autumant, cum hos Asia tantum ac Africa procreet) specie media inter ceruinam & iumẽti, nisi quantum aurium proceritas, ipsaque ceruix distinguit, magnitudine inter camelum & ceruum: maribus in superciliis cornua nascuntur, quæ quotannis amittunt, latiora quàm ceruis, ramosa tamen & per totum concreta ac solida: ungulæ bifidæ, coloréque ceruum imitatur, uenatorem è longinquo sentit: animal certe simplex, & quod plus latebris quàm fugæ fidat. Si ui canum urgetur magis in canes se calce quàm cornibus tueatur, in locis palustribus sese plurimũ condit, illic & partus edit suos: formidinis eius argumentum esse aiunt, quòd rarenter solitatius, in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum, & iam spumantem abigi creditum est, si cute attingitur. Hallucinati sunt qui alcem nullo suffraginum flexu dixerunt, neq; quietis causa procumbentem,

Bizontes

Equiferi

Alces

uxoribus & filiis, omníque seruitiorum multitudine, ad Borussios contermінos secessit: supellectilem tum omnem secum in carris ac plaustris trahens, tum etiã pecora, quorum prouentu hæc gens plurimum uictitat uniuersa ac sese Borussiorum fidei & tutelæ commiserant. Nec ipsi à Borussiis repulsi, quod eorum multitudine adaucti, facilius quibusuis populis resistere posse crederent, etiam tum magis Germanos formidabant, qui penitiorem Vistulæ ripam accolebant, ipsósque sæpiuscule à suis quæ possederant locis, disturbarunt. Côcesserunt itaque Alanis cohabirandi ius, qui rursus Borussiis mulierum suarum coitus permiscue rei connubia enim nulla habuere, sed ut quisque in mulierem incidit, ea ad Venerem uti licebat: quare breui in eam multitudinem coaluere, ut quoscunque contingentes populos superarent. Ex ea tandem multitudine cœperunt inter sese angustia finium premi: utcunque enim placuerat, ac commodum quisque ratus, tantũ terræ sibi equisque desumserat: unde rixis uariis inter se dissidere cœperant, quæ plerunque cædibus transigebantur: id populum hunc agrestẽ intra se discordem, in eo concordem fecit, ut de rege sibi constituendo conuentus agere cœperint, ubi pro ruditate populi uaria undiquaque ea de re dicta agitatáque sunt. Viduutus Alanus, qui cæteris & dignitate & uigore animi præstabat (magna enim seruitiorum classe abundabat, unde etiã sibi in alienis terris auctoritatem non modicam acquisiuit) inquit, Ni ò Borussii apibus uestris hebetiores essetis, de hoc quod inter uos agitatis, dissidiũ nullum esset: has enim regem habere uidetis, cuius imperatis obtemperant, qui opera eorũ dirigit, singulas ad labores idoneos deputando, qui & inobedientes castigat, inertésque foris aluearia propelli iubet, cuius hortatu omnes in labore perdurant, operáq; sua perficiũt, uos qui hæc indies uidetis, illas sequamini duces, & regẽ uobis constituite, eiúsq; uolũtati obsequimini. Ille rixas inter uos dirimat, cædes ulciscatur, furta puniat, innocentiam tueatur: is solus in omnes sine ulla exceptione ius dicendi potestatémque habeat. Eius dictis cuncti ingenti sublato clamore assensere. An ergo nobis eris Biotterus? quod ipsorum lingua apum regem significat. Is nec uocẽ aspernatus, omnium ore rex salutatus est. Miranda mortalibus gloriæ cupiditas, qua humilis quisque se dignum fastigio regio existimat. Is usque in eum diem pari fœditate qua cæteri humi uitã trahens, unica populi exclamatione tam rudis & inculti, regem agere cœpit. Nec ei regius animus defuit. Nã quamprimũ à plebe maiestate regia secretus fuerat, non aliò animum applicuit, quàm ut apum ducem imitaretur. Quare in primis palantem populum certis finibus instar examinum inclusit, quæ peculiaribus aluearüs labores suos perficiunt. Operáque agrestia exercenda monuit, & prout loci situs admittebat peragenda, puta ut hi terram colerent, sementáque spargerent, ac arbores consererẽt, illi uero apum compendio insisterent: alios pecori, alios piscationi deputans: legésque condidit, quibus futuris finiũ angustiis prouidere se credidit. In primis, ne quispiam paterfamilias plures partus aleret, nec etiam seruitia quàm pro laboribus suis explendis sibi sufficerent, cæteros aut uenundaret, aut necaret: ne quis paterfamilias partus inutiles mancósque, seu ad labores inefficaces educaret, utque filio parentẽ senecta oppressum, uel imbecillitate uiriũ labores non ferentẽ, impune strangulare fas esset: utque pueri nõ adeo incerto patre nascerentur, coitũ

Primus Borussiorũ rex. (margin)

Leges. (margin)

promiſcuum prohibuit,& ſub connubii ſpecie inſtituit,ut quotquot & quamcunque paterfamilias puellam ſuſcipiendam prolis gratia iniret, ſiue ex ſeruitiis peculiaribus uel alienis foret,ſiue ex liberis,eam ſecum ſuo detineret tugurio, aleretque. Alieni tamen iuris puellam non niſi pretio,quaſi ære emptam,à quocunque deduci pro prole procreanda inhibuit. Adulteria tamen non uſqueadeo prohibuit,ſed abigendos mœchos poteſtate caſtigauit. Quo autem populum hunc ferocem ad uitam produceret manſuetiorē,comeſationes frequentes, & publicas inſtituit,quibus feros hominū animos demulctos iri credidit:nec in eo hallucinatus eſt. Nam breui ad eam deuenere molliciem,ut eos quocunque uellet perduceret:hinc hoſpitalitatem maxime colendam eſſe ſtatuit, quia ipſa amicitiæ firmiſſime glutinarentur. Potum ex aqua & melle concinnare docuit, qui latine mulſum dici poteſt,quo in comeſationibus & publicis & priuatis uti conceſſit: cuius dulcore mirum in modum barbari delectati,facile ad eneruationem peruenere. Ad religionem autem ſe uertens,ſacerdotes à Sudinis ſociis populis accerſiuit,qui inſana ſuperſtitione contaminati, eos immunda quæque animalia,ut ſerpentes colubros perinde ac deorum famulos nuntiôſq; religio-
Idololatria. ſe colere docuerunt, quos intra domos nutriebant,eiſque ut diis penatibus litabant. Deos in ſyluis ac lucis habitare dixerunt,illis uictimis ibidem ut placarentur,immolandum eſſe:ab his ſolem pluuiáſque expetendas fore. Sacra eorū aditu aduenarum pollui,nec aliter quàm humana uictima expiari conſtanter crediderunt. Feras omnes,alcem præcipue,has ſyluas incolentes,ut deorum ſernos uenerandas eſſe monuerunt,ideóque ab eis abſtinendum. Solem & Lunam deos omnium primos crediderunt,Tonitrua fulgetráſque ex conſenſu gentium adorabant:tempeſtates aduertendas citandáſque precationibus dixerunt. Hirco in ſacrificiis uſi ſunt,ob fœcundam animalis iſtius naturam:nam ad coniūctionem ſexuum maxime defertur,ſine qua generatio eſt nulla in animātibus. Præcellentes arbores,ut robora,quercus,deos inhabitare dixerunt,ex quibus ſciſcitātibus reſponſa reddi audiebantur:ob id nec huiuſcemodi arbores cædebant, ſed religioſe ut numinum domos colebant. In eo numero & ſambucū, & pleraſq; alias habuere. Statuit & dies natalitios & funera pari modo celebranda, mutuis ſcilicet comeſationibus & compotationibus,tum luſu & cantu,abſque mœrore cum ſumma hilaritate & gaudio,utq; alterius uitæ ſpem præ ſe ferrent,illo ſaltē oſtenderunt,quòd exutos ſpiritu,armatos ueſtitóſq; ac magna ſupellectilis parte circunpoſita humarunt. Quo more uſque nunc ſepeliuntur,addito etiā potu melleo,aut ex frumentis facto in teſtaceis uaſis. In funebri epulo partē obſonii potúſque uita defuncti manibus libarunt,hodiéq; libant,pudēdo illic Chriſtianorum præſulum dedecore. His & cæteris populo illo inſtituto, religionéq; firmata, Viduutus hanc orā prudenter & quietiſſime rexit, nullis excurſionibus in uicinos populos permiſſis,nec aliqua rurſus ab eis perpeſſus incōmoda. Eo uita defuncto filios quatuor ſibi ſuperſtites reliquit,qui inter ſe de imperio diſſidētes,gentem iam paci diutinæ aſſuetam,ad prælia mutua ſuſcitabant. Concurrebant ergo inter ſe multis præliis:ſed ſenior natu quia ex matre Alana progenitus ſolus Alanorū ſuffultus auxiliis,Boruſſiſq; exoſus,fratribus qui multitudine abūdabant,cedere cogitur. Poſt multas igitur cædes ex utraque parte cōmiſſas,eum

ſtatuere

ſtatuere diſſenſionis finem, ut ſenior natu Viduuti filius, ex matre Alana progna tus, cum ſuis Alanis retrogrederetur, auitáq; loca repeteret, his ut poſſet dominaretur. Terram uero Boruſſiæ fratribus tribus ex matre Boruſſica, ac in ſolo Boruſſico natis relinqueret. Accepit conditionē hanc Litalalanus, ita enim ſenior natu iuuenis nuncupabatur, Boruſſiam egreſſus magno ſuorū numero. Et cum ſupra modum aucti eſſent, priſtinas ſedes quas uacuas inuenerunt, facile implerūt. Ab hoc quoq; eorum duce in poſterum, qui prius Alani dicebantur, Litalalani dicti ſunt, nunc hodie uulgo Litſani nuncupantur. Qui in Boruſſia remanſere, terram ſecundum capita diuiſerunt. Pomeſamus, qui ex his ætate præcellebat, ſorte eam occupauit oræ portionem, quæ Hulmigeriæ propinquior eſt, tum à Germanis habitata, à quibus Boruſſii magis formidabant. Sed quoniā Pomeſamus ſtrenuus manu uideretur ac animo feroci, multitudiníſque admodum ſtudioſus, hanc magis tutari eum poſſe confidebant, & ex ipſo hæc portio poſthac Pomeſamia dicta. Alter Viduuti filius Galingus nominatus: huic terra quæ nunc Galingilia nuncupatur obuenit, à quo & terra nomen ſortita eſt. Tertius uero Natangius, Natangiam terram à ſe nominauit & obtinuit. Hæ ſunt tres primæuæ terræ Boruſſiæ portiones. Nati uero eorū & nati natorum, iterum paternas diuidentes poſſeſſiones aliam atq; aliam uarietatem nominum induxere, ut hi Barti, alii Naoderitæ dicerentur: & qui hodie uetuſtatis ueſtigium retinentes Varnienſes à Varintis dicuntur. Eo pacto Viduuti filii inter ſe imperio diuiſo, pro ſua quiſque libidine depoſito regio nomine, quam tenuit portionem adminiſtrauit, ſubinde inter ſe diſſidentes: in hoc tamen concordes fuere, ut aduerſus quoſq; ſuos uicinos, præcipue Polonos & Germanos excurſiones facerent, ac eos latrociniis infeſtarent. Sæpe prædam ingentem hominum pecudúmque ab eis agentes: & dum ipſi rurſus inſequerentur, ſeſe & prædam in intimis ſyluarū latibulis occuluerūt, quod inſequentes, ne inſidiis circumuenirentur retinuit. Ex huiuſcemodi deprædatione, quia ducibus non tenuis quæſtus, plebi etiā uictus obtigit, agriculturam & alia agreſtia opera, quæ ſub Viduuto exercenda ſumpſerant, breui intermiſere, aut eatenus exercebant, quatenus neceſſe uiſum eſt. Ducti lucri cupiditate ad priſtinos mores latrociniáq; quam breui reuertentes, Germani tandem conſulentes in medium, uocatis in auxilium Suetiæ regulis: ii in oceano Germanico ſiti ſunt, à Latinis Sitiones dicti, qui Ganipoti cognominabantur, quod & ipſi Germani eſſent, & re bellica tum terra tum mari plurimū pollerent: qui eis auxiliares copias claſſibus traduxere, pluribus annis cum Boruſſiis belligerātes, quo multis trucidatis atque cæſis, eos ad deditionem compulere. Eſt uſque hodie oppidulum ad Viſtulam cum arce ſitū, quod Suetza uocatur, ubi hi qui ex Suedia uenerant, caſtra ſua poſuerunt, quod poſtea in eam munitionem quam uidemus, per Teutonicos fratres extructum eſt, ex quo Boruſſios rebellantes identidem impugnarunt. Nouem regulos id confeciſſe bellum annales habent: ſed qua tempeſtate, aut quandiu durauerat, nec an ſimul, an ſibi inuicem ſuccedentes id bellum geſſere: an etiam Boruſſios ad tributū pendendum coegere, nihil reliqui eſt, donec ad tempora Henrici primi patris magni Othonis uentum eſt. Ea tempeſtate barbara gens iterum latrocinio finitimos impetens, per Hugonem cognomine Botyrum, aliàs Bructerum, ex Saxonia natum: tum principem Germanorū,

Litſani

Sitiones qui & Suedi.

Asiam profectus fuerat) implorat. Celestinus ergo Pont. ut rebus afflictis succurreret, Christianum ordinis Cistertiensis monachum in episcopum Borussiæ designat. Qui ad Conradum primum ueniens, communicato cum eo consilio, quo gentem tam ferocem ab incursionibus in Christianos prohibere, simulque ad fidei ueritatem inducere posset. Acciti tum fuere ex Litfonia fratres, milites Christi cognominati, qui unà cum Christiano præsule Borussios aggressi sunt: is in uirtute uerbi domini: hi bello & armis, sed omnia nequicquam: nam semen sacratissimum, quod præsul spargeret, cecidit in terram sterilem, & absque fructu exaruit. Fratres, si quos ad deditionem receperant, cum primum opportunitate habita rebellarunt, quos in præsidiis collocarant obtruncantes, & quàm breui spatio sese à seruitute quam imposuerant, & præsul & fratres uendicarunt. Tandem Christiano præsule nihil proficiente, fratribus partim occisis, partim fugatis, cum & barbari longo tempore inquietissimi fuissent, è re sore arbitrati sunt, pacem quàm perpetuũ bellum amplecti. Fit itaque pax ex utraque parte, necessaria magis quàm honesta. Interea catholici suasu præsulis, per Poloniam ac Hulmigeriam ædes sacras uicatim restituunt, cœnobia utriusque sexus extruunt, quæ pro sua pietate calicibus, libris, & aliis apparatibus ecclesiasticis ornant atque ditant: antistites undequaque, ut possunt, ecclesiis præficiunt. Fuit summum Christianis à barbarorum populationibus otium. Id populum fidelem in meliorem spem erexit: quare magis atque magis rem diuinam ampliandam duxit. Sed cũcta barbari rupto fœdere turbarunt: fœda enim populatione in fines Christianorum effunduntur, longe lateque per Poloniam & Massobiam grassantes, omnia prædari cœperant. Deinde incensis uillis, agrisque uastatis, sacrariis omnibus spoliatis atque dirutis: amplius enim ducentis ædibus sacris periisse igne legimus: oppida insuper & cœnobia: quibus singulis euersis & direptis, ingẽtem uim prædæ tum hominum tum pecudum, ac tantam omnis generis supellectilem, quantam nunquam ante abegerunt. Conradus cum se imparem contra hostem tam ferocem, ac multitudine superiorem uidisset, se ultra amnem in terram Coianorum, qui olim Onomani, hodie Cumani dicti, recepit: dum interim in Asiana expeditione Ptolemaida, uel ut alii dicunt, Acona oppugnatur, ordo militaris Teutonicorum fratrum domus hospitalis, beatæ Mariæ in Hierusalem humilibus initiis ortum sumpsit. Per cuius fortissima pectora demum omnis hæc pestis ex Christianorum finibus explosa est, Borussiáque ad fidei præcepta colla rigida submittere Christiano iugo coacta est.

Atrox Borussiorum perfidia.

ERASMI STELLAE DE ANTIQVITATIBVS BORVSSIAE LIBRI SECVNDI FINIS.

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM
Erasmi Stellæ Libanothani distichon.

Da Federice tuo genio foueatur & aura
Hic liber,& rabido qui uolet ore latret.

AD EVNDEM FEDERICVM PRINCIPEM
inuictissimum Erasmi Stellæ elegiacum.

Diuitias Federice tuas hic collige princeps,
Quas habet Arctoi Brussica terra poli,
Scilicet Heliadum lachrymas Phaethonta querentum,
Audax quod patrios flectere tentat equos,
Par nec erat loris,placuit tamen ire sub axe
AEtherea,atque genus testificare deum,
Nescius ipse uiæ perdit conamine uires,
Mox ruit è curru lapsus in alta freti.
Hunc iuuat æternis lachrymis fleuisse sorores,
Sed pius in lenta succina fletus abit.
Has fert undisonis Tethys tibi fluctibus,illum
Testantes casum,ruptáque lora ducis.
Munera clara deûm uariis quæ uultibus ornat
Mille gerens formas Proteus ille senex.
Hinc quædam radiant auróque simillima fuluo,
Et lunæ niueam sunt imitata bigam.
Lacteus est aliis candor,croceo igne coruscus,
Hyblæi retinent mellis & illa decus.
Indiæ opes superant hæc,& Gangetica dona,
Et quod mollis Arabs,Scythis habétue rapax.
Terra nutrit syluas,sunt hæc stabula alta ferarum,
Siue uelis uros,siue bizonta magis.
Hic nusquam notus,bene tornus nascitur alces,
Atque feri armenta conspiciuntur equi,
Quíque sua pelle est gratus uestire gainus
Membra uirum,rigidum pellit & inde gelu.
Hæc ubi legisti,Stellæ Federice memento,
Brussica qui cunctis gesta legenda dedit.

REGESTVM OPERIS.

αβγδ abcdefghiklmnopqrstuxyz
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTV
Omnes ſunt terniones præter V, qui eſt quaternio

Impreſſum Pariſiis apud Antonium Augerellum, impenſis Ioannis Parui & Galeoti à Prato. Anno M. D. XXXII. VIII. Calen. Nouembris.